

Davor Marijan

OLUJA

Nakladnik

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb

Za nakladnika:

dr. sc. Ante Nazor

Urednik:

dr. sc. Ante Nazor

Autor

dr. sc. Davor Marijan

Priloge pripremio

Mate Rupić

Recenzenti:

dr. sc. Nikica Barić

dr. sc. Zdenko Radelić

stožerni general u mirovini Anton Tus

Lektorica:

Julija Barunčić Pletikosić

Izrada kazala:

mr. sc. Ana Holjevac Tuković

Prijepis dokumenata:

Indira Alpeza

Priprema za tisak:

Kolumna d.o.o.

Tisak

##

Naklada

500 primjeraka

Davor Marijan

OLUJA

Zagreb, rujan 2007.

Hrvatski vojnik (gardist)

SADRŽAJ

Riječ urednika	7
<i>Oluja</i>	29
Kratice	148
Životopis autora	150
Prilozi (pripremio prof. Mate Rupić)	153
Kazalo imena	424
Kazalo mjesta	430

Knin (tvrđava), 6. kolovoza 1995. (autor fotografije: Alem Hadžiegrić)

Vojno-redarstvena operacija "Oluja" zaslužuje da, među ostalim, bude prezentirana ovakvim radom. To je najpotpuniji i najcjelovitiji prikaz "Oluje" koji sam do sada pročitao.

Iz recenzije stožernog generala Antona Tusa

RIJEČ UREDNIKA

Značaj oslobodilačke vojno-redarstvene operacije *Oluja* za sudbinu Hrvatske izniman je. Pobjedonosnom *Olujom* Hrvatska je u kolovozu 1995. uspješno privodila kraju jedno vrlo dramatično razdoblje svoje povijesti, započeto oružanom pobunom Srba u Hrvatskoj i terorističkim djelovanjem srpskih ekstremista od kolovoza 1990., kao uvodom u otvorenu agresiju na Republiku Hrvatsku, koju su od srpnja 1991. izvršile Oružane snage SFRJ (JNA i Teritorijalne obrane Srbije, Crne Gore i BiH), odnosno Srbija i Crna gora te srpske paravojne, uglavnom pročetničke, postrojbe. Slobodno se može reći da je o ishodu *Oluje* ovisio opstanak Hrvatske u međunarodno priznatim granicama i da bi neuspjeh te operacije za teritorijalnu cjelovitost RH imao kobne i trajne posljedice. Danas, 12 godina nakon pobjede Hrvatske vojske i policije teško je i zamisliti svu dramatičnost odluke o pokretanju *Oluje*, s obzirom na to da Hrvatska vjerojatno nikad više ne bi dobila priliku da okupirani teritorij vrati u svoj ustavno-pravni poredak.

Iako hladna, znanstvena raščlamba može pokazati da operacija *Oluja* zbog niza problema u njezinoj pripremi i izvođenju nije bila tako besprijeekorna kakvom je neki prikazuju, što je i razumljivo s obzirom na okolnosti u kojima se provodila i na brojnost mobiliziranoga ljudstva, za većinu Hrvata i građana ostalih narodnosti koje žive u Hrvatskoj i smatraju je svojom domovinom, ona je veličanstvena. Prije svega zbog njezina rezultata – oslobađanja okupiranoga teritorija Republike Hrvatske te spašavanja od sigurne smrti tisuće ljudi u Bihaću. To je razlog zbog kojeg ni primjedbe vojnih analitičara i povjesničara o nedostacima u provedbi *Oluje* ne mogu dovesti u pitanje njezin uspjeh. Posebice jer pri donošenju konačne ocjene o razini uspješnosti *Oluje* treba uzeti u obzir da je tako složenu operaciju izvela vojska koja je stvorena u kratkom roku i ustrojavana u ratnim uvjetima, nakon što se 1991. Hrvatska obranila od agresije nadmoćnih srpskih snaga i potpune okupacije u cilju stvaranja tzv. Velike Srbije. *Oluja* je zapravo kruna hrvatskog Domovinskog rata i potvrda vojnog umijeća hrvatskih časnika, dočasnika i vojnika, odnosno njihove hrabrosti i odlučnosti, te organiziranosti i sposobnosti za primjenu znanstvenih dostignuća, ali i za improvizaciju. Neovisno o tome je li učinak njegove postrojbe bio manji ili veći, svaki hrvatski vojnik i policajac koji je časno sudjelovao u *Oluji* zaslužuje priznanje i zahvalnost ostalih građana Hrvatske, koji su godinama čekali oslobađanje svoje domovine i završetak rata.

Ta sudbonosna operacija hrvatskih oružanih snaga predmet je gotovo svakodnevnih rasprava ili komentara, no malo je radova o njoj koji su temeljeni na povijesnim izvorima, kao što je studija *Oluja* dr. sc. Davora Marijana. U njoj su po prvi puta u hrvatskoj historiografiji, kronološki po zbornim područjima Hrvatske vojske, kritički prikazane priprema i tijek vojno-redarstvene operacije *Oluja*. Iako su u knjizi predočeni relevantni dokumenti, upravo je nedostupnost izvora – uglavnom zbog nesređenosti arhivskoga gradiva, ali i zbog toga što je dio gradiva ostao kod privatnih imatelja, velik problem svima koji žele pisati o toj operaciji. Neki možda neće biti zadovoljni prezentacijom njihove uloge u *Oluji*, neki neposredni

sudionici događaja možda će uočiti neke pogrešne podatke u navedenim dokumentima, što će postaviti pitanje objektivnosti pojedinoga izvora, odnosno njegove cjelovitosti i točnosti navedenih podataka. Zbog toga molimo sve koji će imati argumentirane primjedbe na sadržaj studije da ih dostave Centru, kako bi ih evidentirali i arhivirali, te učinili dostupnim za neku novu prezentaciju. No, bez obzira na moguće nedostatke, ova studija odličan je temelj za svaku daljnu raspravu o *Oluji*, tim više jer je teško očekivati da se već prvim takvim radom može odgovoriti na sva pitanja i probleme o tako složenom događaju kakav je bila spomenuta operacija.

Ovom studijom javnost je dobila na uvid pregled *Oluje* iz perspektive povjesničara, temeljen na trenutno dostupnim povijesnim izvorima. Autor se u njoj ograničio na prikaz sudjelovanja Zbornih područja HV-a u *Oluji* i ne prikazuje djelovanje svake brigade pojedinačno. No, ostaje nada da će ova studija potaknuti pisanje posebnih monografija o ulozi svakoga pojedinoga Zbornog područja u *Oluji*, u kojima će se detaljno prikazati angažiranje svake brigade, odnosno svake bojne unutar brigade, kao i drugih postrojbi. Neke već postoje (primjerice, Jakša Raguž, *Ratni put 151. samoborske brigade HV*, Samobor, 2006.; Aleksandar Božić – Damir Goršeta, *153. velikogorička brigada HV*, Velika Gorica, 2002.), a većinu tek treba napisati, da bi se potvrdio ili korigirao sadržaj postojećih raščlambi.

Upravo radi što veće objektivnosti, studija je, odnosno njezini djelovi – pojedina Zborna područja, dana na čitanje cijenjenim zapovjednicima Hrvatske vojske, koji su svojim primjedbama pridonijeli kvaliteti i objektivnosti napisanoga, pružajući u nekim slučajevima i drugačiji pogled na sadržaj pojedinih izvora. Uvid u sadržaj pisanog izvora i primjedbe neposrednih visokopozicioniranih sudionika događaja o kojem je riječ posebno su bogatstvo ove studije. Time se, uz autorovu interpretaciju pisanoga izvora, željelo upozoriti i na mišljenja zapovjednika, kao neposrednih sudionika događaja, čije izjave imaju poseban značaj. Čitatelj tako može dobiti potvrdu točnosti pisanoga izvora, ali i uvjeriti se u neizbježno razmimoilaženje sadržaja pisanih izvora i memoarskoga gradiva, odnosno u činjenicu da isti pisani izvor o nekom događaju njegovi neposredni sudionici često različito interpretiraju. Naime, izvješća su često pisana automatizmom i uglavnom se bave rezultatima, a manje načinom ili objašnjenjima razloga zbog kojih su postignuti rezultati takvi kakvi jesu, tako da mogu pružiti nepotpunu sliku nekog događaja. Zato je, radi objektivnog prikaza događaja, razgovor s neposrednim sudionicima poželjan, da bi se obrazložilo zašto je nešto odrađeno tako kako je, a ne onako kako je bilo zamišljeno u planovima. Dakako, u toj priči uvijek postoji opasnost da sugovornik bude previše subjektivan, uostalom kao i autori raznih izvješća i drugih pisanih dokumenata, a na povjesničarima i drugim znanstvenicima je da to procijene. Osim toga, postoji i “korektiv javnosti”, pa je vrlo važno da se sadržaj izvora (pisanih i usmenih) što je prije moguće objavi, ili da se o istoj temi napravi što je moguće veći broj razgovora s neposrednim sudionicima događaja. U svakom slučaju, poželjno je da čitatelj na jednom mjestu dobije sadržaj ili interpretaciju povijesnog izvora i objašnjenje neposrednih sudionika događaja o kojem je riječ u izvoru, jer se time povećava mogućnost njegova realnijeg i objektivnijeg zaključivanja.

Zato zbog spremnosti na pomoć u uređivanju ove knjige treba zahvaliti generalima i zapovjednicima Hrvatske vojske i specijalnih postrojbi MUP-a RH, kao i udrugama hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, čije su korisne primjedbe pomogle što objektivnijem prikazu onog dijela *Oluje* u kojem su neposredno sudjelovali. Njihova imena navedena su u bilješkama, uz njihove osvrte na tekst ili navedene izvore. Posebice treba

zahvaliti recenzentima knjige, generalu Antonu Tusu te dr.sc. Zdenku Radeliću i dr.sc. Nikici Bariću.

Uz spomenutu znanstvenu studiju, knjiga je obogaćena *Prilozima* dokumenata o važnim političkim i vojnim događajima uoči *Oluje*, koji su utjecali na njezino pokretanje (proces pripajanja Srbiji i ujedinjenja tzv. Republike Srpske Krajine¹ i Republike Srpske, odnosno Srba iz Hrvatske i BiH u jedinstvenu državu te Bihaćka kriza), te o njezinim posljedicama (odlazak Srba s okupiranog područja), koje je odabrao i za tisak pripremio viši arhivist Mate Rupić, pročelnik Odjela za arhivsko gradivo Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata. Navedene teme, odnosno odabrani i kronološki složeni dokumenti u njima, trebali bi pomoći u traženju odgovora na pitanje zašto se diplomacijom i mirnim putem nije moglo riješiti pitanje okupiranoga teritorija Republike Hrvatske, zašto se *Oluja* više nije mogla odgađati, te zašto su tvrdnje da je hrvatsko vodstvo protjeralo Srbe iz tzv. Krajine i provelo etničko čišćenje povijesno neutemeljene. Da bi se upozorilo da pokretanje *Oluje* nije bio iznenadni hir hrvatskoga vodstva, već posljedica dugotrajnoga procesa neuspješnih pregovora s vodstvom pobunjenih Srba o mirnoj reintegraciji okupiranoga hrvatskog teritorija i nedjelotvornih poteza međunarodne zajednice, odnosno da bi se naglasilo da se problem pokretanja *Oluje* ne može ograničiti samo na događaje iz srpnja i kolovoza 1995., dokumenti u *Prilozima* ove knjige obuhvaćaju raspon od 1991. do 1995. godine. A s obzirom na to da o namjerama vodstva pobunjenih Srba iz Hrvatske da se pripoje Srbiji i da zajedno sa Srbima iz BiH stvore jedinstvenu srpsku državu, najbolje svjedoče dokumenti nastali djelovanjem njihovih ili njima savezničkih (“beogradskih”) političkih i vojnih institucija, priređivač *Priloga* se u odabiru dokumenata ograničio na izvore srpske provenijencije. Jednako tako je i u tematskoj cjelini *Priloga* koja prezentira planove i pripreme organiziranoga odlaska Srba iz Hrvatske. Mala iznimka učinjena je tek u poglavlju *Priloga* o Bihaćkoj krizi, koje radi podsjećanja na diplomatske napore hrvatskoga vodstva i ulogu velikih sila na razvoj događaja u Hrvatskoj i BiH započinje pričom hrvatskoga dužnosnika o pregovorima za rješavanje Prve bihaćke krize. Uz to, da bi se dočarala dramatičnost situacije u kojoj se stanovništvo bihaćke enklave našlo krajem srpnja 1995., u toj tematskoj cjelini navedeno je i nekoliko dokumenata, zapravo vapaja za neodloživu pomoć, poslanih hrvatskom vodstvu iz opkoljenoga Bihaća.

Dokumenti o pokušajima pobunjenih Srba iz Hrvatske da se ujedine sa Srbijom započinju Odlukom o “prisajedinjenju SAO Krajine” Republici Srbiji, koju je “Izvršno vijeće SAO Krajine” donijelo 1. travnja 1991., a dokumenti o procesu ujedinjenja Srba iz BiH i Hrvatske započinju “Deklaracijom o ujedinjenju Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske autonomne oblasti Krajina”, donesenom 27. lipnja 1991. godine. Ukupno je navedeno 30 dokumenata, koji svjedoče o intenzivnom radu srpskih političara na pripremi ujedinjenja

¹ U svojim izdanjima Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata uglavnom se drži pravopisnog pravila o pisanju imena država ili političkih tvorevina, koje nalaže da se one samoproglašene i nepriznate stavljaju u navodnike ili da se naglasi da su “takozvane”. No, ovom prilikom prihvatili smo autorov stav “da imena svih država, političkih tvorevina i pokreta, bili oni međunarodno priznati ili nepriznati, legalni ili ilegalni, rezultat pobune ili dogovora, prihvaćeni ili odbaćeni, ukratko – ‘dobri’ ili ‘zli’, treba pisati bez navodnika, upravo onako kako su se sami imenovali, odnosno, onako kako se navodi u povijesnim izvorima” (o tome vidi: Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, Zagreb, 2005., 13-14). Dakako, to što u tekstu uz spomen “SAO Krajine” ili “Republike Srpske Krajine” i njezinih paravojnih formacija neće biti navodnih znakova ili priloga “takozvana”, ne znači da autor okupirano područje Republike Hrvatske na kojem su pobunjeni Srbi uspostavili svoju vlast i proglasili paradržavnu tvorevinu smatra legitimnim državnim subjektom. Naprotiv.

Srba iz Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine (odnosno iz tzv. Republike Srpske Krajine i Republike Srpske) u jedinstvenu srpsku državu. Tako su kronološki navedeni “Protokol o suradnji između Vlade RS i RSK” (Banja Luka, 22. rujna 1992.), “Deklaracija o ujedinjenju skupština RSK i RS” (Prijedor, 31. listopada 1992.), “Odluka o konstituiranju Narodne skupštine RSK i RS” (Banja Luka, 24. travnja 1993.), “Prijedlog Narodne skupštine RS i Skupštine RSK Narodnim skupštinama Srbije i Crne Gore za ujedinjenje u jednu državu” (18. kolovoza 1994.), “Odluka Skupštine RSK o davanju suglasnosti za Ustavni zakon o privremenom ustavnim uređenju ‘Ujedinjene Republike Srpske’” (Knin, 29. svibnja 1995.) i drugi dokumenti koji pokazuju da su Srbi iz Hrvatske i BiH nastavili pripremati akte za proglašenje “Ujedinjene Republike Srpske” i nakon poraza u operaciji *Bljesak* (svibanj 1995.), te da je taj proces, na korak od ostvarenja, prekinula *Oluja*.

Dokumenti o Bihačkoj krizi, izazvanoj napadima Srba iz BiH i Hrvatske na UN zaštićenu zonu Bihać započinju memoarskim gradivom – sjećanjem generala Krešimira Čosića na pregovore u SAD-u s američkim političkim i vojnim dužnosnicima, koji su rezultirali pokretanjem operacije hrvatskih snaga *Zima '94* i rješavanjem Prve bihačke krize. Nakon toga navedena su 44 dokumenta, uglavnom srpske strane, o događajima oko Bihaća – od 27. listopada 1994. do 3. kolovoza 1995., koji pokazuju da je Bihać u srpskim planovima bio iznimno važan cilj, kojega zbog žilavog otpora 5. korpusa Armije BiH nije bilo moguće lako ostvariti. Pri tome, dokumenti svjedoče da srpski stratezi nisu birali sredstva za osvajanje Bihaća, pa su proveli i tajnu operaciju s ciljem da uporabom bioloških sredstava za trovanje prehrambenih proizvoda, koje su krijumčarenjem dopremali u Bihać, izazovu masovno oboljenje boraca 5. korpusa i njihovo izbacivanje iz stroja.

U trećoj tematskoj cjelini prikazani su planovi pobunjenih Srba o evakuaciji stanovništva s okupiranoga teritorija Hrvatske. Među 22 dokumenta koji pokazuju da su planovi evakuacije u slučaju napada HV-a, kakva je provedena u *Oluji*, postojali već od 1993., nalazi se i “Odluka Vrhovnog savjeta odbrane RSK o evakuaciji stanovništva iz općina Benkovac, Obrovac, Drniš, Gračac i Knin prema Srbu i Lapcu”, donesena u popodnevnim satima 4. kolovoza 1995. u Kninu.

Na kraju *Priloga* posebno je naveden sadržaj tzv. Plana Z-4, koji pobunjeni Srbi u Hrvatskoj nisu htjeli ni razmotriti, te sjećanja predstavnika međunarodne zajednice koji su sudjelovali u pokušaju provedbe toga plana. Njihove izjave o načinu odbijanja vodstva Srba u Hrvatskoj da ponuđeni Plan prihvate kao platformu za razgovore jasna su potvrda da je svaki pokušaj mirne reintegracije okupiranih područja u ustavno-pravni poredak RH zbog isključivosti srpskih vođa bio uzaludan.

Za spomenute *Priloge* dokumenata može se reći da su izravan i argumentiran odgovor na pitanja zašto vojna opcija nažalost nije imala alternativu i zašto hrvatsko vodstvo *Oluju* više nije moglo odgađati, te na pitanje tko je odgovoran za odlazak u izbjeglištvo hrvatskih građana srpske nacionalnosti uoči i tijekom *Oluje*. Dramatično stanje obrane Bihaća, čiji bi pad znatno, gotovo odlučujuće poboljšao poziciju srpskih snaga, odbijanje svih mirovnih inicijativa – i Vlade RH i međunarodne zajednice, čak i “Plana Z-4” koji je Srbima u Hrvatskoj predvidio iznimno široku autonomiju, te već od 1991. neprekidan rad Srba iz Hrvatske i BiH na stvaranju jedinstvene srpske države na okupiranom prostoru RH i BiH – “Ujedinjene Republike Srpske”, koji je upravo pred *Oluju* ušao u završnu fazu donošenja zajedničkog Ustava, jasno pokazuju koliko su neuvjerljive tvrdnje da je Hrvatska požurila s vojnim rješenjem i da je trebalo ostaviti još vremena za pregovore.

S obzirom na iskustvo cjelokupnoga procesa pregovora o mirnoj reintegraciji okupiranoga hrvatskog teritorija u ustavno-pravni poredak RH, zaista je teško argumentirano objasniti pretpostavku da bi pobunjeni Srbi, da su uspjeli osvojiti Bihać i u strateškom smislu bitno popraviti svoju vojnu poziciju prema Hrvatskoj, pristali na pregovore o mirnoj reintegraciji. Uz brojne dokumente, od kojih su neki navedeni i u *Prilogu* ove knjige, tome u prilog govori i intervju zapovjednika SVK general-potpukovnika Mile Mrkšića povodom Vidovdana 28. lipnja 1995., u kojem je pripadnicima SVK zaželio da “naredni Vidovdan dočekaju ujedinjeno – u jednoj srpskoj državi” (*Vojska Krajine*, br. 11, Jul, 1995., str. 24).

Izniman značaj Bihaća, čiji bi pad vjerojatno imao presudne posljedice za konačan ishod rata, potvrđuje i veliko zanimanje medija za Bihaćku krizu. Početkom kolovoza 1995. Bihać je kao “ključ u ratovanju i daljnjem razvoju događaja u BiH i Hrvatskoj” spominjan i u srbijanskom tisku, u kojem je takav zaključak pojačan citatima iz stranih medija. Primjerice, prema pisanju *The Independenta* pad bihaćke zaštićene zone (u ruke bosanskih Srba) bio bi “kolosalan i možda smrtonosan udar čitavoj operaciji UN-a” (“Sedma vojska”, *Nin*, br. 2327, 4. 8. 1995., 10-11). Prema tome, situacija na terenu krajem srpnja 1995. jednostavno je nalagala ili bezuvjetan pristanak pobunjenih Srba u Hrvatskoj na trenutnu reintegraciju u ustavno-pravni poredak RH ili vojnu akciju hrvatskih oružanih snaga.

Dakako, osim vojno-strateških razloga uzrokovanih Bihaćkom krizom, na odluku hrvatskih vlasti da ubrza proces vraćanja okupiranih prostora pod svoj ustavno-pravni poredak, čak i pod cijenu novoga rata, utjecali su i gospodarski razlozi, koji nisu prezentirani u ovoj studiji. Hrvatsko gospodarstvo bilo je znatno pogođeno srpskom agresijom i okupacijom dijela Republike Hrvatske, posebice prekidom komunikacijskih pravaca između sjevera i juga Hrvatske preko Knina te činjenicom da je oružana pobuna Srba i agresija na Hrvatsku uništila mnoge gospodarske objekte. Odugovlačenje postojećeg stanja i odgađanje reintegracije okupiranog teritorija svakim danom donosilo je nove gubitke, a nepovratno odnosilo znatne moguće prihode, prije svega od turizma. Pitanje je koliko bi hrvatsko gospodarstvo još moglo izdržati takvo stanje, posebice s obzirom na brojne prognanike i izbjeglice o kojima je Hrvatska morala skrbiti, a kojima je odgađanje povratka svakodnevno uzrokovalo nove frustracije, prijeteci izbijanjem nemira. S obzirom na to, može se postaviti i pitanje kako bi hrvatska vlast objasnila desecima tisuća prognanika i već dobrano nezadovoljnih i frustriranih hrvatskih građana, koji su od 1991. čekali na povratak svojim kućama, da će još jednu zimu provesti u progonstvu i da rješenje o povratku trebaju pričekati još tko zna koliko?

Autor se u studiji osvrnuo i na jedno od najintrigantnijih pitanja vezanih uz *Oluju*: jesu li pobunjeni Srbi okupirano područje Republike Hrvatske (UNPA sektori Sjever i Jug) napustili svojevoljno ili su protjerani, odnosno je li Hrvatska s operacijom *Oluja* provela etničko čišćenje pobunjenih Srba? Zaključak da je masovni odlazak Srba iz Hrvatske tijekom operacije logičan i da je bio organiziran od vlastitoga vodstva, što znači da HV nije ni mogla provesti “etničko čišćenje”, temelji se na povijesnim izvorima. Neki od dokumenata tzv. RSK koji govore o tome da je odlazak Srba s okupiranoga područja u *Oluji* planiralo i provelo političko i vojno vodstvo pobunjenih Srba navedeni su u *Prilozima* knjige, a u prilog tome govore i svjedočenja Srba izbjeglih iz Hrvatske.

Jednako tako, i pregled srbijanskog tiska izašlog neposredno nakon *Oluje* potvrđuje da je za odlazak srpskoga stanovništva iz Hrvatske tijekom *Oluje* odgovorno političko i vojno

vodstvo pobunjenih Srba u Hrvatskoj.² Mnoga pitanja i komentari u srbijanskom tisku upućuju na zaključak da su tamošnji novinari, ali i javnost, smatrali da je za stradanje srpskoga naroda u Hrvatskoj odgovorno “krajiško vodstvo”: *Zašto krajinsko rukovodstvo nije na vreme prihvatilo mir, ako već nije moglo da izdrži rat? Ko je zaista, doneo naredbe o povlačenju naroda i vojske? Ako su već bili dovoljno samostalni da odbiju mirovne predloge, sugestije i zahteve u tom smeru iz Beograda, zašto se onda nisu branili?* – samo su neka od pitanja u srbijanskom tisku. Srpska javnost je od “krajškog rukovodstva, koje nije bežalo na začelju kolone” tražila odgovor na pitanje: *Zašto je i po čijem savetu odlučilo da pokrene stotine hiljada stanovnika prema Srbiji?* (Zoran Jevdović, “Bežanje na čelu kolone”, *Večernje novosti*, 16. VIII. 1995.).

Zapravo, već prvog dana *Oluje* u jugoslavenskom tisku pojavila se osuda ponašanja “rukovodstva RSK”, zato što je opravdanje za poraz tražilo u navodnoj prodaji od strane Beograda, a ne u “vrlo krutom i nelojalnom odnosu prema Srbiji”: *Oni pričaju neku priču kako će ujediniti sve srpske zemlje, onda im zagusti, pa pozivaju Srbiju u pomoć. Srbija im je dala oružje, poslala im je zapovjednika da ih organizira. Rečeno im je da pregovaraju s Hrvatskom i tako pacificiraju situaciju. Ne! Oni su od toga htjeli veliki spektakl, nebesku dramu. Međutim, Hrvati su im sada ušli u dubinu, odsjekli ih; tako gube i diplomatske pozicije i ulog im je daleko manji* (“Pakao na Drini”, *Monitor*, Crnogorski nezavisni nedjeljnik, br. 250, 4. 8. 1995., 8-9).

Govoreći u medijima, sami dužnosnici tzv. RSK međusobno su se optuživali ili pravdali svoje odluke i time zapravo priznali svoju odgovornost. Primjerice, posljednji “predsjednik vlade RSK” Milan Babić izrazio je zaprepaštenje činjenicom “da su GŠ SVK i predsednik Martić naredili opštu evakuaciju stanovništva i povlačenje vojske” (“Povlačenje umesto borbe”, *Večernje novosti*, 9. VIII. 1995.). Prozvani Milan Martić te je navode opovrgnuo, ustvrdivši da je samo izdao naredbu o sklanjanju stanovništva u okolna sela, a da o povlačenju vojske “nije bilo ni reči” (“Nisam naredio povlačenje vojske”, *Politika*, 13. VIII. 1995.). Doduše, njegovu izjavu o sklanjanju stanovništva samo u “okolna sela” demantira pismo “ministra vanjskih poslova RSK” Milivoja Vojnovića od 5. kolovoza, upućeno glasnogovorniku UNPROFOR-a Juriju Mijahotniku, kojim ga obavještava da su “Vlada RSK i GŠ SVK donijeli odluku o hitnoj evakuaciji djece, žena i staraca s teritorija tzv. RSK u Jugoslaviju i traži pomoć UNPROFOR-a” (Radovan Kovačević, “Ko je doneo odluku o evakuaciji RSK”, *Politika*, 27. VIII. 1995.).

No, svaka nejasnoća o tome tko je, kada i prema kojim mjestima zapovjedio evakuaciju otklonjena je u Beogradu 22. kolovoza 1995. na konferenciji za novinare, na kojoj su prvi put nakon pada tzv. RSK u javnosti govorili članovi njezine Vlade i Skupštine, i zapravo potvrdili da je za odlazak Srba iz Hrvatske odgovorno političko i vojno vodstvo pobunjenih Srba u RH. Naime, novinarima je tada pokazana “Odluka o evakuaciji stanovništva iz opština Knin, Benkovac, Obrovac, Drniš i Gračac”, koju je donio “Vrhovni savet odbrane”, a potpisao Milan Martić. *Večernje novosti* i *Politika* u izvještaju s konferencije donose faksimil “Odluke”, prema kojoj se za borbu nesposobno stanovništvo trebalo izvući preko Otrića u pravcu Srba i Lapca. Potpuni tekst “Odluke” objavljen je u članku Radovana Pavlovića “Narod je iz Knina poveo Vrhovni savet odbrane RSK” (*Politika*, 23. VIII. 1995.): *Zbog novonastale situacije izazvane otvorenom opštom agresijom Hrvatske na RSK i nakon prvih početnih uspeha u odbrani,*

² Srbijanski tisak od kolovoza do prosinca 1995. pregledao je Ivan Radoš, a osvrst na dio prikupljenih članaka, zajedno s njim napravila je Ana Holjevac Tuković. Njihova zapažanja korištena su za ovaj prikaz. Uz to, treba zahvaliti i Borisu Aniću na prijepodu i analizi odabranih tekstova iz publikacija na engleskom jeziku, čiji se sadržaj odnosi na problematiku “Oluje”.

došlo je do ugrožavanja velikog dela teritorije severne Dalmacije i dela Like, zbog toga odlučujemo: Da se pristupi planskoj evakuaciji sveg za borbu nesposobnog stanovništva iz opština Knin, Benkovac, Obrovac, Drniš i Gračac. Evakuaciju sprovoditi planski prema pripremljenim planovima pravcima koji izводе prema Kninu i dalje preko Otrića prema Srbu i Lapcu. Za evakuaciju zatražiti pomoć komande Unprofora sektor "Jug" sa sedištem u Kninu.

Izjave dužnosnika tzv. RSK koje su potom uslijedile bile su pokušaj pranja vlastite odgovornosti. "Predsjednik Skupštine RSK" Rajko Ležaić izjavio je da on za odluku nije znao, no da smatra kako se stanovništvo trebalo povući samo u okolna sela, jer "RSK nije ni imala profesionalnu vojsku već je narod bio ta vojska, pa je zato i logično da za nejači krenu očevi, muževi, braća, sinovi". Savjetnik Milana Martića Milan Ivanić odluku je nazvao nelegalnom, jer sjednica VSO nije imala kvorum, tako da su o svemu odlučili samo Milan Martić i Mile Mrkšić, budući da se ostali članovi VSO nisu niti nalazili u Kninu (Milan Babić je bio u Beogradu, "ministar unutrašnjih poslova" Tošo Pajić na Kordunu, a "ministar obrane" Milan Šuput u Korenici). "Ministar vanjskih poslova" Milivoj Vojnović ocijenio je da je cilj "Odluke" bio uvlačenje SRJ u rat te potvrđuje da je u državnom vrhu tzv. RSK niz godina postojao raskol između dvije grupe – "one za pregovore i ratnohuškačke". Iako na novinarsko pitanje tko je naredio povlačenje vojske nazočni nisu dali precizan odgovor (M. Bošnjak, D. Dimitrovska, "Bežaniju naredio Martić", *Večernje novosti*, 23. VIII. 1995.; "Odluku o evakuaciji doneo Martić", *Politika*, 23. VIII. 1995.), čini se da je već svima bilo jasno da je za evakuaciju i stradanje Srba u Hrvatskoj odgovorno vodstvo tzv. RSK. Komentar iz srbijanskoga tiska možda je naprimjereniji za potvrdu takve ocjene: *Krajinska bežanija ima svoju jasnu identifikacionu šifru ... jasno je da je usvajanjem politike sa Pala celokupno rukovodstvo RSK, od predsednika Republike, Vlade i vojnog vrha, palo na istorijskom ispitu, i da je isključivo odgovorno za sudbinu 200.000 Srba iz zapadnog krajinskog dela* (Radovan Kovačević, "Ko je doneo odluku o evakuaciji RSK", *Politika*, 27. VIII. 1995.).

Krivce je "u svom dvorištu" potražio i tadašnji vođa opozicijske stranke Srpskog pokreta obnove, Vuk Drašković, ističući zapravo isključivost Srba i njihovu odlučnost u provedbi odluke da svi Srbi moraju živjeti u jednoj državi. Njegov odgovor na pitanje novinara o "krivici za pad Krajine i sudbinu srpskog stanovništva na tim prostorima", jasno pokazuje zbog čega je srpski narod u Hrvatskoj doživio tragediju i tko je odgovoran za nju: *Već godinama u Srbiji se više kako Krajina nikada neće ni pomišljati da živi igdje osim u velikoj Srbiji. Ta nerealnost toliko je bila snažna da je ušla u svijest i podsvijest velikog broja naroda. Krivi su svi koji su branili narod takvom opasnom iluzijom. Na drugoj strani, mi koji nismo mislili tako, ispostavlja se da nismo bili u stanju objasniti narodu da je u velikoj zabludi. Zato što nismo uspjeli reći narodu na vrijeme što ga čeka i sami smo krivi* ("Gurat ću na svaka vrata", *Vreme*, 21. 08. 1995.).

U srbijanskom tisku opisane su i okolnosti u kojima je donijeta odluka o evakuaciji, te način na koji je stanovništvo obaviješteno u njoj. Tako se u reportaži Milorada Bošnjaka, novinara raspoređenoga u "Državni informativni pul RSK" (od 10. lipnja 1993.), navodi da se 4. kolovoza 1995. oko 12 sati u Domu vojske u Kninu zapovjednik snaga UN-a u sektoru Jug Alain Forand sastao s vojnim i političkim dužnosnicima tzv. RSK "pukovnikom Kostom Novakovićem – pomoćnikom komandanta SVK, pukovnikom Milanom Trgovčevićem – šefom vojnog pregovaračkog tima SVK, Mladenom Kalapaćem – oficijom za vezu s Unproforom i Savom Štrbcem – sekretarom vlade", te da se "istodobno u trajnom zasjedanju nalazio Vrhovni savet odbrane RSK, koji su činili predsjednik RSK Milan Martić, predsjednik Vlade Milan Babić (tada se nalazio u Beogradu), zapovjednik SVK Mile Mrkšić, ministar

unutrašnjih poslova Tošo Pajić (tada je bio na Kordunu) i ministar obrane Milan Šuput (tada je bio u Korenici)". Autor potom navodi da je oko 19 sati pukovnik Novaković obavijestio novinare da je naredena evakuacija GŠ SVK i vladinih institucija u lički gradić Srb, te da je u dogovoru između Novakovića i novinara odlučeno da stanovništvo o tome obavijeste kuriri Civilne zaštite, "jer se nije želelo da Hrvati u eteru Radio Knina slušaju obrazloženje naredbe". Pri tome citira dio teksta obrazloženja naredbe: *Evakuacija se vrši iz preventivnih, bezbednosnih razloga. A, i borcima na frontu biće lakše, kad budu znali da su njihovi najmiliji na sigurnim mjestima u Srbu i Donjem Lapcu* (Milorad Bošnjak, "Tvrdoглаvost i naiva", *Večernje novosti*, 22. VIII. 1995.).

Prema tome, i rasprave u srbijanskom tisku, posebice izjave dužnosnika tzv. RSK, pokazuju koliko su optužbe da je HV u *Oluji* provela "etničko čišćenje", a da je hrvatsko vodstvo odgovorno za odlazak Srba iz Hrvatske, neuvjerljive i s povijesnog gledišta neutemeljene. No, s obzirom na spomenuto, rasprava o evakuaciji sada se uglavnom prebacuje na pitanja je li ona bila "unaprijed smišljena i s nekim dogovorena" (misli se na navodni "dogovor Tuđman-Milošević") ili je posljedica vojne situacije, odnosno procjene vojnoga i političkog zapovjedništva SVK da se "ne mogu oduprijeti Hrvatskoj vojsci", pa je takav, svojevrsan strateški potez poduzet u nadi da će evakuacija civila s područja oko Knina omogućiti koncentriraniju borbu pripadnika SVK. Primjerice, u knjizi Hrvatskog helsinškog odbora (HHO) za ljudska prava pod naslovom *Vojna operacija 'Oluja' i poslije* (Zagreb 2001., str. 13, 14, 21, 23 itd.) navode se primjeri koji pokazuju da je povlačenje civilnog stanovništva iz tzv. RSK započelo i prije početka *Oluje*, te da su se civili morali povlačiti i pod prijetnjom smrti od svojih sunarodnjaka, ali se u tekstu uglavnom sugerira da je povlačenje rezultat unaprijed planiranoga scenarija (navodnog dogovora između Tuđmana i Miloševića). Uz to što su takve sugestije znanstveno neutemeljene, u tekstu se navodi da je za odlazak pobunjenih Srba iz Hrvatske odgovorno i hrvatsko vodstvo, navodeći da "izjave i poruke hrvatskih čelnika, posebice Tuđmana i pokojnoga Šuška nisu ulijevale nadu u mogućnost dostojanstvenog i časnog poraza, bilo mirnom reintegracijom ili sklapanjem kakva drugog sporazuma" (HHO, *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, str. 21). Da takvi navodi nisu korektni i objektivni, odnosno da, s obzirom na stav i postupke političkog vodstva pobunjenih Srba, mogućnost mirne reintegracije nije bila realna, najbolje pokazuje sudbina tzv. Plana Z-4, kojega vodstvo pobunjenih Srba nije uzelo ni u razmatranje.

Povijesna je činjenica da izjave za javnost predsjednika RH F. Tuđmana i ministra obrane RH G. Šuška nisu utjecale na odluku pobunjenih Srba u Hrvatskoj da odbiju "Plan Z-4", te da je njihovo vodstvo odlučno odbijalo svaki prijedlog o reintegraciji okupiranoga hrvatskog teritorija, odnosno tzv. RSK, u ustavno-pravni poredak RH, ma koliko on bio povoljan i u postojećim okolnostima međunarodno priznatih granica RH zapravo maksimalistički. Uostalom, i u srbijanskom tisku je nakon *Oluje* prevladavalo mišljenje da je "Plan Z-4" trebalo prihvatiti. Primjerice, u jednom od članaka u kojem se analizira "Plan Z-4", navedeno je da se Srbima, između ostaloga, nudila vlastita zastava, grb, valuta, policijske snage, što je prema autorovu mišljenju predstavljalo maksimum koji je trebalo prihvatiti, s obzirom na činjenicu da Zapad nikad ne bi međunarodno priznao "RSK" ("Zašto zvana ne zvone", *Vojska*, br. 159, 24. 8. 1995., 12).

Osim komentara da je "Plan Z-4" bio "plan posljednje šanse" koji je Srbima omogućavao da postignu maksimum s obzirom na činjenicu "da Zapad RSK nikada ne bi međunarodno priznao", u srbijanskom tisku navodi se da su odbijanju plana i "podgrejavanju" nerealnih

ambicija tzv. RSK “kumovali” i mnogi politički faktori u Beogradu. Tako se navode izjave Borisava Jovića da je “Krajina dovoljno vojnički jaka da se odupre eventualnom napadu hrvatske vojske” i Vojislava Šešelja “da je Plan Z-4 potpuno neprihvatljiv”, ali i mišljenje Zorana Đinđića: *Činjenica da srpski narod u RSK ne prihvata plan upućuje nas na to da ga ni mi ne podržimo*. Zanimljivo je da se u istom komentaru kao najdosljedniji zagovaratelj “Plana Z-4” navodi Vuk Drašković (Miljenko Pešić, “Da li je propuštena istorijska šansa”, *Politika*, 8. VIII. 1995.), koji ga je očito shvaćao kao neizbježnu realnost, jer njegov nedugo prije toga izrečen stav da bi Bosna i Hercegovina s 85% teritorija trebala ući u konfederaciju sa Srbijom i Crnom Gorom pokazuje da se nije odrekao ideje o stvaranju velike srpske države: *Kada kažem da prihvatam plan Kontakt grupe kao osnovu za dalje pregovore, ja nipošto ne kažem da 49% Bosne i Hercegovine bude srpsko, a ostalo ne bude srpsko. Taman posla! Da mirovni plan kaže i da je 60% Bosne srpsko, a ostalo nesrpsko, ja bih rekao da sam protiv* (“I dalje za veliku Srbiju”, *Intervju*, 21.VII.1995., 12-13).

Nasuprot neargumentiranog mišljenja da je odlazak Srba iz Hrvatske tijekom *Oluje* uzrokovan “dogovorom Milošević-Tudman”, u raznim raščlambama *Oluje* vojni stručnjaci evakuaciju civila iz tzv. RSK tumače potezom kojim se pokušao spriječiti poraz SVK, odnosno potezom koji je bio uvjetovan stanjem na bojištu i nagovještajem potpunog vojnog poraza. Primjerice, u raščlambi CIA-e o *Oluji* navodi se da je samo Kninu naređena evakuacija, a ne i sektoru Sjever, s namjerom da se omogući snagama 7. korpusa SVK koncentriranje na borbu, te da su zapovjednici SVK ipak bili primorani na izbor – povlačenje ili uništenje svojih snaga (*Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, Central Intelligence Agency, Office of Russian and European Analysis, Washington, DC 20505, May 2002., poglavlje 89, str. 371-372, 375).

U spomenutoj raščlambi (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 89, str. 374) navodi se da “nisu istinite tvrdnje da su bivši časnici američke vojske trenirali HV (odnosno planirali *Oluju*) ili da je NATO podupro hrvatsku ofenzivu ili da je Milošević poslao generala Mrkšića u RSK s ciljem pripreme povlačenja vojske i stanovništva te da se SVK nije ozbiljno borila, već se samo povukla čim je počeo napad HV-a ili da je Beograd izdao RSK”, kako u svojoj knjizi tvrdi general SVK M. Sekulić. Nasuprot tome ističe se da je “zadivljujuća pobjeda HV-a počivala s jedne strane na poboljšanjima u strukturi snaga i doktrini pred operaciju, a s druge strane, da je uspjeh postignut činjenicom da su HV i 5. korpus ABiH prodrli u ključne srpske položaje, otvorivši ih i dobro iskoristivši tijekom operacije, čime su slomili obrambeni sustav SVK”. Dakle, ističe se da je temelj *Oluje* bilo poboljšanje u doktrini i strukturi snaga HV-a, koje se provodilo od 1993., jer su ta profesionalna poboljšanja povećala mogućnosti HV-a u planiranju i organiziranju operacije dojmive veličine i složenosti, kao i mogućnosti izvođenja operacija brzinskih proboja kojima bi mogli prodrijeti duboko iza neprijateljske obrane. Dakako, spominje se i da doktrina sama po sebi nije donijela pobjedu, već je morala biti i dosljedno provedena na terenu. No, budući da tijekom *Oluje* Hrvatska vojska nije niti odmah, niti posvuda bila uspješna u planiranim napadima, drži se da uspjeh više leži u postizanju proboja na ključnim mjestima, koji su dodatno pomognuti ometanjem zapovjednih sustava SVK, te da je sve to zajednički potkopalo obrambeni sustav SVK kao cjeline i prouzrokovalo njezin raspad. Kao preduvjet uspješnom završetku *Oluje*, odnosno kao “prva i najočitija kritična pojedinačna akcija” navodi se dugotrajno napredovanje HV-a Dinarom i Livanjskim poljem, kojim se došlo do izvrsnih položaja za brzi i izravni napad na Knin, zaobilaženjem glavnih obrambenih položaja SVK južno od grada. Drži se da je

osvajanjem Bosanskoga Grahova Hrvatska vojska zapečatila sudbinu Knina i prije nego što je sama *Oluja* krenula (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 89, str. 374-375). Da je gubitak B. Grahova i napad HV-a iz tog pravca na Knin bio veliko iznenađenje za vodstvo SVK pokazuje i njihova “Procjena ugroženosti i mogućnosti za zaštitu i spasavanje”, izrađena u Kninu u travnju 1995. godine. Naime, u navođenju mogućih pravaca djelovanja HV-a prema Kninu u njoj se spominju zadarski, splitski (Muć), šibenski i sinjski pravac, a mogućnost napada hrvatskih snaga s kninske Dinare vodstvu pobunjenih Srba očito nije bila ni u primisli (vidi Prilog 3 ove knjige, dokument br. 10).

Jednako tako, u raščlambi CIA-e navodi se da su borbeni uspjesi HV-a i ABiH ubrzani i strukturalnim nedostacima SVK, za koje su časnici HV-a znali i izračunali kako ih iskoristiti. Ističe se da najveći problem SVK nije bio nevoljnost ili nespремnost za borbu, već činjenica da ih je bilo premalo, te da je taj problem prepoznat kad je doveden general Mrkšić kako bi preustrojio obrambene formacije i uspostavio bolju i veću pokretnu pričuvnu snagu. Primjećuje se da su se “krajiški Srbi dobro borili tijekom napada u susjednoj državi, u bitkama kod Bihaća, da je u *Oluji* velik broj formacija SVK uspijevao odolijevati frontalnim napadima snaga HV-a i zadržati svoje položaje, no da Glavni stožer SVK i zapovjednici jedinica nisu imali dovoljno borbenih formacija za održavanje pokretnosti i dubine potrebne za zadržavanje prodora HV-a. Kao primjer navodi se da nakon nadiranja HV-a kroz statičnu obranu SVK kod Knina, 7. korpus SVK nije imao niti jednu pričuvnu jedinicu na raspolaganju za odupiranje i sprječavanje pada grada, te da je jedina neraspoređena jedinica bila skrpana od komadića izvučenih iz brigada u njegovom sastavu. Jednako tako, kao primjer navodi se da je nedostatak rezervi za ublažavanje napada s boka uzrokovao i izvlačenje dobro branjenog dijela južno od Karlovca, te da je čvrsta obrana Petrinje pokleknula kad su rezerve na koje je računala bile raspoređene drugdje (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 89, str. 375).

Dakako, o razlozima vojnog sloma tzv. RSK raspravljalo se i u srbijanskom tisku. U jednoj od raščlambi uzroka poraza SVK dvojica neimenovanih generala jugoslavenske vojske usuglasili su se da je od samog početka u organizaciji obrane tzv. RSK i ustroju njezine vojske učinjeno mnogo propusta, a u prilog tome spominju:

- manjak “discipline, srca i pameti” i činjenicu da je moral vojske “razoren saznanjima da se jedni stalno bogate, dok drugi tavoru u rovovima ... dok samo sirotinja ratuje”;
- značajno naprezanje stanovništva u obrambenim zadacima, kao i nerazmjerni omjer aktivnoga i rezervnoga sastava u korist aktivnoga, uz napomenu da je od ukupno 50.000 vojnika, čak 38.000 bilo u aktivnom sastavu;³
- sukobi u državnom vrhu i česte smjene u zapovjednom kadru vojske i u korpusima, koje nisu imale učinka u poboljšanju obrane;
- izrazito negativan učinak raznih linija zapovijedanja, ponajprije jedinica MUP-a za specijalne namjene koje su često “prekoračivale ovlaštenja, kontrolirale vojsku i maltretirale oficire”;
- razni nedisciplinirani dobrovoljački paravojni sastavi sa “samozvanim vojvodama”, koji se nisu htjeli podčiniti zajedničkom zapovjedništvu.

Uz opasku da mu je posao bio utoliko otežan što je “dobio natrag petnaestak hiljada mobilisanih izbeglica”, primjećuju da značajan pomak u organizaciji vojske nije učinio ni

³ Kad je riječ o broju vojnika SVK, zanimljivo je da se u prijedlogu “Plana upotrebe SVK”, napravljenom početkom 1995., navodi broj od 69.000 mogućih pripadnika SVK – “po varijanti da SVK izvodi obranu bez većeg oslonca na Vojsku Jugoslavije i Vojsku Republike Srpske”. Vidi Prilog 1 ove knjige, dokument br. 18.

Mile Mrkšić – “oficir elitne jedinice Vojske Jugoslavije”, od kojeg se očekivalo da ustroji gotove snage za brze intervencije, spremne za udare po dubini i za “rasecanje hrvatske teritorije”. Zaključuje se da je “SVK i po ljudstvu i po tehnici bila inferiorna u odnosu na agresora”, no, isto tako, da se u javnosti uoči napada baratalo pretjeranim podacima o snazi HV-a, te da je tako u samom narodu stvorena panika – “idu ustaše i kolju” i slično. Pri tome upozoravaju i na “pogrešno uverenje” da se Knin brani u Beogradu (Radovan Pavlović, “Uzroci vojnog poraza Krajine – Serije propusta u organizaciji vojske RSK”, *Politika*, 27. VIII. 1995.).

Uzroke poraza komentirao je i Dragan Vasiljković – “kapetan Dragan”. Razočaran ishodom cjelokupne situacije, izrazito negativno odredio se prema “konstantnom” lošem utjecaju srpskih mitova zbog čega “Srbima od Kosovskog boja nije palo na pamet priznati poraz i gdje se neprestano traži novi Vuk Branković”. Prema njegovom mišljenju i iskustvu stečenom u četiri godine ratovanja i obučavanja, do poraza je dovela nebriga za vojsku, vojna i državna neorganiziranost i zanemarivanje osnovnih vojnih potreba, poput hrane i opreme što je u konačnici prouzročilo nepripremljenost vojske. Tvrdi kako je u “Krajini od početka do poslednjeg dana vladalo opšte rasulo.” Objašnjavajući razlog napuštanja tzv. RSK prije napada hrvatskih snaga kazao je da se vikend uoči napada nalazio u Kninu u razgovoru s patrijarhom Pavlom, Milanom Martićem, Milom Mrkšićem i Ratkom Mladićem koji je tada uvjeravao prisutne da će “njegova vojska braniti svaki pedalj RSK”. Budući da se padom B. Grahova hrvatskim snagama otvorio put prema Kninu, on tvrdi da je predložio protuudare prema Šibeniku i Zadru, čemu se pesimistično usprotivio general Dušan Lončar. Prema tvrdnji Vasiljkovića, pesimističan stav jednog od zapovjednika i činjenica da nije mogao krenuti sam s tek 60 obučanih ljudi, vodeći ih u smrt, dovele su do njegova napuštanja Knina.⁴ Uz to, u razgovoru je navedeno da je kapetan Dragan na području tzv. RSK boravio više od četiri godine, od 4. travnja 1991. do 31. srpnja 1995., da je po dolasku u Knin 1991., unatoč nesklonosti Milana Babića, koji je “od Krajine hteo da stvori svoje carstvo”, u red doveo poligone za obuku u Golubiću kraj Knina, te da je u prva tri mjeseca uspješno obučio 1200 ljudi, a da mu je u ustroju obučnog centra pomagao kolega iz britanske padobranske regimente, kojega su prozvali Marko (Dijana Dimitrovska, “Politika oborila Krajinu”, *Večernje novosti*, 29. VIII. 1995.).

O razlozima pada tzv. RSK, ali i o ulozi jugoslavenske vojske i Jugoslavije u pobuni Srba u Hrvatskoj, te o odnosu krajiškog vodstva prema Beogradu, govori i članak Miroslava Lazanskog pod naslovom “Strategija ‘lako ćemo’”, u kojem je procijenjeno da se “istočna Slavonija i Baranja ne mogu obraniti bez zaštite Jugoslavije, baš kao što je bilo jasno još 1991. godine da se Krajina bez Jugoslavije neće moći sačuvati”. Autor je naglasio da “vojska RH 1995. godine nije ona vojska iz 1991. godine”, te da je “četiri godine postojanja RSK Zagreb iskoristio stvorivši profesionalnu vojsku od 75.000 pripadnika, svrstanih u osam brigada i više samostalnih bataljuna sa širokom komponentom od još 140.000 pripadnika domobranskih snaga”. Lazanski dalje navodi da je Zagreb sebi “osigurao vojni budžet od 5,6 milijardi američkih dolara, a da ukupan vojni budžet RSK, RS i SRJ ne prelazi iznos od 1,3 milijarde dolara” (“Strategija ‘lako ćemo’”, *Nin*, br. 2328, 11. 8. 1995., 16-17).

S obzirom na spomenuto, kao zaključak raščlambi u srbijanskom tisku o razlozima poraza SVK u *Oluji* može se citirati rečenica iz časopisa *Nin*: *Rat dobija vrhunsku organizacija, stega*

⁴ Nasuprot njegovoj izjavi, u dnevnom izvješću “Odeljenja bezbednosti GŠ SVK” od 3. kolovoza 1995. navodi se da je “Kapetan Dragan demonstrativno napustio Krajinu, jer se komandant SVK nije složio s njegovim zahtjevom da bude komandant 92. mtbr. u 7. K. SVK” (vidi Prilozi 3 ove knjige, dokument br. 21).

i upravljanje narodom, a Hrvati su sve to ostvarili za ove četiri godine ("Hrvatska neće napustiti Baranju i istočnu Slavoniju", *Nin*, br. 2329, 18. 8. 1995.).

Mnogo se raspravljalo i o razlozima izostanka snažne pomoći VRS i VJ, odnosno njihova napada na RH nakon početka *Oluje*. Iako neki u tome vide potvrdu navodnog dogovora Tuđman-Milošević o preseljenju stanovništva, vjerojatnijim se čini zaključak da se vojne snage Republike Srpske i SR Jugoslavije tada nisu mogle značajnije angažirati u napadu na RH. Tako se u raščlambi CIA-e o *Oluji* zaključuje da je problem 1995. bio taj što je Glavni stožer SVK računao, kao i uvijek, na vojsku bosanskih Srba i Jugoslavije, kao stratešku pričuvu, koja je za vrijeme *Oluje* ostala nedostupna. Drži se da bi Vojska Republike Srpske uvijek rado ispunila tu ulogu, no da je Glavni stožer VRS i sam imao problema s manjkom jedinica koje su mu trebale zbog napada jedinica ABiH diljem Bosne, odnosno da vojna situacija u Bosni nije dozvoljavala bosanskim Srbima pružanje bilo kakve vojne pomoći, osim ponekih protunapada na području Grahova i Bihaća (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 89, str. 376).

Osvrt na rat u BiH 1995. govori u prilog opravdanosti takvog zaključka. Naime, u spomenutoj raščlambi CIA-e navodi se da je prema napatku vojnoga vrha Republike Srpske od 8. ožujka 1995., Vojska Republike Srpske (VRS) u 1995. planirala nekoliko ofenzivnih operacija ("Sarajevo '95.", "Sprеча '95.", "Sadejstvo '95.", "Lukavac '95.", "Zvijezda '95."), kojima je trebala zauzeti velik dio teritorija sjeverno od Tuzle, područja planina Igman i Bjelašnica, proširiti posavski koridor i otkloniti prijetnju Doboju, izvršiti pritisak na enklave Žepu i Srebrenicu i zauzeti ih ako se UN povuče, smanjiti enklavu Gorazde na područje od 3 km oko samog grada, a trebalo je isplanirati i dvije akcije kojima bi se probio put kroz dolinu rijeke Neretve sve do mora u blizini Dubrovnika (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 73, str. 289-290). Ovi vrlo ambiciozni planovi za VRS pokazuju da je srpska politika vojnim putem željela natjerati muslimansko i hrvatsko vodstvo, a time i međunarodnu zajednicu na priznavanje činjeničnog stanja na terenu, koje je obilato bilo u korist "srpske stvari".

Međutim, ti planovi bili su daleko od tadašnjih stvarnih mogućnosti VRS, jer je promjena u odnosu snaga ABiH i VRS, koja se počela primjećivati 1994., u 1995. bila očita (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 78, str. 300-303), tako da se, umjesto osvajanja, VRS morala braniti od reorganizirane Armije BiH.⁵ Uz to, VRS se morala braniti i od napada hrvatskih snaga na

⁵ Primjerice, ABiH je 20. ožujka 1995. poduzela proljetne ofenzive na radio-odašiljače pod srpskom kontrolom na planini Vlašić kraj Travnik (akcija "Domet 1") i Stolice na planini Majevici istočno od Tuzle, a žestoke borbe vođene su i na planini Treskavici. U prvom napadu ABiH je ostvarila veliku pobjedu, u drugom je pretrpjela veliki poraz, a usprkos tome što je u oba napada pretrpjela znatne gubitke, vojni promatrači UN-a primijetili su očita poboljšanja u opremi, planiranju, organizaciji i izvedbi napada ABiH, te izvjestili kako bosanski vojnik sada raspolaže primjerenim osobnim oružjem i streljivom, zaštitnim ("pancirim") prslukom, kacigama i radio komunikacijskim uređajem. Jednako tako, neuspjeh srpske napadne akcije "Sadejstvo '95." u travnju 1995. s ciljem proširenja koridora kod Boderišta, 8 km južno od Brčkog, koji su branile snage ABiH i 108. brigade Hrvatskog vijeća obrane (HVO), pokazuje da usprkos nadmoći u oklopništvu, topništvu i ostalom teškom oružju, VRS više nije bila u stanju probiti se kroz protivničku obranu (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 78, str. 300-303). Dakako, VRS se morala spremati i za obranu od dugo najavljivane ofenzive ABiH za oslobođenje Sarajeva, koja je započela sredinom lipnja 1995.; premda nije uspjela i premda je ABiH imala iznimno velike gubitke u svojim redovima, spomenuta ofenziva vezala je znatne snage VRS, koje zbog toga nisu mogle biti upotrijebljene na drugim bojištima, a i VRS je također pretrpjela velike gubitke (poglavlje 80, str. 307-314). Od siječnja 1995. posebice intenzivni bili su sukobi u bihačkoj enklavi, gdje se 5. korpus Armije BiH, potpomognut 101. pukovnijom HVO-a i logističkom potporom koja je dolazila iz Hrvatske, aktivnom obranom žilavo suprotstavljao nadmoćnijim snagama bosanskih i hrvatskih Srba, te postrojbama specijalnih snaga iz Srbije. Akcije 5. korpusa ABiH "Una '95." i "Zora '95." poduzete u svibnju 1995., te akcija "Trokut 1" u lipnju 1995. govore tome u prilog (*Balkan Battlegrounds*, poglavlja 74, 75, 79).

Livanjskom polju i na planini Dinari. Nakon uspješno izvedene akcije “Cincar” i oslobađanja Kupresa početkom studenoga 1994., hrvatske snage su na Dinari nizom akcija i operacija počele nagrizati čvrste položaje VRS (“Zima ’94.”, “Skok 1” i “Skok 2”), da bi operacijom “Ljeto ’95.” ušle u Bosansko Grahovo i Glamoč i otvorile put prema Kninu (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 88, str. 364-365). U međuvremenu je operacijom *Bljesak* oslobođena i zapadna Slavonija, a nemoć SVK, ali i VRS koja nije došla u pomoć suborcima u Hrvatskoj, očitovala se u osvetničkom, no kukavičkom i terorističkom napadu raketama tipa “orkan” s kazetnim bombama na hrvatske gradove, na koji Hrvatska nije odgovorila (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 77, str. 296-298).⁶

Dakle, zbog toga što su bile prerastegnute i preopterećene, snage VRS nisu mogle značajnije pomoći SVK ni u *Bljesku*. A potom je neuspjeh u poduzetoj osvetničkoj ofenzivi VRS (“Plamen ’95.”; Hrvati su je prozvali “Osveta”) na Orašje (od 5. svibnja do 10. lipnja 1995.), koje su branile snage HVO-a, zorno potvrdio pad sposobnosti VRS u odnosu na prve godine rata. Naime, iako su u napadu korištene oklopne i elitne pješачke jedinice kao predvodnice napada, dakako uz iznimno jaku vatrenu podršku, srpska vojska nije uspjela ostvariti zadane ciljeve jer je za razliku od 1992. i 1993. sada napadala dobro organiziranog protivnika, podržanoga znatno većom vatrenom potporom nego prijašnjih godina (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 77, str. 298-299).

Ipak, imenovanjem general-potpukovnika Mile Mrkšića 16. svibnja 1995. zapovjednikom SVK i njezinom reorganizacijom, odnosno ustrojavanjem Korpusa specijalnih jedinica SVK, činilo se da je pad Bihaća u srpske ruke u srpnju 1995. bio neminovan, jer je tada započela sudbonosna ofenziva Srba na Bihać – akcija “Mač ’95”.⁷ Nakon strateške dvojbe treba li prvo slomiti 5. korpus ABiH ili hrvatske snage na Dinari, srpske snage su 19. srpnja 1995. ipak krenule u napad na bihaćku enklavu i u bici za Cazin od 19. do 26. srpnja 1995. dovele 5. korpus ABiH na rub poraza. Zapovjednik 5. korpusa ABiH general Atif Dudaković ovu ofenzivu SVK kasnije je opisao kao svoje najteže trenutke u ratu, a dramatičnost situacije, u kojoj bi pad Bihaća Srbima osigurao iznimnu stratešku prednost u odnosu na HV i izazvao novu ogromnu humanitarnu katastrofu, potvrdit će svaka objektivna raščlamba.⁸

Međutim, nakon Splitskog sporazuma od 22. srpnja 1995. između predsjednika RH Franje Tuđmana i predsjednika Predsjedništva BiH Alije Izetbegovića te predsjednika Federacije BiH Krešimira Zubaka i predsjednika Vlade BiH Harisa Silajdžića, hrvatske snage pokrenule su akciju “Ljeto ’95.” i oslobađanjem Bosanskoga Grahova i Glamoča u Bosni i Hercegovini, kao i mobilizacijom i raspoređivanjem svojih snaga, natjerale su srpsku vojsku da Bihać stavi u drugi plan i suoči se s prijetnjom hrvatskoga strateškog napada na RSK, koji je prijetio sudbonosnim promjenama na ratištu (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 88, str. 363). Prema tome, zauzimanje enklava Srebrenice i Žepe bilo je zapravo jedino ispunjenje plana

⁶ Autor komentara u spomenutoj raščlambi CIA-e primjećuje da je “predsjednik Tuđman pokazao neobičnu suzdržanost i nije naredio napade iz osvete na Srbe” (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 77, str. 298).

⁷ U raščlambi CIA-e posebno se naglašava kako je Vojska Jugoslavije “u Krajinu poslala i određen broj veterana, bivših časnika JNA (odnosno, tada časnika Vojske Jugoslavije), kako bi pomogli u provođenju promjena, izanalizirali stratešku i taktičko-operacijsku situaciju SVK, te ojačali obranu, donijevši sa sobom i dodatnu opremu za SVK, kojom su trebali opremiti nove snage mobilne rezerve” (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 88, str. 363).

⁸ U raščlambi CIA-e procjenjuje se da je u ofenzivi SVK tada bilo prisutno oko 500 specijalnih operativaca Vojske Jugoslavije, srpske Službe državne bezbednosti i Arkanove Srpske dobrovoljačke garde, uz dodatno pojačanje ljudi iz Korpusa specijalnih jedinica Vojske Jugoslavije, koji su trebali osigurati udarne jedinice i vojno vodstvo tijekom napada Korpusa specijalnih jedinica Srpske vojske Krajine (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 88, str. 363).

VRS navedenoga u ožujku 1995., no i ono je ubrzo neutralizirano gubitkom Bosanskoga Grahova i Glamoca. U takvom stanju – rastrgana i rastegnuta, te dobro načetoga morala, VRS je dočekala hrvatsku vojno-redarstvenu operaciju *Oluja*, pa i ovaj kratki osvrt na rat u BiH 1995. pokazuje zašto tzv. RSK, odnosno njezina vojska, u *Oluji* nije dobila očekivanu vojnu pomoć od bosanskih Srba, odnosno VRS.

U komentaru CIA-e o razlozima nedolaska Vojske Jugoslavije i navodnoj izdaji Srbije navodi se da “ne stoje tvrdnje generala SVK Milisava Sekulića da su Miloševićeve odluke donošene s ciljem predaje RSK, jer je za većinu njih postojao dobar razlog”. Tako se, uz podsjećanje da je samo Kninu naredena evakuacija, a ne i sektoru Sjever, ističe da je Vojska Jugoslavije upravo uz Miloševićev blagoslov već počela (zapravo nastavila) opremiti SVK i slati joj časnike za učvršćivanje jedinica, kao i neke specijalne postrojbe. Navodi se da je “slanje jedinica Vojske Jugoslavije bilo po svemu sudeći više nego što je Milošević bio voljan napraviti za spas RSK, ali da je čak i imao volju, brzina kojom je HV napala i okružila RSK ostavila je jako malo vremena Vojsci Jugoslavije za slanje dovoljnog broja snaga u pomoć”. Primjećuje se da je *Oluja* izazvala mobiliziranje i slanje velikog broja oklopništva, topništva i pješništva na granicu s istočnom Slavonijom, kao upozorenje Zagrebu, no da bi se “odbila ili usporila ofenziva HV-a situacija je zahtijevala ogromnu ofenzivu izvan RSK i uz potporu Vojske Jugoslavije”. Mišljenje analitičara CIA-e je da “čak i ako se izostanak Miloševićeve naredbe o slanju Vojske Jugoslavije može protumačiti kao znak njegove ravnodušnosti ili barem nesuosjećanja sa sudbinom RSK, to ne znači da je Milošević želio pad RSK, jer je koristio svoj osobni utjecaj i slao prilično mnogo sredstava iz Jugoslavije kako bi pomogao uzdizanju RSK, a povrh toga krajiškim Srbima je za pomoć u obrani nastavio slati i časnike i opremu Vojske Jugoslavije i nakon 1991. godine”. No, zaključuje se da je očito postojala granica koju nije želio (ili smio?) prijeći, ako bi time Jugoslaviji bile produljene ili pak na postojeće još nadodane sankcije sa Zapada, ili bi se povećali vojni troškovi. S obzirom na to da je Zapad svoju pažnju sve više posvećivao događajima u mjestima poput Srebrenice i Bihaća, može se pretpostaviti da je Milošević napokon dosegnuo tu granicu (*Balkan Battlegrounds*, poglavlje 89, str. 376).

Dakako, to što Vojska Jugoslavije nije izravno pokrenuta u obranu “Krajine” izazvalo je veliku reakciju u srpskoj javnosti. No, takav razvoj događaja nije bio iznenađenje za one koji su bili zaduženi za obranu tzv. RSK. Naime, već početkom 1995. u izradi prijedloga novoga “Plana obrane RSK” ukazano je da u “sadašnjim uslovima nema realnih mogućnosti da se u slučaju agresije na RSK planira uporaba, kako VJ, tako i delova VRS” (vidi Prilog 1 u ovoj knjizi, dokument br. 18). Jednako tako, već se u srbijanskom tisku u srpnju 1995. primjećivalo da, pritisnuta međunarodnim gospodarskim sankcijama, SR Jugoslavija više nije mogla u dovoljnoj mjeri, niti gospodarski niti vojno, pomagati prekodrinske Srbe, te da su upravo međunarodne sankcije prisilile Slobodana Miloševića da pokuša promijeniti svoju dotadašnju politiku nudeći se kao posrednik u pregovorima za mir na Balkanu. Primjerice, u intervjuu *Timesu* Milošević je izjavio da će skidanjem sankcija Jugoslavija osobno privesti bosanske Srbe za pregovarački stol, dodajući “da će u roku od šest meseci dovesti razuman mir u tom delu zemlje” (“Poruka iz Srbije”, *Nin*, br. 2327, 14. 7. 1995., 13-14).

Dakle, čini se da otvorena vojna intervencija u Hrvatskoj nije bila prihvatljiva za Miloševića, jer bi njome izravno ugrozio svoj pregovarački status i mogućnost ukidanja sankcija Jugoslaviji. No, unatoč tome, čini se da je Jugoslavija krajinskom vodstvu obećala vojnu pomoć i diplomatski pritisak na Hrvatsku. Naime, tadašnji član Jugoslavenskog Vrhovnog savjeta

obrane Momir Bulatović navodi da je s izvanredne sjednice održane 4. kolovoza 1995. u 17 sati na zapovjednom mjestu u Dobanovcima, nedaleko od Beograda, Vrhovni savjet poslao telegram generalu Mrkšiću, ohrabrujući ga da organizira čvrst otpor najmanje još dva dana, nakon čega bi Jugoslavija bila u mogućnosti pomoći mu svim raspoloživim sredstvima (M. Bulatović, *Pravila čutanja: Istiniti politički triler sa poznatim završetkom*, Beograd, 2004., str. 181-182; “Rat u Hrvatskoj, 1991.-1995.”, www.centerforhistory.net). Spominje se i da je Milošević prvog dana *Oluje* telefonom Martiću poručio da “Krajina” izdrži pet do šest dana kako bi se Beogradu ostavilo prostora da djeluje (Milisav Sekulić, *Knin je pao u Beogradu*, Bad Vilbel 2001., 178.). U prilog tome govori i izjava bivšega premijera “RSK” Gorana Hadžića nakon *Oluje*, koji je, uz vjeru u opstanak “RSK” na području Slavonije i Srijema i poruku da se neće pomiriti s tim da “Krajine” više nema, odgovorio na pitanje o mogućem napadu Hrvatske vojske: *Ja sam siguran, da će Srbija pomoći ovom dijelu Krajine i imam sigurne pokazatelje, koji sada nisu za novine. Sigurno bi pomogla i u onom dijelu Krajine, da su oni uspjeli pružiti bar malo otpora* (“Srbija će pomoći”, *Nin*, br. 2329, 18. 8. 1995., 17-19). I tadašnji “pomoćnik ministra obrane RSK” Milan Milanović govorio je o organiziranosti i spremnosti preostale vojske “RSK” da se brani, napominjući da će u slučaju neke veće sile očekivati pomoć Jugoslavije, te da se nikakvi planovi i akcije ne rade bez suglasnosti Beograda (“Svi se boje Srbije”, *Intervju*, 22. 9. 1995., 6-7).

Opovrgavajući navode u srbijanskom tisku o vojnoj neopremljenosti i nedostatku financijske potpore SVK, Borislav Mikelić neizravno je potvrdio da je Jugoslavija pružala vojnu podršku tzv. RSK. Naime, on govori o znatnom naoružanju vojske “RSK” – o oružju naslijeđenom od JNA i kasnije pribavljenom oružju, napominjući da se “zna da Vojska RSK nije bila bez avijacije u Udbini, da nije bila bez raketnih sistema, da je imala nemali broj tenkova, da ima protuavionsko oruđe, artiljeriju, da ima nemali broj projektila”. U prilog tome navodi podatak da je “Hrvatska vojska zarobila oružja i municije od najmanje 700 milijuna njemačkih maraka, procjenjujući ukupnu vrijednost na milijardu njemačkih maraka” (“Ko je prevario Miloševića”, *Intervju*, br. 368, 8. 9. 1995., 10-11). Dakako, izravnu potvrdu pomoći Jugoslavije tzv. RSK, odnosno SVK, pružaju brojni dokumenti. Primjerice, u “vanrednom operativnom izvještaju GŠ SVK” upućenom “predsjedniku Republike Srbije Slobodanu Miloševiću, predsjedniku RSK Milanu Martiću i načelniku Generalštaba Vojske Jugoslavije general pukovniku Momčilu Perišiću”, 11. lipnja 1995., spominje se “sveukupna pomoć koju SR Jugoslavija šalje Srpskoj vojsci Krajine, pre svega mobilisanje i upućivanje u Krajinu borbena sposobnih lica izbeglih sa ovih područja”. U istom dokumentu, u 7. točki, navodi se da je “u toku realizacija prijema materijalno tehničkih sredstava od Vojske Jugoslavije, odobrenih za potrebe Srpske vojske Krajine” (vidi Prilog 2 ove knjige, dokument br. 26). Zapravo, zbog brojnih dokumenata koji to potvrđuju, danas nitko ozbiljan neće negirati činjenicu da je JNA, a potom VJ, otvoreno podržavala pobunu Srba u RH i ustroj SVK, čak do te mjere da se može govoriti o istoj vojsci. Da je to bilo općepoznato, posebice dužnosnicima tzv. RSK, svjedoči izjava “potpredsjednika Vlade RSK” Stojana Španovića na “zajedničkoj sjednici Vlade RS i Vlade RSK”, održanoj 19. srpnja 1993. u Kninu: *SVK je po zvaničnim aktima SRJ dio Vojske Jugoslavije* (vidi Prilog 1 ove knjige, dokument br. 10).

Čini se da je Milošević shvatio da vojno neće moći ostvariti sve što je bilo planirano, pa je “politikom sporazuma”, za koju je zajedno s “krajinskim premijerom” Borislavom Mikelićem vjerovao da je tada bila najpovoljnija za Srbe u Hrvatskoj, nastojao zadržati već ostvareno, odnosno osvojeno. No, smatrajući Mikelića izdajnikom i suprotstavljajući se njegovoj politici,

vodstvo "Krajine" okrenulo se Palama. Na sjednici "Skupštine RSK" u Kninu 29. svibnja 1995. Borislav Mikelić je smijenjen, a dana je suglasnost na "odluku o državnom ujedinjenju RSK i Republike Srpske". Zbog toga je u intervjuu od 9. lipnja 1995. Borislav Mikelić osudio Milana Martića i Milana Babića za opstruiranje svakog pokušaja dogovora s Hrvatskom. Objašnjavajući razloge zbog kojih je "protiv brzog, ishitrenog i nepromišljenog ujedinjenja", zapravo je istaknuo Miloševićev plan kako da skinе sankcije Jugoslaviji i ostvari krajnji cilj velikosrpske politike – ujedinjenje srpskih zemalja u jednu državu: *Tu pre svega mislim na skidanje sankcija SR Jugoslaviji i prihvatanje plana Kontakt grupe od strane rukovodstva sa Pala. Tad bi SR Jugoslavija mogla da uđe u konfederaciju ili federalni odnos s Republikom Srpskom, a onda bi se RS Krajina oslonila na takav oblik uređenja* ("Jesam Miloševićev čovek", *Intervju*, br. 362, 9. 6. 1995., 15). U beogradskim *Večernjim novostima* kasnije je, u članku u kojem se zbog udaljavanja od Beograda i sprege s bosanskim Srbima kritizira politika "krajinskog vodstva", kao potvrda da su bosanski i hrvatski Srbi provodili politiku što bržeg međusobnog ujedinjenja, predložena *Odluka o državnom ujedinjenju RSK i RS*, dokument pripremljen za najavljenju, ali zbog *Oluje* neodržanu sjednicu skupština RSK i RS (Milorad Bošnjak, "Tvrdoglavost i naiva", *Večernje novosti*, 22. 8. 1995.).

Milošević i Mikelić morali su biti ljuti što njihovu zamisao nisu prihvatili (ni razumjeli?) vodeći političari u tzv. RSK, kojima se realizacija takvog plana vjerojatno činila presporom. Zato se Mikelić, uz optužbu da su onemogućavali svaku mirovnu inicijativu, posebno potužio na "desni ekstremizam" Milana Martića i Milana Babića i na vezivanje njihova političkog djelovanja uz "prijestolnicu" bosanskih Srba Pale i Radovana Karadžića. Mikelić je dao prikaz događaja od 29. ožujka 1994. i Zagrebačkog sporazuma o primirju, ističući da je on bio sklopljen na inicijativu Beograda s ciljem da se prostor "Krajine" stavi pod međunarodnu zaštitu, a s obzirom na nepovoljan razvoj situacije koji je uslijedio nakon gubitka Maslenice, Miljevačkog platoa, Zemunika, Peruće i Medačkog džepa. Navodi da su nakon uspostave mira daljnji cilj bili gospodarski pregovori, otvaranje željezničke pruge Zagreb – Knin – Split i otvaranje naftovoda. Prema Mikelićevim riječima "takav razvoj situacije pogodio je Krajini zbog produljenja ugovora mirovnim snagama". Pri tome spominje i pregovore u Erdutu na kojima je sudjelovao i ministar obrane Rusije Pavle Gračev, koji je s prihvaćanjem mirovnog plana RSK garantirao status "države u državi", navodeći da je otpor Babića i Martića te njihovo inzistiranje na sjedinjenju s Republikom Srpskom dovelo do prekida mirovnih pregovora i sukoba između njih i Mikelića, a samim time i Beograda. Tako Mikelić tumači da je zapovijed Martića o povlačenju vojske u *Oluji* i nepružanju otpora u skladu s Karadžićevom parolom: *Ako padnu Petrinja i Knin, pašće i Beograd!* ("Ko je prevario Miloševića", *Intervju*, br. 368, 8. 9. 1995., 10-11).

Jednako kao optužbe za "etničko čišćenje", nisu utemeljene ni optužbe da je Hrvatska vojska prekomjerno granatirala Knin, koje neki žele nametnuti nekorektno navodeći samo izjave koje govore tome u prilog. Primjerice, "da su Hrvati znali kako granatiraju civilne ciljeve i da je od 3000 granata ispaljenih prema Kninu, manje od 250 pogodilo vojne ciljeve", koju je "prema New York Timesu haaškim sudskim istražiteljima" dao general Alain Forand, zapovjednik snaga UN-a u sektoru Jug (HHO, *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, str. 28). No, svi koji su obišli Knin neposredno nakon *Oluje* najbolje znaju koliko je tvrdnja, zapravo optužba o prekomjernom i nekontroliranom granatiranju civilnih ciljeva u Kninu uvjerljiva. Posebice kad se prisjete napada JNA na naselja i gradove u Hrvatskoj 1991. ... Znaju to i zapovjednici SVK, iz čijih se izvješća o početku operacije može zaključiti da je hrvatsko

topništvo gađalo vojne ciljeve.⁹ Uostalom, priču koju su o prekomjernom granatiranju Knina iznosili “dužnosnici RSK” demantirale su slike iz Knina, prikazane na televiziji, što je primijećeno i u srbijanskom tisku. Tako se u istim srpskim novinama navodi izjava Slobodana Jarčevića, savjetnika Milana Martića i bivšeg “ministra vanjskih poslova RSK”, da u Kninu ne postoji ni jedna zgrada koja nije gađana (M. A., “Egzodus naroda”, *Večernje novosti*, 6. VIII. 1995.) i komentar da se “prema snimcima s nekoliko glavnih ulica Knina ne primećuju tragovi većih oružanih sukoba, da je polomljeno samo nekoliko drveća, a da su tenkovi i vojska zauzeli celi grad” (Sl. P., “Snimci iz Knina”, *Večernje novosti*, 6. VIII. 1995.).

U svojoj studiji o *Oluji* koja je glavni dio ove knjige, autor nije izbjegao spomenuti ni probleme kao što su nestegovno ponašanje nekih pripadnika HV-a i incidenti, odnosno nečasna djela (ubojstva i paljenje imovine) počinjena nad dijelom preostalog srpskoga stanovništva i njihovom imovinom na netom oslobođenom području RH. Detaljnije o tome govori knjiga Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava pod naslovom *Vojna operacija 'Oluja' i poslije* (Zagreb 2001.). To je zapravo izvještaj o stanju i događajima na području oslobođenom vojno-redarstvenom operacijom *Oluja*, odnosno u bivšim UN-ovim sektorima Jug i Sjever, uglavnom u razdoblju od početka operacije do kraja 1995., ali i nakon toga. Dakako, o žrtvama na srpskoj strani u *Oluji* i nakon nje govore i radovi Informativno-dokumentacijskog centra “Veritas” iz Beograda, no s obzirom na to da u svom dosadašnjem djelovanju “Veritas” nije pokazao želju za argumentiranim pisanjem i objektivnim prikazom povijesti, nema ih potrebe posebno komentirati. Uostalom, na nepouzdanost podataka u radovima “Veritasa”, odnosno na “Veritasovo” preuveličavanje broja žrtava, već je upozorio upravo Hrvatski helsinški odbor, dokazujući da su u “Veritasovim” popisima žrtava (primjerice, u brošuri iz 1998.) u velikom broju pripadnici krajinske paravojske proglašeni civilnim žrtvama, a živi ljudi mrtvima (“HHO upozorava na lažne podatke beogradskog Veritasa”, *Vjesnik*, 11. siječnja 2001.).

U spomenutom izvještaju HHO-a *Vojna operacija 'Oluja' i poslije* naveden je popis 410 poginulih ili ubijenih osoba u bivšem UN sektoru Jug “u vrijeme operacije 'Oluja', do kraja 1995.”. Podaci navedeni u popisu sugeriraju da je u vrijeme operacije *Oluja* na tom području smrt kod otprilike 31 osobe uslijedila kao posljedica ratnih djelovanja (uglavnom granatiranja), da su od strane nepoznatoga počinitelja (ne navodi se tko ih je ubio) ubijene otprilike 52 osobe srpske i 2 osobe hrvatske nacionalnosti, a za otprilike 43 osobe navodi se

⁹ Primjerice, u izvješću “komande 11. pešadijske brigade SVK (s.p. br. 239/2-95.)” od 4. kolovoza 1995., između ostaloga, zapisano je: *Po Kninu je dejstvovano sa Livanjskog polja iz više pravaca i do vremena pisanja informacije na grad je palo između 200 i 300 projektila raznog dejstva i različitih kalibara. Prvi udar je izvršen na zgradu Glavnog štaba Srpske vojske Krajine gdje je nanešena velika materijalna šteta i gotovo je potpuno uništen vozni park. Kasnije je vatra prenošena na kasarnu '1300 kaplana', fabriku Tvik, željezničko čvorište, stambene zgrade u podnožju kninske tvrđave i drugdje. U prilog tome govori i zapis časnika tzv. SVK, koji je početak *Oluje* dočekao u Kninu: *Artiljerijska kanonada počela je u celoj Krajini. Sve je do u najsitnije detalje isplanirano. Svaki projektil i svaka artiljerijska vatra. Ubačeni su pre više dana i osmatračici i rukovaooci, koji projekte usmeravaju na cilj. Najvažniji ciljevi u Kninu su: zgrada Glavnoga štaba, rezidencija predsednika države, Severna kasarna, kasarna Senjak i glavna raskrsnica u Kninu. (...) Preskačem ogradu kasarne (Sjeverne) i ulazim u zgradu u kojoj sam do pre četiri meseca radio. (...) Po kasarni padaju granate, ali treba imati i malo sreće 'da ti ne padne baš na glavu'. (...) Sedamo u "golf" i krećemo u neizvesnost (prema Glavnom štabu). Granate i dalje padaju, ali nešto ređe. Dolazimo na raskrsnicu kod Dešlića. Granate su mnogo češće oko Glavnog štaba. Zaustavljam vozača i kažem mu da se vrati u kasarnu, a ja ću dalje peške. (...) Tražeći zaklon iza drveća, od drveta do drveta stižem u Glavni štab. Ulazim u zgradu i imam šta videti. Dve granate su pale na parking prostor između zgrada, eksplodirale i uništile ceo vozni park Glavnog štaba. Mora da ih je neki dobar artiljerac smestio baš ovde* (Marko Vrcelj, *Rat za srpsku krajinu 1991.-1995.*, Beograd, 2002., str. 212-213).*

da su ih ubili hrvatski vojnici ili osobe u odorama Hrvatske vojske, dok se za ostale navodi da su poginuli ili ubijeni nakon završetka operacije (HHO, *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, str. 131-157). Jednako tako, naveden je popis 191 poginule, ubijene ili nestale civilne osobe u bivšem UN sektoru Sjever, a u njemu navedeni podaci sugeriraju da je za vrijeme operacije *Oluja* na tom području smrt kod otprilike 7 osoba uslijedila kao posljedica ratnih djelovanja (uglavnom granatiranje), da je od strane nepoznatoga počinitelja (ne navodi se tko ih je ubio) ubijeno otprilike 30 osoba srpske nacionalnosti, a za otprilike 37 osoba navodi se da su ih ubili hrvatski vojnici ili osobe u odorama Hrvatske vojske, za 7 osoba da su ih ubili pripadnici Armije BiH, za 3 osobe (od toga bračni par hrvatske nacionalnosti) da su ih ubili pripadnici tzv. Srpske vojske Krajine, za 24 osobe navodi se da su nestale, dok se za ostale navodi da su poginuli, ubijeni ili nestali nakon završetka operacije (HHO, *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, 221-244). Uz to, posebno je naveden popis 76 poginulih, ubijenih ili nestalih osoba u izbjegličkoj koloni, koji su uglavnom nastradali uslijed ratnoga djelovanja, a za nekolicinu se navodi da su ih ubili hrvatski vojnici (HHO, *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, 208-215).

Nažalost, brojni navodi u knjizi nisu popraćeni potrebnim znanstvenim aparatom, pa ostaje pitanje zašto su u nekim bilješkama navedeni potpuni podaci o izvoru za navedeni događaj, a neki događaji su spomenuti bez navođenja izvora o tome. Jednako tako, taj vrijedan pokušaj prikupljanja podataka o nečasnim radnjama (ubojstva, pljačka i paljenje imovine) koje je hrvatska strana počinila tijekom i nakon *Oluje*, djelomično je opterećen nametanjem neargumentiranog razmišljanja o političkom i vojnom kontekstu operacije, odnosno isticanjem navodnog dogovora Milošević-Tuđman o tzv. humanom preseljavanju stanovništva. Dakako, ovim primjedbama ne negira se činjenica da su pojedinci na hrvatskoj strani (vojnici ili civili) tijekom i nakon *Oluje* ubijali srpske civile, već se na temelju uvida u raznovrsne izvore samo želi upozoriti na potrebu potpuno argumentiranog i preciznog iznošenja podataka, posebice kad se govori o tome kako su žrtve stradale ili tko ih je ubio.

Teško je objasniti motive zločina nad nedužnim i nemoćnim ljudima, a još teže ih je prihvatiti kao realnost koja se ponavlja u svakom ratu. No, sigurno je da za njih ne smije postojati opravdanje, bez obzira na to tko ih je počinio, i da je zbog istine i pravde potrebno pronaći i kazniti sve koji su zločine osobno počinili. Time bi njihove žrtve dobile kakvu-takvu satisfakciju, a kažnjavanjem stvarnih počinitelja zločina dokazalo bi se da su ih počinili pojedinci, čiji su postupci bili u suprotnosti s djelovanjem i ponašanjem ogromne većine hrvatskih zapovjednika, vojnika i policajaca, koji su časno sudjelovali u *Oluji*.

U interesu povijesne istine je i da se konačno točno utvrdi koliko su nečasnih djela (ubojstva civila i zarobljenika, te paljenje kuća) nad srpskim stanovništvom na području zahvaćenom *Olujom* počinili pripadnici oružanih snaga ili civili na hrvatskoj strani, koliko pripadnici Armije BiH, a koliko sami pripadnici srpskih oružanih formacija ili civili na srpskoj strani.¹⁰

¹⁰ U spomenutoj knjizi HHO-a uglavnom su navedeni zločini nad srpskim civilima koje su počinili pojedinci na hrvatskoj strani ili u sastavu Armije BiH. No, u izvješćima izbjeglih Srba spominju se stradanja Srba i civila ostalih narodnosti i od djelovanja srpske vojske, te međusobna ubojstva i samoubojstva Srba tijekom povlačenja. Primjerice, i zapis u knjizi HHO-a pokazuje da su ubijani oni koji nisu htjeli ići u kolonu: *Za bježanje ljude je obavijestilo naše rukovodstvo. Narodu je dat veliki strah od Hrvatske vojske, pa smo morali izbjeći. Mi koji nismo bježali, strogo smo se sakrili, da ne znaju da ostajemo, jer bismo morali ili bježati, ili bi nas ubili Srbi. ... Išli su po kućama i provjeravali da li ljudi idu ...* (Izjava N. Drače, 23. srpnja 1998., HHO, *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, 14). Da to nisu bile samo prijetnje, pokazuje izjava M. P. (podaci u HMDCDR), da su joj "martićevci ubili sina na ležaju jer je odbio ići u kolonu" (HMDCDR: usmeno svjedočanstvo O. N. – podaci u HMDCDR). M. K. (podaci u HMDCDR) izjavila je: *Bili smo u podrumu zgrade gdje je zubar Milan Babić imao stan. Došla je milicija i natjerala nas u kolonu* (HMDCDR, protokol 1396 od 18. 09. 1995. godine). M. M. (podaci u HMDCDR) izjavio je: *Bio sam ranjen od srpskog snajperista. Došao sam spašavati sina i svi se vratiti* (HMDCDR, protokol 1360

Dakako, i koliko je osoba srpske narodnosti u tom kaosu počinilo samoubojstvo, jer izvori pokazuju da ni takvi slučajevi nisu bili rijetki.¹¹ Posebno pitanje je stradanje Srba u izbjegličkim kolonama, jer su u njima civili bili izmiješani s vojnicima, a traktori i osobna vozila s tenkovima. Uz to, velik broj ljudi koji nisu bili u odorama ("civili") bio je naoružan, a hrvatski vojnici spominju primjere kad su na njih civili otvarali vatru iz raznog oružja i bacali bombe.¹² Jednako tako je i s popisom zapaljenih i opljačkanih kuća izbeglih Srba, s

od 14. 09. 1995. godine). M. J. (podaci u HMDCDR), Hrvat iz Gračaca koji je morao napustiti kuću i ići u kolonu pod prijetnjom da će biti ubijen, izjavio je da je jedna njegova susjeda bila ubijena zato što nije htjela ići u kolonu (HMDCDR, protokol 1269, od 1. 09. 1995. godine). Lj. I. (podaci u HMDCDR) iz okolice Gline kaže da se opirao ići u kolonu, pa su ga prebili vojnici RSK (HMDCDR, protokol 74, od 19. 01. 1996.). D. Č. (podaci u HMDCDR) kaže da je krenuo u kolonu "zato što su bile zaostale grupe za teror" (HMDCDR, protokol 247, od 12. 03. 1996.). O sudbini srpskih izbjeglica koje je 8. kolovoza 1995. raketiralo srpsko zrakoplovstvo izvjestio je ljubljanski list *Delo*. <http://www.hrt.hr/arhiv/oluja/950808/H080895174801.html>

Neki Srbi u izbjegličkim kolonama pregaženi su tenkovima, primjerice, čovjek kojeg je u "milicijskom" autu u Kninu prije dolaska Hrvatske vojske pregazio tenk SVK: ... *Na desnoj strani putića (prema upravi Dizel depoa) našao sam jedan milicijski "stojadin". Tragovi su ukazivali da ga je pregazio tenk. Bio je potpuno spljošten, a iz auta je virila ljudska noga. ... Krenuo sam dalje prema Komandi korpusa ... Ugledao sam jedan automobil "lada" ... u ladi su sjedila dva čovjeka u maskirnim uniformama Vojske RSK, stari oko 25-30 godina... Automobil je bio sa strane izrešetan mecima u visini grudnog koša. Tada još HV nije ušla u grad, pa ne znam kako su poginuli. Sigurno je da su ubijeni rafalnom paljbov. (HHO, Vojna operacija 'Oluja' i poslije, str. 27). Poznata je priča da su tenkovi srpske vojske u povlačenju pregazili kolonu vozila srpskih izbjeglica na Banovini. Tako je govoreći o "tužnoj koloni od 32.000 izbjeglica" dopisnik *Večernjih novosti* iz Zagreba Milenko Predragović naveo da: "očevici tvrde da je tužnu kolonu izgazio tenkovima srpski general Mile Novaković, prilikom bežanja sa Petrove gore". Dakako, on smatra da hrvatski mediji interpretiraju tu verziju s ciljem okrivljavanja "srpskog rukovodstva za sudbinu izbeglica". Čak sugerira da je kolona pregažena "srpskim, ali zarobljenim tenkovima". (Milenko Predragović, "Kolona izgažena tenkovima", *Večernje novosti*, 14. VIII. 1995.) Da ta konstrukcija nije točna potvrđuju i sjećanja sudionika *Oluje* (HMDCDR, memoarsko gradivo).*

¹¹ U prilog tome govori razgovor novinarke sa Srbinom izbjeglim iz Hrvatske: ... *Dok mi priča (op. izbjegli Srbin) o brojnim samoubojstvima na putu, pomrlim bebama i starcima, nedostatku hrane i vode, njegov strogi i vidno raspoložniji kolega upozorava i njega i mene da to ništa nije za objavljivanje napominjući da je sve u redu, ali da je zabranjeno da se bilo šta o tome piše. Ko je zabranio, pitam, gospodin sleže ramenima i odlazi. Dalje se navodi: Jedan se stari ubio, dvadeset drugo godište. ... Sišao s puta u kukuruz i ubio se bombom... Srušen je most na Novoj Gradi i tu se jedna žena ubila. Kad smo naišli na most, ona se samo uhvatila za ogradu i bacila se jedna u vodu ("Progoni istočno od raja", *Interju*, br. 367, 25. 8. 1995., 5). U potresnoj priči Radmile Dragičević (34) navedeno je: *U našoj koloni umrlo je pet beba i mnogo starih ljudi koje smo ostavljali kraj puta, jer nam je rečeno da će ih sakupljati Hitna pomoć. A Miloš Bradaš (39) navodi: Čovjek koji je ostao bez goriva u traktoru, valjda u nervnom nastrojstvu, pištoljem je ubio ženu i dvoje djece, pa sebe. Pokušali su ga spriječiti ali nisu uspjeli ("Ljudi s traktora", *Nin*, 2329, 18. 8. 1995., 29). O kaosu u izbjegličkim kolonama Srba iz Hrvatske svjedoči i jedan izbjegli starac: *U obruču u Topuskom, saznali smo da muslimani kod Gline kolju redom. Nastao je kaos, plač, jauk, naoružani i pijani vojnici prijete, dvojica su se ubila. Onda je policija s Korđuna zavela red. Tukli su motkama... (Milena Marković, "Kroz psovke i batine", *Večernje novosti*, 15. VIII. 1995.). Svjedočanstvo 32-godišnjeg Višnje: ... *U koloni smo bili od 5. do 10. avgusta 1995. godine. Stajali smo, ili se sporo kretali. Hrane smo imali, to što smo ponijeli, ali ja sam slabo mogla da jedem. Izgubila sam apetit zbog svega što nam se dogodilo. Čuli smo da su bili neki pregovori i da treba da krenemo dalje. Postrojili su nas, uredili kolonu (hrvatska milicija) i naredili da svi ostave oružje, jer sa oružjem ne može da se pređe granica. Dozvolili su da se izvuče benzin iz tenkova, koji su ostali, ali ne i da se prenese oružje. Neki ljudi nisu mogli da podnesu da se odvoje od oružja, pa su izvršavali samoubojstvo. ... (Žene Krajine – rat, egzodus i izbegništvo, Beograd, 1996., 287).****

¹² O tome svjedoče već medijski poznat primjer bake Danice Obradović (prikazan na "krajinskoj televiziji" nakon akcije *Medački džep*), ali i 27-godišnje udovice Marine, koja je u svojoj potresnoj priči, između ostaloga, navela: ... *Pored moje kuće (selo Kašić u zadarskom zaleđu) bilo je jedno brdo sa kojeg smo mogli sve da vidimo ko nam prilazi. Tu je bio "broing" (browing). Ja sam sa "broinga" pucala. (...) "Broing" je inače protivavionac koji kosi sve. U njemu su ljudi namjestili metke, sve kako treba da stoji i ja sam onda rukovala njime. (...) Morala sam da mislim na svoju djecu. Ali kada nije bilo dovoljno muškaraca za seoske straže, ja nikada nisam odbila da budem na straži. ... (N.*

obzirom na to da izvori pokazuju da su dio objekata (kuća, zgrada) na okupiranom području zapalili sami Srbi prilikom povlačenja tijekom *Oluje*.¹³ Dakako, time se ne negira činjenica da su imovinu hrvatskih građana srpske nacionalnosti na oslobođenom teritoriju većinom zapalili pojedinci na hrvatskoj strani.

Negiranjem počinjenih kaznenih djela ili svaljivanjem krivnje za sva počinjena kaznena djela isključivo na jednu stranu, izvlačeći pojedine događaje izvan konteksta povijesnog procesa, ne može se uspostaviti dijalog i učvrstiti toliko potreban mir na ovim prostorima. Istina je jedini pravi put i za budućnost naše djece, jer ako svi ne shvate da se zločin ničim ne može opravdati, možemo očekivati nova stradanja. Istodobno, nije prihvatljivo ni to što se poluistinama i neprovjerenim informacijama nameće zaključak da je *Oluja* bila “zločinački plan”, kako bi se Hrvatskoj nametnuo novi kompleks krivnje. U prilog tome da *Oluja* nije planirana s ciljem istjerivanja i istrebljenja Srba, odnosno da su hrvatski vojnici imali zapovijed da se pridržavaju odredaba međunarodnog ratnog prava, govore mnogi primjeri. Među njima je i svjedočanstvo jedne nepokretne starice, zabilježeno u već spomenutoj knjizi HOO-a (str. 29), da je spašena zahvaljujući odlučnom inzistiranju hrvatskog vojnika (vjerojatno zapovjednika) da se ona unese u kamion i preveze u Knin, iako je njegov suborac

Nikolić-Ristanović, S. Konstantinović-Vilić, N. Mrvić-Petrović, I. Stevanović, B. Knežić, *Žene Krajine – rat, egzodus i izbeglištvo*, Beograd, 1996., 79). I svjedočanstvo drugih žena upućuje na zaključak da je znatan broj civila u tzv. RSK, uključujući i žene, bio naoružan. Primjerice, u priči o svojoj tragediji i izbeglištvu Neda (rod. 1954.) je spomenula da je u zbjez “ponijela sa sobom lično naoružanje, jer je to svatko imao” (*Žene Krajine – rat, egzodus i izbeglištvo*, 263), a 55-godišnja Desanka je u istoj situaciji “zgrabila jednu torbu i stavila najnužnije stvari, te ponijela lovačku pušku, ali ne i dokumente” (*Žene Krajine – rat, egzodus i izbeglištvo*, 283).

¹³ O tome svjedoče izjave srpskih izbjeglica iz Hrvatske nakon *Oluje*: ... *Kako “Politika” piše, jedan vojnik iz Kninskog polja koji je, kako mu i u dozvoli piše, neposredno pre napada dobio odsustvo da bi se okupao, “pakuje” ceo svoj zaselak (40 ljudi) u veliki kamion-šleper i vozi ih do Beograda. Jedini meštatin koji ostaje je vozačev 63-godišnji otac: čovek uzima pušku i odlazi u borbu nameravajući da se tuče koliko može, da na kraju zapali svoju kuću i da tek onda beži. ... (Tjedni list Vreme, 14. kolovoza 1995., str. 4.) ... Povlačeći se ka Srbu i Drvaru, prolazili smo kroz pusta mjesta. Nije bilo mrtvih ni ranjenih civila ni vojnika, samo prazne kuće i domaće životinje. Povremeno su se čule eksplozije u nekim objektima koje su sami Srbi minirali nakon odlaska, da ne padnu Hrvatima u ruke – bolnice, pošte, magacini s oružjem koje nisu uspjeli da izvuku. Kolona izbeglica bila je daleko ispred nas. ... (Svjedočenje 32-godišnjeg M. Č. iz Obrovca, ranjenog pri povlačenju kod Srba, a dopremljenog na liječenje u beogradsku Vojno-medicinsku akademiju; zapisano u dvobroju “nezavisnog političkog dnevnika” *Naša Borba* 193-194, od 12-13. kolovoza, str. 9.) Osim toga, i druge izjave Srba izbjeglih iz Hrvatske pokazuju da su paljene zgrade i razni objekti – “da ih ne bi ostavili Hrvatima”. Primjerice, u Donjem Lapcu izbjegli Srbi su prije odlaska zapalili hotel “Kamensko”, policijsku postaju i još “najmanje 3-4 objekta” (Hrvatski helsinški odbor, *Vojna operacija ‘Oluja’ i poslije*, Zagreb 2001., 25 (bilj. 23), 34). Jednako tako, jedno od mnogih potresnih svjedočanstava izbjeglih Srba iz tzv. RSK tijekom *Oluje*, izvjesne Jagode, 45-godišnje majke dvoje maloljetne djece, svjedoči o patnjama naroda koji su njegove vođe povele u izbeglištvo, te o stradanju civila i zapaljenim kućama prije dolaska Hrvatske vojske na do tada okupirano područje: ...*Kud god smo prolazili bila je pustoš. Kuće su gorjele uz put. (Žene Krajine – rat, egzodus i izbeglištvo, 127-128). Svjedočanstvo Nede, rođene 1954.: ...Od Podgorja do opštine Krnjak ima oko kilometar i pol, nas nije niko obavijestio ali sam vidjela da selo do mog gori i da žene bježe. Zavladala je panika, nismo znali šta ćemo. (...) Neko je viknuo da krecemo i taman kada smo sjeli vidila sam jednu kuću da gori. Tu su naišle grupe Muslimana, palili su kuće i opet je nastalo bježanje. Ponijeli smo sa sobom lično naoružanje, jer je to imao svatko. Ljudi su bježali u kukuruz i tu je nastalo strašno klanje. (Žene Krajine – rat, egzodus i izbeglištvo, Beograd, 1996., 262-263). Svjedočanstvo 55-godišnje Desanke: ... Uveče oko 8 sati (5. kolovoza), muž je otišao da legne, a i ja sa njim. Tada su došli iz civilne zaštite i obavijestili da idemo u fabriku za “zbornu mesto”. Pozvala sam muža, on je rekao da ne može da ide. Zgrabila sam jednu torbu i stavila najnužnije stvari. Ponijela sam i lovačku pušku, ali nisam ponijela ništa od dokumenata, mislila sam da ćemo se vratiti. (...) Nas tridesetak nemoćnih ostali smo u fabrici, sve je već gorjelo, sve je bilo u plamenu. Jedan direktor je pozvao vozača i dao autobus da nas preveze. Prošli smo kroz selo koje je gorjelo. Vozač je vozio autobus sa ugašenim svjetlima (Žene Krajine – rat, egzodus i izbeglištvo, Beograd, 1996., 282-283).**

predlagao da je se “ostavi ili ubije”. Naime, iako ta priča svjedoči i da pojedinci nisu imali namjeru pridržavati se odredaba međunarodnog ratnog prava, ona zapravo, kroz zapovijed nadređenog podređenom da ponese tu staricu – “kao da je njegova vlastita, inače mu ode glava”, potvrđuje da su hrvatski vojnici imali zadatak da se pobrinu za sigurnost preostalih srpskih civila, u navedenom slučaju da ih prebace na sigurno u Knin. Uz to, brojna su svjedočenja hrvatskih vojnika i policajaca kako su hranili i brinuli se o srpskim civilima nakon *Bljeska* i *Oluje*. Nažalost, pojedinci nisu tako postupili.

Dakako, posebna je tema humanitarna djelatnost na netom oslobođenom području, o kojoj se u ovom radu ne govori (Slobodan Lang – Vesna Ivanović, *Pružena ruka: hrvatski “Pravednici” – djela dobra u ratu*, Zagreb, 2006., str. 196-209, i druga izvješća). U tom kontekstu, a s obzirom na to da je Hrvatska vojska imala zadaću deblokade UN zaštićene zone Bihaća u susjednoj BiH, ne smije se zanemariti činjenica da je i sama *Oluja* bila svojevrsna humanitarna operacija, jer je njome od sigurne smrti spašeno više tisuća ljudi u Bihaću, koji su bili opkoljeni srpskim snagama i kojima je prijetila sudbina stanovnika Srebrenice i Žepe.

Hrvatska historiografija već se pokazala dovoljno zreloom i objektivnom, te spremnom na suočavanje s najintrigantnijom problematikom. Za vjerovati je da će i ova knjiga o *Oluji* pomoći njezinom objektivnom prikazu i razumijevanju postupaka uvjetovanih prilikama u kojima se odvijala, kako bi se jasno odvojile posljedice borbenih djelovanja (stradavanje stanovništva i imovine uslijed granatiranja i borbi) od kaznenih djela počinjenih neovisno o njima (zbog osvete ili koristoljublja). Jednako tako, znanstvene raščlambe trebale bi pomoći da se razumiju ciljevi i rezultat *Oluje*: poraz srpskog agresora i povratak tzv. UNPA zona u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske, odnosno oslobađanje okupiranoga teritorija RH i izlazak na međunarodno priznatu granicu, te povratak prognanika i pomoć Armiji BiH da deblokira opkoljeni Bihać i spriječi novu humanitarnu katastrofu. Ali i da se prestane s manipulacijama u kojima se legitimnost i oslobodilački karakter te vojno-redarstvene operacije dovodi u pitanje navođenjem događaja koji nisu povezani s njezinim ciljevima i koji su kao rezultat samovolje pojedinaca počinjeni uglavnom nakon njezina završetka.

Ante Nazor

Hrvatski vojnici (gardisti)

Davor Marijan
OLUJA

KAZALO

Uvod	33
Bojno polje i sudionici	36
Srpska pobuna u Hrvatskoj	39
Prva bihaćka kriza	43
Operacije hrvatskih snaga na Livanjskom polju i u zapadnoj Slavoniji	46
RSK u prvoj polovici 1995.	50
Druga bihaćka kriza	52
Hrvatska reakcija na Drugu bihaćku krizu – Operacija <i>Ljeto-95</i>	54
Politička priprema operacije <i>Oluja</i>	55
Krajina u očekivanju <i>Oluje</i>	57
Ratni planovi (planovi obrane i oslobađanja okupiranog teritorija)	59
Završne pripreme HV-a za operaciju	62
OLUJA	65
Zborno područje Split	67
Specijalne postrojbe MUP-a RH u <i>Oluji</i>	76
Zborno područje Gospić	81
Zborno područje Karlovac	90
Zborno područje Zagreb	100
Zborno područje Bjelovar	115
Zrakoplovstvo u <i>Oluji</i>	119
Peti korpus Armije BiH u <i>Oluji</i>	122
Osiguranje operacije	124
Zborno područje Osijek	124
Južno bojište	125
Hrvatska ratna mornarica	125
Hrvatsko vijeće obrane	125
Reakcija Slavonsko-baranjskog korpusa SVK, VRS i VJ	127
UNCRO, UN i reakcije iz svijeta	129

Osvrt na provedbu operacije	131
“Etničko čišćenje” ili odlazak	138
Zaključak	144
Literatura	146
Kratice	148

Hrvatski vojnici, 6. kolovoza 1995. (autor fotografije: Robert Belošević)

UVOD

Oluja je riječ koja malo koga u Hrvatskoj ostavlja ravnodušnim. Iz hrvatske perspektive *Oluja* je pojam pobjede, simbol uspješnog okončanja višegodišnjeg rata. Iz srpske perspektive, i to ne samo u Hrvatskoj, *Oluja* je posve drugačiji simbol. Razlozi su jednostavni, različit pogled na blisku prošlost i njezinu interpretaciju. Od kada je postala predmet zanimanja i postupanja Haaškog suda *Oluja* je aktualna tema hrvatskog dnevno-političkog života, a ne samo nezaobilazan događaj bliske prošlosti.

Osim u tisku gdje je, izravno ili posredno, stalna tema, *Oluja* je i tema radova koji imaju veću ambiciju od jednodnevne vijesti. Pored nekritičkih i prigodničarskih tekstova Političke uprave Ministarstva obrane,¹ osnovne *Oluje* javnosti je stvarno podastro bivši načelnik Glavnog stožera HV-a umirovljeni stožerni general Janko Bobetko. U knjizi *Sve moje bitke* Bobetko je objavio kompletnu direktivu koja je bila osnova za kasniju provedbu operacije *Oluja*,² iako nije običaj da se ratni plan jedne vojske javno objavljuje tako brzo nakon što je nastao. No, može se reći da Bobetkova interpretacija *Oluje* načelno nije točna, jer on očito nije bio upoznat s promjenama koje su slijedile nakon njegova umirovljenja i zbog kojih je ratni plan mijenjan. Ovo je napose značajka prikaza operacije na Banovini, gdje uopće ne spominje ulogu Zbornog područja Bjelovar, za koje nije znao, jer ga u lipnju 1995. kada je potpisana direktiva *Oluja-1* nije ni predviđao. *Oluja* je značajno mjesto dobila u radovima i knjizi još jednog načelnika Glavnog stožera HV-a, umirovljenog admirala Davora Domazeta Loše,³ no njegovu tezu o *Oluji* kao zračno-kopnenoj bici neki autori osporavaju.⁴ *Oluja* je dobila prostor i kod utjecajnih sudionika hrvatske politike. Primjerice, u knjigama predstojnika Kabineta predsjednika Republike Hrvatske Hrvoja Šarinića i ministra vanjskih poslova Mate Granića.⁵

S druge strane, iz redova Srpske vojske Krajine (SVK) o *Oluji* su pisali Milisav Sekulić i Marko Vrcelj.⁶ Sekulić, general-major i načelnik odjela za nastavu i školstvo SVK dao je vrijedan, ali i upitan doprinos. Značajan dio knjige *Knin je pao u Beogradu* doista se temelji

¹ *Oluja*, Hrvatska vojna glasila, br. 1, listopad 1995.; *Oluja*, Hrvatska vojna glasila, br. 2, studeni 1995.; *Oluja*, Hrvatska vojna glasila, br. 3, prosinac 1995.

² Janko BOBETKO, *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996., 422-432, 441-451, 462-475 i 484-491.

³ Davor DOMAZET – LOŠO, "Završne operacije Hrvatske vojske – uvjerljivost vojne moći i(ili) promjena strategijskog odnosa", *Hrvatski vojnik*, Zagreb, 22/1997., 12-21; ISTI, *Hrvatska i veliko ratište*, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2002.

⁴ Ozren ŽUNEC, "Operacije *Bljesak* i *Oluja*", *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995.*, Naklada Jesenski i Turk : Dani, Zagreb : Sarajevo, 1999., 100-101.

⁵ Hrvoja ŠARINIĆ, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98)*, Globus, International, Zagreb, 1999.; Mate GRANIĆ, *Vanjski poslovi: Iza kulisa politike*, Algoritam, Zagreb, 2005.

⁶ Milisav SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, Nidda Verlag, Bad Vilbel, 2000.; Marko VRCELJ, *Rat za Srpsku Krajinu: 1991.-1995.*, Srpsko kulturno društvo "Zora", Beograd, 2002.

na dokumentima koji su dijelom zaplijenjeni tijekom operacije od hrvatskih snaga. No, postoji dio tvrdnji koji nije dokumentiran, dio koji izvire iz autorova obiteljskoga odgoja (primarna socijalizacija) i koji je pun predrasuda, paušalnih ocjena i svjesnoga podmetanja, odnosno, najkraće rečeno, značajan dio knjige iznimno je nekorektan. Cilj mu je osporiti da je SVK vojnički potučena, pa, naravno, optužuje za izdaju politički i vojni vrh, uvodi NATO kojeg nije bilo, sve da ospori ono što je na stranicama ranije izravno prikazao, loš i neučinkovit politički sustav koji je proizveo isto takvu vojnu silu.

O djelovanju 5. korpusa Armije Bosne i Hercegovine pisao je Bejdo Felić u monografiji koja nema znanstveni pristup i u kojoj se prešućuju neke značajne činjenice oko *Oluje*, odnosno bošnjačko-hrvatskih odnosa na razini bihačke regije.⁷

Osnova za ovaj rad bio je nedovršeni rukopis koji sam napisao 2001. po nalogu gospodina Joze Radoša, tadašnjeg ministra obrane Republike Hrvatske. Dokumenti na koje se pozivam tada su bili u pismohrani Glavnog stožera HV-a, a danas su, koliko mi je poznato, uglavnom u Središnjem vojnom arhivu MORH-a. Krajem 2006. od kabineta ministra obrane ponovno sam tražio uvid u njih. Na molbu nisam dobio odgovor.

Velik problem pri analizi djelovanja hrvatskih snaga je nedostatak dijela bojnih dokumenata. Dio dokumenata zasigurno nedostaje, a dio čini se nije ni pisan. Dnevna operativna izvješća dio postrojbi sigurno nije pisao, a dio njih nije vodio ni ratni dnevnik. Zbog toga će neki aspekti, kao i dijelovi operacije ostati trajna nepoznanica. Tako je, na primjer, otvorena za spekulaciju tvrdnja jedne postrojbe HV-a da je prva došla do predgrađa Slunja, gdje je iz "poznatih razloga sačekala" da snage slunjske 14. domobranske pukovnije prve uđu u svoj grad.⁸ Vrijeme će tek pokazati koliko se to može nadoknaditi anketiranjem sudionika. Druga vrsta dokumenata koja je vrlo česta, a koja također ima nedostatak jesu raščlambe bojnih djelovanja postrojbi nakon provedene operacije. Postrojbe su uglavnom bile usredotočene na sebe i svoju ulogu, pa je teško utvrditi što se događalo sa susjedima i teško je raščlaniti udio na pojedinim pravcima. Neke od postrojbi napravile su raščlambe koje nemaju povijesnu vrijednost, a neke čini se ni to. Na žalost, među njima su i dvije od pet gardijskih brigada koje su sudjelovale i dale značajan doprinos u operaciji. Na stranu da je u ovoj vrsti dokumenata samokritičnost uglavnom izostala. Ne treba ni sumnjati, na primjer, da se ocjena jednog Zapovjedništva Zbornog područja, da jedna pridodana postrojba "nije za daljnju uporabu za napadna b/d iz već poznatih razloga iskazanih u predhodnim izvješćima", ne može pročitati u raščlambi te postrojbe.⁹

Kao i 2001., tako sam i sada o djelovanju Specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske imao zanemariv broj dokumenata, bolje rečeno, nisam ih ni imao. Sukladno tome je prostor posvećen djelovanju Specijalne policije MUP-a u ovom rukopisu potpuno ispod razine njezina djelovanja i učinka u operaciji.

Ova studija nema namjeru detaljno ulaziti u djelovanje svake postrojbe. Njezina svrha je opisati ozračje u kojem je operacija provedena i osnovne značajke same operacije. Ipak, može se primijetiti da detaljnija raščlamba *Oluje*, kakva u javnosti još nije prezentirana, ne

⁷ Bejdo FELIĆ, brigadir, *Peti korpus 1992.-1995.*, Ljiljan, Sarajevo, 2002.

⁸ Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (MORH), pismohrana Glavnog stožera Hrvatske vojske (GSHV): ZP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-29 od 6. 8. 1995. Izvješće.

⁹ MORH, GSHV: ZP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-29 od 6. 8. 1995. u 17 sati, Izvješće; MORH, GSHV: VP 2121, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d operacije "Oluja".

potvrđuje tvrdnju da je riječ “o besprijekorno izvedenoj operaciji”. No, to je i razumljivo, s obzirom na velik broj na brzinu mobiliziranih postrojbi i ljudstva u pričuvnim brigadama i domobranskim pukovnijama, koje nije bilo pripremljeno za tako zahtjevnu operaciju. Dakako, za Hrvate će *Ohuja* uvijek ostati “majka svih bitaka”, koja epitet “briljantna” zaslužuje prije svega zato što je njezin rezultat od iznimna, možda i presudnog povijesnog značaja za Hrvate i Hrvatsku.

Hrvatski vojnik

BOJNO POLJE I SUDIONICI

Operacija *Oluja* provedena je na središnjem dijelu teritorija Republike Hrvatske koji je u vremenu od kolovoza 1990. do siječnja 1992. sinkronim djelovanjem pobunjenih Srba i Jugoslavenske narodne armije okupiran i istrgnut iz nadzora legalnih tijela Republike Hrvatske te nazvan Republikom Srpskom Krajinom (RSK). RSK se sastojala od tri teritorijalne cjeline: prva je bila u istočnoj Slavoniji, Baranji i Srijemu, druga u zapadnoj Slavoniji, a treća, ujedno i najveća, na području uz državnu granicu Hrvatske i Bosne i Hercegovine od Jasenovca do Benkovca i Knina, odnosno do državne granice na Dinari. Dvije posljednje cjeline činile su 85% ukupne površine RSK.¹⁰ Nekoliko godina pobunjeni Srbi nadzirali su teritorij od 17.028 km², na kojem je, prema nepouzdanim podacima, živjelo oko 430.000 stanovnika. Crta bojišnice duga 923 km odvajala je ovaj teritorij od dijela Republike Hrvatske koji je bio pod nadzorom legalno izabrane hrvatske vlasti. S Cazinskom krajinom RSK je graničila u dužini od 118 km. Najveća dubina ovog teritorija – 63,1 km bila je na pravcu od sela Škabrnja do sela Tiškovac. Najmanja dubina – oko 2,5 km bila je kod Jasenovca, potom 12,5 km na pravcu od sela Vedro Polje (Sunja) – Kostajnica i 19,5 km na pravcu od sela Čanak – do granice s Bosnom i Hercegovinom na planini Plješivici.¹¹ Teritorij je bio razvučen i nekompaktan, što je nepovoljno djelovalo na vođenje i zapovijedanje, operativno-strategijski razvoj i manevar vojske pobunjenih Srba. Mala dubina teritorija otežavala je baziranje zrakoplovstva, ešaloniranje materijalnih pričuva, a time i osiguranje bojnih djelovanja, izbor položaja za raketne sustave i manevar snaga. Zbog velike dužine, a relativno male dubine cijelo ratište RSK moglo se istovremeno staviti pod vatreni udar Hrvatske vojske, što je bilo pogodno za presijecanje s visokom mogućnošću postizanja strategijskog iznenađenja.¹²

Hrvatska vojska je doista računala na mogućnost strategijskog iznenađenja. Hrvatska vojska nastala je 1991. iz policije, Zbora narodne garde i Teritorijalne obrane Republike Hrvatske u teškim okolnostima srpske pobune i navodno neutralnog a stvarno prosrpskog djelovanja JNA. Njezina prva zadaća bila je obrana Republike Hrvatske, a od 1992. strategijska zadaća bila je vraćanje pobunjenih i okupiranih područja u ustavni poredak RH. Jasnu i službenu strategiju HV nije imao tijekom rata, iako je na tome rađeno unutar Ministarstva obrane.¹³ Na hrvatske namjere nepovoljno je djelovala činjenica da je teritorij Republike Hrvatske pod nadzorom legalne vlasti s vojnog gledišta također bio zahtjevan za

¹⁰ Opširna povijest RSK kod Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

¹¹ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, 171-173; Hrvatski državni arhiv (HDA), grada Republike Srpske Krajine (RSK): Dostignuti nivo i dalji pravci razvoja SVK (nedatirano i nepotpisano).

¹² HDA, RSK: Dostignuti nivo i dalji pravci razvoja SVK (nedatirano i nepotpisano).

¹³ Npr. *Hrvatska strategija obrane*, Centar za strateška istraživanja, MORH, Zagreb, 1995.

obranu i uporabu snaga. Srpska tvrdnja da u “savremenoj Evropi nema države koja ima tako nepovoljno iskomponovan i oblikovan prostor kao Hrvatska”, nije bila daleko od istine.¹⁴

U drugoj polovici 1994. Hrvatska vojska je dobila ustrojbenu fizionomiju koja je s malim izmjenama zadržana do kraja rata. Sastojala se od zapovjedništava, institucija i postrojba. Krovno zapovjedno tijelo bio je Glavni stožer HV-a koji je na zapovjednoj vezi imao šest zbornih područja i jedno bojište, podstožerne postrojbe, Hrvatsko ratno zrakoplovstvo i protuzračnu obranu, te Hrvatsku ratnu mornaricu. Zborno područje je bila operativna skupina stalnog sastava koja se sastojala od pričuvnih postrojbi HV-a i domobranstva. Načelno se sastojalo od zapovjedništva, gardijske motorizirane brigade, 3 do 6 pješačkih brigada HV-a, 3 do 6 domobranskih pukovnija, logističke baze, topničkih divizijuna za potporu, protuoklopnu i protuzračnu borbu, kao i drugih manjih postrojbi. Dio zbornih područja imao je u svom sastavu jednu gardijsku brigadu (ZP Zagreb, Split i Gospić), odnosno dvije (ZP Osijek), dok su ZP Karlovac i Bjelovar bili bez njih. Ta dva zborna područja bila su i manja od ostalih. Izravno podređene Glavnom stožeru HV-a bile su 1. i 7. gardijska motorizirana brigada, 15. protuoklopna topničko-raketna brigada, 16. topničko-raketna brigada, 33. inženjerijska brigada, 40. pukovnija veze i nekoliko manjih rodovskih sastava.¹⁵ Glavne snage HV-a bile su gardijske brigade kojih je bilo sedam, a u pričuvnom sastavu bilo je 28 pješačkih brigada i 38 domobranskih pukovnija.¹⁶ Izvan ustrojbenog sastava HV-a bio je 1. hrvatski gardijski zbor koji je u svom sastavu kao bojnu postrojbu imao 1. hrvatski gardijski zdug.¹⁷ U prosincu 1994. HV je imala 320 topničkih oruđa za potporu u kalibru od 105 do 203 mm, što je iznosilo 52,81% ustrojbenih potreba.¹⁸ Nakon operacije *Bljesak* kopnena vojska je u svom naoružanju imala 393 oklopna bojna sredstva, od čega 232 tenka.¹⁹

Hrvatsko ratno zrakoplovstvo i protuzračna obrana organizirana je u Zapovjedništvo, pet zrakoplovnih baza i četiri brigade PZO. Zrakoplovstvo je imalo 40 zrakoplova, od toga 26 bojnih, i 22 helikoptera, od toga 10 bojnih. Hrvatska ratna mornarica sastojala se od Zapovjedništva, pomorskih zapovjedništava za sjeverni, južni i srednji Jadran, flote brodova, topničkih bitnica i pješaštva raspoređenog u odrede i domobranske bojne. Imala je 28 plovnih sredstava.²⁰ HV je u prosincu 1994. imao oko 96.000 ljudi. Najbrojniji vid bila je kopnena vojska, s više od 89.000 ljudi.²¹ Za *Oluju*, kao i za *Bljesak*, brojno stanje je naraslo domobilizacijom i mobilizacijom pričuvnih postrojbi.

¹⁴ Radovan RADINOVIĆ, “Realna pretnja na delu”, *Vojska Krajine*, br. 4-5, Jul-avgust 1993., 7.

¹⁵ Središnji vojni arhiv Ministarstva obrane Republike Hrvatske (SVA MORH), fond Političke uprave: GSHV, Kl. 8/93-02/04, Ur. br. 512-06-05-93-28 od 4. 2. 1993., Odluka o vojnopodručnoj podjeli RH; SVA MORH, fond Kabinet ministra obrane Republike Hrvatske (KMORH): MORH, Kl. SP 801-01/93-02/02, Ur. br. 512-01-93-320 od 16. 2. 1993., Mobilizacijski razvoj oružanih snaga RH u miru.

¹⁶ SVA MORH, GSHV: GSHV, Izvješće o stanju borbene spremnosti HV u prosincu 1994. godine.

¹⁷ SVA MORH, GSHV: RH, Predsjednik, Br. PA7-61/1-94 od 31. 3. 1994., Odluka; SVA MORH, GSHV: MORH, Kl. SP 801-01/94-03, Ur. br. 512-01-94-1259 od 29. 3. 1994., Izmjene i dopune mobilizacijskog razvoja i ustroja OS RH.

¹⁸ SVA MORH, GSHV: GSHV, Izvješće o stanju MTS – topništvo za potporu od 15. 12. 1994.

¹⁹ SVA MORH, GSHV: Kl. 512-06-04/5-95-2, Ur. br. 813-07/95-02/10 od 5. 7. 1995., Izvješće o stanju Oklopništva u HV.

²⁰ SVA MORH, GSHV: GSHV, Izvješće o stanju borbene spremnosti HV u prosincu 1994. godine.

²¹ SVA MORH, GSHV: GSHV, Izvješće o stanju borbene spremnosti HV u prosincu 1994. godine.

Do kasne jeseni 1992. vojna sila pobunjenih Srba zvala se Teritorijalnom obranom, a tada je preimenovana u Srpsku vojsku Krajine (SVK). U to vrijeme dobila je i organizacijsko-formacijski izgled koji se s malim izmjenama zadržao do njezina nestanka. SVK se sastojala od Glavnog štaba i prištabnih postrojbi, šest korpusa i zrakoplovnih snaga. Korpusi su formirani na regionalnom principu. Na području sjeverne Dalmacije bio je 7. ili Sjevernodalmatinski korpus, na području Like 15. ili Lički korpus, na području Korduna 21. ili Kordunaški korpus, na području Banovine 39. ili Banijski korpus, na području zapadne Slavonije 18. ili Zapadnoslavonski korpus i na području istočne Slavonije 11. ili Slavonsko-baranjski korpus. Korpus se načelno sastojao od Komande, tri i više brigada, logističke baze i topništva za potporu. Izuzetak je bio Slavonsko-baranjski korpus koji je u svom sastavu imao i jednu pješačku diviziju. Zrakoplovstvo se sastojalo od zrakoplovne brigade, zrakoplovne baze i bataljuna vođenja, motrenja, javljanja i navođenja.²² Nakon operacije *Bljesak* i razbijanja Zapadnoslavonskog korpusa, SVK je dobila novog zapovjednika, generalpotpukovnika Milu Mrkšića. Mrkšić je inicirao nekoliko promjena u ustroju SVK, od kojih je najznačajnija stvaranje Korpusa specijalnih jedinica (KSJ). Korpus se sastojao od: Komande korpusa, 2. oklopne brigade, 71. specijalne brigade, 2. gardijske brigade, Brdskog bataljuna, bataljuna VP i lakog artiljerijskog divizionara PZO.²³ Usprkos zvučnog naziva korpusa, bila je to postrojba ranga brigade, no bilo je uobičajeno da se specijalne postrojbe tretiraju u istom rangu s većim postrojbama vojske. Njegovo osnivanje praćeno je s velikom pažnjom u HV-u, gdje mu je davan mnogo veći značaj od stvarne vrijednosti, koja je, kao što će vrijeme ubrzo pokazati, ipak bila skromnija nego što se očekivalo.²⁴

Sredinom 1994. SVK je imala 300 tenkova, 295 raznih oklopnih bojnih vozila, 360 topničkih oruđa kalibra od 100 i više milimetara.²⁵ Krajem listopada 1994. njezino je brojno stanje bilo u granicama od 20 do 25 tisuća boraca.²⁶ U vrijeme operacije *Bljesak* imala je oko 14.900 ljudi po mirnodopskoj formaciji, odnosno 62.500 po ratnoj formaciji. Možemo pretpostaviti da je slično brojno stanje bilo i pred *Oluju*, što bi značilo da je u zapadnom dijelu Hrvatske SVK imala pod oružjem oko 43.000 ljudi.²⁷

Strategija realne prijetnje, kako je zvana vojna strategija RSK, promovirana je u ljeto 1993. godine. Temeljila se na pretpostavci da bi hrvatska ofenziva "na Republiku Srpsku Krajinu izazvala [...] masovna vatrena protivdejsva po vitalnim objektima i ciljevima Hrvatske, a rezultat bi bila rušenja, razaranja i gubici u živoj sili, što hrvatska strana ne bi smela da prihvati". Držano je da je to jedini način koji "može Hrvatsku naterati da Krajinu i njenu vojsku počne prihvatati kao ozbiljnog suparnika i partnera za pregovore".²⁸

²² Vojnosigurnosna agencija (VSA) MORH: RSK, GŠ SV, DT br. 947-23/1 od 27. 11. 1992., Preformiranje TO i posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku RSK; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 36-39.

²³ Protuobavještajna agencija (POA): RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-268 od 22. 5. 1995., Transformacija SVK, naređenje; VSA MORH: Pregled korpusa specijalnih jedinica (dokument bez urudžbenog broja i nadnevka); M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 157.

²⁴ MORH, GSHV: GS HV, RP/13/95 od 5. 7. 1995., Prilog po obavještajnoj prosudbi.

²⁵ HDA, RSK: GŠ SV, Str. pov. br. 26-216 od 12. 5. 1994., Pregled glavnih osnovnih TMS SVK; HDA, RSK: Referiranje vrhovnom komandantu o planu upotrebe SVK (nedatirano, s početka 1995.).

²⁶ POA: GŠ SVK-IKM, Str. pov. br. 3-503/552 od 30. 11. 1994., Podaci za ekspozu ministra odbrane skupštini RSK.

²⁷ VSA MORH: Pregled popune ljudstvom SVK po mirnodopskoj formaciji sa stanjem na dan 01. 05. 1995.; VSA MORH: Pregled popune ljudstvom SVK po ratnoj formaciji sa stanjem na dan 01. 05. 1995.

²⁸ R. RADINOVIĆ, *Realna pretnja na delu*, 7.

SRPSKA POBUNA U HRVATSKOJ

U kolovozu 1995. navršilo se pet godina od 17. kolovoza 1990., vremena kada je u Kninu počela srpska pobuna u Hrvatskoj. Pobuna je krajem 1991. dovela do stvaranja Republike Srpske Krajine. Godišnjica pobune u Kninu nije svečano obilježena jer je desetak dana ranije RSK u zapadnim dijelovima Hrvatske prestala postojati. Nestala je u operaciji Hrvatske vojske i policije, pod kodnim imenom *Oluja*. Iako nije označila kraj rata, operacija *Oluja* je bila najava skorog kraja rata i postala je simbol hrvatske pobjede u Domovinskom ratu.

Način na koji je nastala RSK uz iracionalno ponašanje njezinog političkog vodstva, učinili su operaciju oslobađanja kakva je bila *Oluja* neizbježnom. Srpska pobuna u Hrvatskoj počela je u ljeto 1990. nakon prvih demokratskih izbora u Hrvatskoj. Na izborima je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica s političkom platformom nacionalnog pomirenja. Njezina pobjeda je u Srbiji i kod značajnog dijela Srba u Hrvatskoj prihvaćena kao potvrda povratka ustaša na političku scenu. Usprkos često oštroj političkoj retorici HDZ-a i usprkos tome da tek predstoji istraživanje djelovanja te stranke, teško da se može osporiti tvrdnja da nije bilo razloga da Srbi uzmu oružje u ruke. Prihvatljivim se čini i mišljenje da dio Srba u Hrvatskoj nije bio spreman prihvatiti nikakvu hrvatsku državu.²⁹

Srpska pobuna u Hrvatskoj obilježila je završni dio krize i raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Raspad SFRJ počeo je nakon smrti Josipa Broza Tita. Uz to se u drugoj polovici 80-ih brzo, a može se reći i prilično nenadano, raspao komunistički sustav u Europi. Sve je to vodilo prema raspadu SFRJ, jer je politička, znanstvena, vjerska i ina elita Srba nastojala nametnuti ostalima svoje viđenje uređenja Jugoslavije.³⁰ To joj nije uspjelo. Agresivna srbijanska politika tolerirana je u ostalim republikama do rušenja političkih čelnštva SAP Vojvodine i SAP Kosova i ukidanja pokrajinskih autonomija Vojvodine i Kosova. Rušenje političkog vodstva Crne Gore u siječnju 1989. značilo je kraj tolerancije. Slovenci su oštro odgovorili i doveli ostatak Jugoslavije u poziciju da se odredi za stranu u sukobu.³¹ U takvim okolnostima srbijanski pokušaj destabiliziranja Hrvatske i Bosne i Hercegovine, republika u kojima su Srbi živjeli u većem broju, nije dao željene rezultate. U Hrvatskoj je sredinom 1990. izbila srpska pobuna koju tadašnja hrvatska milicija nije mogla ugušiti u začetku jer je spriječena od strane Jugoslavenske narodne armije. Zahvaljujući JNA Srbi su mogli širiti pobunu, što je na kraju 1990. dovelo do stvaranja Srpske autonomne

²⁹ Boško TODOROVIĆ / Dušan VILIĆ, *Izdaja i odbrana Jugoslavije*, Privredapublik, Beograd, 1990., 163-166, 169-170; Dejan JOVIĆ, *Jugoslavija: država koja je odumrla*, Prometej, Zagreb, 2003., 483; Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., 58-59.

³⁰ Dušan BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, Golden marketing, Zagreb, 1999., 750-764.

³¹ D. JOVIĆ, *Jugoslavija: država koja je odumrla*, 421.

oblasti Krajine.³² Tijekom 1991. pojavile su se još dvije slične oblasti u Slavoniji, Baranji i Srijemu: Srpska oblast Slavonija, Baranja i Zapadni Srem 26. veljače 1991. i SAO Zapadna Slavonija u kolovozu 1991. godine. Na samom kraju 1991. udružene su u Republiku Srpsku Krajinu (RSK), samoproglašenu paradržavnu tvorevinu.³³

Po Ustavu Republike Hrvatske iz 1990. Srbi su dobili sva građanska prava, ali i status nacionalne manjine, što ih nije zadovoljilo.³⁴ Tijekom 1991., nakon niza kriza i neuspješnog pokušaja dogovora oko nove Jugoslavije počelo je širenje SAO Krajine na područja s većinskim ili s visokim postotkom Srba. U ljeto 1991. počeo je otvoreni rat JNA i pobunjenih Srba protiv Hrvatske. Do kraja 1991. JNA je uspjela staviti pod svoj nadzor, odnosno okupirati gotovo četvrtinu teritorija Republike Hrvatske na kojem je 19. prosinca 1991. proglašena Republika Srpska Krajina. Postavio se problem kako da pobunjeni Srbe zadrže ova područja pod svojim nadzorom. Rješenje je nađeno u međunarodnoj zajednici i njezinim mirovnim snagama. Primirje koje je 2. siječnja 1992. potpisano između JNA i Republike Hrvatske u Sarajevu omogućilo je dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih naroda. Vrijeme je brzo pokazalo da su hrvatska očekivanja od "plavih kaciga" bila prevelika i nerealna.³⁵ One su donijele relativan mir na crti razdvajanja, ali ne i očekivanu reintegraciju područja koje je JNA ostavila na upravu pobunjenim Srbima, nakon što se u svibnju 1992. transformirala u Vojsku Jugoslavije i povukla iz Hrvatske.³⁶

Do u kasnu jesen 1992. Hrvatska vojska bila je zauzeta oslobađanjem okupiranoga teritorija u južnoj Hrvatskoj i obranom Bosanske Posavine. Prema okupiranim područjima, osim u par slučajeva, čini se mimo volje državnog vrha, nisu poduzimane nikakve značajnije akcije.³⁷ Štoviše, nakon povlačenja JNA i organizacijsko-ustrojbenih promjena u HV-u, do siječnja 1993. nije ni postojao nekakav operativni plan uporabe oružanih snaga prema Krajini, iako su već od siječnja 1992. u Glavnom stožeru HV-a rađeni planovi za oslobađanje okupiranog teritorija RH od JNA i snaga pobunjenih Srba pod kodnim nazivima hrvatskih rijeka. Tek je u siječnju 1993. napravljena vojna direktiva za slučaj da se okupirano područje

³² Davor MARIJAN, *Smrt oklopne brigade*, Naklada Zoro, Zagreb-Sarajevo, 2002., 6-7.

³³ M. M., "Proglašena Republika Srpska Krajina", *Srpski glas*, Glina, 29. 12. 1991., 1.

³⁴ U *Izvorišnim osnovama Ustava RH* od 22. prosinca 1990. navedeno je da se "Republika Hrvatska ustanovljuje kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani: Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova i drugih, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemalja slobodnog svijeta." Komentirajući navode nekih autora da je tek taj *Ustav* "uklonio prizvuke dvojnog suvereniteta i nedvosmisleno hrvatsku naciju proglasio nositeljem suvereniteta Hrvatske", Z. Radelić ističe da već formulacija u *Ustavu Socijalističke Republike Hrvatske* iz 1974. da je "SR Hrvatska nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive" ne dopušta nedvosmisleno tumačenje da su Srbi bili uzdignuti na razinu konstitutivnog naroda u Hrvatskoj, odnosno da je očito "samo to da im je priznat poseban status u odnosu na ostale narode i narodnosti". Usp. Zdenko RADELIC, Davor MARIJAN, Nikica BARIĆ, Albert BING i Dražen ŽIVIĆ, *Svaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006., 94.

³⁵ Mario NOBILO, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata: 1990.-1997.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 2000., 247-260.

³⁶ D. MARIJAN, *Smrt oklopne brigade*, 24-25.

³⁷ Ovdje se misli na Nos Kalik, Baranju i Miljevački plato. Vidi Davor Marijan u Zdenko RADELIC, Davor MARIJAN, Nikica BARIĆ, Albert BING i Dražen ŽIVIĆ, *Svaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006., 150-151.

mirno ne reintegrira u Republiku Hrvatsku.³⁸ Do kraja 1993. HV je provela dvije manje operacije koje su joj uz izvjesne vojničke uspjehe donijele negativne političke bodove na međunarodnoj političkoj sceni. Nakon operacije u zaleđu Zadra u siječnju 1993., Hrvatska je optužena da zaziva rat, što je do tada bilo uglavnom rezervirano za Srbiju i Srbe.³⁹ Slično je bilo i nakon operacije u Medačkom džepu u rujnu 1993., jer je nakon njezine provedbe Hrvatska od dijela međunarodnih političkih krugova optužena za agresiju i kršenje primirja.⁴⁰ Kada tome dodamo krajnje nepovoljan položaj Hrvatske zbog umiješanosti u rat bosansko-hercegovačkih Hrvata i Bošnjaka-Muslimana u Bosni i Hercegovini, dobivamo nimalo ružičastu predodžbu hrvatskog političkog položaja.

Zalaganjem međunarodnih krugova, u Zagrebu su 29. ožujka 1994. predstavnici Republike Hrvatske i pobunjenih Srba potpisali Sporazum o prekidu vatre. Sporazum je stupio na snagu 4. travnja i predvidio je povlačenje sukobljenih strana najmanje jedan kilometar od crte i izvlačenje teškog naoružanja na 10, odnosno 20 km od crte razdvajanja.⁴¹ Sporazum je doveo do demobilizacije dijela pričuvnog sastava Hrvatske vojske što je vodilo do smirivanja bojnih djelovanja na cjelokupnom hrvatskom ratištu.⁴² Nastojanje Republike Hrvatske da razriješi problem srpske pobune prenesen je na diplomaciju. Vijeće sigurnosti UN-a je 31. ožujka i 30. rujna 1994. produžilo mandat UNPROFOR-a na po šest mjeseci.⁴³ S njegovim učinkom Hrvatska nije bila zadovoljna pa je blokadom cesta od strane prognanika od 1. srpnja do 16. kolovoza 1994. organiziran pritisak na UNPROFOR kako bi se svjetskoj javnosti skrenula pažnja na neučinkovitost "plavih kaciga".⁴⁴ Položaj RSK pogoršao je sukob Beograda i Pala jer su bosanskohercegovački Srbi odbili potpisati mirovni plan Kontaktne skupine o Bosni i Hercegovini, zbog čega im je Beograd 4. kolovoza 1994. uveo političke i gospodarske sankcije koje su pogodile i krajinske Srbe.⁴⁵

Sredinom rujna 1994. veleposlanik SAD-a u Republici Hrvatskoj Peter Galbraith predložio je predsjedniku Republike Hrvatske Franji Tuđmanu plan, kasnije nazvan Z4, prema kojem bi autonomni kotarevi Glina i Knin imali određene elemente državnosti, ali bi kao i ostala okupirana područja bili reintegrirani u sastav Hrvatske. Prihvatanje ovog plana bilo je političko samoubojstvo što je F. Tuđmanu, kako to svjedoči jedan od njegovih bliskih suradnika, bilo jasno.⁴⁶ No Galbraith je, bez obzira na to koliko je bio dorastao funkciji koju je obnašao, bio predstavnik jedine svjetske sile i zbog toga ga se moralo uvažavati.⁴⁷ F. Tuđman je 30. siječnja 1995. ipak primio nacrt plana od predstavnika međunarodne zajednice i izjavio

³⁸ Središnji vojni arhiv, fond Glavnog stožera HV (dalje SVA MORH, GSHV): GSHV, Kl. 8/93-02/04, Ur. br. 512-06-93-7 od 15. 1. 1993., Direktiva.

³⁹ *Ujedinjeni narodi: Rezolucije o Republici Hrvatskoj, UNPROFOR*, Pan liber, Osijek, 1995., 85; Usp. F. TUĐMAN, *Hrvatska riječ svijetu: razgovori sa stranim predstavnicima*, 243-248.

⁴⁰ M. GRANIĆ, *Vanjski poslovi: Iza kulisa politike*, 83-84.

⁴¹ *Kronologija rata 1989.-1998.*, Hrvatski informativni centar, Zagreb 1998., 360.

⁴² Zap. Zbornog područja Zagreb, Kl. SP 80/94-02/87, Ur. br. 1075-11/01-94-3 od 16. 3. 1994., Zapovijed za demobilizaciju postrojbi i dijelova postrojbi HV Zbornog područja Zagreb.

⁴³ *Ujedinjeni narodi: Rezolucije o Republici Hrvatskoj, UNPROFOR*, 57-63.

⁴⁴ *Kronologija rata*, 387, 400.

⁴⁵ *Hronologija događaja na prostoru prethodne Jugoslavije 1990-1995*, Glas srpski – Centar za geostrateška istraživanja Univerziteta u Banja Luci, Banja Luka, 2002., 176.

⁴⁶ H. ŠARINIĆ, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98)*, 153-161.

⁴⁷ ISTI, 268.

da će ga hrvatska strana razmotriti, da ima ozbiljnih primjedbi na njega, napose jer “problem definira kao spor između dvije ravnopravne strane, a zapravo se radi o problemu manjine u jednoj nacionalnoj državi, i to ne cjelokupne manjine nego njezina manjeg dijela”.⁴⁸ No, taj plan odbilo je vodstvo RSK, zapravo, zbog ustrajnosti na politici priključenja RSK “Velikoj Srbiji” nisu ga htjeli ni razmotriti, iako se njime pobunjenim Srbima u Hrvatskoj nudila iznimno velika autonomija, gotovo “država u državi”. Mogućnost daljnjih pregovora oko ovoga plana postojala je do trenutka kad su se sami po sebi posložili uvjeti da u prvi plan djelovanja ponovno iskrсне vojna opcija. Angažman Armije BiH i Hrvatskog vijeća obrane oko Bihaća i Kupresa otvorio je potrebu angažmana hrvatskih snaga, pa je nakon pola godine mirovanja Hrvatska vojska pokrenuta zbog teškog stanja u zaštićenoj zoni grada Bihaća.

Inženjerija HV-a na Dinari

⁴⁸ ISTI, 209-210. Nadnevak sastanka u *Kronologija rata*, 448.

PRVA BIHAĆKA KRIZA

Nakon okončanja hrvatsko-bošnjačkog (muslimanskog) rata u Bosni i Hercegovini ponovno je počeo sukob Srba i Bošnjaka-Muslimana, sukob koji je hrvatsko – bošnjački rat poprilično lokalizirao. Glavne točke sukoba bile su oko Sarajeva, Konjica, Kupresa, Teslića i Bihaća.⁴⁹ Bihaćko područje imalo je stratejski značaj za Hrvatsku jer je na jednom značajnom dijelu (118 kilometara) razdvajalo Republiku Srpsku Krajinu i Republiku Srpsku.⁵⁰ Peti korpus ABiH je vezivao dio snaga obje srpske vojske i onemogućavao da se one uporabe na drugim dijelovima ratišta, bilo u Hrvatskoj, bilo u Bosni i Hercegovini.

Do kraja listopada 1994. srpske vojske su provele nekoliko većih kampanja oko Bihaća koje nisu dovele do očekivanog uništenja 5. korpusa ABiH. Zimsko-proljetna operacija Vojske Republike Srpske (VRS) bila je za 5. korpus ABiH vrlo teška.⁵¹ Nakon nje, u borbama od 16. do 21. kolovoza 1994. snage 5. korpusa ABiH porazile su autonomašku vojsku Fikreta Abdića i ušle u Veliku Kladašu. Oko 45.600 izbjeglica povuklo se na privremeno okupirani teritorij Hrvatske: Turanj kod Karlovca, selo Batnoga kod Slunja i Staro Selo kod Vrginmosta.⁵² Nakon sređivanja i odmora, snage 5. korpusa ABiH su 24. listopada počele napadnu operaciju pod imenom *Grmeč-94*. Operacija je poduzeta nakon izvlačenja dijela snaga VRS iz okruženja i njihova angažmana prema središnjoj Bosni i dolini Vrbasa. Svrha je bila odbaciti srpske snage od Bihaća i osloboditi šire područje na desnoj obali rijeke Une, od Lohovskih Brda do Bosanske Krupe.⁵³ Peti korpus je postigao velik uspjeh, osvojio je vojarnu Grabež i prešao u gonjenje razbijenih snaga 2. krajiškog korpusa VRS na pravcima Ripač – Dubovsko – Vrtoče i Dubovsko – Orašac – Kulen Vakuf. Bošnjačke snage su stigle do Dubovskog, Lipe i Kulen Vakufa.⁵⁴

Iako je djelovanje ABiH bilo ograničeno samo prema Republici Srpskoj, Glavni štab SVK je 26. listopada 1994. poduzeo mjere čija je svrha bila spriječiti moguće iznenađenje prema RSK. Ličkom korpusu je naređeno da s dva ojačana bataljuna spriječi prodor bošnjačkih snaga dolinom rijeke Une i time pomogne 2. krajiškom korpusu VRS. Sjevernodalmatinskom i Slavansko-baranjskom korpusu naređeno je da u punu bojnu spremnost za

⁴⁹ Hasib MUŠINBEGOVIĆ, Remzija ŠILJAK, Kemo BEĆIREVIĆ, *Operacija Vlašić*, Sarajevo, 1999., 8.

⁵⁰ HDA, RSK: Stanje i problemi odbrane RSK (nedatirani materijal, nastao početkom 1995.).

⁵¹ Ambasada Republike Bosne i Hercegovine u Zagrebu, AMB/ZAG/03-11032/94 od 24. 2. 1994., Zamolba; B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 168-188.

⁵² VRH, USMSP: RSK, GŠ SVK, IKM Muljava, Str. pov. br. 1350/27 od 24. 8. 1994., Operativni izveštaj u vezi AP Zapadna Bosna; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 91.

⁵³ Bejdo FELIĆ, brigadir, *Peti korpus 1992.-1995.*, Ljiljan, Sarajevo, 2002., 275-283, 309-316.

⁵⁴ B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 329-331, 343-344.

angažman izvan područja odgovornosti stave po jedan bataljun. Kordunskom i Banijskom korpusu podignuta je bojna spremnost prema 5. korpusu ABiH.⁵⁵

Dan kasnije na ovo područje stigli su predsjednik RSK Milan Martić i zapovjednik Glavnog štaba Milan Čeleketić što je bio znak da je bošnjački uspjeh uznemirio kninsko vodstvo. Bosanskohercegovački Srbi nepovoljnije su reagirali na uspjeh 5. korpusa, što je razumljivo jer je uspjeh postignut na štetu njihovog 2. krajiškog korpusa. Ovaj korpus je od ranije bio pritisnut snagama 7. korpusa ABiH i HVO-a na bugojansko-kupreškom pravcu. Naravno da se držalo da je oštro otvaranje na bihačko-bosanskopetrovačkom pravcu znak sinkronog djelovanja sa snagama 7. korpusa čiji je cilj bio presijecanje snaga 2. krajiškog korpusa i odvajanje RSK od RS. Zamjenik zapovjednika Glavnog štaba VRS generalpotpukovnik Manojlo Milovanović u brzozavu upućenom političkom i vojnom vrhu RSK upozorio ih je da su ovo "najkritičniji momenti u ovom ratu za Srbe zapadno od Drine". Naglasio je da su potrebni tek mali naponi obje srpske vojske "da ovu opasnost otklone". Milovanović se pohvalio da je VRS već uspjela zaustaviti napad ABiH na kupreškom pravcu, štoviše, da je prešla u protuofenzivu na pravcu Zlosela – Kupreška vrata – Bugojno i da je spremna na obranu kupreške visoravni od napada HVO-a s područja Livna, Šuice, Tomislavgrada, Prozora i Gornjeg Vakufa. Problem je bilo stanje na bihačko – petrovačkom pravcu s kojim se VRS teško nosila "zbog opstruktivnog ponašanja i straha mesnog stanovništva i većeg dela boraca vojske RS (meštana)". Ona je uspjela pojačati obranu dovodenjem manjih snaga s nekih bojišta i pripremala je kombiniranu postrojbu veličine brigade sa svih prostora RS radi protuudara na bihačkom bojištu. Problem je bio što je za tu akciju trebalo još 3-4 dana, pa je zato od političkog vodstva RSK traženo da snagama Ličkog, Kordunaškog i Banijskog korpusa izvrši pritisak na snage 5. korpusa ABiH. Isto je tako traženo da se prekinu svi kanali za opskrbu (uključujući i švercerske) preko kojih se 5. korpus popunjavao ljudstvom i tehničko-materijalnim sredstvima (na temelju dogovora iz prosinca 1993.).⁵⁶ Da je stanje držano krajnje ozbiljnim vidi se iz odluke R. Karadžića od 29. listopada da proglasi ratno stanje u dijelu RS koja odgovara području djelovanja 2. krajiškog korpusa. Organizirana je i provedena potpuna mobilizacija vojno sposobnog stanovništva.⁵⁷

Za zajedničku operaciju SVK i VRS protiv 5. korpusa ABiH, za djelovanje na pravcu Bosanski Petrovac – Vrtoče, SVK je oformila dvije taktičke skupine.⁵⁸ Operacija je počela 1. studenoga 1994. godine. Do 8. studenoga srpske snage očistile su dolinu rijeke Une od Spasova do sela Lohova i blokirale Ripač.⁵⁹ Bošnjačke snage bile su u teškom položaju, pa je 12. studenoga predsjednik Republike Bosne i Hercegovine A. Izetbegović uputio zahtjev predsjedniku Republike Hrvatske F. Tuđmanu da Hrvatska poduzme mjere da spriječi napad na Bihać s hrvatskog teritorija.⁶⁰

Do 17. studenoga srpske snage vratile su gotovo cijeli teritorij koji su bošnjačke snage bile oslobodile. Snage F. Abdića ušle su u Veliku Kladušu, a snage 2. krajiškog korpusa izbile su

⁵⁵ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-488 od 26. 10. 1994., Naređenje Op. br. 1; HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-389 od 26. 10. 1994., Naređenje Op. br. 2.

⁵⁶ POA: Glavni štab VRS, Str. pov. br. 02/2-140 od 27. 10. 1994., Pomoć u saniranju stanja u "drvarskoj krajini".

⁵⁷ HDA, RSK: Vojna pošta br. 7531 Bosansko Grahovo, Pov. br. 4-504 od 31. 10. 1994., Informacija.

⁵⁸ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-502 od 31. 10. 1994., Naređenje.

⁵⁹ HDA, RSK: Komanda 98. pešadijske brigade, Str. pov. br. 32-103 od 12. 11. 1994., Informacija.

⁶⁰ H. ŠARINIĆ, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98)*, 170-171.

na dva kilometra od Bihaća.⁶¹ Snage krajinskih Srba su prestrojene, a 16. studenoga je počelo funkcioniranje Komande Operativne grupe *Pauk*.⁶² S obzirom na to da je uočena koncentracija Hrvatske vojske prema okupiranom području, Glavni štab SVK je 17. studenoga podređenim postrojbama dao naredbu da osiguraju stupanj bojne spremnosti u "cilju sprečavanja eventualnog iznenađenja od strane HV".⁶³ Dva dana kasnije naredena je mobilizacija, odnosno domobilizacija svih vojnih obveznika koji su bili na ratnom rasporedu u ratnim postrojbama SVK.⁶⁴

Na srpske napade reagirala je međunarodna zajednica. Najprije je UNPROFOR 9. studenoga upozorio krajinske Srbe da će uporabiti sva raspoloživa sredstva ukoliko ne prestanu s granatiranjem zaštićenog područja Bihaća. Oni su pak negirali da je to istina, tvrdeći da je riječ o lažnim optužbama Hrvata i Bošnjaka.⁶⁵ Napadi nisu prestali, pa su 21. studenoga zrakoplovi NATO saveza napali zračnu luku SVK u Udbini. Ranjeno je pet osoba, jedna je ubrzo preminula, a zračnoj luci i pokretnoj opremi nanesena je veća materijalna šteta.⁶⁶ Vojska Jugoslavije je 22. studenoga obavijestila SVK da je od svojih vojnih izaslanstava u Rimu i Londonu dobila informaciju da će se zračni napadi nastaviti ako se nastavi srpska ofenziva na području Bihaća.⁶⁷ Posljedica napada i prijetnji međunarodne zajednice bila je u tome da je snagama F. Abdića dana uloga glavnih snaga, a zadaća SVK bila je da organizira, oprema i usmjerava njihovo djelovanje.⁶⁸

Zračna luka
JNA, potom
SVK u Udbini

⁶¹ D. RADIŠIĆ, *Hronologija 1990-1995*, 501.

⁶² HDA, HMDCDR: Ratni dnevnik GŠ SVK, zabilješka za 16. 11. 1994.

⁶³ HDA, RSK: GŠ SVK, IKM Korenica, Str. pov. br. 3-503/174 od 17. 11. 1994., Borbeno naređenje.

⁶⁴ HDA, RSK: GŠ SVK, Str. pov. br. 11-301 od 19. 11. 1994., Mobilizacija v/o SVK, naređenje.

⁶⁵ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Pov. br. 40-66/94 od 10. 11. 1994., Odgovor na optužbe.

⁶⁶ POA: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-503/390 od 23. 11. 1994., Izveštaj komisije za ispitivanje posledica napada NATO avijacije.

⁶⁷ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-555 od 22. 11. 1994., Opasnost od napada iz VaP.

⁶⁸ POA: GŠ SVK – IKM, Str. pov. br. 3-503/552 od 30. 11. 1994., Podaci za ekspozu ministra odbrane u skupštini RSK.

OPERACIJE HRVATSKIH SNAGA NA LIVANJSKOM POLJU I U ZAPADNOJ SLAVONIJI

Srpski napadi na Bihać, što se moglo i očekivati, uzbunili su hrvatsko vrhovništvo koje nije moglo mirno promatrati srpske uspjehe. Dvojba je bila oko pravca pružanja pomoći, pritiskom na Okučane i Knin radi razvlačenja snaga, ili prodorom preko Slunja radi pružanja pomoći 5. korpusu ABiH.⁶⁹ U međuvremenu, 3. studenoga 1994. hrvatsko-bošnjačke snage oslobodile su Kupres i veći dio kupreške visoravni, čime je otvorena nova mogućnost za intervenciju Hrvatske vojske. Zborno područje Split počelo je tajne pripreme za djelovanje u Herceg-Bosni, konkretno na planini Dinari i Livanjskom polju.⁷⁰

Prva operacija ZP Split na ovom području bila je *Zima-94*. Zadaća ZP Split bila je da razbije srpske snage na dijelu od Livanjskog polja do državne granice na Dinari, odbaci ih što dalje od prometnice Rujani – Sinj i bude spremno za daljnje djelovanje. Glavne snage bile su na pravcu Razdolje – Troglav, a pomoćne na pravcu Rujani – Sajković. Na istočnom dijelu Livanjskog polja planirano je razbijanje srpskih snaga i odbacivanje sa zapadnih padina planine Staretina, a potom dubok prodor u pravcu sela Bastasi kako bi se u konačnici postigao nadzor većeg dijela Livanjskog polja i osiguranje glavnih snaga u napadu. Za napad su angažirane snage iz sastava 126. domobranske pukovnije i 114. brigade HV-a. S druge strane bile su snage 9. lake pješačke brigade VRS. Za provedbu operacije osnovano je zapovjedništvo OG Livno sa zapovjednim mjestom u Livnu.⁷¹ Zadaća HVO-a u ovoj operaciji bila je napad na srpske snage na cijelom području Zbornog područja Tomislavgrad, od sela Čelebić na Livanjskom polju do Kupreških vrata.⁷²

Operacija je počela 29. studenoga 1994. i trajala je punih 27 dana na teškom terenu, u vrlo teškim vremenskim uvjetima, na snijegu i niskim temperaturama. Nakon početnog uspjeha domobranskih i pričuvnih snaga u boj su uvedene snage 4. i 7. gardijske brigade koje su uspjeh produbile i proširile. Uspjeh je postignut i na istočnoj strani Livanjskog polja. Kada je operacija završena hrvatske snage imale su iza sebe oslobođeno područje dubine 20, a širine 10 kilometara. Srpske snage odbačene su na crt: Zeleno brdo – Škašim vrh – Bat – Točila – selo Grkovci – padine Malog Orlovca – Orlovac – selo Nuglašica – Talijanov vrh – Pitoma kosa – Tavanak.⁷³ Hrvatski napad ugrozio je Knin s do tada sigurnog područja Republike Srpske. Već u prvim danima operacije Glavni štab SVK pokušao je manjim snagama

⁶⁹ H. ŠARINIĆ, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95* (98), 170-171.

⁷⁰ A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 25-26.

⁷¹ SVA MORH, ZZPS: Zborno područje Split, Kl. SP 8/94-01/01, Ur. br. 1080-01-94-180 od 16. 11. 1994., Zapovijed za napadaj.

⁷² HR HB, GS HVO, Kl. Str. pov. 8/94-02/06-1, Ur. br. 02-10-06/02-94-32 od 23. 11. 1994., Zapovijed za izvođenje napadne operacije Op. br. 2.

⁷³ A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 28-32.

Sjevernodalmatinskog korpusa pomoći obranu 9. lake pješачke brigade VRS s ciljem odbacivanja hrvatskih snaga na crtu prije napada.⁷⁴ No, to se nije uspjelo realizirati. Daljnji prodor hrvatskih snaga, napose zauzimanje dijela sela Pržine 23. prosinca 1994. i odbacivanje srpskih snaga na crtu Nuglašice – Grkovci dovelo je do odluke o premještanju snaga VRS s drugih bojišta, pa tako i bihaćkog, prema Bosanskom Grahovu i Glamoču. Uz obilne zimske padaline do kraja prosinca na grahovsko-glamočko područje dovedene su dvije brigade i dva bataljuna, VRS iz 1. krajiškog, Hercegovačkog i Istočnobosanskog korpusa.⁷⁵ Njihovim dolaskom smirena je panika i prekinuto iseljavanje stanovništva, napose onog s područja Glamoča.⁷⁶ Nakon prikupljanja snaga pokušao je i protunapad s ciljem odbacivanja hrvatskih snaga iz sela Sajković i Čelebić.⁷⁷ Iako su bili razmjerno česti, ovi napadi bili su slabijeg intenziteta i isto takvog uspjeha. Postignute manje uspjehe srpske snage nisu uspijevale održati.⁷⁸

Loša strana ojačavanja grahovsko-glamočkog pravca za srpsko vodstvo bio je zastoj u napadima na Bihać. Zbog širenja glasina među pripadnicima jedne od brigada VRS koju su činili Srbi iz bihaćke općine, isti su informirani da je zastoj bihaćke operacije privremen “zbog ratišta na grahovsko-glamočkom pravcu. Dok se ovo ratište smiri nastavlja se akcija za Bihać i slom 5. korpusa. Dakle, ne odustaje se od Bihaća.”⁷⁹ Ovo je bila istina, vojni i politički vrh Republike Srpske (RS) doista nije namjeravao odustati od razbijanja 5. korpusa ABiH i osvajanja Bihaća.⁸⁰

Nakon hrvatskih uspjeha postignutih u operaciji *Zima '94*, na livanjskom bojištu je do proljeća 1995. vladao razmjerni mir. Hrvatske snage provodile su djelatnu obranu uz plansku zamjenu snaga iz sastava Zbornog područja Split i HVO-a. Tijekom ovog razdoblja napravljeno je nekoliko manjih taktičkih pomaka na crti bojišta. Približavanjem proljeća rasla je mogućnost da Srbi ugroze hrvatske položaje na Dinari i Staretini, zbog čega se Zborni područje Split odlučilo za provedbu taktičke operacije *Skok-1*. Cilj operacije bilo je potiskivanje srpskih snaga s dominantnih uzvišenja Dinare i stavljanje snaga SVK u dolini Cetine pod vatreni nadzor.⁸¹ Provedbu je 7. travnja 1995. u potpunosti obavila 7. gardijska

⁷⁴ HDA, RSK: GŠ SVK-IKM od 5. 12. 1994., Naredenje Op. br. 11/1.

⁷⁵ HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 3693-6 od 23. 12. 1994.; HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 2/1-369 od 23. 12. 1994., Redovni borbeni izvještaj; HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 2/1-370 od 24. 12. 1994., Redovni borbeni izvještaj; HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 2/1-372 od 26. 12. 1994., Redovni borbeni izvještaj; HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 2/1-373 od 27. 12. 1994., Redovni borbeni izvještaj; HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 2/1-374 od 28. 12. 1994., Redovni borbeni izvještaj.

⁷⁶ HDA, RSK: Komanda 2. KK, Str. pov. br. 2/1-374 od 28. 12. 1994., Redovni borbeni izvještaj.

⁷⁷ HDA, RSK: Komanda 9. Ipbr, Str. pov. br. 11-33 od 30. 12. 1994., Izvod iz zapovijesti za napad.

⁷⁸ SVA MORH, ZZPS: OG Livno, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1085/5-01-95-2 od 8. 1. 1995., Dnevno operativno izvješće; SVA MORH, ZZPS: OG Livno, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1085/5-01-95-3 od 9. 1. 1995., Dnevno operativno izvješće; SVA MORH, ZZPS: OG Livno, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1085/5-01-95-6 od 12. 1. 1995., Izvanredno izvješće; SVA MORH, ZZPS: OG Livno, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1085/5-01-95-11 od 22. 1. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁷⁹ SVA MORH, GSHV: Komanda 15. pbr, Pov. br. 2 od 6. 1. 1995., Informacija o aktuelnim pitanjima. Informacija je zaplijenjena od strane 5. korpusa ABiH i poslana 19. siječnja 1995. generalu Bobetku.

⁸⁰ Komanda 2. KK, Str. pov. br. 3-36 od 16. 2. 1995. Riječ je o informaciji sa sastanka koji je R. Karadžić održao 15. veljače 1995. u Bosanskom Grahovu s predsjednicima 11 zapadnobosanskih općina i sedam brigada koje su popunjavane s tih općina.

⁸¹ SVA MORH, ZZPS: Zap. ZP Split, Kl. SP 8/95-01/01, Ur. br. 1080-01-95-75 od 4. 4. 1995., Zapovijed za napadaj.

brigada uz pomoć 126. domobranske pukovnije. Ovladano je područjem Dinare dubine pet i širine 15 kilometara. Došlo se nadomak sela Uništa. Crta hrvatskih snaga na Livanjskom polju i Dinari dobila je potrebnu stabilnost pa na istočnom dijelu Livanjskog polja više nije bilo značajnijih djelovanja srpskih snaga.⁸²

S ovim uspjehom hrvatske snage bile su pripravne za nastavak operacija. No, sljedeća operacija, pod imenom *Bljesak*, provedena je na suprotnoj strani hrvatskog ratišta, u zapadnoj Slavoniji. Operacija *Bljesak* predviđala je brz i energičan prodor oklopno-mehaniziranih i pješćkih snaga duž autoceste iz smjera Nove Gradiške i Novske, rasijecanje okupiranog područja i oslobađanje Okučana. Nakon toga slijedilo je izbijanje na rijeku Savu i sprječavanje intervencije bosanskih Srba ili snaga Banijskog korpusa SVK. Završni, drugi dio operacije predviđao je uništenje srpskih snaga okruženih sjeverno od autoceste Novska – Nova Gradiška. Završne pripreme za operaciju počele su krajem travnja 1995. dovođenjem postrojbi koje su određene za sudjelovanje kao i mobilizacijom pričuvnih postrojbi. Provedba operacije povjerena je Zbornom području Bjelovar i operativnim timovima Glavnog stožera HV-a.⁸³

Operacija *Bljesak* počela je u zoru 1. svibnja.⁸⁴ Otvijala se uglavnom po planu i uspješno je izvedena. Okupirano područje je presječeno u zahvatu autoceste, snage južno od crte presijecanja odbačene su na teritorij Bosne i Hercegovine, a sjeverno od crte presijecanja kod Pakraca okružen je dio snaga Zapadnoslavonskog korpusa i veći broj civila.⁸⁵ Ove su se snage predale 4. svibnja 1995. u 14 sati. Ukupno je u drugoj fazi operacije *Bljesak* zarobljeno oko 1200 srpskih vojnika.⁸⁶ Srpskim civilima koji su to željeli omogućeno je da prijeđu u Bosnu i Hercegovinu.⁸⁷ Tijekom operacije SVK je demonstrirala strategiju realne prijetnje. U znak osvete raketama su gađani hrvatski gradovi. U napadu na Zagreb poginulo je pet osoba, a 203 su ranjene.⁸⁸

Uspjeh operacije *Bljesak* nije uspavao hrvatske snage. One su nastavile napredovanje na pravcu Livno – Bosansko Grahovo kroz operaciju *Skok-2*. Njezin cilj bilo je daljnje razbijanje srpskih snaga, prodor u Šator planinu, a na Dinari ovladavanje grebenom Crvene zemlje radi stavljanja pod vatreni nadzor Bosanskog Grahova i prometnice Bosansko Grahovo – Glamoč.

⁸² SVA MORH, ZZPS: OG Livno, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1085/5-01-95-103 od 7. 1. 1995., Dnevno operativno izvješće; SVA MORH, 7. gbr HV: 7. gardijska brigada od 7. 4. 1995., Dnevno operativno izvješće; A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 38-40.

⁸³ MORH, GSHV, RP/5/94 od 5. 12. 1994., Direktiva Op. br. 5/94. Faksimil u J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 392-399; SVA MORH, GSHV: GSHV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-129 od 29. 4. 1995., Zapovijed.

⁸⁴ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 4-2361 od 2. 5. 1995., Redovni operativni izvještaj.

⁸⁵ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-212 od 2. 5. 1995., Vanredni operativni izvještaj.

⁸⁶ MORH, Zapovjedništvo vojnopolicijskih snaga "Bljesak", Kl. SP 200-01/95-156/08, Ur. br. 3315-01/4-95-26 od 4. 5. 1995.; GSHV, Kl. Str. pov. 80-01/95-02/12, Ur. br. 512-06-10-96-68 od 4. 5. 1995.; MORH, GSHV, Kl. SP 80-01/95-02/12, Ur. br. 512-06-10-95-92, IZM GSHV od 10. 5. 1995.

⁸⁷ MORH, GSHV: Zapovjedništvo ZP Bjelovar, IZM Daruvar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-01-95-34 od 9. 5. 1995.; Ratni dnevnik GSHV, stranice 114, 122-128.

⁸⁸ HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-212 od 2. 5. 1995., Vanredni operativni izvještaj; HDA, RSK: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-219 od 3. 5. 1995., Vanredni operativni izvještaj; F. TUĐMAN, *Pet godina hrvatske pobjede*, 15; U *Večernjem listu* od 8. ožujka 2007. navodi se da je "u bombardiranju Zagreba 2. i 3. svibnja 1995. poginulo sedmero (imenom i prezimenom), a ranjeno 176 civila", te da su na Zagreb pala 23 projektila i da je pogođena Dječja bolnica u Klaićevoj, Akademija dramskih umjetnosti, gimnazija u Križanićevoj". Usp. Damir Luka SAFTIĆ, "Kod Šoštarićeve prvi trg civilnim žrtvama", *Večernji list*, 8. 3. 2007., 26.

U napadu je angažirana 4. gardijska brigada kao glavna snaga, te 3. gardijska brigada HVO-a, 126. domobranska pukovnija, 1. hrvatski gardijski zdrug, dio 1. gardijske brigade HV-a i snage specijalne policije Herceg-Bosne.⁸⁹

Hrvatski uspjesi na Dinari nisu odgovarali međunarodnoj zajednici. Na sastanku generala Ante Gotovine i zapovjednika snaga UN-a za sektor *Jug* generala Rastislava Kotila održanom 20. ožujka 1995., general "plavaca" tražio je od generala Gotovine da iskoristi svoj utjecaj da se postrojbe HVO-a povuku iz sjevernog dijela Livanjskog polja.⁹⁰ Nakon što su hrvatske snage operacijom *Skok-2* ovladale grebenom Crvene zemlje i stavile pod vatreni nadzor Bosansko Grahovo i prometnicu Bosansko Grahovo – Glamoč, UN je ponovio zahtjev od 20. ožujka. Na sastanku koji je održan 12. lipnja 1995. general Kotil je predložio generalu Gotovini da se HVO povuče s položaja na Dinari, a da će zauzvrat krajinski Srbi povući naoružanje u skladišta na temelju odredaba Zagrebačkog sporazuma od 29. ožujka 1994.⁹¹

Hrvatski gardisti
između Malog Šatora
i Bosanskog Grahova

⁸⁹ SVA MORH, ZZPS: Zborno područje Split, Kl. SP 8/95-01/01, Ur. br. 1080-01-95-88 od 1. 6. 1995., Zapovijed za napadaj.

⁹⁰ SVA MORH, ZZPS: ZPS, IZM Zadar, Kl. SP 80-02/95-01/01, Ur. br. 1080-03-95-05 od 20. 3. 1995., Informacija.

⁹¹ SVA MORH, ZZPS: ZPS, IZM Zadar, Kl. 032-01/95-01/01, Ur. br. 1080-03-95-372 od 12. 6. 1995., Izvješće.

RSK U PRVOJ POLOVICI 1995.

O slobađanje zapadne Slavonije bila je samo još jedna u nizu nedaća, doduše vrlo velika, koja je pratila RSK od kraja 1994. godine. Krajina je proživljavala tešku političku i gospodarsku krizu. Potpisivanje gospodarskog sporazuma s Hrvatskom u Zagrebu 2. prosinca 1994., bez obzira na različita tumačenja, predstavljalo je znak slabosti. Sporazumom je regulirano pitanje korištenja vode, električne energije, autoceste i naftovoda.⁹² Ubrzo potom, 21. prosinca je za slobodan promet otvorena autocesta Zagreb – Beograd.⁹³ Njezino otvaranje djelovalo je porazno na moral stanovništva i vojske krajinskih Srba. Omogućilo je rast šverca, a otvorilo je vrata hrvatskoj promidžbi.⁹⁴ S vojničkim uspjesima na Dinari i Livanjskom polju ona je postala ozbiljna prijetnja za moral krajinskih Srba.

Politička scena unutar Krajine bila je burna. Aktualni premijer Borislav Mikelić bio je izložen nizu napada jer je dio političkih snaga u njemu vidio eksponenta S. Miloševića koji čini sve da “Krajina ostane u okviru granica nekadašnje Socijalističke Republike Hrvatske”. Nakon operacije *Bljesak* njegov položaj je postao neodrživ jer je suzdržano ponašanje Savezne Republike Jugoslavije držano izdajom. Konačno, 29. svibnja 1995. Mikelić je smijenjen jer se usprotivio ujedinjenju RSK i RS.⁹⁵ Ujedinjenu se usprotivilo i vodstvo pobunjenih Srba u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu. Ono je osnovalo Koordinacioni odbor pet općina na čijem je čelu bio Goran Hadžić.⁹⁶ Na političku scenu vratio se Milan Babić čija je Vlada prihvaćena 27. srpnja 1995. u Topuskom.⁹⁷

Drugi niz problema koji je mučio Krajinu bio je odnos s međunarodnom zajednicom. Predsjednik RH Franjo Tuđman 12. siječnja 1995. upoznao je javnost s odlukom da Republika Hrvatska 31. ožujka otkazuje gostoprimstvo UNPROFOR-u. U pismu Boutrosu Boutrosu Ghaliju F. Tuđman je naglasio da otkazivanje mandata UNPROFOR-u ne znači odustajanje od mirnog rješenja sukoba s pobunjenim Srbima, već nastojanje da se do dogovora dođe u izravnim pregovorima Zagreba i Knina.⁹⁸ Reakciju krajinskih Srba nije

⁹² *Kronologija rata*, 430.

⁹³ HDA, RSK: RSK, Ministarstvo odbrane, Štab Vlade za otvaranje Auto-puta (nedatirano i bez urudžbenog broja), Informacija o otvaranju Auto-puta Paklenica – Lipovac; SVA MORH, 125. dp: VP 2147, Kl. 818-03/94-02/02, Ur. br. 2147-04/1-94-16 od 22. 12. 1994., Tjedno izvješće.

⁹⁴ POA: RSK, MUP, Sekretarijat unutrašnjih poslova Okučani, Br. 08-05/1-1086/1-95 od 16. 3. 1995.; POA: Zapadno-slavonski korpus SVK od 4. 3. 1995., Telegram podrške; POA: Uprava javne bezbednosti, Br. 08/1-1-3366/1-95 od 21. 4. 1995., Naredenje.

⁹⁵ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, 480-483.

⁹⁶ ISTI, 484.

⁹⁷ ISTI, 486.

⁹⁸ *Otkaz mandata UNPROFOR-u: Treća obljetnica međunarodnog priznanja Republike Hrvatske*, MORH, Politička uprava, Zagreb, 1995., 12-18.

trebalo dugo čekati. M. Martić se 27. siječnja obratio glavnom tajniku UN-a Ghaliju s molbom da snage “OUN zaštite teritoriju AP Zapadne Bosne od vojske Alije Izetbegovića, kao što u slučaju hrvatsko-srpskog spora mirovne snage štite Republiku Srpsku Krajinu od Republike Hrvatske, koja je već četiri puta od 1992. godine povredila našu teritoriju, čineći etničko čišćenje i zločine nad civilnim srpskim stanovništvom”.⁹⁹ Usprkos nepovoljnom položaju, kojeg su dijelom bili svjesni, krajinski Srbi su odbili Plan Z4. Na izvanrednoj sjednici Skupštine RSK održanoj 8. veljače u Kninu prihvaćeno je Martićevo stajalište da se ovaj plan uopće ne razmatra. Prihvaćen je prijedlog Vlade RSK da se prekinu i odlože pregovori s Republikom Hrvatskom o gospodarskim i političkim pitanjima “dok Hrvatska ne povuče svoj zahtjev za otkazivanje mandata mirovnih snaga UN-a ili da Savjet bezbjednosti ne donese odluku o produženju mandata mirovnih snaga UN-a u zonama pod zaštitom na teritoriju Republike Srpske Krajine”.¹⁰⁰

Slijedio je jak udarac kada je 31. ožujka 1995. Vijeće sigurnosti UN-a prihvatilo hrvatske zahtjeve i prihvatilo Rezoluciju broj 981 kojom je potvrđen teritorijalni integritet Republike Hrvatske. Priznato je da glavne postavke Vanceova plana nisu provedene. Uloga mirovnih snaga je redefiniрана, naziv UNPROFOR promijenjen je u UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia) – Operacija UN-a za povratak povjerenja u Hrvatskoj s mandatom do 30. studenoga 1995. godine. U novom mandatu snage UN-a bile su dužne uspostaviti učinkovit nadzor na međunarodno priznatim granicama Hrvatske i nadzirati dolazi li u zaštićena područja vojna oprema i ljudstvo s područja Savezne Republike Jugoslavije ili Republike Srpske.¹⁰¹

Nakon vojnih uspjeha Hrvatske vojske na području Dinare krajem 1994. i početkom 1995. područje Knina našlo se ugroženo s Dinare i Livanjskog polja, s teritorija koji su do tada držale vojne snage Republike Srpske. Pritisnuti istom opasnošću, pobunjeni Srbi iz Hrvatske i bosanskohercegovački Srbi su 20. veljače 1995. osnovali zajednički Savjet narodne obrane.¹⁰² U mjesecima koji su slijedili njegovo djelovanje nije se vidjelo. Tek kad je u svibnju RSK smanjena oslobađanjem okupiranoga dijela u zapadnoj Slavoniji, napravljen je nekakav pokušaj da se sredi stanje u vojsci krajinskih Srba. Doveden je novi zapovjednik i osnovana manevarska skupina Korpus specijalnih jedinica (KSJ). Nakon operacije *Skok-2* hrvatske snage su izravno ugrozile “prometnice Bosanski Petrovac – Drvar – Strmica – Knin”, dodatno naglasivši “problem prometne izoliranosti zapadnih dijelova Krajine”. Ovo je naglasilo strateški značaj zapadne Bosne i 5. korpusa ABiH. Za obje srpske vojske, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Republici Hrvatskoj, uspješno rješavanje “problema” zapadne Bosne značilo je oslobađanje znatnih snaga 2. krajiškog korpusa VRS, koje bi nakon toga mogle biti uporabljene na južnom dijelu zone odgovornosti korpusa, prema postrojbama ZP Split i Hrvatskog vijeća obrane. Isti je slučaj bio i s angažiranim snagama Ličkog, Kordunaškog i Banijskog korpusa SVK koje bi oslobodile uporabljene snage s tog bojišta i koncentrirale ih prema granicama svoje paradržave.¹⁰³

⁹⁹ VRH, USMSP: RSK, Predsjednik Republike, Br. 020/1-56-1/95 od 27. 1. 1995.

¹⁰⁰ POA: Skraćeni zapisnik s prve vanredne sjednice Skupštine RSK održane 8. 2. 1995.

¹⁰¹ *Kronologija rata*, 465.

¹⁰² *Hronologija 1990-1995.*, 222.

¹⁰³ GS HV, RP/13/95 od 5. 7. 1995., Prilog po obavještajnoj prosudbi.

DRUGA BIHAĆKA KRIZA

Kada je 11. srpnja 1995. Vojska Republike Srpske zauzela zaštićeno područje Srebrenice bio je to znak da se stanje radikalizira.¹⁰⁴ Bosanskohercegovački Srbi nisu namjeravali zaustaviti svoj ratni stroj. Ubrzo potom slijedio je njihov novi napad na Bihać. Na bihaćkom bojištu nije bilo mira od srpske ofenzive krajem 1994., ali ni značajnih pomaka na crti. Nakon što su hrvatske snage oslobodile zapadnu Slavoniju, Bihać je ponovno dobio visoko mjesto na listi prioriteta u obje srpske vojske. Napose zato što je djelovanje HV-a natjeralo snage SVK da se od Bihaća okrenu prema obrani Korduna i Banovine, jer su uočena veća grupiranja hrvatskih snaga prema tim područjima. Time je Operativna grupa *Pauk* prestala s pritiskom na Bihać, što su snage 5. korpusa ABiH iskoristile za početak napada na srpske položaje. Mogućnost spajanja hrvatskih i bošnjačkih snaga na pravcu Bihać – Bosansko Grahovo jasno se uočavala, kao i opasnost koju bi takav razvoj događaja značio za Knin, pa je zapovjednik 2. krajiškog korpusa, čije je to područje djelovanja bilo, tražio od Glavnog štaba VRS da se poduzmu sve mjere kako bi se to onemogućilo.¹⁰⁵ Na sastanku vrhovne komande RS i RSK, održanom 4. svibnja 1995. u Kninu, načelno je prihvaćen prijedlog zapovjednika 2. krajiškog korpusa “da se zajednički počne rešavati Dinara i Plješivica”. Za novu kampanju Radovan Karadžić je odobrio pojačanje specijalne policije i postrojbi posebne namjene za djelovanje na planini Plješivici.¹⁰⁶ Srpsku neodlučnost i sporost u dogovaranju iskoristile su snage 5. korpusa ABiH da na dijelu bojišta odbace srpske snage od Bihaća.¹⁰⁷

Pripreme za srpsku ofenzivu počele su nakon što su se o njoj 4. srpnja dogovorili glavni štabovi VRS i SVK. Operacija je vođena pod imenom *Mač-95* za SVK, odnosno *Štit-95* za VRS. Plan operacije predviđao je da se 5. korpus ABiH razbije, najprije okruži a potom uništi. Udio SVK bio je da preventivnom spremnošću osigura operaciju od mogućeg napada Hrvatske vojske. Za sam napad SVK je angažirala dvije operativne i jednu taktičku skupinu.¹⁰⁸ Novoosnovani Korpus specijalnih jedinica uveden je u borbu kao Druga operativna grupa (OG-2), a OG *Pauk* je preimenovana u Prvu operativnu grupu (OG-1).¹⁰⁹ U borbi je sudjelovala i skupina pripadnika MUP-a Republike Srbije, koja se borila u sastavu 101. odreda SVK na crti kod zaselka Rekić u širem području sela Tržac.¹¹⁰

¹⁰⁴ *Hronologija 1990-1995.*, 246.

¹⁰⁵ Komanda 2. KK, Str. pov. br. 66-64 od 8. 5. 1995.

¹⁰⁶ Komanda 2. KK, Str. pov. br. 66-62 od 5. 5. 1995.

¹⁰⁷ B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 436.

¹⁰⁸ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 159.

¹⁰⁹ VSA MORH: RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 105-41 od 17. 7. 1995., Dostavljanje redovnih borbenih izvještaja, Upozorenje; VSA MORH: Komanda OG-2 od 17. 7. 1995., Naredba načelnika artiljerije Op. br. 1.

¹¹⁰ RSK, MUP, Uprava specijalnih jedinica, Br. 08/4-1-6299/95 od 31. 7. 1995., Izvješće.

Nakon nekoliko odgoda, operacija je počela 19. srpnja 1995. godine.¹¹¹ Komanda 5. korpusa ABiH izvijestila je 21. srpnja Glavni stožer HV-a da je korpus pretrpio velike gubitke u “živoj sili i značajan gubitak teritorije. [...] Zalihe municije i borbenih sredstava su ispod kritičnog nivoa, te se ne može dugotrajnije suprotstaviti agresoru. [...] Pri ovakvom tempu napada agresora, može pružati organizovanu odbranu u naredna dva do tri dana”.¹¹² Dva dana kasnije, 23. srpnja, Komanda 5. korpusa ABiH upozнала je Glavni stožer HV-a da se stanje pogoršalo i izmaklo nadzoru, te da postoji mogućnost da bihačko područje do večeri bude rasječeno na dva dijela, “a 5. korpus razbijen”.¹¹³ Dan kasnije, Komanda 5. korpusa, Glavni stožer HVO-a Bihać i Općinski odbor HDZ-a Bihać uputili su političkim i vojnim tijelima u Zagrebu apel za pomoć. “Molimo Vas, shvatite ovu nastalu situaciju krajnje ozbiljno i poduzmite hitne i radikalne mjere u cilju spašavanja stanovništva i teritorije Unsko-sanskog kantona”.¹¹⁴ Srpski uspjeh oko Bihaća nakratko je F. Abdića vratio na prve stranice medija. On je u Velikoj Kladaši 26. srpnja 1995. proglasio Republiku Zapadnu Bosnu.¹¹⁵

Vojnici 101. pukovnije HVO-a Bihać

¹¹¹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 160-161.

¹¹² Komanda 5. korpusa, Zapovjedništvo GS HVO Bihać od 21. 7. 1995., Obavještajna informacija.

¹¹³ Komanda 5. korpusa, Zapovjedništvo GS HVO Bihać od 23. 7. 1995., Informacija o stanju u z/o 5. K i HVO Bihać.

¹¹⁴ Komanda 5. korpusa, Zapovjedništvo GS HVO Bihać, Općinski odbor HDZ Bihać od 24. 7. 1995., Presjek vojno-političke situacije na teritoriji Unsko-Sanskog kantona.

¹¹⁵ *Hronologija 1990-1995.*, 251.

HRVATSKA REAKCIJA NA DRUGU BIHAĆKU KRIZU – OPERACIJA *LJETO* '95.

Kao i na prvu, Hrvatska je odgovorila i na Drugu bihaćku krizu. Nova srpska ofenziva pažljivo je praćena od vrhovništva Republike Hrvatske.¹¹⁶ Kada je kriza bila na vrhuncu predsjednik A. Izetbegović je prihvatio neočekivani poziv hrvatskog predsjednika F. Tuđmana da dođe u Split na “važne razgovore”.¹¹⁷ Oba predsjednika u Splitu su 22. srpnja 1995. potpisali Deklaraciju o provedbi Sporazuma iz Washingtona. Najvažniji dio sastanka bio je ipak dogovor o vojnoj suradnji.¹¹⁸ Na temelju dogovora političara hrvatske snage su na pravcima Livno – Bosansko Grahovo i Livno – Glamoč poduzele konkretne mjere za pružanje pomoći okruženom Bihaću. Provele su operaciju *Ljeto* '95. Cilj operacije bio je razbiti snage VRS na istočnom i sjeveroistočnom dijelu Livanjskog polja, osvojiti Bosansko Grahovo i Glamoč, te tako zaustaviti srpske napade na Bihać i stvoriti uvjete za oslobađanje Knina i sjeverne Dalmacije. Operacija je trajala od 25. do 29. srpnja 1995. godine. Hrvatske snage ušle su u Glamoč i Bosansko Grahovo i presjekle, za sudbinu RSK, vitalnu prometnicu Knin – Drvar.¹¹⁹ Put u Knin bio je otvoren.

Potpisivanje
Splitske
deklaracije

¹¹⁶ H. ŠARINIĆ, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95* (98), 261.

¹¹⁷ Alija IZETBEGOVIĆ, *Sjećanja: autobiografski zapis*, Šahinpašić, Sarajevo, 2001., 201.

¹¹⁸ Miroslav TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini: dokumenti 1991.-1995.*, Slovo M, Zagreb, 2005., 614-616: Deklaracija o oživotvorenju Sporazuma iz Washingtona, zajedničkoj obrani od srpske agresije i postizanju političkog rješenja sukladno naporima međunarodne zajednice od 22. 7. 1995.

¹¹⁹ SVA MORH, ZZPS: Zap. OG Sjever, Kl. SP 8/95-01/07, Ur. br. 1080-01-95-294 od 25. 7. 1995., Zapovijed za napad; A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 59-64.

POLITIČKA PRIPREMA OPERACIJE *OLUJA*

Uposlanici kojom se obratio javnosti 3. svibnja 1995., nakon što je službeno okončana operacija *Bljesak*, predsjednik Republike Hrvatske F. Tuđman istaknuo je da je “ovakvom pobjedom, Hrvatska [...] dokazala pobunjenim hrvatskim Srbima, a i međunarodnim čimbenicima, da ima oružanu silu koja je kadra osloboditi sva još okupirana područja, ako se to ne ostvari na miran način u suradnji s međunarodnom zajednicom”.¹²⁰ Uz uspjeh u zapadnoj Slavoniji Hrvatska vojska je i na graničnom području Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine nizala vojne uspjehe stvarajući uvjete za oslobađanje privremeno okupiranih područja.¹²¹ Hrvatsko vrhovništvo nije dvojilo da do mirne reintegracije neće doći, a da mirovanje HV-a oko zapadne Bosne može samo pogoršati opći odnos snaga, koji nikada do tada nije bio tako povoljan. Nakon što je politički vrh dao zeleno svjetlo, Hrvatska vojska imala je odriježene ruke za pokretanje procesa za oslobađanje privremeno okupiranih područja Republike Hrvatske. Na sastanku predsjednika Republike Hrvatske dr. F. Tuđmana s visokim časnici HV-a održanom 31. srpnja 1995. na Brijunima razmatrana je predstojeća operacija i traženje političkog opravdanja za nju. F. Tuđman zatražio je da se pobunjenim Srbima u što kraćem vremenu nanese totalan poraz.¹²²

Na političkom planu posljednji pokušaj mirnog razrješenja problema pobunjenih područja učinjen je 3. kolovoza 1995. na sastanku predstavnika hrvatske vlasti i pobunjenih Srba iz Knina, koji je počeo u 10 sati u vili “Saugy” u mjestu Genthodu, udaljenom 10-ak kilometara od Ženeve. Hrvatska delegacija, u kojoj su bili Ivić Pašalić (saborski zastupnik), Vesna Škare Ožbolt (pomoćnica predstojnika Ureda predsjednika), Smiljan Reljić (pomoćnik ministra unutrašnjih poslova) i general-pukovnik Petar Stipetić (pomoćnik načelnika Glavnog stožera HV-a), na pregovorima je zatražila: neodgodivu mirnu reintegraciju okupiranih područja, trenutno otvaranje svih komunikacijskih veza preko okupiranih područja – posebice otvaranje željezničke pruge Zagreb-Split preko Knina, otvaranje naftovoda u roku od 24 sata od završetka razgovora – uz kontrolu hrvatskih vlasti nad cijelom trasom naftovoda, neodložna primjena Ustava RH na okupiranim područjima i odredaba Ustavnog zakona o pravima srpske etničke zajednice, kojoj hrvatske vlasti jamče politička, građanska i nacionalna prava, predaju oružja hrvatskim vlastima uz svjedočenje UNCRO-a u roku od tri do osam dana, uz jamstvo građanske sigurnosti i opće amnestije, osim počiniteljima ratnih zločina. Istodobno, hrvatske vlasti pobunjenim Srbima iz Hrvatske ponudile su održavanje slobodnih izbora za lokalnu samoupravu, odnosno pristupanje ustroju civilne vlasti i civilne policije na temelju nacionalne strukture stanovništva iz 1991.,

¹²⁰ HDA, HUPMEZ: Poslanica Predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana 3. svibnja 1995.

¹²¹ Osnovni podaci o djelovanju hrvatskih snaga u proljeće 1995. kod Ante GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, Knin 1996., 37-56.

¹²² N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, 514-516.

kao i provedbu svih drugih odredbi Ustavnog zakona. Odgovore koji su dobiveni od izaslanstva pobunjenih Srba, u kojem su bili general Mile Novaković, Milivoj Vojnović, Ilija Prijjić i Lazo Macura, hrvatska strana ocijenila je nezadovoljavajućim.¹²³ Zadaću reintegracije okupiranih područja dobila je Hrvatska vojska, posebice nakon što je istoga dana oko 18,40 sati u napadu srpskoga topništva iz istočne Hercegovine na šire dubrovačko područje poginulo troje civila, a troje je ranjeno, od toga dvoje teško.¹²⁴

Hrvatske snage na Grahovskom polju, ljeto 1995.

¹²³ *Kronologija rata 1989.-1998.*, Hrvatski informativni centar, Zagreb 1998., 502; HMDCDR: Zbirka kopija dokumenata iz Domovinskog rata, Ured predsjednika RH.

¹²⁴ HMDCDR: Zbirka kopija dokumenata iz Domovinskog rata, Ured predsjednika, 2.

KRAJINA U OČEKIVANJU *OLUJE*

Završetak operacije *Ljeto '95* doveo je RSK u vrlo tešku situaciju, najtežu od svog osnivanja. Knin je bio prometno odsječen od Republike Srpske i Savezne Republike Jugoslavije. Na cjelokupnom području RSK ratno stanje je proglašeno 28. srpnja.¹²⁵ Svim postrojbama SVK zabranjen je odmor po sustavu smjenskog rada. Odmor se mogao koristiti samo na položajima u okviru borbenog rasporeda.¹²⁶ General Ratko Mladić izjavio je 30. srpnja u Kninu da su hrvatske snage osvajanjem Glamoča i Grahova napravile odlučujuću grešku u ratu i da će ih ona mnogo koštati.¹²⁷ Načelnik Glavnog štaba Vojske Republike Srpske, general Milovanović izjavio je istog dana da je od predsjednika Republike Srpske Radovana Karadžića dobio naredbu da zaustavi prodor hrvatskih snaga i prijede u protuudar za oslobađanje Grahova i Glamoča: “Ne zna se da li će vojska dobiveni zadatak realizovati za 24 časa ili 24 dana, ali je jasno da će vrlo brzo osloboditi okupirane teritorije”.¹²⁸ Martić se također 31. srpnja obratio novinarima. Izjavio je da je razgovarao s predsjednikom Republike Srbije Slobodanom Miloševićem i da je od njega dobio obećanje da u slučaju hrvatskog napada na Knin “Srbija ne bi mogla biti ravnodušna”.¹²⁹ U ime Vrhovnog savjeta obrane Republike Srpske i Republike Srpske Krajine koji je 2. kolovoza zasjedao u Drvaru, Radovan Karadžić je zatražio da međunarodna zajednica sankcionira hrvatsko ponašanje. Od Jugoslavije je zatražena pomoć jer, držao je Karadžić, tu se više ne radi o građanskom ratu, već o nastavku Drugog svjetskog rata i pokušaju stvaranja velike Hrvatske.¹³⁰

Sve te medijske izjave imale su isti cilj, podići moral krajinskih Srba, koji je bio na vrlo niskoj razini. Od početka srpnja najavljivana je operacija HV-a radi spajanja s 5. korpusom ABiH.¹³¹ Zapovjedništvo 39. korpusa je 25. srpnja 1995. obavijestilo podređene sastave da će “gotovo sigurno” HV napasti 7. korpus 26. ili 27. srpnja, i vjerojatno u približno vrijeme desantirati specijalne postrojbe na području Bihaća ili Brekovice.¹³² U dnevnom izvješću Sektora za vojna i civilna pitanja Ministarstva obrane RSK od 31. srpnja, zabilježeno je da je noć ranije u selu Strmica kod Knina “neko proneo glas da su ustaše probile liniju odbrane i da ulaze u Strmicu što je izazvalo paniku i nekontrolisano pomeranje stanovništva.

¹²⁵ Vrhovni Savjet obrane RSK, Br. 020/1-846/95 od 28. 7. 1995., Odluka.

¹²⁶ RSK, GŠ SV, Str. pov. br. 3-470 od 31. 7. 1995., Naredba.

¹²⁷ D. RADIŠIĆ, *Hronologija 1990-1995*, 605.

¹²⁸ ISTI, 605.

¹²⁹ ISTI, 605.

¹³⁰ ISTI, 608.

¹³¹ Komanda 24. pbr, br. 32-81 od 5. 7. 1995., Naredba.

¹³² Komanda 39. K, Str. pov. br. 64-185 od 25. 7. 1995., Obavještajna informacija.

Blagovremenom intervencijom načelnika Opštinskog štaba Civilne zaštite Knin i poverenika panika je uklonjena i stanovništvo je ostalo u kućama”.¹³³

Republički štab Civilne zaštite RSK naredio je 2. kolovoza podređenim štabovima da odmah započnu s pripremama za evakuaciju: materijalnih dobara, arhiva, matičnih knjiga, evidencija i materijala povjerljivog karaktera, pokretnih kulturnih dobara, novčanih sredstava, vrijednosnih popisa i druge odgovarajuće dokumentacije.¹³⁴ Provedba ove naredbe je već ranije pripremljena. Načelnik općinskog štaba Civilne zaštite Drniš izvijestio je 31. srpnja nadređenu upravu u Kninu da su povjerenici upoznati s trenutnim stanjem, mjerama i radnjama “koje su obavezni u skladu s tim izvršiti. Posebno težište stavljeno je na sklanjanje i pripreme radnje vezane za evakuaciju”.¹³⁵ Zapovijed Štaba Civilne zaštite općine Dvor na Uni, dan prije početka operacije *Oluja*, pokazatelj je brzine kojom je počela provedba naredbe Republičkog štaba CZ RSK.¹³⁶

Središnjica elektronskog izvidanja HV-a koja je intenzivno pratila krajinski radio-promet na kraju srpnja zaključila je da “iz svih civilnih razgovora s područja Like proizlazi da među civilnim stanovništvom na ovom području vlada strah, pa skoro bi se moglo reći i panika od napada postrojbi RH. Shodno tome navodno postoje i pravci za evakuaciju, ali kao i u svim ostalim razgovorima nije moguće ništa saznati o tome što bi bilo od obavještajnog značaja, već se uglavnom radi o rekla-kazala. Navodi se da su ljudi fizički i psihički iscrpljeni stalnom psihozom i očekivanjem napada i da su na rubu snaga”.¹³⁷ Tijekom noći 28./29. srpnja očekivao se napad HV-a kod Sunje i na Glinu. Tijekom 29. srpnja zabilježeno je da se autobusima prebacuju tisuće žena i djece iz Knina u pravcu Beograda.¹³⁸ Dan kasnije, 30. srpnja zabilježeno je proglašenje ratnog stanja na prostoru RSK. Istog je dana zabilježena uznemirenost i panika (u okolici sela Krnjak kod Karlovaca dio stanovništva se počeo spremati za bijeg).¹³⁹ Dan prije početka operacije, 3. kolovoza, Radio Petrinja najavljivala je napad HV-a na RSK.¹⁴⁰ Četvrtog kolovoza u 00,30 sati zabilježeno je da Kordunaški korpus SVK raspolaže saznanjem da napad HV-a počinje u zoru u 5 sati. Pripreme za evakuaciju civilnog pučanstva su nastavljene, a primijećeno je da pripadnici policije RSK sklanjaju obitelji u BiH.¹⁴¹ Zabilježeno je da će se preko mostova u Bosnu i Hercegovinu propuštati samo žene i djeca. Isti dan navedeno je da je stanovništvo Dvora na Uni spremno za evakuaciju.¹⁴²

¹³³ RSK, Ministarstvo odbrane, Sektor za vojna i civilna pitanja, Str. pov. br. 403-201/95 od 31. 7. 1995., Redovni dnevni izvještaj.

¹³⁴ POA: RSK, Republički štab Civilne zaštite, Str. pov. br. 01-83/95 od 2. 8. 1995., Pripreme za evakuaciju materijalnih, kulturnih i drugih dobara.

¹³⁵ POA: RSK, Opština Drniš, Ministarstvo odbrane, Odelenje Drniš, Str. pov. br. 01-10/95 od 31. 7. 1995., Izvještaj o poduzetim mjerama u novonastaloj situaciji.

¹³⁶ POA: Dvor na Uni, Štab civilne zaštite, Str. pov. br. 270/2-95 od 3. 8. 1995., Naredba.

¹³⁷ MORH, GSHV: Središte ED-1, Kl. 833-05/95-01, Ur. br. 105/3-12711-95-218 od 1. 8. 1995., Obavještajno izvješće.

¹³⁸ MORH, GSHV: ZPP Zagreb, Obavještajni odsjek, Kl. 81/95-02/01, Ur. br. 1075-10/95-53 od 29. 7. 1995.

¹³⁹ MORH, GSHV: ZPP Zagreb, Obavještajni odsjek, Kl. 81/95-02/01, Ur. br. 1075-10/95-54 od 30. 7. 1995.

¹⁴⁰ MORH, GSHV: ZPP Zagreb, Obavještajni odsjek, Kl. 81/95-02/01, Ur. br. 1075-10/95-56 od 3. 8. 1995.

¹⁴¹ MORH, GSHV: GSHV, Obavještajna uprava, Kl. 804-08/95-172/02, Ur. br. 512-06-06/1-95-1924 od 4. 8. 1995.

¹⁴² MORH, GSHV: ZPP Zagreb, Obavještajni odsjek, Kl. 81/95-02/01, Ur. br. 1075-10/95-58 od 4. 8. 1995.

RATNI PLANOVI (PLANOVI OBRANE I OSLOBAĐANJA OKUPIRANOG TERITORIJA)

Operacija *Oluja* počela se ozbiljnije planirati od prosinca 1994. godine.¹⁴³ Nakon što je Zborno područje Split postiglo značajne uspjehe na planini Dinari i Livanjskom polju, u Glavnom stožeru HV-a izrađen je novi ratni plan i direktive pod nazivom *Bljesak*. Plan je dijelom provjeren u zapadnoj Slavoniji pa je dio slobodnih snaga iskorišten za ojačavanje zbornih područja Split, Osijek, Zagreb, Karlovac i Gospić. Sredinom svibnja ime operacije promijenjeno je iz *Bljesak* u *Oluja*.¹⁴⁴ Direktive su prilagođene aktualnom stanju na terenu i potpisane u Glavnom stožeru HV-a 26. lipnja 1995. godine. Odluka načelnika Glavnog stožera HV-a bila je da gotove snage zbornih područja Zagreb, Karlovac, Gospić i Split “uz nužno pregrupiranje i domobilizaciju” odmah počnu intenzivne pripreme za dovođenje snaga u stanje koje će jamčiti provedbu operacije prema danim direktivama.¹⁴⁵ Ostatak HV-a, snage Južnog bojišta i Zbornog područja Osijek, uz potporu Hrvatske ratne mornarice i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, dobile su zadaću da upornom i odsudnom obranom osiguraju uspješnu provedbu operacije. Zadaća Zbornog područja Bjelovar bila je obrana državne granice na rijeci Savi. Sve postrojbe su do 15. srpnja trebale biti spremne za izvođenje operacije.¹⁴⁶

Zborno područje Zagreb dobilo je zadaću da razbije obranu Banijskog korpusa SVK, oslobodi Banovinu i spoji se sa snagama 5. korpusa ABiH na širem prostoru sela Obljaj i Žirovac. Za provedbu zadaće predviđeno je ojačanje s podstožernim postrojbama Glavnog stožera HV-a: 81. gardijskom bojnom, 16. topničko-raketnom brigadom (bez 2. i 3. divizijuna), 2. divizijunom 15. protuoklopne topničko-raketne brigade, 2. bojnom 33. inženjerijske brigade i specijalnim postrojbama MUP-a. Odlučeno je da se 125. domobranska pukovnija iz Novske, koja je bila pridodana Zbornom području Bjelovar, vrati u sastav Zbornog područja Zagreb. Za ojačanje drugih zbornih područja ZP Zagreb je ZP-u Karlovac predalo 99. brigadu, ZP-u Gospić 150. brigadu, ZP-u Split 145. brigadu i Južnom bojištu 144. brigadu.¹⁴⁷

¹⁴³ S izradom planova za oslobađanje okupiranoga teritorija RH započelo se već krajem 1991. i početkom 1992., a narednih godina planovi operacija su se ažurirali. Posljednji Plan operacije “Oluja” promijenjen je nekoliko dana prije početka operacije, sa zadaćom istovremenog napada hrvatskih snaga na svim operativnim i taktičkim pravcima i izlaskom na granicu RH s BiH u vremenu do sedam dana. Time je postignuto stratezijsko iznenađenje, na koje protivnik nije imao valjan odgovor. HMDCCR: Recenzija generala Antona Tusa za tekst o vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

¹⁴⁴ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-213 od 16. 5. 1995., Zapovijed.

¹⁴⁵ MORH, GSHV: GS HV, RP/12-1/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-1/95, “Oluja-1”. Objavljena u knjizi J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 422-432.

¹⁴⁶ MORH, GSHV: GS HV, RP/12-1/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-1/95, “Oluja-1”.

¹⁴⁷ MORH, GSHV: GS HV, RP/12-1/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-1/95, “Oluja-1”.

Zadaća Zbornog područja Karlovac bila je da razbije Kordunaški korpus SVK i oslobodi Kordun. Za provedbu zadaće trebalo je biti ojačano s 99. brigadom HV-a iz Zbornog područja Zagreb, 104. brigadom HV-a, 13. protuoklopnim topničko-raketnim divizionom, tenkovskom satnijom od šest tenkova (koja nije došla), sve iz sastava Zbornog područja Bjelovar i satnijom 33. inženjerijske brigade, te specijalnim postrojbama MUP-a Policijske uprave karlovačke (koje nisu došle, jer su prebačene na prostor Like).¹⁴⁸

Zborno područje Gospić dobilo je zadatak da razbije Lički korpus SVK, oslobodi Liku i spoji se sa snagama 5. korpusa ABiH na crti Korenička Kapela – Tržačka Raštela. Za provedbu zadaće Zborno područje se planiralo ojačati s 1. gardijskom brigadom Glavnog stožera HV-a, 150. brigadom HV-a i 2. satnijom 50. bojne ABKO iz sastava ZP Zagreb, te specijalnim postrojbama MUP-a policijskih uprava Riječko-senjske i Istarske.¹⁴⁹

Zadaća ZP Split bila je da u suradnji sa specijalnim snagama MUP-a razbije Sjevernodalmatinski korpus SVK i oslobodi okupirane dijelove Dalmacije. Za provedbu zadaće ZP se planiralo ojačati sa 7. gardijskom brigadom Glavnog stožera HV-a, 2. bojnomo 9. gardijske brigade ZP Gospić, 145. brigadom ZP Zagreb (nije došla, ostala je u ZP Zagreb), bitnicom haubica 203 mm iz sastava ZP Zagreb i postrojbama MUP-a.¹⁵⁰

Zborno područje Osijek osiguravalo je operaciju reguliranu Direktivom načelnika Glavnog stožera HV-a pod kodnim nazivom *Feniks*. Za praćenje njezine provedbe planirano je osnivanje Isturenog zapovjednog mjesta Glavnog stožera HV-a u Đakovu, za čijeg je čelnika 3. kolovoza 1995., dan prije početka operacije, određen general-pukovnik Petar Stipetić.¹⁵¹ Zadaća Južnog bojišta bila je obrambena operacija pod tajnim imenom *Maestral*.¹⁵²

Pritisnuti hrvatskim napadima, krajinski Srbi su u veljači 1995. izradili novi plan uporabe oružanih snaga pod imenom *Gvozđ*. Hrvatski napad je predviđan u dijelovima, držano je da HV nema snage za radikalnu opciju napada na cjelokupno okupirano područje, već da će napasti na rubove Krajine, sjevernu Dalmaciju i zapadnu Slavoniju, kako bi razbio i uništio Sjevernodalmatinski i Zapadnoslavonski korpus. Tek tada, nakon što je Hrvatska vojska

¹⁴⁸ SVA MORH, GSHV: GS HV, RP/12-2/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-2/95, "Oluja-2". Objavljena u knjizi J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 441-451.

¹⁴⁹ SVA MORH, GSHV: GS HV, RP/12-3/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-3/95, "Oluja-3". Objavljena u knjizi J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 462-475.

¹⁵⁰ SVA MORH, GSHV: GS HV, RP/12-4/95 od 26. 6. 1995., Direktiva Op. br. 12-4/95. Objavljena u knjizi J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 484-491. Komentirajući zadaću ZP Split definiranu u Direktivi GSHV-a od 26. lipnja 1995., general R. Rakić napominje da je to tada bila jedna od varijanti za ZP Split koja se u takvom obimu nije provodila od 4. kolovoza 1995., jer su u međuvremenu nastupile vrlo velike i bitne promjene, kako za ZP Split, tako i za HV u cjelini (masakr u Srebrenici, Splitska deklaracija, vojno-redarstvena operacija "Ljeto '95" kojom su oslobođeni Grahovo i Glamoč). Osim toga, on navodi da je umjesto 145. brigade HV-a kao pojačanje za ZP Split došla 144. brigada HV-a, da su snage Specijalne policije MUP-a RH na Velebitu bile samo lijevi susjed ZP Split i ništa više od toga (odnosno, da su imale svoju zonu odgovornosti između ZP Split i ZP Gospić), da je glavni smjer napada za ZP Split u "Olujji" bio drugačiji od tada predviđenoga: Velebit – Otrić, te da treba uzeti u obzir da je ta Direktiva pisana 35 dana prije poznatoga sastanka na Brijunima, odnosno, da se 29. srpnja 1995. ta Direktiva "mogla pospremiti u ladicu ili nadopuniti". HMDCDR: Primjedbe generala Rajka Rakića na tekst o ZP Split u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

¹⁵¹ GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-351 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

¹⁵² MORH, GSHV: Zap. Južnog bojišta, Kl. 8/95-02/115, Ur. br. 3105-01-01-95-103 od 7. 8. 1995., Izvješće; Zap. Južnog bojišta, Kl. 8/95-02/115, Ur. br. 3105-01-01-95-127 od 10. 8. 1995., Izvadak iz Zapovijedi za obranu zapovjednika Južnog bojišta.

dokazala svoju nadmoć, predviđana je operacija napada na Lički i Kordunaški korpus kojoj bi sukladno djelovao 5. korpus ABiH. Od hrvatskog napada SVK se namjeravala braniti odsudnom obranom, a nakon nje “ofanzivnim dejstvima i u sadejstvu sa snagama VJ i VRS razbiti ustaške snage na pravcima napada na prostoru istočne Slavonije, Dalmacije, Gorskog kotara i stvoriti uslove za dalja ofanzivna dejstva u cilju uspostavljanja kontrole i sprečavanja komuniciranja i snabdevanja OS i stanovništva RH na prostoru Gorskog kotara i Dalmacije”. U očekivanom protunapadu krajinski Srbi vidjeli su priliku da u istočnoj Slavoniji osvoje Spačvanske šume, a da u Dalmaciji na odsjeku Šibenik – Biograd izbiju na more.¹⁵³

Specijalne snage MUP-a RH na Velebitu

¹⁵³ VSA MORH: Direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine Op. br. 1 “GVOZD”, februar 1995. Aneks uz plan upotrebe SVK, “GVOZD”.

ZAVRŠNE PRIPREME HV-a ZA OPERACIJU

Nakon izrade direktive Glavnog stožera HV-a, 30. lipnja 1995. potpisane su prve zapovijedi Glavnog stožera kojima je regulirano operativno podređivanje pridodanih snaga zapovjedništvima zbornih područja. To je završeno do 3. srpnja.¹⁵⁴ S napadima Srba na Bihać i hrvatskom operacijom *Ljeto '95* započela je realizacija ovih zapovijedi, odnosno dovođenje postrojbi u očekujuće područje.¹⁵⁵ Godišnji odmori i ostali dopusti svim pripadnicima HV-a prekinuti su 30. srpnja uz zapovijed za hitan povratak na radna mjesta.¹⁵⁶ Posljednja velika novina u planu operacije napravljena je 2. kolovoza uključivanjem ZP Bjelovar u napadni dio, iako je ono do tada bilo zaduženo isključivo za osiguranje i obranu državne granice.¹⁵⁷

U Glavnom stožeru HV-a ustrojen je 2. kolovoza Stožerni operativni centar (SOC) sa zadaćom prikupljanja, obrade i analize podataka, te vođenja "postrojbi i zapovjedništava na operativnoj strateškoj razini". Zadaća operativnog tima u Centru bila je predlaganje uporabe snaga načelniku Glavnog stožera HV-a, uz odgovornost za praćenje i nadzor stanja u zbornim područjima. SOC je bio podijeljen u dvije skupine. Čelnik prve skupine bio je general-bojnik Pavao Miljavac, a druge skupine general-bojnik Vinko Vrbanac. Izmješteno zapovjedno mjesto Glavnog stožera HV-a u Ogulinu pojačano je s časnicima, a ustrojena je i skupina načelnika Glavnog stožera HV-a za nadzor po posebnim zadaćama i zapovijedima. U skladu s ratnim planom i Direktivom načelnika Glavnog stožera, u Đakovu je počelo formiranje IZM GSHV-a.¹⁵⁸ Zapovjedništvo Južnog bojišta 3. kolovoza dobilo je zapovijed da započne operaciju *Maestral*.¹⁵⁹ Postrojbe HRM-a dobile su zapovijed za djelatno izvođenje pomorske obrane Republike Hrvatske s "težištem na protubrodskoj, protupodmorničkoj, protuminskoj

¹⁵⁴ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-256, 258, 260, 261, 265 i 266 od 30. 6. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-259, 270, 273-277 od 3. 7. 1995., Zapovijed.

¹⁵⁵ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Urudžbeni brojevi 512-06-05/01-95-314 od 24. 7. 1995., 325 od 28. 7. 1995., 331 i 333 od 30. 7. 1995., 337 i 338 od 31. 7. 1995., 339 od 1. 8. 1995., 342, 343, 346, 347 i 348 od 2. 8. 1995., 354 i 360 od 3. 8. 1995., Zapovijed. General M. Crnjac napominje da su neke postrojbe u ZP Karlovac u očekujuće područje došle tek dan uoči početka *Oluje*, te da je jedna bojna došla gotovo bez naoružanja. HMDCDR: Primjedbe generala Miljenka Crnjca na tekst o ZP Karlovac u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

¹⁵⁶ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-330 od 30. 7. 1995., Zapovijed.

¹⁵⁷ MORH, GSHV: Zap. ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-1285 od 13. 9. 1995., Ocjena izvršenja napadne operacije "Oluja".

¹⁵⁸ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-340 od 2. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-351 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

¹⁵⁹ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-349 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

borbi i protudiverzantskoj i protuzrakoplovnoj obrani”. Na području južnog Jadrana pomorska obrana se izvodila u sklopu obrambene operacije Južnog bojišta.¹⁶⁰

Vojna policija dobila je zadaću iz svog područja djelovanja, kao i obvezu suradnje s civilnom policijom.¹⁶¹ Zabranjen je “svaki pristup novinarima u područje odgovornosti postrojbi Hrvatske vojske, osim ako ovi nemaju posebno dopuštenje Političke uprave MORH”. Pripadnicima HV-a zabranjeno je davanje “bilo kakvih izjava sredstvima javnog priopćavanja (i domaćim i inozemnim), osim u slučaju izričite suglasnosti Političke uprave MORH”.¹⁶²

Dana 3. kolovoza u 21,15 sati načelnik Glavnog stožera HV-a zapovjedio je spremnost za napad snagama zbornih područja Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Gospić, Split i Specijalnim postrojbama MUP-a RH, a postrojbama ZP Osijek, Južnog bojišta i HRM-a spremnost za obranu 4. kolovoza u 3 sata. Spremnost hrvatskih zračnih snaga za napad bila je u 5 sati 4. kolovoza.¹⁶³ Prvi val udara zrakoplovstvo je trebalo izvršiti u 6 sati, a drugi “sukladno meteo situaciji”.¹⁶⁴ U 7 sati trebalo je “izuzeti sredstva Hrvatske vojske iz skladišta UNCRO-a” koja su u njih pohranjena po odredbama Zagrebačkog sporazuma iz proljeća 1994.¹⁶⁵

Politički i vojni vrh RH prati tijek operacije *Oluja* (autor fotografije: Tomislav Brandt)

¹⁶⁰ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-350 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

¹⁶¹ MORH, GSHV: MORH, Uprava Vojne policije, Kl. SP 80-01/95-158, Ur. br. 512-19/01-95-474 od 3. 8. 1995.

¹⁶² MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, Kl. 818-04/95-01/02-03, Ur. br. 1075-04/95-17 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

¹⁶³ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-364 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

¹⁶⁴ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-365 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

¹⁶⁵ MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-368 od 3. 8. 1995., Zapovijed. Zbog dojma da se priprema *Oluje* (mobilizacija postrojbi, njihovo dovođenje i razvoj, prijem zapovijedi, poznavanje terena i upoznavanje sa stanjem na terenu, procjene stanja i raspored protivnika) odvijala stihijski ili u zadnji čas, general Petar Stipetić drži da bi posebno trebalo analizirati cjelokupno vođenje i zapovijedanje GS HV-a, kao i selekciju ljudi na ključne dužnosti. HMDCCR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

OLUJA

Knin (tvrđava), 5. kolovoza 1995. (autor fotografije: Damir Čobanov)

ZBORNO PODRUČJE SPLIT

Za razliku od ostalih zbornih područja, ZP Split je operaciju *Oluja* provelo pod tajnim imenom *Kozjak-95*. Zašto je to učinjeno nije jasno, a to nije bio prvi put da se na lokalnoj razini mijenja naziv operacije Glavnog stožera HV-a. U siječnju 1993. Zapovjedništvo Operativne zone Split izvelo je u zaleđu Zadra oslobodilačku operaciju *Zima-93* koju je Glavni stožer HV-a vodio pod imenom *Gusar*, a koja je u javnosti popularno nazvana *Maslenica*.¹⁶⁶ Zapovijed za napadnu operaciju Zapovjedništva ZP Split napisana je 1. kolovoza 1995. godine. Zamisao zapovjednika ZP Split bila je da razbije srpske snage na širem području sjeverne Dalmacije, presječe prometnice od Knina prema sjeveru, te okruži i oslobodi Knin. Glavni cilj ZP Split bio je grad Knin i prema njemu su na pravcima Bosansko Grahovo – Knin, Jasenice – Muškovci i Uniški Doci – Uništa – Kijevo koncentrirane glavne snage. Na ostalom dijelu bojišta angažirane su pomoćne snage čija je zadaća bila da potiskuju srpske snage prema dubini i tako olakšaju zadaću glavnim snagama. Provedba operacije planirana je u dvije do tri faze, u trajanju tri do četiri dana. U prvoj, jednodnevnoj fazi, planirano je razbijanje srpskih snaga na prvoj crti obrane i ovladavanje važnim zemljišnim točkama i prometnicama u taktičkoj dubini protivnika. U drugoj, također jednodnevnoj fazi, planiralo se ispresijecati glavne snage Sjevernodalmatinskog korpusa i stvoriti uvjete za uvođenje u borbu drugog bojnog postroja. U trećoj fazi operacije, u trajanju od dva dana, planirano je uništenje glavnih snaga protivnika, ovladavanje ključnim točkama njegove obrane i dovođenje u situaciju u kojoj se mogao samo predati ili izvući. U pripremi operacije planiran je angažman dijela snaga za udar na pravcu Glamočko polje – Vitorog u svrhu skrivanja glavnog pravca napada i vezivanja operativne pričuve Vojske Republike Srpske. Provedba zadaća povjerena je operativnim grupama *Sjever*, *Sinj*, *Šibenik* i *Zadar*.¹⁶⁷

Glavna snaga operacije bila je OG *Sjever*. Sastojala se od 4. i 7. gardijske brigade HV-a, 81. gardijske bojne s Prvom taktičkom grupom, 1. hrvatskog gardijskog zdruga, 2. gardijske brigade HVO-a s Trećom taktičkom grupom i 3. gardijske brigade HVO-a s Drugom taktičkom grupom. Za osiguranje napada angažirano je Zborno područje HVO-a Tomislavgrad, čije su snage bile pod zapovijedanjem IZM OG *Sjever* u selu Vrba kod Glamoča.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Postoje mišljenja da je zamjena naziva *Oluja* i *Kozjak* mogla biti posljedica želje da se dodatno prikrije planiranje *Oluje*, ili da se na razini koja je radila zapovijedi u ZP Split jednostavno nije znalo da ta operacija već ima određeni kodni naziv. Dakako da nije dvojbeno da je riječ o “*Oluji*” u izvedbi ZP Split.

¹⁶⁷ SVA MORH, GSHV: ZZZP Split, Kl. DT 8/95-01/01, Ur. br. 1080-01-95-75/2 od 1. 8. 1995., Zapovijed za napadnu operaciju.

¹⁶⁸ Kao dodatak svemu navedenom može se navesti zapažanje generala R. Rakića: “ZP Split je u vojno-redarstvenoj operaciji *Oluja* imalo dvije bojišnice: 1) Od Velebita do Dinare (točnije do Bosanskog Grahova) – i sve postrojbe ZP Split su na ovoj bojišnici imale zadaću u napadu i oslobađanje do tada okupiranoga područja sjeverne Dalmacije (teritorij RH, do granice sa susjednom državom BiH); 2) Od Bosanskog Grahova do Kupreških vrata

Zajednička zadaća 4. i 7. gardijske brigade bila je da na pravcu Dinara – Knin razbiju srpske snage i ovladaju Kninom. Dotadašnju bojnu crtu 4. gardijske brigade i dio crte 7. gardijske brigade od Mačje grede do Velikog Kika preuzela je 81. gardijska bojna i na njoj prešla u odsudnu obranu. U operativnoj pričuvni za intervenciju na ugroženim pravcima obrane ili za uvođenje u napad bio je 1. hrvatski gardijski zdug. Snage HVO-a – 2. i 3. gardijska brigada i Zborno područje Tomislavgrad – dobile su zadaću napada na pravcu Glamočko polje – planina Vitorog s ciljem zaposjedanja Vitoroga i prijevoja Mlinište radi stvaranja uvjeta za napredovanje prema Jajcu.

Operativna grupa *Sinj* imala je zadaću da u napadu na pravcima Dinara – Kijevo i Svilaja – Kozjak okruži i razbije srpske snage u širem području doline Peruče, zaposjedne Kozjak i bude spremna nastaviti napad prema Kninu. U njezinom sastavu bile su: 6. domobranska pukovnija Split, 126. domobranska pukovnija Sinj i 144. brigada HV-a Sesvete. Zadaća 126. domobranske pukovnije bila je energičnim obuhvatom šireg područja Uništa razbiti srpske snage na pravcu napada i što prije ovladati područjem Kijevo – Polača te tako olakšati i pomoći napad 6. domobranske pukovnije na Kozjak. U toku napada pukovnija je bila dužna štiti lijevi bok 4. i 7. gardijske brigade. Zadaća 144. brigade bila je da na pravcu Vještica gora – Bravčev Dolac – Vinalić razbije srpske snage u području Bravčeva Dolca i produži napad prema selu Vinalić radi spajanja sa snagama 126. domobranske pukovnije. Zadaća 6. domobranske pukovnije bila je razbiti srpske snage na pravcu napada, ovladati objektima Ivova glavica, Lisin, Konjska glava i Razvale Otišičke, a potom nastavljati napad k selu Maovice i zajedno sa 126. domobranskom pukovnijom prema planini Kozjak.

Zadaća Operativne grupe *Šibenik*, sastava 142. domobranska pukovnija, 15. domobranska pukovnija i 113. pješačka brigada, bila je napad na pravcima Miljevci – Promina, Skradin – Plastovo – Tomasovića Stanovi i Dragišići – Bribir. Zadaća 142. domobranske pukovnije bila je da na pravcu Miljevci – Promina – Vrbnik razbije srpske snage i ovlada širim područjem sela Žitnić, Trbounje, Oklaj, Promina i Vrbnik. Zadaća 15. domobranske pukovnije bila je da na pravcu napada Skradin – Plastovo – Kistanje razbije srpske snage i ovlada objektima Velika Glava, Sonković, Bratiškovci, Laškovića, a potom nastavi napad uz desnu obalu rijeke Krke do sela Radučić. Zadaća 113. pješačke brigade bila je da na pravcu Dragišići – Bribir razbije srpske snage i ovlada objektima: Ždrapanj, Medare, Žažvić, Vačani, Bribir i Ervenik.

Zadaća OG *Zadar*, sastava 2. bojna 9. gardijske brigade, 112. brigada, 7. i 134. domobranska pukovnija, bila je potiskivanje srpskih snaga na pravcima: Novigrad – Donji Karin – Kaštel Žegarski; Suhovare – Smiljčić – Benkovac; Prkos – Nadin; Gorica – Rašević, Vrana – Miranje; Pristeg – Ceranje Gornje i Bila Vlaka – Vukšić – Mandino Selo. Zadaća 2. bojne 9. gardijske brigade i 2. bojne 134. domobranske pukovnije bila je da presječe prometnicu Gračac – Obrovac i ovlada prostorom Muškovići. Zadaća 112. brigade bila je da ovlada širim područjem na pravcu Karin – Smiljčić – Kaštel Žegarski. Zadaća 7.

(oko 100 km) – nalazila se tzv. operativno podređena bojišnica ZP Split, i sve postrojbe HV-a i HVO-a na njoj bile su operativno podređene ZP Split, a nalazile su se u aktivnoj obrani, čuvajući zaleđe postrojbama HV-a koje su bile usmjerene ka Kninu. Za operaciju “Oluja” IZM ZP Split se nalazio u s. Sajković (Livanjsko polje) – to je spoj snaga u napadu i snaga u obrani. Zapovijedanje snagama u napadu išlo je preko zapovjedništva privremenih sastava OG Sjever (s. Sajković), OG Sinj (u Sinju), OG Šibenik (u Šibeniku) i OG Zadar (u s. Poličnik). Treba naglasiti da je i IZM ZP Split u Zadru također bio u funkciji, i s njega se nadziralo i zapovijedalo sa OG Zadar i Šibenik. Sa snagama u obrani, koje su uglavnom činile postrojbe HVO-a, a od HV-a jedino 81. gb oko Bosanskog Grahova, zapovijedalo se sa IZM ZP Tomislavgrad u s. Vrba kod Glamoča. HMDCDR; Primjedbe generala Rajka Rakića na tekst o ZP Split u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

domobranske pukovnije bila je na pravcu Vrčevo – Vinterinci – Vijenac – Šopot zaposjedanje objekata selo Veljane, Ražovljeva glavica, Nadinski Vijenac i Benkovac. Zadaća 134. domobranske pukovnije (bez jedne bojne), bila je da zaposjedne Miranje Gornje i Vukšić, te nastavi napad prema selu Parčić.

Lijevo od ZP Split bile su Specijalne postrojbe MUP-a zadužene za provedbu operacije na općem pravcu Velebit – Gračac, sa zadaćom presijecanja prometnica koje su spajale Knin i Obrovac s Gračacem. Zapovjednik skupine bio je general-pukovnik Mladen Markač.

Napad operativnih grupa *Sjever*, *Šibenik* i *Zadar* podržavalo je pet topničko-raketnih, odnosno topničkih skupina sastavljenih od: 10. topničko-raketnog puka HVO-a, 14. topničkog divizijuna, 20. haubičkog divizijuna, dijela mješovitog topničkog divizijuna 5. gardijske brigade HV-a i haubica 112. pješačke brigade HV-a.

Protuoklopni boj bio je obveza svih postrojbi od ustrojbenih sastava. Izuzetak je bio Protuoklopni odred koji je od 11. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna formiran za potrebe OG *Zadar*. Zadaća protuzračnog topništva bila je zaštita topničko raketnih skupina, značajnih industrijskih postrojenja, važnih prometnica i gradova Šibenika, Zadra i Biograda. Provodile su je ustrojbeni sastavi angažiranih snaga i 204. topničko-raketna brigada PZO-a. Težište inženjerijskog osiguranja operacije bilo je na izradi prolaza kroz minska polja. Istaknuta zapovjedna mjesta bila su u Zadru i selu Sajković u donjem Livanjskom polju. Zapovjednik zbornog područja bio je general-pukovnik Ante Gotovina.¹⁶⁹

Protivnik Zbornog područja Split bio je Sjevernodalmatinski korpus SVK. Sjedište korpusa bilo je u Kninu. Korpus se sastojao od: 75. i 92. motorizirane brigade, 1. i 4. lake brigade, 2. i 3. pješačke brigade, 7. mješovitog artiljerijskog puka, 7. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog puka, 7. lakog artiljerijsko-raketnog puka i 7. pozadinske baze. Zapovjednik korpusa bio je general-major Slobodan Kovačević.¹⁷⁰ Prema ratnom planu, zadaća korpusa bila je da u prvoj etapi operacije spriječi prodor HV-a na pravcima: Zadar – Benkovac – Knin; Šibenik – Drniš – Knin; Sinj – Vrljika – Knin i na planini Velebit. U drugom dijelu operacije korpus je trebao prestrojiti snage i na odsjeku Šibenik – Biograd na moru izbiti na obalu Jadranskog mora i utvrditi dostignutu crtu. Za potporu je određena 105. zrakoplovna brigada i zrakoplovstvo i protuzračna obrana Vojske Republike Srpske.¹⁷¹ U odnosu na plan obrane iz veljače 1995., do početka kolovoza stanje se značajno promijenilo. Korpus nije dobio predviđena ojačanja od dvije brigade, a 2. krajiški korpus VRS koji je trebao čuvati lijevi bok bio je razbijen, pa je pravac Knin – Bosansko Grahovo zatvoren formiranjem privremene taktičke i bojne skupine. Korpus je u tom razdoblju ojačan s divizijunom topova 130 mm i baterijom SVLR *Oganj*. U sastavu korpusa bila je i 2. gardijska brigada Korpusa specijalnih jedinica SVK. Neposredno pred hrvatski napad brigada se povukla s Dinare u Knin. Osim nje, u širem području Knina bio je i bataljun Vojne policije. Knin je bio sjedište i Glavnog štaba SVK i dijela njegovih podstožernih postrojba: 101. obavještajnog centra i 75. pozadinske baze.¹⁷²

¹⁶⁹ SVA MORH, GSHV: ZPP Split, Kl. DT 8/95-01/01, Ur. br. 1080-01-95-75/2 od 1. 8. 1995., Zapovijed za napadnu operaciju.

¹⁷⁰ HDA, RSK: Komanda 7. korpusa, DT br. 37-3 od 13. 2. 1995., Zapovest komandanta 7. korpusa za odbranu i ofanzivna dejstva Op. br. 1.; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 188-202.

¹⁷¹ VSA MORH: Direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine Op. br. 1 “GVOZD”, februar 1995.

¹⁷² VSA MORH: GŠ TO RSK, DT br. 947-2/1 od 27. 11. 1992., Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Srpske vojske Republike Srpske Krajine; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 223, 239.

Provedba operacije

Knin, politički i vojni centar RSK, imao je velik moralni značaj i njegovo oslobađanje za hrvatske snage, ili uspješna obrana za pobunjene Srbe, svakako je predstavljalo motiv daljnje borbe. Za Zborno područje Split bilo je logično da na Knin usmjeri najuspješniji dio svog bojnog postroja, dvije gardijske brigade. Iako umorne od tek svršenih bojeva za Bosansko Grahovo, ove su dvije brigade bile spremne za oslobađanje Knina, zadaće koja je na njihovom ratnom putu bila svakako posebna, a za 4. gardijsku brigadu i primjereno privođenje kraju ratnog puta koji je počeo četiri godine ranije upravo obranom dijelova sjeverne Dalmacije od prijetnji JNA i pobunjenih Srba iz Knina.¹⁷³

Operacija je počela rano ujutro 4. kolovoza. Nakon topničke pripreme 7. gardijska brigada krenula je u napad prema Kninu na pravcu Risovac – Golubičko suvo polje – selo Kovačić. Na njezinom pravcu napada bila je Treća borbena grupa (BG-3), privremena skupina sastavljena od raznih dijelova Sjevernodalmatinskog korpusa i postrojbi milicije RSK. Do kraja dana, uz gubitke od jednog poginulog, jednog nestalog i jednog ranjenog pripadnika, 7. gardijska brigada ovladala je dominantnim objektima Borova glava, Visibaba, Badanj i Pitomi vrh. Izvršila je dnevnu zadaću čime je omogućila uvođenje 4. gardijske brigade u napad.¹⁷⁴

Snage susjedne Operativne grupe *Sinj* također su zabilježile pomak. Na pravcu Uniški doci – Uništa – Kijevo 126. domobranska pukovnija je ovladala Uništima i stvorila uvjete za napredovanje dolinom Peruče prema Kijevu. Njezin lijevi susjed, 144. brigada spustila se s Vještica gore i ovladala područjem Bravčev Dolac. Na pravcu Svilaja – Kozjak 6. domobranska pukovnija ovladala je objektom Lisina, što je omogućilo uvođenje i razvoj njezinih glavnih snaga. Do kraja dana pukovnija je probila crtu na tri pravca, ovladala Konjskom glavom, zaseocima Strunje i Lunići i selom Gornji Balji.¹⁷⁵

Snage Operativne grupe *Šibenik* imale su pred sobom jednu od jačih postrojbi Sjevernodalmatinskog korpusa SVK, 75. motoriziranu brigadu i dio 2. pješačke brigade.

¹⁷³ Govoreći o problematiziranju pitanja koja je od gardijskih brigada (4. ili 7.) prva ušla u Knin, general Rakić smatra da “to je i nije formalno pitanje”, te da se tu “radi o nekoj vrsti prestiža”. No, kao svjedok i sudionik planiranja napada na Knin navodi sljedeće: “Nakon oslobađanja B. Grahova 4. gbr, koja je napadala na Grahovo desno od 7. gbr, tako se i zaokrenula i usmjerila u pravcu Knina na prijevoju Derala. Istodobno, 7. gbr koja je išla lijevo od 4. gbr u smjeru B. Grahova, zaokrenula se i usmjerila prema Kninu na području Crvena zemlja. U to vrijeme nije bilo nikakve mogućnosti za rotaciju ove dvije brigade, nego su ostale gdje su se i zatekle nakon oslobađanja B. Grahova. Na IZM ZP Split u Sajkoviću, oba zapovjednika brigade (Ivan Korade i Damir Krstičević) složili su se da je najbolje tako i da se nastavi zajednički napredovati prema Kninu. To je tako prihvatio i zapovjednik ZP Split. S obzirom na to, čini se ispravnim tumačiti da je grad Knin oslobođen zajedničkim djelovanjem 4. i 7. gbr, upravo onako kao što svjedoči i fotografija dvojice zapovjednika na Kninskoj tvrđavi. Dakako, u tom smislu bilo je raznih prijedloga i varijanti, no to nije bilo vrijeme za bilo kakve formalne špekulacije.” HMDCCR: Primjedbe generala Rajka Rakića na tekst o ZP Split u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

¹⁷⁴ SVA MORH, 7. gbr HV: 7. gardijska brigada, Kl. SP 8/95-01/01, Ur. br. 3112-03-T-95-134 od 4. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće; SVA MORH, GSHV: ZP Split, IZM Zadar, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 189-190.

¹⁷⁵ Zap. ZP Split, Kl. SP 81/95-01/16, Ur. br. 1080-01-95-226 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće; SVA MORH, ZZPS: 6. dp, IZM Gorje, Kl. 8/95-01-88, Ur. br. 8311-01-01/95-1170 od 12. 8. 1995., Izvješće; SVA MORH, GSHV: ZP Split, IZM Zadar, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”.

Glavna zadaća OG *Šibenik* bilo je potiskivanje srpskih snaga, pa su zabilježeni manji pomaci na crti: 142. domobranska pukovnija je tijekom dana probila crtu srpske obrane na dijelu od rijeke Krke do Drniša; 15. domobranska pukovnija probila je crtu u području sela Laškovića, a 113. pješačka brigada zabilježila je najveći uspjeh, probila je crtu u cijelom području napada i na kraju dana dostigla crtu: Mropolaca – Čista Velika – Lađevci – Sveti Bartul.¹⁷⁶

Snage OG *Zadar* imale su pred sobom najbolju postrojbu Sjevernodalmatinskog korpusa, 92. motoriziranu brigadu i snage 3. pješačke brigade, koje su branile prilaze Benkovcu.¹⁷⁷ Na pravcu Miranje – Vukšić – Parčić 134. domobranska pukovnija bez jedne bojne nije napravila pomaka.¹⁷⁸ Manje pomake u napadu na područje Zemunika Gornjeg zabilježila je 7. domobranska pukovnija. Pukovnija je ujutro zaposjela crtu koju je držala prije potpisivanja Zagrebačkog sporazuma, a potom je oslobodila zaseoke Goleš i Baniće i došla pred Potkose.¹⁷⁹ Na pravcu Paljuz – Smilčić 112. brigada HV-a probila je crtu obrane protivničkih snaga u području sela Pridraga.¹⁸⁰

Snage na Velebitu, 2. bojna 9. gardijske brigade, ojačana satnijom 7. domobranske pukovnije i 2. bojnom 134. domobranske pukovnije, napale su na pravcima Gornja Bukva – Modrići i Bukovo pleće – Tulove grede – Bužanjkin vrh. Nakon jakog otpora srpskih snaga bojna je zauzela područje Dulibe – Tulove grede, što je omogućilo korištenje prometnice Obrovac – Mali Alan – Sveti Rok.¹⁸¹

Tijekom noći 4./5. kolovoza nije bilo daljnjeg pokretanja hrvatskih snaga prema Kninu, u kojem je politički i vojni vrh RSK donosio odluke od sudbonosnog značaja za opstanak te paradržave. Za zaustavljanje hrvatskog napada prema Kninu iz pravca Bosanskog Grahova planiran je angažman jednog bataljuna 75. motorizirane brigade ujutro 5. kolovoza. Na sjednici Vrhovnog savjeta obrane donesena je odluka o evakuaciji stanovništva iz Dalmacije i južnog dijela Like. Brzo se pokazalo da je ona značila izvlačenje cjelokupnog stanovništva i vojske RSK, što je vodilo u izravan slom. Kasno navečer 4. kolovoza Glavni štab SVK napustio je Knin i premjestio se u područje sela Srb.¹⁸² Sljedećeg dana, 5. kolovoza Sjevernodalmatinski korpus, kao prvi od svih operativnih sastava SVK, gotovo je prestao postojati. Na njega i njegovo djelovanje može se primijeniti ocjena 6. domobranske pukovnije HV-a od 5. kolovoza, u kojoj se konstatira da protivnik “više i ne postoji, odnosno aktivnosti

¹⁷⁶ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, IZM Zadar, Kl. 81/95-01/12, Ur. br. 1080-01-95-267 od 4. 8. 1995., Izvješće; Zap. ZP Split, Kl. SP 81/95-01/16, Ur. br. 1080-01-95-226 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće; SVA MORH, GSHV: ZP Split, Kl. 81/95-01/19, Ur. br. 1080/5-01-95-35 od 4. 8. 1995., Izvješće; SVA MORH, GSHV: ZP Split, IZM Zadar, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”.

¹⁷⁷ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 196-197, 201.

¹⁷⁸ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, IZM Zadar, Kl. 81/95-01/12, Ur. br. 1080-01-95-267 od 4. 8. 1995., Izvješće; SVA MORH, GSHV: ZP Split, Kl. 81/95-01/19, Ur. br. 1080/5-01-95-35 od 4. 8. 1995., Izvješće do 12.00 sati; SVA MORH, ZZPS: ZP Split, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1080-01-95-226 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće.

¹⁷⁹ MORH, GSHV: VP 8312 Zadar, Kl. SP 81/95-01/01, Ur. br. 8312-01-95-443 od 4. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: VP 8312 Zadar, Kl. SP 81/95-01/12, Ur. br. 8312-01-95-03 od 4. 8. 1995., Izvješće.

¹⁸⁰ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, Kl. 81/95-01/16, Ur. br. 1080-01-95-226 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće.

¹⁸¹ SVA MORH, ZZPS: VP 3178/9 Zadar, Kl. 818-04/95-01/18, Ur. br. 3178/9-31-95-29 od 11. 8. 1995., Izvješće.

¹⁸² M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 178-182.

više i ne postoje, a ostaci neprijatelja u vidu pojedinaca i grupa, više-manje organizirane, ne postoje kao skupni neprijatelj”.¹⁸³

Ujutro 5. kolovoza nastavljen je napad hrvatskih snaga. Po drugi put u nepunih desetak dana ZP Split je ponovilo uspješan recept iz borbi za Bosansko Grahovo, koje je zauzeto paralelnim djelovanjem 4. i 7. gardijske brigade HV-a. Pravac prema Strmici zatvarala je Treća taktička grupa Sjevernodalmatinskog korpusa SVK koja se počela raspadati prethodne noći. Četvrta gardijska brigada ovladala je Golubićem, Vrpoljem i Kninskim poljem, izbila na Debelo brdo s kojeg je osigurala lijevi bok snaga 7. gardijske brigade na području Biskupije. Veće borbe brigada je imala u predjelu Golubić, selo Radijevci i selo Očestovo.¹⁸⁴ Na pravcu napada 7. gardijske brigade nije bilo značajnog otpora i ona je “uz minimalne gubitke” oko 11 sati ušla u Knin.¹⁸⁵ Oslobođanje Knina bilo je glavni događaj na ratištu, ne samo 5. kolovoza, nego i tijekom cijele operacije. Za organizaciju života i garnizonske službe u gradu predsjednik RH F. Tuđman je istog dana zapovjednikom Zbornog mjesta Knin imenovao pričuvnog generala Ivana Čermaka.¹⁸⁶ Dan kasnije predsjednik Tuđman je posjetio Knin. U njegovoj su pratnji bili predsjednik Sabora RH dr. Nedjeljko Mihanović te ministri vanjskih poslova, obrane i unutarnjih poslova Mate Granić, Gojko Šušak i Ivan Jarnjak. Oslobođanje Knina kao središta srpske pobune u Republici Hrvatskoj imalo je veliko simboličko značenje, jer je time srpska pobuna u Hrvatskoj bila slomljena. Tuđmanov dolazak u Knin simbolički je označio politički kraj srpske paradržave u Hrvatskoj i početak uspostavljanja suvereniteta Republike Hrvatske nad područjem oslobođenim u “Oluji”.¹⁸⁷

Operativna grupa *Sinj* je sa 126. domobranskom pukovnijom HV-a, 144. brigadom HV-a i 6. domobranskom pukovnijom HV-a ovladala područjem Polače i Kozjaka i tako izvršila zadaću postavljenu u zapovijedi za napad. Skupina je oslobodila poznata hrvatska uporišta iz 1991., sela Kijevo i Vrliku.¹⁸⁸ Velike borbe nisu zabilježene, jer su se u noći 4./5. kolovoza snage 1. lake brigade izvukle u Polaču (Sivo brdo), gdje su se raspale, a ostaci su odstupili prema Kninu i dalje prema Lici.¹⁸⁹

Na pravcu napada OG *Šibenik* ujutro 5. kolovoza počelo je izvlačenje 75. motorizirane brigade SVK pravcem Brljan – Pađene – Srb – Bosanski Petrovac.¹⁹⁰ Do 20 sati 113. brigada HV-a bila je na crti: Žažvić – Bribirska glavica – Bribirske Mostine sa zadaćom ovladavanja

¹⁸³ MORH, GSHV: Vojna pošta 8311 Split, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 8311-01-01/95-464 od 5. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće.

¹⁸⁴ SVA MORH, ZZPS: ZZZP Split, Kl. 032-01/95-01/12, Ur. br. 1080-01-03-95-34 od 5. 8. 1995., Dnevno izvješće; SVA MORH, 4. gbr: 4. gbr, Kl. SP 8/95-01/17, Ur. br. 1114-01-02-95-371 od 14. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 192.

¹⁸⁵ SVA MORH, ZZPS: 7. gbr, Kl. SP 8/95-01/05, Ur. br. 1080-01-95-138 od 13. 8. 1995., Raščlamba provedenih napadnih djelovanja 7. GBR tijekom izvođenja napadne operacije “Oluja”; SVA MORH, GSHV: ZZZP Split, IZM Zadar, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”.

¹⁸⁶ MORH, GSHV: Republika Hrvatska, Predsjednik, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-388/2 od 5. 8. 1995., Odluka.

¹⁸⁷ A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 80; MORH, GSHV: 7. gbr, Kl. SP 8/95-01/01, Ur. br. 3112-03-T-95-136 od 6. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

¹⁸⁸ SVA MORH, ZZPS: 6. dp, IZM Gorje, Kl. 8/95-01-88, Ur. br. 8311-01-01/95-1170 od 12. 8. 1995., Izvješće; SVA MORH, GSHV: ZZZP Split, IZM Zadar, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”.

¹⁸⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 192-193.

¹⁹⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 193-194.

Poličnikom i Đevrskama; 15. domobranska pukovnija bila je na crti Vačani – Bratiškovci i Smrdelji sa zadaćom ovladavanja Kistanjama, a 142. domobranska pukovnija je nakon oslobađanja Drniša s dijelom snaga izbila u selo Siverić i napredovala prema selu Zvjerinac i selu Vrbnik, budući da je ovladala Velikom Prominom. Ostalim snagama pukovnija je iz šireg područja Oklaja napredovala prema Maloj Promini i selu Lukar u cilju spajanja u Vrbniku sa snagama koje napreduju iz Siverića.¹⁹¹

Na pravcu napredovanja OG *Zadar* nije bilo organiziranog otpora. Treća pješачka brigada SVK se u rano jutro 5. kolovoza počela povlačiti prema Srbu. Nakon njezinog izvlačenja ujutro 5. kolovoza počelo je izvlačenje i 92. motorizirane brigade prema Srbu.¹⁹² Snage 7. domobranske pukovnije HV-a oslobodile su Zemunik Gornji, Biljane Donje, Škabrnju, Nadin i navečer su ušle u oslobođeni Benkovac;¹⁹³ 112. brigada HV-a oslobodila je selo Smilčić i nastavila napredovanje prema Debelom Brdu,¹⁹⁴ a na kraju dana ušla je u Karin – Debelo Brdo – Biljane Gornje.¹⁹⁵ Druga bojna 9. gardijske brigade HV-a dosegla je crtu Golovro – Pećica, a dio snaga se tijekom noći spustio u Obrovac.¹⁹⁶

Oslobađanje Knina 5. kolovoza ubrzalo je rasulo Sjevernodalmatinskog korpusa koje je započelo prethodne noći. Gotovo da se može reći da je korpus tada “dokrajčen”, iako su se njegovi dijelovi toga dana još uvijek nalazili na teritoriju RH uz granicu s BiH, na dijelu od D. Tiškovca do željezničke stanice Una kod Martin Broda. No, u izvješću o provedbi operacije Glavni stožer HV-a zamjerio je ZP Split da je dva dana bilo u zastoju zbog slavlja.¹⁹⁷ Nasuprot tome je mišljenje da je spomenuto izvješće rezultat neupućenosti u događaje oko Knina i u samom Kninu, odnosno da je operativna pauza u djelovanju postrojbi ZP Split oko Knina napravljena iz sigurnosnih razloga, zbog priprema za dolazak predsjednika Republike Hrvatske dr. F. Tuđmana 6. kolovoza u Knin. Tako se navodi da je za većinu postrojbi ZP Split koje su se nalazile oko Obrovca, Benkovca, Kistanja, Drniša i Vrljike 6. kolovoza protekao u “pretresu i čišćenju oslobođenog prostora”, kako bi ga u punom smislu riječi učinile slobodnim i osigurale od mogućih iznenađenja. Istoga dana je 2. bojna 9. gardijske brigade HV-a, zajedno s 1. hrvatskim gardijskim zdrugom i ATG vodom 72. bojne vojne policije, ovladala Muškovcem i Kaštel Žegarskim.¹⁹⁸

¹⁹¹ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, IZM Zadar, Kl. 032-01/95-01/01, Ur. br. 1080-03-95-481 od 5. 8. 1995., Izvješće PD službe; ZP Split, IZM Zadar, Kl. 81/95-01/12, Ur. br. 1080-01-95-269 od 5. 8. 1995., Dnevno izvješće.

¹⁹² M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 196-201.

¹⁹³ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, Kl. 032-01/95-01/12, Ur. br. 1080-01-03-95-34 od 5. 8. 1995., Dnevno izvješće; SVA MORH, ZZPS: ZP Split, IZM Zadar, Kl. 032-01/95-01/01, Ur. br. 1080-03-95-481 od 5. 8. 1995., Izvješće PD službe; SVA MORH, 7. dp: VP 8312 Zadar, Kl. 032-01/95-01/01, Ur. br. 8312-05-95-73 od 10. 8. 1995., Izvješće o akciji “Oluja”.

¹⁹⁴ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, Kl. 032-01/95-01/12, Ur. br. 1080-01-03-95-34 od 5. 8. 1995., Dnevno izvješće.

¹⁹⁵ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, IZM Zadar, Kl. 032-01/95-01/01, Ur. br. 1080-03-95-481 od 5. 8. 1995., Izvješće PD službe.

¹⁹⁶ SVA MORH, ZZPS: ZP Split, IZM Zadar, Kl. 032-01/95-01/01, Ur. br. 1080-03-95-481 od 5. 8. 1995., Izvješće PD službe; SVA MORH, ZZPS: VP 3178/9 Zadar, Kl. 818-04/95-01/18, Ur. br. 3178/9-31-95-29 od 11. 8. 1995., Izvješće.

¹⁹⁷ GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće o provedenoj operaciji “Oluja”.

¹⁹⁸ SVA MORH, GSHV: ZP Split, IZM Zadar, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”. General R. Rakić napominje da je 1. HGZ, koji je bio u pričuvi sa

Nakon odlaska predsjednika RH iz Knina, zapovjednik ZP Split odredio je postrojbe koje će s komunikacije Otrić-Gračac djelovati u smjeru Srba do granice između RH i BiH. Tijekom 7. kolovoza obavljene su pripreme za izlazak na državnu granicu sa snagama 4. i 7. gardijske brigade, 2. bojne 9. gardijske brigade i 1. hrvatskog gardijskog zdruga.¹⁹⁹ Nakon što su dovedene na početne položaje, postrojbe su izvršile izviđanje i dogovorile međusobno djelovanje, kako bi sljedeći dan mogle uspješno obaviti dobivenu zadaću. Zapovjednik i dio zapovjedništva ZP Split preselili su se nakon spomenute operativne pauze u sjevernu vojarnu u Kninu, odakle su zapovijedali i pratili tijekom borbenih djelovanja 8. kolovoza. Spomenute snage 8. kolovoza izvršile su postavljenu zadaću i postavile obranu na crti: Kuk – Biljeg – Rodića plećina – Lička Kaldrma – Dolovi – Bosanski Osredci – Begluci. U dnevnom izvješću za Glavni stožer HV-a Zapovjedništvo Zbornog područja Split napisalo je: “Ovim je ZP Split izvršilo u cijelosti (100%) sve dobivene zadaće za napadna bojna djelovanja.”²⁰⁰

Hrvatski vojnici, Knin, 5. kolovoza 1995. (autor fotografije: Josip Bistrović)

zadacom intervencije na smjerovima bojišnice snaga u obrani ili snaga u napadu (ovisno o potrebi), odlukom zapovjednika ZP Split 6. kolovoza prebačen helikopterima s Livanjskog polja u područje s. Rovajska (kod Masleničkog mosta) i dobio zadaću u napadu na smjeru Obrovac – Kaštel Žegarski. HMDCDR: Primjedbe generala Rajka Rakića na tekst o ZP Split u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

¹⁹⁹ SVA MORH, ZP Split: ZP Split, IZM Sajković, Kl. SP 8/95-01/17, Ur. br. 1080-01-95-348 od 7. 8. 1995., Zapovijed.

²⁰⁰ SVA MORH, GSHV: ZP Split, IZM Knin, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-47 od 8. 8. 1995., Izvješće.

Zaključak

Od svih operativnih sastava HV-a, Zborno područje Split imalo je najviše bojnog iskustva. Ono je tek u drugoj polovici 1993. ušlo u razdoblje relativnog mira. Krajem 1994. ponovno je angažirano u borbama na Dinari i Livanjskom polju, pa je *Oluja* bila samo jedna u nizu operacija, doduše najzahtjevnija. Glavna snaga bile su dvije gardijske brigade (4. i 7.) koje su tada bile među najkvalitetnijim dijelom profesionalnog postroja hrvatskih oružanih snaga. Ove brigade su i dobile glavnu zadaću, koja je olakšana bojnim rasporedom Sjevernodalmatinskog korpusa SVK. Na pravcu napada ovih brigada SVK je imala dvije skupine formirane od različitih postrojbi koje ni u kojem pogledu nisu bile ravnopravan protivnik hrvatskim snagama. To je bio samo jedan od problema Sjevernodalmatinskog korpusa. On je doslovno pred *Oluju* dobio novog zapovjednika – generala Kovačevića, koji je doveden iz Beograda s dužnosti načelnika oklopno-mehaniziranih postrojbi u Generalštabu Vojske Jugoslavije. M. Sekulić tvrdi da nije stigao ni upoznati zapovjednike podređenih postrojbi, no da ga to ne oslobađa od odgovornosti. Prema istom izvoru, Kovačević nije organizirao rad zapovjedništva, a načelnika stožera poslao je da zapovijeda jednom borbenom skupinom umjesto da ga zadrži u Zapovjedništvu korpusa.²⁰¹ Odluka Vrhovnog savjeta obrane RSK o “skraćivanju” fronta, odnosno povlačenju iz Knina, bila je “točka na i” lošeg rada Zapovjedništva Sjevernodalmatinskog korpusa.²⁰² ZP Split je stoga prvu etapu operacije napravilo vrlo brzo i bez očekivanog većeg naprezanja. No, o nastavku djelovanja ZP Split u operaciji, u izvješću naslovljenom na predsjednika Republike Hrvatske, načelnik Glavnog stožera HV-a je napisao: “U drugoj fazi, fazi iskorištavanja proboja, snage ZP Split koje su mogle prijeći čak i u gonjenje, zbog neuvjetovanog i zaustavljenog napada glavnih snaga u trajanju od 2 dana te neistinitog izvješćivanja o dostignutoj crti, nisu izvršile pravovremeno odsijecanje komunikacija čime je neprijatelj uspio izvući znatan dio borbene tehnike 7. kninskog i 15. ličkog korpusa”.²⁰³ Prema tom izvješću, snage ZP Split na državnu granicu izbile su 8. kolovoza 1995., dva dana kasnije nego što su to objektivno mogle. General Rajko Rakić izvješće drži nekorektnim, navodeći da je način na koji je postupio zapovjednik ZP Split bio opravdan i da je njegovo rješenje bilo bolje za sve, a u prilog tome ističe činjenicu da predsjednik na tako “tendenciozno izvješće nije ni reagirao”.²⁰⁴

Prema podacima iz raščlambe od 15. kolovoza 1995., u operaciji je ZP Split imalo 5 poginulih i 21 ranjenog pripadnika.²⁰⁵

²⁰¹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 188-189.

²⁰² U raščlambi CIA-e navodi se da su nakon pada Knina i Gračaca 5. kolovoza zapovjednik SVK general Mile Mrkšić i zapovjednik 7. dalmatinskog korpusa SVK Kovačević bili prisiljeni na suočavanje i donošenje teške odluke: potpuno se povući iz džepa Benkovac-Obrovac-Kistanje ili se suočiti s porazom i uništenjem ili predajom čitavog 7. korpusa. Dakako, odabrali su povlačenje, zajedno sa srpskim stanovništvom. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 371-372.

²⁰³ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće o provedenoj operaciji “Oluja”.

²⁰⁴ HMDCCR: Primjedbe generala Rajka Rakića na tekst o ZP Split u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²⁰⁵ SVA MORH, GSHV: ZP Split, IZM Knin, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080-01-95-56 od 15. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Kozjak-95”. U knjizi generala Gotovine na temelju podataka načelnika sanitetske službe zapovjedništva ZP Split navodi se 20 poginulih, 47 teže i 141 lakše ranjenih te 1 nestali, za razdoblje od 4. do 12. kolovoza 1995. godine (Usp. A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 187). No, tu su vjerojatno ubrojani i poginuli pripadnici 141. brigade na prijekoju Derala 12. kolovoza 1995., dakle četiri dana nakon što je *Oluja* službeno završena i za ZP Split.

SPECIJALNE POSTROJBE MUP-A RH U *OLUJI*

Snage Specijalne policije MUP-a nalazile su se na Velebitu od 1992. godine. Do početka *Oluje* imale su dovoljno vremena da se prilagode životu u planinskim uvjetima, koji su ponekad bili na granici izdržljivosti. Boraveći na ovom prostoru Specijalna policija je dobro upoznala rute kretanja i bojni raspored srpskih snaga u ličkoj dolini i stekla dovoljno kondicije i specifičnog borbenog iskustva. To su bili i glavni razlozi za odluku Glavnog stožera HV-a da se snage Specijalne policije angažiraju u akciji *Oluja* s polaznog položaja na Velebitu kako bi presjekle prometnicu Medak-Gračac i oslobodile sjeverno podnožje Velebita (Sveti Rok, Lovinac) te se spojile sa snagama HV-a u Ličkom Ribniku. Prethodno je trebalo presjeći prometnicu Gračac-Obrovac, ovladati dominantnim točkama na Velebitu iznad Obrovca, napose komunikacijskim centrom na Čelavcu koji je bio glavno čvorište veze srpskih snaga. U nastavku operacije ciljevi Specijalnih postrojbi MUP-a RH bili su ovladavanje strateškim raskrižjem putova u Otriću i spajanje sa snagama HV-a, te prodor prema međunarodno priznatoj državnoj granici RH s BiH na području Donjega i Gornjega Lapca i Borićevca, odnosno Kulen Vakufa.²⁰⁶ Skupne snage Specijalne policije MUP-a RH, u jačini od 3100 pripadnika, u *Oluji* su imale namjensku zadaću u prostoru između ZP Split i ZP Gospić, a bile su izravno podređene načelniku Glavnog stožera HV-a. Zapovjednik tih snaga bio je general-pukovnik Mladen Markač.

Prvoga dana operacije, u 5 sati 4. kolovoza, skupne snage Specijalne policije MUP-a RH krenule su sa svojih položaja na vrhovima Velebita: od Ivinih vodica i Svetoga brda na zapadu do Bukve i predjela Tulovih greda na istočnoj strani Velebita, s glavnim i pomoćnim pravcima bojevog djelovanja prema srpskim snagama utvrđenim na Malom Alanu i u dubini sjevernoga velebitskog podnožja, te na prometnici Medak – Sveti Rok – Gračac – Obrovac. Na početne položaje snage Specijalne policije uvedene su tajno (pješice), sa svom potrebnom logističkom i medicinskom potporom, što govori o visokom stupnju motivacije i organizacije, te izdržljivosti i stege koja je vladala u postrojbama Specijalne policije. Posebnu je vještinu iziskivalo tajno uvođenje i raspoređivanje snaga raketno-topničke potpore, jačine šest minobacačkih bitnica 120 mm, divizijuna VRL 128 mm i drugih raketno-topničkih oružja s potrebnom količinom streljiva. Srpske snage na svim položajima na velebitskoj bojišnici bile su u najvišem stupnju pripravnosti pa su neposredno nakon 5 sati započele sa žestokom raketno-topničkom paljbom po položajima hrvatskih specijalaca, koji su se primaknuli njihovom prvom borbenom redu.

Nakon teških i iscrpljujućih borbi, Specijalne postrojbe probile su obrambenu crtu koju su branile snage 4. lake brigade i dijelovi 9. motorizirane brigade Ličkog korpusa SVK. Laka brigada izgubila je prve položaje i odbačena je na crtu Oščenica – Bolič – Osmatračnica. Oko 13 sati Specijalna policija je preotela 9. motoriziranoj brigadi prvu stratešku točku na Velebitu

²⁰⁶ HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

– prijetoj Mali Alan, a oko 17 sati i selo Sveti Rok.²⁰⁷ Potom je prije spuštanja noći (oko 20 sati) stavila pod nadzor prometnicu Medak – Sv. Rok, na dijelu do Ričica. Na pravcu Mali Alan – Čelavac Specijalna policija stigla je do područja Malih i Velikih Žuljina, gdje je sve do 21 sat imala izniman otpor.²⁰⁸ Bojeva djelovanja Specijalne policije toga dana prestala su u 22 sata, kada su se postrojbe preustrojile za obranu dostignutih crta, a glavnina snaga je pod jakom stražarskom službom otpočela u terenskim uvjetima sve do 5 sati sljedećega dana. Prvog dana operacije poginulo je pet specijalaca, a više od 30 je lakše ili teže ranjeno (dio njih je dehidrirao zbog nedostatka dovoljne količine pitke vode). Žrtve bi bile i veće da na prvoj crti bojišnice nisu bili i pripadnici kirurško-anesteziološke ekipe, koji su ranjenima odmah pružili neophodnu medicinsku pomoć. Valja napomenuti da je jedna satnija pripadnika Specijalne jedinice policije *Grom* Policijske uprave Karlovac, rodnom iz Slunja i okolice, bila pridodana 1. gardijskoj brigadi HV-a na pravcu Plaški – Saborsko – Slunj. Tijekom operacije imali su dva ranjena pripadnika.²⁰⁹

Nakon gubitka položaja na Velebitu dio 9. motorizirane brigade SVK počeo je napuštanje i drugih pravaca s ciljem da se osigura izvlačenje prema Udbini, jer je prometnica Medak – Gračac bila presječena. U ponoć 4./5. kolovoza Glavni stožer HV-a zapovjedio je da Specijalne postrojbe MUP-a RH “energičnim napadom i manevrom snaga” zauzmu Gračac.²¹⁰ Hrvatski napad prema Gračacu Glavni štab SVK planirao je zaustaviti ujutro 5. kolovoza angažiranjem dijela 2. gardijske brigade Korpusa specijalnih jedinica, a kasnije dovođenjem po jednog bataljuna 92. motorizirane i 4. lake brigade.²¹¹

No, u prijepodnevnom satima (oko 10,30 sati) 5. kolovoza Specijalna policija oslobodila je podvelebitsko selo Lovinac, presjeka prometnicu Gospić – Gračac i oko 11,15 sati ušla u Gračac. Nakon ulaska u Gračac nastavljen je napad pravcem Gračac – Čolovac – Brezic. Time je policija operaciju nastavila na području djelovanja Zbornog područja Gospić, odnosno Ličkom bojištu.²¹² Na svojoj zapadnoj bojišnici Specijalna policija je oko 20 sati oslobodila Medak, a potom se oko 21,30 sati na području Ličkog Ribnika spojila sa snagama ZP Gospić. Bojeva djelovanja i prodor snaga Specijalne policije, koje su toga dana imale jednog poginulog, 12 teško ranjenih i pet ozlijeđenih pripadnika, zaustavljeni su u 23 sata radi odmora.²¹³

S obzirom na tako povoljan rasplet bojevo djelovanja na velebitskoj bojišnici, načelnik GSHV-a general Zvonimir Červenko zapovjedio je da se dvije bojne Specijalne policije upute u neprijateljsku dubinu radi sprječavanja pregrupiranja i mogućeg protuudara neprijatelja. Jedna je upućena u pravcu raskrižja u selu Bruvno (križanje ceste od Gračaca prema Udbini

²⁰⁷ U raščlambi CIA-e navodi se da je najveći uspjeh hrvatskih snaga 4. kolovoza bio na Velebitu i u sjevernoj Dalmaciji. Ističe se da je brzina napredovanja specijalnih snaga MUP-a bila tolika da nije ostavila nimalo vremena 9. motoriziranoj brigadi SVK-a za pregrupiranje i konsolidiranje svoje obrane. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, Central Intelligence Agency, Office of Russian and European Analysis, Washington, DC 20505, May 2002, 371.

²⁰⁸ MUP, Zapovjedništvo od 4. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-381 od 4. 8. 1995., Izvješće; HMDCDR: Željko SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²⁰⁹ HMDCDR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²¹⁰ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-384 od 5. 8. 1995., Zapovijed.

²¹¹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 181, 201, 204-205, 223-224.

²¹² SVA MORH, ZZPS: ZP Split, Kl. 032-01/95-01/12, Ur. br. 1080-01-03-95-34 od 5. 8. 1995., Dnevno izvješće; HMDCDR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²¹³ HMDCDR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

i Gornjem i Donjem Lapcu), a druga je oko 22 sata pješice pošla prema selu Otrić i strateškom raskrižju cesta za Knin, Srb i Gračac. Sljedećega jutra oko 7 sati (6. kolovoza) Specijalna policija MUP-a RH ovladala je raskrižjem u selu Bruvno, a par sati kasnije Malovanom i raskrižjem u selu Otrić (oko 11 sati).²¹⁴ Toga dana teže su ranjena dva, a teže ozlijeđena tri pripadnika Specijalne policije.²¹⁵

Na temelju zapovijedi načelnika GSHV-a o nastavku bojnih djelovanja s ciljem eksploatiranja postignutog uspjeha, Specijalne postrojbe MUP-a RH trebale su produžiti napad prema Donjem Lapcu i u suradnji sa snagama ZP Gospić na lijevom i ZP Split na desnom krilu ovladati širim područjem Donjeg Lapca.²¹⁶ Tako je oko 9,30 sati ujutro 7. kolovoza, Specijalna policija MUP-a RH oslobodila selo Mazin na cesti prema Gornjem i Donjem Lapcu i nastavila napredovanje prema spomenutim mjestima, kojima je ovladala u poslijepodnevnim satima (oko 13 sati Gornjim, a oko 14 sati Donjim Lapcem). Istodobno su stupile u kontakt s tamo nazočnim snagama UN-a. Također na pravcu Gračac – Otrić, u mjestu Otrić, oko 14,30 sati ostvaren je taktički dodir sa snagama 4. gardijske brigade ZP Split, a s postrojbama ZP Gospić Specijalna policija se spojila oko 15 sati u Udbini i oko 19,30 sati u Donjem Lapcu. Snagama jačine jedne bojne Specijalna policija je oko 16,30 sati krenula iz Gornjega Lapca u pravcu Boričevca i Kulen Vakufa, i do 19 sati ovladala otpornim točkama na državnoj granici u širem području Kulen Vakufa.²¹⁷ U svom djelovanju 7. kolovoza Specijalna policija imala je dva teže ozlijeđena pripadnika. Toga dana prestale su bojeve aktivnosti i najveći dio angažiranih snaga Specijalne policije započeo je s noćnim odmorom uz čuvanje dostignutih položaja uz državnu granicu, po kojima je, kao i po selu Boričevac, neprijatelj neprestano djelovao raketno-topničkim sredstvima iz susjedne BiH.

Sljedećega dana, 8. kolovoza 1995., postrojbe temeljne policije ušle su u Gornji Lapac, Donji Lapac i Udbinu, radi čuvanja javnoga reda i mira i sprječavanja drugih kršenja zakona RH. No, i toga dana ranjena su dva, a ozlijeđeno je nekoliko pripadnika Specijalne policije. Dostignute crte prema granici s BiH snage Specijalne policije predale su snagama HV-a 9. kolovoza 1995. godine. U poslijepodnevnim satima toga dana glavnina snaga Specijalne policije upućena je na višednevni odmor u svoja sjedišta diljem Republike Hrvatske.²¹⁸

Zaključak

Kao skupina koja je s najmanje problema i zamjerki odradila svoj dio zadaće, skupne snage Specijalne policije MUP-a RH, u jačini ojačane lako jurišne brigade, dale su iznimno značajan prilog u *Oluji*. Pripadnici Specijalne policije prešli su, doslovce “s noge na nogu”, više od 150 kilometara i oslobodili više gradova i naselja na okupiranom području RH, noseći na leđima sve što je trebalo za preživjeti i ratovati u iznimno teškim uvjetima kakvi su na Velebitu. U izvršavanju zadaća Specijalna policija imala je ukupno šest poginulih i oko 60 ranjenih i ozlijeđenih pripadnika.²¹⁹

²¹⁴ MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 258 od 6. 8. 1995.; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-413 od 6. 8. 1995. Izvješće; HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²¹⁵ HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²¹⁶ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-409 od 6. 8. 1995., Zapovijed.

²¹⁷ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-431 od 7. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: SJP MUP RH. MUP, Sektor specijalne policije, Br. 511-01-VT-106/95 od 8. 8. 1995., Izvješće o dostignutoj crti; HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²¹⁸ HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²¹⁹ HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

Specijalne postrojbe MUP-a RH

Specijalne postrojbe MUP-a RH

ZBORNO PODRUČJE GOSPIĆ

Zborno područje Gospić u operaciji *Oluja* imalo je zadaću da uz potporu HRZ-a razbije i presječe snage Ličkog korpusa u širem području Plitvičkih jezera te da se na crti Korenička kapela – Tržačka Raštela spoji sa snagama 5. korpusa ABiH. Za provedbu zadaće Zborno područje je ojačano podstožernim postrojbama Glavnog stožera HV-a: 1. gardijskom brigadom i satnijom 50. bojne ABKO i 150. brigadom HV-a iz ZP Zagreb.²²⁰ Predviđene specijalne postrojbe MUP-a Policijskih uprava riječko-senjske i istarske nisu podređene Zapovjedništvu ZP Gospić. Ono je samo s Policijskom upravom ličko-senjskom koordiniralo djelovanje oko uporabe Civilne zaštite na zbrinjavanju stoke na oslobođenim područjima.²²¹

Zapovjedništvo ZP planiralo je da u prvoj etapi operacije snagama 138. i 133. domobranske pukovnije prodre na pravcu Glibodol – Saborsko – Drežnik Grad, ovlada područjem Saborskog i brdom Pavlovac i omogući uvođenje 1. gardijske brigade na pravac Saborsko – Selište Drežničko – Drežnik Grad – Sadilovac. Snagama 128. brigade i 154. domobranske pukovnije planiralo se razbiti srpske snage na pravcu Čanak – Korenica, ovladati područjem selo Homolje – Homoljački Klanac i tako stvoriti povoljne uvjete za uvođenje 8. domobranske pukovnije na pravcu Homoljac – Čujića Krčevine – Prijeboj – Ličko Petrovo Selo. S 9. gardijskom brigadom, 118. domobranskom pukovnijom i 3. bojnomo 111. pješačke brigade plan je bio razbiti protivnika na pravcu Perušička Kosa – Ljubovo, ovladati Ljubovom, odbaciti srpske snage od Ličkog Osika i Gospića i prijeći u obranu na crti Počitelj – Barlete – Svrčakovo Selo – Bunić. Nakon toga trebalo je prestrojiti snage i držati glavninu 9. gardijske brigade HV-a u pričuvi ZP i spremnosti za ovladavanjem širim prostorom Korenice ili Krbavskog polja.

U drugoj etapi operacije planiran je nastavak napada i razbijanje srpskih snaga, spajanje glavnih snaga sa snagama 5. korpusa ABiH, a pomoćnim snagama okružiti protivnika i prisiliti ga na bezuvjetnu predaju ili ga uništiti. Nakon spajanja sa snagama 5. korpusa ABiH trebalo je osloboditi prostor Like sjeverno od crte Gospić – Korenica, prestrojiti snage i osloboditi cjelokupno područje Like, izbiti na državnu granicu i na crti Plješivica – Panos prijeći u obranu.

Za topničku potporu formirane su dvije topničko-raketne skupine od topništva 12. topničkog divizijuna i 1. gardijske i 9. brigade. Zadaća topničkih skupina bila je potpora na pravcima Glibodol – Lička Jesenica – Drežnik – državna granica, Čanak – Homoljačko polje – Prijeboj – Ličko Petrovo Selo i Lički Osik – Ljubovo – Bunić. Brigadno i pukovnijsko

²²⁰ ZPP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije "Oluja 95".

²²¹ SVA MORH, GSHV: GS HV, RP/12-3/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-3/95, "Oluja-3". Objavljena u knjizi J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 462-475.

topništvo djelovalo je na pravcima napada matičnih postrojba, odnosno na pravcima napada postrojbi kojima su bile pridodane.

Protuoklopni boj bio je obveza brigada i pukovnija s ustrojbenim i pridodanim ojačanjima. Formirana su tri protuoklopna odreda i jedna protuoklopna satnija. Prvi protuoklopni odred formiran je od protuoklopnog raketnog topništva 1. gardijske brigade za protuoklopni boj na pravcu Glibodol – Lička Jesenica – Drežnik Grad. Drugi je formiran od bitnice protuoklopnih topova 100 mm 9. protuoklopnog topničko-raketnog divizionu za protuoklopni boj na pravcu Čanak – Homoljačko polje – Prijeboj – Ličko Petrovo Selo. Treći protuoklopni odred formiran je od sredstava 111. pješačke brigade i bitnice protuoklopnih topova 9. protuoklopnog topničko-raketnog divizionu za protuoklopni boj na pravcu Begluk – Bilaj – Lički Osik. Protuoklopna satnija je formirana iz sastava 9. gardijske brigade i bila je pričuva zbornog područja. Od dva dodijeljena helikoptera Mi-24 formiran je helikopterski protuoklopni odred.

Zadaća protuzračnog topništva bila je zaštita topničko raketnih skupina, oklopništva, zapovjednih mjesta, značajnih industrijskih postrojenja, zračne luke i važnih prometnica. Provodile su je ustrojbeni sastavi angažiranih snaga i 203. topničko-raketna brigada PZO-a. Težište inženjerijskog osiguranja operacije bilo je na osiguranju kretanja i manevra, zapječavanju dostignutih crta i odbijanju protunapada protivnika. Zapovjedno mjesto Zapovjedništva Zbornog područja bilo je u Gospiću, a Istaknuta zapovjedna mjesta bila su u selima Lipice i Obučine. Zapovjednik Zbornog područja bio je stožerni brigadir Mirko Norac.²²²

Pred snagama ZP Gospić bile su protivničke snage Ličkog korpusa SVK. Sjedište korpusa bilo je u Korenici. Korpus se sastojao od: 9. motorizirane brigade, 18., 50. i 70. pješačke brigade, 103. lake brigade, 37. pješačkog bataljuna, 15. mješovitog artiljerijskog divizionu, 15. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizionu i 81. pozadinske baze. Zapovjednik korpusa bio je general-major Stevan Ševo.²²³ Zadaća korpusa bila je da na pravcima Ogulin – Plaški – Plitvička Jezera; Otočac – Vrhovine – Korenica; Perušić – Bunić – Udbina i Gospić – Medak – Gračac, spriječi dublje prodore i bočna djelovanja HV-a za koje je držano da im je namjera da ovladaju Kapelom, Velebitom i Novim Ličkim Osikom. U drugoj etapi operacije planiran je prelazak u napad i uništenje uklinjenih snaga HV-a. Potporu korpusu pružala je Artiljerijska skupina SVLR 262 mm *Orkan* Glavnog štaba te ratno zrakoplovstvo i protuzračna obrana SVK.²²⁴

Provedba operacije

Napad 138. domobranske pukovnije s 1. bojnom 1. gardijske brigade počeo je ujutro 4. kolovoza na pravcima od Dubrave preko Dangube – Osmagina brda na Veliki Lisac i uz prometnicu Glibodol – Glibodolski Križ – željeznička postaja Lička Jesenica. Uz žilav otpor dijelova 70. pješačke brigade SVK, pukovnija je presjekla prometnicu Dabar – Lička Jesenica

²²² Zap. ZP Gospić, Kl. DT 80-02/95-01, Ur. br. 1043-04-95-27 od 8. 7. 1995., Zapovijed za napadaj; Zap. ZP Gospić, Kl. DT 80-02/95-01, Ur. br. 1043-04-95-27/1 od 3. 8. 1995., Zapovijed za napadaj (dopuna); ZPP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije "Oluja 95".

²²³ VSA MORH: Vojna pošta 9065 Korenica, Str. pov. br. 546-1 od 12. 6. 1995., Dogradnja jedinica 15. K, naredenje; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 202-214.

²²⁴ Direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine Op. br. 1 "GVOZD", februar 1995.

i osvojila dominantne objekte Danguba, Konjska Glava, Osmagino brdo i Mala Kapela.²²⁵ Nakon uvođenja u boj 1. gardijska brigada je probila srpsku crtu obrane i do spuštanja noći izbila na crtu Podgradak – Glibodolski križ – Potkapela.²²⁶

Na pravcu Letinac – Dabar – Vrhovine napadale su glavne snage 133. domobranske pukovnije a pomoćne na pravcu Sinac – Zalužnica – Crni Tavan. Pukovnija je imala zadaću razbiti srpske snage na pravcu napada, zauzeti dominantne uzvisine i dovesti u okruženje srpske snage u širem području Dabra, Glavaca i Doljana.²²⁷ Na njezinom pravcu napada bila je 50. pješačka brigada s manjim snagama 103. pješačke brigade SVK.²²⁸ Na glavnom pravcu napada pukovnija je s jednom bojnom stavila pod nadzor selo Dabar, no druga bojna je zaustavljena na otpornoj točki Budimka. Na pomoćnom pravcu pukovnija je ušla u selo Zalužnica, gdje je uz gubitke zaustavljena. Prilikom povlačenja postrojba je ušla u minsko polje u kojem je poginulo i ranjeno nekoliko pripadnika. Ukupno je imala 15 mrtvih i 46 ranjenih “što je rezultiralo neuspjehom akcije”.²²⁹

Do večeri 4. kolovoza usprkos jakom otporu srpskih snaga na objektima Cicer i Mali Cicer 128. brigada je oslobodila selo Trnavac, izbila na Homoljačko polje i na pravcu Homoljački Klanac – Pogledalo presjekla prometnicu Vrhovine – Korenica. Za zaštitu lijevog bloka angažirana je 3. bojna 8. domobranske pukovnije. Bojna je na pravcu Stipanov Grič – Hinići – Božića brdo presjekla prometnicu Vrhovine – Turjanski.²³⁰

Najteži dio zadaće 9. gardijska brigada HV-a imala je u prvom danu operacije. Pred njom je bila solidna 18. pješačka brigada Ličkog korpusa SVK. Deveta gardijska je napala na pravcu Perušića Kosa – Ljubovo i ovladala objektima Trla i Čukovac. Nakon jačeg srpskog otpora na području Tepsija i Griči u boj je uvedeno ojačanje, bojna 118. domobranske pukovnije. Brigada je do večeri osvojila otpornu točku Repetitor i izbila na crtu Kriva Glava – Stanići – Čukovac.²³¹

Oslobađanje šireg područja Novog Ličkog Osika bila je zadaća glavnih snaga 118. domobranske pukovnije i 111. pješačke brigade HV-a. Ispred njih su bili dijelovi 18. pješačke brigade SVK.²³² Pukovnija je napala na pravicima Alivojvodići – Murgiči – Serdari i Bukovac – Lisina – Široka Kula. “Po probijanju crte obrane neprijatelja naišlo se na vrlo jak otpor. Rješavajući neposredno nastali problem na prostoru Bukovca poginuo je zapovjednik pukovnije brigadir Ivan Čanić. Prvog dana pukovnija je usprkos jakom otporu neprijatelja

²²⁵ SVA MORH, GSHV: 138. dp, Kl. SP 035-01/95-01/01, Ur. br. 1089-01-95-314 od 16. 8. 1995., Izvješće o radu.

²²⁶ ZZZP Gospić, Kl. 818-01/95-01/02, Ur. br. 1043-05-95-434 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće; ZZZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²²⁷ ZZZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²²⁸ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 209-210.

²²⁹ MORH, GSHV: 133. dp, Kl. 80-01/95-01/01, ur. br. 2155-03-95-25 od 22. 8. 1995., Raščlamba akcije “Oluja”.

²³⁰ ZZZP Gospić, Kl. 818-01/95-01/02, Ur. br. 1043-05-95-434 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće; ZZZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”; HMDCCDR: Primjedbe Udruge “128. br. HV – Sveti Vid” na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²³¹ MORH, GSHV: ZZZP Gospić, Kl. 818-01/95-01/02, Ur. br. 1043-05-95-434 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće; MORH, GSHV: ZZZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²³² M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 205-206

probila crtu obrane na oba smjera i do večernjih sati izbila na crtu Podovi – Varošina – Vujatovo brdo”.²³³ Uz topničku i tenkovsku potporu 111. pješачka brigada je s jednom bojnom napala na pravcu Stari Budak – Novoselija – Zubar. Do kraja dana brigada je probila prvu crtu srpske obrane i dospjela do crte Urija – Nikšić – Rujnica – Novoselija. O jačini borbi govori podatak o pet poginulih (među kojima je i zapovjednik bojne) i 29 ranjenih pripadnika brigade.²³⁴

U prvom danu operacije ZP Gospić nije postiglo sve postavljene zadatke. Napad je izveden na osam pravaca s osam brigada i pukovnija. Lički korpus SVK je napad očekivao, tako da je čimbenik iznenađenja izostao, no nije uspio izdržati napad na toliko pravaca. Najjači otpor korpus je pružio na području Ljubova, Novog Ličkog Osika i oko Otočca. Na području Zalužnice kod Vrhovina uspio je zadržati napad bojne 133. domobranske pukovnije HV-a, dok je na ostalim pravcima crta probijena. Tempo napredovanja HV-a bio je nešto sporiji od predviđenog, zbog jakog otpora na pravcu napada 1. gardijske brigade Glibodol – Lička Jesenica. Ipak je do kraja dana zauzet Dabar, ovladano je većim dijelom Ljubova i ugrožen je Novi Lički Osik.²³⁵

U ponoć 4./5. kolovoza Glavni stožer HV-a je Zbornom području Gospić zapovjedio da s 9. gardijskom brigadom ovlada područjem Ljubova i stavi pod nadzor zračnu luku Udbina. Prva gardijska brigada HV-a dobila je zapovijed da u boj uvede glavninu snaga i presječe prometnicu Slunj – Plitvička Jezera.²³⁶

Drugog dana operacije, 5. kolovoza, snage 138. domobranske pukovnije napadale su na pravcu prema željezničkim postajama Lička Jesenica i Javornik. Do kraja dana izbile su na crtu: selo Živice – Markovac (tt 1081) – južne padine Velikog Javornika – Dobri Vrh – pruga Lička Jesenica – Javornik – željeznička postaja Lička Jesenica. S time su u cijelosti ostvarili prvu etapu zadaće.²³⁷

Prva gardijska brigada HV-a ušla je u Ličku Jesenicu, nastavila napad pravcem Saborsko – Sertić Poljana – Poljanak i navečer izbila na područje Selišta Drežničkog. U suradnji s 2. bojnom na pravac Glibodol – Lička Jesenica – Saborsko uvedena je 2. bojna 119. brigade HV-a, koja je u toku dana zaposjela objekte Tisovi Vrh, Pištenica i Deriguz. U predvečerje je u područje sela Saborsko uvedena jedna bojna s podstožernim postrojbama 119. brigade HV-a.²³⁸

Nakon neuspješnog prvog dana, 133. domobranska pukovnija HV-a je prijepodne 5. kolovoza ojačana bojnom 150. brigade HV-a.²³⁹ Nakon prestrojavanja snaga i uvođenja bojne

²³³ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²³⁴ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”; HMDCCR: Primjedbe na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²³⁵ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-46 od 26. 9. 1995., Raščlamba napadajne operacije “Oluja 95”.

²³⁶ GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-384 od 5. 8. 1995., Zapovijed.

²³⁷ MORH, GSHV: 138. dp, Kl. SP 035-01/95-01/01, Ur. br. 1089-01-95-314 od 16. 8. 1995., Izvješće o radu.

²³⁸ MORH, GSHV: ZP Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-08 od 5. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće; MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”; HMDCCR: Primjedbe ratnog zapovjednika 119. brigade HV-a Mirka Vukovića na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²³⁹ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-03 od 5. 8. 1995., Zapovijed.

150. brigade HV-a, 133. domobranska pukovnija je oslobodila Petrinić Polje i okružila sa sjeverne i južne strane srpske snage u Vrhovinama, Doljanu, Škarama i Glavacama.²⁴⁰ Na ovom pravcu angažirana je i 8. domobranska pukovnija. Njezina 1. pješačka bojna uvedena je na pravcu Turjanski – Obljaj sa zadatkom da stavi pod nadzor prometnicu Vrhovine – Korenica, a na pravcu Kangrgino brdo – Veliki Obljaj okruži srpske snage u Vrhovinama. Bojna je do večeri oslobodila područje Turjanskog polja i Sječevice. Oslobođanjem Donjeg Babinog Potoka presjekla je prometnicu Vrhovine – Korenica.²⁴¹

Tijekom 5. kolovoza 128. brigada HV-a izbila je na Homoljačko polje i presjekla prometnicu Vrhovine – Korenica na potezu Homoljački Klanac – Pogledalo. Nakon provedene mobilizacije 154. domobranska pukovnija je dovedena u šire područje Ličkog Lešća.²⁴²

Deveta gardijska brigada HV-a razbila je srpske snage na pravcu napada, oslobodila Ljubovo, presjekla prometnicu Lički Osik – Korenica i napredovala do Svračkovog Sela i Bunića.²⁴³ Nakon probijanja srpske obrambene crte, njihov je sustav destabiliziran i sveden na nepovezani otpor pojedinih skupina koje su na pojedinim pravcima usporavale tempo napada HV-a. U dubini Like srpske snage su počele napuštati zračnu luku Udbina.²⁴⁴

Sredinom dana 111. brigada HV-a je razbila srpske snage na crti Urija – Nikšić – Rujnica – Novoselija, oslobodila dio Novog Ličkog Osika i spojila se sa snagama 118. domobranske pukovnije HV-a. Dijelom snaga brigada je nastavila napad na pravcu Ostrovica – Barlete. Napredujući na pravcima Alivojvodići – Murgići – Serdar i Bukovac – Lisina – Široka Kula 118. domobranska pukovnija je oslobodila Klenovicu, Široku Kulu, Nikšić i dio Novog Ličkog Osika u kojem se spojila sa snagama 111. brigade.²⁴⁵

Na južnom dijelu Ličkog bojišta, s masiva Velebita spustile su se snage specijalne policije. One su u prijednevnom satima oslobodile Lovinac i Gračac. Kasno navečer u Ličkom Ribniku došlo je do spajanja sa snagama ZP Gospić.²⁴⁶ Snage 9. motorizirane brigade SVK

²⁴⁰ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”; MORH, GSHV: VP 3007 (150. br), Kl. 8/95-01/4, Ur. br. 3007-02/1-95-32 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d u operaciji “Oluja”.

²⁴¹ MORH, GSHV: 8. dp, Kl. 035-01/95-01/01, Ur. br. 8313-02-95-253 od 23. 8. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”

²⁴² MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁴³ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”. U raščlambi CIA-e navodi se da je 5. kolovoza na području ZP Gospić 9. gardijska brigada postigla zapažen uspjeh kod Ljubova, a specijalne snage MUP-a osvajanjem Gračaca i Medaka, čime je 15. korpus bio rasječen na tri dijela: jedan okupljen oko 50. brigade u Vrhovinama, drugi oko ostataka 18. brigade u Buniću, a treći oko 103. lake pješačke brigade na pravcu Donji Lapac-Korenica na bosanskoj granici. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 372.

²⁴⁴ MORH, GSHV: ZP Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-03 od 5. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 3.

²⁴⁵ U raščlambi ZP Gospić navodi se da je 111. brigada HV-a oslobodila područje Zubara i Oštrice, a 118. dp područje Široke Kule, Klenovca, Nikšića i Novog Ličkog Osika. MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”; HMDCDR: Primjedbe na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²⁴⁶ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-400 od 5. 8. 1995. Izvješće; HMDCDR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

povukle su se iz šireg područja Gračaca, Ploče, Bruvna i Mazina pravcem Mazin – Dobroselo – Bosanski Petrovac.²⁴⁷ Prema zapovijedi načelnika Glavnog stožera HV-a za njima su krenule Specijalne snage MUP-a RH, s jednom bojnomo prema Bruvnu, a drugom prema Otriću.²⁴⁸

Trećeg dana operacije, 6. kolovoza, 1. gardijska brigada HV-a izbila je pred Rakovicu. Na području Drežnik Grada i Vaganca spojila se s 5. korpusom ABiH.²⁴⁹ Nakon provedenog spajanja brigada je izašla iz sastava ZP Gospić i vratila se pod zapovijedanje Glavnog stožera HV-a.²⁵⁰ Na njezin pravac djelovanja uvedena je 119. brigada HV-a, koja je preuzela položaje u području Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac – Ličko Petrovo Selo dok je s jednom bojnomo izbila na Čorkovu uvalu.²⁵¹ S jednom bojnomo 154. domobranska pukovnija je na pravcu Trnavac – Brezovac – Čujica Krčevine – Prijeboj “izbila na državnu granicu na prostoru Ličko Petrovo Selo – Vaganac – Pešina Luka i spojila se sa snagama 5. K ABiH i 119. br”.²⁵²

Sa sjevera od Ličke Jesenice, angažirana je 138. domobranska pukovnija koja je oslobodila Rudopolje i kod Gornjih Vrhovina presjekla prometnicu Vrhovine – Korenica. Pukovnija se spojila sa snagama 8. domobranske pukovnije i tako dovela Vrhovine u potpuno okruženje.²⁵³ Snage 8. domobranske pukovnije slomile su neorganizirani srpski otpor u području Gornjeg Babinog Potoka i do večeri izbile u Trtice i Plitvički Ljeskovac.²⁵⁴

Glavnina 133. domobranske pukovnije HV-a, s ojačanjem bojne 150. brigade HV-a i uz pomoć bojne 8. domobranske pukovnije HV-a, napredovala je na pravcu Runjevica – Naprte – Marjani. Do kraja dana oslobođen je i okružen prostor Vrhovine – Doljani – Škare i Glavace.²⁵⁵

Na pravcu Homoljački Klanac – Pogledalo 128. brigada HV-a prešla je prijetoj Pogledalo i s pravca Vrela ušla u Korenicu.²⁵⁶

²⁴⁷ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 205.

²⁴⁸ HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²⁴⁹ MORH, GSHV: ZP Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-23 od 6. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 6; MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁵⁰ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-46 od 26. 9. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁵¹ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁵² MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁵³ MORH, GSHV: 138. dp, Kl. SP 035-01/95-01/01, Ur. br. 1089-01-95-314 od 16. 8. 1995., Izvješće o radu; MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁵⁴ MORH, GSHV: 8. dp, Kl. 035-01/95-01/01, Ur. br. 8313-02-95-253 od 23. 8. 1995., Raščlamba.

²⁵⁵ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁵⁶ MORH, GSHV: ZP Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-17 od 6. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 5; MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”. Prilikom oslobađanja Korenice 6. kolovoza postrojbe 128. brigade izvukle su se na rubne dijelove grada, a dio snaga otišao je na državnu granicu na vrh Plješevice, gdje je uspostavljen kontakt s Armijom BiH. Od polaznog položaja sela Čanak, pa do ulaska u Korenicu, brigada je propješačila oko 40 km brdovitoga i nepreglednog terena. HMDCCR: Primjedbe Udruge “128. br. HV – Sveti Vid” na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

Oko 11 sati 6. kolovoza 9. gardijska brigada HV-a zauzela je Bunić i nastavila napad preko Svrčakova Sela prema Udbini. Prometnica Bunić – Lički Osik potpuno je oslobođena i ispred sela Medak postignut je taktički dodir sa Specijalnim postrojbama MUP-a RH. Prometnica Gospić – Gračac također je bila pod nadzorom HV-a i korištena je za bojna djelovanja.²⁵⁷ Načelnik Glavnog stožera HV-a zapovjedio je nastavak bojnih djelovanja s ciljem eksploatiranja postignutog uspjeha. Specijalne postrojbe MUP-a RH trebale su produžiti napad prema Donjem Lapcu i u suradnji sa snagama ZP Gospić na lijevom i ZP Split na desnom krilu ovladati širim područjem Donjeg Lapca.²⁵⁸

Ujutro 7. kolovoza 9. gardijska brigada je ušla u Udbinu. Nakon toga snage ZP Gospić nastavile su napredovanje na više pravaca prema Donjem Lapcu, prema kojem su već napredovale snage Specijalne policije. Dio snaga vršio je čišćenje područja, asanaciju i prikupljanje ratnog plijena.²⁵⁹ Glavne snage 154. domobranske pukovnije HV-a spojile su se na pravcu Bunić – Debelo Brdo – Pećani – Jošani – zrakoplovna luka Udbina sa snagama 9. gardijske brigade koja je napredovala s južne strane Krbavskog polja. Snage ZP Gospić ušle su navečer u Donji Lapac, koji je nekoliko sati ranije oslobodila specijalna policija.²⁶⁰

Specijalna policija je već ujutro oslobodila selo Mazin, a iza podne je ovladala Gornjim i Donjim Lapcem. S postrojbama HV-a policija se spojila oko 15 sati u Udbini i navečer u Donjem Lapcu. Snagama jačine bojne specijalna policija je do 19 sati ovladala otpornim točkama na državnoj granici u širem području Kulen Vakufa.²⁶¹

Izlazak na državnu granicu

Na državnu granicu Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine snage ZP Gospić počele su izbijati 6. kolovoza. Prvo su izašle 119. brigada HV-a i 154. domobranska pukovnja HV-a.²⁶² Dan kasnije izašle su i ostale snage. U dnevnom izvješću Zapovjedništva ZP Gospić od 7. kolovoza, koje je oko 20 sati primljeno u Glavni stožer HV-a, napisano je da je zadaća u operaciji izvršena i da je “oslobođen cijeli prostor u pojasu ZP Gospić”.²⁶³ Tijekom 8.

²⁵⁷ MORH, GSHV: ZZZ Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-17 od 6. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 5.

²⁵⁸ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-409 od 6. 8. 1995., Zapovijed.

²⁵⁹ MORH, GSHV: ZP Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-28 od 7. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 7.

²⁶⁰ MORH, GSHV: MUP, Sektor specijalne policije, Br. 511-01-VT-106/95 od 8. 8. 1995., Izvješće o dostignutoj crti; MORH, GSHV: ZZZ Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁶¹ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-431 od 7. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: SJP MUP RH. MUP, Sektor specijalne policije, Br. 511-01-VT-106/95 od 8. 8. 1995., Izvješće o dostignutoj crti; HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²⁶² MORH, GSHV: ZZZ Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”. Ratni zapovjednik 119. brigade HV-a Mirko Vuković napominje da je 3. bojna 119. brigade bila prva postrojba koja je na tom području izbila na državnu granicu, a da su ostale postrojbe 119. brigade uzduž granice naknadno posložene, te da je 119. brigada HV-a u “Oluji” odradila svoju zadaću prema planu. Navodi da 154. domobranska pukovnja nije uspjela izvršiti mobilizaciju na vrijeme te da se pojavila dva dana nakon ovih događaja i preuzela punktove u s. Prijeboj i s. Ličko Petrovo Selo, a da je zbog njezina naknadnog uključivanja zadaća 8. domobranske pukovnije bila promijenjena u zadnji čas. HMDCCR: Primjedbe ratnog zapovjednika 119. brigade HV-a Mirka Vukovića na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²⁶³ MORH, GSHV: ZZZ Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-31 od 7. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 8.

kolovoza rađeno je na organiziranju obrane na državnoj granici RH u pojasu odgovornosti Zbornog područja. Težište obrane stavljeno je na pravac Udbina – Donji Lapac – Kulen Vakuf gdje je koncentrirana glavna topništva i oklopništva. Pojas odgovornosti podijeljen je na pet dijelova u kojima su angažirane pričuvne postrojbe sa po jednom pješačkom bojnom. Od sjevera prema jugu, s lijeva na desno, angažirane su: 138. domobranska pukovnija – na području od Savine glave do Gole Plješevice; 128. brigada – od Gole Plješevice do Snjevite glave; 154. domobranska pukovnija – od Snjevite glave do Demirovića brda; 118. domobranska pukovnija – od Demirovića brda do Pilipovića i 8. domobranska pukovnija – od Pilipovića do željezničke postaje Una. Za pričuvu je određena 9. gardijska brigada koja je izvučena u područje Gospića, a 111. pješačka brigada vraćena je u dotadašnje područje razmještaja Klanac – Studenci – Donje Pazarište.²⁶⁴

Hrvatski vojnici (gardisti)

Zaključak

Na temelju odnosa snaga i značajki bojišta može se zaključiti da je ZP Gospić imalo najpovoljnije uvjete za operaciju.²⁶⁵ Ono je pred sobom imalo snage dvije pješačke i dio jedne motorizirane brigade. Na lijevom krilu, 50. pješačka brigada Ličkog korpusa SVK bila je na

²⁶⁴ MORH, GSHV: ZZZ Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-33 od 8. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 10; MORH, GSHV: ZZZ Gospić, 80-02/95-01/01, Ur. br. 1043-04-95-106 od 9. 8. 1995., Prijedlog.

²⁶⁵ U osvrtu koji je Centar dobio na tekst o ZP Gospić u operaciji "Oluja" napominje se da su pripreme za provođenje završnih operacija za oslobodenje okupiranoga teritorija na području ZP Gospić započele sredinom listopada 1994., kroz obuku bojni sa bojevim streljivom na prostorima koji su slični smjerovima predviđenim za

pravcu napada ZP Karlovac, a na desnom krilu dio 9. motorizirane brigade SVK bio je na pravcu napada Specijalnih postrojbi MUP-a RH. Kada se uzme u obzir angažman dvije gardijske brigade, kao i Specijalnih postrojbi MUP-a koje su kvalitetom bile u razini gardijske brigade, ako ne i bolje, tada se može zaključiti da je HV najpovoljniji odnos snaga za operaciju imala na području Like. Bojište je bilo izduženo i male dubine, koja je na pravcu od sela Čanak – do granice s Bosnom i Hercegovinom na planini Plješivici bila manja od 20 kilometara. Dodatan problem Ličkom korpusu bile su snage Armije BiH u “bihaćkom džepu” zbog čega je dio snaga angažiran i na tom pravcu. Stoga i ne čudi da je ZP Gospić među prvima završilo operaciju i izašlo na državnu granicu.

Srpska crta obrane narušena je već prvog dana operacije napadom na osam pravaca. Na taj je način Zborno područje nastojalo i uspjelo kompenzirati faktor iznenađenja na koji nije moglo računati.²⁶⁶ Istovremeno je probijena i crta obrane SVK na Velebitu. Srpske snage su odgovorile 4. kolovoza zračnim napadom po Gospiću u kojem je bilo poginulih i ranjenih civila, a počinjena je velika materijalna šteta.²⁶⁷ To je bila njihova najveća djelatnost na bojištu.²⁶⁸ U noći 4./5. kolovoza i na njih se proširio sindrom “skraćivanja” crte čemu je, prema poslijeratnim tvrdnjama, prilog dao i načelnik Glavnog štaba SVK.²⁶⁹ Nakon probijanja srpske obrambene crte, njihov je sustav destabiliziran i sveden na nepovezani otpor pojedinih skupina “koje usporavaju tempo napada HV”.²⁷⁰ Jačeg otpora nije bilo i ZP Gospić je već 6. kolovoza počelo zaposjedati državnu granicu. Iznimno značajan prilog dale su postrojbe Specijalne policije MUP-a RH, kao skupina koja je s najmanje problema i zamjerki odradila svoj dio zadaće u *Oluji*.

U operaciji *Oluja-3* oslobođen je cijeli prostor u pojasu Zbornog područja Gospić. Zborno područje imalo je 68 poginulih i 298 ranjenih pripadnika. Poginulo je sedam časnika, među kojima i zapovjednik 118. domobranske pukovnije i zapovjednik bojne u 111. brigadi. Najveći gubici bili su u proboju prve crte na minskim poljima. Pri tome su uništena tri oklopna bojna vozila, a oštećeno je 17 tenkova i sedam oklopnih bojnih vozila.²⁷¹ Specijalna policija imala je šest poginulih i oko 60 ranjenih i ozlijeđenih pripadnika.²⁷² Prema srpskim izvorima Lički korpus je do 8. kolovoza imao 65 poginulih, do 300 ranjenih i oko 110-120 nestalih pripadnika.²⁷³

uključivanje u borbena djelovanja, te da su kroz pripreme do početka operacije prošle sve bojne u okvirima matičnih brigada / pukovnja. Ističe da je kvaliteta priprema, tj. činjenica da su postrojbe bile adaptirane na smjerove uporabe bitno pridonijela brzini, odnosno zamahu i dinamici izvođenja operacije. HMDCCR: Primjedbe na tekst o ZP Gospić u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

²⁶⁶ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-43 od 30. 8. 1995., Raščlamba napadne operacije “Oluja 95”.

²⁶⁷ U Vjesniku od 5. kolovoza 1995. navedeno je da su u napadu srpskih zrakoplova na Gospić poginule tri osobe i da je teško ranjeno 15 građana. Ime novinara, NASLOV ČLANKA, VJESNIK, NADNEVAK, STRANICA.

²⁶⁸ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 818-01/95-01/02, Ur. br. 1043-05-95-434 od 4. 8. 1995., Dnevno izvješće.

²⁶⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 202-203.

²⁷⁰ MORH, GSHV: ZP Gospić, 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-03 od 5. 8. 1995., Redovno dnevno izvješće br. 3.

²⁷¹ MORH, GSHV: ZP Gospić, Kl. 80-02/95-01/06, Ur. br. 1043-04-95-46 od 26. 9. 1995., Raščlamba napadajne operacije “Oluja 95”.

²⁷² HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

²⁷³ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 204.

ZBORNO PODRUČJE KARLOVAC

Prema naredbi Glavnog stožera HV-a zadaća Zbornog područja Karlovac bila je provedba operacije u svom pojasu nadležnosti, a to je značilo na širem području Karlovca, Ogulina i Korduna. Cilj se nije razlikovao od onog koji je dan ostalim zbornim područjima angažiranim u operaciji. U početnoj fazi operacije, nakon mobilizacije svih raspoloživih snaga, uz pridodana ojačanja i potporu HRZ-a, trebalo je neutralizirati srpske topničko-raketne sustave, napraviti brz prodor kroz obrambenu crtu Kordunaškog korpusa SVK i onemogućiti uporabu srpskog topništva po urbanim i industrijskim područjima u zoni zbornog područja. Nasilnim prelaskom rijeka Kupe i Korane planiralo se odsjeći Turanj, a potom razbiti protivnika na pravcu Karlovac – Babina gora – Vojnić. Na području Plaškog plan je bio dvostrukim obuhvatom okružiti mjesto i ovladati crtom Primišlje – Obljajac – Veliki Pištenik. Posljednja, iako ne najmanje važna zadaća, bila je: u usklađenom djelovanju sa Zbornim područjem Gospić zaštititi lijevi bok 1. gardijske brigade HV-a na pravcu Saborsko – Selište Drežničko. Za provedbu zadaće ZP Karlovac je ojačano 104. brigadom HV-a, 13. protuoklopnim topničko-raketnim divizionom, tenkovskom satnijom (6 tenkova), sve iz sastava Zbornog područja Bjelovar, te 99. brigadom HV-a iz Zbornog područja Zagreb, satnijom 33. inženjerijske brigade Glavnog stožera HV-a i specijalnim postrojbama MUP-a Policijske uprave karlovačke.²⁷⁴ Osim specijalne policije i tenkovske satnije ZP Bjelovar sva pojačanja su realizirana.²⁷⁵

Na temelju naredbe Glavnog stožera HV-a, Zapovjedništvo Zbornog područja Karlovac je sredinom srpnja izradilo zapovijed za napad. Snage su grupirane za početno djelovanje s područja Karlovca i s područja Ogulina. Na karlovačkom pravcu angažirane su snage 104. brigade, 110. i 137. domobranske pukovnije. Na pravcu od Ogulina prema Plaškom angažirane su snage 14. i 143. domobranske pukovnije te 99. brigade HV-a. U pričuvu je bila bojna 148. brigade HV-a.²⁷⁶

Topnička potpora bila je zadaća ustrojbenog i pridodanog topništva u brigadama i pukovnijama. Na razini Zbornog područja formirane su dvije topničko-raketne skupine od topništva 10. topničkog divizionuna i 16. topničko-raketne brigade Glavnog stožera HV-a. Zadaća topničkih skupina bila je neutralizirati srpsko topništvo u području Brezove Glave,

²⁷⁴ GS HV, RP/12-2/95 od 26. 6. 1995., Direktiva za napad Op. br. 12-2/95, "Oluja-2". Faksimil objavljen kod J. BOBETKO, *Sve moje bitke*, 441-451.

²⁷⁵ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-143 od 24. 7. 1995., Izvod iz zapovijedi za napad Op. br. 1.; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-265 od 29. 7. 1995., Izmjena zapovijedi za napad Op. br. 1.; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba "Oluje-2".

²⁷⁶ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-143 od 24. 7. 1995., Izvod iz zapovijedi za napad Op. br. 1.; ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-265 od 29. 7. 1995., Izmjena zapovijedi za napad Op. br. 1.

sela Vukmanić, Veljun, Egići, Latin, Latasi, Kukići, Lončari i Karajlovići, zaprečnim vatrama spriječiti moguće protunapade srpskih snaga na pravcu Vojnić – Brezova Glava, Vrginmost – Skakavac i Primišlje – Poloj – Perjasica, te podržati napad 110. domobranske pukovnije prema njezinom zahtjevu, odnosno prema zapovijedi zapovjednika Zbornog područja.

Protuoklopni boj bio je obveza brigada i pukovnija s ustrojbenim i pridodanim ojačanjima. Na razini Zbornog područja od 7. i 13. protuoklopno topničko-raketnog divizionu ustrojen je protuoklopni odred i protuoklopna satnija. Oba protuoklopna sastava razmještena su u protuoklopnim područjima Mrežnički Brest, Grginčići, Siča – Cerovac i Brodac u spremnosti za protuoklopnu obranu i intervenciju na tenkoprohodnim pravcima prema odluci zapovjednika Zbornog područja.

Zadaća protuzračnog topništva bila je zaštita topničko-raketnih skupina, oklopništva, skladišta streljiva i minsko-eksplozivnih sredstava, zapovjednih mjesta, prijelaza preko Kupe i Korane i gradova. Za zrakoplovnu potporu pridodana su dva helikoptera Mi-24 namijenjena za protuoklopnu borbu i uništenje jačih otpornih točki protivnika, po pozivu. RBKO obrana bila je zadaća svake postrojbe u svom području djelovanja. Težište inženjerijskog osiguranja operacije bilo je na nasilnom prijelazu rijeka Kupe, Korane i Mrežnice, osiguranju manevra na pravcu Rečica – Brodani – Vukmanić i zapriječivanju dostignutih položaja. Zapovjedno mjesto Zapovjedništva Zbornog područja bilo je u Karlovcu, a Istaknuto zapovjedno mjesto u Ogulinu. Zapovjednik Zbornog područja bio je general-bojnik Miljenko Crnjac.²⁷⁷

U području djelovanja Zbornog područja Karlovac protivničke snage činio je Kordunaški korpus i 70. pješačka brigada Ličkog korpusa SVK. Sjedište korpusa bilo je na Petrovoj gori, a sastojao se od: 11., 13. i 19. pješačke brigade, 21. graničnog odreda, 21. izvidničko-diverzantskog odreda, 21. mješovitog artiljerijskog divizionu, 75. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizionu, 75. inženjerijskog bataljuna i 85. pozadinske baze u Slunju. Zapovjednik korpusa bio je pukovnik Veljko Bosanac, kojeg je navečer 5. kolovoza zamijenio pukovnik Čedo Bulat.²⁷⁸ Zadaća Kordunaškog korpusa, prema direktivi za uporabu iz veljače 1995., bila je da na pravcima Gradac – Lasinja – Vrginmost, Karlovac – Vojnić i Generalski Stol – Slunj upornom obranom razvuče i uništi snage HV-a i spriječi dublji prodor u zahvatu glavnih pravaca. U drugom dijelu operacije trebalo je ofenzivnim djelovanjima na pravcu Vojnić – Banjsko Selo izbiti na rijeku Mrežnicu i prijeći u djelatnu obranu. Za potporu je određena 75. mješovita artiljerijska brigada te RV i PVO. U dijelu zadaće Ličkog korpusa 70. pješačka brigada imala je zadaću da upornom obranom spriječi prodor HV-a na pravcu Ogulin – Plaški – Plitvička Jezera.²⁷⁹ Uz njih, na području Korduna bila je 75. mješovita artiljerijska brigada, odnosno divizionu topova 130 mm, baterija SVLR *Oganj* i jedan *Orkan*, kao i Korpus specijalnih jedinica SVK bez 2. gardijske brigade.²⁸⁰ Zadaća ovog, kasnije

²⁷⁷ MORH, GSHV: ZZZP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-143 od 24. 7. 1995., Izvod iz zapovijedi za napad Op. br. 1.; MORH, GSHV: ZZZP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-265 od 29. 7. 1995., Izmjena zapovijedi za napad Op. br. 1.

²⁷⁸ HDA, RSK: Komanda Kordunaškog korpusa, Pov. br. 160-556/2 od 15. 11. 1994., Izveštaj o ratnoj popuni; VSA MORH: Komanda 21. K, Pov. br. 30/78 od 27. 7. 1995., Informacija potčinjenim jedinicama; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 214-223.

²⁷⁹ Direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine Op. br. 1 "GVOZD", februar 1995.

²⁸⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 224, 227, 239.

osnovanog korpusa nije poznata. Za pretpostaviti je da nije bio predviđen za držanje crte, već za manevar na ratištu. Zapovjednik korpusa bio je general-major Milorad Stupar.²⁸¹

Provedba operacije

Napad 99. brigade HV-a i pridodane satnije Saborsko (iz 143. domobranske pukovnije) počeo je u 5 sati na pravcima od sela Vera prema selu Božići, prema prometnici Plaški – Plavča Draga i od sela Prodanić prema Plaškom. Nakon što je neznatno napredovala, brigada je zaustavljena u napadu. Prema ocjeni Zapovjedništva ZP Karlovac od 18 sati istog dana brigada se vratila na polazni položaj u potpunom rasulu. Zbog opreza radi mogućeg okruženja satnija Saborsko se zaustavila nakon zauzimanja vrha Trntor.²⁸²

Iako je na pravcu od Josipdola prema Plaškom 143. domobranska pukovnija HV-a naišla na minska polja i jak srpski otpor, do kraja dana je ovladala crtom Veliki Humac – Sekulića poljane – Sekulića vršak – Drenovica – Kameniti vrh.²⁸³

Zadaća 14. domobranske pukovnije bila je osloboditi Slunj, gradić iz kojeg je bila većina njezinih pripadnika. Pukovnija je napredovala pravcem selo Barilovići – Kosijersko Selo, a lijevim bokom je nakon uspješnog forsiranja rijeke Mrežnice nastavila prema Primišlju. Na desnom krilu nakon ovladavanja pravcem Glavičurak – Simića brdo – Ravidjenica – Gornji Tržič pukovnija se spojila s dijelom snaga 143. domobranske pukovnije.²⁸⁴

Na karlovačkom dijelu bojišta, 137. domobranska pukovnija je u ponoć 3./4. kolovoza u zaleđe 13. pješačke brigade SVK, na područje sela Oreško, Kestenak, šuma Bosiljevac i Kozlinska glavica, ubacila četiri izvidničko-diverzantske skupine. U 5 sati počela je topnička priprema napada, nakon koje je u području Šćulca forsirana Korana i uspostavljen mostobran.²⁸⁵ Na pravcu selo Šćulac – Skradnska gora – Dugi Dol, a potom na pravcu selo Mateško – Oreščani – Perjasica, 13. pješačka brigada SVK je pružala snažan otpor pokušavajući uporabom oklopništva vratiti izgubljeni položaj. Napad je zaustavljen na prilazima prema Koranskom Selu. Pukovnija je, uz gubitke od jednog poginulog i tri ranjena vojnika, u potpunosti izvršila prvi dio zadatke dostigavši crtu: selo Oreščani – šuma Bosiljevac – selo Milinkovići – selo Grubješići – brdo Kestenak – Donji Skrad – Kozlinska Glava.²⁸⁶

²⁸¹ "Novi generali i pukovnici SVK", *Vojaska Krajine*, br. 11, Jul 1995., 6.

²⁸² VP 2121 (99. br), Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d operacije "Oluja"; SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-25 od 4. 8. 1995.; SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-25 od 4. 8. 1995.

²⁸³ SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-25 od 4. 8. 1995.; VP 1110 Ogulin od 3. 9. 1995., Raščlamba bojnog djelovanja 143. dp u operaciji "OLUJA-2".

²⁸⁴ SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-25 od 4. 8. 1995. General M. Crnjac primjećuje da je oslobađanje Slunja kao zadaća 14. domobranske pukovnije predviđeno u drugoj fazi operacije, ako se stvore uvjeti za to, te da je spomenuta pukovnija svoju zadaću ispunila u potpunosti, a da ju je zbog zahtjevnog terena i forsiranja rijeke u cijelosti odradila pješice. HMDCCR: Primjedbe generala Miljenka Crnjca na tekst o ZP Karlovac u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

²⁸⁵ SVA MORH, ZZPK: IZM 137. dp, Kl. 81/95-01/1, Ur. br. 2159-01-95-1 od 4. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće.

²⁸⁶ SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/110, Ur. br. 1078-03/2-95-2 od 4. 8. 1995., Izvješće o tijeku b/d; MORH, GSHV: Zap. 137. dp, Kl. 8/95-01/110, Ur. br. 2159-01-95-103 od 28. 8. 1995., Analiza realizacije zadatka 137. dp u okviru operacije "Oluja"; SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-25 od 4. 8. 1995.; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 215, 218.

Napad 110. domobranske pukovnije HV-a, s pridodanom satnijom 137. domobranske pukovnije HV-a, počeo je na pravcima od sela Zastinje, preko slunjskih brda i Cerovca Tušilovačkog prema Babinoj gori i od Selišta preko Podrijevca prema Brezovoj Glavi. U napad se krenulo bez topničke potpore s ciljem postizanja iznenađenja. Nakon izbijanja 2. bojne na prometnicu Karlovac – Tušilović na nju je otvorena jaka pješačka i topnička vatra, pa je u nastaloj panici dio ljudstva upao u minska polja u kojima je poginulo šest, a ranjena su 52 pripadnika. Gubici su porazno djelovali na moral pukovnije, koja je bila u stanju koje nije jamčilo daljnji uspjeh. Pridodana satnija 137. domobranske pukovnije HV-a nije provela zadaću, što je otvorilo bok 2. bojne prema Babinoj gori. Slično je bilo i na lijevom boku pukovnije, gdje 104. brigada HV-a nije provela zadaću, pa je pukovnija imala otvoren bok za moguću protuudar s pravca Popović Brda i Štrekovca.²⁸⁷

Na forsiranje rijeke Kupe 104. brigada HV-a krenula je u 5 sati.²⁸⁸ Pokušaj nije uspio pa se brigada iza 8 sati vratila na početni položaj.²⁸⁹ Prema mišljenju zapovjednika brigade, neuspjeh je pretrpljen zbog jakog otpora i intervencije pojačanja koje su činili vojnici prebačeni u četiri kamiona, kao i zbog dobrog utvrđivanja i veće brojnosti srpskih snaga no što se mislilo. Gubici su bili: dva mrtva i dva ranjena borca iz sastava pridodane satnije 110. domobranske pukovnije.²⁹⁰ Posljedica neizvršene zadaće 104. brigade bila je dovlačenje srpskih pojačanja jačine pješačke čete i voda tenkova, koji su vatrom djelovali po boku 110. domobranske pukovnije s pravca Jelaša i Latkovića.²⁹¹

Nakon pretrpljenog neuspjeha Zapovjedništvo ZP Karlovac odustalo je od pokušaja da 104. brigada izvrši predviđenu zadaću. Donesena je odluka da se sa 110. domobranskom pukovnijom pokuša proboj pravcem Turanj – Slunjska brda.²⁹² Glavni stožer HV-a bio je mišljenja da se napad nastavi sa 104. brigadom kroz zonu odgovornosti 110. domobranske pukovnije. Na ogulinskom pravcu trebalo je nastaviti s napadom 14. i 143. domobranske pukovnije HV-a.²⁹³ Zbog slabosti u 99. brigadi iz nje je izdvojena jedna satnija i pridodana 143. domobranskoj pukovniji za djelovanje 5. kolovoza. Istovremeno je od oko 250 ljudi iz brigade formirana bojna skupina koja je podređena IZM Karlovac.²⁹⁴

Drugog dana operacije (5. kolovoza) na ogulinskom pravcu 143. domobranska pukovnija je zauzela brdo Hum što joj je omogućilo nastavak napada prema Plaškom i Plavča Dragi. Pukovnija je tijekom noći potisnula srpske snage prema Vrelu Mrežnice, stavila pod nadzor

²⁸⁷ SVA MORH, ZZPK: 110. dp, Kl. 8/95-01/29, Ur. br. 3333-01/1-95-27 od 4. 8. 1995., Izvješće.

²⁸⁸ SVA MORH, ZZPK: VP 2126 Varaždin, K. SP 803-02/95-06/1, Ur. br. 2126-01-95-4 od 4. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

²⁸⁹ MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 99 od 4. 8. 1995.

²⁹⁰ SVA MORH, ZZPK: VP 2126 Varaždin, K. SP 803-02/95-06/1, Ur. br. 2126-01-95-4 od 4. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće. Zapovjednik ZP Karlovac navodi da 104. brigada nije bila pripremljena za borbeno djelovanje, posebice ne za manevar i operaciju prelaska rijeke. HMDCCR: Primjedbe generala Miljenka Crnjca na tekst o ZP Karlovac u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

²⁹¹ SVA MORH, ZZPK: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-25 od 4. 8. 1995. u 22.40 sati.

²⁹² MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 101, 4. 8. 1995.; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba "Oluje-2".

²⁹³ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-384 od 5. 8. 1995. u 00.00 sati, Zapovijed.

²⁹⁴ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba "Oluje-2"; MORH, GSHV: VP 2121, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d operacije "Oluja".

prometnicu Plavča Draga – Tobolić, ovladala područjem Plaščanske doline, oslobodila Plaški i nastavila napad prema Vrelu Mrežnice.²⁹⁵ Glavnina 99. brigade HV-a “uz velike napore izmještena je” na pravac Sabljaki – Plaški – Plavča Draga, radi praćenja 143. domobranske pukovnije i osiguranja desnog krila napada.²⁹⁶

U noći 4./5. kolovoza 14. domobranska pukovnija uvela je svježe snage i ujutro krenula u napad te do kraja dana ovladala crtom Raletina – Kurjevac – Primišlje – Glumačka glavica i oslobodila Primišlje, čime je u potpunosti izvršila svoju zadaću u prvoj fazi napada.²⁹⁷

Na karlovačkom pravcu, pola sata iza ponoći 4./5. kolovoza, srpske snage iz 13. pješačke brigade, ojačane četom 19. pješačke brigade SVK, izvele su protunapad topništvom, tenkovima i pješaštvom na snage 137. domobranske pukovnije koje su osiguravale mostobran u odsjeku Kozlinska glavica – Gradina. U napadu, koji je bio vrlo jak, poginula su tri, a ranjeno je nekoliko pripadnika 137. domobranske pukovnije. Glavnina snaga koja je držala mostobran povukla se zbog siline napada i panike. Održao se samo jedan vod na Kozlinskoj glavici. Ujutro je napad prestao, srpske snage nisu iskoristile postignuti uspjeh, pa je crta koju je bila zaposjela 137. domobranska pukovnija ostala pod njezinim nadzorom. Pukovnija je ojačana s bojnom skupinom 104. brigade (350 vojnika), satnijom 148. brigade iz operativne pričuve zapovjednika ZP Karlovac, vodom tenkova (3 tenka) i desetinom višecjevnih lansera raketa RAK-12 iz 104. brigade.²⁹⁸ U 7 sati je izvršena topnička priprema, da bi u 8 sati krenuo pješački napad, u kojem je pukovnija s pravca Mateško – Perjasica izbila na područje Martinović – Mandika, a pridodana BS 104. brigade s tenkovskim vodom u područje Maurovića. Uz istovremeni pretres područja kroz koji su se kretale, postrojbe su oko 16 sati izbile u Perjasicu, a potom i u Gornji Poloj, gdje se zaustavljaju i prelaze u obranu. Pukovnija je imala jednog lakše ranjenog borca i jedan lakše oštećen tenk, a 104. brigada HV-a imala je dva ranjena i jednog ozlijeđenog pripadnika.²⁹⁹ U noći 5./6. kolovoza 13. pješačka brigada SVK se po zapovijedi povukla na desnu obalu Korane i zaposjela crtu od Donjeg Skrada do Slunja.³⁰⁰

Na svom pravcu djelovanja 110. domobranska pukovnija je 5. kolovoza ostala na dostignutim položajima. Tijekom dana je pokušala proboj na pravcu Turanj – slunjska brda

²⁹⁵ MORH, GSHV: ZZZ Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”; MORH, GSHV: VP 1110 Ogulin, Kl. 8/95-01-475, Ur. br. 1110-01-95-4410 od 5. 8. 1995., Izvješće o borbenim djelovanjima postrojbi; MORH, GSHV: IV 143. dp, Izvješće izvidničkog voda za dane od 4. 8. do 10. 8. 1995.; MORH, GSHV: VP 1110 Ogulin od 3. 9. 1995., Raščlamba bojnog djelovanja 143. dp u operaciji “OLUJA-2”; MORH, GSHV: ZZZ Karlovac, IZpM Ogulin, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-27 od 5. 8. 1995. u 19.15 sati, Izvješće.

²⁹⁶ MORH, GSHV: ZZZ Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

²⁹⁷ MORH, GSHV: ZZZ Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

²⁹⁸ SVA MORH, ZZZPK: IZM 137. dp, Kl. 81/95-01/1, Ur. br. 2159-01-95-3 od 5. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće; MORH, GSHV: Zap. 137. dp, Kl. 8/95-01/110, Ur. br. 2159-01-95-103, 28. 8. 1995., Analiza realizacije zadaća 137. dp u okviru operacije “Oluja”; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 218-219.

²⁹⁹ SVA MORH, ZZZPK: IZM 137. dp, Kl. 81/95-01/1, Ur. br. 2159-01-95-3 od 5. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće; MORH, GSHV: Zap. 137. dp, Kl. 8/95-01/110, Ur. br. 2159-01-95-103 od 28. 8. 1995., Analiza realizacije zadaća 137. dp u okviru operacije “Oluja”; MORH, GSHV: ZZZ Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

³⁰⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 218.

uz pomoć tenkova, no dobro utvrđene srpske snage odbile su napad. U napadu je poginuo jedan, 26 pripadnika pukovnije je ranjeno, a oštećena su dva tenka.³⁰¹

Nakon dva dana boja, snage Zbornog područja imale su 14 mrtvih i 86 ranjenih pripadnika. Na ogulinskom pravcu, Zapovjedništvo ZP Karlovac je odlučilo da gotovim snagama 14. i 143. domobranske pukovnije, 99. brigade i bojne 148. brigade, uz potporu topništva nastavi napad, oslobodi Slunj, presiječe prometnicu Slunj – Rakovica u području Broćanca i spoji se s postrojbama Zbornog područja Gospić na pravcu Plitvice – Cetingrad. Domobranske pukovnije s ojačanjima usmjerene su prema Slunju, 14. pukovnija pravcem Plitvice – Slunj, 143. pukovnija pravcem Vrelo Mrežnice – Slunj, a 99. brigada je dobila zadaću čišćenja Plašćanske doline.³⁰² Na karlovačkom pravcu Zapovjedništvo ZP je odlučilo da dijelovima 110. domobranske pukovnije i 104. brigade ojača 137. domobransku pukovniciju i eksploatira mostobran koji je uspostavljen na rijeci Korani.³⁰³

Ujutro 6. kolovoza, nakon prestrojavanja snaga, 143. domobranska pukovnija HV-a izvela je napad pravcem Vrelo Mrežnice – Slunj. Pukovnija se u Broćancu spojila sa snagama 1. gardijske brigade HV-a, a poslijepodne je u suradnji s dijelovima te brigade i 14. domobranske pukovnije ušla u Slunj.³⁰⁴ U toku dana 99. brigada HV-a izvela je čišćenje Plašćanske doline pravcem Božići – Komadine – Plavča Draga i do 14 sati izbila je na zadanu crtu u području Vrelo Mrežnice, gdje je izvršila blokadu Poligona Slunj. Od 14 sati bila je u pričuvi zapovjednika ZP Karlovac u području Plavča Draga.³⁰⁵

Iz Primišlja, na pravcima preko Mrzlog polja i Zečje Varoši, 14. domobranska pukovnija je oko 15 sati ušla i oslobodila Slunj. Pukovnija je ojačana s dvije satnije 148. brigade HV-a, koje su imale zadaću da iskoriste postignuti uspjeh i osiguraju bokove pukovnije.³⁰⁶ Snage 13. pješačke brigade SVK u rasulu i s civilima povukle su se prema Topuskom.³⁰⁷

Napad 137. domobranske pukovnije i ojačanja na pravcu Barilović – Dugi Dol – Krnjak trebala su se započeti u 5 sati 6. kolovoza. Zbog kašnjenja ojačanja iz 110. domobranske pukovnije i voda tenkova, kao i djelomičnog kašnjenja bojne skupine 104. brigade HV-a, napad je počeo kasnije, oko 8 sati. Nakon početnih uspjeha napad je stao zbog jačeg otpora srpskih snaga na desnom krilu kod Skradске gore. U ovom području, u predjelu sela Kurepi i Kurepić glavice, Srbi su imali nekoliko tenkova koji su zaustavili napredovanje hrvatskih

³⁰¹ SVA MORH, ZZPK: 110. dp, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3333-01/1-95-1 od 5. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

³⁰² MORH, GSHV: ZP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 8/95-01/19, Ur. br. 1078-IZM-1/95-1 (bez nadnevka).

³⁰³ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-01/1-95-368 od 6. 8. 1995., Izvješće o stanju djelovanja na pravcu djelovanja ZP Karlovac; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

³⁰⁴ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-29 od 6. 8. 1995. Izvješće; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

³⁰⁵ MORH, GSHV: ZP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-29 od 6. 8. 1995. u 17 sati, Izvješće; MORH, GSHV: VP 2121, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d operacije “Oluja”.

³⁰⁶ ZP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-IZM-1/95-29 od 6. 8. 1995., Izvješće.

³⁰⁷ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 218.

snaga.³⁰⁸ Pomak je napravljen nakon što je helikopter Mi-24 oko 18 sati napao srpski položaj u području sela Kurepi. Na lijevom krilu 137. domobranske pukovnije, skupina 148. brigade oslobodila je Kosjersko Selo i izbila na prometnicu selo Bolići – Kosjersko Selo. S bojnim skupinama 104. i 148. brigade, pukovnija je nastavila napad pravcem Gornji Poloj – Primišlje, spojila se s 14. domobranskom pukovnijom i nakon toga preuzela osiguranje sela Veljun.³⁰⁹

Za daljnje djelovanje, prema nalogu Glavnog stožera HV-a iz sastava ZP Zagreb s područja razmještaja Ivanić Grad izvučena je 149. brigada bez jedne bojne i pridodana ZP Karlovac sa zadaćom da do 10 sati 7. kolovoza bude pripravna za uvođenje u boj.³¹⁰ Brigada je tijekom noći stigla u sastav ZP Karlovac, a ujutro je formirala bojnu skupinu koja je pridodana 137. domobranskoj pukovnji.³¹¹

U zonu odgovornosti ZP Karlovac u međuvremenu je ušla 1. gardijska brigada koja se tijekom dana spojila s postrojbama 5. korpusa ABiH. Za organiziranje spajanja Hrvatske vojske i Armije Bosne i Hercegovine ovlašten je general Mareković (čelnik IZM GSHV Ogulin). Dvije vojske spojile su se na raskrižju prometnice Slunj – Ličko Petrovo Selo i Slunj – Plitvice (motel MG) i kod sela Prijeboj. Poslijepodne u Tržačkim Raštelima organizirano je spajanje za predstavnike medija.³¹²

Dolazak 1. gardijske brigade promijenio je planove djelovanja Glavnog stožera HV-a na Kordunu. Glavni stožer je imao namjeru da snagama ZP Karlovac ovlada područjem Piljak – Brezova Glava i produži napad radi oslobađanja šireg područja Vojnića.³¹³ Dolaskom 1. gardijske brigade Glavni stožer HV-a izdao je zapovijed da brigada na pravcu Cetingrad – Johovo – Vojnić “u sukladnom djelovanju sa snagama ZP Karlovac” razbije protivnika, oslobodi Vojnić, žurno produži prema Topuskom i u njemu prijeđe u djelatnu obranu. ZP Karlovac dobilo je zadaću da topništvom podrži napad 1. gardijske brigade, osigura joj pozadinu i lijevi bok i brzim praćenjem iskoristi njezin uspjeh. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo se trebalo uključivati u potporu po potrebi i zahtjevima. Za vođenje 1. gardijske brigade i koordinaciju sa ZP Karlovac određen je general Mareković.³¹⁴

Tijekom 7. kolovoza snage 1. gardijske brigade, 14. domobranske pukovnije i 99. brigade operativno su podređene IZM-u GSHV-a koji je premješten u Slunj. Pričuvne postrojbe su uporabljene za zaštitu državne granice, čime je 1. gardijska brigada HV-a rasterećena za očekivani napad.³¹⁵ Snage 14. domobranske pukovnije osiguravale su područje Slunja, a dio

³⁰⁸ SVA MORH, ZZPK: IZM 137. dp, Kl. 81/95-01/1, Ur. br. 2159-01-95-4 od 6. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće.

³⁰⁹ MORH, GSHV: Zap. 137. dp, Kl. 8/95-01/110, Ur. br. 2159-01-95-103 od 28. 8. 1995., Analiza realizacije zadaća 137. dp u okviru operacije “Oluja”.

³¹⁰ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-415 od 6. 8. 1995., Zapovijed.

³¹¹ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

³¹² MORH, GSHV: IZM GSHV, Kl. SP 80-01/95-02/12, Ur. br. 512-06-10-95-04 od 15. 8. 1995., Raščlamba b/d postrojbi u zoni odgovornosti IZM GSHV Ogulin-Slunj u operaciji “Oluja”.

³¹³ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-410 od 6. 8. 1995. u 11.00 sati, Zapovijed.

³¹⁴ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-411 od 6. 8. 1995. u 13,40 sati, Zapovijed.

³¹⁵ MORH, GSHV: IZM GSHV, Kl. SP 80-01/95-02/12, Ur. br. 512-06-10-95-04 od 15. 8. 1995., Raščlamba b/d.

je pretresao teren uz lijevu obalu Korane na pravcu napada specijalne policije Policijske uprave Karlovac. Na dijelu od Pašina Potoka do sela Basara pukovnija je preuzela obranu državne granice. Na istoj zadaći od sela Gejkovac do sela Pašin Potok bila je 99. brigada HV-a.³¹⁶

Zborno područje Karlovac je glavne snage angažiralo prema unutrašnjosti Korduna. Dio 143. domobranske pukovnije angažiran je na osiguranju Poligona Slunj i Primišlja, a dio je iz Poloja uveden na pravac Veljun – Vojnić. Postrojba je oko 15,40 sati ušla u Vojnić, a dio je angažiran za čišćenja područja sela s desne strane rijeke Korane.³¹⁷ Dio ove skupine je nakon ulaska u selo Zagorje, prema zapovijedi, propustio prolazak 1. gardijskoj brigadi i nakon nje je kroz Krnjak kasno poslijepodne ušao u Vojnić.³¹⁸

Prema Vojniću, pravcem Dugi Dol – Krnjak napredovala je 137. domobranska pukovnija s ojačanjima iz 110. domobranske pukovnije, te 149. brigade i 104. brigade HV-a. Skupina je bez otpora oko 12 sati ušla u Krnjak. Nakon pretresa područja oko sela skupina je nastavila napredovanje pravcem Krnjak – Grabovac Vojnički – Kolarić – Vojnić. U području Kolarić Križa skupina je zarobila skupinu pripadnika Vojske Republike Zapadna Bosna, čija se glavnina nalazila u području Miholjskog.³¹⁹ U Vojnić je “gotovo bez otpora u ranim popodnevnim satima” pravcem G. Mekuše – Kamensko – Popović Brdo, Turanj – Cerovac Tušilovački – Vukmanić i Turanj – Tušilović – Brezova Glava ušla 110. domobranska pukovnija HV-a, ojačana s dijelovima 104. brigade HV-a i vodom oklopništva ZP Karlovac.³²⁰ Vojnić je bio prazan, a manji broj civila sklonio se u centru Međunarodnog Crvenog križa. Predvečer je u Vojnić stiglo i zapovjedništvo 137. domobranske pukovnije s drugim postrojbama HV-a.³²¹

Nakon oslobađanja Vojnića dio snaga ZP Karlovac je od 8. kolovoza angažiran na pretresu oslobođenog područja.³²² Prigodom jedne od takvih akcija postrojbe 104. brigade su 8. kolovoza upale u srpsku zasjedu u području sela Križ, južno od Banskog Kovačevca. Od vatre pješačkog oružja u autobusu u kojem su bili pripadnici 104. brigade poginula su četiri, a ranjeno je 20 pripadnika brigade. U razmjeni vatre poginuo je i jedan srpski vojnik.³²³ Dio snaga je bio angažiran i prema snagama Kordunaškog korpusa SVK, s kojima su trajali

³¹⁶ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-565 od 7. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: IZM GSHV, Kl. SP 80-01/95-02/12, Ur. br. 512-06-10-95-04 od 15. 8. 1995., Raščlamba b/d.

³¹⁷ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-565 od 7. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: ZPP Karlovac, IZpM Karlovac-Ogulin, Kl. 8/95-01/23, Ur. br. 1078-IZM-1/95-1 od 7. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: VP 1110 Ogulin, Kl. 8/95-01-478, Ur. br. 1110-01-95-4782 od 7. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: VP 1110 Ogulin, Kl. 8/95-01-46, Ur. br. 1110-01-95-4791 od 7. 8. 1995., Izvješće.

³¹⁸ MORH, GSHV: Iv 143. dp, Izvješće izvidničkog voda za dane od 4. 8. do 10. 8. 1995.

³¹⁹ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-565 od 7. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: Zap. 137. dp, Kl. 8/95-01/110, Ur. br. 2159-01-95-103 od 28. 8. 1995., Analiza.

³²⁰ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-565 od 7. 8. 1995., Operativno izvješće.

³²¹ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-565 od 7. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: Zapovjedništvo 137. dp, Kl. 8/95-01/110, Ur. br. 2159-01-95-103 od 28. 8. 1995., Analiza.

³²² MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-566 od 8. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-438 od 8. 8. 1995., Izvješće.

³²³ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-567 od 8. 8. 1995., Operativno izvješće.

pregovori oko njihove predaje.³²⁴ Zbog toga je 8. kolovoza storniran plan napada 1. gardijske brigade prema Slavskom Polju. Ostale snage podređene IZM-u Glavnog stožera HV-a – 14. domobranska pukovnija i 99. brigada preuzele su osiguranje državne granice.³²⁵

Dana 9. kolovoza u Vrginmost je ušla 1. gardijska brigada HV-a, a za njom i druge postrojbe.³²⁶ Tijekom dana postrojbe ZP Karlovac su angažirane na pretresu oslobođenog područja: 110. domobranska pukovnija u području Vrginmost – Lasinja; 137. domobranska pukovnija u području Vojnića; 143. domobranska pukovnija u području Vrginmost – Lasinja – Skakavac; 14. domobranska pukovnija u području grada Slunja, Cetingrada i Rakovice do državne granice s Bosnom i Hercegovinom.³²⁷

Autor fotografija: Michael Sharp

³²⁴ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-566 od 8. 8. 1995., Operativno izvješće.

³²⁵ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-434 od 8. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: IZM GSHV, Kl. SP 80-01/95-02/12, Ur. br. 512-06-10-95-04 od 15. 8. 1995., Raščlamba b/d.

³²⁶ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/2-95-407 od 9. 8. 1995., Izvješće o izvršenju napadne zadaće na Vrginmost.

³²⁷ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-568 od 9. 8. 1995., Operativno izvješće.

Zaključak

Zadaća ZP Karlovac bila je vrlo zahtjevna. Spadalo je među mala zborna područja, a dobilo je zadaću zahtjevniju od ostalih zbornih područja. Pred sobom je imalo kompletan Kordunaški korpus, jednu brigadu Ličkog korpusa, mješovitu topničku brigadu Glavnog štaba SVK i glavninu Korpusa specijalnih jedinica SVK. ZP nije imalo profesionalnih snaga, što znači da je cjelokupna zadaća bila na pričuvnom sastavu. Sva ojačanja koja su dodijeljena također su bila pričuvna. Ovo je dodatno otežavalo zadaće ZP Karlovac jer su na popisu zadaća bili i nasilni prijelazi rijeka Kupe, Korane i Mrežnice. Operacija je pokazala da dio pridodanih postrojbi nije bio dorastao zadaći koja je stavljena pred njih i da su bile ispod razine domicilnih snaga. U tom je smislu zapovijedanje u operaciji bilo zahtjevno i značajno je utjecalo na ishod operacije.³²⁸ Srpski otpor je bio vrlo jak, štoviše, pokušavani su i protunapadi koji su imali određenog uspjeha. Jak otpor bio je jedini izlaz, odnosno pokušaj izlaza Kordunaškog korpusa jer on jedini nije imao izravnu teritorijalnu vezu s bosansko-hercegovačkim Srbima. U zaleđu je imao ABiH pa ga nije zahvatilo rasulo u mjeri u kojoj je to bilo izraženo kod ostalih korpusa. Možemo pretpostaviti da su borbe na Kordunu bile najbliže onome što se moglo očekivati na cijelom ratištu da Vrhovni savjet obrane RSK nije naredio izvlačenje stanovništva iz Dalmacije. M. Sekulić spekulira da je Kordun trebao odigrati ulogu dokazivanja “hrvatske genocidnosti” jer srpsko stanovništvo navodno nije bilo obaviješteno o odluci o povlačenju iz Krajine.³²⁹ Zbog toga se tijek operacije odvijao drugačije od ostalih bojišta. Korpus specijalnih jedinica, konkretno njegova oklopna brigada, odigrao je ulogu koja nije vrijedna spomena.³³⁰ Tijekom operacije, do 8. kolovoza u ZP Karlovac poginula su 33, a ranjena 262 pripadnika HV-a, od kojih 106 teže.³³¹

³²⁸ U raščlambi CIA-e navodi se da je uloga ZP Karlovac pod vodstvom generala Miljenka Crnjca bila manja, u usporedbi s preostala tri zborna područja HV-a, odnosno da je njegov zadatak bio napad na Kordunski korpus SVK kako bi ga priklještili i zadržali podalje od bokova ZP Zagreb i ZP Gospić, te oslobađanje područja južno od Karlovca oko grada Vojnića, kako bi se ograničilo srpsko granatiranje Karlovca. Navodi se da je ZP Karlovac 4. kolovoza uspješno obavilo primarnu zadaću priklještenja Kordunskog korpusa ali da je pomalo podbacilo u pogledu količine osvojenog teritorija, te da se Kordunski korpus i 5. kolovoza čvrsto držao u obrani oko Slunja i južno od Karlovca, gdje je HV malo toga otela iz ruku SVK; tek se ističe da je Primišlje osvojila 14. domobranska pukovnija. No, usprkos tome, zaključuje se da su dani Kordunskom korpusu SVK bili odbrojani, napose kad je 7. kolovoza ZP Karlovac, sada predvođeno, odnosno pojačano 1. gardijskom brigadom, izvršilo koncentričan napad na snage korpusa oko Vojnića i kad je istoga dana 5. korpus ABiH savladao snage Autonomne pokrajine Zapadne Bosne i umarširao u Veliku Kladušu. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 368-369, 371.

³²⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 220-221.

³³⁰ ISTI, 222-223.

³³¹ MORH, GSHV: ZP Karlovac, Kl. 8/95-01/88, Ur. br. 1078-03/1-95-557 od 4. 9. 1995., Raščlamba “Oluje-2”.

ZBORNO PODRUČJE ZAGREB

Na temelju direktive Glavnog stožera HV-a *Oluja-1*, Zapovjedništvo ZP Zagreb dovršilo je 1. kolovoza zapovijed za napad. Operacija se planirala provesti u dvije etape s postojećim snagama i predviđenim ojačanjima. U prvoj, dvodnevnoj etapi, glavne snage ZP trebale su odsjeći Petrinju, uništiti ili natjerati na bezuvjetnu predaju okružene srpske snage i osloboditi Petrinju. Pomoćne snage ZP trebale su na pravcu od Sunje preko sela Mračaj osloboditi Kostajnicu. U drugoj, također dvodnevnoj etapi, planirano je glavnim snagama ZP preko sela Maja osloboditi Glinu, a potom izbiti na crtu od sela Obljaj do sela Žirovac radi spajanja sa snagama 5. korpusa ABiH. Nakon prestrojavanja snaga i uništavanja ostataka Banijskog korpusa na području Zrinske gore trebalo je izaći na državnu granicu i prijeći u obranu.³³²

S obzirom na postavljene zadaće jasno se izdvajaju tri pravca djelovanja: prema Kostajnici, prema Petrinji i prema Glini. Za napad prema Kostajnici u širem području Sunje prikupljene su snage domicilne 17. domobranske pukovnije, 103. i 151. brigade. Za zadaću odsijecanja i oslobađanja Petrinje angažirane su snage 2. gardijske brigade HV-a, 57. brigade HV-a te 12. i 20. domobranske pukovnije HV-a. Za napad prema Glini angažirane su snage 153. brigade HV-a i 20. domobranske pukovnije HV-a. U drugoj fazi operacije planirano je uvođenje drugog bojnog postroja i iskorištavanje postignutog uspjeha. Na pravcu od Sunje prema Kostajnici trebalo je uvesti 1. domobransku i 140. domobransku pukovniciju, te 3. bojnu 102. brigade HV-a. Na pravcu prema Glini i Dvoru na Uni planirano je uvođenje 101., 102., 148. i 149. brigade HV-a.³³³ U zapovijedi je planirana uporaba 125. domobranske pukovnije HV-a, no ona je dan kasnije dobila bojnu zadaću od Zapovjedništva Zbornog područja Bjelovar, što znači da je u tom vremenu stavljena pod zapovijedanje istog.³³⁴

Ostale snage Zbornog područja Zagreb: 202. topničko-raketna brigada, Izvidničko-diverzantska satnija, 67. bojna Vojne policije, 252. samostalna satnija veze, 502. mehanizirana satnija ABKO, bojna 33. inženjerijske brigade, 31. inženjerijska bojna, 36. inženjerijsko-pontonirska bojna i 1. riječni združ Sisak, bile su angažirane na ostalim zadacima vezanim za operaciju, od protuzračne zaštite vitalnih vojnih objekata i infrastrukture grada Zagreba i Siska do inženjerijskog osiguranja operacije.

³³² MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, Kl. 8/95-0174, Ur. br. 1075-12/95-171 od 1. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: Zap. ZP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213 od 22. 8. 1995., Raščlamba.

³³³ MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, Kl. 8/95-0174, Ur. br. 1075-12/95-171 od 1. 8. 1995., Zapovijed. General Stipetić navodi da je 101. brigada HV-a u zadnji čas uvedena na pravcu Komarevo-Madari. HMDICDR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

³³⁴ MORH, GSHV: ZZZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-1053 od 2. 8. 1995., Operativna zapovijed.

Za topničku potporu formirane su tri topničko-raketne skupine od 6. topničkog divizionara, 8. haubičko-topničkog divizionara, divizionara 16. topničko-raketne brigade, dijela topništva 2. gardijske brigade i snaga 202. topničko-raketne brigade PZO-a. Zadaća im je bila topnička potpora na pravcima Sunja – Kostajnica, Madžari – Blinja, selo Brkiševina – selo Viduševac – Glina i Sisak – Petrinja – Maja – Obljaj.

Od 5. protuoklopnog topničko-raketnog divizionara, divizionara 15. protuoklopne topničko-raketne brigade i dva voda 33. inženjerijske brigade osnovana su dva protuoklopna odreda. Njihova zadaća bio je protuoklopni boj na pravcima Glinska Poljana – Nebojan, Župić – Nebojan, Petrinja – Moščenica i obrana s pravaca od Vedrog Polja i sela Novoselci. Zadaća u drugoj etapi bio je protuoklopni boj na pravcima Kostajnica – selo Panjani i selo Volinja – Kostajnica, kao i neposredno djelovanje po ciljevima na desnoj obali rijeke Une radi onemogućavanja prometa između Bosanske Kostajnice i Bosanskog Novog. Za zrakoplovnu potporu određena su dva protuoklopna helikoptera Mi-24. Zapovjedno mjesto bilo je u Zagrebu, a istaknuta zapovjedna mjesta u Sisku i Sunji. Zapovjednik Zbornog područja bio je general-bojnik Ivan Basarac.³³⁵

Privremeno okupirano područje Banovine branio je Banijski korpus SVK. Sjedište korpusa bilo je u Glini. Sastojao se od: 24., 26. i 33. pješачke brigade, 31. motorizirane brigade, odreda Caprag i Obljaj te 87. pozadinske baze. Zapovjednik korpusa bio je general-major Slobodan Tarbuk.³³⁶

Zadaća korpusa bila je spriječiti prodor HV-a na pravcima: Glinska Poljana – Glina, selo Farkašić – Petrinja – Dvor i Sunja – Kostajnica – Dvor, slomiti napad i stvoriti uvjete za ofenzivna djelovanja, a potom nakon prestrojavanja snaga prijeći u protunapad, razbiti snage HV-a i na rijekama Kupi i Savi prijeći u obranu. Za potporu je određena topnička skupina Glavnog štaba SVK, 105. zrakoplovna brigada i Zrakoplovstvo Vojske Republike Srpske.³³⁷

Provedba operacije

U oslobađanje Gline 20. domobranska pukovnija HV-a krenula je 4. kolovoza prema predviđenom planu. Nakon što je uspješno forsirala rijeku Kupu u selu Brkiševina nastavila je prema Stražišću i Gornjim Jamama. Zbog jakog srpskog otpora, pogibije i ranjavanja većeg broja pripadnika, napad je zaustavljen. Pukovnija se potom povukla u selo Slana, a u selu Stankovac zadržala je mostobran.³³⁸ Ništa bolje nije prošla ni 153. brigada HV-a na pravcu Pokupsko – Šišinec – Brkiševina. Njezine dvije bojne prešle su Kupu i vratile se na položaje s kojih su krenule u napad. Na lijevoj obali Kupe ostala je jedna bojna u selu Gornja Bučica na crti zaselci Božurići – Kaurići.³³⁹ Iako Glina nije bila ozbiljno ugrožena, Glavni štab SVK je kasno navečer naredio zapovjedniku Korpusa specijalnih jedinica da s poligona Slunj do jutra u šire područje grada prebaci 2. oklopnu brigadu i spriječi brz prodor hrvatskih snaga prema Topuskom i Dvoru na Uni.³⁴⁰

³³⁵ MORH, GSHV: ZJP Zagreb, Kl. 8/95-0174, Ur. br. 1075-12/95-171 od 1. 8. 1995., Zapovijed za napad.

³³⁶ HDA, RSK: Vojna pošta 9136 Glina, Pov. br. 31-247 od 15. 11. 1994., Popuna po ratnoj formaciji; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 233-239.

³³⁷ VSA MORH: Direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine Op. br. 1 "GVOZD", februar 1995.; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 239.

³³⁸ MORH, GSHV: VP 8259, Kl. 81/95-01/08, Ur. br. 8259-01/95-40 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³³⁹ MORH, GSHV: VP 3010, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3010-01/95-04 od 4. 8. 1995., Izvješće za dan 4. 8. 1995.

³⁴⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 182.

Oslobađanje Petrinje bio je glavni cilj Zbornog područja Zagreb u prvoj etapi operacije i za tu zadaću prikupljene su jake snage koje su trebale napraviti obuhvat i oslobađanje grada. Na zapadnom pravcu glavne snage 12. domobranske pukovnije u napadu preko Konjske Glave zaustavljene su ispred minskih polja i minobacačkom i topničkom vatrom natjerane na povlačenje. Na desnom krilu pukovnija je do noći uspjela ovladati većim dijelom Župić brda.³⁴¹ Glavne snage 2. gardijske brigade oslobodile su sela Sibić, Goru, Graberje i dio sela Strašnik. Zbog pet poginulih pripadnika, među kojima je bio i zapovjednik jedne satnije, brigada je imala prolaznu krizu koja se odrazila u nepotpunom zauzimanju sela Strašnik.³⁴² Panike je bilo i na drugoj strani, u redovima 31. motorizirane brigade SVK koja je dovođenjem pojačanja stabilizirala crtu, čemu je pripomoglo smanjivanje hrvatskog pritiska.³⁴³

Glavnu zadaću na istočnom pravcu napada na Petrinju imala je Taktička skupina 2 koja se sastojala od ojačane bojne 2. gardijske brigade HV-a i manjih sastava 12. domobranske pukovnije HV-a, 5. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna i 31. inženjerijske bojne. Nakon topničke pripreme TS-2 je na pravcu od Mošćenice prema Petrinji oslobodila zaselak Kolonija Češkog Sela i razbila srpske snage u tvornici *Finel*, nakon čega je uz velike gubitke zaustavljena u središtu Češkog Sela. Poginulo je šest gardista, među njima i zapovjednik 2. bojne 2. gardijske brigade pukovnik Predrag Matanović, teže je ranjeno 10 i lakše 20 boraca. Dva tenka T-55 i jedno bojno vozilo pješništva M-80 su uništeni, jedan tenk T-55 s uređajem za razminiranje se zaglavio, a jedno oklopno bojno vozilo je zarobljeno.³⁴⁴ Upućenjem pojačanja Komanda 31. motorizirane brigade SVK je stabilizirala crtu.³⁴⁵

Pred sam početak operacije, noću 3./4. kolovoza, 57. brigada HV-a imala je problema na polaznim položajima prilikom predaje istih 101. brigadi.³⁴⁶ Zbog toga je u obrani sela Komareva i sela Vučjak zadržana cjelokupna brigadna pričuva, kao i pričuva 1. bojne. Nakon topničke pripreme dijelovi brigade krenuli su na pravcu Novo Selo – Moštanica u presijecanje prometnice Petrinja – Kostajnica. Brigada je s dijelom snaga dostigla crtu iznad sela Stražbenica i izbila na Bijelu cestu gdje su je zaustavila duboka minska polja. Po zapovijedi zapovjednika Zbornog područja brigada je poslala pomoć Drugoj taktičkoj skupini pravcem od Bijele ceste do Slatine. U ovoj zadaći poginuo je zapovjednik brigade bojnik Stjepan Grgac i dozapovjednik 2. bojne, što je narušilo moral i bojnu spremnost postrojbe.³⁴⁷ Djelovanje 101. brigade bilo je neuspješno jer nije potpuno preuzela crtu od 57. brigade i zbog jakog topničkog napada srpskih snaga. Pri napadu na pravcu od Blinjskog Kuta prema trigonometrijskoj točki Sokolovcu od vatre srpskog topništva poginulo je pet i ranjeno je

³⁴¹ MORH, GSHV: VP 8252, Kl. 81/05-95/02, Ur. br. 8258-06/95-60 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁴² MORH, GSHV: Zamjenik zapovjednika 2. gbr od 12. 8. 1995., Podaci o sprovedenim borbenim djelovanjima na glavnom smjeru napada; MORH, GSHV: VP 1112/10, Kl. SP 8/95-01/30, Ur. br. 1112-30/01-95-86 od 31. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: VP 1112/30, Kl. 8/95-01/32, Ur. br. 1112-32/01-95-175 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁴³ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 234.

³⁴⁴ MORH, GSHV: Zapovjednik TS od 12. 8. 1995., Izvješće o provedenim borbenim djelovanjima TS; MORH, GSHV: VP 1112/20 (2./2. gbr), Kl. SP 030-03/95-01/6, Ur. br. 1112-31/01-95-1 od 3. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁴⁵ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 234.

³⁴⁶ MORH, GSHV: VP 2123, Kl. 8/95-01, Ur. br. 2123-02/2-95-733/2 od 6. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁴⁷ MORH, GSHV: VP 3099, Kl. 119-01/95-01, Ur. br. 3099-01/95-092/1 od 13. 8. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-391 od 5. 8. 1995., Izvješće o uvidu u stanje u ZP Zagreb.

sedam boraca. Gubici i jaka topnička vatra nepovoljno su djelovali na moral i bojnu spremnost brigade koja je napravila pomak između 200 i 500 metara.³⁴⁸

Na sunjskom dijelu bojišta 17. domobranska pukovnija HV-a ujutro je napala položaje 26. pješačke brigade SVK u selima Vedro Polje, Novoselci, Staza, Strmen i na prometnici Strmen – Slovinci. Za napad prema Strmenu bila joj je pridodana satnija 151. brigade. Pukovnija nije uspjela probiti srpsku crtu obrane i predvečer se vratila na polazni položaj.³⁴⁹ Njezin neuspjeh poremetio je djelovanje 151. brigade HV-a jer nisu stvoreni uvjeti za njezino uvođenje u boj. Brigada je s jednom bojnom pokušala napad na selo Šaš, no zaustavljena je od srpskih snaga na kanalu Sunje, pa se povukla na polazni položaj.³⁵⁰ Glavnina 103. brigade HV-a napala je selo Petrinjce s namjerom da izbije na crtu Drljača – Četvrtkovec. Brigada je dospjela do željezničke pruge Sunja – Sisak, s koje se povukla zbog jake srpske vatre.³⁵¹

Prvi dan operacije ZP Zagreb završen je neuspješno. Glavne snage Banijskog korpusa SVK na glavnom pravcu napada nisu razbijene, nije odsječena Petrinja, kao što nisu razbijene ni srpske snage na pomoćnom pravcu Sunja – Mračaj – Kostajnica i Pokupsko – Glina.³⁵² Sveukupno djelovanje u oslobađanju Petrinje tijekom prvog dana operacije bilo je ispod očekivanog, samo je glavnina 2. gardijske brigade HV-a napravila pomak, što je Glavni stožer HV-a držao nedostatnim.³⁵³ Zbog taktičkog odstupanja od napadnog plana, nastala je kriza na pravcu TS-2, usporeno je djelovanje glavnih snaga 2. gardijske brigade što je odredilo ritam djelovanja cjelokupnog Zbornog područja. Da je u Zapovjedništvu ZP Zagreb držano da je razlog neuspjeha u podređenima i nedovoljnom broju ljudstva vidi se iz povučениh poteza. Od Glavnog stožera HV-a zatražena je mobilizacija 102. brigade HV-a te 1. i 21. domobranske pukovnije HV-a.³⁵⁴ Snage 2. gardijske brigade HV-a pojačane su dijelom 1. bojne 149. brigade HV-a. Glavnina ove brigade i dalje je bila u širem području Ivanić Grada u pripravnosti za uvođenje u borbu.³⁵⁵

Drugog dana operacije, 5. kolovoza, u napad prema Glini uključen je dio 2. gardijske brigade. Zajedničkim djelovanjem s 20. domobranskom pukovnijom oslobođeno je Glinsko Novo Selo. Dio snaga pukovnije i dalje je ostao u obrani u selima Slana i Glinska Poljana.³⁵⁶ Desni susjed, 153. brigada HV-a je i treću bojnu izvukla na lijevu obalu Kupe, pa je drugi dan završila na istom mjestu na kojem je počela operaciju.³⁵⁷

Očekivani pomak prema Petrinji nije napravljen ni 5. kolovoza. Na zapadnom pravcu napada 12. domobranska pukovnija u cijelosti je ovladala Župić brdom s kojeg se spustila i

³⁴⁸ MORH, GSHV: VP 2123, Kl. 8/95-01, Ur. br. 2123-02/2-95-733/2 od 6. 9. 1995., Raščlamba b/d. General Stipetić napominje da 101. brigada HV-a prvobitno nije bila planirana na tom pravcu, te da bi trebalo objasniti zašto je dovedena na taj pravac. HMDCCR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

³⁴⁹ MORH, GSHV: VP 8314, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 8314-01/01-2-95-184 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁵⁰ MORH, GSHV: VP 3008, Kl. 818-01/95-01, Ur. br. 3008-01/95-559 od 4. 8. 1995., Zapažanja o b/d.

³⁵¹ MORH, GSHV: VP 2125, Kl. 8/95-01/95, Ur. br. 2125-02-95-66 od 1. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁵² MORH, GSHV: ZP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213 od 22. 8. 1995., Raščlamba.

³⁵³ MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 116 od 4. 8. 1995.

³⁵⁴ MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 76 od 4. 8. 1995.

³⁵⁵ MORH, GSHV: VP 3006, Kl. 803-02/95-06, Ur. br. 3006-07-95-56 od 4. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće; MORH, GSHV: VP 3006, Kl. 8/95-01/4, Ur. br. 3006-07-95-1059-01 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁵⁶ MORH, GSHV: VP 1112/30, Kl. 8/95-01/32, Ur. br. 1112-32/01-95-175 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 8259, Kl. 81/95-01/08, Ur. br. 8259-01/95-40 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁵⁷ MORH, GSHV: VP 3010, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3010-01/95-05 od 5. 8. 1995., Izvješće za dan 5. 8. 1995.

između sela Gora i Župić presjekla prometnicu Glina – Petrinja.³⁵⁸ Tijekom dana 2. gardijska brigada HV-a je zauzela sela Šanja, Vilusi, Pecki i pola sela Luščani. U borbama je imala oštećeno jedno oklopno vozilo.³⁵⁹ Na bokove brigade uvedena je 1. bojna 140. domobranske pukovnije, koja je do tada bila operativna pričuva Zbornog područja Zagreb.³⁶⁰

Dijelovi Druge taktičke skupine ujutro su ponovili napad na Češko Selo. U napadu im je uništen jedan tenk T-55, pa se postrojba vratila na položaje s kojih je krenula u napad. Slijedio je srpski protunapad na Koloniju koji je odbijen uz pomoć specijalne postrojbe MUP-a, nakon čega je ponovljen napad prema Češkom Selu radi vraćanja izgubljenog područja. U protunapadu je poginulo i ranjeno više boraca, uništen je jedan tenk T-55 i bojno vozilo pješništva 2. gardijske brigade. Daljnje djelovanje zaustavio je general Petar Stipetić, koji je prema zapovijedi predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana imenovan zapovjednikom hrvatskih snaga na Banovini. General Stipetić je zapovjedio prestrojavanje snaga 153. brigade i Glinske pukovnije te naredio uvođenje 102. brigade na pravac prema Glini. Pad mraka i nedostatak pričuve Druge taktičke skupine spriječio je ostvarenje namjere. Na lijevom krilu Druge taktičke skupine dva voda pješništva 2. gardijske brigade i 12. domobranske pukovnije HV-a napali su Lovačku kuću. U napadu je poginuo zapovjednik satnije iz 12. domobranske pukovnije što je dovelo do prestanka napada i dijelom neorganiziranog povlačenja s tog područja.³⁶¹

Na pravcu istočno od Petrinje snage 57. i 101. brigade HV-a ostale su na položajima od prethodnog dana,³⁶² a 57. brigada je prijepodne ojačana dovodenjem 2. bojne 149. brigade HV-a za čuvanje bokova dostignute crte u zahvatu prometnice sela Komarevo – Blinja.³⁶³

Na sunjskom dijelu bojišta, nakon neuspjeha u prvom danu operacije i prestrojavanja snaga, 17. domobranska pukovnija je oko podne ponovno pokušala probiti srpsku crtu obrane. Nakon topničke pripreme i uz potporu dva tenka 2. gardijske brigade napala je i zauzela selo Strmen, a potom je ovladala prometnicom Strmen – selo Slovinci. Navečer je dio pukovnije bez uspjeha napao Vedro Polje.³⁶⁴ Manje uspjehe zabilježila je i 151. brigada. Ona je na pravcu Bobovac – most na rijeci Sunji predvečer stigla u selo Slovinci, a dijelom snaga zapadno od istog sela ispred željezničke pruge zaposjela je položaj za produženje napada.³⁶⁵ U toku dana po nalogu zapovjednika ZP Zagreb iz Popovače je u sela Bobovac, Stremen i

³⁵⁸ MORH, GSHV: VP 8252, Kl. 81/05-95/02, Ur. br. 8258-06/95-60 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁵⁹ MORH, GSHV: Zamjenik zapovjednika 2. gbr od 12. 8. 1995., Podaci o sprovedenim borbenim djelovanjima na glavnom smjeru napada.

³⁶⁰ MORH, GSHV: Ratni dnevnik 140. dp od 5. 8. 1995.; MORH, GSHV: VP 1106, Kl. 8/95-01/49, Ur. br. 1106-02-95-2 od 5. 9. 1995., Izvješće s raščlambe b/d.

³⁶¹ MORH, GSHV: Zapovjednik TS od 12. 8. 1995., Izvješće o provedenim borbenim djelovanjima TS. Prema nekim izvorima snage TS-2 tijekom 5. kolovoza nisu "provodile napadne aktivnosti". Domagoj BERNIĆ, Hrvoje BEŠLIĆ, Vladimir KRPAJAN, *Katalog izložbe "Pobjeda": Povodom 10. obljetnice vojno-redarstvene operacije "Oluja" 1995.-2005.*, Matica hrvatska Ogranak u Petrinji, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Ogranak Petrinja, Petrinja, 2005., 36; Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja".

³⁶² MORH, GSHV: VP 3099, Kl. 119-01/95-01, Ur. br. 3099-01/95-092/1 od 13. 8. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: VP 2123, Kl. 8/95-01, Ur. br. 2123-02/2-95-733/2 od 6. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁶³ MORH, GSHV: VP 3006, Kl. 803-02/95-06, Ur. br. 3006-07-95-0927 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

³⁶⁴ MORH, GSHV: VP 8314, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 8314-01/01-2-95-184 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁶⁵ MORH, GSHV: VP 3008, Kl. 818-01/95-01, Ur. br. 3008-01/95-559 od 4. 8. 1995., Zapažanja o b/d.

Kratečko premještena 145. brigada HV-a. Navečer je brigada dobila zadaću za napad na pravcu Selište Kostajničko kroz bojni raspored 151. brigade HV-a.³⁶⁶ Novi napad 103. brigada HV-a na općem pravcu Sunja – Kostajnica započela je oko 17 sati. Do 22 sata uspjela je zauzeti željezničku postaju Sunja na ulazu u selo Drljače. Zbog spuštanja noći napad nije nastavljen.³⁶⁷

Napokon, 6. kolovoza Petrinja je oslobođena, a tada je glavnina Banijskog korpusa SVK bila u izvlačenju prema Dvoru na Uni. Nakon snažne topničke pripreme TS 2 je ujutro krenula u napad, zauzela Martinovo vrelo i preko Češkog Sela oko 7 sati izbila na ulaz u Petrinju.³⁶⁸ Sa zapadnog pravca u Petrinju je ušla 12. domobranska pukovnija, koja je nakon oslobađanja razmještena u gradu i okolici.³⁶⁹ U širem području Petrinje 57. brigada je bez većeg otpora oslobodila sela Stražbenicu i Blinju i do podne je postigla nadzor nad prometnicom Petrinja – Kostajnica.³⁷⁰ Za nadzor prometnice Komarevo – Letovanci angažirana je 2. bojna 149. brigade.³⁷¹

Nakon oslobađanja Petrinje i povlačenja srpskih snaga prema Dvoru na Uni, oslobađanje Gline postalo je pitanje sata, iako je srpski otpor napredovanju 20. domobranske pukovnije na pojedinim pravcima, kao kod sela Marinbrod, Prekopa i Hađer bio jak.³⁷² No, dijelovi pukovnije navečer su ušli u Glinu,³⁷³ a u Glinu je navečer s postrojbama policije ušao i dio 153. brigade HV-a, koja je nakon dva dana neuspješnih djelovanja, preko Pokupskog i Hotnje prebačena u područje sela Gora.³⁷⁴ Tu je dobila zapovijed da dijelom snaga pomogne napredovanje 20. domobranske pukovnije prema Glini.³⁷⁵ Dijelom snaga brigada je zaposjela crtu Graberje – Novo Selo Glinsko – selo Brkići radi napredovanja prema selu Maja s 2. gardijskom brigadom.³⁷⁶ Tijekom noći 6./7. kolovoza Glina je oslobođena, a postrojbe 20. domobranske pukovnije preuzele su nadzor nad okolnim selima.³⁷⁷

³⁶⁶ MORH, GSHV: VP 3002, Kl. 030-01/95-01, Ur. br. 3002-01/95-1451 od 6. 9. 1995., Raščlamba.

³⁶⁷ MORH, GSHV: VP 2125, Kl. 8/95-01/95, Ur. br. 2125-02-95-66 od 1. 9. 1995., Raščlamba b/d. U raščlambi CIA-e navodi se da je ZP Zagreb 5. kolovoza još uvijek teško išlo protiv Banijskog korpusa SVK generala Tarbuka, ali da je pritisak HV-a počeo Srbe iscrpljivati. Kao prvi slom SVK ističe se gubitak Hrvatske Dubice, koju je oslobodila 125. domobranska pukovnija, a potom se navodi pritisak HV-a iz područja Sunje, koji je natjerao SVK na povlačenje prema Kostajnici, te proboj 5. korpusa ABiH iz bihačke enklave prema Žirovcu u rano jutro 5. kolovoza, koji je prisilio SVK na postavljanje svoje jedine pričuvne snage – 33. pješačke brigade, kao blokadu ovog puta prema korpusovoj pozadini. To se drži iznimno važnim, jer bez te rezerve SVK nije bila sposobna zaustaviti tvrdokornu 2. gardijsku brigadu HV-a u razbijanju trupa 31. brigade SVK oko Petrinje. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 371.

³⁶⁸ MORH, GSHV: Zapovjednik TS od 12. 8. 1995., Izvješće o provedenim borbenim djelovanjima TS.

³⁶⁹ MORH, GSHV: VP 8252, Kl. 81/05-95/02, Ur. br. 8258-06/95-60 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁷⁰ MORH, GSHV: VP 3099, Kl. 119-01/95-01, Ur. br. 3099-01/95-092/1 od 13. 8. 1995.

³⁷¹ MORH, GSHV: VP 3006, Kl. 8/95-01/4, Ur. br. 3006-07-95-1059-01 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁷² MORH, GSHV: Zapovjedništvo 20. dp od 6. 8. 1995., Bojno izvješće br. 06.

³⁷³ MORH, GSHV: VP 8259, Kl. 81/95-01/08, Ur. br. 8259-01/95-40 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁷⁴ MORH, GSHV: VP 3010, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3010-01/95-06 od 6. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće.

³⁷⁵ MORH, GSHV: VP 3010, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3010-01/95-07 od 7. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće.

³⁷⁶ MORH, GSHV: VP 3010, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3010-01/95-06 od 6. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće.

³⁷⁷ MORH, GSHV: Zap. 20. dp od 7. 8. 1995., Bojno izvješće br. 07.

Nakon oslobađanja Petrinje i u vrijeme oslobađanja Gline glavne snage Zbornog područja Zagreb angažirane su za oslobađanje i čišćenje Banovine, napose gorskog masiva Zrinske gore. Glavnu ulogu obavila je 2. gardijska brigada nastupanjem u zahvatu prometnice Glina – Dvor na Uni. Glavnina brigade je do podne 6. kolovoza zauzela Gornju i Donju Bačugu. Na putu Petrinja – Jabukovac brigada se spojila s dijelom svojih snaga iz Druge taktičke skupine nakon čega je nastavila prema Hrvatskom Čuntiću, Prnjavoru Čuntićkom i Jabukovcu. Do noći brigada je oslobodila Veliki Šušnjar i Majski Trtnik. Tijekom napredovanja skupina je imala sukob sa srpskom zaštitnicom koja je osiguravala izvlačenje svoje glavnine i civila prema Glini. Dio zaštitnice je uništen, a ostatak se povukao za glavninom Banijskog korpusa. Druga gardijska brigada zanočila je na crti Majski Trtnik – Banski Grabovac – Veliki Šušnjari.³⁷⁸ U Banski Grabovac je predvečer stigla i bojna 140. domobranske pukovnije koja je zaposjela položaje u selima Vlahović i Veliki Šušnjar.³⁷⁹ Druga taktička skupina je bez većeg naprezanja dospjela u Blinju, a do večeri je s dijelom 57. brigade HV-a ovladala i selom Umetić u kojemu je organizirala obranu.³⁸⁰

Tijekom 6. kolovoza i snage na sunjskom pravcu počele su bilježiti uspjehe. Područjem od sela Drljače i Radonja Luke ovladala je 103. brigada HV-a. Brigada je prestrojila snage i uz slab otpor srpskih snaga u dužini od tri kilometra na dijelu između sela Prevršac i Panjani izbila na prometnicu Kostajnica – Petrinja.³⁸¹ Snage 17. domobranske pukovnije i 151. brigade HV-a napredovale su osnovnim pravcem Slovinci – selo Timarci – Selište Kostajničko – selo Rosulje – Hrvatska Kostajnica. Na njihovom pravcu u popodnevnim satima uvedena je ojačana bojna 145. brigade HV-a. Oko podne, na cesti Dubica – Sunja 151. brigada HV-a je postigla dodir sa snagama Zbornog područja Bjelovar. U večernjim satima ove snage su stigle u Kostajnicu koju su oko podneva oslobodile snage Zbornog područja Bjelovar. Nakon toga preuzele su osiguranje prometnica na oslobođenom području.³⁸²

Ujutro 7. kolovoza 2. gardijska brigada HV-a krenula je pravcem Maja – Donji Klasnić – Donji Žirovac – Dvor na Uni. Do križanja u selu Januzi otpor su pružale manje protivničke skupine koje su razbijene u pokretu bez zaustavljanja postrojbe. U Januzima i u selu Grabno srpske snage su organizirale obranu u ulozi zaštitnice vojsci i civilima koji su se preko Velikog i Malog Obljaja izvlačili iz Vojnića i Vrginmosta. Brigada je blokirala područje s dijelom jedne bojne, a glavninom snaga nastavila je pravcem Brezovo Polje – Donji Žirovac. Napredovanje je u podnožju prijevoja Vratnik zaustavio vod srpskih tenkova iz Gornjeg Žirovca, koji je djelovao po Vratniku i vatrom nadzirao cestu za Donji Žirovac. Brigada se utvrdila na dostignutoj crti i s dijelom snaga očistila sela Čavlovcu, Brđane i Ličine.³⁸³

³⁷⁸ MORH, GSHV: 2. gbr od 12. 8. 1995., Podaci o sprovedenim borbenim djelovanjima na glavnom smjeru napada.

³⁷⁹ MORH, GSHV: Ratni dnevnik 140. dp od 6. 8. 1995.; MORH, GSHV: VP 1106, Kl. 8/95-01/49, Ur. br. 1106-02-95-2 od 5. 9. 1995., Izvješće.

³⁸⁰ MORH, GSHV: Zapovjednik TS od 12. 8. 1995., Izvješće o provedenim borbenim djelovanjima TS.

³⁸¹ MORH, GSHV: VP 2125, Kl. 8/95-01/95, Ur. br. 2125-02-95-66 od 1. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213/1 od 13. 9. 1995., Raščlamba.

³⁸² MORH, GSHV: VP 8314 Sunja, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 8314-01/01-2-95-184 od 5. 9. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: VP 3008, Kl. 818-01/95-01, Ur. br. 3008-01/95-559 od 4. 8. 1995., Zapažanja; MORH, GSHV: VP 3002, Kl. 030-01/95-01, Ur. br. 3002-01/95-1451 od 6. 9. 1995., Raščlamba.

³⁸³ MORH, GSHV: 2. gbr od 12. 8. 1995., Podaci o sprovedenim borbenim djelovanjima na glavnom smjeru napada; MORH, GSHV: VP 1112/30, Kl. 8/95-01/32, Ur. br. 1112-32/01-95-175 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d.

Gradić Dvor na Uni bio je mjesto posljednjeg velikog boja na Banovini. Od 4. do 7. kolovoza domicilna 33. pješačka brigada SVK sukobljavala se s postrojbama 5. korpusa ABiH. Njezina najvažnija zadaća bila je održavanje mostobrana na Uni za Republiku Srpsku preko kojeg je 5. kolovoza počelo izvlačenje ljudstva iz dubine Banovine. Raspad brigade počeo je 6. kolovoza nakon što su hrvatske snage oslobodile Petrinju i Kostajnicu. Tijekom 7. kolovoza brigada se povukla preko Une. Prema podacima srpske strane, istog su dana nadomak Dvora izbile snage 13. pješačke brigade SVK i civili s Korduna.³⁸⁴ Istočno od Dvora, u selu Rosulje, na prilazu Kostajnici s pravca Dubice napredovali su dijelovi 17. domobranske pukovnije, 145. i 151. brigade.³⁸⁵ U središtu Dvora hrvatske snage sukobile su se s pripadnicima srpske vojske, izmiješanim s civilima koji su preko mosta prelazili u Bosnu. Prema srpskim izvorima, postrojbe HV-a sukobile su se s ostacima 13. pješačke brigade SVK i prikupljenim ljudstvom drugih srpskih postrojbi, odnosno pješaštvom glinske 24. pješačke brigade i šest tenkova 2. oklopne brigade Korpusa specijalnih jedinica koji su napali iz Bosanskog Novog i sela Vanjici. Nakon noćne borbe hrvatske snage odbačene su na periferiju mjesta i u selo Zamlrača, jer im manevar i prestrojavanje snaga u gradu nije bilo moguće. Uz to su srpske snage s okolnih brda držale pod vatrom prilaznu prometnicu iz Kostajnice. Tijekom borbi trajalo je izvlačenje civila. Kolonu izbjeglica kod Žirovca na kraće je vrijeme presjekao 5. korpus ABiH. Nakon deblokade nastavljeno je izvlačenje civila i vojnika preko mosta na Uni. Završeno je u kasnim večernjim satima 9. kolovoza. Odmah potom u Dvor su ušle hrvatske snage i spojile se s dijelovima 5. korpusa ABiH.³⁸⁶

Dok su trajale borbe za Dvor 2. gardijska brigada je 8. kolovoza izbila na crtu Galijaši – Donji Žirovac gdje se spojila s dijelom 505. brigade 5. korpusa ABiH. Njezina taktička skupina je presjekla prometnicu Glina – Obljaj – Žirovac i izbila na crtu Šibine – Hajetić – Donja Buzeta – Svrčića.³⁸⁷ Dijelovi brigade su 10. kolovoza, nakon što je operacija već službeno bila završena, pravcem Donji Žirovac – Komora – Grmušani stigli bez borbi u Dvor na Uni.³⁸⁸ Sljedećeg dana dijelovi brigade su se preko Donjeg i Gornjeg Dobretina u selu Ivanjska spojili s ABiH i tako praktično završili svoje sudjelovanje u operaciji.³⁸⁹ Tijekom napredovanja bokove i zaleđe 2. gardijske brigade osiguravale su povremeno snage 140. domobranske pukovnije, 12. domobranske pukovnije i 148. brigade HV-a. Dvije bojne 140. domobranske pukovnije su od 6. kolovoza do kraja operacije stalno bile podređene 2. gardijskoj brigadi na zadaćama držanja crte i osiguranja bokova.³⁹⁰

³⁸⁴ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 218-219, 236.

³⁸⁵ Prema podacima Obavještajnog odjela ZZP Zagreb u Dvor su između 18 i 19 sati ušle 151. i 145. brigada HV-a. MORH, GSHV: ZZP Zagreb, Obavještajni odsjek, Kl. 81/95-02/01, Ur. br. 1075-10/95-63 od 8. 8. 1995.

³⁸⁶ MORH, GSHV: VP 8314, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 8314-01/01-2-95-184 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 3002, Kl. 030-01/95-01, Ur. br. 3002-01/95-1451 od 6. 9. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: VP 3008, Kl. 818-01/95-01, Ur. br. 3008-01/95-559 od 4. 8. 1995., Zapažanja; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 218-219, 227.

³⁸⁷ MORH, GSHV: 2. gbr od 12. 8. 1995., Podaci o sprovedenim borbenim djelovanjima na glavnom smjeru napada; MORH, GSHV: Zapovjednik TS od 12. 8. 1995., Izvješće o provedenim borbenim djelovanjima TS.

³⁸⁸ MORH, GSHV: 2. gbr od 12. 8. 1995., Podaci o sprovedenim borbenim djelovanjima na glavnom smjeru napada.

³⁸⁹ Isto.

³⁹⁰ MORH, GSHV: VP 1106, Kl. 8/95-01/49, Ur. br. 1106-02-95-2 od 5. 9. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZZP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213 od 22. 8. 1995., Raščlamba.

Nakon sudjelovanja u oslobađanju Petrinje, 12. domobranska pukovnija je angažirana na osiguranju područja u pravcu nastupanja 2. gardijske brigade HV-a. Tijekom 8. kolovoza pukovnija je prebačena u područje prijevoja Vratnik – selo Žirovac i duž prometnice Dragotina – Donji Klasnić. U dva sljedeća dana, pukovnija je izbila na državnu granicu na crti Donji Žirovac – Matijevići gdje je uspostavila kontakt sa snagama 5. korpusa ABiH.³⁹¹

Veći dio operacije 148. brigada HV-a, bez jedne bojne, bila je u pričuvi Glavnog stožera HV-a. Dana 9. kolovoza dovedena je u područje sela Veliki Šušnjar i Martinovići gdje je jedna bojna podređena 2. gardijskoj brigadi u selu Donji Klasnić. Do 11. kolovoza angažirana je na čišćenju i pretresu sela Donji Klasnić, Kozaperovica i Gradac Mali nakon čega je povučena s Banovine i demobilizirana.³⁹²

Na zadaći pretresa Zrinske gore angažirane su snage većine postrojbi koje su sudjelovale u borbama za oslobađanje Petrinje i Kostajnice. Snage 57. brigade su preko Moštаницe, Jabukovca i sela Miočinovići 8. kolovoza prijepodne izbile na Zrinsku goru kod doma Šamarice. Zbog zbjega na cesti Žirovac – Dvor koji je imao oko 20 tisuća ljudi, brigada je prekinula napredovanje. Dan kasnije oslobodila je sela Rujevac i Bešlinac, a 10. kolovoza je izbila na državnu granicu pravcem Majdan – Kolabin Jarak – Makarovača.³⁹³

Nakon prelaska prometnice Knezovljani – Kostajnica 101. brigada je angažirana na pretresu sjeveroistočnih padina Zrinske gore. Do 19 sati 9. kolovoza dostigla je crtu Trgovi – Grmušani – Vanjčići, a dan kasnije crtu Ljubina – Sočanica – Kotarani i spojila se s 5. korpusom ABiH u Kotaranima.³⁹⁴ Na pretresu Zrinske gore nekoliko dana bila je angažirana i 103. brigada. Nakon čišćenja istočnog dijela Zrinske gore brigada je primila položaj na državnoj granici na rijeci Uni od sela Zamlača do Volinje.³⁹⁵

Nakon oslobađanja Dvora na Uni snage 17. domobranske pukovnije, 145. i 151. brigade angažirane su na pretresu terena, spajanju s postrojbama 5. korpusa ABiH i osiguranju državne granice na području općine Dvor na Uni.³⁹⁶

Druga skupina postrojbi: 153. brigada, 20. domobranska pukovnija, 102. brigada i dijelovi 140. domobranske pukovnije angažirane su u čišćenju šireg područja Gline, prema okruženom Kordunaškom korpusu i u pretresu Petrove gore. Od 11. kolovoza snage 153. brigade i 20. domobranske pukovnije bile su angažirane na zaštiti državne granice.³⁹⁷

Dana 10. kolovoza poslijepodne Zapovjedništvo Zbornog područja Zagreb izvijestilo je Glavni stožer HV-a da su njegove snage “u potpunosti [...] izvršile svoju zadaću i izbile na

³⁹¹ MORH, GSHV: VP 8252, Kl. 81/05-95/02, Ur. br. 8258-06/95-60 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁹² MORH, GSHV: VP 3005, Kl. SP 81/95-01, Ur. br. 3005-01/1-95-80 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁹³ MORH, GSHV: VP 3099, Kl. 119-01/95-01, Ur. br. 3099-01/95-092/1 od 13. 8. 1995., Raščlamba.

³⁹⁴ MORH, GSHV: VP 2123, Kl. 8/95-01, Ur. br. 2123-02/2-95-733/2 od 6. 9. 1995., Raščlamba b/d u operaciji “Olujja”.

³⁹⁵ MORH, GSHV: VP 2125, Kl. 8/95-01/95, Ur. br. 2125-02-95-66 od 1. 9. 1995., Raščlamba b/d.

³⁹⁶ MORH, GSHV: ZPP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213 od 22. 8. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: VP 8314, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 8314-01/01-2-95-184 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 3002, Kl. 030-01/95-01, Ur. br. 3002-01/95-1451 od 6. 9. 1995., Raščlamba.

³⁹⁷ MORH, GSHV: Ratni dnevnik 140. dp od 8. 8. 1995.; MORH, GSHV: ZM 102. brigade D HV, Kl. 8/95-01/36, Ur. br. 2124-03/1-95-21 od 17. 8. 1995., Raščlambe b/d; MORH, GSHV: ZPP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213 od 22. 8. 1995., Raščlamba; MORH, GSHV: VP 8259, Kl. 81/95-01/08, Ur. br. 8259-01/95-40 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d.

državnu granicu RH”.³⁹⁸ Sljedećeg dana preuzeti su položaji i od 1. gardijske brigade.³⁹⁹ Dan kasnije počela je dvodnevna akcija čišćenja Zrinske gore od zaostalih dijelova SVK.⁴⁰⁰ Dio snaga Zbornog područja bio je angažiran na čišćenju područja uz državnu granicu i na osiguranju oslobođenog područja.⁴⁰¹ Zajedno sa snagama Zbornog područja Karlovac do 14. kolovoza trajala je blokada Petrove gore koju su pretresale snage specijalne policije MUP-a RH.⁴⁰² Nakon provedenog čišćenja s 13. kolovozom dio ratnih postrojba počeo je napuštati dojučerašnje bojno polje i vraćati se u matična mjesta, gdje je slijedio svečani doček i demobilizacija.⁴⁰³

Hrvatski vojnici (gardisti) u Budičini

³⁹⁸ MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, IZpM-1 Sisak, Kl. 8/95-01/10, Ur. br. 1075-IZpM-1/95-139 od 10. 8. 1995., Izvješće.

³⁹⁹ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-464 od 11. 8. 1995., Zapovijed.

⁴⁰⁰ MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, NZpM-2 Dvor, Kl. 8/95-01/12, Ur. br. 1075-NZpM-2/95-11 od 12. 8. 1995., Zapovijed.

⁴⁰¹ MORH, GSHV: VP 3010, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 3010-01/95-014 od 12. 8. 1995., Operativno dnevno izvješće; MORH, GSHV: VP 8252, Kl. 81/05-95/02, Ur. br. 8258-06/95-60 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 2121, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 2123, Kl. 8/95-01, Ur. br. 2123-02/2-95-733/2 od 6. 9. 1995.

⁴⁰² MORH, GSHV: VP 2121, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba.

⁴⁰³ MORH, GSHV: VP 2125, Kl. 8/95-01/95, Ur. br. 2125-02-95-66 od 1. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 3002, Kl. 8/95-01/10, Ur. br. 3002-01-90/95-64 od 12. 8. 1995., Dnevno izvješće; MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, IZpM-1 Sisak, Kl. 8/95-01/10, Ur. br. 1075-IZpM-1/95-189 od 13. 8. 1995. Zapovijed; MORH, GSHV: VP 3002, Kl. 8/95-01/10, Ur. br. 3002-01-90/95-67 od 14. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: ZZZP Zagreb, Kl. 801-02/95-02/76, Ur. br. 1075-11/95-2 od 13. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: VP 3008, Kl. 818-01/95-01, Ur. br. 3008-01/95-559 od 4. 8. 1995., Zapažanja; MORH, GSHV: VP 2123, Kl. 8/95-01, Ur. br. 2123-02/2-95-733/2 od 6. 9. 1995., Raščlamba b/d; MORH, GSHV: VP 3006, Kl. 8/95-01/4, Ur. br. 3006-07-95-1059-01 od 4. 9. 1995., Raščlamba b/d.

Zaključak

Po svom mjestu na ratištu, Zborno područje Zagreb imalo je posebno mjesto u Hrvatskoj vojsci. Bilo je veće i jače od ostalih zbornih područja. Zbog brojnosti je dio njegovih snaga pridodan drugim zbornim područjima. Samo je po ratnom planu bilo ojačano s nekoliko postrojbi Glavnog stožera HV-a, od kojih je osobit značaj imala 81. gardijska bojna. Međutim, ova postrojba, kao još neka pojačanja, nisu realizirana. To je dovelo do promjene plana i uvođenja snaga ZP Bjelovar na pravac Jasenovac – Hrvatska Kostajnica kao kompenzacije za nerealizirana pojačanja.

Uspjeh ZP Zagreb u *Oluji* bio je ispod očekivanja, no krivnja za to, čini se, nije bila samo u nerealiziranim ojačanjima. Već prvog dana operacije dijelovi 2. gardijske brigade zapeli su u napadu na Petrinju. Zastoj ove brigade nepovoljno je odredio daljnji tijek operacije cjelokupnog Zbornog područja.⁴⁰⁴ Kriza je bila tolika da je osobno predsjednik Republike morao intervenirati i postaviti novog zapovjednika hrvatskih snaga na Banovini. U izvješću koje je načelnik Glavnog stožera HV-a poslao predsjedniku Republike kaže se da “je u probou obrane na smjeru Sisak – Petrinja krivim prosudbama i odlukama krivih oblika manevra zapovjednika Zbornog područja došlo do nepotrebnih gubitaka i narušavanja morala. Novoostvareni uspjeh po dolasku i odlukama generala Stipetića nije u cijelosti iskorišten jer je zastoj od dva dana omogućio izvlačenje znatnijeg dijela borbene tehnike 39. banijskog korpusa i Korpusa specijalnih snaga SVK.”⁴⁰⁵

U cjelini, ZP Zagreb je, uz početne probleme, ostvarilo dodijeljenu zadaću. U *Oluji* je vjerojatno bilo najslabiji operativni sastav HV-a.⁴⁰⁶ Slabo i nekoordinirano zapovijedanje obilježilo je i drugu stranu, Banijski korpus SVK. Zbog hrvatskih propusta u borbama oko Petrinje opći dojam vrijednosti toga korpusa, odnosno njegove 31. motorizirane brigade, veći je nego što je objektivno bio.⁴⁰⁷ Zborno područje Zagreb u operaciji je imalo 80 poginulih, 380 ranjenih i 16 nestalih pripadnika.⁴⁰⁸

⁴⁰⁴ CIA-ini analitičari uzrok problema HV-a u napadu na Petrinju 4. kolovoza vide u odluci zapovjednika ZP Zagreb da 2. gardijska brigada izravno napadne grad, umjesto da ga prema planu napada zaobiđe i okruži. Posljedica ove odluke bilo je izbacivanje iz stroja nekoliko tenkova HV-a na prilazima Petrinji od strane 31. pješačke brigade SVK, koja je tako spriječila i napredovanje pješaštva. Amerikanci drže da je slabo napredovao i naknadni udar prema Kostajnici, te da je bolji posao napravila tek 125. domobranska pukovnija u prodoru prema Hrvatskoj Dubici uz rijeku Unu. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 370.

⁴⁰⁵ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁰⁶ General Stipetić ne slaže se s ovom ocjenom prije nego što se naprave cjelokupna istraživanja potrebna za takvu ocjenu. HMDCCR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”; General Tus drži da prilikom ocjenjivanja djelovanja ZP Zagreb u “Oluji” treba uzeti u obzir da su greške napravljene u prvom danu nadoknađene drugi dan i da se nisu odrazile na tijek operacije, odnosno da nisu utjecale na njezin ishod, jer je na kraju drugoga dana situacija tekla prema planu i na Banovini. HMDCCR: Recenzija generala Antona Tusa za tekst o vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

⁴⁰⁷ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 239-240.

⁴⁰⁸ MORH, GSHV: ZP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213/1 od 13. 9. 1995., Raščlamba.

Okruženje i predaja Kordunaškog korpusa

Dana 5. kolovoza predvečer glavnina Kordunaškog korpusa, s dijelom srpskog stanovništva Korduna, bila je u poluokruženju hrvatskih snaga. Prometnica prema Lici bila je presječena, a prometnica koja je kroz Glinu vodila prema Dvoru na Uni mogla je biti lako ugrožena. General Mile Novaković, zapovjednik srpskih snaga na Kordunu i Banovini, naredio je Komandi Kordunaškog korpusa da skрати obranu i istu postavi na desnoj obali Korane, od Skrada do Tržića. Koordinacioni odbor Korduna, koji je od 4. kolovoza zasjedao i vodio djelovanja iz nadležnosti vlasti i države, donio je odluku o evakuiranju stanovništva pravcem Vojnić – Vrginmost – Glina – Dvor, jer je prijetila opasnost da hrvatske snage uđu u Glinu i presjeku prometnicu. Zaštita Gline planirana je dovodenjem u Viduševac 2. oklopne brigade Korpusa specijalnih jedinica i jedne čete 19. pješачke brigade. Naredbu je provela samo četa 19. brigade, dok je Oklopna brigada krenula prema Dvoru na Uni. Tijekom toga dana u području Rakovice i Plitvica hrvatske i bošnjačke snage potpuno su razdvojile Kordunaški od Ličkog korpusa SVK. Krajem dana, 6. kolovoza, hrvatske snage ušle su u Glinu, pa je glavnina Kordunaškog korpusa s oko 35.000 civila ostala okružena na širem području Topuskog. Komanda korpusa zatražila je zaštitu snaga UNCRO-a.⁴⁰⁹

Prema Korpusu je Glavni stožer HV-a namjeravao poslati 1. gardijsku brigadu. Brigadi je 6. kolovoza poslijepodne dana zadaća da se pripremi za napad na pravcu Cetingrad – Johovo – Vojnić s ciljem razbijanja srpskih snaga, oslobađanja Vojnića i nastupanja prema Topuskom gdje prelazi u djelatnu obranu.⁴¹⁰ Napadne namjere prema srpskim snagama načelnik Glavnog stožera HV-a zaustavio je iza ponoći 6./7. kolovoza kad je zapovjedio hrvatskim snagama da u 6 sati uspostave prekid vatre u području Vojnić – Vrginmost – Glina – Kostajnica – Dvor na Uni. Na temelju kontakata s predstavnicima UNCRO-a vladalo je mišljenje da je predaja srpskih snaga na Banovini gotova stvar. Prema izvorima, Zborno područje Zagreb dobilo je zapovijed da pripremi postrojbu jačine brigade te s njom do 7 sati u pratnji UNCRO-a zaposjedne Dvor na Uni i dozvoli prijelaz preko mosta u Bosnu i Hercegovinu samo nenaoružanim osobama, a oficirima i podoficirima s pištoljima. Sve ostalo oružje i vojna oprema u nazočnosti UNCRO-a trebalo je biti predano HV-u.⁴¹¹

Brzo se pokazalo da od ovakvog “scenarija” neće biti ništa. Srpska strana “nije ispoštovala uvjete dogovorene u svezi prekida djelovanja na području Banovine i predaje naoružanja i vojne opreme”, pa je načelnik Glavnog stožera HV-a prijepodne 7. kolovoza povukao zapovijed o prekidu vatre i zapovjedio nastavak djelovanja radi “razbijanja neprijatelja na području Banovine i izbijanja na državnu granicu Republike Hrvatske sukladno ranije datim zapovjedima”. U zapovijedi je upozoreno na pridržavanje i poštivanje odredbi Ženevske konvencije prema zarobljenicima i civilima. Za provođenje zadaće bili su odgovorni zapovjednici ZP Karlovac i Bjelovar kao i general Stipetić.⁴¹² Hrvatske snage bile su spremne na pregovore samo u slučaju bezuvjetne predaje.⁴¹³ No, bojna djelovanja hrvatskih snaga su prekinuta iza podne 8. kolovoza, na temelju zapovijedi predsjednika Republike Hrvatske dr.

⁴⁰⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 216-217.

⁴¹⁰ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-411 od 6. 8. 1995., Zapovijed.

⁴¹¹ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-420 od 7. 8. 1995., Zapovijed. General Stipetić napominje da nikada nije dobio takvu zapovijed, a da je u dogovorima inzistirano na predaji cjelokupnog naoružanja poraženoga protivnika. HMDCCR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

Franje Tuđmana.⁴¹⁴ Ubrzo potom dobivena je vijest da Kordunaški korpus SVK pristaje na bezuvjetnu predaju i da general HV-a Petar Stipetić “vrši tehničke pripreme za predaju”.⁴¹⁵

U 13.20 sati u Zapovjedništvu Ukrajinskog bataljuna u Glini, u nazočnosti predstavnika UNCRO-a počeli su dogovori o predaji korpusa, a do potpisivanja predaje je došlo oko 14 sati kod hotela “Briuni” prije ulaza u Topusko. Hrvatsku je zastupao general Petar Stipetić, a srpsku stranu pukovnik Čedo Bulat i ministar unutarnjih poslova RSK Tošo Pajić.⁴¹⁶ Istoga dana navečer u Glini je održan drugi sastanak na kojem su konkretizirane obveze obiju strana i precizirani detalji predaje.⁴¹⁷ Dogovoreno je da će korpus 9. kolovoza predati kompletno naoružanje i opremu, no časnicima poražene vojske ipak je ostavljeno osobno naoružanje, radi održavanja reda u svojim redovima. Izvlačenje ljudstva dogovoreno je pravcima Topusko – Glina – Sisak – autocesta Lipovac. Hrvatske vlasti bile su obvezne osigurati im neometan i siguran prolaz.⁴¹⁸

Predaja korpusa završena je 8. kolovoza, a prikupljanje oružja započelo je 9. kolovoza u 8 sati.⁴¹⁹ Nestegovnim ponašanjem predaju su ometali pojedini pripadnici HV-a u Topuskom, no to je ubrzo onemogućeno.⁴²⁰ Nakon predaje korpusa, postrojbe Vojne policije u suradnji s civilnom policijom MUP-a Republike Hrvatske osiguravale su pravac kretanja pripadnika korpusa i stanovnika prometnicom Topusko – Glina – Petrinja – Sisak – Popovača – autocesta Lipovac u vremenu od 15 sati 9. kolovoza do 16.15 sati 12. kolovoza. Skupina je brojala 16 kolona s 1600 osobnih vozila, 129 teretnih vozila, 30 autobusa, 1436 traktora i oko 13.000 osoba. Na kolonu je u Sisku dva puta bacano kamenje, a prema sadržaju raščlambe jedan pripadnik HV-a uporabio je oružje, pri čemu nije bilo posljedica.⁴²¹

⁴¹² MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-421 od 7. 8. 1995. u 11,05 sati, Zapovjed. Suprotno sadržaju izvora general Stipetić navodi da nije upoznat s tom zapovijedi i drži da ju je mogao primiti general Basarac. HMDCDR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

⁴¹³ MORH, GSHV: Glavni stožer OS RH, Ratni dnevnik, bilj. 347 od 8. 8. 1995. Slično kao i kod prethodne zapovijedi, general Stipetić tvrdi da takva zapovijed njemu nikad nije došla. HMDCDR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

⁴¹⁴ MORH, GSHV: Glavni stožer OS RH, Ratni dnevnik, bilj. 350 od 8. 8. 1995.

⁴¹⁵ MORH, GSHV: Glavni stožer OS RH, Ratni dnevnik, bilj. 353 od 8. 8. 1995.

⁴¹⁶ MORH, GSHV: Zapisnik o predaji 21. kordunskog korpusa od 8. 8. 1995.

⁴¹⁷ MORH, GSHV: Zapisnik sa sastanka predstavnika Hrvatske vojske i civilnih vlasti s predstavnicima 21. kordunskog korpusa uz nazočnost predstavnika UNCRO-a, EM i UNHCR-a od 8. 8. 1995.

⁴¹⁸ MORH, GSHV: Sporazum o predaji 21. korpusa od 8. 8. 1995.

⁴¹⁹ U ratnom dnevniku zapisano je da je predaja počela 9. kolovoza u 9,20 sati, te da je trajala i sljedećeg dana. MORH, GSHV: Glavni stožer OS RH, Ratni dnevnik, bilj. 371 od 9. 8. 1995.; MORH, GSHV: Glavni stožer OS RH, Ratni dnevnik, bilj. 399 od 10. 8. 1995.

⁴²⁰ MORH, GSHV: Glavni stožer OS RH, Ratni dnevnik, bilj. 399 od 10. 8. 1995.

⁴²¹ MORH, GSHV: Uprava Vojne policije, Kl. SP-80-01/95-158, Ur. br. 512-19-01-95-632 od 16. 9. 1995., Raščlamba.

Zapovjednik 21. kordunskog korpusa tzv. Srpske vojske Krajine (SVK) pukovnik Čedo Bulat potpisuje predaju Hrvatskoj vojsci, 8. kolovoza 1995.

PREDSTAVNICI SRPSKE STRANE:

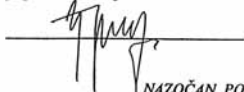
1. Zapovjednik 21. kordunskog korpusa
pukovnik Čedo Bulat

2. Tošo Pajić

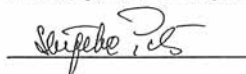

3. Zapovjednik 11. br. 21. kordunskog
korpusa
potpukovnik Dragan Kovačić

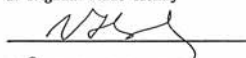

PREDSTAVNICI HRVATSKE VOJSKE:

1. General pukovnik Petar Stipetić

2. brigadir Vlado Hodalj

3. poručnik Miroslav Vidović

NAZOČAN POTPISIVANJU SPORAZUMA

ZAPOVJEDNIK UNCRO-a SEKTORA SJEVER

pukovnik Col Mokrents

Glina, 08. kolovoz 1995. godine.

Potpisi na "Sporazumu o predaji 21. korpusa"

Hrvatska vojska probija se prema Dubici, 4. kolovoza 1995. (autor fotografija: Željko Gašparović)

ZBORNO PODRUČJE BJELOVAR

Nakon uspješnog sudjelovanja u operaciji *Bljesak* Zborno područje Bjelovar zaduženo je za obranu državne granice Republike Hrvatske na rijekama Una i Sava. Posljednja od zapovijedi za obranu napisana je sredinom srpnja 1995. godine.⁴²² Zadaća obrane bila je aktualna do 2. kolovoza kada je načelnik Glavnog stožera HV-a izdao usmenu zapovijed o angažmanu Zbornog područja Bjelovar na oslobađanju Banovine u operaciji *Oluja*.⁴²³ Za provedbu zadaće ZP Bjelovar je ojačano sa 121. domobranskom pukovnijom iz ZP Osijek, 125. domobranskom pukovnijom i divizijunom 202. topničko-raketne brigade PZO iz sastava ZP Zagreb. Zadaća je bila da se uz jaku topničku potporu nasilno prijeđe rijeka Sava i razbije protivnik na desnoj obali, nastavi napredovanje glavnim snagama pravcem Jasenovac – Dubica, a pomoćnim pravcem Orahova – Dubica oslobodi Dubica i izbije na prometnicu Dubica – Sunja. Nakon toga trebalo je uvesti operativnu pričuvu i nastaviti napad dolinom rijeke Une na pravcu Dubica – Kostajnica i Dubica – Sunja do spajanja sa snagama ZP Zagreb. U prvoj etapi napada, na forsiranju Save angažirane su snage 125. domobranske pukovnije HV-a, glavnina 52. domobranske pukovnije i 34. inženjerijska bojna HV-a. U drugoj fazi napada planirano je uvođenje u boj borbene skupine 24. domobranske pukovnije i bojne 52. domobranske pukovnije. Zadaća 121. domobranske pukovnije bila je organizirati upornu i odsudnu obranu državne granice od ušća kanala Mali Strug u rijeku Savu do Davora. Jedna bojna trebala je biti u pričuvi za izvršenje drugih bojevih zadaća.

Za topničku potporu formirana je topnička skupina od topništva 18. topničkog divizijuna i bitnice haubica 105 mm 121. domobranske pukovnije. Skupina je razmještena na području Plesmo – Sušije – Orahovo polje sa zadatkom neutraliziranja protivničkog topništva, žive sile i paljbenih sredstava. Protuoklopni boj bio je zadaća ustrojbenih dijelova angažiranih snaga. Za protuzračnu obranu zadužen je divizijun 202. topničko-raketne brigade PZO i vodova PZO u domobranskim pukovnijama. Inženjerijsko osiguranje bila je zadaća svih postrojbi, a napose 34. inženjerijske bojne, s težištem na osiguranju kretanja, zaprječivanju i utvrđivanju državne granice. Zapovjedno mjesto ZP Bjelovar bilo je u Bjelovaru, a Istaknuto zapovjedno mjesto u Novskoj. Zapovjednik Zbornog područja bio je general-bojnik Luka Džanko.⁴²⁴

Protivnik ZP Bjelovar na Banovini bila je glavnina 26. pješačke brigade Banijskog korpusa SVK, a na području Bosne i Hercegovine 11. dubička brigada Vojske Republike Srpske koja je, prema obećanju njezinog zapovjednika, pred operaciju trebala pružiti pomoć u jačini jedne čete na pravcu Dubica – Rosulje.⁴²⁵

⁴²² MORH, GSHV, ZP Bjelovar, Bjelovar, 14. srpnja 1995. – Operativna zapovijed za obranu.

⁴²³ MORH, GSHV: Zap. ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-1285 od 13. 9. 1995., Ocjena.

⁴²⁴ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-1053 od 2. 8. 1995., Operativna zapovijed.

⁴²⁵ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 236-237.

Provedba

Nakon prijema zapovijedi za operaciju Zapovjedništvo ZP Bjelovar i podređene postrojbe imali su svega 30 sati za pripremu djelovanja. Provedena je mobilizacija i domobilizacija postrojbi koje su tijekom večernjih sati 3. kolovoza počele dovodenje u očekivano područje.⁴²⁶ U 3 sata ujutro 4. kolovoza sve postrojbe predviđene za uporabu u prvom i drugom postroju bile su spremne za izvršenje dobivenih zadaća.⁴²⁷ U 5.30 sati, nakon dobivenog signala, počela je topnička priprema po prednjem kraju i dubini srpske obrane, a postrojbe su prema planu krenule u provedbu zadaće.⁴²⁸

Dvije bojne 125. domobranske pukovnije HV-a uspješno su forsirale rijeku Savu kod sela Krapje i Klenov Bok kod Jasenovca, te nastavile napad na pravcima selo Višnjica – selo Uštica – selo Tanac – Dubica i selo Predore – selo Donji Cerovljani – Dubica. Kod sela Višnjice srpske snage su na kraće vrijeme zadržale dio pukovnije. Nakon slamanja srpskog otpora pukovnija je oslobodila sela Višnjicu, Predore, Ušticu i Tanac. Na taj je način omogućeno uvođenje u borbu drugog bojnog postroja, satnije 125. domobranske pukovnije, bojne 52. domobranske pukovnije, 265. izvidničko-diverzantske satnije, a kasnije i borbene skupine 24. domobranske pukovnije. Potom su dijelovi 125. domobranske pukovnije do večeri izbili do sela Donji Cerovljani i željezničke pruge, gdje su zaustavljeni i prešli u obranu.⁴²⁹

Zadaća 52. domobranske pukovnije bila je da veže za sebe dio snaga Vojske Republike Srpske i s jednom bojnom bude u pričuvu ZP Bjelovar. Izvidnički vod pukovnije prešao je rijeku Savu u području Mala Ciperna, presjekao prometnicu selo Orahova – Bosanska Dubica i omogućio uvođenje dvije satnije pješništva na pravac prema selu Orahova. Nakon presijecanja prometnice Bosanska Gradiška – Orahova – Bosanska Dubica ove snage su se povukle na teritorij Republike Hrvatske.⁴³⁰ Prema ocjeni Zapovjedništva ZP Bjelovar tim je manevrom skrenuta “pozornost neprijatelja i onemogućeno mu je određivanje težišta napadaja naših snaga”.⁴³¹ Na području Banovine, nakon što je 125. domobranska pukovnija stavila pod nadzor sela Ušticu i Višnjicu, na pravac Tanac – Hrvatska Dubica u boj je oko 16 sati uvedena bojna 52. domobranske pukovnije s 265. izvidničko-diverzantskom satnijom. Do 21 sat ove snage zaposjele su objekte Jelas i Željezaru istočno od Donjih Cerovljana.⁴³²

U prvoj fazi operacije bojna skupina 24. domobranske pukovnije bila je pričuva ZP-u Bjelovar, a u drugoj je trebala osigurati lijevi bok 52. domobranske pukovnije u napadu na pravcu Jasenovac – Hrvatska Dubica. Skupina je oko 19,30 sati iz Jasenovca uvedena u boj na pravcu sela Tanac, a oko 21 sat postigla je dodir s bojnom 52. domobranske pukovnije i zanočila uz prometnicu Tanac – Crne Grede.⁴³³

⁴²⁶ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-02, Ur. br. 1077-04-95-1072 od 3. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-1285 od 13. 9. 1995., Ocjena izvršenja napadne operacije “Oluja”.

⁴²⁷ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, IZpM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-510 od 4. 8. 1995.

⁴²⁸ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, IZpM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-512 od 4. 8. 1995.

⁴²⁹ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-518 od 4. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-520 od 4. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-526 od 4. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: VP 2147, Kl. 8/95-01/140, Ur. br. 2147-01-95-39/1 od 14. 8. 1995., Raščlamba.

⁴³⁰ MORH, GSHV: VP 8222 Daruvar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 8222-02/2-95-19 od 11. 8. 1995., Izvješće.

⁴³¹ MORH, GSHV: VP 2147, Kl. 8/95-01/140, Ur. br. 2147-01-95-39/1 od 14. 8. 1995., Raščlamba.

⁴³² Isto; MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-526 od 4. 8. 1995., Izvješće.

⁴³³ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04/95-526 od 4. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: VP 2147, Kl. 8/95-01/140, Ur. br. 2147-01-95-39/1 od 14. 8. 1995., Raščlamba.

Prvi dan operacije ZP Bjelovar okončalo je dojmljivo. To je nesumnjivo bio razlog da u ponoć 4./5. kolovoza od Glavnog stožera HV-a dobije zapovijed da sljedećeg dana oslobodi Hrvatsku Dubicu i “energičnim napadom u zahvatu doline rijeke Une i komunikacije: Dubica – Rausovac” potpomogne napad ZP Zagreb na pravcu Sunja – Kostajnica.⁴³⁴ Već je tada bilo jasno da je zbog zastoja ZP Zagreb, pravac Jasenovac – Dubica – Kostajnica na kojem su napadale snage ZP Bjelovar postao težišni pravac djelovanja hrvatskih snaga na Banovini.⁴³⁵

Protivnik se tijekom noći 4./5. kolovoza – “potisnut snažnom topničkom paljbom” – iz Hrvatske Dubice povukao s civilima preko rijeke Une u Bosansku Dubicu. U prazan i nebranjen grad sa sjeveroistoka je ušla bojna 52. domobranske pukovnije i bojna skupina 24. domobranske pukovnije, a sa sjevera snage 125. domobranske pukovnije. Bojna 52. domobranske pukovnije i bojna skupina 24. domobranske pukovnije nastavile su napad, a osiguranje i obranu Dubice i državne granice na rijeci Uni preuzela je 125. domobranska pukovnija HV-a.⁴³⁶

Bojna 52. domobranske pukovnije HV-a nastavila je napad na pravcu Dubica – Živaja – Šaš, gdje je planirano spajanje sa snagama ZP Zagreb. Do spajanja nije došlo, a bojna je navečer večer stigla do ulaza u selo Šaš.⁴³⁷

Bojna skupina 24. domobranske pukovnije nastavila je napad pravcem Dubica – Rusovac i Dubica – Kostajnica. Skupina je stigla do sela Baćin gdje je naišla na jak otpor, kao i vatru s bosanskohercegovačke strane, pa “uzvrća paljbom, ali u nemogućnosti daljnjeg napredovanja utvrđuje dostignute položaje”.⁴³⁸

Zastoj u napadu na pravcu Dubica – Baćin – Kostajnica bio je razlog za odluku Zapovjedništva Zbornog područja Bjelovar o angažmanu jedne bojne i izvidničkog voda 121. domobranske pukovnije HV-a za oslobađanje Kostajnice. Ove snage su poslijepodne s područja Nove Gradiške dovedene u šire područje Hrvatske Dubice gdje su razmještene na odmor.⁴³⁹

Dnevna zadaća ZP Bjelovar 6. kolovoza bila je Hrvatska Kostajnica. Težišnu zadaću imala je ojačana bojna 121. domobranske pukovnije na pravcima: Rosulja – Čaire – Kostajnica i Kaluđer – Tadić Kosa – Kostajnica. Nakon oslobađanja sela Slabinje bojna je uz borbu oslobodila i selo Čaire, da bi oko 17 sati uz “slab ali konstantan otpor zaostalih” srpskih snaga ušla u Kostajnicu.⁴⁴⁰

⁴³⁴ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-384 od 5. 8. 1995., Zapovijed.

⁴³⁵ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴³⁶ MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95- od 5. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴³⁷ MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95- od 5. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-534 od 5. 8. 1995., Izvješće.

⁴³⁸ MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-532 od 5. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴³⁹ MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, Kl. 818-01/95-01, Ur. br. 1077-05-95-435 od 5. 8. 1995., Dnevno izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁴⁰ MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, IZPM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-547 od 6. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZPP Bjelovar, IZPM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-550 od 6. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

Iza bojne 121. domobranske pukovnije kretala se bojna skupina 24. domobranske pukovnije koja je po mjeri napredovanja zaposjedala i osiguravala državnu granicu od Hrvatske Dubice do Šupljeg Kamena.⁴⁴¹

Oko podne 6. kolovoza kod željezničke postaje Slovinci dijelovi 52. domobranske pukovnije spojili su se s postrojbama ZP Zagreb. Nakon spajanja bojna je nastavila napad pravcem Slovinci – Raušovac – Selište – Kostajnica, s ciljem oslobađanja Kostajnice i osiguranja državne granice na rijeci Uni. Bojna je poslijepodne stavila pod nadzor sela Utolicu i Rausovac i spojila se sa snagama ZP Zagreb u Selištu Kostajničkom. Navečer je ušla u Kostajnicu i u istoj prenoćila.⁴⁴²

Oslobađanjem Kostajnice ZP Bjelovar završilo je napadni dio operacije i pred njim je bila zadaća utvrđivanja dostignute crte i osiguranja državne granice, kao i čišćenje oslobođenih područja između rijeke Save i Une. U trodnevnim djelovanjima Zborno područje Bjelovar imalo je 7 poginulih, 17 teže i 15 lakše ranjenih pripadnika.⁴⁴³ Nakon izvršenja napadne zadaće ZP Bjelovar primilo je osiguranje državne granice sa 125. domobranskom pukovnijom u pojasu selo Uštica – Dubica; bojnomo skupinom 24. domobranske pukovnije u pojasu Dubica – Čaire; bojnomo 121. domobranske pukovnije u pojasu Čaire – Rosulja, dok je 52. domobranska pukovnija iz Kostajnice izvučena u šire područje sela Šaš – Živaja gdje je stavljena u operativnu pričuvu ZP Bjelovar.⁴⁴⁴

Zaključak

Pri provedbi operacije *Oluja* prvotno se nije računalo na Zborno područje Bjelovar. Ono je nakon operacije *Bljesak* bilo zaduženo za organizaciju sustava obrane državne granice na rijeci Savi. Zadaću za *Oluju* ZP je dobilo 2. kolovoza, što nije bilo dostatno za pripremu snaga, pa se u provedbu krenulo s visokim stupnjem rizika. Preduvjet za provedbu zadaće bio je nasilan prijelaz rijeke što je zadaći Zbornog područja davalo posebnu težinu. Usprkos tome, 125. domobranska pukovnija HV-a uspješno je prešla Savu. “Forsiranje rijeke izvedeno je van svih pravila, uporabom malog broja desantnih sredstava.” To je bio najteži dio zadaće nakon kojeg je Zborno područje, uz problem otkrivenih bokova, u tri dana prodrlo 43 km u dubinu protivnika. S obzirom da je u operaciju uvedeno “5 do 12” i da je od pomoćne snage odigralo gotovo glavnu ulogu na Banovini može se reći da je Zborno područje Bjelovar jedan od najvećih junaka operacije *Oluja*. U operaciji je poginulo 8, a ranjena su 42 pripadnika HV-a.⁴⁴⁵

⁴⁴¹ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁴² MORH, GSHV: ZP Bjelovar, IZPM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-558 od 6. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁴³ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, IZPM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-558 od 6. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁴⁴ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, IZPM Novska, Kl. 80-01/95-02, Ur. br. 1077-04-95-564 od 7. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁴⁵ MORH, GSHV: ZP Bjelovar, Kl. 80.01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-1285 od 13. 9. 1995., Ocjena.

ZRAKOPLOVSTVO U *OLUJI*

Osnovna zadaća HRZ-a u napadnoj operaciji bila je: protuzračna obrana teritorija s težištem na prostoru Zagreb – Karlovac – Sisak – Kutina, zrakoplovna potpora snagama zbornih područja, izvidničko djelovanje i prevoženje zračnim putem kopnenih snaga i ranjenika.⁴⁴⁶ U operaciji je angažirano cjelokupno zrakoplovstvo: 17 borbenih zrakoplova, pet borbenih helikoptera, devet transportnih helikoptera, tri transportna zrakoplova, jedan zrakoplov An-2 i helikopter Mi-24 za elektronsko-termovizijska djelovanja. Snage su bile razmještene u zračnim bazama Pleso, Pula, Divulje, Lučko i heliodromima Sinj i Požega. Praćenje stanja u zračnom prostoru bila je zadaća snaga ZMIN-a s težištem na motrenju sektora: Kutina – Okučani – Banja Luka; Zagreb – Kupčina – Vrginmost – Udbina; Valtura – Crna Punta – Udbina i Zemunik – Bruška – Otočac – Udbina.⁴⁴⁷

Provedba

Prva bojna zadaća HRZ-a u operaciji bio je udar iz zraka po utvrđenim srpskim objektima točno u 6 sati 4. kolovoza.⁴⁴⁸ U napadima prvog dana operacije HRZ je, prema svojoj ocjeni, izbacio iz uporabe radio-relejni čvor Čelavac i ošteti radio-relejni čvor Magavčevac, uništio zapovjedno mjesto 18. pješачke brigade Ličkog korpusa SVK u Buniću, uništio zapovjedno mjesto u Banskom Grabovcu i neutralizirao srpske položaje na koti 160 kod Petrinje i na koti 206 na ušću rijeke Gline u Kupu. U napadima je angažirano 13 zrakoplova MIG-21. U protuzračnoj obrani zone Ivanić Grad – Kutina i Sinj angažirana su četiri zrakoplova MIG-21. Tri helikoptera Mi-8 prevezla su pet teških i 15 lakših ranjenika. Tijekom bojevih djelovanja oštećena su četiri zrakoplova MIG-21, od kojih tri lakše.⁴⁴⁹

U drugom danu operacije, 5. kolovoza, HRZ je izbacio iz uporabe središte veze na Zrinskoj gori, neutralizirao položaje na koti Generalovo brdo kod Petrinje, napao položaje i oklopništvo kod Turnja, uništio više tenkova i vojnih motornih vozila zapadno od Knina na prometnici kod Biovičinog Sela, onesposobio dio opreme na aerodromu Udbina, uništio veći broj vojnih motornih vozila na prometnici Batnoga – Cetingrad i napao skladište “Stara Straža” kod Knina. U napadima je angažirano 11 zrakoplova MIG-21. Za protuoklopnu borbu angažiran je helikopter Mi-24 koji je s uspjehom napao srpske položaje i oklopništvo

⁴⁴⁶ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 813-07/95-01/04, Ur. br. 3044-14-95-229 od 26. 9. 1995., Referat.

⁴⁴⁷ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 813-07/95-01/04, Ur. br. 3044-14-95-192 od 17. 8. 1995., Raščlamba.

⁴⁴⁸ GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-365 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

⁴⁴⁹ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 8/95-01/09, Ur. br. 3044-14-95-54 od 4. 8. 1995., Redovito bojevo izvješće.

na prometnici Sisak – Mošćenica. Učinak napada na srpsko oklopništvo kod sela Kamensko nije bio poznat. U protuzračnoj obrani angažirana su tri zrakoplova MIG-21 u zonama Ivanić Grad i Sinj. Pet helikoptera Mi-8 prevezlo je 7 ranjenika, 231 vojnika i 15,5 tona tereta. Tijekom bojnog djelovanja lakše je oštećeno pet zrakoplova MIG-21.⁴⁵⁰

Dana 6. kolovoza zrakoplovi su uništili višecjevni lanser raketa i tenkove između Babine gore i Velikih brda, neutralizirali tenkove kod Marinbroda, neutralizirali zapovjedno mjesto i položaje minobacača na Brezovoj glavi i uništili most kod Male Gline. Protuoklopni helikopter Mi-24 uništio je dva tenka sjeverno od Slunja kod zaselka Kozline. Dva zrakoplova MIG-21 angažirana su u patroliranju u zoni Ivanić Grad, gdje zbog jake sumaglice i niskog leta nisu uspjeli presresti dva zrakoplova Vojske Republike Srpske. Tri helikoptera Mi-8 prevezla su 19 ranjenika i 2,5 tone tereta.⁴⁵¹

U četvrtom danu operacije, 7. kolovoza, prijavljeno je neutraliziranje zapovjednog mjesta u Srbu, uništenje više tenkova u Medenom polju kod Bosanskog Petrovca i uništenje skladišta u Ličkoj Kaldrmi.⁴⁵² Izvršen je i demonstrativni let nad područjem Topusko – Žirovec nad srpskim postrojbama koje se nisu željele predati.⁴⁵³

Posljednja bojeva djelovanja HRZ je imao 8. kolovoza. Prijavljeno je uništenje više tenkova na željezničkoj postaji Bosanski Novi i uništenje manje oklopne kolone kod sela Svodne na prometnici Bosanski Novi – Prijedor. Lakše su oštećena dva zrakoplova MIG-21.⁴⁵⁴

Uloga Ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane SVK (“Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana”) bila je beznačajna. Njezina glavna snaga bila je 105. vazduhoplovna brigada i 44. raketna brigada PZO. Vazduhoplovna brigada bila je pripremljena za potporu Sjevernodalmatinskog i Ličkog korpusa. Helikopteri su pripremljeni za protuoklopnu borbu na temelju poziva zapovjedništava postrojbi. Brigada je u prvom danu *Oluje* imala nekoliko napada na hrvatske snage na Dinari i po Gospiću. Dana 5. kolovoza počelo je premještanje na aerodrom VRS Zalužani kod Banja Luke, što je do večeri 6. kolovoza završeno.⁴⁵⁵

Težište protuzračne obrane RV i PVO SVK bilo je na zaštiti Knina, aerodroma Udbina i snaga Korpusa specijalnih jedinica u području Slunja. Jedan raketni divizion sustava *Dvina* iz 44. raketne brigade PZO bio je razmješten u području Šamarice i pripremljen za napad na Sisak, Sunju i Nebojan. Nakon što je počela *Oluja*, divizion je 4. kolovoza ispalio osam raketa na Sisak, Sunju i Nebojan. To su ujedno bile i posljednje ispaljene rakete. Prema srpskim izvorima, u dio teritorija koji je štiti raketni sustav *KUB-M* hrvatsko zrakoplovstvo nije uspjelo ući.⁴⁵⁶

⁴⁵⁰ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 8/95-01/09, Ur. br. 3044-14-95-62 od 5. 8. 1995., Redovito bojevo izvješće.

⁴⁵¹ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 8/95-01/09, Ur. br. 3044-14-95-81 od 6. 8. 1995., Redovito bojevo izvješće.

⁴⁵² MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 813-07/95-01/04, Ur. br. 3044-14-95-192 od 17. 8. 1995., Raščlamba.

⁴⁵³ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 8/95-01/09, Ur. br. 3044-14-95-101 od 7. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁵⁴ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 8/95-01/09, Ur. br. 3044-14-95-106 od 8. 8. 1995., Redovito bojevo izvješće; MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 813-07/95-01/04, Ur. br. 3044-14-95-192 od 17. 8. 1995., Raščlamba.

⁴⁵⁵ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 240-245.

⁴⁵⁶ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 245-246. U osvrtu na *Oluju* Sekulić je često tvrdio da je zrakoplovstvo NATO-a pomagalo HV-u. Za takvu tvrdnju nema nikakvih dokaza i odraz je jednog svjetonazora koji je u svemu vidio antisrpsku zavjeru.

Zaključak

U operaciji *Oluja*, HRZ i PZO je “sudjelovalo sa svojim cjelokupnim snagama i djelovalo je sa svih aerodroma i uzletiša u RH”.⁴⁵⁷ U osvrtu na bojno djelovanje Zapovjedništvo HRZ-a je ocijenilo da je “zrakoplovstvo svojim djelovanjem po središtima veze, zapovjednim mjestima i skladištima neprijatelja, a kasnije u paljbenoj potpori grupacijama HV-a i redarstvenih snaga dalo odlučujući, a u nekim dijelovima bojišnice i presudni utjecaj na konačni ishod operacije”.⁴⁵⁸ Ocjena je možda pretjerana, ali glavna zadaća je izvršena, jer je onemogućeno značajnije djelovanje srpskih zrakoplova s aerodroma Udbina i Mahovljani kod Banja Luke.

HRZ i PZO provelo je operaciju bez gubitaka u zrakoplovno-tehničkom kadru i zrakoplovnoj tehnici. Oštećeno je 11 zrakoplova od kojih jedan teže i taj je na duže vrijeme izbačen iz uporabe. Ostala oštećenja bila su lakša i zrakoplovi su brzo vraćani u uporabu. Na zadaćama paljbene potpore angažirano je 12 zrakoplova MIG-21 u jurišnoj inačici i jedan Mi-24 za protuoklopnu borbu, te je ukupno ostvareno 67 zračnih polijetanja i utrošeno 36 tona zrakoplovno ubojnih sredstava. Na zadaćama planske zrakoplovno-paljbene potpore angažirano je 12 zrakoplova MIG-21 koji su ubilježili isto toliko polijetanja i utrošili 8,6 tona zrakoplovno ubojnih sredstava. Na zadaćama zrakoplovno-paljbene potpore po pozivu je angažirano 15 zrakoplova MIG-21, ostvareno je 55 zračnih polijetanja i utrošene su 27,4 tone zrakoplovno ubojnih sredstava. U protuoklopnoj borbi ostvarena su tri helikopterska polijetanja helikoptera Mi-24 i utrošeno je sedam protuoklopnih vođenih raketa, 30 nevođenih raketnih zrna i 400 strojničkih zrna. Na zadaćama izvidanja zračnog prostora u sedam letova angažiran je jedan helikopter Mi-24, dva zrakoplova MIG-21 i jedan zrakoplov An-2. Na protuzračnoj obrani teritorija angažirana su četiri lovačka zrakoplova MIG-21 koji su ostvarili 50 polijetanja. Na prijevozu i evakuaciji ranjenika angažirano je 11 transportnih helikoptera Mi-8 i ostvareno 111 letova, na kojima je prevezeno 84,7 tona tereta i 485 ljudi.⁴⁵⁹

Zrakoplov HRZ-a - MIG 21

⁴⁵⁷ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 813-07/95-01/04, Ur. br. 3044-14-95-192 od 17. 8. 1995., Raščlamba.

⁴⁵⁸ MORH, GSHV: Zap. HRZ i PZO, Kl. 813-07/95-01/04, Ur. br. 3044-14-95-192 od 17. 8. 1995., Raščlamba.

⁴⁵⁹ Isto.

PETI KORPUS ARMIIJE BIH U OLUJI

Operacijom *Ljeto-95* hrvatske snage olakšale su položaj 5. korpusa ABiH. Srpska ofenziva iz srpnja nije se nastavila u prva tri dana kolovoza. Napada je bilo i dalje, no oni su bili znatno slabijeg intenziteta pa su snage 5. korpusa počele s protunapadima. Prvog dana *Oluje* i 5. korpus je dao svoj prilog. Dio snaga usmjeren je i prema teritoriju Republike Hrvatske na pravcima Bugar – Rakovica i Glodina – Ivanjska – Dvor na Uni. Dva bataljuna odvojena su na pravac Plitvice – Korenica s ciljem da se što prije spoje s postrojbama Hrvatske vojske.⁴⁶⁰

Na traženje Glavnog stožera HV-a, Glavni stožer HVO-a je 5. kolovoza upoznao Združeni stožer Vojske Federacije BiH da se na raskrižju prometnice Slunj – Ličko Petrovo Selo i Slunj – Plitvice trebaju spojiti snage HV-a i ABiH.⁴⁶¹ Dan kasnije, ujutro 6. kolovoza došlo je do prvog spajanja ABiH i HV-a na ulazu u Rakovicu. U pomutnji nastaloj *Olujom* ABiH je 6. kolovoza trajno riješila problem autonomastva Fikreta Abdića i njegovih oružanih snaga i tako ostala jedina bošnjačka politička i vojna opcija na ratištu.⁴⁶²

Na pravcu prema Dvoru na Uni 5. korpus ABiH napadao je na pravcu Čokovača – Visoka glava – Kotorani i kota 551 – Hleb. Područje Dvora na Uni branila je 33. pješачka brigada SVK. Brigada je do 6. kolovoza imala organiziranu obranu koja je narušena nakon dojava da su Petrinja i Kostajnica oslobođene. Brigada je od kasnog poslijepodneva držala crtu Žirovac – Dvor. Tijekom 7. kolovoza dio brigade se angažira na obrani mostobrana na Uni i izvlačenju u Bosnu i Hercegovinu.⁴⁶³ Jake borbe između ABiH i ostataka SVK vođene su 8. kolovoza na

⁴⁶⁰ B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 518-520.

⁴⁶¹ HR HB, GS HVO, Kl. Str. pov. 80-01/95-02/03, Ur. br. 02-10-03-95-01 od 5. 8. 1995. U izvješću HHO-a o operaciji *Oluja* navodi se da su vojnici 5. korpusa ABiH već 4. kolovoza prešli Nebljuse i ušli u selo Kruge, desetak kilometara nadomak Donjeg Lapca. *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, Hrvatski helsinški odbor, Zagreb 2001., 16. U raščlambi CIA-e navodi se da su nakon udruživanja 1. gardijske brigade HV-a i 502. brdske brigade ABiH 5. kolovoza kod Rakovice, 6. kolovoza te dvije formacije upućene na sjever, prema Slunju, koji su hrvatske snage oslobodile u popodnevnom satima, te da su toga dana oslobođene Petrinja, Kostajnica i Glina. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 373. Dakako, 502. brigada ABiH nije sudjelovala u oslobađanju Slunja.

⁴⁶² B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 523-525.

⁴⁶³ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 236. Po analitičarima CIA-e 5. korpus ABiH je bio zaslužan i za proboj HV-a kod Petrinje jer je njegov napad 5. kolovoza ostavio Banijski korpus SVK bez pričuve, koja bi mogla biti poslana u Petrinju. Naravno, priznaju da bi HV i bez pomoći ABiH s vremenom probila položaje SVK, ali da bi pri tome pretrpjela veće gubitke i izgubila više vremena. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 370. Analitičari CIA-e zanemarili su stanje na ostalom dijelu ratišta i brzo povlačenje ostalih korpusa SVK što je svakako imalo odraza na djelovanje Banijskog korpusa SVK. Uz to su podcijenili djelovanje 33. pješачke brigade SVK koja je tri dana zadržavala snage 5. korpusa ABiH pa su njihove ocjene o velikom doprinosu ABiH na Banovini bez osnova. Usp. M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 218-219, 236 i B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 520-521.

pravcu Žirovac – Dvor na Uni tijekom izvlačenja srpskog stanovništva i dijela postrojbi s Korduna i Banovine u Bosnu i Hercegovinu.⁴⁶⁴

Združeni stožer Vojske Federacije BiH 7. kolovoza je od Glavnog stožera HV-a zatražio da se odmah ne inzistira na povlačenju postrojbi ABiH s teritorija Republike Hrvatske “dok međudržavne komisije ne riješe definiciju državnih granica, dalje korištenje radio-relejnog centra na Plješivici, aerodrom Željava i druga eventualna sporna pitanja”, te da se u “što kraćem roku obezbjedi kopneni koridor za dotur MTS i drugih potrepština za potrebe jedinica 5. K. A. R. BiH, te da se neophodne procedure svedu na minimum”.⁴⁶⁵

Zaključak

Uloga 5. korpusa ABiH u *Oluji* određena je njegovim, s točke gledišta hrvatskih državnih interesa, povoljnim položajem. Svojim postojanjem korpus je otežavao obranu RSK i olakšavao provedbu hrvatskih strategijskih zamisli. U samoj operaciji korpus je iskoristio rasulo srpskih snaga za nekoliko prodora koji su u općoj slici operacije više značili na promidžbenom nego na vojničkom planu. Izuzetak je bila povoljna prilika da se eliminiira autonomaška politička i teritorijalna opcija Fikreta Abdića. Tu priliku 5. korpus nije propustio.

5. korpus Armije BiH

General HV-a Marijan Mareković i general ABiH Atif Dudaković, 6. kolovoza 1995. kod Tržaćkih Raštela

⁴⁶⁴ B. FELIĆ, *Peti korpus 1992.-1995.*, 525-526.

⁴⁶⁵ HR HB, GS HVO, Kl. Str. pov. 818-01/95-02/03, Ur. br. 02-10-03-95-143 od 7. 8. 1995., Zahtjev A. BiH.

OSIGURANJE OPERACIJE

Zborno područje Osijek

Zadaća ZP Osijek bila je obrambena operacija po direktivi *Fenix* čiji je cilj bio onemogućiti prodor srpskih snaga na pravcu Šid – Županja i Ernestinovo – Čepin, te stvaranje uvjeta za prelazak u protuofenzivu na pravcu Borinačka kosa – Bobotski kanal – Trpinja. Gotovo sve snage ZP Osijek: 3. i 5. gardijska brigada, 106., 108., 122., 127. i 132. brigada, 5., 9., 10., 107., 109., 131. i 136. domobranska pukovnija, angažirane su u dva pojasa obrane. Iz ZP Bjelovar pridodana je 105. brigada HV-a i dijelovi podstožernih postrojbi Glavnog stožera HV-a: 16. topničko-raketne brigade, 15. protuoklopne topničko-raketne brigade, 33. inženjerijske brigade, 50. bojne ABKO, te dio eskadrile protuoklopnih borbenih helikoptera.⁴⁶⁶

Pred operaciju snage ZP stavljene su u punu bojnu spremnost. Do punog su sastava mobilizirane: 108. i 132. brigada, 201. topničko-raketna brigada PZO, 121. domobranska pukovnija, 2. riječni zdruk, 68. bojna Vojne policije, 32. i 37. inženjerijsko pontonirska bojna i 501. satnija ABKO. Djelomično su mobilizirane: 127. brigada, 136. i 157. domobranska pukovnija. Tijekom 2. kolovoza mobilizirane su: 106. i 122. brigada, 5., 9., 10. i 109. domobranska pukovnija, 261. izvidničko-diverzantska satnija i 251. satnija veze.⁴⁶⁷ Tijekom 2. kolovoza svoju zonu odgovornosti (z/o) preuzele su: 122. brigada, 5. i 107. domobranska pukovnija, a ostale postrojbe su to učinile 3. kolovoza.⁴⁶⁸ Postrojbe policije uvedene su na crtu 5. kolovoza.⁴⁶⁹ Tijekom operacije došlo je do razmjene vatre sa snagama Slavonsko-baranjskog korpusa, no nije bilo pokušaja da se nešto značajnije napravi. S točke gledišta ZP Osijek zadaća je provedena s potpunim uspjehom.

⁴⁶⁶ MORH, GSHV: GDHV, RP/11/95 od 19. 6. 1995., Direktiva za obranu Op. br. 11/95 "Fenix".

⁴⁶⁷ MORH, GSHV: ZZP Osijek, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1076-02/2-95-518 od 2. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁴⁶⁸ MORH, GSHV: ZZP Osijek, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1076-02/2-95-519 od 3. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁴⁶⁹ MORH, GSHV: ZZP Osijek, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1076-02/2-95-528 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

Južno bojište

Snage Južnog bojišta *Oluju* su provele na prvoj crti u preventivnoj spremnosti prema Hercegovačkom korpusu VRS i snagama Vojske Jugoslavije. Za ovu zadaću, prema planu *Maestral* angažirane su snage 114., 115. i 163. brigade, 116. i 156. domobranske pukovnije, 1. domobranske bojne Dubrovnik, mješovitih odreda mornaričkog pješastva Korčula, Brač, Hvar, 16. topničkog divizijuna, 39. inženjerijske bojne i 415. pokretne bitnice obalnog topništva, te snage Specijalne policije MUP-a, a od zračnih snaga dva MIG-a 21 i dva protuoklopna helikoptera M-24 u Splitu.⁴⁷⁰ Nakon što je sudjelovala u prvoj etapi *Oluje*, sa sinjskog dijela sjevernodalmatinskog bojišta izvučena je 144. brigada HV-a i 8. kolovoza dovedena u područje nadležnosti Južnog bojišta.⁴⁷¹ VRS je povremeno djelovala topništvom po dubrovačkom području, ali bez pokretanja pješačkih i drugih snaga.⁴⁷²

Hrvatska ratna mornarica

Poput Južnog bojišta i Hrvatska ratna mornarica je *Oluju* provela u povišenom stupnju bojeve spremnosti. Bila je pripremljena za aktivnu pomorsku obranu s težištem na protubrodskoj, protupodmorničkoj i protuminskoj borbi. Pomorska obrana na sjevernom i srednjem Jadranu provedena je prema zapovijedi *Turs-95*, a na južnom Jadranu u sklopu obrambene operacije *Maestral* u sastavu Južnog bojišta.⁴⁷³ U provedbi zadaće težišno su angažirane raketno-topničke snage Flote, mješoviti divizijun brodova za protupodmorničku borbu, mješoviti divizijun za protuminsku obranu, desantna plovila i pomorski diverzanti. Mobilizirane su obalne topničke bitnice: Šipan, Gruž, Molunat, domobilizirana Flota, kao i mješoviti odredi mornaričkog pješastva Hvar i Brač.⁴⁷⁴

Hrvatsko vijeće obrane

Uloga HVO-a u *Oluji* uglavnom se ne spominje, pa se stječe dojam da je nije ni bilo, što naravno, nije točno. U vrijeme izvođenja *Oluje* dio postrojbi HVO-a angažiranih na Livanjskom polju bio je već pod zapovijedanjem zapovjednika Zbornog područja Split.⁴⁷⁵ Nakon operacije *Ljeto-95* dvije gardijske brigade HVO-a angažirane su za obranu Livanjskog polja i Glamoča, a snage Zbornog područja Tomislavgrad nastojale su iskoristiti uspjeh

⁴⁷⁰ MORH, GSHV: Zap. Južnog bojišta, Kl. 8/95-02/115, Ur. br. 3105-01-01-95-77 od 5. 8. 1995., Izvješće. U izvješću je navedeno i sudjelovanje odreda mornaričkog pješastva Pelješac i Dugi otok – Ugljan, no u tekstu je uvažena primjedba admirala Vida Stipetića da je zapravo riječ o odredu mornaričkog pješastva Brač i Hvar, te da uz navedene snage treba spomenuti i snage Specijalne policije MUP-a i zračne snage (dva MIG-a 21 i dva M-24).

⁴⁷¹ MORH, GSHV: Zap. Južnog bojišta, Kl. 8/95-02/115, Ur. br. 3105-01-01-95-109 od 8. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: VP 3001, Kl. 031-09/95-02, Ur. br. 3001-03/1-95-1-1104 od 8. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁴⁷² MORH, GSHV: Zap. Južnog bojišta, Kl. 81-95-02-01, Ur. br. 3105-03-02-95-252 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće;

⁴⁷³ MORH, GSHV: Zap. HRM, Kl. SP 8/95-01/01, Ur. br. 6030-03-95-7 od 3. 8. 1995., Zapovijed.

⁴⁷⁴ MORH, GSHV: Vojna pošta br. 6030 Split, Kl. SP 813-07/95-01/02, Ur. br. 6030-11/95-434 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće. U izvješću je navedeno i sudjelovanje odreda mornaričkog pješastva Korčula i Pelješac, no u tekstu je uvažena primjedba admirala Vida Stipetića da je zapravo riječ o odredu mornaričkog pješastva Brač i Hvar.

⁴⁷⁵ A. GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, 47.

operacije za zaposjedanje povoljnijih položaja na kupreškom dijelu bojišta.⁴⁷⁶ Za provedbu zadaće na Glamočkom i Kupreškom polju u sastavu OG Sjever formirano je Istaknuto zapovjedno mjesto OG sa sjedištem u selu Vrba kod Glamoča. Zadaća je bila ovladati dominantnim kotama, područje Kupres – Šipovo staviti pod paljbeni nadzor i stvoriti uvjete za daljnje napredovanje prema Šipovu i Jajcu.⁴⁷⁷ Na temelju ove zapovijedi IZM Sjever je 4. kolovoza zapovjedila o snagama 2. i 3. gardijske brigade HVO-a da tijekom sljedećeg dana krenu u napad.⁴⁷⁸ Sljedećih par dana ove postrojbe su napravile manje pomake i na taj način skrenule pažnju i vezale za sebe snage 2. krajiškog korpusa VRS.⁴⁷⁹

Hrvatski gardisti

⁴⁷⁶ MORH, GSHV: Zap. OG Sjever, Kl. Sp 8/95-01/17, Ur. br. 1080-01-95-307, Ur. br. 1080-01-95-307 od 29. 7. 1995., Zapovijed za aktivnu obranu.

⁴⁷⁷ MORH, GSHV: Zap. OG Sjever, Kl. SP 8/95-01/17, Ur. br. 1080-01-95-307, Ur. br. 1080-01-95-324 od 1. 8. 1995., Zapovijed za napad.

⁴⁷⁸ MORH, GSHV: IZM OG Sjever, Kl. 8/95-02-03, Ur. br. 1402/95-03-25 od 4. 8. 1995., Zapovijed.

⁴⁷⁹ MORH, GSHV: Zap. OG Sjever, Kl. SP 81/95-01/19, Ur. br. 1080/5-01-95-36 od 4. 8. 1995., Operativno izvješće; MORH, GSHV: IZM OG Sjever, Kl. 818-01/95-02/05, Ur. br. 1402-05-95-39 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće; MORH, GSHV: IZM OG Sjever, Kl. 818-01/95-02/05, Ur. br. 1402-05-95-71 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

REAKCIJA SLAVONSKO-BARANJSKOG KORPUSA SVK, VRS I VJ

Iako je plan uporabe SVK jasno regulirao zadaću i obveze Slavonsko-baranjskog korpusa, njegovo ratno djelovanje potpuno je izostalo. Korpus je bio mobiliziran po punoj formaciji, a nije djelovao prema zadacima iz ratnog plana zbog političkih razloga. Korpus je bio u specifičnom položaju. Bio je fizički odvojen od ostalih dijelova SVK i izravno oslonjen na Vojsku Jugoslavije, odnosno na njezin Novosadski korpus. Prema ratnom planu trebali su zajedno djelovati. Do toga nije došlo jer politički vrh Jugoslavije, odnosno S. Milošević, nije dao odobrenje za bojno djelovanje. Stoga je Slavonsko-baranjski korpus težište djelovanja stavio na odsudnu obranu i povremeno provociranje topništvom i pješačkim oružjem po hrvatskim položajima. Obavještajna uprava Glavnog stožera HV-a je s punim pravom ocijenila “da do značajnijeg angažiranja 11. korpusa nije došlo zbog izostanka političke odluke vrha ‘SRJ’” i da su poduzeta “topnička djelovanja i napadna djelovanja manjih razmjera duž bojišnice, više [...] u funkciji davanja ‘moralne potpore’, nego stvarni pokušaji izvođenja napadnih djelovanja”.⁴⁸⁰

Od vatrenog djelovanja toga korpusa do 17 sati 5. kolovoza poginula su dva civila, ranjeno je 12 osoba, od kojih pet civila, a jedan vojnik je nestao između Nuštra i Marinaca. Srpsko topništvo napravilo je veliku materijalnu štetu, jer je osim po položajima HV-a djelovalo i po naseljenim mjestima. Na napad je odgovoreno topničkom vatrom.⁴⁸¹ Zrakoplov koji je došao iz pravca Vukovara 5. kolovoza, u tri je navrata raketirao Nuštar.⁴⁸² Istoga dana pokušao je napad pješništva i oklopništva na pravcima Cerić – Nuštar i Jankovac – Henrikovac.⁴⁸³ I to je bilo sve. M. Sekulić je ogorčeno napisao da se Slavonsko-baranjski korpus “ponašao kao da nije u sastavu Srpske vojske Krajine već da je deo Vojske Jugoslavije”.⁴⁸⁴

Izostalo je i dogovoreno djelovanje Vojske Republike Srpske. Ona je u vrijeme *Oluje* prolazila kroz vrlo tešku unutarnju krizu zbog sukoba između predsjednika RS, ujedno i vrhovnog zapovjednika VRS Radovana Karadžića i zapovjednika Glavnog štaba generala Ratka Mladića. Karadžić je 4. kolovoza pokušao osobno preuzeti zapovijedanje nad vojskom, a generalu Mladiću ponudio je mjesto “specijalnog savjetnika vrhovnog zapovjednika za

⁴⁸⁰ SVA MORH, ZZPS: Obavještajna uprava, Kl. 804-08/95-172/02, Ur. br. 512-06-06/1-95-1953 od 5. 8. 1995., Obavještajna informacija.

⁴⁸¹ MORH, GSHV: Zap. ZP Osijek, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1076-02/2-95-527 od 5. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZPP Osijek, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1076-02/2-95-528 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁴⁸² MORH, GSHV: ZPP Osijek, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1076-02/2-95-525 od 5. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁸³ MORH, GSHV: IZM GSHV Đakovo, Kl. SP 80-01/95-02/19, Ur. br. 512-06-04-95-09 od 5. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁴⁸⁴ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 246.

koordinaciju zajedničke obrane RS i RSK”. No, general Mladić je to odbio i uz potporu vojske ostao na svojoj dužnosti.⁴⁸⁵

Djelovanje kopnenih snaga VRS radi pomoći SVK bilo je zanemarivo. Zrakoplovstvo VRS je ujutro 7. kolovoza s dva zrakoplova napalo područje sela Mačkovac u novogradiškoj općini, u zoni nadležnosti 121. domobranske pukovnije. Bačene su tri kazetne bombe na mjesnu crkvu i obližnju kuću, od kojih je poginuo jedan pripadnik HV-a, a sedam ih je ranjeno. Poginuo je i jedan civil, pet ih je ranjeno, od čega dvoje djece.⁴⁸⁶ Sveukupno je tijekom osiguranja operacije u napadima srpskih snaga poginulo 5, a ranjeno 38 osoba.⁴⁸⁷

Banovina, 7. kolovoza 1995.

⁴⁸⁵ “General Mladić na čelu vojske”, *Krajiški vojnik*, Avgust 1995., 19-22; *Hronologija 1990-1995.*, 255.

⁴⁸⁶ MORH, GSHV: ZZZP Bjelovar, IZpM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-04-95-573 od 7. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: ZZZP Bjelovar, IZpM Novska, Kl. 80-01/95-01, Ur. br. 1077-06/03-95-575 od 7. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁸⁷ MORH, GSHV: Zap. ZP Osijek, Kl. 560-01/95-01/01, Ur. br. 1076-02/5-95-02-3 od 15. 8. 1995., Izvješće.

UNCRO, UN I REAKCIJE IZ SVIJETA

Internacionalizacija jugoslavenske krize dovela je početkom 1992. u Hrvatsku mirovne snage Ujedinjenih naroda. Oni su bili kompromis s čijim djelovanjem Republika Hrvatska nije bila zadovoljna, uostalom kao ni pobunjeni Srbi. Hrvati su očekivali postupnu reintegraciju okupiranih područja, demilitarizaciju srpskih snaga, povratak prognanika i uspostavu ustavnog poretka na cjelokupnom teritoriju RH. S druge strane, pobunjeni Srbi iz Hrvatske plan su doživljavali kao priznanje suverenosti na teritoriju na kojem su se odmetnuli i koji je za njih osvojila JNA. Za njih su međunarodne snage trebale odigrati ulogu JNA, oružane sile koja ih razdvaja od hrvatskih oružanih snaga.

Ništa se nije značajno promijenilo ni nakon što je u proljeće 1995. uloga mirovnih snaga redefinirana. UNCRO je bio neučinkovit koliko i UNPROFOR. Od druge polovice srpnja 1995. pobunjeni Srbi svakodnevno su očekivali hrvatski napad. Kod njih se ustalilo mišljenje da je UNCRO prohrvatski nastrojen i protiv RSK.⁴⁸⁸ Pojedini zapovjednici, kao u slučaju 11. pješačke brigade Kordunaškog korpusa SVK, kao mjeru predostrožnosti zapovjedili su 1. kolovoza 1995. blokadu snaga UN-a, sprječavanje odlaska u RH, razoružanje i držanje kao taoca. Nije ih se smjelo vrijeđati ni maltretirati.⁴⁸⁹ Za pretpostaviti je da to nije bio usamljen slučaj već okružnica.

Na hrvatskoj strani, kao u slučaju ZP Karlovac, časnici za vezu s UN-om prenijeli su osoblju UN-a “preporuku o riziku kretanja na prometnicama u zoni odgovornosti ZP Karlovac”. Nakon ove obavijesti “aktivnosti UNCRO, UNMO i PMEZ su prestale, a osoblje se povuklo u svoje baze”.⁴⁹⁰ Koncentracija hrvatskih snaga za *Oluju* nije ostala neprimijećena. Dana 4. kolovoza u 2 sata predstojnik Ureda predsjednika Republike Hrvatske Hrvoje Šarinić osobno je nazvao zapovjednika UNCRO-a, francuskog generala Bernarda Janvieria i upoznao ga s predstojećom akcijom.⁴⁹¹ Uz to, sat vremena prije početka operacije časnici za vezu izvijestili su zapovjednike sektora UNCRO-a o početku bojevih djelovanja Hrvatske vojske. Od njih je traženo da pismeno potvrde da su primili “pisanu obavijest od Vlade RH o početku napada naših snaga”.⁴⁹² Na taj je način UNCRO dobio obavijesti s dvije različite razine, od svoje uspravnice i časnika Hrvatske vojske. Časnici UNCRO-a obavijestili su pobunjene Srbe o početku napada.⁴⁹³

⁴⁸⁸ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 44.

⁴⁸⁹ Komanda 11. pbr, Str. pov. br. 230/1, 1. 8. 1995., Naredba.

⁴⁹⁰ MORH, GSHV: ZPP Karlovac, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 1078-02/2-95-558 od 3. 8. 1995., Dnevno operativno izvješće.

⁴⁹¹ H. ŠARINIĆ, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95* (98), 272.

⁴⁹² MORH, GSHV: GSHV, Kl. 08-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-368 od 3. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 31 od 4. 8. 1995.

⁴⁹³ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 173.

Oluja je protekla s povišenim tonom komuniciranja između predstavnika međunarodne zajednice i Hrvatske vojske. S početkom operacije počele su međusobne pritužbe. Jedna domobranska pukovnija žalila se da postrojba UN-a, koja je ostala na položajima iza nje, osvjetljava njezine snage, što su iskoristile srpske snage da otvore vatru po njima.⁴⁹⁴ Oko 7.10 sati 4. kolovoza Glavni stožer HV-a obaviješten je od ZP Split da “UNCRO otvorenom vatrom šalje podatke svojim nadređenima”, na što je general Gotovina tražio ulaganje protesta.⁴⁹⁵ Primjedbe i tvrdnje pripadnika UNCRO-a da hrvatske snage napadaju na njihove promatračke točke bile su česte tih dana. “U povratnim informacijama s bojišnice kao po pravilu radi se o krivim navodima”, zabilježio je predstojnik Ureda MORH-a za UN i EZ u dnevnom izvješću od 6. kolovoza.⁴⁹⁶ Na dio postrojbi UNCRO-a Ured MORH-a za UN i EZ se žalio zbog nekorektnog ponašanja (npr. na Češku bojnu), a za dio je imao samo riječi pohvale na korektnom ponašanju. Dio pripadnika UNCRO-a tražio je izvlačenje s bojišnice, što su postrojbe HV-a redovno omogućavale.⁴⁹⁷

Mnogo veću težinu imale su reakcije na *Oluju* iz svijeta. O početku operacije Vijeće sigurnosti UN-a obaviješteno je 4. kolovoza. Hrvatska strana je obećala da će voditi računa o životima civila i sigurnosti osoblja UN-a. Vijeće sigurnosti je istog dana usvojilo predsjedničku izjavu u kojoj je osudilo hrvatsku ofenzivu i zatražilo prestanak svih vojnih aktivnosti. Protiv operacije je prosvjedovala Rusija i Pokret nesvrstanih. Predsjedništvo EU osudilo je 5. kolovoza hrvatski napad i suspendiralo nekoliko značajnih ugovora s Hrvatskom. Sličnih reakcija bilo je i sljedećih dana. No, svi su oni već od 7. kolovoza postali bespredmetni. SVK je bila razbijena, a RSK tek svršena prošlost. Vijeće sigurnosti je to priznalo 10. kolovoza s rezolucijom 1009, kojom nije dovelo u pitanje legitimitet *Oluje*. U prvi plan stavljeni su zahtjevi za zaštitu ljudskih i manjinskih prava.⁴⁹⁸

⁴⁹⁴ MORH, GSHV: VP 8312 Zadar, Kl. SP 81/95-01/12, Ur. br. 8312-01-95-03 od 4. 8. 1995., Izvješće.

⁴⁹⁵ MORH, GSHV: Ratni dnevnik GS OS RH, bilj. 88 od 4. 8. 1995.

⁴⁹⁶ MORH, GSHV: MORH, Ured za UN i EZ, Kl. 018-04/95-151/01, Ur. br. 512-01-04/95-183 od 6. 8. 1995., Dnevno izvješće.

⁴⁹⁷ MORH, GSHV: MORH, Ured za UN i EZ, Kl. 018-04/95-151/02, Ur. br. 512-01-04/95-69 od 6. 8. 1995., Izvanredno izvješće.

⁴⁹⁸ M. NOBILO, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata: 1990.-1997.*, 483-487.

OSVRT NA PROVEDBU OPERACIJE

U jednom prijedlogu upućenom Vrhovnom savjetu obrane RSK opisane su temeljne zadaće vojske pobunjenih hrvatskih Srba: "Jačanje RSK i njena afirmacija zasnivali su se, pre svega, na postojanju i stalnom razvoju oružane sile SVK, čiji je najvažniji zadatak odbrana od hrvatske agresije. Zadatak radi koga je obrazovana SVK, traži postojanje brojne i dobro organizovane Vojske, koja se stalno osavremenjava i čije borbene mogućnosti narastaju i bitno ne zaostaju od stanja i borbenih mogućnosti hrvatske vojske."⁴⁹⁹ Prema srpskim procjenama, u vojnoj sili odnos je bio 3:1 u korist HV-a. U teškom naoružanju (topništvo, oklop) odnos je bio izjednačen ili je bio u korist SVK.⁵⁰⁰ Pod pretpostavkom da SVK pruži žestok i dugotrajan otpor takav je odnos snaga pretpostavljao zahtjevnu zadaću za HV. Upravo je dugotrajan otpor HV nastojao izbjeći. Zbog zločinačkog ponašanja VRS u Bosni i Hercegovini, Hrvatska je mogla računati na prešutnu potporu utjecajnog dijela međunarodne zajednice. Stoga je vrijeme bilo ključni zahtjev stavljen pred Hrvatsku vojsku. Direktiva Glavnog stožera HV-a za operaciju, u dijelu koji je predviđao uporabu helikopterskih manevara, upućuje na zahtjev da se dobije na brzini na osnovi svih raspoloživih tehničkih sredstava. U prilog ovome govori zamisao o grupiranju gardijskih i snaga Specijalne policije. U provedbi operacije helikopterska desantiranja bila su zanemariva za tijek borbi. Dio zbornih područja nije dobio snage Specijalne policije predviđene u prethodnim planovima operacije, a Zbornu područje Zagreb krenulo je u *Oluju* bez 81. gardijske bojne i helikoptera za desant. Kad se usporede helikopterske zadaće iz zapovijedi za napad Zbornog područja Zagreb, te doda zamisao uporabe 81. gardijske bojne na sunjskom pravcu, a Specijalne policije u zaleđu Petrinje, tada se možda dobiva dio objašnjenja za neuspjeh Zbornog područja Zagreb.⁵⁰¹

U pripremnoj fazi operacije u Operativnom centru Glavnog stožera HV-a osnovana su dva operativna tima i dva istaknuta zapovjedna mjesta: IZM Lika u Ogulinu – na čelu s general-bojnikom Marijanom Marekovićem i IZM Slavonija u Đakovu – na čelu s general-pukovnikom Petrom Stipetićem. Ustrojen je Informativno-promidžbeni stožer Ministarstva obrane i Glavnog stožera. Na operativnoj razini, pri zapovjedništvima zbornih područja formirana su istaknuta zapovjedna mjesta. Izvršeno je raspoređivanje i ešaloniranje postrojbi i tvornih sredstava prema postojećim planovima, počela je mobilizacija i plansko narastanje snaga, a poduzete su i odgovarajuće mjere prema pripadnicima UNCRO-a.⁵⁰²

⁴⁹⁹ HDA, RSK: Stanje u SVK i problemi za čije rešavanje je nadležan Vrhovni savet odbrane RSK. Materijal za Vrhovni savet odbrane.

⁵⁰⁰ Boško TODOROVIĆ, Dušan VILIĆ, "Gubitnička strategija", *Vojska*, 24. 8. 1995., 10-11.

⁵⁰¹ MORH, GSHV: ZZP Zagreb, Kl. 81/95-01/3, Ur. br. 1075-12/95-213/1 od 13. 9. 1995., Raščlamba. S obzirom na to da značajnije helikoptersko-desantne snage nije imalo niti jedno zbornu područje, pitanje je koliko je bilo realno očekivati da se realizira tako zahtjevan i jedan od najtežih oblika borbe, kakav je helikopterski desant.

⁵⁰² MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće.

Glavni stožer je poslao i niz časnika po zbornim područjima i dijelu nižih postrojbi radi pružanja pomoći. Njihov dolazak je najvećim dijelom primljen bez posebnih komentara i nije bilo značajnijih problema oko njihova angažiranja, iako je zabilježen i slučaj nepoštivanja poslanih časnika.⁵⁰³ General Stipetić s pravom postavlja pitanje svrhe njihova angažiranja, s obzirom na postojanje zapovjedništva zbornih područja i brigada.⁵⁰⁴ Nakon početka operacije, Glavni stožer je svakodnevno izdavao nove zapovijedi sukladno razvijanju stanja na bojištu.⁵⁰⁵ O tijeku operacije predsjednik Republike je redovno izvještavan od strane načelnika Glavnog stožera HV-a.⁵⁰⁶ Kada je zastoj na pravcu napada 2. gardijske brigade počeo dovoditi u pitanje opće stanje na Banovini reagirao je predsjednik Republike. Pomoćnik načelnika Glavnog stožera za borbeni sektor HV-a general Petar Stipetić povučen je s IZM-a Glavnog stožera HV-a Đakovo i postavljen za zapovjednika sektora bojišta na kojem su djelovala Zborna područja Zagreb i Bjelovar. Dotadašnji zapovjednici i dalje su ostali na dužnostima “s tim da se u svemu, sa svim postrojbama zbornih područja, podređuju zapovjedniku sektora”.⁵⁰⁷

O provedbi i tijeku operacije načelnik Glavnog stožera HV-a je 10. kolovoza u sumarnom izvješću upoznao predsjednika Republike. U izvješću je dan i osvrt na neke probleme u vođenju i zapovijedanju.⁵⁰⁸ U operaciji su zamijećeni veliki problemi u organizaciji i osiguranju sustava i sredstava veze. Nedostatna popunjenost postrojbi sredstvima veze, posebice u mobiliziranim brigadama i pukovnijama, bitno je usložnjavala i narušavala mogućnost organizacije veze, što se neposredno odražavalo na mogućnost pravovremenog uvida u stanje na bojištu i dovodilo do usporenog odlučivanja i zapovijedanja.

Na srpskoj strani sustav zapovijedanja pogoršan je podjelom na dvije grupacije, jednu od Ličkog i Sjevernodalmatinskog korpusa kojom je zapovijedao GŠ SVK, a drugu od ostalih snaga pod zapovijedanjem generala Mile Novakovića.⁵⁰⁹ Strategija realne prijetnje pokazala se

⁵⁰³ MORH, GSHV: IZM GSHV Ogulin, Kl. 813-01/95-02/14, Ur. br. 512-06-10-95-06 od 5. 8. 1995., Izvanredno izvješće.

⁵⁰⁴ HMDCCR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

⁵⁰⁵ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-384 od 5. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-404 od 6. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-408, 6. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-409 od 6. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-411 od 6. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-420 od 7. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-421 od 7. 8. 1995., Zapovijed.

⁵⁰⁶ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-373 od 4. 8. 1995. Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-400 od 5. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-413 od 6. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-427 od 7. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-438 od 8. 8. 1995., Izvješće; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-438 od 8. 8. 1995., Dodatno izvješće u 19.45 sati 8. 8. 1995.

⁵⁰⁷ MORH, GSHV: RH, Predsjednik, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-388 od 5. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-388 od 5. 8. 1995., Zapovijed; MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-389 od 5. 8. 1995., Zapovijed. General Stipetić napominje da se to ne odnosi na dotadašnjeg zapovjednika ZP Zagreb. HMDCCR: Primjedbe generala Petra Stipetića na tekst o ZP Zagreb u vojno-redarstvenoj operaciji “Oluja”.

⁵⁰⁸ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-456 od 10. 8. 1995., Sumarno izvješće.

⁵⁰⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 175-176.

kao potpun promašaj. Na stranu da SVK i nije imala snage za njezinu provedbu. Isti je slučaj bio i s uzdanicom SVK – Korpusom specijalnih jedinica. Ovaj sastav pokazao se najlošijim od svih korpusa SVK koji su sudjelovali u *Oluji*.

U početnom dijelu operacije glavna zadaća HV-a bila je razaranje srpskog sustava veza i zapovijedanja, odbacivanje topničko-raketnih sustava od gradova i industrijskih postrojenja, kako bi se spriječilo njihovo razaranje. Zatim je slijedilo ovladavanje prilazima Kninu, prijevojima na Velebitu i Ljubovu te prodor s 1. gardijskom brigadom iz Like prema širem području Bihaća, kao i s 2. gardijskom brigadom kroz Banovinu. Prvi dan operacije možda i nije bio posebno djelotvoran u smislu pomaka na terenu, no istovremeni pritisak duž cijele crte bojišta utjecao je na djelovanje Vrhovnog savjeta obrane RSK i donošenje odluke o “skraćivanju” fronta. U jednom od rijetkih dostupnih dokumenata SVK iz toga dana konstatira se da je u 5 sati počeo napad HV-a na RSK “djelstvom artiljerije po gradovima: Knin, Drniš, Udbina, Benkovac, Karin, Obrovac, Gračac, Korenica, aerodrom Udbina, Vojnić, Vrginmost i Petrinja. [...] Oko 6,00 časova ustaše su krenule u pješadijski napad iz pravca Sunje prema Kostajnici uvođenjem tenkova, ali su jedinice 39. K. uspješno odbile taj napad. Napad pješadijom otpočeli su iz pravca Brlog – Drenov Klanac – s. Glavace, ali je i taj napad uspješno odbijen”.⁵¹⁰

Stanje se do kraja dana nije značajnije promijenilo, HV je zabilježio nekoliko taktičkih uspjeha, od kojih je najveći bio nasilan prijelaz rijeke Save na Banovini. Tada se pokazalo da je najslabija točka RSK (ujedno i SVK) njezin predsjednik i vrhovni zapovjednik M. Martić. On je doslovno preko noći 4./5. kolovoza slomio SVK nakon što je donio odluku o skraćivanju fronta u sjevernoj Dalmaciji. Na stranu da je SVK već bila načeta u operacijskom ciklusu HV-a na Dinari i da nije bila sposobna za duži otpor. Problem je bio u tome što nije očekivan radikalni napad HV-a. Očekivan je pokušaj presijecanja Krajine i spajanja HV-a sa snagama 5. korpusa ABiH. Odjeljenje za obavještajne poslove Glavnog štaba SVK dva dana prije početka *Oluje* predvidjelo je da će HV pokušati napad na pravcu Sunja – Kostajnica – Dvor na Uni – dolina rijeke Une, kao i da iz pravca Ogulina preko Slunja izbije prema Cazinskoj krajini. Držano je da je cilj HV-a presijecanje Krajine kod Slunja i deblokada 5. korpusa ABiH te stvaranje novog stanja “koje bi ponudili međunarodnoj zajednici kao faktičko sa odlukom da ga prihvati kao takvog”.⁵¹¹

Nakon odluke o “skraćivanju” fronta počeo je raspad SVK, koji se iz Dalmacije, preko Like, proširio na Kordun i Banovinu. Na kraju drugog dana operacije Obavještajna uprava Glavnog stožera HV-a je s pravom ocijenila da su svi planirani ciljevi na području Dalmacije i Like realizirani: Sjevernodalmatinski i Lički korpus bili su razbijeni, oslobođanjem Knina “obezglavljena je “državna” i “vojna” struktura, što je znatno utjecalo na pad morala civilnog pučanstva i vojnih postrojbi”, probijen je koridor prema zapadnoj Bosni i deblokiran 5. korpus ABiH. Konačan zaključak bio je da je sustav zapovijedanja razbijen i da SVK više ne postoji kao organizirani protivnik. Priznato je da u prva dva dana operacije ni jedna brigada

⁵¹⁰ Komanda 11. pešadijske brigade, SP br. 23972-95 od 4. 8. 1995., Informacija jedinicama.

⁵¹¹ VSA MORH: Glavni štab SVK, Odelenje za ob. poslove, Str. pov. br. 2/3071-4 od 2. 8. 1995., Obaveštajna informacija. U raščlambi CIA-e navodi se da je *Oluja* počela u 5 sati ujutro i postigla trenutni učinak u cijeloj Krajini, te da je jedan od ključnih poteza HV-a bio program koordiniranih zračnih napada i diverzantskih akcija snaga na zemlji na zapovjedne i kontrolne objekte SVK diljem RSK. Ističe se da je postigao zadivljujuć uspjeh, jer je omeo sposobnost Glavnog stožera SVK za organiziranje sveobuhvatne obrane RSK, kao i operativnu komunikaciju sve do razine brigada. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 370.

SVK na Banovini i Kordunu nije razbijena, iako je na nekoliko mjesta probijena crta obrane.⁵¹²

Od tada je stanje na ratištu ovisilo potpuno o djelovanju HV-a. Na pojedinim pravcima u drugoj etapi operacije došlo je do zastoja u napadu. Zastoj u ZP Split, o kojem je već bilo govora, omogućio je izvlačenje srpskih snaga iz sjeverne Dalmacije i Like, no na taj način izbjegnute su žrtve među civilima, jer bi došlo do natiskivanja HV-a s njima na prometnici Knin – Gračac – Srb. Drugi značajan zastoj bio je na Banovini gdje 2. gardijska brigada HV-a nije iskorištena za prodor od Petrinje do Dvora na Uni. Ovo je dovelo do toga da su borbe za Dvor na Uni pale na leđa slabije pripremljenim pričuvnim postrojbama. Na taj je način izvučena glavovina Banijskog i dio Kordunaškog korpusa SVK.

Spajanjem HV-a i ABiH u Lici, 6. kolovoza, *Oluja* je ispunila jedan od svojih strateških ciljeva – deblokada Bihaća i 5. korpusa ABiH. Budući da je pobunjenička vlast već bila srušena oslobađanjem Knina, ostala je zadaća oslobađanja cjelokupnog okupiranog područja RH, što su zaposjedanjem državne granice neka zborna područja provela već 7. kolovoza, a nekima je za to trebalo još nekoliko dana. No, to je već bila taktička razina događanja koja nije utjecala na strategijsku zadaću.⁵¹³

Brojni problemi koji su pratili provedbu *Oluje* potisnuti su u stranu njezinim uspjehom. Uspješne operacije u praksi se analiziraju na drugačiji način od neuspješnih, iako tako ne bi trebalo biti. Najveći problem bilo je nestegovno ponašanje dijela sudionika koje je narušavalo bojnu spremnost postrojbi i bacalo sjenu na opći uspjeh operacije, koji se ne može negirati. Upada u oči da je to bilo najviše izraženo kod pričuvnih postrojbi. Tako se u izvješćima spominje da je u nekim postrojbama stega bila osrednja, da ju je teže bilo provoditi prema sudionicima rata iz 1991. koji su sebi uzimali veća prava od onih koji su tek tada mobilizirani,⁵¹⁴ da su neki bili pod utjecajem alkohola i da ih je teško bilo obuzdati da ne uporabljaju pronađeno oružje i streljivo u velikim količinama.⁵¹⁵ Zabilježeno je i “selektivno paljenje i devastacija pojedinih objekata” i nakon prestanka borbenih djelovanja, uz dvojben zaključak da to radi “lokalno stanovništvo izbjeglo u šume”, koje “namjerno pali gospodarske objekte u cilju diskreditiranja HV-a”, ili “pripadnici HV-a koji su izbjegli pred četničkim terorom 1991. godine i to iz razloga osvete”.⁵¹⁶ Zabilježena je i “najezda kasnih osloboditelja”, uz napomenu da je “sprječavanje pljački i paleži dobrim dijelom i uspjelo”, barem na dijelu oslobođenoga područja.⁵¹⁷

Najteži oblici nestegovnog ponašanja bili su incidenti, koji se uza svo isticanje odredbi “Ženevskih konvencija” uoči napada očito nisu mogli izbjeći, ponajviše radi osvete zbog

⁵¹² SVA MORH, ZZPS: Obavještajna uprava, Kl. 804-08/95-172/02, Ur. br. 512-06-06/1-95-1953 od 5. 8. 1995., Obavještajna informacija.

⁵¹³ U raščlambi CIA-e navodi se da je hrvatski ministar obrane Gojko Šušak kao vrijeme završetka operacije proglasio 18 sati 7. kolovoza, međutim da je ostalo još mjestimičnih džepova otpora, koje je HV trebao očistiti. Tako se navodi da su ZP Gospić i ZP Split, te specijalci MUP-a RH i 1. HGZ krenuli 8. kolovoza na posljednji džep otpora SVK na pravcu Donji Lapac – Srb, te da je akcija uspješno završila do 20 sati. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 374.

⁵¹⁴ MORH, GSHV: VP 1106, Kl. 8/95-10/10, Ur. br. 1106-140. dp-1/95/137/1 od 12. 8. 1995., Izvješće.

⁵¹⁵ MORH, GSHV: VP 2121, Kl. 81/95-01/01, Ur. br. 2121-02/2-95-28 od 5. 9. 1995., Raščlamba.

⁵¹⁶ MORH, GSHV: ZP Zagreb, IZpM-1 Sisak, Kl. 8/95-01/10, Ur. br. 1075-IZpM-1/95-96 od 8. 8. 1995., Izvješće.

⁵¹⁷ SVA MORH, ZZPS: 6. dp, IZM Gorje, Kl. 8/95-01-88, Ur. br. 8311-01-01/95-1170 od 12. 8. 1995., Izvješće.

ponašanja pobunjenih Srba i srpskih paravojnih postrojbi u Hrvatskoj od početka 1990., ali i zbog koristoljublja. Tako su, nažalost, pojedini pripadnici hrvatskih snaga ili civili počinili zločin ubojstva nad dijelom preostalih Srba, te zapalili i uništili dio imovine izbjeglih Srba.⁵¹⁸ Dakle, ni hrvatske snage nisu bile imune na probleme koji su praktično dio ratne svakodnevice u svim vojnim napadnim operacijama, posebice prilikom izvođenja “završnih” operacija. Takvi zločini za svaku su osudu, samo što u dosadašnjoj ratnoj povijesti nije bilo prilike da se ozbiljni incidenti i zločini koje su počinili pobjednici procesuiraju. Na području Banovine dio ovih zločina počinili su pojedini pripadnici Armije BiH.⁵¹⁹ Potvrdu nestegovnog ponašanja pripadnika ABiH dao je 8. kolovoza i UNCRO.⁵²⁰ Jednako tako, dio Srba tijekom *Oluje* ubili su njihovi sunarodnjaci prilikom povlačenja iz RH, a dio kuća izbjeglih Srba zapaljen je prije dolaska hrvatskih snaga na to područje.⁵²¹

Tijekom operacije Vojna policija je u suradnji s civilnom policijom uspostavila 80 kontrolno-nadzornih punktova na pravcu napada postrojbi Hrvatske vojske, a prateći napredovanje HV-a postavljala je nove punktove na oslobođenom području. Tako je zapisano da su snage Vojne policije “organizacijom patrolno-pozorničke službe preuzimale nadzor na novo oslobođenim naseljenim mjestima i gradovima, usmjeravale vojno-cestovni promet, sprječavale paljenje, neorganizirano odvoženje i uzimanje ratnog plijena i osiguravale vitalne objekte na oslobođenom području. Po ulasku Temeljne policije MUP-a RH, osiguranje objekata prepušteno je istima, a provedba patrolno-pozorničke službe nastavljena je u suradnji s djelatnicima MUP-a RH. Odmah po oslobađanju većih naseljenih mjesta uspostavljeni su kontrolno-nadzorni punktovi i isti su bili u funkciji tijekom 3-4 dana, radi sprječavanja ulaska civila i neorganiziranog izvoženja ratnog plijena. Čišćenje – pretres naselja, većih gradova i područja duž glavnih komunikacija na novooslobođenom području vršeno je odmah po prolasku postrojbi HV-a od strane pripadnika AT postrojbi VP i dijelova Opće vojne policije, čime su stvoreni uvjeti za boravak u oslobođenim mjestima, gradovima i sigurnost u prometu na oslobođenom području”.⁵²²

Do 10. rujna 1995. Vojna policija je prepratala i kriminalistički obradila 1576 osoba. “Kriminalističkom obradom, u suradnji sa SIS-om i MUP-om RH, uz krivičnu prijavu i zasebno izvješće, tijelima pravosuđa prepraćeno je ukupno 659 osoba, koje se osnovano sumnjiče za počinjena krivična djela na štetu Republike Hrvatske”.⁵²³ Na području vraćenom

⁵¹⁸ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, 559; Usp. *Izvještaj vojna operacija “Oluja” i poslije, I dio: bivši sektor Jug*, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Zagreb, 1999.

⁵¹⁹ VSA MORH: Uprava SIS, Odjel Karlovac-Odsjek Sisak, Ur. br. 512M5-01/05-06-99-239, Službena bilješka (nedatirano).

⁵²⁰ MORH, GSHV: MORH, Ured za UN i EZ, Kl. SP 018-04/95-151/02, Ur. br. 512-01-04/95-73 od 8. 8. 1995. (UNCRO, Stožer Zagreb, br. 1000-2(MA) od 8. 8. 1995. u 14.47, Aktivnosti u Ostojicima).

⁵²¹ O tome svjedoče izjave srpskih izbjeglica iz Hrvatske u srpskom tisku nakon “Oluje”: *Nаша Borba*, 12.-13. 8. 1995., 193-194; *Vreme*, 14. 8. 1995., 4; *Oluja pobjede – fotomonografija*, HMDCCR, Zagreb, kolovoz 2007., 178. Osim toga, i druge izjave Srba izbjeglih iz Hrvatske pokazuju da su paljene zgrade i razni objekti – “da ih ne bi ostavili Hrvatima”. Primjerice, u Donjem Lapcu izbjegli Srbi su prije odlaska zapalili hotel “Kamensko”, policijsku postaju i još “najmanje 3-4 objekta”. *Vojna operacija “Oluja” i poslije*, Hrvatski helsinški odbor, Zagreb 2001., 25 (bilj. 23), 34. Usp. *Žene Krajine – rat, egzodus i izbegništvo*, Vesna Nikolić-Ristanović, Slobodanka Konstantinović-Vilić, Nataša Mrvić-Petrović, Ivana Stevanović, Branislava Knežić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja Beograd, Beograd, 1996., 127-128.

⁵²² MORH, GSHV: Uprava Vojne policije, Kl. SP-80-01/95-158, Ur. br. 512-19-01-95-632 od 16. 9. 1995., Raščlamba.

⁵²³ Isto.

pod ustavni poredak Vojna policija je zbog nestegovnog ponašanja privela 558 pripadnika HV-a, od čega su 262 zadržana. Podnijela je 445 stegovnih prijava, pretresla 1059 pripadnika HV-a i od 669 oduzela otuđenu imovinu s oslobođenih područja. U suradnji s Kriminalističkom policijom MUP-a RH izvršila je kriminalističku obradu za 321 krivično djelo, od čega: 13 ubojstava, 18 slučajeva stradanja pripadnika HV-a nesretnim slučajem, 191 paljevinu, 13 miniranja i 86 ostalih krivičnih djela (uglavnom otuđivanje imovine). “Od poznatih počinitelja navedenih kaznenih djela 79 su pripadnici HV-a, a u 274 slučaja civilne osobe”.⁵²⁴

Operacija *Oluja* u mnogočemu je bila klasična operacija kopnene vojske uz sudjelovanje ratnog zrakoplovstva. U odnosu na prvobitnu zamisao znatno je odstupila u tehničkoj izvedbi. U rodovskom pogledu bila je to operacija pješačkih postrojbi, podržanih snažnim topništvom. Nakon proboja protivničkih crta pojačana je uporaba oklopno-mehaniziranih sastava s kojima je vršeno gonjenje i iskorištavanje postignutog uspjeha. Iako se može reći da su sve brigade koje su sudjelovale u operaciji pripomogle njezinom uspjehu, najveći teret operacije podnijele su profesionalne postrojbe HV-a i specijalne snage MUP-a RH. Izvršile su zadaću proboja na najzahtjevnijim pravcima, a potom su osloncem na oklopno-mehanizirane snage brzo iskoristile početni uspjeh. I ova operacija je pokazala da je napadno djelovanje, kao zahtjevniji oblik borbe, za pričuvne postrojbe, brigade i domobranske pukovnije, dakako uz neke izuzetke, uglavnom prezahtjevna zadaća.⁵²⁵

U operaciji *Oluja* u napadnim djelovanjima sudjelovala su sva zborna područja, osim ZP Osijek i Južnog bojišta, koji su provodili obrambeni dio operacije. U napadnom dijelu operacije sudjelovalo je: pet gardijskih brigada HV-a, 1. hrvatski gardijski zdruk, jedna gardijska bojna, 23 domobranske pukovnije, 18 brigada HV-a (16 pričuvnih i 2 ročne), tri brigade PZO-a, četiri središnjice za ED, dijelovi topničko-raketne brigade, dijelovi protuoklopne topničko-raketne brigade, dijelovi inženjerijske brigade, pukovnija veze, cijeli HRZ i PZO, dijelovi HRM-a (za prijevoz postrojbi) i 2500 pripadnika specijalnih postrojbi MUP-a RH.⁵²⁶ Ukupno je sudjelovalo 127 tisuća ljudi. Dio angažiranih snaga imao je iza sebe višemjesečno bojevo djelovanje na planini Dinari, Livanjskom i Glamočkom polju, te u zapadnoj Slavoniji.

Na srpskoj strani bilo je oko 40 tisuća ljudi organiziranih u pet korpusa u kojima je bilo: 11 pješačkih brigada, četiri motorizirane brigade, tri lake brigade, oklopna brigada, specijalna brigada, samostalni pješački bataljun, dva odreda, granični odred, izvidničko-diverzantski odred, mješoviti artiljerijski puk, mješoviti protuoklopni artiljerijski puk, laki artiljerijsko-raketni puk PZO-a, dva mješovita artiljerijska divizijuna, dva mješovita protuoklopna artiljerijska divizijuna, inženjerijski bataljun, pet pozadinskih baza i ratno zrakoplovstvo s protuzračnom obranom.

⁵²⁴ Isto.

⁵²⁵ U raščlambi CIA-e, u zaključku o provedbi *Oluje*, navodi se da bez pričuva statične pješačke brigade SVK nisu bile u stanju odgovoriti na brze operacije HV-a, a da pogotovo nisu bile u stanju zaustaviti gardijske brigade. No, napominje se da je napade domobranskih pukovnija i pričuvnih brigada HV-a SVK gotovo rutinski odbijala, jer su njihovi pripadnici “bili mnogo manje istrenirani, odnosno uvježbani, jer im je nedostajala disciplina i jer su bili osjetno manje motivirani od jedinica Garde”, te da bi “SVK vjerojatno zaustavila ofenzivu HV-a da je potonja napala samo s tim postrojbama”. *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, 375.

⁵²⁶ Prema tvrdnji generala u mirovini mr. sc. Željka Sačića u *Oluji* je sudjelovalo 3100 pripadnika Specijalne policije. HMDCCR: Ž. SAČIĆ, *Specijalna policija u Oluji*.

Operacijom *Oluja* oslobođeno je 10.400 četvornih kilometara ili 18,4% ukupne površine Republike Hrvatske. Ukupni gubici su iznosili 0,12%, odnosno 196 poginulih, 1100 ranjenih (teže 572 i lakše 528), 3 zarobljena, 15 nestalih. Ukupno 1314 osoba. Do 21. kolovoza 1995. asanirano je i uredno pokopano 560 poginulih pripadnika SVK.

Ratni plijen bio je: 54 oklopna bojna vozila, 497 vojnih motornih vozila, 6 jurišnih zrakoplova, 22 inženjerijska stroja, 4112 komada pješačkog oružja, 159 ručnih bacača, 120 raznih minobacača; 98 topničkih oruđa kalibra od 76 do 152 mm, 6 višecjevnih lansera raketa 128 mm, 59 protuzrakoplovnih topova i drugog oružja.⁵²⁷

Ratni plijen

⁵²⁷ MORH, GSHV: GS HV, Kl. 80-01/95-02/08, Ur. br. 512-06-05/01-95-505 od 21. 8. 1995., Izvješće. Dr. Ivica Kostović je 29. kolovoza 1995. izjavio da je u *Oluji* poginulo 211 hrvatskih vojnika i policajaca. *Vojna operacija 'Oluja' i poslije*, Hrvatski helsinški odbor, Zagreb 2001., 17 (bilj. 14).

“ETNIČKO ČIŠĆENJE” ILI SAMOVOLJNI ODLAZAK

Najintrigantniji dio operacije *Oluja* koji i danas izaziva najviše prijevora jest pitanje jesu li pobunjeni Srbi okupirano područje Republike Hrvatske (UNPA sektori Sjever i Jug) napustili svojevoljno ili su protjerani, odnosno je li Hrvatska operacijom *Oluja* provela etničko čišćenje pobunjenih Srba? Hrvatsku krivnju neki dokazuju na temelju “Brijunskog transkripta”, koji se različito tumači. Neka tumačenja toliko su radikalna, da zapravo pokazuju potpuno nerazumijevanje problematike, pa tako pojedinci forsiraju “teoriju zavjere”, a rat doživljavaju kao dogovor između lidera Hrvatske i Srbije.⁵²⁸ No, riječ je o problemu koji se ne može svesti na 1995. godinu, već ga treba gledati u kontekstu povijesnog procesa od početka pobune Srba u Hrvatskoj, pa do kraja rata. Već su prvi istupi predstavnika pobunjenih Srba bili jasan izraz stajališta o nepristajanju na poštivanje legalno izabrane vlasti u Hrvatskoj, koje je ubrzo preraslo u stajalište o nemogućnosti suživota s Hrvatima. Pet godina nakon izbijanja pobune, u samoj RSK je u javnim nastupima znanih i neznanih Krajišnika dominirala tvrdnja da se s Hrvatima ne može živjeti.⁵²⁹ S obzirom na njihov masovan odziv na plebiscitu “o autonomiji Krajine” i njihovo masovno sudjelovanje u oružanoj pobuni, masovan odlazak stanovnika srpske nacionalnosti iz Hrvatske je logičan.

Najave masovnoga odlaska Srba iz Hrvatske zabilježene su u ranoj i u završnoj fazi rata. Primjerice, u sklopu napadne operacije glavnine Oružanih snaga SFRJ protiv Hrvatske, na Kordun je krajem rujna 1991. dovedena 169. motorizirana brigada JNA iz Loznice. Brigada se ubrzo raspala pa je donesena odluka da se ona povuče u Srbiju, na što je reagiralo vodstvo pobunjenih Srba na tom području: *Vijest da sa karlovačkih položaja povlačite 169. mtbr, pronijela se munjevito kroz cijeli Kordun. Narod je počeo spontanu evakuaciju, a među borcima ima straha, pomutnje i bežanja s položaja. Ako dozvolite da 169. mtbr ode sa položaja pre nego što je zameni druga jedinica JNA nastupiće katastrofalne posledice za koje ćete biti vi direktno odgovorni. Zato vas još jednom molimo, da prije nego što povučete 169. mtbr dovedete drugu jedinicu, koja će zajedno sa našim snagama TO štititi ovaj narod.*⁵³⁰ Za takvo stajalište nije bilo nikakvog opravdanja, jer su hrvatske snage bile u defenzivi, a JNA u jednoj od boljih faza rata protiv Hrvatske.

Jednako tako, u referatu o bojnoj spremnosti Komande Kninskog korpusa iz siječnja 1992. kaže se da je narod Krajine apsolutno protiv odlaska JNA: *Srpski narod bi krenuo zajedno sa jedinicama korpusa jer nema poverenja u mirovne snage OUN bez JNA na teritoriji Krajine.*⁵³¹

⁵²⁸ Primjerice, lakoća s kojom je novinarka A. Dragojević poistovjetila brijunski sastanak s nacističkim planom istrijebljenja Židova u Drugom svjetskom ratu govori o potpunom nerazumijevanju problematike i pojmova. Andrea DRAGOJEVIĆ, “Brijunski protokol”, *Zarez*, Zagreb, 21. 10. 2004., 9.

⁵²⁹ Više o tom kod Nikica BARIĆ, “Je li 1995. godine Hrvatska počinila “etničko čišćenje” Srba?”, *Časopis za suvremenu povijest*, 36/2, 2004., 441-446.

⁵³⁰ VSA MORH: OpŠTO Vojnić od 11. 10. 1991., Molba.

Sličan primjer zabilježen je i u osvrtu na reakcije stanovništva i političkih stranaka RSK, nakon operacije *Bljesak*, u kojem je Odjel sigurnosti Glavnog štaba vojske krajinskih Srba izvijestio zapovjednika SVK da kod stanovništva vlada *mišljenje da je Z. Slavonija prodana od Srbije i S. Miloševića*, te da je *posledica novonastale situacije i intenziviranje procesa iseljavanja stanovništva ovog dela Krajine i to uglavnom u SRJ, odnosno Srbiju*.⁵³² Potom je u pismu predsjedniku Republike Srbije S. Miloševiću, predsjednik krajinskih Srba M. Martić napisao: *Gospodine Predsjedniče, tragedija koja je zadesila srpski narod najnovijom agresijom Hrvatske na zapadnu Slavoniju ima teške i nesagledive posljedice po rješenje cjelokupnog srpskog pitanja. Ne samo da je izgubljen teritorij i ne samo da je stradalo na stotine civila, ono što u ovom času užasa nespokoj čini još i većim je toliko prošireno uvjerenje kod naroda da je srpsko pitanje izdano, i to od strane samih Srba. Duž cijele Krajine širi se glas o njenoj predaji; ljudi sa nevjericom konstatuju da nas je zaboravila i Srbija i Republika Srpska. U mnogim selima i gradovima narod se pakuje i sprema za iseljavanje*.⁵³³

Od Miloševića je tada traženo privremeno slanje oko dvije tisuće pripadnika Vojske Jugoslavije i MUP-a Srbije u garnizone u Krajinu da bi svojom nazočnošću povratili psihološku stabilnost stanovništva, i pobunjenim hrvatskim Srbima u RSK omogućili vrijeme za saniranje i stabilizaciju stanja.⁵³⁴ Zbog operacije *Bljesak*, Republički štab Civilne zaštite RSK naredio je aktiviranje – mobilizaciju svih regionalnih i općinskih štabova civilne zaštite sa zadacima: uspostave stalnog dežurstva; “preduzimanje organizovanih i pripremljenih mjera i radnji za provođenje svih mjera zaštita i spasavanja s težištem na sklanjanju, evakuaciji i zbrinjavanju stanovništva”; utvrđivanje stanja i mogućnosti poduzeća i organizacija od interesa za zaštitu i spasavanje.⁵³⁵

Prvog dana *Oluje* Vrhovni savjet obrane RSK donio je odluku koja je dovela do iseljenja većine srpskog stanovništva s okupiranoga područja Hrvatske. S odlukom Vrhovnog savjeta obrane javnost je upoznata 4. kolovoza u 20 sati. U Odluci je rečeno da se *zbog preventivnih i bezbjednosnih razloga organizuje evakuacija civilnog stanovništva Sjeverne Dalmacije i južnog dijela Like. [...] Na ovaj potez Vrhovni savjet odbrane se odlučio kako bi se zaštitilo civilno stanovništvo od eventualnih daljnjih napada hrvatske artiljerije i kako bi srpski borci, koji drže linije odbrane, bili rasterećeni brige za svoje porodice*.⁵³⁶ Sat kasnije Vod za elektronsko djelovanje 1. gardijske brigade HV-a imao je informaciju da je *po zapovijedi Milana Martića započeta [...] organizirana “evakuacija” žena, djece i staraca*.⁵³⁷ Što je slijedilo vidi se iz svjedočenja izvjesne Jagode, 45-godišnje majke dvoje maloljetne djece, odnosno iz njezina opisa patnje naroda koji su njegove vođe povele u izbjeglištvo: *Tog dana, kada je Krajina pala, 4. avgusta, ja sam još uvijek radila. Mi smo bili u kasarni, u skloništu. Samo čujemo poginuo taj,*

⁵³¹ HDA, RSK: Komanda 9. korpusa, Str. pov. br. 23-34 od 22. 1. 1992., Referat o borbenoj gotovosti korpusa za 1991. godinu.

⁵³² POA: Glavni štab SVK, Odeljenje bezbednosti, Str. pov. br. 33-136 od 5. 5. 1995., Reakcije stanovništva i političkih stranaka povodom gubitka Z. Slavonije.

⁵³³ POA: RSK, Predsjednik Republike od 6. 4. 1995., Molba. Iz konteksta dokumenta razvidan je pogrešan nadnevak. Pismo s identičnim sadržajem dostavljeno je i predsjedniku SRJ Zoranu Liliću.

⁵³⁴ Isto.

⁵³⁵ POA: RSK, Republički štab Civilne zaštite, Br. Str. pov. 01-44/95 od 1. 5. 1995., Naređenje.

⁵³⁶ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 179.

⁵³⁷ MORH, GSHV: 1. gbr, Vod za ED, Kl. 804-08/95-02/02, Ur. br. 1111-11-95-215, 4. 8. 1995., Dnevno izvješće.

poginuo taj. To su bili samo mrtvi po kasarni. Kad se malo smirilo, ja sam pošla kući. Pitali smo našeg komandanta hoćemo li mi bježat, hoćemo li se povlačit'. On je rekao da nećemo nikuda. Ja sam došla kući. Djecu sam stavila da spavaju. U podrumu smo imali tri deke. Tu je bilo još komšija. U međuvremenu je došao neki čovjek koji je javio da je pokret. Od straha, od panike, mi se nismo sjetili da uzmemo nešto od garderobe. Gledali smo da spremimo djecu, da ih sklonimo, jer su rekli da se ujutro očekuje bombardovanje. Ja sam samo uzela one deke da mogu djecu zamotati. Kud god smo prolazili bila je pustoš. Kuće su gorjele uz put. Moj bratić je izostao iza nas. Prekinuli su kolonu i on je 9 kilometara, od Topuskog do Dvora na Uni, išao po lješevima. Tu su Muslimani prekinuli kolonu i sve poklali, poubijali. Moja djeca su se strašno uplašila. [...] Kad smo prilazili Topuskom čulo se granatiranje. Taman smo nailazili iz jedne okuke i u tom je momentu granata pala. Dvije minute prije. I sad taj užas. Kuća gori, a ljudi su unutra. [...] Iza jednog zavoja je bila jedna lijepa kućica kraj ceste. U tu kuću je pala granata. Mi smo vidjeli onako dječicu kako se igraju okolo i kako smi mi izišli iza, tako je granata pala. Komadi lima su bili na cesti. Jauk, zapomaganje. [...] Formirane su kolone. Neki su preticali one koji su išli sporije. Ali niko nije pazio ni na koga. Da li je neko bolestan, da li umire. Recimo, jedna moja komšinica i rodaka je putem umrla. Sin ju je neko vrijeme vozio onako mrtvu. Poslije više nije mogao jer je djecu počela hvatati panika. Onda ju je on samo onako prevalio iz kola u jarugu pored puta, zatrpao granjem i otišao dalje. Zamislite kako taj čovjek danas živi. A nije imao mogućnosti da nešto drugo uradi. Da je sahrani. Djeca su isto tako umirala. Vrućina je bila strašna.⁵³⁸

Kada je počela *Oluja* hrvatski mediji su objavili poruku koju je predsjednik Republike Hrvatske dr. F. Tuđman ujutro 4. kolovoza uputio hrvatskim građanima srpske nacionalnosti. Pripadnike srpske paravojske pozvao je da predaju oružje, uz jamstvo da će im biti udijeljena amnestija prema hrvatskim zakonima. Svi oni koji nisu počinili ratne zločine u pobuni pozvani su da ostanu kod svojih kuća i bez straha dočekaju hrvatsku vlast.⁵³⁹ Neki drže da ta poruka nije bila iskrena⁵⁴⁰ i kao dokaz najčešće navode brijunski transkript. No, taj transkript, kao i drugi koji se selektivno objavljuju u javnosti mogu se osporiti s drugim transkriptima, ali takvi, naravno, nisu pušteni u javnost. Primjerice, u jednom od transkripata, nastalom u studenome 1991., par dana pred pad i okupaciju Vukovara, u teškom i mučnom stanju rata čiji se kraj nije nazirao, a u kojem su zbog nastale psihoze uvjeti itekako bili "pogodni" za osvetu, protjerivanje i razna zlodjela nad Srbima u Hrvatskoj, Franjo Tuđman je na raspravi o ekstremnim ponašanjima u Hrvatskoj rekao da će se suprotstaviti mišljenjima da "ne može niti jedan Srbin ostati u Hrvatskoj".⁵⁴¹ Zašto bi takvo mišljenje promijenio kad je bio nadomak pobjede? Uostalom, i raspoloživi izvori pokazuju da hrvatska strana nije planirala i provela protjerivanje pobunjenih Srba.⁵⁴²

⁵³⁸ *Žene Krajine – rat, egzodus i izbegništvo*, Vesna Nikolić-Ristanović, Slobodanka Konstantinović-Vilić, Nataša Mrvić-Petrović, Ivana Stevanović, Branislava Knežić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja Beograd,, Beograd, 1996., 127-128.

⁵³⁹ *Kronologija rata 1989.-1998.*, Hrvatski informativni centar, Zagreb, 1998., 504.

⁵⁴⁰ Usp. N. BARIĆ, "Je li 1995. godine Hrvatska počinila "etničko čišćenje" Srba?", 442-443.

⁵⁴¹ Zapisnik sa sastanka održanog u Uredu predsjednika Republike Hrvatske u četvrtak, 14. studenoga 1991. godine.

⁵⁴² N. BARIĆ, "Je li 1995. godine Hrvatska počinila "etničko čišćenje" Srba?", 461.

Kolona srpskih izbjeglica

Hrvatskim građanima srpske nacionalnosti s okupiranih područja Knina, Gračaca, Lapca, Korenice, Slunja, Gline, Dvora i Petrinje

Budući da su propali svi dosadašnji pokušaji, pa i jučerašnji pregovori u Ženevi, i hrvatskih vlasti i međunarodne zajednice za mirnu reintegraciju hrvatskih okupiranih krajeva;

Budući da začetnici pobune u Hrvatskoj, Martić i dr., umjesto da se odazovu pozivu za mirnu reintegraciju, nastavljaju rat protiv hrvatske države, i zajedno sa kolovodama pobune u Bosni, Karadžićem i dr., kuju nove osvajačke planove za zajedničko osvajanje zaštićene zone Bihać, što Hrvatska ne može dopustiti;

Budući da hrvatski i bosanski Srbi ne samo da sprječavaju povratak prognanika već i nastavljaju s progonom nesrpskog stanovništva;

Budući da srpski ekstremisti, od samih početaka pobune pa i sada, prizivlju u pomoć ostatke talijanskog fašizma, nudeći podjelu hrvatskog teritorija između talijanskog i srpskog imperijalizma;

Budući da razularene paravojne srpske postrojbe, i dalje vrše terorističke napadaje na civilno pučanstvo od Slavonije do Dalmacije, granatiraju hrvatska područja i gradove Otočac, Gospić, Karlovac, pa i za vrijeme dok u Ženevi s hrvatskom delegacijom vode političke razgovore o mirnoj reintegraciji, ponovno bombardiraju i područje Dubrovnika gdje su pale nove ljudske žrtve;

I budući da su svi pokušaji, hrvatske države i međunarodne zajednice, da pobunom otuđeni dijelovi hrvatskog teritorija budu na miran način vraćeni pod hrvatski suverenitet bili odbačeni i izigrani, hrvatska je država prinuđena da poduzme vojno-redarstvene korake za ponovno uključivanje navedenih okupiranih područja u svoj ustavno-pravni poredak.

Prisiljeni smo na takvu odluku da bismo, nakon četiri godine uzaludnog pregovaranja stali na kraj daljem izigravanju hrvatske i međunarodne javnosti i da bismo osigurali početak vraćanja prognanika na njihova ognjišta.

Stoga u ime demokratske vlasti Hrvatske:

Pozivam pripadnike srpskih paravojnih postrojbi, koji su svojevolumno ili prisilno mobilizirani u paravojne srpske postrojbe, da predaju oružje hrvatskim vlastima, uz jamstvo da će im biti udijeljena amnestija prema važećim hrvatskim zakonima.

Pozivam inicijatore pobune da shvate uzaludnost svoga pothvata i njegovu štetnost za srpsku zajednicu u Hrvatskoj, ako ustraju u pobuni, da se predaju hrvatskim vlastima i prihvate oprost ili pravično suđenje za svoje prijestupe.

Pozivam hrvatske građane srpske nacionalnosti, koji nisu aktivno sudjelovali u pobuni, da ostanu kod svojih kuća, i bez bojazni za svoj život i svoju imovinu, dočekaju hrvatsku vlast, uz jamstvo da će im se dati sva građanska prava, i omogućiti izbori za lokalnu samoupravu prema hrvatskom Ustavu i Ustavnom zakonu uz prisutnost međunarodnih promatrača.

Pozivam predstavnike Srbije i Crne Gore (i njihove SR Jugoslavije) da prestanu podupirati ekstremiste s okupiranih hrvatskih područja, što se očitovao i na jučerašnjim ženevskim pregovorima na kojima je sudjelovao i jugoslavenski otpravnik poslova kad su hrvatski Srbi odbili prihvatiti mirnu reintegraciju okupiranih područja. To bi bio prvi korak prema općem rješenju hrvatsko-srpskih odnosa na čitavom interesnom prostoru dva susjedna naroda, odnosno normalizacije odnosa na osnovama međusobnog priznanja.

Odlučni smo da prekinemo patnje i neizvjesnost hrvatskih prognanika s okupiranih područja, a da hrvatskim Srbima zajamčimo ljudska i etnička prava u ustavno-pravnom poretku demokratske Hrvatske.

Predsjednik Republike Hrvatske

dr. Franjo Tuđman

Zagreb, 4. kolovoza 1995.

ZAKLJUČAK

Oko političkog zaleđa operacije *Oluja* dosta je spekulacija. Zločinačko ponašanje vojske bosansko-hercegovačkih Srba u zaštićenoj zoni Srebrenica, a potom i zajednički napad na Bihać s pobunjenim hrvatskim Srbima, utjecali su na položaj Hrvatske. Ona je postala čimbenik koji je mogao pripomoći razrješenju bosansko-hercegovačke krize, što je naravno imalo svoju cijenu – razumijevanje za interese Hrvatske na području izvan nadzora legalne vlasti. Očito je da je postojala prešutna suglasnost utjecajnog dijela međunarodne zajednice da se izvede brza oslobodilačka operacija. Ne treba zaboraviti da operacija *Oluja*, uz oslobodilačku, ima i ništa manje važnu humanitarnu značajku, a to je deblokada šireg područja Bihaća.

SVK je bila u obrani i u tome je kompenzirala brojčanu nadmoć hrvatskih snaga. Po naoružanju i vojnoj opremi bila je ravnopravan protivnik HV-a, čak je i bolje stajala s oklopništvom. Njezina slabost ležala je u činjenici da je bila vojna sila sustava koji nije imao osnovu za samostalno postojanje. RSK je bila tvorevina koja je nastala uslijed nerealiziranih svesrpskih planova o isto takvoj državi. Političko-teritorijalna tvorevina iz koje je nastala SAO Krajina bila je samo taktički korak koji je Srbima u Hrvatskoj u vrijeme raspada SFRJ trebao dati legalitet i legitimitet, na temelju kojeg su trebali od međunarodne zajednice dobiti “zeleno svijetlo” za ostanak u krnjoj Jugoslaviji. No, projekt je propao, tj. JNA nije potukla Hrvatsku vojsku, što je bio jedini način da Hrvatska prihvati srpski diktat o granicama. SAO Krajina stoga je postala RSK, u pokušaju stvaranja države, kada je već propao projekt autonomije, koja se trebala priključiti srpsko-crnogorskom dijelu Jugoslavije. Nakon toga se pokušalo preko UNPROFOR-a i UNCRO-a održati nekakvu političko-teritorijalnu organizaciju, što im je, bez obzira na podozrivost pobunjenih Srba prema međunarodnim snagama, nekoliko godina doista i uspijevalo. No, vrijeme je radilo protiv RSK, a njezin položaj i unutarnje političko stanje pogoršavalo se, jer nije imala materijalnu osnovu, kao što nije imala ni personalni, napose intelektualni potencijal za stvaranje nečeg organiziranijeg od područja s malo zakona, mnogo samovolje i, možda najpreciznije, vladavine jačih. Ilustrativna je ocjena koju je sredinom srpnja 1995., neposredno pred *Oluju*, dao jedan pukovnik Vojske Jugoslavije, angažiran u Zrakoplovstvu i protuzračnoj obrani SVK: *Putujući prostorima RSK i boraveći u gradovima, lako se uočava da se nije ništa radilo na razvojnom uređenju. Eksploatisana su postojeća dobra i čekao se neki ishod od neke druge strane. Nigde nije postavljen neki cilj koji bi bio normalan za svako iole organizovano društvo. Stagniralo se u svim društvenim bogatstvima. Kultura naroda je dobila pogrešan pravac. Izgubljen je osećaj za realnost u vremenu i prostoru u kome se živi. [...] Narod RSK je iznuren stanjem kojim se gušila svaka inicijativa. Postupno i sistematski je prevladavao strah od ustaša-koljača. Zbog onog ‘šve hrvatsko srušiti’ živelo se u strahu od ustaške doktrine ‘šve srpsko pobiti’. A kada se ne kanališe nagon samoodržanja, jasno je kakve su sve manifestacije moguće.*⁵⁴³

⁵⁴³ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 232.

Poznati stručnjaci JNA, a kasnije i Vojske Jugoslavije, Todorović i Vilić korijene poraza RSK “pronašli” su u antikomunizmu SDS-a, koji je odbacio partizansku strategiju i nametnuo stanovništvu “gubitničku četničku strategiju i taktiku popa Đujića”.⁵⁴⁴ Tumačenje je vrijedno spomena samo kao primjer razmišljanja čiji je rok trajanja istekao s nestankom SFRJ.

Krajina je nestala jer je bila zabluda u koju su prestali vjerovati i oni koji su dali prilog njezinom stvaranju. U zadnjim danima RSK pokazalo se da je njezina najslabija točka politički i vojni vrh. Vrhovni savjet obrane, na kojem je dominirao Martić, uvečer 4. kolovoza donio je odluku o skraćivanju fronta u sjevernoj Dalmaciji. To je preko noći 4./5. kolovoza dovelo do sloma i izvlačenja ljudstva Sjevernodalmatinskog korpusa prema Bosanskoj krajini. Istu sudbinu, poput domino efekta podijelili su i ostali korpusi SVK. Krajina je nestala mnogo brže nego što se očekivalo, s obzirom na snagu njezine vojske. Nakon pet godina Hrvatska je u ustavno-pravni poredak i teritorijalni sustav vratila više od 18% pobunjenog i okupiranog područja. Izvan nadzora je ostala istočna Slavonija, Baranja i Srijem. Vrijeme je brzo pokazalo da ta područja, kao i srbijanska politika, nisu željela reprizu *Oluje* na zapadnim granicama SR Jugoslavije. Uz posredovanje međunarodne zajednice predstavnici pobunjenih Srba iz istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema pristali su na mirnu i postupnu reintegraciju, te su 12. studenoga 1995. u Erdutu potpisali “Temeljni sporazum o mirnoj reintegraciji toga područja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske”.⁵⁴⁵

Autor fotografije: Davor Višnjić, 7. kolovoza 1995.

⁵⁴⁴ Boško TODOROVIĆ, Dušan VILIĆ, “Gubitnička strategija”, *Vojska*, 24. 8. 1995., 10-11.

⁵⁴⁵ *Kronologija rata*, 536.

LITERATURA

- Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*, Central Intelligence Agency, Office of Russian and European Analysis, Washington, DC 20505, May 2002.
- BARIĆ, Nikica, "Je li 1995. godine Hrvatska počinila "etničko čišćenje" Srba?", *Časopis za suvremenu povijest*, 36/2, 2004.
- BARIĆ, Nikica, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
- BERNIĆ, Domagoj, BEŠLIĆ, Hrvoje, KRPAN, Vladimir, *Katalog izložbe "Pobjeda": Povodom 10. obljetnice vojno-redarstvene operacije "Oluja" 1995.-2005.*, Matica hrvatska Ogranak u Petrinji, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Ogranak Petrinja, Petrinja, 2005.
- BILANDŽIĆ, Dušan, *Hrvatska moderna povijest*, Golden marketing, Zagreb, 1999.
- BOBETKO, Janko, *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996.
- DOMAZET – LOŠO, Davor, "Završne operacije Hrvatske vojske – uvjerljivost vojne moći i (ili) promjena stratezijskog odnosa", *Hrvatski vojnik*, Zagreb, 22/1997.
- DOMAZET – LOŠO, Davor, *Hrvatska i veliko ratište*, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2002.
- FELIĆ, Bejdo, brigadir, *Peti korpus 1992.-1995.*, Ljiljan, Sarajevo, 2002.
- GOTOVINA, Ante, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO*, Zborno područje Knin, Knin, 1996.
- GRANIĆ, Mate, *Vanjski poslovi: Iza kulisa politike*, Algoritam, Zagreb, 2005.
- HOLBROOKE, Richard, *Završiti rat*, Šahinpašić, Sarajevo, 1998.
- Hronologija 1990-1995.*, Banja Luka, 2002.
- Hrvatska strategija obrane*, Centar za strateška istraživanja, MORH, Zagreb, 1995.
- IZETBEGOVIĆ, Alija, *Sjećanja: autobiografski zapis*, Šahinpašić, Sarajevo, 2001.
- Izvještaj vojna operacija "Oluja" i poslije, I dio: bivši sektor Jug*, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Zagreb, 1999.
- JOVIĆ, Dejan, *Jugoslavija: država koja je odumrla*, Prometej, Zagreb, 2003.
- Kronologija rata 1989.-1998.*, Hrvatski informativni centar, Zagreb, 1998.
- MAMULA, Branko, *Slučaj Jugoslavija*, CID, Podgorica, 2000.
- MARIJAN, Davor, *Smrt oklopne brigade*, Naklada Zoro, Zagreb-Sarajevo, 2002.
- MUŠINBEGOVIĆ, Hasib, ŠILJAK, Remzija, BEĆIREVIĆ, Kemo, *Operacija Vlašić*, Sarajevo, 1999.
- NOBILO, Mario, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata: 1990.-1997.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 2000.
- Oluja*, Hrvatska vojna glasila, br. 1-3, Zagreb, listopad – prosinac 1995.
- Otkaz mandata UNPROFOR-u: Treća obljetnica međunarodnog priznanja Republike Hrvatske*, MORH, Politička uprava, Zagreb, 1995.
- OWEN, David, *Balkanska odiseja*, Hrvatska sveučilišna naklada : Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1998.
- RADELIĆ, Zdenko, MARIJAN, Davor, BARIĆ, Nikica, BING Albert i ŽIVIĆ, Dražen, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006.

- RADINOVIĆ, Radovan, "Realna pretnja na delu", *Vojska Krajine*, br. 4-5, Jul-avgust 1993.
- RADIŠIĆ, Dragan, *Hronologija događaja na prostoru prethodne Jugoslavije 1990-1995*, Glas srpski – Centar za geostrateška istraživanja Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka, 2002.
- SEKULIĆ, Milisav, *Knin je pao u Beogradu*, NIDDA Verlag GmbH, Bad Vilbel, 2001.
- Stenogrami o podjeli Bosne*, Kultura&Rasvjeta – Civitas, Split – Sarajevo, 2005.
- ŠARINIĆ, Hrvoje, *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98)*, Globus, International, Zagreb, 1999.
- TODOROVIĆ, Boško / VILIĆ, Dušan *Izdaja i odbrana Jugoslavije*, Privredapublik, Beograd, 1990.
- TUĐMAN, Franjo, *Hrvatska riječ svijetu : razgovori sa stranim predstavnicima*, Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1999.
- TUĐMAN, Franjo, *Pet godina hrvatske pobjede*, Ministarstvo obrane, Politička uprava, Zagreb, 1996.
- TUĐMAN, Franjo, *Stanje hrvatske države i nacije*, Ministarstvo obrane, Politička uprava, Zagreb, 1995.
- TUĐMAN, Miroslav, *Istina o Bosni i Hercegovini : dokumenti 1991.-1995.*, Slovo M, Zagreb, 2005.
- Ujedinjeni narodi: Rezolucije o Republici Hrvatskoj*, UNPROFOR, Pan liber, Osijek, 1995.
- VRCELJ, Marko, *Rat za Srpsku Krajinu: 1991.-1995.*, Srpsko kulturno društvo "Zora", Beograd, 2002.
- Žene Krajine – rat, egzodus i izbegništvo*, Vesna Nikolić-Ristanović, Slobodanka Konstantinović-Vilić, Nataša Mrvić-Petrović, Ivana Stevanović, Branislava Knežić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja Beograd, Beograd, 1996.
- ŽUNEC, Ozren, "Operacije *Bljesak i Oluja*", *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995.*, Naklada Jesenski i Turk : Dani, Zagreb : Sarajevo, 1999.

FOTOGRAFIJE:

- HMDCDR,
- Središnji vojni arhiv MORH-a,
- Vojni muzej MORH-a,
- Odjel Hrvatska vojna glasila MORH-a,
- "Večernji list" – fotodokumentacija,
- fotoarhivi 1., 2., 4. i 9. gardijske brigade HV-a, 81. gardijske bojne, 1. HGZ,
- Udruga specijalne policije iz Domovinskog rata

KRATICE

- AP – autonomna pokrajina
b/d – bojna djelovanja
dp – domobranska pukovnija
ED – elektronsko djelovanje
gbr – gardijska brigada
gbrHV – gardijska brigada HV
GS HV – Glavni stožer Hrvatske vojske
GS HVO – Glavni stožer Hrvatskog vijeća obrane
GŠ SV i GŠ SVK – Glavni štab Srpske vojske (Krajine)
HDA – Hrvatski državni arhiv
HMDCDR – Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata
HR HB – Hrvatska Republika Herceg – Bosna
HR-DAS – Hrvatski državni arhiv u Sisku
HRZ – Hrvatsko ratno zrakoplovstvo
HUPMEZ – Hrvatski ured pri Promatračkoj misiji Europske zajednice
IKM – Istureno komandno mjesto
Iv – Izvidnički vod
IZM GSHV – Istureno zapovjedno mjesto Glavnog stožera Hrvatske vojske
IZpM – Istureno zapovjedno mjesto
K – korpus
KK – Krajiški korpus
KMORH – Kabinet ministra obrane Republike Hrvatske
KSJ – Korpus specijalnih jedinica
lpbr – laka pješačka brigada
MORH – Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
NATO – North Atlantic Treaty Organization (Organizacija Sjevernoatlantskog pakta)
OG – operativna grupa
OG-2 – Druga operativna grupa
pbr – pješačka brigada
PMEZ – Promatračka misija Europske zajednice
POA – Protuobavještajna agencija
PU – Politička uprava
RP – ratni plan
RSK – Republika Srpska Krajina
SAO – Srpska autonomna oblast
SAOK – Srpska autonomna oblast Krajina
SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SIS – Sigurnosno-informativna služba
SJP MUP – Specijalne jedinice Ministarstva unutarnjih poslova
SVA MORH – Središnji vojni arhiv Ministarstva obrane Republike Hrvatske
SVK – Srpska vojska Krajine
TO – Teritorijalna obrana
TS-2 – Druga taktička skupina
UN – Ujedinjeni narodi
UNCRO – United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (Operacija UN-a za uspostavljanje povjerenja u Hrvatskoj)
UNPA – United Nations Protected Area (Zaštićeno područje Ujedinjenih naroda)
UNPROFOR – United Nations Protection Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih naroda)
USMSP – Ured za suradnju s Međunarodnim sudom pravde
v/o – vojni obveznici
VP – Vojna pošta
VRH – Vlada Republike Hrvatske
VRS – Vojska Republike Srpske
VSA MORH – Vojnosigurnosna agencija Ministarstva obrane Republike Hrvatske

ZHRZ – Zapovjedništvo Hrvatskog ratnog
zrakoplovstva
ZM – zapovjedno mjesto
z/o – zona odgovornosti
ZP – Zborno područje
ZZP – Zapovjedništvo Zbornog područja
ZZPB – Zapovjedništvo Zbornog područja
Bjelovar

ZZPG – Zapovjedništvo Zbornog područja
Gospić
ZZPK – Zapovjedništvo Zbornog područja
Karlovac
ZZPO – Zapovjedništvo Zbornog područja
Osijek
ZZPS – Zapovjedništvo Zbornog područja Split
ZZPZ – Zapovjedništvo Zbornog područja
Zagreb

ŽIVOTOPIS

Davor MARIJAN (1966.) školovao se u Livnu i Zagrebu u kojem je 1994. završio dvopredmetni studij povijesti i arheologije na Filozofskom fakultetu. Na istom je fakultetu 2005. magistrirao i 2006. doktorirao s temom “Jugoslavenska narodna armija i raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1987.-1992. godine”. Od 2001. radi u Hrvatskom institutu za povijest na projektu “Stvaranje Republike Hrvatske i Domovinski rat 1991.-1995.-1998.”. Bavi se vojnom poviješću Hrvatske i Jugoslavije za razdoblje od 1941. do 1995. godine. Do sada je objavio četiri knjige i dvadesetak znanstvenih i stručnih članaka.

Objavljene knjige:

Borbe za Kupres 1942., AGM, Zagreb, 1999.

Smrt oklopne brigade, Naklada Zoro, Zagreb-Sarajevo, 2002.

Bitka za Vukovar, Hrvatski institut za povijest: Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb-Slavonski Brod, 2004.

Graničari: Prilog za ratni put 108. brigade Zbora narodne garde Republike Hrvatske, Hrvatski institut za povijest: Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2006.

* * *

... Ključna je stvar, Oluja se nije mogla izbjeći. Oluja se ne može gledati izvan konteksta 1990.-1991. Stvar je u tome da svrha SAO Krajine, nastale 1990., odnosno Republike Srpske Krajine, samoproglashene krajem 1991., nije bila stvaranje samostalne države u Hrvatskoj. Pobunjeni Srbi su išli na pripajanje Srbiji, netko to zove Jugoslavija, netko Velika Srbija, u konačnici to se svodi na državu u kojoj žive svi Srbi. I kad je taj projekt propao 1991., spašava se što se može i stvara se RSK. Tri-četiri godine traju stalni pregovori s vodstvom pobunjenih Srba, kojima je doista nudeno sve što se ponuditi može, a oni su sve odbili. I na kraju ostala je samo vojna opcija kojom je to riješeno. ...

... Međutim, kad počne rat, rat je važno dobiti. Ono što je bitno u cijeloj ovoj stvari i što dokumenti doista uvjerljivo govore ... Hrvatska je na sve moguće načine nastojala izbjeći rat. U arhivi predsjednika Tuđmana imate jako mnogo dokumenata iz kojih se doista vidi da je on nastojao izbjeći rat. I u tom kontekstu, činjenica je da je rat bio u granicama Hrvatske, Hrvatska nije napadala, Hrvatska je napadnuta, i to treba imati na umu.

– Stvari se doslovno ubrzavaju s prvom Bihaćkom krizom krajem 1994., i tada polako kreće taj hrvatski operacijski ciklus s Livanjskog polja: uzimanje Dinare. To traje dugo, i to je još jedan dio o kojem treba voditi računa u priči o slamanju RSK ... I u ovom ratu postoji priča o mitovima.

Svako ima svoje mitove, i postoji čuveni mit o srpskoj nepobjedivosti. ... U tom kontekstu treba voditi računa da su krajinski Srbi sedam mjeseci gledali kako im Hrvatska vojska uzima Dinaru. Ja sam rođen u blizini, i znam kakve su teške zime na tom području. I, praktično, njima se dogodi da kompletni dinarski kompleks uz pomoć pričuve, polako uzmu dvije postrojbe koje nisu domicilno s tog područja. Evo, 7. gardijska brigada je iz sjeverozapadne Hrvatske, gdje je sasvim drugačiji tip klime i reljefa, te 4. gardijska brigada, koja ipak gravitira južnom djelu Hrvatske, njezino sjedište je bilo u Splitu, ali zapravo to je brigada južne Hrvatske, rekao bih – jedna toplokrvna brigada koja dođe u jednu surovu zimu. Ti su se ljudi smrzavali gore, ali su izvršili svoju zadaću. I to je djelovalo, sve je to djelovalo na moral. ... Tako, praktično kad se gleda da je Zbornom područje Split prošlo Zimu '94, koja je bila vrlo teška, potom je imalo dvije kratke operacije Skok 1 i Skok 2, pa jedno stvarno veliko Ljeto '95 – uzimanje Bosanskog Grahova i Glamoča, čini se da je Zbornom području Split Oluja bila lakši dio zadaće.

... Dugoročno će se svakako utvrditi razina otklona od zamisli i od provedbe. To je pitanje zašto su se dogodili zastoji. Primjerice, najpoznatiji zastoj bio je u napadu na Petrinju i oko toga se vuku, recimo tako, nekakvi repovi, i to više u profesionalnom vojnom dijelu, nego što izlazi u javnost, iako to u svemu i nije posebno važno, jer operacija je bila uspješna. Kad je operacija uspješna sve mane postaju drugorazredne. Najtužniji dio te priče je što je 2. gardijska brigada izgubila nekoliko časnika, po kojima je ta brigada bila poznata. Na primjer, Predrag Matanović – zapovjednik bojne, časnik koji je bio jedan od simbola Gromova. To su časnici za kojima žale svi oni koji su ratovali s njima i koji su ih poznavali. Na kraju postavlja se pitanje, a to je pitanje čiste taktike, zašto se nije išlo na obuhvat, zašto se išlo ravno. To su pitanja oko kojih će trajati rasprave. General Ivan Basarac koji je vodio Zbornom područje Zagreb nedavno je umro, tako da s te strane nećemo znati neke stvari. On je imao svoje viđenje, drugi su imali svoje. ...

– Novinari su se sad fokusirali na taj dio Gotoviniina, navodnog, slavljenja dva dana u Kninu. Što god da se dogodilo, činjenica je da je Zbornom područje Split ta dva dana prestalo s napadnim aktivnostima. Prema tome, čini se da se zadaća na tom području mogla izvršiti ranije. No, svatko tko je prošao tim područjem, tko koliko-toliko zna geografske značajke toga područja, zna što bi se dogodilo da su dvije gardijske brigade krenule iznad Knina na Padene i dalje prema Srbu. Htjeli ili ne htjeli, tamo bi bilo mnogo žrtava. Kad se sve podvuče, kad se sve trezveno i cjelovito razmotri, onda nema tu većih zamjerki. To što bi možda bilo zarobljeno još više oružja, što bi HV danas imala 10-ak starih tenkova više, nije to vrijedno ljudskih žrtava. A bilo bi daleko više mrtvih, jer je to jedno usko grlo, i da su u njega upale dvije gardijske brigade, tu bi svašta bilo.

– Najveći problem Oluje je ono što se dogodilo iza nje. To je ogroman prostor i svakako treba napraviti jednu podrobniju analizu, a to će biti moguće s dokumentima MUP-a, koji mi, moram priznati, nisu bili dostupni. ... Govori se o nekakvoj brojci od 550 do 600 ljudi, ali gledajte, kad se čovjek sjeti kako su se ponašale druge vojske kada su uzimale prostor, što su one radile. Tu ulaze svakakvi ljudi, neki se ljudi vraćaju na srušene domove, neki žele osvetu. Međutim, ono što je bitno, tu nema nikakve naznake da je to bio plan države. Za razliku od planskog, velikosrpskog projekta koji je izazvao rat. To je bitno reći. Na najvišim razinama vlasti u Hrvatskoj ne može se reći da je to bio plan države da spali, uništi i pobije, kao što se stalno imputira, evo i u Haagu, kao zločinački pothvat. Nema nikakvih naznaka za takve tvrdnje

Iz intervjuja Davora Marijana za Radio Zagreb (2. program, 4. listopada 2007.), povodom izlaska njegove knjige *Oluja*

PRILOZI
(pripremio Mate Rupić, prof.)

SADRŽAJ

PRILOG 1. – PLANOVI POBUNJENIH SRBA IZ HRVATSKE O ODCJEPLJENJU TERITORIJA REPUBLIKE HRVATSKE I UJEDINJENJU SA SRBIMA U BOSNI I HERCEGOVINI I SRBIJOM

1. 1991., travanj 1., Titova Korenica – Odluka Izvršnog vijeća Srpske autonomne oblasti Krajine o prisajedinjenju dijela teritorija Hrvatske Republici Srbiji 167
2. 1991., travanj 30., Knin – Rješenje Skupštine Srpske autonomne oblasti Krajine o imenovanju Centralne komisije za provođenje referenduma o prisajedinjenju Republici Srbiji i ostanku u Jugoslaviji 168
3. 1991., svibanj 16., Knin – Odluka Skupštine Srpske autonomne oblasti Krajine o prisajedinjenju Republici Srbiji i ostanku u Jugoslaviji sa Srbijom i Crnom Gorom i drugima koji žele očuvati Jugoslaviju 169
4. 1991., lipanj 27., Knin – Deklaracija o ujedinjenju Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske autonomne oblasti Krajina 170
5. 1992., svibanj 1., Knin – Deklaracija Skupštine o političkim ciljevima Republike Srpske Krajine 172
6. 1992., rujanj 22., Banja Luka – Protokol o suradnji Vlada Republike Srpske i Republike Srpske Krajine 175
7. 1992., rujanj, Knin – Iz osnovnih programskih načela i ciljeva Srpske demokratske stranke . . 177
8. 1992., listopad 31., Prijedor – Deklaracija o ujedinjenju Republike Srpske Krajine i Republike Srpske 179
9. 1993., travanj 24., Banja Luka – Odluka o konstituiranju zajedničke Narodne skupštine Republike Srpske Krajine i Republike Srpske 180
10. 1993., srpanj 19., Knin – Zapisnik sjednice Vlada Republike Srpske i Republike Srpske Krajine na kojoj je dogovoreno ujedinjenje u jednu državu te imenovana Komisija za izradu ustava i drugih pravnih akata vezanih za ujedinjenje 182
11. 1993., kolovoz 10., Beograd – Prijedlog ministra vanjskih poslova Republike Srpske Krajine o izboru trenutnih ratnih ciljeva u svezi sukoba u Bosni i Hercegovini 187
12. 1994., veljača 1., Knin – Priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine o koalicijskom sporazumu sa Srpskom radikalnom strankom i zajedničkom cilju – ujedinjenju svih srpskih zemalja te osnivanju jedinstvene srpske države. 189
13. 1994., srpanj 5., Beograd – Čestitka Jovice Stanišića, načelnika Službe državne bezbjednosti Republike Srbije ministru unutarnjih poslova Republike Srpske Krajine povodom “dana bezbjednosti” 190
14. 1994., kolovoz 4., Plitvička Jezera – Zapisnik izvanrednog zasjedanja Skupštine Republike Srpske Krajine na kojoj je prihvaćen prijedlog o ujedinjenju s Republikom Srpskom, kao prvom koraku prema jedinstvenoj srpskoj državi 191

15. 1994., kolovoz 4., Knin – Priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine povodom zahtjeva da se na izvanrednom zasjedanju Skupštine uvrsti točka o ujedinjavanju Republike Srpske Krajine i Republike Srpske sa Srbijom i Crnom Gorom	195
16. 1994., kolovoz 15., Knin – Priopćenje Srpske demokratske stranke Krajine nakon razgovora delegacije stranke s vodstvom Republike Srpske	196
17. 1994., kolovoz 18., Prijedlog Skupština Republike Srpske i Republike Srpske Krajine Skupštinama Srbije i Crne Gore za ujedinjenje u jednu državu	197
18. 1995., početak, [Knin] – Prijedlog Plana uporabe Srpske vojske Krajine u sukobu s Oružanim snagama Republike Hrvatske	198
19. 1995., veljača 8., Knin – Govori Milana Martića, Borislava Mikelića i Milana Babića na Skupštini Republike Srpske Krajine na kojoj je razmatran pregovarački proces s Republikom Hrvatskom te Plan Z-4	208
20. 1995., veljača 10., [Knin] – Glavni štab Srpske vojske Krajine dostavlja komandama korpusa i značajnijim časnicima izvod iz izlaganja predsjednika Milana Martića o borbenoj gotovosti	210
21. 1995., ožujak 30., Knin – Zaključci Vlade Republike Srpske Krajine povodom promjene mandata zaštitnih snaga Ujedinjenih naroda na okupiranom području Republike Hrvatske	215
22. 1995., svibanj 6., [Knin] – Pismo predsjednika RSK Milana Martića Slobodanu Miloševiću, predsjedniku Republike Srbije, nakon oslobodilačke akcije Oružanih snaga Republike Hrvatske u zapadnoj Slavoniji	216
23. 1995., svibanj 18., Borovo Selo – Iz govora predsjednika Republike Srpske Krajine Milana Martića o državnoj krizi nakon što je Hrvatska vojska oslobodila zapadnu Slavoniju te planovima za ujedinjenje s Republikom Srpskom kao prvom koraku ka ujedinjenju svih srpskih zemalja	217
24. 1995., svibanj 20., Borovo Selo – Odluka Skupštine Republike Srpske Krajine o pristupanju realizaciji ujedinjenja s Republikom Srpskom	221
25. 1995., svibanj 29., Knin – Zapisnik Skupštine Republike Srpske Krajine na kojoj je dana suglasnost na odluku o državnom ujedinjenju s Republikom Srpskom	222
26. 1995., svibanj 29., Knin – Odluka Skupštine Republike Srpske Krajine o davanju prethodne suglasnosti na Odluku o državnom ujedinjenju s Republikom Srpskom	226
27. 1995., svibanj 29., Knin – Odluka Skupštine Republike Srpske Krajine o suglasnosti na Ustavni zakon o privremenom ustavnom uređenju Ujedinjene Republike Srpske	226
28. 1995., lipanj 2., Knin – Priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine povodom imenovanja nove Vlade Republike Srpske Krajine	227
29. 1995., lipanj 29., Knin – Mišljenje Kabineta predsjednika Republike Srpske Krajine o prednacrtu paketa zakona za pripremu akata Ujedinjene Republike Srpske	228
30. 1995., srpanj 30., Knin – Iz odluka Vrhovnog savjeta odbrane RSK o proglašenju ratnog stanja	229

**PRILOG II. – NAPAD POBUNJENIH SRBA IZ BOSNE I HERCEGOVINE
I S OKUPIRANOG TERITORIJA HRVATSKE NA UN ZAŠTIĆENU ZONU BIHAĆ**

Ćosić Krešimir, Kako smo promijenili tijek rata, Operacija “Zima – 94” (memoarski zapisi)	233
---	-----

1.	1994., listopad 27. – Glavni štab Vojske Republike Srpske traži od Vrhovne komande OS Republike Srpske Krajine pomoć na ratištu u zapadnoj Bosni u drvarskoj krajini te protiv 5. korpusa Armije BiH	242
2.	1994., listopad 30. – prosinac 23., Knin – Iz ratnog dnevnika Glavnog štaba Srpske vojske Krajine o napadu na zaštićenu zonu Bihać	243
3.	1994., studeni 7., Nebljusi – Zapovijest Komande Taktične grupe-1 podređenim postrojbama za napad na snage HVO-a i 5. korpusa Armije BiH koje brane Bihać	254
4.	1994., studeni 10., Knin – Pismo Glavnog štaba SVK Komandi UNPROFOR-a u Zagrebu kojim odbija optužbe da napada i granatira zaštićenu zonu Bihać	259
5.	1994., studeni 13., Grahovo – Dnevno izvješće Komande 2. KK VRS o borbama na krupskom i kupreškom bojištu te napadu na zaštićenu zonu Bihać	260
6.	1994., studeni 18. – Borbeno izvješće Komande 21. korpusa Izdvojenom komandnom mjestu u Korenici GŠ SVK o pritisku hrvatskih OS na liniji razgraničenja te angažiranju snaga u napadu na zaštićenu zonu Bihać	261
7.	1994., studeni 20. – Izvješće Sektora za bezbjednosno-obaveštajne poslove VRS generalu Milovanoviću o sadržaju dopisa Međunarodnog Crvenog križa o situaciji u Bihaću nakon napada srpskih snaga	262
8.	1991., studeni 20., Petrova Gora – Izvješće 21. korpusa GŠ SVK o blokiranju snaga UNPROFOR-a kao odgovor na moguće zrakoplovne napade NATO pakta zbog napada srpskih snaga na zaštićenu zonu Bihać	265
9.	1994., studeni 20. – Redovno borbeno izvješće 2. KK Glavnom štabu VRS o borbama na prilazima Bihaću	266
10.	1994., studeni 21., Knin – Obavijest Uprave javne bezbednosti MUP-a RSK brigadi MUP-a o slanju dodatnog pojačanja od 100 ljudi, te da snage Republike Srpske 22. 11. pripremaju završni napad na Bihać	267
11.	1994., studeni 27. – Oštrelj – Petrovac – Dnevno izvješće Komande 2. KK VRS postrojbama koje sudjeluju u napadu na zaštićenu zonu Bihać o borbama i odbijanju 5. korpusa Armije BiH da potpiše predaju, te nedostatku materijalnih sredstava za nastavak napada	268
12.	1994., studeni 28., Petrova Gora – Izvješće Komande 21. korpusa IKOM Korenica GŠ SVK o angažiranju ljudstva i materijalno-tehničkih sredstava u napadu na zaštićenu zonu Bihać	269
13.	1994., prosinac 2. – Izvješće Komande 2. KK VRS Glavnom štabu VSK o napredovanju hrvatskih snaga na livanjsko – glamočkom pravcu te srpskih snaga na krupsko – bihačkom pravcu	271
14.	1994., prosinac 5. – Izvješće Komande 2. KK Glavnom štabu VSK o prodoru hrvatskih snaga na kupreškom ratištu	272
15.	1994., prosinac 6. – Izvješće Komande 2. KK Glavnom štabu SVK o napadnim akcijama na bihačko – krupskom dijelu bojišta te pritisku hrvatskih snaga na livanjsko – grahovskom bojištu	273
16.	1994., prosinac 15. – Izvješće 15. korpusa Glavnom štabu SVK o jačini snaga i materijalno-tehničkim sredstvima koja su angažirali u napadu na zaštićenu zonu Bihać	274
17.	1994., prosinac 16., [Knin] – Analiza utroška materijalno-tehničkih sredstava SVK u operaciji “Pauk”, te plan nabavke istih za nastavak napada na zaštićenu zonu Bihać	276

18. 1994., prosinac 18. – Izvješće Komande “Pauk” Glavnom štabu SVK o situaciji na bojištu u napadu na zaštićenu zonu Bihać te novim pravcima napadne akcije	279
19. 1995., siječanj 6. – Obavijest Komande 15. pješačke brigade SVK podređenim postrojbama o trenutnoj situaciji na bojištu te razlozima zastoja u napadnoj akciji na zaštićenu zonu Bihać	280
20. 1995., veljača 17., Oštrelj – Petrovac – Poziv na sastanak Komande “Pauk” zapovjednicima korpusa i predstavnicima GŠ VRS i SVK radi analize zastoja u napadu na zaštićenu zonu Bihać	282
21. 1995., ožujak 1., Petrinja – Zahtjev SO Petrinja Ministarstvu odbrane RSK da analizira događaje na ratištu u zapadnoj Bosni gdje je petrinjska brigada imala velike gubitke, te odgovori na pitanja o gubitku teritorija od 1992.-1994..	283
22. 1995., travanj 10. – Izvješće Glavnog štaba SVK Slobodanu Miloševiću, Milanu Martiću i Momčilu Perišiću o aktivnostima hrvatskih snaga, stanju u zapadnoj Bosni, stanju morala u jedinicama, kadrovskoj problematici i odnosima s UNPROFOR-om u prvom tromjesečju 1995.	285
23. 1995., svibanj 5., Oštrelj – Petrovac – Izvješće Komande 2. KK Glavnom štabu VRS o sastanku u Kninu na kojem je razmatrana situacija oko Bihaća te donesena odluka da jedinice MUP-a RS preuzmu zadaće ličkog korpusa SVK u napadu na Bihać jer isti za to nema potrebnih snaga	290
24. 1995., svibanj 27., Oštrelj – Petrovac – Izvješće Komande 2. KK Glavnom štabu VRS o sastanku s Milom Mrkšićem, zapovjednikom Operativne grupe “Pauk” na kojem su razmatrane akcije protiv 5. korpusa Armije BiH te hrvatskih snaga na Dinari i Livanjskom polju	292
25. 1995., lipanj 9., Knin – Informacija Odjeljenja za obavještajne poslove GŠ SVK o prodoru hrvatskih snaga prema planini Šator, stanju na ratištu oko Bihaća te preletu zrakoplova iz Hrvatske koji opskrbljuju zaštićenu zonu Bihać i 5. korpus Armije BiH	293
26. 1995., lipanj 11., Knin – Izvanredno operativno izvješće Glavnog štaba SVK S. Miloševiću, M. Martiću i M. Perišiću o stanju na bojištu oko Bihaća, Livanjskom polju i Dinari, preustroju SVK te očekivanoj pomoći od VJ u časničkom kadru	295
27. 1995., srpanj, Knin – Plan kontraobavještajnog osiguranja operacije “Mač -1” Srpske vojske Krajine i Vojske Jugoslavije – uporaba biološkog oružja za trovanje boraca 5. korpusa A BiH	299
28. 1995., srpanj 23., Bihać – Izvješće 5. korpusa A BiH i Zapovjedništva GS HVO Bihać Veleposlanstvu R BiH u Zagrebu o snažnom prodoru snaga SVK koji prijete razbijanjem obrane Bihaća	301
29. 1995., srpanj 23. – Izvješće Odjeljenja za obavještajne poslove GŠ SVK o mobilizaciji i pokretima hrvatskih snaga duž linije sukoba te humanitarnoj katastrofi u zaštićenoj zoni Bihać	302
30. 1995., srpanj 24., Petrinja – Obavijest Komande 39. korpusa SVK komandama podređenih postrojbi o mogućoj agresiji hrvatskih snaga kao pomoći ugroženom 5. korpusu A BiH	303
31. 1995., srpanj 25., Petrinja – Obavijest Obavještajnog odjeljenja 39. korpusa SVK podređenim postrojbama o mogućem desantu hrvatskih snaga na području Bihaća	304
32. 1995., srpanj 25., Knin – Izvješće Glavnog štaba SVK predsjedniku RSK o pritiscima Hrvatske vojske na području Grahova te linijama sukoba u Hrvatskoj	305

33. 1995., srpanj 26., Bihać – Izvješće Komande 5. korpusa A BiH Veleposlanstvu R BiH u Zagrebu o teškoj vojnoj situaciji iz koje jedini izlaz vidi u spajanju s Hrvatskom vojskom	308
34. 1995., srpanj 26., Knin – Izvješće Glavnog štaba SVK predsjedniku RSK o prodoru hrvatskih snaga na Dinari, borbama oko Bihaća te stanju u zonama ostalih korpusa	308
35. 1995., srpanj 26., Knin – Izvješće Odjeljenja bezbjednosti Glavnog štaba SVK Upravi bezbjednosti Generalštaba VJ o provedbi tajne operacije “Mač-1” – upotrebi bioloških sredstava za trovanje prehrambenih proizvoda koja se ilegalno dostavljaju 5. korpusu A BiH u cilju masovnog oboljenja boraca i njihovog izbacivanja iz stroja	310
36. 1995., srpanj 26., Knin – Obavijest MUP-a RSK komandantu specijalnih jedinica o napredovanju hrvatskih snaga koje su probile liniju obrane kod Grahova, koji je pred padom	314
37. 1995., srpanj 26. – Izvješće Komande Operativne grupe 1 IKM-u Glavnog štaba VRS o napredovanju hrvatskih snaga u borbama za Grahovo	315
38. 1995., srpanj 28., Bihać – Izvješće 5. korpusa A BiH Veleposlanstvu BiH u Zagrebu o prodoru četnika u predjelu Bugari, te žestokim napadima s Plješivice i Grmeča	316
39. 1995., srpanj 29., Korenica – Izvješće SUP-a Korenica MUP-u RSK o upućivanju jedinice na prostor Resanova u Republiku Srpsku nakon što su hrvatske snage zauzele Grahovo	317
40. 1995., srpanj 30., Knin – Priopćenje Državne informativne agencije RSK “Iskra” o posjetu Ratka Mladića, zapovjednika VRS Kninu te njegovoj izjavi u svezi s napadom na Bihać	317
41. 1995., srpanj 31., Vrhovine – Komanda 50. pbr. prosljeđuje podređenim postrojbama informaciju 15. korpusa SVK o situaciji nakon prodora hrvatskih snaga i zauzimanja Grahova i Glamoča, dovođenja jedinica HV-a na položaje za mogući napad te proglašenja ratnog stanja	318
42. 1995., kolovoz 1. – Zapovijed Komande 11. pješačke brigade podređenim postrojbama da u slučaju napada hrvatskih snaga blokiraju jedinice UNPROFOR-a, razoružaju ih i zadrže kao taoce	320
43. 1995., kolovoz 3. – Izvješće Odsjeka bezbjednosti Komande 15. korpusa Odsjeka bezbjednosti GŠ SVK o pojačanom pritisku hrvatskih snaga koje time sprječavaju slanje svježih snaga za grahovsku operaciju, te svakodnevnom iseljavanju neborbenog stanovništva u Saveznu Republiku Jugoslaviju	321

PRILOG III. – EVAKUACIJA STANOVNIŠTVA S OKUPIRANOG TERITORIJA HRVATSKE PRIJE I TIJEKOM “OLUJE”

1. 1993., siječanj 27., Benkovac – Izvješće “Autotransporta” Benkovac Kriznom štabu SO Benkovac o sudjelovanju tvrtke u planu evakuacije civilnog stanovništva	327
2. 1993., veljača 18., Petrinja – Komanda 31. brigade SVK dostavlja komandama podčinjenih postrojbama plan evakuacije Štaba civilne zaštite za Petrinju	328
3. 1993., ožujak 4., Jasenovac – Plan evakuacije civilnog stanovništva Mjesne zajednice Jasenovac	333
4. [1993., ožujak 23.] – Izvješće o inspeksijskom nadzoru stanja civilne zaštite u općinama Vrginmost i Vojnić	334

5. [1993., spranj], [Okučani] – Dopis Uprave Zapadna Slavonija MO RSK Komandi 18. korpusa SVK da sukladno planu evakuacije stanovništva u Republiku Srpsku odredi pravce kretanja i prijelaze preko rijeke Save 338
6. 1993., kolovoz 5., Pakrac – Izvješće Općinskog štaba civilne zaštite SO Pakrac Oblasnom štabu civilne zaštite Okučani o planu evakuacije stanovništva u slučaju napadne akcije hrvatskih snaga 338
7. 1994., veljača 1., Okučani – Izvješće SMON Okučani SUP-u Okučani o planu evakuacije stanovništva iz zapadne Slavonije 339
8. 1994., ožujak 26., Knin – Odgovor Ministarstva obrane Skupštini RSK na postavljeno poslaničko pitanje u svezi osiguravanja dovoljnih količina goriva za evakuaciju stanovništva 342
9. 1995., veljača 7., Krnjak – Plan evakuacije stanovništva MZ Donji Skrad, Tušilovički Cerovac, Tušilović i Brezova Glava 343
10. 1995., travanj, Knin – Procjena ugroženosti i mogućnosti za zaštitu i spašavanje Republičkog štaba civilne zaštite RSK 346
11. 1995., svibanj 11., Knin – Izvješće Odjeljenja bezbjednosti Glavnog štaba SVK Upravi bezbjednosti Generalštaba VJ o pojačanoj propagandnoj djelatnosti HV-a, gubicima u napadu na zaštićenu zonu Bihać te iseljavanju civila iz Benkovca 357
12. 1995., svibanj 30., Knin – Zapovijest Glavnog štaba SVK za poduzimanje mjera na otklanjanje slabosti u vojsci i drugih pojava koje su uzrok gubitka teritorija 359
13. 1995., lipanj 6., Knin – Obavijest Vojnog kabineta predsjednika RSK Glavnom štabu SVK o posjetu delegacije iz Obrovca, koja je izvijestila o alarmantnoj vojno-sigurnosnoj situaciji koja prijete spontanim ili organiziranim iseljavanjem stanovništva 361
14. 1995., srpanj 29., Knin – Zapovijed Republičkog štaba civilne zaštite RSK regionalnim štabovima civilne zaštite za provođenje planova evakuacije sklanjanja i zbrinjavanja 362
15. 1995., srpanj 31., Knin – Zapovijed MUP-a RSK SUP-ovima da uslijed proglašenja ratnog stanja pripreme brzu evakuaciju pismohrane 363
16. 1995., srpanj 31., Drniš – Izvješće Odjeljenja odbrane Drniš MO – Upravi Sjeverna Dalmacija o poduzetim mjerama u svezi priprema za evakuaciju 365
17. 1995., srpanj 31., Knin – Izvješće Sektora za vojna i civilna pitanja MO RSK o provođenju mobilizacije i ratne popune te spontanij evakuaciji stanovništva nakon vijesti da su hrvatske snage probile crte obrane VSK na području Strmice 366
18. 1995., kolovoz 2., Knin – Republički štab civilne zaštite RSK traži od regionalnih štabova izvješće o provođenju plana civilne zaštite te evakuaciji i zbrinjavanju 367
19. 1995., kolovoz 2., Knin – Zapovijed Republičkog štaba CZ RSK regionalnim štabovima CZ da odmah zapovjede provođenje planova za evakuaciju 368
20. 1995., kolovoz 3., Korenica – Uputstva Regionalnog štaba civilne zaštite Korenica općinskim štabovima civilne zaštite o pripremama za evakuaciju materijalnih i kulturnih dobara, te evakuaciju stanovništva 370
21. 1995., kolovoz 3., Knin – Dnevno izvješće Odjeljenja bezbjednosti GŠ SVK Upravi bezbjednosti Generalštaba VJ o traženju GŠ da zrakoplovstvo SVK bombardira Split zbog napada na Drvar, širenju glasina o napadu HV-a na RSK, stanju u jedinicama SVK, grahovsko-glamočkom ratištu te mišljenju javnog mnijenja da SVK nije u stanju obraniti se te je bolje da se narod preseli nego ostane u okruženju i izgine 371
22. 1995., kolovoz 4., Knin – Odluka Vrhovnog savjeta odbrane RSK o evakuaciji stanovništva iz općina Benkovac, Obrovac, Drniš, Gračac i Knin prema Srbu 375

PRILOG IV. – PLAN MEĐUNARODNE ZAJEDNICE O PROVEDBI MIRNE
REINTEGRACIJE HRVATSKIH OKUPIRANIH PODRUČJA U USTAVNO-PRAVNI
POREDAK REPUBLIKE HRVATSKE, POČETKOM 1995.

1. “Plan Z-4”	379
2. Iz intervjua s Leonidom Kerestadžijancem, prvim ruskim veleposlanikom u RH, o srpskom odbijanju “Plana Z-4”	400
3. Svjedočenje Petera Galbraighta na suđenju Slobodanu Miloševiću, o srpskom odbijanju “Plana Z-4”	401
4. Svjedočenje Milana Babića na suđenju Slobodanu Miloševiću, o srpskom odbijanju “Plana Z-4”	412

KRATICE

A – armija	gbr – gardijska brigada
ABHO – atomsko biološko-hemijska odbrana	GrOd – građevinsko odjeljenje
AP – automatska puška	GŠ – glavni štab
AP ZB – Autonomna pokrajina Zapadna Bosna	hab – haubica
ARJ – artiljerijsko raketna jedinica	Had- haubički divizion
AVNOJ – Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije	HDZ – Hrvatska demokratska zajednica
b/d – borbena djelovanja	HIS – Hrvatska izvještajna služba
b/k – borbeni komplet	HR-HMDCDR – Hrvatski memorijalno- dokumentacijski centar Domovinskog rata
b/zad – borbeni zadatak	HV – Hrvatska vojska
BG – borbena grupa	HVO – Hrvatsko vijeće obrane
BiH – Bosna i Hercegovina	IA – izviđačka avijacija
bobr – borbene brigade	IC – infracrveni
BOV – borbena vozila	ID – izviđačko diverzantske (snage)
br. – brigada	IDG – izviđačko diverzantska grupa
BST – bestrajni top	IDOd – izviđačko diverzantsko odjeljenje
bVOJIN – bataljon za vazdušno osmatranje, javljanje i navođenje	IDV – izviđačko diverzantski vod
bvp – bataljon vojne policije	IG – izviđačka grupa
CIA – Central Intelligence Agency, Središnja obavještajna agencija	IKM – izmješteno komandno mjesto
CIVPOL – civilna policija Unprofor-a	inžp – inženjerijski puk
CVŠ – centar vojnih škola	ipod – izviđačko patrolno odjeljenje
CZ – Cazinska krajina	j/i – jugoistok
CZ – civilna zaštita	JNA – Jugoslavenska narodna armija
č – četa	K (k) – korpus
čABHO – četa atomsko-biološko-hemijske odbrane	k. – kota
DeM – njemačka marka	KC GŠ VJ – kadrovski centar Generalštaba Vojske Jugoslavije
DIA – Defense Intelligence Agency, Vojna obavještajna agencija	KC PsU VJ – Kadrovski centar Personalne uprave Vojske Jugoslavije
DTG – diverzantsko teroristička grupa	KEBS – Konferencija o europskoj sigurnosti i suradnji
EZ – Europska zajednica	KK (kk) – krajiški korpus
FČ – formacijska četa	km – kilometar
g/m – generalmajor	KM – komandno mjesto
g/s – glavnim snagama	KO – kontraobavještajnog
	KS – komanda stana

KSJ – korpus specijalnih jedinica
 KSS – korpus specijalnih snaga
 KT I KZ – kontrolna točka i kontrolna zaštita
 k-ta – komandanta
 KZS – kontrolno zaštitna služba
 L/o – linija obrane
 larv PVO – laki artiljerijski raketni puk
 protivvazdušne obrane
 LBA – laka borbena avijacija
 lbr – laka brigada
 lpbr – laka pješačka brigada
 m/v – motorna vozila
 MA – muslimanska armija (Armija BiH)
 mabr – motorizovana artiljerijska brigada
 Map – mješoviti artiljerijski puk
 MB – minobacača
 MIP – Ministarstvo vanjskih poslova
 MKCK – Međunarodni komitet Crvenog križa
 MO – Ministarstvo obrane
 Mpoad – mešoviti protuoklopni artiljerijski
 divizion
 mtbr – motorizovana brigada
 MTS – Materijalno-tehnička sredstva
 MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova
 MVPP – moralno vaspitanje i propagandni
 poslovi
 MZ – mjesna zajednica
 NATO – North Atlantic Treaty Organization,
 Organizacija Sjevernoatlantskog pakta
 ND – novi dinari
 NH – nuklearno hemijska
 NHB b/s – nuklearno hemijska borbena sredstva
 NO AP ZB – Narodna obrana Autonomne
 pokrajine Zapadna Bosna
 NSC – National Security Council, Središnja
 sigurnosna agencija
 NŠ – načelnik štaba
 NVO – naoružanje i vojna oprema
 OB – odjeljenje bezbjednosti
 OBC – obavještajni centar
 ObC – obavještajni centar
 OG – operativna grupa
 OMJ – oklopno mehanizirana jedinica
 ONO – općenarodna obrana
 OS RH – Oružane snage Republike Hrvatske
 OUN – Organizacija Ujedinjenih naroda
 p/č – prateća četa
 p/g – pogonsko gorivo
 p/s – pomoćne snage
 PA – protuavionski
 PAP – poluautomatska puška
 PAR – protuavionska raketa
 PAT – protuavionski top
 pbr – pješačke brigade
 PDB – pozadinska bezbjednost
 PDTB – pozadinska teritorijalna bezbjednost
 PK za MV i PP – pomoćnik komandanta za
 moralno vaspitanje i propagandne poslove
 PkPo – pomoćnik komandanta za pozadinu
 pl – planina
 PM – puškomitraljez
 PO – pozadinsko odjeljenje
 PoB – pozadinska baza
 PoD – pozadinski odred
 PoOB (PoOb) – pozadinsko obezbjeđenje
 POOd – protuoklopni odred
 pov. br. – povjerljivo broj
 PSS – poletno sletna staza
 PVL – profesionalna vojna lica
 PVO – protuzračna obrana
 r. – rijeka
 rbr. – raketna brigada
 RCG – Republika Crna Gora
 rd – raketni divizion
 RH – Republika Hrvatska
 RJ – ratna jedinica
 RM – rajon motrenja
 RMR- ratna materijalna sredstva
 RPG – radio prislušna grupa
 RS – Republika Srpska
 RSDB – Republička služba državne bezbjednosti
 RSK – Republika Srpska Krajina
 RŠCZ – Republički štab civilne zaštite
 RTB – Radio televizija
 RV – Ratno zrakoplovstvo
 s. – selo
 s/z – sjeverozapadno
 s/z – sjeverozapad
 SAD – Sjedinjene Američke Države

SAO – Srpska autonomna oblast
 SDB – služba državne bezbednosti
 SDO – sledovanje
 SDS – Srpska demokratska stranka
 SFRJ – Socijalistička Federativna Republika
 Jugoslavija
 SJB – stanica javne bezbednosti
 SMON – Stanica milicije opšte nadležnosti
 Snb – sanitetski bataljun
 SnOb – sanitetsko obezbeđenje
 SnOs – sanitetsko osiguranje
 SnSl – sanitetsko skladište
 SO – skupština općine
 SOS – strane obavještajne službe
 SR – savezna republika
 SRJ – Savezna republika Jugoslavija
 SRS – Srpska radikalna stranka
 SS – signalna stanica
 str. pov. – strogo povjerljivo
 SUP – sekretarijat za unutrašnje poslove
 SVK – Srpska vojska Krajine
 SVOJIN – služba za zračno osmatranje, javljanje
 i navođenje
 SVŠ – srednja vojna škola
 TG – taktička grupa
 TOB – tehničko obezbeđenje
 TrHe – transportni helikopter

 tt – trigonometrijska točka
 UMZ – udružene mjesne zajednice
 UNCRO – United Nations Confidence
 Operation in Croatia (Operacija UN-a za
 ustopostavu povjerenja u Hrvatskoj)
 UNHCR – United Nations High
 Commissioner for Refugees (Visoki
 povjerenik UN za izbjeglice)
 UNPROFOR – United Nations Protection
 Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih naroda)
 URS – Ujedinjena Republika Srpska
 V – vojske
 v i pvo – zračne i protuzračne obrane
 v/o – vojni obveznici
 VAG – vojno artiljerijska grupa
 vbr – vazдушna brigada
 Vbr – višecjevni bacač raketa
 VDI – vojnodiplomatsko izaslanstvo
 VJ – Vojka Jugoslavije
 VK – vrhovna komanda
 VP – vojna policija
 VSK – Vojska Republike Srpske
 VTO – višekanalna telefonska stanica
 z – zemaljskim
 z/o – zona odgovornosti
 ZAVNOH – Zemaljsko antifašističko vijeće
 narodnog oslobođenja Hrvatske

PRILOG 1

PLANOVI POBUNJENIH SRBA IZ HRVATSKE O ODCJEPLJENJU TERITORIJA REPUBLIKE HRVATSKE I UJEDINJENJU SA SRBIMA U BOSNI I HERCEGOVINI I SRBIJOM

PRILOG 1

1

**1991., travanj 1.
Titova Korenica**

Odluka Izvršnog vijeća Srpske autonomne oblasti Krajine o prisajedinjenju dijela teritorija Hrvatske Republici Srbiji

Na osnovu prethodno donesene Odluke o odcjepljenju Srpske Autonomne Oblasti Krajine od Republike Hrvatske, Izvršno vijeće Srpske Autonomne Oblasti Krajina na sjednici održanoj 01. aprila 1991. godine donosi

O D L U K U
o prisajedinjenju Srpske Autonomne
Oblasti Krajina Republici Srbiji

Član 1.

Srpska Autonomna Oblast Krajina prisajedinjuje se Republici Srbiji.¹

Član 2.

Stupanjem na snagu ove Odluke teritorija Srpske Autonomne Oblasti Krajina postaje sastavni dio jedinstvene državne teritorije Republike Srbije.

Shodno prethodnom stavu ovoga člana na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajina od donošenja ove Odluke važi Ustav Republike Srbije i primjenjuju se zakoni Republike Srbije kao i ustavno pravni sistem Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

¹ Ova odluka nije u tom trenutku odgovarala planovima S. Miloševića, a ni R. Karadžiću zbog planova o zadržavanju Bosne i Hercegovine u okviru Jugoslavije. Karadžić je ovako prokomentirao tu odluku: "Milan (misli na Babića, n. p.) laže. On nikoga živog ne sluša. On vuče poteze koji upropaštavaju njega i dovode Srbiju u težak položaj. On nije smio da pravi referendum o pripajanju Srbiji, nego referendum o ostajanju u Jugoslaviji. I to mu je rečeno. I ja i Milošević i ovaj i Rašković. On ne sluša, on misli da je veliki genije i samo šiba u svom pravcu." Vidi: Milošević vs Jugoslavija, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2004., str. 503.-505. Da bi ispravilo političku pogrešku krajinsko vodstvo je 12. svibnja 1991. organiziralo referendumsko i "plebiscitarno" izjašnjavaње Srba iz Hrvatske za priključenje Republici Srbiji i "za ostanak u Jugoslaviji". Vidi: Prilog I, dok. br. 2 i 3.; Republika Hrvatska i Domovinski rat, dokumenti, knjiga 2., Dokumenti institucija pobunjenih Srba (1990.-1991.), Zagreb-Slavonski Brod 2007., dok. br. 79, 81, 82, 89 i 100.

Član 3.

Statut Srpske Autonomne Oblasti Krajine kao i ostali pravni propisi koji važe na njenoj teritoriji uskladit će se na osnovu ove Odluke sa Ustavom Republike Srbije u roku od 30 dana od dana donošenja Odluke.

Član 4.

Teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajine koja ovom Odlukom ulazi u sastav jedinstvene državne teritorije Republike Srbije čine opštine Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac, Korenica, Vojnić, Vrginmost, Glina, Dvor na Uni, Kostajnica, Petrinja, Pakrac.

U sastav ove teritorije ulaze i sva srpska naselja koja su se pripojila jednoj od ovih opština i ona koja se ubuduće izjasne za pripajanje u procesu razgraničenja.

Član 5.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

IZVRŠNO VIJEĆE SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINA

Broj: 32/91-1

U Korenici, 01. 04. 1991.

PREDSJEDNIK IZVRŠNOG VIJEĆA
SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINA
dr. Milan Babić

Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 232.

2

1991., travanj 30.

Knin

Rješenje Skupštine Srpske autonomne oblasti Krajine o imenovanju Centralne komisije za provođenje referenduma o prisajedinjenju Republici Srbiji i ostanku u Jugoslaviji

Na osnovu člana 19. Zakona o referendumu i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja i Odluke o raspisivanju referenduma za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji, Skupština SAO Krajine na 1. sjednici održanoj 30. 04. 1991. godine, donosi

R J E Š E N J E

o imenovanju Centralne Komisije za sprovođenje referenduma na području SAO Krajine za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji i da Krajina ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju

1. Imenuje se Centralna Komisija za sprovođenje referenduma na području SAO Krajine za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji i da Krajina ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju u sastavu:

1. Vujanić Ljubica	za predsjednika
2. Lalić Borka	za člana
3. Vještica Dušan	za člana
1. Matković Risto	za zamjenika predsjednika
2. Šašić Nikica	za zamjenika člana
3. Zečević Zdravko	za zamjenika člana

2. Sekretar Komisije je Lalić Borka.

3. Centralna Komisija za sprovođenje referenduma imenuje opštinske komisije za sprovođenje referenduma.

Opštinske komisije na svom području imenuju glasačke odbore.

4. Ovo Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 54/91-2

PREDSJEDNIK SKUPŠTINE

M.P.²

Matijašević Velibor, [v.r.]

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 480.

3

1991., svibanj 16.

Knin

Odluka Skupštine Srpske autonomne oblasti Krajine o prisajedinjenju Republici Srbiji i ostanku u Jugoslaviji sa Srbijom i Crnom Gorom i drugima koji žele očuvati Jugoslaviju

Na osnovu člana 9. Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina ("Službeni bilten Opštine Knin", broj 1/91) i sprovedenog referenduma dana 12. 05. 1991. godine, Skupština SAO Krajine na 2. sjednici održanoj 16. 05. 1991. godine, donosi

O D L U K U

o prisajedinjenju SAO Krajine Republici Srbiji i da ostane u Jugoslaviji sa Srbijom i Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju

² Okrugli pečat: SFRJ, SAO Krajina, Skupština Krajine.

Član 1.

Utvrđuje se da su se na referendumu održanom 12. 05. 1991. godine građani na teritoriji SAO Krajine izjasnili za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji i da ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju.

Član 2.

Teritoriju SAO Krajine čine opštine: Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac, Korenica, Kostajnica, Vojnić, Vrginmost, Glina, Dvor na Uni, Zajednica mjesnih zajednica s većinskim srpskim stanovništvom opštine Petrinja i Sisak i sva srpska naselja koja su se pripojila jednoj od navedenih opština, kao i ona naselja koja se ubuduće izjasne za pripajanje.

Član 3.

Teritorija SAO Krajina sastavni je dio jedinstvene državne teritorije Republike Srbije.

Član 4.

Na teritoriji SAO Krajina primjenjuju se Ustav i zakoni Republike Srbije.

Član 5.

Statut SAO Krajina, kao i ostali pravni propisi koji važe na njenoj teritoriji, uskladit će se s Ustavom Republike Srbije.

Član 6.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Glasniku Krajine".

Broj: 70/2-91

PREDSJEDNIK SKUPŠTINE
Matijašević Velibor s.r.

Glasnik Krajine, Službeni list SAO Krajine i opština: Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Korenica i Obrovac, Knin, 17. maja 1991., broj 2.

4

1991., lipanj 27.

Knin

Deklaracija o ujedinjenju Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske autonomne oblasti Krajina

Ujedinjenje srpskog naroda imperativni je zahtjev u kojem živimo. Nakon svih iskušenja kroz istoriju koja je srpski narod imao u borbi za slobodu, života u samostalnoj srpskoj državi i života u Jugoslaviji zajedno s drugim narodima, danas nakon razjedinjenja Jugoslavije odvajanjem Slovenije i Hrvatske, srpski narod se nalazi na novom istorijskom iskušenju ponovnog traženja forme svog državnog objedinjavanja i konstituisanja.

Sadržaj te države izražava se kroz načelo – "da svi Srbi žive u jednoj državi" prihvatile su dvije opcije oblika buduće države: Jugoslavija kao federacija Srbije i Crne Gore i ostalih koji žele da žive u njoj i samostalna srpska država.

Značajan korak u procesu srpskog državnog objedinjavanja nakon razjedinjavanja Jugoslavije, jeste ujedinjenje dviju srpskih Krajina, Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske Autonomne Oblasti Krajine zato **SKUPŠTINA ZAJEDNICE OPŠTINA BOSANSKA KRAJINA i SKUPŠTINA SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINA** na zajedničkoj sjednici u Bosanskom Grahovu uoči Vidovdana 1991. godine, donose

**DEKLARACIJU O UJEDINJENJU
ZAJEDNICE OPŠTINA BOSANSKA KRAJINA I
SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINA**

1. Deklaracijom o ujedinjenju Zajednica opštine Bosanska Krajina i Srpske Autonomne Oblasti Krajina konstituišu se u jedinstvenu političko-teritorijalnu cjelinu. Ujedinjenje Krajina imaće puniji političko-pravni subjektivitet i puniji suverenitet u odlučivanju o karakteru veza s drugim narodima na prostoru Jugoslavije ma što se pod njom podrazumijevalo.
2. U cilju punog izražavanja svog političkog i teritorijalnog subjektiviteta, legitimiteta i integriteta ujedinjena Krajina posebnim odlukama, a na osnovu ove Deklaracije konstituisaće svoje institucije i organe vlasti.
3. Deklaracija o ujedinjenju predstavlja politički čin, jer je izraz volje srpskog naroda Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske Autonomne Oblasti Krajina da živi zajedno. Ona predstavlja i pravni akt koji obavezuje sve subjekte u skladu s njenom izrekom i suštinom.
4. Deklaracija o ujedinjenju čini pravnu i političku osnovu integrativne saradnje u oblastima privrede, politike, kulture, prosvjete, obrazovanja, zdravstva, socijalnog rada i socijalne politike, saobraćaja i veza, informisanja, policije, odbrane i drugih sektora života i rada u kojima se ukaže potreba za takvom saradnjom kako je i predviđeno Ugovorom o saradnji.
5. Prema drugim subjektima Ujedinjena Krajina nastupaće jedinstveno i svoju političku aktivnost usmjeriće u smjeru sopstvene integracije i integracije srpskog naroda u cjelini, a sve s ciljem stvaranja jedinstvene države u kojoj će živjeti svi Srbi na Balkanu.

BROJ: 139/91-2

Knin, 27.06.1991. godine

SKUPŠTINA ZAJEDNICE OPŠTINA
BOSANSKA KRAJINA

PREDSJEDNIK
Vojo Kuprešanin, s.r.

SKUPŠTINA SRPSKE AUTONOMNE
OBLASTI KRAJINA

PREDSJEDNIK
Velibor Matijašević, s.r.

Glasnik Krajine, Službeni list SAO Krajine i opština: Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Korenica i Obrovac, Knin, 02. srpanj 1991., broj 6.

1992., svibanj 18.

Knin

Deklaracija Skupštine o političkim ciljevima Republike Srpske Krajine

104.

Na osnovu člana 68. tačka 2. Ustava Republike Srpske Krajine ("Službeni glasnik RSK" br. 1/92 i 2/92) Skupština Republike Srpske Krajine, na sednici održanoj dana 18. maja 1992. godine, usvojila je i proglasila

D E K L A R A C I J U
O POLITIČKIM CILJEVIMA REPUBLIKE
SRPSKE KRAJINE

I

Okupljeni na redovnom zasjedanju, mi poslanici ove skupštine koji zastupamo volju naroda svih srpskih krajeva naše republike, razmatrajući aktuelne probleme, imajući u vidu i razvoj i promjene do kojih je došlo na tlu bivše SFRJ, kao i međunarodni položaj i bezbjednost Republike, ostajući privrženi mirnom i pravednom rješavanju jugoslovenske krize, polazeći i od prava svakog naroda na samoopredjeljenje, zaključili smo da u ovoj deklaraciji objavimo svoja gledišta o sadašnjim i budućim ciljevima Republike i njenim odnosima sa obnovljenom Jugoslavijom i susjednim državama.

II

Srpski narod u Republici Srpskoj Krajini, izražavajući poštovanje žrtvama palim za ostvarivanje ideala slobode, samostalnosti i nezavisnosti, braniće svim sredstvima stečenu slobodu.

III

Republika Srpska Krajina pozdravlja formiranje Savezne Republike Jugoslavije i učinit će sve da, zajedno sa srpskim narodom u drugim republikama, ostvari svoje pravo da žive povezani zajedničkim interesima i ciljevima, nezavisno od sadašnjih teškoća.

IV

Republika Srpska Krajina će u tom smislu, nakon što su na njenoj teritoriji prestali da važe propisi Republike Hrvatske poslije izbijanja oružanog sukoba, očuvati svoje obaveze i prava koje ima u odnosu na Jugoslaviju kojoj ostaje privržena i od koje očekuje da ispunjava obaveze koje je preuzela u odnosu na Republiku Srpsku Krajinu, odnosno područje pod zaštitom Ujedinjenih nacija u okviru mirovne operacije.

V.

Republika Srpska Krajina je, prihvatajući mirovni koncept po dolasku snaga Ujedinjenih nacija u Krajinu, izrazila i svoje opredjeljenje da svoj unutrašnji razvoj i spoljne odnose razvija na osnovama ravnopravnosti naroda, parlamentarne demokratije, razvoja tržišne privrede i poštovanja ljudskih prava i prava manjina, onako kako je to predviđeno poveljom OUN, Pariškom poveljom i Helsinškim dokumentima.

VI.

Republika Srpska Krajina i srpski narod stoga nije spreman da nakon što su propali pokušaji neustaških vlasti pod okriljem HDZ da srpski narod liši njegovih konstitutivnih prava, prihvati bilo čije predloge koji srpskom narodu u Republici Srpskoj Krajini nameću manjinski položaj, jer je on bio prinuđen da se tome suprotstavi oružjem da bi sačuvaio svoju samostalnost. Republika Srpska Krajina se zato nada da će se u budućim pregovorima samo sa njenim legitimnim predstavnicima tražiti rješenja na osnovama principa Povelje OUN i Helsinškog dokumenta na bazi ravnopravnosti i punog uvažavanja legitimnih interesa srpskog naroda.

VII.

Republika Srpska Krajina i srpski narod stoga nije spreman da prihvati gotova rješenja niti statute koji bi je lišili nezavisnosti i samostalnosti koju je ona stekla. Republika će, međutim, biti spremna da kad za to sazru uslovi, povede pregovore o uslovima dobrog susjedstva i saradnje sa republikama na njenim granicama, rukovodeći se sopstvenim, kao i težnjama srpskog naroda za integracijom interesa, ali i poštovanja osobnosti svakog naroda, njihovih istorijskih, političkih, kulturnih i drugih tradicija, prava i interesa.

VIII.

Republika Srpska Krajina naglašava svoj interes da Ujedinjene nacije, što pre, u skladu sa preuzetim obavezama, okončaju proces rasporeda mirovnih snaga kako u zoni pod zaštitom tako i na drugim prostorima gdje živi srpsko stanovništvo, kako ono ne bi ostalo nezaštićeno, jer srpski narod u ostalim područjima Republike ne bi mogao dozvoliti da njegovi sunarodnici budu izloženi proganjanju kao što je to i danas slučaj sa Srbima u Gorskom kotaru.

IX.

Republika Srpska Krajina, stoga, pozdravlja preporuku Savjeta bezbjednosti od 13. maja o.g. da se nastave pregovori u cilju postizanja zadovoljavajućeg rješenja ovog problema. Do tada, Republika će biti prinuđena da obustavi proces demobilizacije jedinica i povlačenja vojne opreme sa njene teritorije što joj niko ne bi mogao osporiti i zbog ranije preuzetih obaveza u pogledu odbrane Republike za slučaj bilo kakvih iznenađenja do kojih bi moglo doći zbog razvoja situacije u Jugoslaviji ili pak neprimjenjivanja ili nepoštovanja dogovorenih međunarodnih obaveza Jugoslavije i Ujedinjenih nacija.

X.

Zbog sadašnjeg stanja neizvjesnosti u vezi sa promjenama unutar Jugoslavije, posebno oko situacije u Bosni i Hercegovini, te uticaja tih događanja na bezbjednost Republike, Republika Srpska Krajina poziva sve svoje građane koji su do sada radili u jedinicama Jugoslovenske armije da se vrate u Republiku i stave na raspolaganje nadležnim organima. Ona također poziva i ostale građane Republike da se vrate u zavičaj i zajedno sa svojim podijele teret nedaća i odbrane Republike, što je i zakonska obaveza svih vojno sposobnih građana. Humanitarna i druga pomoć koju sada primaju izvan svoje Republike, biće usmjerena prema mjestima povratka u sve slobodne gradove, sela i naselja Republike.

XI.

Republika Srpska Krajina posebno poziva stručnjake da se stave na raspolaganje svojim opštinama radi pomoći u procesu projekata obnove koje je potrebno predstaviti i međunarodnim organizacijama, prijateljskim državama i drugim zainteresovanim i spremnim da pomognu.

XII.

Republika Srpska Krajina poziva sve organe vlasti da uspostave red, da rade na funkcionisanju sistema vlasti i pravne države, jer sadašnje stanje u pojedinim mjestima neće moći više biti tolerisano.

XIII.

Pozivaju se takođe ovi legitimni predstavnici vlasti da prekinu praksu neodgovornih pojedinaca koji šikaniraju nedužno stanovništvo i da u zonama gdje su mirovne snage preuzele odgovornost za funkcionisanje lokalnih vlasti i bezbjednost građana u potpunosti sarađuju sa predstavnicima snaga UNPROFOR-a kao i predstavnicima Visokog komesarijata za izbjeglice i Međunarodnog crvenog krsta.

XIV.

Republika poziva sve predsjednike opština da uspostave ured poverenika za prihvatanje izbjeglica, distribuciju pomoći i kontakte sa predstavnicima pomenutih međunarodnih organizacija.

XV.

Opštinske vlasti dužne su izvještavati Vladu i Skupštinu o svim nepravilnostima u vezi sa prisustvom međunarodnog faktora radi blagovremenog otklanjanja eventualnih nesporazuma jer budućnost Republike zavisi i od naše sposobnosti da prihvatimo principe dobronamjernih međunarodnih faktora i razvijamo odnose razumijevanja.

XVI.

Republika Srpska Krajina želi da naglasi još jednom da samo njeni legitimni predstavnici mogu pregovarati sa međunarodnim faktorima o pitanjima koja se tiču interesa Republike. Odgovornost Jugoslavije i njenih organa, odnosi se samo na međusobno preuzete obaveze, ali se, u ime Republike, ne mogu ubuduće preuzimati eventualne nove obaveze koje se tiču budućnosti bez prethodnih dogovora sa njenim organima.

XVII.

Predstavnici lokalnih organa ne mogu preuzimati obaveze koje se tiču međunarodnih obaveza Republike, a pripadnost različitim političkim partijama ne bi trebalo da bude povod sukobljavanjima koja bi škodila opštim interesima Republike kao cjeline.

XVIII.

Pozivaju se svi građani i prijatelji Republike da svojim ličnim angažovanjem ulože napore u cilju jačanja njenih odbrambenih sposobnosti i očuvanja njene nezavisnosti i stečene slobode.

XIX.

Ova deklaracija objaviće se u "Službenom glasniku Republike Srpske Krajine".

U Kninu,
18. maja 1992. godine

Skupština Republike Srpske Krajine

Predsednik,
Mile Paspalj, s.r.

Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, Knin, 19. svibanj 1992., broj 9.

6

1992., rujan 22.

Banja Luka

Protokol o suradnji između vlada Republike Srpske i Republike Srpske Krajine

P R O T O K O L O SARADNJI IZMEĐU VLADE REPUBLIKE SRPSKE I REPUBLIKE SRPSKA KRAJINA

U Banja Luci je 22. septembra 1992. godine održana zajednička sjednica Vlada Republike Srpske i Republike Srpske Krajine sa Brankom Đerićem i sa g. Zdravkom Zečevićem, predsjednicima Vlada.

Predmet razgovora bio je saradnja dvije republike u svim oblastima ekonomskog i društvenog života. Postignuta je saglasnost o svim pitanjima koja su bila predmet razmatranja.

I

U razgovorima se pošlo od činjenice da na teritoriju dvije republike živi jedan narod tradicionalno povezan istim običajima, vjerom i jezikom i da nikada, u istoriji, između njega nije postojala stvarna državna granica. Raspadom Jugoslavije, koja je bila zajednička država za sav srpski narod, pokušavaju se razdvojiti Srbi bez uvažavanja prava na samoopredjeljenje i organizovanje svoje države.

Rat, koji sa nesmanjenom žestinom bjesni ovim prostorima, i čiji je glavni cilj istrebljenje srpskog naroda, te međunarodna politika i ekonomska blokada nametnuli su neophodnost oslonca jedne republike na drugu.

II

Vlade obje republike će, preko nadležnih ministarstava, izanalizirati sva postojeća ustavna i zakonodavna rješenja i predložiti Skupštinama potrebna usaglašavanja. To se posebno odnosi na uspostavljanje istog oblika vladavine i političkog sistema (istovrsna struktura skupštine, na jedan način regulisan višestranački izborni sistem, pitanje vlasništva i sl.), određivanje istih državnih simbola.

III

Obje strane su se složila da granice i graničnih prelaza između republika neće biti. Promet roba poslovnih partnera neće biti opterećen plaćanjem carina.

Carinske evidencije i formalnosti za promet roba prema SR Jugoslaviji i inostranstvu zajednički će obavljati carina Republike Srpske.

IV

Platnim sporazumom biće regulisani detalji finansijskog poslovanja i odnosa jedne narodne banke prema drugoj i obje prema Narodnoj banci Jugoslavije.

V

Obje Vlade zadužuju nadležna ministarstva da sačine detaljnu analizu postojećih industrijskih kapaciteta, procjene uslove, mogućnosti i rokove njihovog oživljavanja, nabavke promaterijala i plasmana gotovih proizvoda.

Prioritetno će se osposobiti za saobraćaj dionice puta Benkovac – Bjeljina, željeznička pruga, obezbjeđiće se jedinstveni sistem za prenos električne energije, osnovati zajedničko javno preduzeće za snabdjevanje naftom i naftnim derivatima.

Utvrdiće se zajednička koncepcija budućeg ekonomskog razvoja imajući u vidu i odnos prema privatizaciji i metodama njenog provođenja, demografskom, prostornom, regionalno-urbanom i drugim oblicima razvoja.

VI

U ratu i u svim drugim slučajevima ugrožavanja interesa srpskog naroda zajednički će se organizovati i vršiti odbrana suverenosti, nezavisnosti, teritorije i ustavnog poretka obje republike jedinstvenim organizovanjem i razvijanjem ratnog vazduhoplovstva, protiv-vazdušne odbrane, formiranjem zajedničkih snaga za obezbjeđenje državnih granica i uspostavljanjem jedinstvene komande.

U cilju stvaranja uslova za efikasnu odbranu vršiće se usklađivanje mjera i rješenja u planovima razvoja, planovima odbrane i drugim dokumentima. Odmah će se razmotriti potrebe i mogućnosti izmještanja namjenske industrije na bezbjedne lokacije i njihovo stavljanje u proizvodnju.

Organi MUP-a saradivaće u poslovima državne i javne bezbjednosti, razmjene informacija i pružanja pravne pomoći. Zajednički će biti planirano školovanje popuna i upotreba jedinica milicije.

VII

Saradnja obje republike u oblasti obrazovanja, nauke i kulture treba da bude osnovni faktor duhovnog povezivanja naroda koji za sada živi u dvije države.

To, prije svega, podrazumijeva uspostavljanje jedinstvenog obrazovanog sistema, planiranje mreže viših škola i fakulteta, saradnju u oblasti izdavaštva, filmskih, pozorišnih kuća, biblioteka, galerija, udruženja umjetničkih, naučnih instituta i arhiva, sporta i fizičke kulture.

VIII

Saradnja u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite podrazumijeva, prije svega, izgradnju sistema zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja na istim principima što će omogućiti kompatibilnost tih sistema, prilagodljivost i tješnju povezanost u obezbjeđivanju zdravstvene i socijalne zaštite i punovažnost zdravstvene dokumentacije i ličnih zdravstvenih isprava u obje republike.

Obje republike će se posebno pomagati u zbrinjavanju povrijeđenih i oboljelih iz zone ratnih dejstava, u organizovanju zajedničkog medicinskog snabdjevanja, sakupljanju i distribuciji lijekova i sanitetskog materijala preko humanitarnih organizacija, organizaciji i sprovođenju preventivno-medicinske zaštite i sl.

IX

Obje Vlade posebno ističu značaj uspostavljanja jedinstvenog informativnog sistema sa razrađenim programskim sadržajima, što bi omogućilo nesmetani protok informacija. Tehnički će se pomoći stvaranje tehnološkog jedinstva radio i TV difuzije. "Srpski Glas" iz Banja Luke i nedjeljnik "Javnost" prerasti će u zajednička pisana glasila. Stvoriće se uslovi da novinske agencije iz obje republike prerastu u jednu agenciju.

X

Za ostvarivanje saradnje u svim oblastima koje definiše ovaj protokol staraće se i odgovorna su nadležna ministarstva, javna preduzeća, narodne banke i službe društvenog knjigovodstva.

Ovaj protokol stupa na snagu odmah.

V L A D A
REPUBLIKE SRPSKE

Broj: _____

Datum: 22. septembar 1992. g.

PREDSJEDNIK VLADE:
Branko Đerić

V L A D A
REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE

Broj: _____

Datum: 22. septembar 1992. g.

PREDSJEDNIK VLADE:
Zdravko Zečević

Preslika, strojopis, ćirilica
Hrvatski informativni centar, A-173/101.

7

1992., rujan
Knin

Iz osnovnih programskih načela i ciljeva Srpske demokratske stranke

SRPSKA DEMOKRATSKA STRANKA
REPUBLIKE SRPSKA KRAJINA
Izvršni odbor

Broj:
Knin,

OSNOVNA PROGRAMSKA NAČELA I CILJEVI STRANKE

SDS Krajine kao politička organizacija srpskog naroda koja okuplja članstvo i simpatizere na području RSK u ostvarenju svojih programskih ciljeva naročito će se zalagati za:

– polazeći od istorijskih činjenica da je srpski narod na prostorima srpskih krajina vjekovima očuvao svoj identitet, da je raspadom Austro-Ugarske monarhije i stvaranjem na tom prostoru nacionalnih država, 29. oktobra 1918. godine, kao državotvorni narod zajedno sa slovenskim i hrvatskim narodom stvorio prvu državu Slovenaca, Hrvata i Srba, a koja se 1. decembra 1918. godine ujedinila sa Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom u zajedničku državu “Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca”, ima neotuđivo pravo da sada, kada su se druga dva naroda Slovenski i Hrvatski odvojila, odnosno na svojim etničkim prostorima stvorili svoje nacionalne države i srpski narod na svom etničkom prostoru, prostoru srpskih krajina organizira svoju nacionalnu državu, odnosno ima pravo da se opredjeli da li će se, sa kim i na koji način udružiti u novu državu.

– SDS ne može i neće pristati da srpski narod iko dovodi u položaj nacionalne manjine, što predstavlja genocid (dovođenje u niži status od ravnopravnog državotvornog naroda, u status nacionalne manjine). Budući da je od strane hrvatske vlasti kako one kvislinške uspostavljene 1941. godine, tako i one uspostavljene 1990. godine prema srpskom narodu na ovim prostorima vršen genocid (Ustavom Hrvatske prvi put uskraćena ravnopravnost), to

SDS radi zaštite opstanka srpskog naroda u RSK odbacuje svaku mogućnost stvaranja nove državne zajednice sa Republikom Hrvatskom.

SDS će se kao i do sada zalagati da se RSK ujedini sa ostalim srpskim zemljama, prvenstveno sa Republikom Srpskom od koje je u bližoj prošlosti bila neprirodnim, administrativnim načinom podjeljena.

Budući da je u stvaranju Jugoslavije 1918. godine kao državotvorni narod učestvovao i srpski narod Krajine, isto tako i u stvaranju Federativne Jugoslavije i kao potpuno ravnopravan narod sa hrvatskim narodom u stvaranju federalne jedinice Republike Hrvatske (čl. 1. Deklaracije ZAVNOH-a, čl. 1. Ustava Hrvatske iz 1947. godine, 1963. godine, 1974. godine),³ to sadašnje međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, bez ravnopravnog učešća srpskog naroda Krajine, predstavljaju kršenje do sada usvojenih međunarodnih konvencija.

Takvo postupanje je kršenje osnovnog međunarodnog prihvaćenog načela da pravo na samoopredjeljenje pripada narodima, a ne administrativnim jedinicama. Zbog toga je SDS protiv da RSK učestvuje na bilo kojim međunarodnim konferencijama na kojima se srpski narod RSK tretira kao nacionalna manjina.

SDS kao stranka demokratski orijentisana će se i u buduće kao i do sada zalagati za unapređivanje demokratskih odnosa, višestranački parlamentarni sistem, na tim demokratskim principima razvijati odnose sa ostalim strankama u RSK kao i sa strankama sličnim i demokratski orijentisanim u ostalim srpskim zemljama, kao i u svijetu. Naročito će se zalagati da sa demokratskim strankama u srpskim zemljama radi na objedinjavanju srpskog naroda i na stvaranju jedinstvene države ili saveza srpskih država.

Jedan od osnovnih ciljeva SDS Krajine jeste rad na povezivanju i pomirenju srpskog naroda i van srpskih zemalja. Ovdje se prvenstveno misli na Srbe u rasejanju bez razlike na ideološko opredjeljenje i prošlost. Stav SDS Krajine je da su dobrodošli u RSK svi Srbi iz rasejanja bez obzira na njihovo eventualno učešće u onim vojnim formacijama koje je prošli komunistički sistem osudio.

[...]

Polazeći od činjenice da je Republika Srpska Krajina za sada, na neodređeno vrijeme pod zaštitom Ujedinjenih Nacija, da je time smanjena opasnost od agresije Hrvatske na našu Republiku, to SDS smatra da za to vrijeme treba raditi na iznalaženju mirnog političkog rješenja i konačnog razgraničenja između RSK i Hrvatske. Kod toga će se SDS zauzimati da i oni krajevi Krajine u kojima je većinsko srpsko stanovništvo, pa i oni krajevi u kojima je bilo većinsko srpsko stanovništvo, a koje je zbog genocida bilo onog u ratu 1941. – 1945. godine i u ovom ratu, postalo manjinsko, a sada nisu oslobođeni, priključe RSK. Kako je boravak snaga UN na ovim prostorima od presudnog značaja, kako za očuvanje mira, tako i za omogućavanje pronalaženja mirnog političkog rješenja, SDS će se zalagati za saradnju sa njima i za njihov ostanak do konačnog i sigurnog rješenja.

[...]

U Kninu, septembra 1992. godine

Preslika, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 442.

³ U *Izvorišnim osnovama Ustava RH* od 22. prosinca 1990. navedeno je da se "Republika Hrvatska ustanovljuje kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani:

1992., listopad 31.

Prijedor

Deklaracija o ujedinjenju Republike Srpske Krajine i Republike Srpske

236.

Smatrajući da je pravo naroda na samoodređenje, odnosno pravo naroda da slobodno odredi svoj politički status istorijsko, prirodno, sveto i neotuđivo;

Potvrđujući da je princip stalnog suvereniteta naroda i nacije nad teritorijama na kojima živi garancija nacionalnog, socijalnog, kulturnog i ekonomskog razvoja;

Nalazeći da su to upravo i taj princip ozakonjeni u brojnim dokumentima Organizacije Ujedinjenih nacija, KEBS-a i Konferencije o Jugoslaviji;

Konstatujući da su Republika Srpska Krajina i Republika Srpska državni entiteti koji su, nakon secesionističkog komadanja SFRJ, nastali ovaplođenjem prava na samoodređenje i principa permanentnog suvereniteta naroda i nacije, i da imaju pravo da se samostalno sporazumijevaju o saradnji;

Ističući svoju privrženost normama međunarodne zajednice, a u skladu sa evropskim nastojanjima ka jačanju međunarodne saradnje u vidovima koje obje strane smatraju korisnim i na dobrobit svog naroda;

Skupština Republike Srpske Krajine i Skupština Republike Srpske, na zajedničkoj sjednici od 31. oktobra 1992. godine održanoj u Prijedoru, usvajaju sledeću:

DEKLARACIJU

1) Dvije Skupštine objavljuju da će pravni sistemi u Republici Srpskoj Krajini i Republici Srpskoj biti identični.

2) Dvije Skupštine objavljuju da građani Republike Srpske i Republike Srpske Krajine imaju srpsko državljanstvo, i da su državni simboli isti i u skladu sa istorijskim kontinuitetom srpskog naroda i postojećim Ustavnim i zakonskim rješenjima.

Grb je tradicionalni grb Nemanjića sa krunom, zastava srpska: crveno-plavo-bijela trobojka i himna "Bože pravde".

3) Dvije Skupštine objavljuju da se napad na jednu od Republika smatra istovremeno i napadom na drugu Republiku, zbog čega stupaju u odbrambeni savez čiji je zadatak da obostrano štiti ostvarenu slobodu i integritet obiju Republika;

4) Dvije Skupštine objavljuju da nadležni organi i institucije treba da osiguraju jedinstven sistem obrazovanja, što uključuje jedinstven pravopis, jezik i ćirilčno pismo.

Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova i drugih, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemalja slobodnog svijeta." Komentirajući navode nekih autora da je tek taj *Ustav* "uklonio prizvuke dvojnog suvereniteta i nedvosmisleno hrvatsku naciju proglasio nositeljem suvereniteta Hrvatske", Z. Radelić ističe da već formulacija u *Ustavu Socijalističke Republike Hrvatske iz 1974.*, da je "SR Hrvatska nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive" ne dopušta nedvosmisleno tumačenje da su Srbi bili uzdignuti na razinu konstitutivnog naroda u Hrvatskoj, odnosno da je očito "samo to da im je priznat poseban status u odnosu na ostale narode i narodnosti". Vidi: Zdenko RADELIC, Davor MARIJAN, Nikica BARIĆ, Albert BING i Dražen ŽIVIC, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006., 94.

5) Dvije Skupštine objavljuju spremnost za sve vidove povezivanja Republika u oblasti inostranih poslova, informisanja, komunikacija, transporta, kulture, socijalne i zdravstvene zaštite, ekonomskih aktivnosti, trgovine i spoljne trgovine, energije, ekologije i dr.

6) Dvije Skupštine objavljuju da će Republika Srpska i Republika Srpska Krajina urediti zajedničke odnose iz oblasti carinske, kreditno-monetarne, fiskalne i politike platnog sistema.

7) Skupština Republike Srpske i Skupština Republike Srpske Krajine donijele odluku da se izbori za zajedničku Ustavotvornu skupštinu obave što prije, a najkasnije 90 dana po završetku rata.

8) Skupština Republike Srpske Krajine i Skupština Republike Srpske zadužuju nadležne organe dviju Republika da odmah formiraju odgovarajuća zajednička tijela radi postizanja ciljeva iz ove deklaracije. Sve vidove saradnje i povezivanja inicira i objedinjuje koordinacioni odbor u koji ulaze: predsjednici Republika, predsjednici Skupština Republika i predsjednici republičkih Vlada.

9) Radi razvijanja i koordinacije navedenih oblika saradnje skupštine obiju Republika održavaće zajedničke sjednice.

10) Svi vidovi saradnje iz ove deklaracije ponudiće se i drugim srpskim državama.

11) Pokrenuće se inicijativa za sazivanje svih srpskih skupština (Republike Srpske Krajine, Republike Srpske, Republike Srbije i Republike Crne Gore) gdje će se razmatrati politička, ekonomska, kulturna i druga pitanja koja su od opšteg interesa za srpski narod.

12) Skupština Republike Srpske i Republike Srpske Krajine opredjeljuju se za državno ujedinjenje. Ovo opredjeljenje provjeriće se plebiscitom u ovim Republikama, u najkraćem roku.

Ujedinjenje se odlaže do isteka plana OUN o zaštiti Republike Srpske Krajine (Vensov plan) i sprovede se na osnovu rezultata plebiscita.

13) Ova deklaracija će se objaviti u službenim glasnicima obje Republike.

Predsjednik Skupštine
Republike Srpske Krajine,
Mile Paspalj, s. r.

Predsjednik Skupštine
Republike Srpske,
Momčilo Krajišnik, s. r.

Prijedor,
31. oktobra 1992. godine

Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, 2. studeni 1992., broj 17.

9

1993., travanj 24.

Banja Luka

Odluka o konstituiranju zajedničke Narodne skupštine Republike Srpske Krajine i Republike Srpske

2

Na osnovu Deklaracije Skupštine Republike Srpske Krajine i Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 17/92) kao legitimni predstavnici srpskog naroda u Republici

Srpskoj Krajini i u Republici Srpskoj, na zajedničkoj sjednici održanoj 24. aprila 1993. godine, donose

O D L U K U
O KONSTITUISANJU NARODNE SKUPŠTINE
REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE I REPUBLIKE
SRPSKE

I

Konstituiše se Narodna skupština Republike Srpske Krajine i Republike Srpske (u daljem tekstu: Narodna skupština), kao zajednički organ Republike Srpske Krajine i Republike Srpske.

Narodna skupština zasjeda u Banjoj Luci.

II

Narodna skupština obrazuje se na paritetnoj osnovi od poslanika Republike Srpske Krajine i Republike Srpske.

Narodna skupština iz prethodnog stava konstituiše se od po 82 poslanika Skupštine Republike Srpske Krajine i Narodne skupštine Republike Srpske.

III

Narodna skupština donosi i usaglašava ustav, zakone i druge propise iz oblasti za koje ih ovlasti Skupština Republike Srpske Krajine i Narodna skupština Republike Srpske.

Narodna skupština obavezno usaglašava propise iz oblasti: spoljnje politike, odbrane i bezbjednosti, pravosuđa, prostornog i populacionog planiranja, prava i položaj preduzeća i drugih organizacija, finansijski sistem, kreditno-monetarnu politiku, carine i platni sistem, boračku i invalidsku zaštitu, obrazovanja, nauke, kulture i zaštite kulturnih dobara, sistem informisanja i druge oblasti za koje ih ovlaste skupštine republika.

IV

Radi boljeg funkcionisanja, Narodna skupština formira Koordinacioni odbor.

Koordinacioni odbor čine predsjednici republika, predsjednici skupština republika i predsjednici republičkih vlada.

Koordinacioni odbor:

– koordinira funkcije od zajedničkog interesa za Republiku Srpsku Krajinu i Republiku Srpsku;

– predlaže mandataru Ministarskog savjeta Narodne skupštine;

– obavlja i druge poslove za koje ga ovlasti Narodna skupština, odnosno Skupština Republike Srpske Krajine i Narodna skupština Republike Srpske.

V

Narodna skupština bira Ministarski savjet Narodne skupštine;

Ministarski savjet sačinjava predsjednik, dva potpredsjednika i 16 ministara.

Ministri Ministarskog savjeta mogu imati zamjenike.

VI

Ministarski savjet Narodne skupštine:

– predlaže propise koji se usaglašavaju odnosno koje donosi Narodna skupština;

– donosi uredbe, odluke i druge akte za izvršenje tih zakona;

– obavlja i druge poslove za koje ga ovlasti Narodna skupština.

VII

Narodna skupština donosi Poslovnik koji uređuje organizaciju, djelokrug i način rada Narodne skupštine.

VIII

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u službenim glasilima.

Broj 02-486/93
24. aprila 1993. godine

Predsjedavajući
Narodne skupštine
Prof. dr Milovan Milanović, s. r.

Službeni glasnik Republike Srpske Krajine i Republike Srpske, 28. aprila 1993., broj 1.

10

1993., srpanj 19.

Knin

Zapisnik sjednice vlada Republike Srpske i Republike Srpske Krajine na kojoj je dogovoreno ujedinjenje u jednu državu te imenovana Komisija za izradu ustava i drugih pravnih akata vezanih za ujedinjenje

REPUBLIKA SRPSKA

V L A D A

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA

V L A D A

Z A P I S N I K

sa zajedničke sjednice Vlade Republike Srpske i Vlade Republike Srpske Krajine, održane dana 19. 07. 1993. godine u Kninu.

Spisak prisutnih na sjednici Vlade nalazi se u prilogu ovog zapisnika i čini njegov sastavni dio. Sjednica je počela sa radom u 16.00 časova.

Sjednici predsjedava predsjednik Vlade Republike Srpske Krajine gospodin Đorđe Bjegović. Za sjednicu je predložen slijedeći

D n e v n i r e d:

1. Dogovor oko ujedinjenja – imenovanje komisije za izradu Ustava i obavljanja svih drugih poslova vezanih za ujedinjenje,

2. Dogovor u vezi sa stvaranjem jedinstvenog pravnog sistema i pripreme zakonskih propisa u skladu sa odlukom o osnivanju zajedničke Skupštine,

3. Dogovor u vezi sa konstituisanjem zajedničke kreditno-monetarne, fiskalne, poreske, devizne i carinske politike,

3.a. Dogovor u vezi sa jedinstvenim djelovanjem Narodne banke Republike Srpske i Narodne banke Republike Srpske Krajine,

4. Dogovor o zajedničkom istupanju prema trećim državama,
5. Dogovor o stvaranju uslova za objedinjavanje velikih sistema – RTB, PTT i drugih vidova komunikacija i transporta,
6. Dogovor u vezi sa realizacijom zajedničkih ciljeva i izvršavanjem zadataka u oblasti odbrane i unutrašnjih poslova,
 - 6.a. Objedinjavanje proizvodnje naoružanja, municije i vojne opreme,
 - 6.b. Izrada jedinstvenih normativno-pravnih osnova sistema odbrane (Zakon o odbrani, Zakon o vojsci, Zakon o vojnom tužilaštvu i sudstvu i druga normativna akta),
 - 6.v. Ujedinjavanje jedinstvenog sistema organizacijsko-formacijskog sastava Vojske,
7. Sagledavanje prirodnih resursa i dogovor o izradi prostornog plana Republike Srpske i Republike Srpske Krajine,
8. Dogovor u vezi sa zajedničkim obezbjeđenjem, odnosno povezivanjem i korištenjem energetske aktivnosti u oblasti trgovine, snabdjevanja i u pogledu obezbjeđenja robnih rezervi,
9. Dogovor o jedinstvenom pristupu rješavanju problema boraca i žrtava rata, kao i problema migracije stanovništva,
10. Dogovor o ostvarivanju jedinstvenog sistema obrazovanja, te povezivanja u oblasti nauke, kulture i fizičke kulture,
11. Dogovor u vezi sa ujednačavanjem pristupa i propisa, kao i ostvarivanje saradnje u oblasti zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite, radnih odnosa, zapošljavanja, socijalne zaštite i penzijsko-invalidskog osiguranja.

Dnevni red jednoglasno je usvojen.

Prije prelaska na dnevni red pozdravnu riječ održao je predsjednik Vlade Republike Srpske Krajine Đorđe Bjegović. Nakon njegovog izlaganja riječ su dobili predsjednik Republike Srpske Radovan Karadžić predsjednik Skupštine Republike Srpske Momčilo Krajišnik, predsjednik Republike Srpske Krajine Goran Hadžić, predsjednik Skupštine Republike Srpske Krajine Mile Paspalj, vladika Dalmatinski gosp. Longin, predsjednik SO Knin Milan Babić i predsjednik Vlade RS Vladimir Lukić.

Svi navedeni izrazili su zadovoljstvo što su se našli najviši predstavnici dvije države, izrazili nadu i želju za skoro ujedinjenje i poželjeli uspješan rad Vladama Republike Srpske i Republike Srpske Krajine.

Potom se prešlo na dnevni red.

Ad-1

Đorđe Bjegović: Kao polaznu osnovu moramo uzeti Zaključke Skupština iz Prijedora i Novog Grada.

Vladimir Lukić: Većina Vas je imala u rukama materijal. Osnovna pitanja postupka ujedinjenja Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Ovo je polazni materijal koji treba poslužiti grupi eksperata da nastavi rad. Zato treba odrediti grupu ljudi da pristupi izradi Nacrta jedinstvenog Ustava.

Đorđe Bjegović: Osim gospode koja su sastavila ovaj materijal predlažem da se uključe još dvojica iz Republike Srpske Krajine i to dr. Milan Miljević i ministar Radomir Kužet.

Na kraju je zaključeno da radnu grupu za izradu zajedničkog Ustava sačinjavaju:

- Gašo Mijanović,
- Rajko Kuzmanović,

- Radomir Lukić,
- Milan Miljević,
- Radomir Kužet,
- Vito Popović.

Za inicijatora ove grupe koji će sazvati sastanak određuje se gosp. Vito Popović. Rok za izradu Ustava je 31. 08. 1993. godine.

Ad-2

Vito Popović: Ja i kolega Kužet smo se dogovorili da razmjenimo propise koje smo donijeli mi i RSK.

Ministar Jarčević Slobodan: Možda bi Vlada trebala odmah zauzeti stav kakav sistem hoće da gradi. Treba učiniti teritorijalnu podjelu da se opštine ujedine u srezove ili u županije, da bi smo izbili Hrvatskoj adut iz ruke da pokaže pravo na jednu federalnu jedinicu ukoliko se odlučimo da gradimo federaciju, što se meni ne čini dobro i zalažem se za jedinstvenu državu.

Lukić Vladimir: Zalažem se za jedinstvenu državu bez federalnih jedinica.

Stojan Španović, podpredsjednik Vlade RSK: Moramo biti spremni da ukoliko ne dođe do produžetka mandata UNPROFOR-a imamo sve spremno da tog dana možemo postati jedna država.

Ministar Đorđe Lazić: Pitanje svojine je jako važno, da li ova Komisija rješava i pitanje svojine.

Ministar Milan Martić: Vensov plan je proširen Rezolucijom 815 i svijet će vagati kako da nas vrati Hrvatskoj. Neka se oni prilagođavaju nama. Do kraja osmog mjeseca morali bi izaći sa Nacrtom Ustava. Volju naroda za jednom državom moramo poštivati.

Ministar Sandić Borivoje: Po prirodnim resursima mi smo jedna od bogatijih zemalja. Imamo 1.700.000 do 1.800 000 stanovnika. Imamo u RS pšenice, krompira, ulja, duvana i više nego što nam treba. U RSK je oko 25 stanovnika na km², a u RS 35 na km². Ne treba čekati na rokove već odmah napraviti plan i program razvoja. Nema nezavisne države ako nema vlastitu hranu.

Svetozar Vinčić: RSK ima ogromne resurse žita, nafte, drvne mase, uglja, hidropotencijal itd. Molio bih da se hitno opredijeli RS o ukidanju carinskog sistema sa nama, mi smo se izjasnili, a onda ćemo zajedno vidjeti sa SRJ.

Z A K L J U Č A K

Nadležna ministarstva dostavit će i izraditi program stvaranja jedinstvenog pravnog sistema i pripremiti zakonske propise u skladu sa odlukom o osnivanju zajedničke Skupštine. Rok je 31. 08. 1993. godine.

Ad-3

3.a.) U vezi sa konstituisanjem zajedničke kreditno-monetarne, fiskalne, poreske, devizne i carinske politike, kao i jedinstvenim djelovanjem Narodne banke Republike Srpske i Republike Srpske Krajine nakon izlaganja predsjednika Vlada RS i RSK i ministara financija Petre Marković i Vojina Peurače donesen je slijedeći

Z A K L J U Č A K

Svemur naprijed navedenom treba dodati još i politiku cijena i jedinstvenu politiku lične i zajedničke potrošnje. Nosilac projekta su nadležna ministarstva i guverneri Narodnih banaka

RS i RSK, a na čelu Komisije je ministar financija RS Petar Marković. Ova grupa će izraditi i mrežu carina i to što prije, jer to je praktično prvi znak ujedinjenja. Rok izrade je 31. 08. 1993. godine.

Ad-4

Ministar Slobodan Jarčević: U ovom trenutku prema trećim državama može nastupati samo Republika Srpska, jer joj je data mogućnost državnosti. Mi to na žalost nemamo, ali sve više se RSK prihvaća kao realnost u svijetu. Naše mjesto je u grupi nasljednika SFRJ. Zajednički nastup sa Republikom Srpskom bi nam pomogao zbog pogodnosti državnosti srpskog naroda u Republici Srpskoj. Mislim da sjedište našeg ministarstva još treba biti u Beogradu, a tako bi trebalo biti i kad se ujedini, s tim da u Banja Luci i Kninu trebaju biti odjeljenja. Ja i gospodin Buha ćemo za iduću sjednicu predložiti platformu zajedničkog nastupa prema svijetu.

Ministar Aleksa Buha: U narednih mjesec-dva dana dok traju pregovori o konfederaciji BiH ne smijemo napraviti krivi korak koji bi dao alibi drugoj strani. Pripremit ćemo platformu ali nećemo s njom mahati. Nakon rasprave usvojen je sljedeći

Z A K L J U Č A K

Ministarstvo inostranih poslova Republike Srpske i Republike Srpske Krajine napraviti će platformu zajedničkog nastupanja, a sva ministarstva koja imaju bilo kakav kontakt s MIP-om će tu saradivati. Rok 31. 08. 1993. godine.

Ad-5

Ministar Miroslav Tokalj: Budući smo se dogovorili o unitarnoj državi i sistem informisanja mora biti unitaran. Određena finansijska sredstva treba osigurati prije nego se objedinimo. Zato treba napraviti grupu stručnih ljudi koji će to odraditi, a rok da ostavimo otvorenim. Nakon kraće diskusije donesen je

Z A K L J U Č A K

Ministarstvo informisanja saobraćaja i veza Republike Srpske i Republike Srpske Krajine oformiti će grupu i povezati taj dio poslova. Rok otvoren.

Ad-6

a, b, v) Ministar Dušan Kovačević: Mišljenja sam da je sad vrijeme da Srbi ostvare svoj cilj, jer ono više nikad neće doći ako to sada ne odredimo. Moramo raditi vrlo brzo ne gledajući šta će svijet reći. Narod nam je na referendumima dao zadatak i ne smijemo ga iznevjeriti. Trebamo odrediti vrhovnu komandu i tko ulazi u nju, zatim osnove organizacijsko formacijskog sastava jedinstvene vojske. Po meni bi trebao biti generalštab vojno teritorijalna podjela u vojnom pogledu (!?). Iza toga napraviti projekciju jedinstvenih zadataka iz oblasti ministarstva odbrane. Treba raditi jedan zakon o odbrani i vojsci, a iza toga o sudstvu i vojnom tužilaštvu i ostalo iz oblasti vojske i odbrane. Uporedno raditi na sistemu jedinstvene proizvodnje municije i oružja. Na tome se već radi i vrši se distribucija oružja iz fabrika Republike Srpske.

Ministar Milan Martić: Mi imamo jako dobru saradnju sa organima unutrašnjih poslova Republike Srpske, mi imamo zakone ali trebaju biti jedinstveni. Zato moramo oformiti grupu, a trebao bi biti i jedan predstavnik iz Republike Srbije.

Podpredsjednik Stojan Španović: Nije baš tako jednostavno kako izgleda. SVK je po zvaničnim aktima SRJ dio Vojske Jugoslavije, a Republika Srpska je u drugačijem položaju. Po pitanju vrhovnog komandanta slažem se da odmah treba nešto uraditi. U vezi ove problematike moramo saradivati sa vojskom SRJ. Nakon toga donesen je

ZAKLJUČAK

Programski dio će napraviti ministarstva odbrane zajedno sa ministarstvima unutrašnjih poslova. Rok 31. 08. 1993. godine.

Ad-7

Vladimir Lukić: Osnovni problem je izrada prostornog plana koji se u normalnim uslovima radi nekoliko godina, a mi nemamo toliko vremena. Tu moraju biti obuhvaćeni saobraćaj i veze, obrazovanje, zdravstvo i sve ono što se tiče života, rada i privređivanja ljudi na ovim prostorima. Dok se ne definišu granice moraćemo za polaznu osnovu uzeti stanovništvo koje se tu nalazi. Nakon toga donesen je

ZAKLJUČAK

Nosilac projekta su ministarstvo urbanizma, a u projekt će se uključiti zajedno ministarstva poljoprivrede i energetike. Rok 31. 08. 1993. godine.

Ad-8

Dorđe Bjegović: Nosilac projekta bi trebali biti ministarstva za ekonomske odnose, privredni razvoj i industriju i ministarstvo trgovine, budući se radi o mogućnostima ekonomskog razvoja, te svakako i ministarstva energetike.

Ministar Basić Boro: Mi gradimo nužne dalekovode, ali smo se dogovorili o formiranju dvije energetske grupe za razvoj elektro-energetske mreže i za elektro-energetske izvore. Ove grupe će dati projekciju razvoja Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Rezultati se očekuju do Nove godine, a konačni elaborat do sredine iduće godine.

Ministar Milivoj Krička: Vrlo je teško objediniti naše sisteme jer smo tehnološki rascjepkani. Elektro-energetski sistem RSK, primjera radi, ima tehnološki tri cjeline koje nisu povezane. Prioriteti su put koji povezuje RSK i RS sa SRJ – “koridor”, energetika i ostala infrastruktura na tom dijelu i međuresorski rad. Nakon izlaganja ministra Nebojše Arbutine donesen je

ZAKLJUČAK

Naprijed spomenuta ministarstva određuju se za nosioce projekta s tim da su za RSK za ekonomske odnose određeni Milovanović Nikola i Drobnjak Jovan, za industriju Mandinić Nebojša i Bursać Dragan, za privredni razvoj Plavljančić Dušan i Miljević Nikola, a za informatiku Marković Dušan i Boško Džajić. Rok 31. 08. 1993. godine.

Ad-9

Nakon izlaganja ministara Dragana Đokanovića i Dragice Bakić o pitanju rješavanja problema boraca i žrtava rata kao i problema migracije stanovništva donesen je sljedeći

ZAKLJUČAK

Nosioci naprijed spomenutog programa su ministarstva za rad, boračka i socijalna pitanja Republike Srpske Krajine i ministarstvo za pitanje boraca i žrtava rata Republike Srpske. Rok 31. 08. 1993. godine.

Ad-10

Po pitanju ostvarenja jedinstvenog sistema obrazovanja, te povezivanja u oblasti nauke, kulture i fizičke kulture govorili su ministri Ljubomir Zuković i Milan Knežević.
Nakon njihovog izlaganja donesen je

ZAKLJUČAK

Nosioci programa su ministarstvo prosvjete RSK i ministarstvo obrazovanja, nauke i kulture Republike Srpske. Rok 31. 08. 1993.

Ad-11

U vezi ujednačavanja pristupa i propisa, kao i ostvarenja saradnje u oblasti zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite, radnih odnosa, zapošljavanja, socijalne zaštite i penzijsko-invalidskog osiguranja govorili su ministri zdravlja Republike Srpske Krajine i Republike Srpske Spiro Kostić i Dragan Kalinić. Nakon njihovog izlaganja donesen je

ZAKLJUČAK

Nosioci programa su ministarstvo zdravlja Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Rok 31.08.1993. godine.

S ovim je dnevni red iscrpljen i sjednica završava sa radom u 19.00 časova.

Predsjednik
Đorđe Bjegović

Preslika, strojopis, ćirilica
Hrvatski informativni centar, A-156/3.

11

1993., kolovoz 10.

Beograd

Prijedlog ministra vanjskih poslova Republike Srpske Krajine o izboru trenutnih ratnih ciljeva u vezi sukoba u Bosni i Hercegovini

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
The Republic of Serbian Krajina
Ministarstvo za inostrane poslove
Ministry of Foreign Affairs

KNIN, KRALJA PETRA I OSLOBODIOCA 27
TEL. 011-235-16-72
0780-60-126/079-719-023

URED U BEOGRADU
TERAZIJE Br. 3/1
TEL. (011)3221-325; 3226-778; 3227-346

Broj: DT-1/93

DRŽAVNA TAJNA
IZBOR TRENUTNIH RATNIH CILJEVA RSK I RS

– jedna od mogućnosti –

Rat traje već treću godinu. Mnogo toga je danas jasnije nego 1991. i 1992. Svet se navikava na državnost Srba zapadno od Drine.

Savezništvo Muslimana i Hrvata više nije moguće obnoviti.

Muslimani nemaju koridor sa svetom. Očigledno je da im je cilj izlazak na more, u širem pojasu od onog koji im se nudi. Uzgred žele zauzeti Mostar i zavladatai dolinom Neretve. Ako im to uspe, zadaće Hrvatskoj smrtni udarac. To bi, ujedno, skinulo Srbima sa leđa najopasnijeg neprijatelja.

Zato, trebalo bi Muslimanina pomoći da ostvare ovu stratešku zamisao. Hrvatska tvrdoglavost i napad na RSK, iskoristiti i vezati im što više jedinica na ratištima oko Maslenice, Gospića, Drniša i na Perući. U znak solidarnosti, RS bi mogla oživeti bojišta oko Grahova, Glamoča i Kupresa.

Muslimani bi, tada, lako slomili poslednju liniju odbrane Hrvata u Bosni na pravcu Gornji Vakuf – Konjic i ugrozili hrvatske položaje oko Trebinja. Time bi srpski hercegovački korpus mogao da oslobodi srpske delove Hercegovine i da dosegne do granice avnojske Hrvatske. Izlaskom Muslimana na Jadran, svi Hrvati, južno od Neretve, potražili bi spas u bekstvu prema Crnoj Gori, ili bi zatražili zaštitu srpske vojske.

Tada bi srpska vojska zaustavila muslimansko širenje obalom i ostavila im do 50 km obale. Politički bi odmah moglo da se pristupi dozvoli Dubrovčanima da proglase nezavisnost, uz delimični otkaz gostoprimstva došljacima iz ustaških krajeva: Imotski, Livno, Duvno itd.

Osvajanje obale od strane Muslimana Evropu će dignuti na noge, jer će se ona tome suprotstaviti. Naspram sebe imat će, naravno, bogati arapski kapital i SAD.

Bila bi to izvanredna situacija za Srbe. Tada bismo pokrenuli svoje istorijsko pravo na Jadran, pozivom na srednjevekovne srpske države u Dalmaciji.

Rusija bi, konačno, morala stati iza srpske strane, jer ne bi mogla da se svrstava ni uz Evropu ni uz SAD.

Teško je predvideti događaje, posebno u uslovima rata, pa ovu zamisao predlažem na raspravu rukovodstvu i oficirima RSK i RS.

Beograd, 10. 8. 1993.

MINISTAR INOSTRANIH POSLOVA
REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE

M.P.⁴

Slobodan Jarčević, [v.r.]

*Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 5010.*

⁴ Okrugli pečat: RSK – Ministarstvo za inostrane poslove, Knin.

1994., veljača 1.

Knin

Priloženje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine o koalicijskom sporazumu sa Srpskom radikalnom strankom i zajedničkom cilju – ujedinjenju svih srpskih zemalja te osnivanju jedinstvene srpske države

SRPSKA DEMOKRATSKA STRANKA KRAJINE

Služba informisanja

Knin, 1. 2. 1994. godine

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST

Danas, 1. februara 1994. godine u Beogradu je potpisan Sporazum o koaliciji Srpske demokratske Stranke Krajine i Srpske Radikalne Stranke.

Sporazum su potpisali za Srpsku Demokratsku Stranku Krajine predsjednik dr Milan Babić, a za Srpsku Radikalnu Stranku predsjednik dr Vojislav Šešelj i predsjednik Izvršnog odbora Srpske Radikalne Stranke za Republiku Srpsku Krajinu gospodin Rade Leskovic.

Tekst sporazuma glasi:

1. Na osnovu slobodno izražene političke volje, Srpska Demokratska Stranka Krajine i Srpska Radikalna Stranka formiraju koaliciju političkih stranaka za teritoriju Republike Srpske Krajine.

2. Koalicija se formira radi ostvarivanja zajedničkih političkih ciljeva koji afirmišu prioritetne nacionalne, državne i političke interese srpskog naroda u Republici Srpskoj Krajini, te radi obezbjeđivanja stabilnih i demokratskih uslova za funkcionisanje njenih organa vlasti. Osnovni cilj koalicionih partnera je ujedinjenje svih srpskih zemalja i formiranje jedinstvene srpske države.

3. Koalicija će zajednički politički djelovati u Narodnoj skupštini Republike Srpske Krajine kao parlamentarna koalicija, formirati Vladu i zajednički učestvovati u formiranju drugih organa vlasti.

4. Učešće članica koalicije u Vladi i drugim organima vlasti srazmjerno je broju poslaničkih mandata koje članice imaju u Narodnoj skupštini Republike Srpske Krajine.

5. Koalicioni partneri utvrdili su mjesta u Vladi i Predsjedništvu Skupštine koje će popuniti članovi Srpske Demokratske Krajine i Srpske Radikalne Stranke, te će o detaljima naknadno upoznati javnost.

M.P.⁵

SLUŽBA INFORMISANJA
Drago Kovačević, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica

HR-HMDCDR, 2., kut. 442.

⁵ Okrugli pečat: Srpska demokratska stranka Krajine, Knin.

1994., srpanj 5.

Beograd

Čestitka Jovice Stanišića, načelnika Službe državne bezbjednosti Republike Srbije ministru unutarnjih poslova Republike Srpske Krajine povodom "dana bezbjednosti"

REPUBLIKA SRBIJA
 MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
 RESOR DRŽAVNE BEZBEDNOSTI
 DEPEŠA BR. 1940

M.P.⁶

BEOGRAD, 5. JUL 1994. GODINE

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA

– MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA – MINISTRU MR. ILIJI PRIJIĆU –

NAČELNICIMA SEKRETARIJATA JAVNE BEZBEDNOSTI I CENTARA DB-SVIMA

POVODOM DANA BEZBEDNOSTI REPUBLIKE SRPSKA KRAJINA UPUĆUJEM SRDAČNE ČESTITKE SVIM RADNICIMA I STAREŠINAMA ORGANA UNUTRASNJIH POSLOVA. U PROTEKLE TRI GODINE VAŠE SLUŽBE DRŽAVNE I JAVNE BEZBEDNOSTI PRUŽILE SU IZUZETNO ZNAČAJAN DOPRINOS ZAŠTITI NACIONALNE BEZBEDNOSTI RSK I SPREČAVANJU AGRESIJE NEOFAŠISTIČKOG HRVATSKOG REŽIMA. U TOJ BORBI BROJNI PRIPADNICI SLUŽBE HEROJSKI SU DALI SVOJE ŽIVOTE I MOLIM DA NJIHOVIM PORODICAMA OVOM PRILIKOM PRENESETE NAŠE NAJVEĆE POŠTOVANJE. ORGANI UNUTRAŠNJIH POSLOVA RSK BILI SU MEDJU GLAVNIM UTEMELJIVAČIMA DRŽAVNOSTI KRAJINE I GARANT NJENE NEZAVISNOSTI. SA ZADOVOLJSTVOM MOGU DA KONSTATUJEM I DOPRINOS ZAŠTITI LIČNE I IMOVINSKE SIGURNOSTI GRADJANA I OBEZBEDJENJU DRUGIH NJIHOVIH PRAVA I SLOBODA – KOJE SE SPROVODI UZ MAKSIMALNO PRIDRŽAVANJE ZAKONITOSTI U RADU.

ULAZIMO U ODLUČUJUĆU FAZU BORBE ZA OSTVARENJE ZAJEDNIČKIH CILJEVA SVIH SRPSKIH ZEMALJA, SPREMNIJI I ODLUČNIJI NEGO IKADA RANIJE.

POMOĆNIK MINISTRA
 NAČELNIK SDB
 JOVICA STANIŠIĆ

Izvornik, strojopis, latinica

HR-HMDCDR, SUP Pakrac, 08-05-, ur. br. 1-1486/1-94

⁶ Prijemni pečat: RSK MUP, SUP Pakrac, 08-05-, ur. br. 1-1486/1-94., primljeno 06. 07. 1994.

1994., kolovoz 4.

Plitvička Jezera

Zapisnik izvanrednog zasjedanja Skupštine Republike Srpske Krajine na kojoj je prihvaćen prijedlog o ujedinjenju s Republikom Srpskom, kao prvom koraku prema jedinstvenoj srpskoj državi

SKRAĆENI ZAPISNIK

sa 3. sjednice vanrednog zasjedanja održane
04. 08. 1994. godine na Plitvicama

Započeto u 10.40 časova.

Sjednicom Skupštine predsjedavao je predsjednik Skupštine Republike Srpske Branko Vojnica, te nakon konstatovanja da ispunjavajući kvorum postoje uslovi za rad i za sjednicu predlaže

DNEVNI RED

1. Informacija o bezbednosnom stanju i opštoj vojnoj situaciji u RSK
2. Predlog Zakona o izvršenju krivičnih sankcija.

AD.1) U samom uvodnom izlaganju predsjednik Branko Vojnica pozdravio je prisutne poslanike, članove Vlade, Komandante Vojske, goste i posebno specijalnu delegaciju iz Republike Srpske koju predvode potpredsjednici Skupštine Branko Simić i Milanović, koji su se obratili poslanicima i u pozdravnom govoru ukazali na istorijski trenutak srpskog naroda i istorijske sjednice sa Pala. Istovremeno su ukazali na nužnost korekcije mapa, predlog ujedinjenja dve srpske države te čin i značaj predstojećeg referenduma.⁷

⁷ Branko Simić je rekao: "Gospodine predsjedniče Narodne skupštine, gospodine predsjedniče Republike, gospodine predsjedniče Vlade, braćo, srpski poslanici. Pozdravljam vas u svoje ime, u ime delegacije Narodne skupštine Republike Srpske, ujedno vam donosim tople bratske pozdrave predsjednika Republike Srpske, doktora Radovana Karadžića, i predsjednika Narodne skupštine, gospodina Krajišnika. Čini mi čast i ponos da se nalazim danas među vama. Ja sam dužan u ovom trenutku da vas upoznam sa odlukama jučerašnjeg zasjedanja Narodne skupštine Republike Srpske. U ovom sudbonosnom trenutku za čitav srpski narod mi smo, mislim s pravom, ocijenili da sudbinu srpskog naroda na područjima bivše Bosne i Hercegovine nema niko pravo da odlučuje izuzev srpskog naroda koji živi na tim područjima. I jedino je za nas meritoran sud... [pljesak u dvorani]. I jedino je za nas meritoran sud našeg naroda. Sigurno... razumijemo... razumijemo teškoće naše braće u Srbiji. Razumijemo kakve su katastrofalne posljedice po Srbiju došle uvođenjem sankcija, al' postavljam pitanje i sebi, i vama, i Bogu, da li smo krivi što samo koristimo svoje ljudsko, Božje i prirodno pravo da se branimo? Da li smo mi krivi za uvođenje sankcija? Mi se ne ljutimo, ali nas boli kad od braće očekujemo sve najbolje, a ne ono što smo dobili. Nadam se da je ovo jedan trenutak slabosti naše braće i da ćemo ubrzo prevazići i kao braća nastupiti i realizovati naš osnovni i glavni cilj – jedinstvena srpska država. Mi smo naručili zasjedanje Narodne skupštine; i donijeli sledeće odluke. Ostajemo kod deklaracije, nadam se i uvjerenja sam čiji vi sadržaj u potpunosti poznajete. Ali, dozvoli' ću sebi da neke stavove iz deklaracije ovde prezentiram. To je: mi tražimo minimalne korekcije na ponuđenim mapama Kontakt grupe. Tražimo s puno prava izlaz Republike Srpske na more; tražimo podjelu Sarajeva; i tražimo uverljive garancije za skidanje sankcija prema Saveznoj Republici Jugoslaviji. Druga naša

M.⁸ Bosnić – u osvrtu je pozdravio goste i podržao Odluku Skupštine sa Pala u ime SDS – Krajine.

R.⁹ Vujić – također kao šef poslaničkog kluba SRS podržava Odluku sa Pala.

Predsjednik RSK M.¹⁰ Martić – Današnja situacija očekuje i RSK te u zajedničkom srpskom interesu potrebno je smiriti tenzije, istrajati bez unutrašnjeg raskola.¹¹

odluka... mislim da ćete je podržati i složiti se; da raspišemo referendum za dvajssedmi-dvajs-o-osmi ovog mjeseca gdje će srpski narod svojom slobodnom voljom, bez ikakvih pritisaka, donijeti odluku o daljnjoj sudbini srpskog naroda na područjima bivše Bosne i Hercegovine, a mislim i sudbinu cjelokupnog srpskog naroda. Neki nas malo plaše ili pokušavaju da zaplaše da smo ostali sami. Nismo. Pravda je s nama i istina je s nama. Bog je s nama. I uvjeren... I uvjeren sam da ste vi s nama [pljesak u dvorani]. U ovom trenutku, iskreno da priznam, mnogo sam teškog prošao u ovom teškom ratu. Uzbuden sam. Pomalo mi je i teško. Ali nadam se da će naša pravedna borba riješiti i srpsko nacionalno pitanje, na širem planu, riješi' će ono što nas je tištilo vjekovima, i da ćemo ostvariti svoj sveti cilj. A skroman je cilj – da imamo svoju nacionalnu državu. Svi to narodi postižu mirnim, bezbolnim putem, a na žalost mi moramo prolić more krvi da bi postigli nešto što nam prirodno pripada. Takva nam sudbina. Braćo, treća odluka Narodne skupštine Republike Srpske, ja vas molim, molim vas na ozbiljnost trenutka. Ozbiljnost daljnje sudbine naše zajedničke. Da Skupštine Republike Srpske Krajine i Republike Srpske zajednički upute predlog narodnim skupštinama Crne Gore i Srbije o ujedinjenju u zajedničku, jedinstvenu srpsku državu. Ja vas molim... [pljesak u dvorani]. Ja vas molim da se ovaj naš prijedlog uvrsti u dnevni red i da se Narodna skupština Republike Srpske izjasni o njemu. Puno vam fala i želim vam sve najbolje.” Vidi: HR-HMDCDR, Zbirka videozapisa, inv. br. 26.

⁸ Mile.

⁹ Ranko.

¹⁰ Milan.

¹¹ Predsjednik Martić rekao je poslanicima: “Gospodine predsjedniče, gospodine predsjedniče Vlade, draga braćo iz Republike Srpske, gospodo poslanici, gospodo oficiri, sve skupa vas pozdravljam. Ne želim da budem nedorečen i da se manipuliše da li smo zauzeli stav ili nismo zauzeli stav. Situacija je veoma teška, i rekao bi dramatična za srpski narod, možda najteži momenat. Jer, nismo mi bili bez stavova, sve ove dane smo imali stalne konsultacije i sa rukovodstvom Republike Srpske i sa rukovodstvom Republike Srbije; to smo, uostalom, i rekli. Današnja situacija što se dešava oko Republike Srpske apsolutno čeka sutra i Republiku Srpsku Krajinu. To je jedan narod, jedna celina koju ne može ni'ko više dijeliti, i ne može se odvojeno posmatrati jedan dio u odnosu na drugi. Nisam za to da stalno dajemo neke deklaracije, a da od toga ne bude ništa. Ja sam zaista od srca za sveukupno ujedinjenje i stoga mi podržavamo ovaj stav i ovo što je sročeno od poslanika da se ide prema Republici Srbiji i Crnoj Gori, prema njihovim skupštinama da definitivno idemo na to svesrpsko ujedinjenje. Da li će i ovoga puta doći ne ovisi, dakle, o nama, ovisi isključivo o Republici Srbiji, Crnoj Gori, odnosno Jugoslaviji. Međutim, kad je u pitanju današnja situacija u Republici Srpskoj, i sve ono u čemu se ona našla, ja moram da kažem sledeće: da je u ovom momentu najopasnije raspljivati vatru i doljevati ulje na vatru. Republika Srpska Krajina ovdje mora da odigra jednu ulogu, da kažem da smiri situaciju i da ponovo dođe sve na svoje mjesto. Mislim da jedino tako možemo isplivati iz svega ovoga. Lično sebe stavljam na raspolaganje, a to sam napravio i poslije one čuvene Skupštine u Palama, kada sam isto dao javnu podršku Republici Srpskoj. Stavio sam se u ulogu da pozovem i molim predsjednika Miloševića i Karadžića i ostale da sjednu i da razgovaraju, i ovaj ću put to da napravim, uz dobar dio ljudi uticajnih u Srbiji koji mislim da će to ostvariti. I da ovo moramo da prevaziđemo na način da vidimo šta je sve srpski nacionalni interes. Međunarodna zajednica svjetska je donijela svoj plan, ne sada, nego davno prije ovoga, kako da rasturi srpski nacionalni korpus. I to je jasno. Pokušali su na sve moguće načine i nije im pošlo za rukom. Ono na što oni se najviše naslanjaju, to su srpski raskoli. Mi ne smemo dozvoliti srpske raskole. Zato, draga braćo, sestre, budimo svi malo razumni. Nemojmo dolijevati na vatru ulje. Mislim da ni juče ni s jedne ni s druge strane; bilo je riječi koje nisu na mjestu i mene teško boli kada i Republika Srpska, odnosno Srbija, Crna Gora, napadaju Republiku Srpsku ili obrnuto. To je veoma ružno i sa tim se ja uopšte ne mogu da složim. Mislim da ovdje moramo smiriti tenzije; to je moj osnovni moto; sebe stavljam na raspolaganje da se žrtvujem, da molim ako treba, ali, ljudi, mi moramo sjesti za jedan stol, naći šta je srpski zajednički interes i danas predlažem da ovdje ne raspljujemo vatru, nego da Republika Srpska Krajina bude ta koja će pomoći i Srbiji i Crnoj Gori i Republici Srpskoj i nama samima da sjednemo i dogovorimo, jer neprijatelj sigurno ne želi dobro ni jednima ni drugima ni trećima. Mi znamo dobro šta nam je činiti, da ovo sve moramo izdržati, drugog načina nema. Moramo izdržati

– U daljnjem toku sjednice evidentno je da tačka 1) dnevnog reda i aktuelna situacija u Republici Srpskoj su se naizmjenično isprepletale.

– Ležajić¹² – da se u cilju prevazilaženja stanja imenuje delegacija parlamenta za posjet na Pale koju treba da čine Predsjednik i 2 potpredsjednika Skupštine i šefovi poslaničkih klubova, poimenično nabrojani što je na kraju jednoglasno usvojeno. Delegaciju sačinjavaju: B. Vojnica, M.¹³ Atlagić, M.¹⁴ Ernjaković, V.¹⁵ Vukelić, R. Vujić i D.¹⁶ Kovačević.

Situacija i reakcije na Odluku sa Pala ukazali su na svu težinu i delikatnost situacije te se u toku zasjedanja za diskusiju javilo 46 poslanika i članova Vlade od čega izdvajamo najznačajnije:

– Đ.¹⁷ Podunavac – diskusija se svodi na zaključak da se ove Krajine ujedine bez obzira na Odluku Republike Srbije i Crne Gore.

– R.¹⁸ Gondi: saglašava se sa prethodnim diskutantima te da se živi u jedinstvenoj srpskoj državi.

– B. Vojnica: da se izjasnimo oko konkretne podrške putem zaključaka: da se prihvati prijedlog Republike Srpske, da se potvrdi predložena parlamentarna delegacija (potvrđena uz 1 glas protiv) i da se podrži Odluka Republike Srpske o skidanju sankcija SRJ.

– M.¹⁹ Babić: na ove događaje moramo biti spremni jer se pripremaju već 4 godine. Uslovi koje postavlja Kontakt grupa identično će biti pripremani i servirani RSK.

– M. Atlagić: podržava ujedinjenje sa Republikom Srpskom ali u dogovoru sa maticom Republikom Srbijom.

R. Vujić i M. Bosnić: treba prihvatiti zaključke i to:

1. da Skupština RSK podržava Odluku Skupštine Republike Srpske donesenu 03. 08. 1994. godine na Palama,
2. Skupština RSK prihvata predlog Skupštine Republike Srpske da se uputi zajednička inicijativa dviju Skupština parlamentima Republike Srbije i Crne Gore za ujedinjenje svih srpskih naroda.
3. Ovlašćuje se imenovana delegacija za posjetu parlamentima svih srpskih zemalja.
4. Skupština Republike Srpske Krajine traži od nadležnih organa realizacije procesa ujedinjenja sa Republikom Srpskom u jedinstvenu državu.

da bi pobijedili. Ja sam ubeden da mi imamo snage za to, bez obzira koliko to sad u ovom momentu izgledalo i bezizlazno. Bezizlazno nije, ima načina da izidemo, ali možemo izići samo ukoliko izlazimo složni. Nikako sa raskolima ne možemo očekivati pobjedu. Ja sam protiv raskola, i zato vas ja molim još jednom, apelujem, nemoj da i danas bude teških riječi, budimo ti koji ćemo sad situaciju smiriti i ponovno da zajedno krenemo naprijed. Hvala.” Vidi: HR-HMDCDR, Zbirka videozapisa, inv. br. 26.

¹² Rajko.

¹³ Marko.

¹⁴ Milan.

¹⁵ Veljko.

¹⁶ Drago.

¹⁷ Đuro.

¹⁸ Ratko.

¹⁹ Milan.

Zadnja tačka AD.4) izazvala je dosta komentara naročito od predstavnika Vlade RSK ukazujući na eventualne negativne posljedice i pogoršanje odnosa RSK sa Republikom Srbijom.

B.²⁰ Mikelić: shodno prethodnom zahtjevu da se riješi po tački AD.1) – pitanje odbrane a potom se izjašnjavati po prethodnim zaključcima, a posebno traži da se parlament izjasni prema politici Srbije i Slobodana Miloševića, da se ponovno sjedne za stol sa Republikom Srbij[om] oko izlaska iz ove situacije, da se zaključak AD.4) analizira te da se sagleda njegova težina, posebno na posljedice koje mogu proizaći kad je u pitanju financiranje vojske i privrede.

B. Vojnica: Tražio sam da se odredimo prema Odlukama parlamenta Republike Srpske. Mi ne želimo da se određujemo prema politici Republike Srbije i Slobodana Miloševića: Ja nisam parlament već samo deo parlamenta i predsjedavam parlamentom.

P.²¹ Đodan: primjedba Mikeliću – zašto nas nije o novim momentima upoznao ranije.

R. Vujić: Ne može se shvatiti politikanstvo u korist štete vlastitog naroda.

M.²² Dobrijević: Zbog delikatnosti situacije predlaže se pauza od 15 minuta.

Nakon pauze od 15 minuta prešlo se na tačku AD.1) i njeno apsolviranje.

– uvodni izvjestilac – puk. Milan Lakić, objašnjavajući karakteristike ratišta, raspored snaga RS i položaj snaga RH i njena transformacija, aktivnost SVK.

– general Bjelanović,²³ ukazujući na poziciju SVK sa materijalnog aspekta (osnovna sredstva, municija, energija itd.).

U diskusiju se uključio Rade Tanjga ukazujući na skromne rezerve koje su sada prisutne.

Rasprava:

R. Gondi: Na bazi diskusije stičem utisak sigurnosti i šta preduzeti u slučaju agresije ustaša. Stanje privrede mora se obnoviti radi stabilnije odbrane.

U kontekstu ove diskusije još su se javili za riječ: Ernjaković, Ličina,²⁴ Đodan, Lemić,²⁵ Prijijć,²⁶ Vojnica, Ležajić, Čeleketić,²⁷ Atlagić, Perić²⁸ i Gunj.²⁹

Ministar Tanjga predlaže i konstatuje da glavni štab, Vlada, Vrhovni savjet odbrane nastave raditi svoj posao po prednjem što je i usvojeno uz jedan glas suzdržan.

Nastavlja se rasprava po vanr. tematici reakcija na Odluke parlamenta Republike Srpske:

M. Ernjaković inzistira da se još jednom pročitaju predloženi zaključci.

R.³⁰ Bakić: da se pokušaju preinačiti zaključci odnosno da prva dva ostanu.

B. Vojnica: konstatuje da poslije boja su svi generali, te u slučaju korekcije zaključaka postoji mogućnost ponude ostavke.

²⁰ Borislav.

²¹ Petar.

²² Mirko.

²³ Mirko.

²⁴ Ratko.

²⁵ Milorad.

²⁶ Ilija.

²⁷ Milan.

²⁸ Slobodan.

²⁹ Željko.

³⁰ Ranko.

Ležajić: da se ova tačka (zaključak 3 i 4) razmotri na Vladi RSK i dostavi se potom Skupštini na usvajanje. Tom stavu privrženi su Vukelić i Bakić.

Na prijedlog predsjednika Skupštine najavljena je pauza od 30 minuta, te se nastavlja rad.

R. Gondi: Uvažavajući primjedbe Vlade RSK da se zaključak 4. briše pošto je sadržan u zaključcima 1. i 2., poslanici RSK se sa tim saglašavaju.

Predlog je usvojen uz 5 glasova protiv i 5 glasova suzdržanih.

AD.2) Zakon o izvršenju krivičnih sankcija

Zbog dugotrajnosti rada Skupštine ova tačka se odlaže za sljedeću Skupštinu.

AD.3) Poslanička pitanja

1. Dobrivojević Petar: Tko vrši nelegalno izdavanje putnih isprava građana radi izbjegavanja vojne obaveze.

2. Gunj: Da se Tomislav Ranković proglasi srpskim junakom (poginuo 1991. godine) (Pitanje je direktno proslijeđeno Vladi RSK na samom zasjedanju Skupštine).

Završeno u 05. 08. 1994. godine u 02.30 časova.

Za SEKRETAR SKUPŠTINE:
Mirjana Rodić, dipl.prav., [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 491.

15

1994., kolovoz 4.

Knin

Priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine povodom zabtjeva da se na izvanrednom zasjedanju Skupštine uvrsti točka o ujedinjavanju Republike Srpske Krajine i Republike Srpske sa Srbijom i Crnom Gorom

SRPSKA DEMOKRATSKA STRANKA KRAJINE

Knin, 04. avgust 1994. godine

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST

Poslanici Srpske demokratske stranke Krajine u Skupštini Republike danas su i formalno na osnovu člana 74. Ustava Republike Srpske Krajine, zatražili da se na vanrednom zasjedanju Skupštine u dnevni red uvrsti i ujedinjavanje Republike Srpske Krajine i Republike Srpske sa Srbijom i Crnom Gorom.

Ovaj zahtjev je u skladu sa osnovnim političkim opredjeljenjem Srpske demokratske stranke Krajine i cjelokupnog srpskog naroda u Republici Srpskoj Krajini iskazan na dva provedena referenduma.

Na ovaj način prihvaćen je i predlog Skupštine Republike Srpske da se zajedno zahtjevom Skupština Republike Srpske Krajine i Republike Srpske prijedlog o ujedinjenju uputi na razmatranje Skupštinama Srbije i Crne Gore.

Srpska demokratska stranka Krajine uputila je i svoju delegaciju na Pale.

Delegaciju čine članovi najužeg rukovodstva Stranke i predsjednici skupštinskih odbora, Drago Kovačević – šef Poslaničkog kluba i predsjednik Odbora za informisanje, Dušan Vještica – sekretar Stranke i predsjednik Odbora za upravu i pravosuđe i prof. Lazar Macura – predsjednik Odbora za spoljnu politiku.

M.P.³¹ INFORMATIVNA SLUŽBA
SRPSKE DEMOKRATSKE STRANKE KRAJINE
Milorad Markoš, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 422.

16

1994., kolovoz 15.

Knin

Priopćenje Srpske demokratske stranke Krajine nakon razgovora delegacije stranke s vodstvom Republike Srpske

SRPSKA DEMOKRATSKA STRANKA KRAJINE
IZVRŠNI ODBOR

Knin, 15. 08. 1994. godine

S A O P Š T E N J E

Na redovnoj sjednici Izvršnog odbora Srpske demokratske stranke Krajine, održanoj 15. 08. 1994. godine u Kninu delegacija Srpske demokratske stranke Krajine koju su činili Lazar Macura, Dušan Vještica i Drago Kovačević, upoznala je Izvršni odbor stranke sa posjetom delegacije Republici Srpskoj i sa sadržajem razgovora koji su tom prilikom vođeni sa rukovodstvom Republike Srpske.

Srpska demokratska stranka Krajine izražava puno razumjevanje za složenu i tešku situaciju u kojoj se našla Republika Srpska, nakon što je Narodna Skupština Republike Srpske odbila plan Kontakt grupe, te nakon ispoljenih nesporazuma u odnosima rukovodstva Savezne Republike Jugoslavije, Srbije i Crne Gore sa rukovodstvom Republike Srpske.

Srpska demokratska stranka Krajine podržava inicijativu Narodne Skupštine Republike Srpske za ujedinjenje svih srpskih država u jedinstvenu Srpsku državu.

³¹ Okrugli pečat: Srpska demokratska stranka Krajine, Knin.

Srpska demokratska stranka Krajine je u protekle četiri godine inicirala i bila nosilac više deklaracija, skupštinskih odluka i dva referenduma sa ciljem da se Republika Srpska Krajina nađe unutar jedinstvene srpske države, ali na žalost i protiv volje Srpske demokratske stranke Krajine do ujedinjenja nije došlo.

Srpska demokratska stranka Krajine će i dalje djelovati za dobro srpskog naroda u Republici Srpskoj Krajini i za dobro cjelokupnog srpskog naroda ne zapostavljajući ni jedan njegov dio.

Srpska demokratska stranka Krajine, s obzirom na težak položaj u kojem se našao cjelokupan srpski narod, ističe potrebu da sve političke snage na srpskim prostorima ulože maksimum truda, mudrosti i tolerancije kako bi se našla najbolja i najpravednija rješenja u interesu cijelog našeg naroda.

M.P.³²

SLUŽBA ZA INFORMISANJE

Milorad Markoš, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 422.

17

1994., kolovoz 18.

Prijedlog Skupština Republike Srpske i Republike Srpske Krajine Skupštinama Srbije i Crne Gore za ujedinjenje u jednu državu

REPUBLIKA SRPSKA
NARODNA SKUPŠTINA

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
SKUPŠTINA

Broj: 02-1073/94
Datum: 18. 08. 1994. godine

Broj: 01-02-4-34/1-94
Datum: 18. 08. 1994. godine

NARODNOJ SKUPŠTINI REPUBLIKE SRBIJE
NARODNOJ SKUPŠTINI REPUBLIKE CRNE GORE

Smatrajući da je pravo naroda na samoopredeljenje, odnosno pravo naroda da slobodno odredi svoj politički status, istorijsko, prirodno i neotuđivo.

Potvrđujući da je princip stalnog suvereniteta naroda i nacija nad teritorijama na kojima živi garancija nacionalnog, socijalnog, kulturnog i ekonomskog razvoja.

Nalazeći da su to pravo i taj princip ozakonjeni u brojnim dokumentima Organizacije ujedinjenih nacija, KEBS-a i Konferencije o bivšoj Jugoslaviji.

Konstatujući da su Republika Srpska Krajina i Republika Srpska državni entiteti koji su, nakon secesionističkog komadanja SFRJ nastali ovaplođenjem prava na samoopredeljenje i

³² Okrugli pečat: Srpska demokratska stranka Krajine, Knin.

principa permanentnog suvereniteta naroda i nacije i da imaju pravo da odluče o svojoj državi, skupštine Republike Srpske i Republike Srpske Krajine odlučile su da upute

P R E D L O G
ZA UJEDINJENJE REPUBLIKE SRBIJE, REPUBLIKE CRNE
GORE, REPUBLIKE SRPSKE I REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE
U JEDNU DRŽAVU

1. Upućuje se poziv skupštinama Republike Srbije i Republike Crne Gore da prihvate Predlog o ujedinjenju u jednu državu i da razmotre proceduru i uslove pod kojima bi se obavilo ovo ujedinjenje.

2. Zadužuje se zajednička delegacija skupština Republike Srpske Krajine i Republike Srpske da što pre odpočne razgovore sa predstavnicima skupština Republike Srbije i Republike Crne Gore kako bi se izradila deklaracija o ujedinjenju, kao i nacrti drugih relevantnih dokumenata.

3. Zajedničkoj delegaciji daje se rok od mesec dana da obavi ovaj posao i posle toga obavesti skupštine o rezultatima pregovora.

Predsednik N. Skupštine

Momčilo Krajišnik, [v.r.]

M.P.³³

Predsednik Skupštine

Branko Vojnica, [v.r.]

M.P.³⁴

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 5006.

18

1995., početak

[Knin]

Prijedlog Plana uporabe Srpske vojske Krajine u sukobu s Oružanim snagama Republike Hrvatske

REFERISANJE VRHOVNOM KOMANDANTU
O PLANU UPOTREBE SVK

Uvodni deo:

Postojeći Plan upotrebe SVK stupio je na snagu krajem 1993. godine. Plan je pravljen u skladu sa uslovima koji su karakterisali 1992. i 1993. godinu i na bazi predviđanja razvoja vojno-političke situacije u 1994. godini. Razvoj događaja u bivšoj Republici BiH i na

³³ Okrugli pečat: Republika Srpska, Narodna skupština – Sarajevo.

³⁴ Okrugli pečat: Republika Srpska Krajina, Skupština Republike – Knin.

prostorima RH učinio je jedan broj rešenja iz Plana upotrebe neadekvatnim. Iskustva stečena kroz izvođenje borbenih dejstava u 1994. godini i problemi sa kojim smo se sretali takođe, ukazuju na potrebu da Plan upotrebe postavimo na realnije osnove i da ga imamo u više varijanti. Posebno je značajno da se ukaže na relativno brze promene do kojih dolazi ili može doći u okruženju RSK, a od uticaja su na bezbednost RSK, a time i na upotrebu SVK.

Naše analize potenciraju izuzetnu potrebu da se težišno orijentišemo na varijantu Plana upotrebe koji bazira na našim mogućnostima bez značajnijeg oslanjanja na pomoć VJ i VRS. Ta činjenica ne isključuje i varijante u kojima bi odbranu RSK ostvarivali u sadejstvu i kroz zajedničko učešće u borbenim dejstvima sa VJ i VRS.

Polazimo od činjenice da ukoliko bi Plan upotrebe SVK zasnivali pretežno na pomoći i učešću VRS i VJ, a da iz bilo kojih razloga planirana pomoć i učešća izostanu, da bi došlo do teških posledica, posebno u početku agresije.

Polazeći od navedenog mi smo se odlučili za predlog da Plan upotrebe radimo u tri varijante. **Jedna varijanta** je postojeći Plan upotrebe, koji uvažava obaveze VJ po Vensovom planu i predviđa angažovanje jedinica VRS na prostoru RSK; **Druga varijanta** i po našem mišljenju najvažnija, je izrada Plana upotrebe SVK bez većeg oslanjanja na VJ i VRS; **Treća varijanta** treba da predvidi realnu moguću upotrebu VJ i VRS, kao pomoć SVK u agresiji Hrvatske vojske sa radikalnim ciljem.

Dozvolite mi, gospodine Predsedniče, da iznesem predlog Plana upotrebe tako što bi prvo dao kritičnu ocenu postojećeg Plana upotrebe, a zatim bi detaljnije obrazložio upotrebu SVK po varijanti da vodimo rat bez većeg angažovanja i pomoći VJ i VRS. Na kraju, izneo bi i varijantu odbrane, u kojoj bi SVK izvodila borbena dejstva uz realno moguće učešće VJ i VRS.

1. KRITIČKI OSVRT NA POSTOJEĆI PLAN UPOTREBE SVK

Postojeći Plan upotrebe pravljen je kao Plan za odbranu srpskih zemalja (SFJ, RS, RSK). On predviđa značajno učešće VJ i VRS. U sadašnjim uslovima nema realnih mogućnosti da se u slučaju agresije na RSK planira upotreba, kako VJ, tako i delova VRS. Radi ilustracije navodim da postojeći Plan predviđa učešće 8 brigada iz VRS u odbrani RSK, a to u sadašnjim uslovima stvarno nije moguće.

Raspored i grupisanje snaga SVK po postojećem Planu imaju linijski karakter, tako da su raspoložive snage posele položaje u dodiru sa neprijateljem. Brigade, korpusi i GŠ SVK ne raspolazu sa snagama, koje bi posedale dubinu teritorije. Nedostatak ovih snaga dovodi u pitanje mogućnosti borbe protiv vazдушnih i helikopterskih desanata i ubačenih grupa. Postojeći raspored i grupisanje ne omogućava izvođenje odbrane po dubini i izvršavanje bilo kakvog manevra snagama po frontu i dubini. Kao najveća slabost postojećeg rasporeda i grupisanja jeste mala mogućnost izvođenja aktivnih dejstava.

Realizacija postojećeg Plana upotrebe zahteva da Glavni štab i komande korpusa raspolazu sa makar minimalnim rezervama sa kojima bi mogli uticati na tok borbenih dejstava. Uz sve navedeno vidna je fizička nepovezanost između naših jedinica (odvojenost 11. i 18. K).

2. VARIJANTA UPOTREBE SVK KADA NE BI MOGLO DOLAZITI DO VEĆEG ANGAŽOVANJA VJ I VRS

Ova varijanta Plana upotrebe razrađena je kao osnovna, ali i kao okosnica za eventualno angažovanje delova VJ i VRS.

Polazeći od procenjenog dejstva hrvatske vojske za varijantu kada bi SVK relativno samostalno branila RSK, Glavni štab je formulisao SVK zadatak:

Izvršiti grupisanje po pravcima i objektima na teritoriji RSK, sa zadatkom: sprečiti iznenadnu agresiju, upornom odbranom onemogućiti ovlađivanje vitalnim objektima na teritoriji, sprečavajući dublje prodore na pravcima napada hrvatske vojske, u gotovosti, da snažnim protivudarima, na posebnim pravcima, oslobodi okupirane teritorije i zauzme što veći prostor teritorije Hrvatske nastanjene srpskim življem.

U izvođenju odbrane i protivudara sadejstvuju delovi VJ i VRS i dobrovoljački sastavi.

Operacionalizacija zadatka:

a) U agresiji sa ograničenim ciljem:

Snagama SVK na pravcima napada neprijatelja, odsudno braniti pravce i objekte, a na izabranim pravcima preći glavnim snagama u napad i ovladati prostorom i objektima od posebnog značaja za neprijatelja, u cilju osvajanja što većeg prostora i vraćanja ranije zauzetih teritorija.

KM u rejonu Knina.

IKM u rejonu Petrova Gora.

b) U agresiji sa radikalnim ciljem:

Srpska vojska Krajine, uz maksimalno angažovanje svih resursa države, upornom odbranom i aktivnim dejstvima, u sadejstvu sa delovima VRS i VJ sprečiti zauzimanje teritorije i odbraniti integritet RSK.

Pripremiti i izvesti aktivna dejstva na prostoru Srednje Dalmacije, u međurečju r. Kupa i Mrežnica i Istočne Slavonije. Težište imati na prekidanju veze i komuniciranja Gorskog Kotara i Dalmacije.

KM u rejonu Petrova Gora.

IKM u rejonu Knina.

Na osnovu navedenog zadatka Predlažem Odluku za upotrebu SVK:

U koordinaciji sa državnim organima i organizacijama i u sadejstvu sa jedinicama MUP RSK, delovima VRS i VJ, odsudnom odbranom i primenom različitih oblika oružane borbe, sprečiti razbijanje SVK, rasecanje i zauzimanje teritorije RSK, radi očuvanja teritorijalnog integriteta.

a) U agresiji sa ograničenim ciljem:

U slučaju agresije HV na RSK odsudnom odbranom, na pravcima napada neprijatelja i aktivnim dejstvima na ostalim pravcima, težišno u Istočnoj Slavoniji, Kordunu i Dalmaciji, povratiti ranije izgubljene teritorije, sprečiti odsecanje manjih delova RSK, nanositi gubitke, razvlačiti snage i nanošenjem artiljerijsko – raketnih udara po izabranim ciljevima, na teritoriji RH delovati odvratajuće na RH da odustane od agresije sa radikalnim ciljem, na taj način očuvati teritorijalni integritet države, stvarajući uslove za dalje pregovore u smislu priznavanja RSK.

b) U agresiji sa radikalnim ciljem:

U početnim dejstvima, odsudnom odbranom ne dozvoliti dublje prodore neprijatelja na pravcima napada i rasecanje teritorije RSK, uz istovremeno angažovanje VJ u Istočnoj

Slavoniji i Zap. Sremu, naneti mu osetne gubitke, slomiti napad i stvoriti uslove za ofanzivna dejstva.

Po preuzimanju inicijative, preći u ofanzivna dejstva u Istočnoj Slavoniji, na Kordunu i Srednjoj Dalmaciji, izvršiti odsecanje delova teritorije RH na prostoru Istočne Slavonije, Gorskog Kotara i Srednje Dalmacije, čime spojiti snage SVK i RS, sprečiti komuniciranje i veze sa centralnim delom RH i uredno snabdevanje Gorskog Kotara i Dalmacije i tako ometati dalju plansku upotrebu OS RH. Na ostalim prostorima izvoditi aktivna odbrambena dejstva.

Ovim stvoriti povoljne uslove za dalje i konačno rešenje pitanja srpskog naroda. U slučaju krajnje nepovoljnog razvoja situacije na ratištu, nastaviti dejstva i preći na odgovarajuće oblike oružane borbe i otpora.

Operaciju izvesti u dve etape:

– U prvoj etapi – odsudnom odbranom očuvati teritorijalni integritet RSK, sprečiti iznenađenje i odsecanje delova teritorije, razvlačiti mu snage, nanositi gubitke i stvoriti uslove za ofanzivna dejstva. Trajanje etape 15-20 dana.

– U drugoj etapi – po preuzimanju inicijative, ofanzivnim dejstvima i u sadejstvu sa snagama VJ i VRS razbiti ustaške snage na pravcima napada na prostoru Istočne Slavonije, Dalmacije, Gorskog Kotara i stvoriti uslove za dalja ofanzivna dejstva u cilju uspostavljanja kontrole i sprečavanja komuniciranja i snabdevanja OS i stanovništva RH na prostoru Gorskog Kotara i Dalmacije. Trajanje etape 10-15 dana.

Gotovost za I etapu **odmah**, a za drugu po otkrivanju sigurnih indikatora agresije sa radikalnim ciljem HV na RSK.

Operativnim rasporedom grupisati snage po sledećem:

- Snage za odbranu,
- Snage za aktivna dejstva i ubacivanje,
- Snage za PDB,
- Snage za izvođenje udara po izabranim ciljevima,
- Snage za podršku i PVO,
- Snage za kontrolu teritorije, zaštitu objekata i borbu sa DTG i snage za odbranu naseljenih mjesta,
- Snage za brze intervencije i sprečavanje dezertstva.

Osnovno KM u rejonu Knina, a IKM u rejonu Petrova Gora.

KARAKTERISTIKE ODLUKE I OBRAZLOŽENJE

Predložena odluka traži da se u slučaju agresije jednovremeno izvodi odbrana i prede u ofanzivna dejstva. Branili bi se na pravcima gde hrvatska vojska napada (u agresiji sa ograničenim ciljem, na vrličkom pravcu i u Zapadnoj Slavoniji: u agresiji sa radikalnim ciljem na slunjskom pravcu). U ofanzivna dejstva prešli bi na posebno izabranim pravcima na kojima se ugrožavaju bitni interesi RH (ofanzivna dejstva 11. K na pravcu Mirkovci-Županja; napad OG sa prostora Korduna, preko Korane ka granici Hrvatske sa Slovenijom i napad na dalmatinskom prostoru pravcima: Kakma-Biograd na moru i Čista Mala – Vodice).

Stvaramo slobodne snage pregrupisavanjem postojećih i njihovim rasporedom po dubini, čime rešavamo problem protivdesantne borbe, borbe sa ubačenim IDG i aktivnih dejstava na nivou GŠ, korpusa i brigada.

Predložena Odluka traži odbranu gradova i većih naseljenih mjesta. Brigade će pristupiti pripremi za odbranu odmah i pored utvrđivanja i zaprečavanja određice snage koje će braniti naseljena mesta.

Po ovoj odluci predviđa se obrazovanje snaga za brze intervencije i sprečavanje dezertstva. Na ovo nas obavezuje iskustvo, posebno iz 1994. godine. Moramo početnim grupisanjem obezbediti osnovu za izvođenje borbenih dejstava. Nije se pokazalo dobrim rešenjem da u vreme otpočinjanja agresije vršimo veće manevre sa jednog prostora na drugi. Posebno su velike teškoće ako se računa na prelociranje većih snaga sa prostora 11. K u zone drugih naših korpusa.

Direktivom za upotrebu SVK konkretno se reguliše prikupljanje, priprema i upotreba dobrovoljaca i dobrovoljačkih jedinica u borbi sa HV. Priprema dobrovoljaca je zadatak koji se mora i pre agresije rešiti. Od strane VJ određen je prihvatni centar za dobrovoljce sa teritorije SRJ, a ovde u RSK odredili smo Erdut i Brušku za prihvat dobrovoljaca i njihovu pripremu za uključivanje u sastav SVK. Procenjujemo da bi u prvih deset dana rata mogli prihvatiti i organizovati za borbu dobrovoljaca ekvivalenta 3 do 4 brigade.

Ukazujem na važnije karakteristike odnosa snaga po varijanti da SVK izvodi odbranu bez većeg oslonca na VJ i VRS.

Ukupan odnos u ljudstvu bio bi 1,4:1 u korist HV (100.000:69.000). Odnos u tenkovima iznosi takođe 1,4:1 (425:301); u oklopnim transporterima 2:1 (223:111); u minobacačima od 60 do 120 mm odnos je 1:0,3 u našu korist. Najveću prednost HV ima kod PAR 6,5:1 i kod haubica 155 – 5,5:1. Značajna prednost je i kod vbr 2,6:1. Takav odnos je i kod topova 130 mm.

Odnos snaga pod uslovima da raspoložemo potrebnom municijom omogućava realizaciju predložene Odluke.

Plan upotrebe po varijanti da branimo RSK osloncem na sopstvene snage, podrazumeva borbu za opstanak i najveće žrtve.

Za uspeh je neophodno da se za rat pripreme i sve druge snage države i društva. A to se ne može postići, ako se hitno ne pripremi Plan odbrane RSK. Plan upotrebe je deo toga plana. Planom odbrane treba obezbediti prelazak na ratni kolosek svih državnih i privrednih organizacija.

Planom odbrane RSK moraju se regulisati obaveze svih nosilaca zadataka i naložiti njihove pripreme za izvršavanje zadataka iz oblasti odbrane. Neophodno je preduzeti mere da se hitno popravlja odnos vojnih obveznika prema vojnoj obavezi.

Upotreba SVK po predloženom Planu, bitno zavisi od obezbeđivanja municije i goriva. Plan upotrebe predviđa da se prva etapa operacije izvodi u trajanju 15-20 dana, a druga 10-15 dana. To znači da bi rat sa HV mogao potrajati 25-35 dana. Proračuni pokazuju da za 30 dana rata moramo imati:

a) Za OMI: sleduje 4,5 b/k, a raspoložemo s 2,5 b/k. Nedostaje 2 b/k. Potrebe za gorivom iznose 8 p/r, a raspoložemo sa 0,2 p/r. Nedostaje 7,8 p/r ili 2.400 tona goriva.

b) Artiljerija: Stanje art. municije je različito, zavisno od vrste oruđa. Najpovoljnije je kod topova 76 mm B-1 (7,05 b/k) th 152 mm (8,73 b/k), haubice 122 mm D-20 (4,05 b/k) i topovi 130 mm (5,32 b/k). Najslabija popuna je oruđa u četnim i bataljonskim vatrenim grupama, u brigadnim artiljerijskim grupama i u KAG (kalibri 128 "OGANJ").

Da bi obezbedili rezerve za 30 dana rata potrebna je sledeća popuna: mb 82 mm 3 b/k; mb 120 mm 2,88 b/k; vbr-128 "Oganj" 2,13 b/k; haubice 105 mm 1,16 b/k; POVR 9M 14 0,74

b/k. Proračuni su izrađeni na bazi procena ciljeva i stvarne količine municije sa kojom u ovom trenutku raspoložemo.

c) Pešadijsko naoružanje: U odnosu na količine koje sleduje (4,5 b/k) nedostaje za AP 3,336 b/k; za PAP i PM 2,95; za mitraljeze M-84 = 3,82 b/k; za PM 7,9 mm 3,75 b/k; snajperi 2,27 b/k; broving 12,7 mm 2,59 b/k; bombe ručne 2,20 b/k.

U zaključku, mogao bih naglasiti:

U agresiji do koje bi došlo posle eventualnog povlačenja UNPROFOR-a, u uslovima kada bi SVK branila RSK, bez pomoći VJ i VRS, na uspeh se može računati samo uz totalno uključivanje u rat svih resursa naše države, uz prihvatanje velikih žrtava i uz spremnost da se prilagođavamo i najtežim uslovima borbe za opstanak. Pri tome treba imati u vidu da SVK ne može sama rešiti probleme, kao što su: spremnost vojnika i starešina da podnesu sve teškoće koje rat nameće; obezbeđenje potrebnih MTS, a pre svega, municije, naoružanja, opreme i slično. Postojeća vojno – politička situacija i ponašanje hrvatske vojske, traže visok stepen borbene gotovosti, a to znači angažovanje relativno velikog broja vojnih obveznika u sastavima SVK. Ali to ne odgovara potrebama privrede i njenim naporima da oživi proizvodnju. Tu suprotnost moramo zajednički razrešiti na način koji ne sme ozbiljnije narušiti borbenu gotovost SVK.

**

3. UKLJUČIVANJE VJ

Treću varijantu Plana, čini odbrana SVK, uz određeno angažovanje VJ, pre svega na prostoru Baranje, Istočne Slavonije i Zapadnog Srema. Ona je razrađena u posebnom Aneksu koji će se čuvati uz Plan upotrebe SVK.

ZAKLJUČCI I PREDLOZI

1. U sadašnje vreme i u neposrednoj budućnosti, ne postoje neophodni uslovi koji bi u slučaju agresije HV na RSK omogućavali veće angažovanje VJ i VRS na našim prostorima.
2. Situacija zahteva da imamo takav Plan upotrebe u kome će za određeno vreme SVK samo braniti RSK, bez neposredne pomoći VJ i SVK.³⁵ Ova činjenica zahteva da pripreme za odbranu usmerimo, pre svega, na povećanje sposobnosti SVK i pripremu države i njenih organa za totalni rat.
3. Potrebno je od VJ tražiti hitnu popunu sa ključnim MTS, naoružanjem i municijom. Sa VRS treba zajednički razmatrati nastalu situaciju i dogovoriti saradnju i eventualno sadejstvo.

PREDLOG ZADATAKA

1. **Odmah** pristupiti izradi **Plana odbrane RSK** i njegovo usklađivanje sa potrebama Plana upotrebe SVK.
2. Osloniti se na sopstvene mogućnosti u suprostavljanju agresiji HV i pripremiti se za uspešno vođenje rata u najmanjem trajanju od 30 dana.
3. Odmah pristupiti organizovanom prikupljanju i pripremi dobrovoljaca u skladu sa zadacima postavljenim Direktivom za upotrebu SVK.

³⁵ Vjerovatno se misli na VRS, Vojsku Republike Srpske.

2. NAŠE SNAGE

Ponašanje i aktivnosti pobornika ratne opcije u rešavanju problema nastalih raspadom bivše SFRJ, kako na teritoriji bivše BiH, tako i odnosa na relaciji RSK – RH, traže maksimalnu spremnost svih organa i organizacija države, a posebno Srpske vojske Krajine, u suprostavljanju svakom ugrožavanju suvereniteta Republike Srpske Krajine. Imajući u vidu navedeno, Srpska vojska Krajine ima zadatak:

Izvršiti grupisanje po pravcima i objektima na teritoriji RSK, sa zadatkom: sprečiti iznenadnu agresiju, upornom odbranom onemogućiti ovladavanje vitalnim objektima na teritoriji, sprečavajući dublje prodore na pravcima napada hrvatske vojske, u gotovosti da snažnim protivudarima, na posebnim pravcima, oslobodi okupirane teritorije i zauzme što veći prostor teritorije Hrvatske nastanjene srpskim življem.

U izvođenju odbrane i protivudara sadestvuju delovi VJ i VRS i dobrovoljački sastavi.

Operacionalizacija zadataka:

a) U agresiji sa ograničenim ciljem:

Snagama SVK na pravcima napada neprijatelja, odsudno braniti pravce i objekte, a na izabranim pravcima preći glavnim snagama u napad i ovladati prostorom i objektima od posebnog značaja za neprijatelja, u cilju osvajanja što većeg prostora i vraćanja ranije zauzetih teritorija.

KM u rejonu Knina.

IKM u rejonu Petrova Gora.

b) U agresiji sa radikalnim ciljem:

Srpska vojska Krajine, uz maksimalno angažovanje svih resursa države upornom odbranom i aktivnim dejstvima, u sadejstvu sa delovima VRS i VJ sprečiti zauzimanje teritorije i odbraniti integritet RSK.

Pripremati i izvesti aktivna dejstva na prostoru Srednje Dalmacije, u međurečju r. Kupe i Mrežnice i Istočne Slavonije. Težište imati na prekidanju veze i komuniciranja Gorskog Kotara i Dalmacije.

KM u rejonu Petrova Gora.

IKM u rejonu Knina.

3. VJ u slučaju opšteg napada vojske RH na RSK, izvršava preuzete obaveze koje ima prema Vensovom planu, angažovanjem jedinica i prikupljanjem dobrovoljaca sa prostora SRJ. Glavni prihvatni centar nalazi se u Beogradu (Bubanj Potok) u odgovornosti komande I.A, preko koje ostvarivati sve kontakte.

VRS izvodi odbranu prostora i aktivna dejstva prema Koridoru, Cazinskoj Krajini i u Livanjskom polju, čime vezuje delove HVO i muslimanske vojske i sprečava njihovo angažovanje prema RSK.

4. ODLUČIO SAM u koordinaciji sa državnim organima i organizacijama i u sadejstvu sa jedinicama MUP RSK, delovima VRS i VJ odsudnom odbranom i primenom različitih oblika oružane borbe, sprečiti razbijanje SVK, rasecanje i zauzimanje teritorije RSK, radi očuvanja teritorijalnog integriteta.

a) U agresiji sa ograničenim ciljem:

– U slučaju agresije HV na RSK, odsudnom odbranom na pravcima napada neprijatelja i aktivnim dejstvima na ostalim pravcima, težišno u Istočnoj Slavoniji, Kordunu i Dalmaciji,

povratiti ranije izgubljene teritorije, sprečiti odsecanje manjih delova RSK, nanositi gubitke, razvlačiti snage i nanošenjem artiljerijsko-raketnih udara po izabranim ciljevima na teritoriji RH delovati odvratajuće na RH da odustane od agresije sa radikalnim ciljem. Na taj način očuvati teritorijalni integritet države, stvarajući uslove za dalje pregovore u smislu priznavanja RSK.

b) U agresiji sa radikalnim ciljem:

– U početnim dejstvima odsudnom odbranom ne dozvoliti dublje prodore neprijatelja na pravcima napada i rasecanje teritorije RSK, uz istovremeno angažovanje VJ u Istočnoj Slavoniji i Zap. Sremu, naneti mu osetne gubitke, slomiti napad i stvoriti uslove za ofanzivna dejstva.

Po preuzimanju inicijative, preći u ofanzivna dejstva u Istočnoj Slavoniji, na Kordunu i Srednjoj Dalmaciji, izvršiti odsecanje delova teritorije RH na prostoru Istočne Slavonije, Gorskog Kotara i Srednje Dalmacije, čime spojiti snage SVK i RS, sprečiti komuniciranje i veze sa centralnim delom RH i uredno snabdevanje Gorskog Kotara i Dalmacije i tako ometati dalju plansku upotrebu OS RH. Na ostalim prostorima izvoditi aktivna odbrambena dejstva.

Ovim stvoriti povoljne uslove za dalje i konačno rešenje pitanja srpskog naroda.

U slučaju krajnje nepovoljnog razvoja situacije na ratištu, nastaviti dejstva i preći na odgovarajuće oblike oružane borbe i otpora.

Operaciju izvesti u dve etape:

– U prvoj etapi odsudnom odbranom očuvati teritorijalni integritet RSK, sprečiti iznenađenje i odsecanje delova teritorije, razvlačiti mu snage, nanositi gubitke i stvoriti uslove za ofanzivna dejstva. Trajanje etape 15-20 dana.

– U drugoj etapi, po preuzimanju inicijative, ofanzivnim dejstvima i u sadejstvu sa snagama VJ i VRS razbiti ustaške snage na pravcima napada na prostoru Istočne Slavonije, Dalmacije, Gorskog Kotara i stvoriti uslove za dalja ofanzivna dejstva u cilju uspostavljanja kontrole i sprečavanja komuniciranja i snabdevanja OS i stanovništva RH na prostoru Gorskog Kotara i Dalmacije. Trajanje etape 10-15 dana.

Gotovost za I etapu odmah, a za drugu po otkrivanju sigurnih indikatora agresije sa radikalnim ciljem HV na RSK.

Operativnim rasporedom grupisati snage po sledećem:

- snage za odbranu,
- snage za aktivna dejstva i ubacivanje,
- snage za PDB,
- snage za izvođenje udara po izabranim ciljevima,
- snage za podršku i PVO,
- snage za kontrolu teritorije, zaštitu objekata i borbu sa DTG i snage za odbranu naseljenih mjesta,
- snage za brze intervencije i sprečavanje dezerterstva.

Osnovno KM u rejonu Knina, a IKM u rejonu Petrova Gora.

ZADACI JEDINICA

1) 11. korpus: U agresiji sa ograničenim ciljem i I etapi operacije odsudnom odbranom u Baranji sprečiti prodore ustaških snaga, a u Istočnoj Slavoniji i Zapadnom Sremu preći u

ofanzivna dejstva, blokirati Osijek i Vinkovce i na pravcu Mirkovci – Županja stvoriti mostobran na teritoriji Andrijaševci – Pritoka – Otoka.

U II etapi operacije sa OG-2 (18., 138. mbr., 453. i 1. okb, 51. mbr, 16. mabr., 12. mpoad, 1/240. ssp PVO i 155. lpbr) iz ranije stvorenog mostobrana preći u ofanzivna dejstva glavnim snagama pravcem: Privlaka – Županja, a pomoćnim: s. Babina Greda – Nijemci – Posavski Podgajci sa zadatkom razbiti ustaške snage na pravcima napada, sadejstvovati snagama VRS u razbijanju i uništenju ustaških snaga u širem rejonu Orašja, izbiti na reku Savu i obezbediti Koridor sa severa. U daljem razbiti odsećene snage u širem rejonu Spačvanskih šuma i preći u odbranu na liniji: Gradište – Štitor.

Biti u gotovosti za odbijanje protivnapada ustaških snaga.

Podržava RV i PVO.

Komandno mesto Vukovar.

2) 18. korpus: U svim uslovima odsudnom odbranom sprečiti prodor ustaških snaga u zonu odbrane korpusa, a težišno na pravcima: Novska – Okučani; Nova Gradiška – Okučani i Pakrac – Okučani.

Podržava V i PVO VRS.

KM Okučani.

3) 39. korpus: Upornom odbranom u sadejstvu sa 21. i 18. K u svim uslovima sprečiti prodor ustaških snaga na pravcima Glinjska Poljana – Glina, s. Farkašić – Petrinja – Dvor, Sunja – Kostajnica – Dvor, sa zadatkom: razbiti i uništiti snage neprijatelja i najdalje do linije Dvorište – Hrastovica (k. 415) – Hrv. Čuntić – Dejanović – k.262 – Šamarice slomiti napad neprijatelja i stvoriti uslove za ofanzivna dejstva.

U daljem izvršiti pregrupisanje snaga i preći u protivnapad, razbiti ustaške snage na pravcima dejstva na r. Kupa i Sava i preći u odbranu.

KM u rejonu Šamarica.

4) 21. korpus: upornom odbranom u sadejstvu sa 39. i 15. korpusom u agresiji sa ograničenim ciljem i prvoj etapi operacije, sprečiti prodor ustaških snaga na pravcima: Gradac – Lasinja – Vrginmost, Karlovac – Vojnić i Generalski Stol – Slunj, sa zadatkom: upornom odbranom razvlačiti i uništavati snage neprijatelja i sprečiti im dublje prodore u zahvatu glavnih pravaca.

Delom snaga biti u gotovosti za PDB i upornu i aktivnu odbranu ka snagama 5.K.

U drugoj etapi operacije slobodnim snagama biti u gotovosti za ofanzivna dejstva na pravcu: Vojnić – Banjsko Selo, gde izbiti na r. Mrežnica i preći u aktivnu odbranu.

Težište odbrane imati na pravcu Generalski Stol – Slunj – Rakovica.

Podržava raketni sistem "ORKAN", RV i PVO SVK.

KM u Vojniću, IKM u Slunju.

5) 15. korpus: Upornom odbranom u sadejstvu sa 21. K i 7. K sprečiti prodor ustaških snaga na pravcima: Ogulin – Plaški – Pl. Jezera, Otočac – Vrhovine – Korenica, Perušić – Bunić – Udbina i Gospić – Medak – Gračac sa zadatkom: upornom odbranom sprečiti bočna dejstva i ovladavanje sa Kapelom i pl. Velebit i gradom T.³⁶ Grad i dublje prodore na izabranim pravcima razvlačeći snage i nanoseći im što veće gubitke u ž/s i MTS.

³⁶ Teslingrad, kako su pobunjeni Srbi 1991. nazvali Lički Osik.

Po ispoljenom težištu slobodnim snagama izvršiti pokret i preći u protivudar i uništiti uklinjenje ustaške snage.

Delom snaga biti u gotovosti za PDB i odbranu ka 5. K.

Podržava 75. mpoabr., raketni sistem "ORKAN" i RV i PVO SVK.

KM u Korenici.

6) 7. korpus: u agresiji sa ograničenim ciljem i u prvoj etapi operacije odsudnom odbranom sprečiti prodor ustaških snaga na pravcima: Zadar – Benkovac – Knin; Šibenik – Drniš – Knin; Sinj – Vrljika – Knin i na pl. Velebit, a delom snage preći u ofanzivna dejstva i povratiti ranije zauzete teritorije.

U drugoj etapi nastaviti sa izvođenjem odbrane, pregrupisati snage i ofanzivnim dejstvima povratiti ranije zauzete teritorije na odseku Šibenik – Biograd na moru – Zadar, izbiti na more i utvrditi dostignute linije. U daljem biti u gotovosti za ofanzivna dejstva.

Podržava 105. vbr i V i PVO VRS.

Komandno mesto Knin.

7) Zadaci RV i PVO SVK

U agresiji HV na RSK, svim snagama RV i PVO SVK u sadejstvu sa V i PVO VRS i RV i PVO VJ, izvoditi borbena dejstva u PVO važnih objekata na teritoriji i grupacija SVK i vazduhoplovnu podršku snaga SVK u odbrani važnijih pravaca i rejona RSK.

(1) 45. bVOJIN:

Sa osnovnih radarskih položaja vrši osmatranje vazdušnog prostora i linijom operativnih centara GŠ i korpusa, klasičnim načinom i u sistemu automatizacije, podatke o neprijatelju dostavalja korisnicima.

Biti spreman za posedanje rezervnih radarskih položaja.

(2) 44. rbr:

– 1. rd izvoditi vatrena dejstva u PVO rejona razmeštaja KM 39. K, a po izvršenoj agresiji HV na RSK i stvaranju uslova, izvoditi vatrene udare po važnim objektima i snagama neprijatelja na zemlji.

– Sa SS z. baterijama izvoditi vatrena dejstva po neprijateljevoj napadnoj avijaciji na najverovatnijim pravcima naleta i dejstva po a. Udbina i ARJ z – z.

KM: Petrova Gora.

(3) 105. vbr:

– Izviđanjem iz vazdušnog prostora prikupljati podatke o grupisanju i snagama neprijatelja na komunikacijama, kao i njegovim rezervama u zagračnom prostoru.

– Lovačko-bombarderskom avijacijom izvoditi vatrenu podršku SVK u odbrani na glavnim pravcima napada neprijatelja.

Nakon ispoljenog dejstva neprijatelja i onesposobljavanja a. Udbine za upotrebu, vršiti aerodromski manevar letom na aerodrome Petrovac, Banja Luka i Glamoč.

– Borbenim helikopterima u zonama korpusa izvoditi vatrena dejstva u protiv-oklopnoj borbi na najugroženijim pravcima napada neprijateljevih OM snaga.

– Transportnim helikopterima vršiti prevoženje i evakuaciju ranjenika, snage ojačanja i MTS na ratištu.

Naprezanje: – 2-4 leta IA i LBA
– 4-6 letova NH i
– 4-6 č leta TreHe

KM: a. Udbina.

(4) Pri pojavi helikopterskog desenta, svim snagama u vazduhu i sa zemlje izvoditi vatrena dejstva po istom u cilju razbijanja i uništenja istog.

(5) Vazduhoplovnu vatrenu podršku 18. K izvodi V i PVO VRS, a RV i PVO VJ izvodi vazd. vatr. podršku 11. K po posebnom planu.

Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 6., bb./1995.

19

1995., veljača 8.

Knin

Govori Milana Martića, Borislava Mikića i Milana Babića na sjednici Skupštine Republike Srpske Krajine na kojoj je razmatran pregovarački proces s Republikom Hrvatskom te Plan Z-4

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
SKUPŠTINA

MAGNETOFONSKI SNIMAK
SA PRVE VANREDNE SEDNICE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE,
ODRŽANE 8. FEBRUARA 1995. GODINE U KNINU

Knin, 8. februara 1995. godine

[...]

Prva i jedina točka je:

PREGOVARAČKI PROCES SA HRVATSKOM U SVJETLU ZAHTJEVA
ZA OTKAZIVANJE MANDATA UNPROFOR-a OD STRANE HRVATSKE
I POLITIČKO-BEZBEDNOSNO STANJE REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE

[...]

MILAN MARTIĆ:

Poštovano predsjedništvo, gospodo narodni poslanici,

Kao i mnogo puta dosad, kao što će često biti i u buduće, srpski narod i Republika Srpska Krajina dovedeni su u poziciju da mimo svoje volje i želje međunarodnim posrednicima kažu odlučno ne u njihovom nastojanju da nas nateraju da prihvatimo takve osnove

Međunarodnog mirovnog plana koji ne omogućava ostvarenje ni minimuma naših nacionalnih i ljudskih prava i interesa. Kao što vam je dobro poznato Republika Srpska Krajina nije uzela ni u razmatranje Plan grupe Z-4³⁷, smatrajući da u situaciji kada [je] Republika Hrvatska donela jednostranu odluku o okončanju mandata UNPROFOR-a prvo treba da se razjasni da li oni, a zatim Savet bezbednosti kao i drugi međunarodni određujući faktori prihvataju tu neprimjerenu i neprihvatljivu hrvatsku odluku kao svršen čin, ili će postupiti u skladu sa Vensovim planom kojim je određeno da dužina angažiranih snaga UNPROFOR-a, a koji je tu prije svega, u funkciji očuvanja mira, zavisi od odluke tri subjekta uključujući tu i Jugoslaviju.

Moguće procjene pojedinih međunarodnih subjekata i Hrvatske da je pretnja okončanja mandata UNPROFOR-a idealna situacija da se po njima uplašanim Srbima poturi rog za svijeću, samo je kriva procjena i ništa više. Jer, niti su Srbi uplašeni eventualnim odlaskom mirovnih snaga, a niti im se može prodati rog za svijeću.

Mi ne želimo novi rat i razaranja, ni nama, ni Hrvatima. Učinićemo sve da do njega ne dođe. Ko je taj ko voli krv, smrt, lelek majki i ratnu siročad? Ko je taj kome je stalo da se ruše dečji vrtići, kuće i tvornice? Ko to može da se raduje tutnjavi topova i prasku mitraljeza? Ne, mi zaista ne želimo rat, ali ga nećemo ni izbegavati po svaku cijenu. Bude li trebalo – opet ćemo ratovati. Jer, kakav nam izbor preostaje?

Za prihvatanje koncepcije tzv. mirne reintegracije Krajine u Hrvatsku, smijemo li mi na [to] pristati? Smijemo li pljunuti na sve žrtve ovoga rata? Zar da pristanemo na vlastitu smrt? Život u Hrvatskoj bio bi gori od svakog rata. Život u Hrvatskoj – zar bi to bio život?

[...]

BORISLAV MIKELIĆ:

[...]

Jednostavno rečeno, mirovne snage došle su na ovo područje koje je proglašeno zaštićenom zonom. Dok se ne nađe rješenje između dviju sukobljenih strana. Mi to rešenje nismo još našli, niti započeli razgovore o mogućim političkim rešenjima u kojima se možemo i razilaziti, ali možemo započeti razgovore. Stoga je Odluka grupe Z-4 koja je inače bila uključena kod mirovnog sporazuma kod prekida vatre do ekonomskih pregovora u najmanju ruku provokatorska za našu stranu odnosno Republiku Srpsku Krajinu. Njihova odluka da nam to zvanično uruče imala je naše međusobne konzultacije rukovodstva na svim nivoima, pa je tako predsednik Republike Srpske Krajine njima i zvanično saopštio da takav dokument ne možemo ni da primimo u razmatranje dok se ne definiše stav Ujedinjenih nacija, Saveta bezbednosti, da li UNPROFOR odnosno mirovne snage ostaju na teritoriji Republike Srpske Krajine i da li Krajina ostaje kao zaštićena zona.

[...]

MILAN BABIĆ:

[...]

Što se tiče Republike Srpske, imao sam prilike da budem sa državnom delegacijom na Palama, gde su nam obećali da će se planovi koji su postignuti, dogovoreni, realizovati u slučaju da budemo vojno ugroženi. Što se tiče Savezne Republike Jugoslavije ja takve garancije nisam dobio, možda drugi iz državnog rukovodstva imaju neke informacije, sem da ćemo dobiti, ne

³⁷ Vidi: Prilog IV., dok. br. 1.

znam koliko tona hrane i municije. Kakva će druga intervencija biti? Pokušali smo čak i javnim nastupima blago, u ovom periodu otvaranja krize povodom UNPROFOR-a, [da] skrenemo pažnju na sebe i dovedemo pred pitanje i rukovodstvo Srbije i Jugoslavije da se više iskažu. Veliko je ohrabrenje bilo za sve odbijanje predsednika Srbije da prihvati mini kontakt grupu sa svojim planom Z-4. Međutim, volio bih da to bude i stvaran takav odnos, a ne samo jedna politička prilika, da kažem, tim povodom.
[...]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 3., kut. 2.

20

1995., veljača 10.
[Knin]

Glavni štab Srpske vojske Krajine dostavlja komandama korpusa i značajnijim časnicima izvod iz izlaganja predsjednika Milana Martića o borbenoj gotovosti

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

IZVOD IZ IZLAGANJA PREDSEDNIKA REPUBLIKE
GOSPODINA MILANA MARTIĆA NA REFERISANJU
O BORBENOJ GOTOVOSTI SVK

– Dana 10. 02. 1995. godine –

Predsednik Republike uključio se u praćenje toka referisanja nešto poslije 09.00 časova. Pre nego što je napustio referisanje Predsednik se izvinio prisutnim starešinama, što zbog drugih neodložnih obaveza ne može do kraja pratiti ovu izuzetno značajnu aktivnost.

U obraćanju starešinama Predsednik je jasno i nedvosmisleno ukazao na karakteristike postojećeg stanja u zemlji i na ozbiljnost ustaške agresije koja predstoji.

U izlaganju, poseban akcenat je stavljen na ulogu i zadatke SVK i njene pripreme da spremno dočeka agresiju uz naglašavanje značaja borbenog morala i veze vojske i naroda. Imajući u vidu značaj pitanja, ocena i stavova, koje je dao Predsednik države, Glavni štab se odlučio da komandama korpusa i najodgovornijim starešinama dostavi izvod iz izlaganja Predsednika. Izvod je prilog uz Zaključke i zadatke o borbenoj gotovosti u SVK.

*

Sudbinu srpskog naroda i naše države drži SVK. Posebna je odgovornost komandnog kadra. Bez dobrog komandovanja ne može se imati organizovana i efikasna vojska. Bez uspešnog komandovanja SVK je unapred osuđena na propast.

Narod – SVK: Oči i uši naroda uprte u SVK.

Izgrađivanje vojske je proces. Manje obučena i slabija vojska može puno dati ako postoji sposobno komandovanje. Komandovanjem se rešavaju problemi. Danas narod u Krajini ima svoju vojsku, srpsku, sa svojim starešinskim kadrom.

Protiv blaćenja sam SVK i njenih oficira.

Cilj nam je da narod učvrsti poverenje u svoj oficirski kadar.

Prisutna je teza: napustila nas JNA 1991., hoće li u slučaju rata vojska (misli se na oficire iz SRJ) ponovo pobeći. Ovde su svi oni koji nisu pobegli u 1991. g. pa sigurno neće ni sada, to je odgovor vašeg k-ta gen. Čeleketića.³⁸

SVK je vanstranačka, narodna, ona je vojska u podjednako meri svakog ko živi u RSK i svih stranaka podjednako, ali nije stranačka. Vojska čuva i bori se za interes naroda da bude svoj na svome. Nju ne interesuje šta koja stranka čini da bi došla na vlast.

SVK mora da bude stabilan faktor nadstranački, okosnica države i njene odbrambene moći. Od SVK se očekuje da stalno uliva poverenje kod naroda, da je prostor teritorije RSK bezbedan. Bez dobro organizovane SVK, jake i čvrste, sve drugo pada u našoj državi. Nema ni pravnog sistema ni socijalne politike. Uslov zato je odbrana. Odbrana je prioritet broj jedan za našu sadašnjost i budućnost. Ona to mora da bude.

Prisutan je nesklad u odnosu prema odbrani. Deklarativno, sve je u redu, u praksi suprotno od deklarativnog. Očekuje se da parlament bolje bude informisan i da ispolji veći uticaj na rešavanje problema odbrane. Svi poslanici podržavaju zalaganja da se mora jačati vojska i sistem odbrane u celini. Nadležni organi države moraju ispunjavati svoj deo obaveza prema odbrani. Pokušaje prebacivanja odgovornosti na druge ne podržava parlament. Stav je da svi koji su nadležni moraju da obezbede svakom vojniku minimum egzistencije. Ispraviće se ono što je bilo negativno u odnosu prema SVK i odbrani. Neodgovornost je razarala i razara zdravo tkivo naše odbrane SVK. Prisutni su pokušaji da se u vojsku unosi nemir, što je vodilo padu borbenog morala i defetizmu.

Sumnja u dobronamernost postupaka sa negativnim posledicama je ljudska i mora se razumeti. Do toga nije smelo da dođe. O inertnosti, izbegavanju obaveza prema odbrani govori i činjenica da se državna dobra namesto za odbranu koriste za druge, a pre svega za privatno bogaćenje. Primer korišćenja šuma je više nego ubedljiv. Sa programom "Drvo" kroz plansku seču, moglo se obezbediti SVK i odbrana. Nažalost, to se nije desilo, a pojedinci i razni profiteri nemilice su prisvajali opštenarodno dobro. Suprostavljanje u parlamentu takvoj politici mora se povećati.

U 1995. godini očekuje se agresija hrvatske vojske. Agresiju moramo dočekati spremni. Biće to presudna bitka, ne samo za RSK, nego za celokupan Srpski narod. Postojanje i rad vojnoobaveštajnih organa i državna bezbednost moraju obezbediti podatke o početku agresije bar 10 do 15 dana pre njenog otpočinjanja. Sigurni smo da će do agresije doći, ali teško se može utvrditi njen početak, do koga će doći u periodu april-jul 1995. godine.

Rat između RH i RSK mora se završiti pobedom jedne i porazom druge strane. Dok se to ne desi, rat se neće i ne može završiti.

Republika Srpska Krajina čini velike napore na diplomatskom planu da do rešenja problema sa RH dođe mirnim putem. Ta opcija će teško uspeti, jer su svi argumenti na srpskoj strani (istorijsko, pravno, faktično stanje).

Srbi su državotvoran narod i samo takvi mogu ostati. Nećemo i nismo iz rata u kome smo i koji ćemo dalje voditi izaći kao podređena strana sa tretmanom etničke zajednice i nacionalne manjine.

Na kraju rata, naš status mora biti kao što je i bio: državotvorni narod. Prihvatili smo pregovore sa hrvatskom stranom, uz posredovanje međunarodne zajednice, ali malo se šta

³⁸ Milan.

može očekivati od navedenih pregovora. Pregovori su za nas ipak korisni, jer oni omogućavaju da se dobije više vremena za pripreme za odbranu od hrvatske agresije. Konačan obračun sa Hrvatskom moramo dočekati spremni. Politika Tuđmana³⁹ ne vuče poteze napamet. Sve što čini, učinio je uz odobravanje Nemačke. Izjave Kola⁴⁰ i Kinkela⁴¹ u kojima se Tuđman poziva da povuče odluku o otkazivanju gostoprimstva UNPROFOR-u su maska sračunata na postizanje ciljeva kroz pritiske na Srbe i Savet bezbednosti da se utiče na SRJ da prizna Republiku Hrvatsku i BiH u avnojevim granicama. Pritisak na Srbiju i SRJ ima za cilj da se SRJ odrekne obaveza koje je prihvatila prema Vensovom planu i da se narod RSK izoluje i ostavi bez ikakve pomoći. To treba po oceni Hrvatske i Nemačke da dovede do poraza Krajiških Srba.

Političku situaciju kontrolišu i međustranačka nadmetanja u Hrvatskoj u borbi za vlast. Sve stranke su jedinstvene kada je u pitanju RSK. Oružana opcija rešenja problema sadržana je u programu svih starešina i u opoziciji. Srbi od bilo kakve politike Hrvatske mogu očekivati pokušaje da se ostvari plan Ante Starčevića (1/3 Srba proterati; 1/3 Srba prevesti u katoličku veru; 1/3 Srba ubiti). Ma koja stranka došla na vlast, neće se odreći plana A. Starčevića. U saboru Hrvatske, postignuto je potpuno saglasje u politici prema RSK, što mnogo ne treba da čudi. Protivnici Tuđmanove politike (Istarski forum i dr.) nisu inspirirani pravdom prema RSK nego ostvarivanjem svojih specifičnih političkih interesa.

Prisutna je i sve više raste bojazan i u samoj Hrvatskoj od povlačenja UNPROFOR-a. Tu bojazan i sam Tuđman teško može da sakrije. Nije isključeno da bi uz veliku pompu na traženje Međunarodne zajednice Tuđman mogao povući zahtve da UNPROFOR napusti Hrvatsku. Naravno do toga bi moglo doći uz određene ustupke, koji bi išli na štetu RSK i SRJ. Hrvatska neće i nesme ući u rat protiv svih Srba, a ta opcija je realna ako ode UNPROFOR.

Ako dođe do agresije Hrvatske na RSK moramo biti spremni da rat vodimo kraće ili duže vreme bez neposredne pomoći VJ i VRS. Zato se moramo maksimalno pripremiti. To je značajno i zato što olakšava poziciju Hrvatske protiv RSK. Ako situacija bude zahtevala svekoliki srpski narod braniće Krajinu. Mi smo braća i međusobna pomoć u borbi na život i smrt biće na visini koju zahteva vreme u kome živimo. Hrana, municija i ljudstvo, kao pomoć za SVK je garantovana. Pružanje pomoći ići će tako da se SRJ otvoreno ne uključi u rat.

Neovisno od pomoći i angažovanja SRJ i RS mi moramo biti maksimalno spremni za suprostavljanje hrvatskoj agresiji. Moramo moći duže vreme da smostalno vodimo rat. Naša spremnost mora biti takva da i sami možemo odvratiti Hrvatsku od agresije ili ako dođe do agresije moramo biti sposobni da je u najtežoj varijanti po nas slomimo i bez pomoći.

Naš motiv za suprostavljanje agresiji bazira na činjenici da branimo svoja ognjišta, porodice, da se spašavamo od genocida, da smo svoj na svome, da Hrvati ne mogu i ne žele živeti sa Srbima, kao narodom koji je sa njima ravnopravan. Pored navedenog srpski narod u RSK nema gde da ode, jer nema rezervne otadžbine. Sve što čini motiv za našu odbranu treba da bude osnov za delovanje i odnos prema SVK. Sad je trenutak da se pokrenu sve snage sa kojima raspolazemo i da ih orjentišemo na jačanje odbrane. Komande korpusa treba da budu nosioci inicijative za zajedničko angažovanje vlasti, građana, vojske na zadacima odbrane u zonama odgovornosti.

³⁹ Franjo, predsjednik Republike Hrvatske.

⁴⁰ Helmut Kohl, kancelar SR Njemačke.

⁴¹ Klaus Kinkel, ministar vanjskih poslova SR Njemačke.

Potrebno je pozvati predsednike opština i druge organe vlasti, organe ministarstva unutrašnjih poslova i dogovoriti zajedničke akcije na planu pripreme za odbranu od ustaške agresije. Organizovati akcije utvrđivanja i uređenja teritorije za odbranu, ići na radne akcije omladine i građana. Pripremati svako naselje za upornu odbranu. Predvideti zaštitu važnijih materijalnih dobara. Od opština tražiti da obezbede gorivo, materijal za bunkere i druge objekte vatrenog sistema. Inžinjerijska, odnosno građevinska mehanizacija mora biti maksimalno iskorištena na zadacima uređenja teritorije. Položaje koje je SVK napustila po Zagrebačkom sporazumu treba urediti i pripremiti za posedanje i odsudnu odbranu. Pri tome koristiti sva dosada stečena iskustva.

Koristiti sva saznanja iz borbenih dejstava 5. K i Hrvatske vojske, posebno upotrebu jedinica HV na livanjsko-grahovskom pravcu. Očekuju nas uporna i dugoročna borbeno dejstva. Početak agresije moramo dočekati sa organizovanom odbranom i vatrenim sistemom koji daje osiguranu osnovu za slamanje napada i preživljavanje i zaštitu od ubitačne artiljerijske vatre. Zaprečavanje i utvrđivanje mora biti potpuno i usklađeno sa zamisli za odbranom i vatrenim sistemom. Rejoni odbrane nižih jedinica moraju omogućiti svakom vojniku i odelenju pružanje otpora sa najmanje tri linije odbrane. Na svakoj liniji vojnik mora imati zaklon punog profila, rezervne položaje za sva oruđa, uređena mesta za osmatračice i slično. Raditi saobraćajnice između linija odbrane, gde zemljište ne omogućava prikriven pokret vojnika i vatrenih sredstava. Nerealno je očekivati uspešnu odbranu ako se ona izvodi sa jedne linije ma kako ona bila uređena. Borbeno spreman korpus mora imati rezervu ma kolika ona bila mala. Postojanje rezerve omogućava brzo reagovanje na promene u situaciji do koje iznenada dolazi. Komandovanje nesme praviti i ponoviti greške iz 1993. godine. Maselnica, Medački džep, Divoselo, nesmeju se ponoviti. Gubljenje navedenih objekata rezultat je odbrane sa jedne linije i bez bilo kakve aktivnosti. Ne prihvatati da borbeno dejstva izvodimo samo tamo gde ustaše napadaju. Mi moramo pored odbrane na prostoru gde smo napadnuti, prelaziti u napadna dejstva, tamo gde je neprijatelj najslabiji, gde ne očekuje naša protivdejstva. Spremajmo se da napadamo. Sa rezervama ići u napad, a sa snagama koje pristignu (dobrovoljcima i drugim) izvoditi odlučne udare. Ne ići u napade na pravcima gde su ustaše brojno jače. Napadati tamo gde su "najtanji".

Naše borbene aktivnosti ne smemo svoditi na samo vraćanje onog što hrvatska vojska zauzme. To bi bila utopija i ne bi doprinosila povoljno krajnjem ishodu rata. Odbranom hrvatsku vojsku zaustaviti tamo gde prelaze u napad, a prelaziti u napad tamo gde su ustaše slabije. Dejstvovaće se po čitavom prostoru Hrvatske. U udarima mi imamo inicijativu. Biramo mesto, vreme, način udara. Niko nas ne može sprečiti da tučemo po Zagrebu, Osijeku, Vinkovcima, Zadru, Karlovcu, Splitu... Imati plan dejstva i pripremiti se za potpunu i sigurnu realizaciju. Hrvatska može biti rasečena i time bi sa njom rascistili za sva vremena. Rasecanje i odsecanje delova Hrvatske na više mesta porazno bi bilo za ustašiju i od toga se više ne bi oporavila. Tražiti mogućnost da se spojimo sa delom RSK koji čini Istočna Slavonija, Zapadni Srem i Baranja. To bi bio najveći dobitak. U slučaju naše pobede gotovo bi bilo sa Hrvatskom. Niko više ne bi mogao da stane uz Hrvatsku. Bar ne zvanično. To je za nas i najkraći put za međunarodno priznanje i ujedinjenje u jedinstvenu srpsku državu.

Bitku sa Hrvatskom moramo dobiti. Bitku ne smemo izgubiti. Na to nemamo ni pravo. Traži se borba u koju se ulaže i zadnji atom snage. Mobilisati sve što je zdravo i sposobno, eliminisati sve što je negativno, sprečiti defetizam. Borbeni moral moramo podići na zavidan nivo.

Vojskom komanduje Vrhovni komandant. Neće se dozvoliti nikome da se upliće u komandovanje. Sprečeni su pokušaji da profiteri smenjuju komandante. Komandovanje se u

celini mora okrenuti problemima pripreme za odbranu jedinica i komandi SVK. Od Vojske i njenog komandovanja se očekuje da uvek budu na visini zadatka koje nose. Presudne se bitke ne smeju gubiti. A našu Vojsku očekuje presudna bitka. Lično sam bio jako nezadovoljan kada sam video koliko se malo radi na odbrani i kolika je ležernost i nespремnost da se za odbranu uradi sve što se može i mora. Razmišljao sam i o mogućnosti da zavedem vojnu upravu. Ipak rezultati se mogu postići i oslanjanjem na poslanike i parlament. Borimo se da se prekine praksa da “svako vuče na svoju stranu”. Prisutne su mi namere i potezi koji nisu dobronamerni prema SVK. Vojska nesme i neće biti nikome otirač za čizmu. Učiniću sve što mi ustav i zakoni daju za spas ovoga naroda. Računam na spremnost i visoku borbenu gotovost vojske. Vojska mora delovati tako da čuva interese naroda. Jasno je da rat ne možemo voditi i dobiti bez privrede o čemu moramo svi voditi računa i pomoći da privreda ima kadrove bez kojih nema proizvodnje. Država mora otvarati vrata privrede ženama i svima onima koji mogu raditi a ne mogu ratovati. Nelogično je što u kuhinjama i kraj kuhinja, u fabričkim krugovima srećemo mlade i zdrave muškarce a na položajima stare ljude i mnoge sa narušenim zdravljem. Penzioner, invalid, žena i drugi koji nisu za pušku moraju preuzimati sve one poslove koje rade mladi stasali za pušku i rat.

Na putu smo da pravosuđe počne rešavati zadatke iz svoje nadležnosti. Vojno pravosuđe je formirano ali ne radi. Civilno pravosuđe praktično ne obavlja svoju funkciju. Od onih koji ne rade svoj posao uzeće im se sve što su “prikupili” na nezakonit način. To iskoristiti za potrebe SVK. Oduzimati kamione, vozila, cigarete, robu... Dobijeno predati SVK a viškove finansijskoj policiji. Takav rad je u cilju spasavanja države RSK. Kriminal i šverc i oni koji ga štite ruše borbeni moral vojnika i starešina na prvim borbenim linijama. Pošten čovek ne prihvata bilo kakvu zaštitu švercera i kriminalaca. Ako se švercerima na sudu vraća švercovana roba onda se mora sumnjati u poštenje i namere sudova.

Ovo je momenat presudan za celokupan srpski narod. Bitku koju vodimo ne smemo izgubiti. Na komandovanju je velika odgovornost. Od vas očekujem maksimum u ispunjavanju zadataka koji stoje pred SVK. Kao predsednik države stojim uz vas i založicu se da se obezbedi minimum onoga što je potrebno za vojsku. Može se očekivati poboljšanje materijalnih resursa i uslova od značaja za život i rad SVK, povećanje plata i njihova stabilizacija. Vojska ne sme biti prosjak u RSK. To ja smelo i odlučno kažem i naglašavam. Naš nastup pred narodom traži visoku disciplinu i organizovanost. Mora se videti što vojska radi i da se bori za ovaj narod. Najhitniji zadatak je uređenje položaja. Pridavati značaj presednicima opština i vlasti i njihovoj ulozi u odbrani zona odgovornosti jedinica. Neka svaki građanin od đaka u školi do predsednika opštine da svoj doprinos odbrani tamo gde živi. Pretpostavlja se a na to ukazuju i određeni podaci da do agresije može doći oko 31. 03. 1995. Mi moramo biti spremni na punu borbenu gotovost i u agresiji za koju saznamo da preстоji za pet pa i manje dana. Nesmemo biti zatečeni. Svaki dan i sat do agresije koristiti za pripreme posebno na planu jačanja borbenog morala i uređenju položaja. Pojačati propagandu kroz koju više afirmisati vojsku i njenu povezanost sa narodom. Pored emisije “Front slobode” ići na održavanje okruglih stolova na kojima treba da učestvuju naši vojnici i oficiri. Sa kamerom više ići u rovove. Psihološkim pripremama uticati na rast volje i morala vojske i naroda. Želja mi je kad dolazim u naše korpuse da nađem puno bolje stanje nego što sam ga nalazio u poslednje vreme.

Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.

1995., ožujak 30.

Knin

Zaključci Vlade Republike Srpske Krajine povodom pregovora o promjeni mandata zaštitnih snaga Ujedinjenih naroda na okupiranom području Republike Hrvatske

Vlada Republike Srpske Krajine na svojoj vanrednoj sjednici održanoj 30. marta 1995. godine u skladu sa svojim ustavnim ovlaštenjima razmatrala je nacrt Rezolucije Savjeta bezbednosti Ujedinjenih nacija kojega je Savjetu bezbednosti predložila Kontaktna grupa i usvojila sljedeće stavove:

1. Vlada Republike Srpske Krajine još jednom ističe svoje opredjeljenje da se svi sporovi rješavaju mirnim putem i pregovorima i pozdravlja angažovanje Organizacije Ujedinjenih nacija na traženju mirnog rješenja jugoslovenske krize na principima nepristranosti i ravnopravnosti svih subjekata krize.
2. Mirovna operacija Ujedinjenih nacija u Jugoslaviji (C/23280 aneks III)⁴² prihvaćena je u Republici Srpskoj Krajini na osnovu sadržanog principa kao dogovor u cilju stvaranja uslova za mir i bezbjednost potrebnih za pregovore o sveobuhvatnom rješenju jugoslovenske krize koja nebi prejudicirala ishod takvih pregovora.
Predviđeno je da bi operacija trajala dok se rješenje sukoba ne ostvari pregovorima.
Žrtva koju je narod Srpske Krajine [dao] za realizaciju dosadašnjeg mandata zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija je odlazak vojske i institucija države Jugoslavije u čijem je sastavu bio i prepuštanje svoje bezbjednosti u nadležnost Ujedinjenih nacija u okviru zona pod zaštitom Ujedinjenih nacija.
Iako UNPROFOR nije ponekad ostvario potpunu zaštitu on je omogućio uspostavljanje trajnijeg mira između Hrvatske i Srpske Krajine i omogućio ostvarenje određenih ekonomskih aranžmana i time stvorio pretpostavke za pregovore o rješavanju i ostalih otvorenih pitanja između Srpske Krajine i Hrvatske.
3. Vlada Republike Srpske Krajine ocjenjuje da ne postoji niti jedan razlog da se okonča dosadašnji mandat zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija kojega je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija ustanovio Rezolucijom 743 od 21. februara 1992. godine, te od Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija očekuje da se dosadašnji mandat zaštitnih snaga produži.
4. Vlada Republike Srpske Krajine smatra da novo predložena operacija UN-a (UNCRO) može doprinijeti učvršćenju mira ukoliko se utvrdi kao nastavak i proširenje mirovne operacije UN-a utvrđene Rezolucijom 743 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, odnosno na principima i osnovama dosadašnjeg mandata zaštitnih snaga u Republici Srpskoj Krajini i zonama pod zaštitom Ujedinjenih nacija.
5. Prijedlog da operacija Ujedinjenih nacija, shodno paragrafu 5. predloženog nacrta Rezolucije, bude "privremeni aranžman za stvaranje uslova koji će dovesti do sporazumnog rješenja, a koje će biti u skladu sa teritorijalnim integritetom Republike Hrvatske", ukoliko se odnosi na teritoriju Republike Srpske Krajine je apsolutno neprihvatljiv.
Republika Srpska Krajina suverena država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive

⁴² Rukom dodano: Vensov plan.

- nije u sastavu nikakve države Hrvatske, te neće prihvatiti nikakav aranžman Ujedinjenih nacija koji bi je mimo njene volje doveo u takav položaj.
6. Vlada Republike Srpske Krajine smatra neprihvatljivim angažovanje mirovnih snaga Ujedinjenih nacija na svojoj teritoriji ukoliko bi one u svom nazivu prejudicirale politička rješenja, a na štetu srpskog naroda i Republike Srpske Krajine.
 7. Vlada Republike Srpske Krajine ne može dozvoliti blokadu granica Republike Srpske Krajine od strane bilo kojih oružanih formacija koja bi bila u suprotnosti sa principima dosadašnjeg mandata zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija.
 8. Vlada Republike Srpske Krajine odlučuje da se o ovim njenim stavovima obavijesti Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija.

Broj: 06-5-340/95

U Kninu, 30. mart 1995. godine

Preslika, strojopis, ćirilica

HR-HMDCDR, 4., 06-5-340/95.

22

1995., [svibanj 6.]⁴³

[Knin]

Pismo predsjednika Republike Srpske Krajine Milana Martića Slobodanu Miloševiću, predsjedniku Republike Srbije, nakon oslobodilačke akcije Oružanih snaga Republike Hrvatske u zapadnoj Slavoniji

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
PREDSJEDNIK REPUBLIKE

g. SLOBODANU MILOŠEVIĆU
PREDSJEDNIKU REPUBLIKE SRBIJE

6. APRIL 1995.

Gospodine Predsjedniče,

Tragedija koja je zadesila srpski narod najnovijom agresijom Hrvatske na Zapadnu Slavoniju ima teške i nesagledive posljedice po rješenje cjelokupnog srpskog pitanja. Ne samo da je izgubljen teritorij i ne samo da je stradalo na stotine civila, ono što u ovom času užasa nespokoj čini još i većim je toliko prošireno uvjerenje kod naroda da je srpsko pitanje izdano, i to od strane samih Srba. Duž cijele Krajine širi se glas o njenoj prodaji; ljudi sa nevjericom konstatuju da nas je zaboravila i Srbija i Republika Srpska. U mnogim selima i gradovima narod se pakuje i sprema na iseljavanje.

⁴³ Pismo je pogrešno datirano u izvorniku, jer je iz sadržaja vidljivo da je pisano početkom svibnja, nakon što je hrvatska vojska oslobodila zapadnu Slavoniju.

S obzirom na novonastalo stanje nevjerovanja u mogućnost opstanka na prostorima RSK prouzrokovanog iskazanom sumnjom da smo prepušteni sami sebi neophodno je da se ona pod hitno otkloni. Jedini način da se to efikasno učini bio bi u hitnom privremenom slanju oko dvije hiljade pripadnika Vojske Jugoslavije i MUP-a Srbije u garnizone u Krajinu. Oni ne bi bili raspoređeni na prvu borbenu liniju, već bi svojim prisustvom u Gračacu, Petrinji, Benkovcu, Slunju, Kninu ... povratili psihološku stabilnost stanovništva, te vlastima RSK omogućili vreme za saniranje i stabilizaciju stanja. Ako se predložena mjera pod hitno ne usvoji mislim da će za sve drugo biti kasno. Po ovom pitanju postoji potpuna saglasnost svih reprezenata vlasti u RSK.

Gospodine Predsjedniče uvjeren sam da potpuno razumijete situaciju i teškoće u kojima se nalazimo, te Vas s toga molim da odmah poduzmete korake u cilju realizacije prezentovanog zahtjeva. Nadam se i očekujem da ćemo o svim ostalim modalitetima pomoći moći uskoro i neposredno razgovarati.

Krajina Vas treba,

PREDSJEDNIK REPUBLIKE

Milan Martić, [v.r.]

M.P.⁴⁴

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 229.

23

1995., svibanj 18.

Borovo Selo

Iz govora predsjednika Republike Srpske Krajine Milana Martića o državnoj krizi nakon što je Hrvatska vojska oslobodila zapadnu Slavoniju, te planovima za ujedinjenje s Republikom Srpskom kao prvom koraku ka ujedinjenju svih srpskih zemalja

MAGNETOFONSKI SNIMAK

SA TREĆE SJEDNICE REDOVNOG ZASJEDANJA SKUPŠTINE REPUBLIKE
SRPSKE KRAJINE, ODRŽANE 18. 05. 1995. GODINE U BOROVU SELU

[...]

Gospodo poslanici,

Evidentno je da će biti neophodno da još jednom iznesem uzroke i razmjere krize u koju smo zapali kao i da ponudim načine i puteve izlaska iz nje.

Dakle, prije nego direktno i konkretno progovorim o nekim segmentima zbivanja u i oko Z. Slavonije neophodno je da dam kraći osvrt na sljedeće probleme, pitanje i dileme: srpski nacionalni cilj, koji je i da li se promjenio? Odnos prema miru i ratu, odnos prema Srbiji (Jugoslaviji) i Republici Srpskoj, načini funkcionisanja vlasti u Krajini, odnosu prema UN-u

⁴⁴ Okrugli pečat: RSK, Predsjednik Republike, Knin.

i Hrvatskoj. Još jednom ponavljam, Z. S.⁴⁵ je pala zbog neadekvatnog odgovora na sva ova pitanja; vojnički poraz je njegova logična posljedica.

O nacionalnom cilju i njegove implikacije na produkovanju državne krize

Srpsko nacionalno pitanje iznova se i u dramatičnoj formi nanovo pojavilo raspadom bivše Jugoslavije. Sasvim razumljivo, iskazalo se kroz formu državotvornog pitanja. Upravo je državotvornost bila pokretačka aktivnost nacionalističkih i secesionističkih ideja svih nesrpskih naroda na tlu bivše Jugoslavije. Kako nam je dobro poznato, zahvaljujući neprincipijelnosti i nemoralu međunarodne zajednice oni su svi više ili manje, u tome i uspjeli. Izuzetak je srpski narod i njegov nacionalni interes koji se još nije realizovao stvaranjem jedinstvene zajedničke države.

Tragična je okolnost što se to još uvijek nije desilo. Vjerovatno ni Z. Slavonija ne bi pala da je stvorena jedinstvena država. Međutim, da nevolja i tragedija bude još veća ujedinjenje nije ostvareno, prije svega, zahvaljujući unutar srpskim razmiricama i nerazumijevanjima.

Ne ulazeći u razloge razmimoilaženja primjetna je njegova dvojaka posljedica: prvo, tretiranje nacionalnog pitanja kao parcijalnog – zasebno za Srbiju, zasebno za R. Srpsku i zasebno za RSK, i drugo, što je u korelaciji sa prvim, prenošenje srpskog nacionalnog pitanja sa državotvornog na demokratsko. Obje posljedice se dramatično i pogubno reflektuju na opštenarodni interes i daju do znanja da se kod nekih subjektiviteta promijenio cilj borbe. Oni su nekritički napustili program stvaranja zajedničke srpske države smatrajući da se u ovom vremenu ne može ostvariti. Nasuprot tom konceptu, zagovaraju rješenje problema kroz formu postizanja demokratskih prava Srba u Hrvatskoj i BiH.

Razumljivo da se zaokret u nacionalnom cilju direktno održava na efikasnost funkcionisanja državne vlasti u RS i RSK čineći je manje slobodnom da udovolji svim zahtjevima kojim mora odgovoriti. **Prenošenje nacionalnog pitanja sa državotvornog na demokratsko rezultira planskom destrukcijom izgradnje efikasnog državnog aparata.** Naime, srpsko pitanje kao tzv. demokratsko pitanje ne traži vlastiti državni subjektivitet, on mu je suprostavljen. Tzv. demokratsko rješenje problema vidi Srbe u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. S toga se njeni pobornici obrušavaju na obje srpske države nastojeći ih učiniti neefikasnim i nesposobnim da odgovore zahtjevima vremena.

Jedan od nus produkata te politike je i isforsirana podjeljenost, tj. trijalizam vlasti u RSK. Već dugo vremena evidentna neslaganja krajinskog rukovodstva pospješuju se provođenjem planskih aktivnosti nekih subjekata koji se nalaze van Krajine. Zavade krajinskog rukovodstva se tu javljaju u funkciji slabljenja kohezione snage društva, i u funkciji su udaljavanja od realizacije stvaranja jedinstvene države. **U evidentnoj borbi oko vlasti propagandnim mešetarenjem vješto je prikriven dominantan uzrok sukoba, te je stvoren privid da je tu riječ o nezajezljivoj liderskoj borbi za vlast.** Međutim, ja još jednom podvlačim da je sukob koncepcija fundamentalan egzistirajući sukob u srpskim zemljama koji planski dovodi do destrukcije državnog aparata i koji je pravi vinovnik pada Z. Slavonije. Jaka država je prepreka ostvarenju koncepta suživota Srba i Hrvata. S toga, oslabiti i osakatiti krajišku državu postao je cilj nekih bivših srpskih nacionalista. Uništenje treba izvršiti iznutra, stvaranjem privida nezajezljive liderske borbe za vlast, koja uništava sve oko sebe. Borba koja je cilj sama po sebi i sama za sebe.

⁴⁵ Zapadna Slavonija.

Gospodo poslanici,

ova Skupština mora još jednom da se jasno i javno izjasni koji koncept rješenja problema prihvata: tzv. demokratski ili državotvorni, te da se na osnovu tog određenja još jednom odredi i prema Srbiji (Jugoslaviji) i R. Srpskoj, ali i prema pitanju rata i mira i koncepciji nastupa u pregovorima sa Hrvatskom i međunarodnom zajednicom. Što se mene tiče ja sam se odavno izjasnio i jedino što prihvatam je državotvorno rješenje, koje je ujedno i najviši stepen ostvarenja demokratskog prava srpskog naroda. Sve drugo mora ići bez mene.

O odnosu prema Srbiji (Jugoslaviji) i Republici Srpskoj

Gospodo poslanici,

mного je već riječi izgovoreno i mnoge su čaše žuči ispijene u tretiranju ovog krucijalnog pitanja. Pri tom, mnogo se puta i ovdje od drveta nije vidjela šuma. Naime, egzistiranje srpskog nacionalnog pitanja kao parcijalnog zasebnog za Srbiju, RS i RSK – pospjelo je unutar srpske razdiobe, te je kao takvo ostalo poligon za razvrstavanje svih nas na pobornike ili protivnike službenog Beograda ili Pala. Ova razdioba postala je toliko izražena i prisutna da se pretvorila u mjerilo vrijednosti na osnovu kojih se vuku mnogi bitni potezi. Od posljedice pretvorila se u uzrok. Naime, simuliranim i ishitrenim razvrstavanjem na tzv. pobornike mira i rata (Beograd i Pale) ispušten je iz vidokruga bit problema, a to je: stvaranje jedinstvene srpske države. Već je rečeno: **srpsko pitanje nije ideološko i ne smije se tretirati parcijalno; ono je egzistencijalno državotvorno**. Isključivo srpska država može biti garant egzistencijalnog očuvanja srpskog naroda; njegovih korijena i tradicije, prava i sloboda.

Otuda, za mene nije bilo dileme: između Beograda i Pala odlučio sam se i za Beograd i za Pale. Nikad nisam pravio tu bitnu razliku, a neću je praviti ni ubuduće. Krajina ne može opstati bez Beograda, ali ni bez Pala. Pođimo npr. od geostrateškog određenja. I svakom laiku je jasno da u vojničkom pogledu Istočna Slavonija i Baranja vojnički ne mogu opstati bez Jugoslavije, kao što zapadni djelovi Krajine ne mogu opstati bez R. Srpske s kojom čine jedinstvenu stratešku cjelinu. Inzistirati na osudi Pala u sklopu unutar srpskog sukoba istovremeno je osuda Krajine na vojnički poraz i nestajanje. Mišljenja sam da je Z. Slavonija mogla biti sačuvana da je prije agresije došlo do ujedinjenja RS i RSK, kao preteče svesrpskog ujedinjenja.

Dakle, teritorijalni integritet, tj. očuvanje svih srpskih teritorija ne dopušta diobu Beograda, Pala i Knina. Ako se pak pođe dalje, u ovoj isforsiranoj analizi u ekonomskom i političkom pogledu Beograd ima mnogo jaču specifičnu težinu u odnosu na Pale. Mi u Krajini to priznamo, te s toga i prihvatamo da se većina naših političkih aktivnosti sa međunarodnim faktorima vodi uz posredovanje Beograda. Evidentno, onaj tko je protiv Beograda taj je i protiv Krajine.

Ako se zna da je to tako vrijedno je zapitati se iz kojih se razloga predsjednik Republike RSK stalno anatemiše kao isključivi pobornik Pala. Prave osnove i valjanog argumenta za to nema. Moja odluka i moja briga je Krajina, a ona se ne može sačuvati pukom demagogijom o tzv. mirnom rješenju problema, koja vidi Krajinu kao autonomiju u Hrvatskoj, i to isključivo na prostorima tzv. Kninskog i Glinskog kotara. Krajina se može sačuvati samo istrajnim inzistiranjem na objedinjavanju srpskih država. Sve drugo dovesti će do masovnog egzodusa Srba zapadno od Drine na njenu istočnu obalu. Zlonamjerni, ali i ne samo oni, će tada sa pravom konstatovati: **napokon svi Srbi u jednoj državi**.

Ujedinjenje srpskih zemalja jedini je način očuvanja Krajine. Napadi na borce za ujedinjenje dobar su pokazatelj da ima i onih kojima nije više stalo do Krajine. Oni su spremni da kao

zaraznu bolest pospješuju i vrše klicu defetizma i nevjericu u mogućnost njenog očuvanja. Spremni su da glorifikuju snagu neprijatelja, a bitno umanje vlastitu moć. Spremni su da izazovu i pospješue unutarstrpske svade nastojeći da optužbama na pojedine lidere izazovu anarhiju i kaos u državi. **Zapadna Slavonija je među ostalim pala i zbog te i tako stvorene anarhične situacije u društvu.** Ne suprostavimo li se ovako uvezenom haosu, ako i onom drugom, ništa manjem, koji se regeneriše unutar same Krajine uskoro nas čeka istovjetna situacija onoj koja se već odigrala na tlu Z. Slavonije. **Ujedinjenje RSK i RS mora postati pitanje sata, a ne više dana ili mjeseci. Sve drugo vodi Krajinu u propast.**

O pobornicima rata i mira, ratnim huškačima i mirotvorcima

Podjela Srba na one koji su za mir i one koji su za rat je sramotna, isforsirana i u suštini nepostojeća. Njen je cilj anatemisanje pojedinaca kao neprijatelja naroda kojima je isključivo stalo do vlasti i ratnog profita. Funkcija te podjele se može omediti kao maskirno sredstvo prikrivanja stvarnog napuštanja programa stvaranja jedinstvene države.

Pozivaju i prozivaju nas mnogi da se izjasnimo za MIR. A ko ne voli mir? Taj ko ga ne voli mogao bi biti sve drugo samo ne i razuman čovjek. Pa mi (dakle i ja) stalno naglašavamo da smo za mir. Istina, za pravedan mir. Pa zar upravo mi i naši najdraži, naša djeca, koji živimo u Krajini ne prolazimo sve strahote i traume rata. Zato i više od ikoga drugoga znamo vrijednosti mira i čeznemo za njim. Ali mi znamo i vrijednost SLOBODE. A ko ne voli slobodu? Imati mir bez slobode zar je to rješenje za nas? Kakvo je to rješenje najbolje se vidi ovih dana po kolonama izbjeglica koji napuštaju Z. Slavoniju.

Stalno ponavljanje da bezuslovno moramo prihvatiti mir tačno je upravo u onoj mjeri u kojoj on pravedno riješava srpsko pitanje na prostorima bivše Jugoslavije. Naša braća i naši prijatelji i svi koji vole slobodu i demokratiju moraju da nas razumiju da mi ne želimo trenutno ublažavanje bola i prekid rata samo zato da se ne ratuje. Jer život u miru, kakv nam se nudi, je ili asimilacija i život građana drugog reda koji će biti lišen čak i života kad se bilo kojem Hrvatu to prohtije ili napuštanje rodne grude i stvaranje države svih Srba na prostorima Uže Srbije. Da li je to rješenje za nas?

Jedinstvena srpska država, to je rješenje našeg problema. Ako ne može odmah u komadu može i parcijalno, ako ne može trenutno ono može postupno, ali do tada osigurati da se ne izgubi ni dio nacionalnog teritorija. Pobornike tog programa, koji ne zahtijeva rat već samo srpsko jedinstvo, nazvati i svakodnevno prozivati ratnim huškačima ne samo da je otužno već je i neistinito.

S punim pravom se može reći da je istina na drugoj strani. Protivnici srpskog jedinstva i ujedinjenja najveći su generatori rata. Upravo oni sprečavajući jedinstvo pospješuju agresivne-ratne aspiracije Hrvata i Muslimana. Čini im se da su veći nego što jesu i to iskazuju na vojnom polju. Kada bi nasuprot njih stajala jedinstvena volja i snaga svih srpskih područja teško da bi pokazali stepen agresivnosti koji danas pokazuju. Uostalom, pobornici podjele Srba na mirotvorce i one druge neka kažu gdje smo i kad smo mi to učinili akt agresije prema Hrvatskoj. I oni sa najboljim pamćenjem neće biti u mogućnosti da iznesu bilo kakav primjer. To je i najbolji dokaz maškarade koja stoji iza te podjele, ali i dobro upozorenje koliko su daleko spremni ići u razgradnji naše države oni koji tu maškaradu kreiraju. Upravo sada je vrijeme u kojem moramo odgovoriti historijskom trenutku u kojem živimo, jer iako proces historije teče naša odgovornost stalno ostaje.

Šta nam je činiti – šta predlažem

- prihvatanje srpskog pitanja kao državotvornog i u tom sklopu hitno ići na ujedinjenje sa RS
- ekonomske i svake druge pregovore sa Hrvatskom stornirati do daljnjeg dok se ne preispitaju sve dosadašnje posljedice pregovaranja
- bitno ojačati državnu vlast smjenom svih onih koji su tom prepreka (u tom smislu tražiti hitnu smjenu Prvog ministra)
- Vlada mora zasjedati u Kninu
- sasjeci kriminal u korjenu izmjenom i pooštavanjem krivičnog zakonodavstva
- izvršiti hitnu reorganizaciju vojske koja do sada nije mogla biti učinjena iz razloga opustrukcije. Konkretni planovi postoje, dominantno je osigurati novce
- obezbjediti promjene u skupštinskom radu. Poslanici trebaju odgovarati narodu, a ne pojedincima ili stranci
- zbrinuti kvalitetnim smještajem izbjeglice iz Zapadne Slavonije
- u razgovorima sa međunarodnim posrednicima inzistirati na zaštiti kompletnog srpskog stanovništva ostalog u Z. Slavoniji, te ponovnoj uspostavi srpske vlasti odlaskom hrvatskih snaga
- predlažem da se zamrzne rad svih stranaka za najmanje 6 mjeseci, ili dok ne prevaziđemo ovo stanje
- predlažem da se svi udružimo u jedan srpski nacionalni blok.

Gospodo poslanici,

treba nam vjerovati u vlastite snage bez obzira na dosadašnje slabosti koje smo ispoljili. Treba nam vjerovati u vlastite snage i da bi ponovo moglo biti vraćeno povjerenje koje će jedino donijeti hrabrosti i mudrosti za novu i bolju izgradnju države. Učinimo svi zajedno ono što treba. Krajina mora živjeti.

Jedna bitka ne znači izgubljeni rat. Znali su Srbi i u Prvom svjetskom ratu da sa rasutom vojskom kreću na Krf i pobjedonosno se vrata preko Soluna i nadmoćnog neprijatelja junaštvom potuku.

Danas nam je sudbina slična, s tim što ne moramo dok je još vrijeme seliti vojsku na Krf, ali se zato moramo već danas prestrojiti, srediti i ojačati našu vojsku, odbaciti iz nas sebičnost, egoizam, sujetu i tada sam ubjeđen da ćemo doći do našeg krajnjeg cilja.

Kopija, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 3., kut. 291.

24

1995., svibanj 20.

Borovo Selo

Odluka Skupštine Republike Srpske Krajine o realizaciji ujedinjenja s Republikom Srpskom

Na osnovu člana 123. Ustava Republike Srpske Krajine i rezultata referenduma sprovedenog juna mjeseca 1993. godine o ujedinjenju Republike Srpske Krajine sa Republikom Srpskom i drugim srpskim državama, a u skladu sa projektom o ostvarivanju

Srpske federacije kojega je Skupština Republike Srpske Krajine prihvatila na sjednici održanoj 10. novembra 1994. godine, a Skupština Republike Srpske Krajine prihvatila na sjednici 15-16. aprila 1995. godine, Skupština Republike Srpske Krajine na 3. sjednici I redovnog zasjedanja, održanoj u Borovu Selu 20. 05. 1995. godine, donosi

O D L U K U

O pristupanju realizaciji ujedinjenja Republike Srpske Krajine i Republike Srpske.

1. Pristupa se realizaciji ujedinjenja Republike Srpske Krajine i Republike Srpske.
2. Imenuju se međurepublička komisija od tri člana iz obje Republike sa zadatkom da pripremi konkretan Plan Ujedinjenja Republike Srpske Krajine i Republike Srpske.
3. Plan ujedinjenja koji bi bio predložen zajedničkoj Skupštini Republike Srpske Krajine i Republike Srpske na usvajanje treba da sadrži aktivnosti, akta, vremenski period i sve predradnje da bi se ujedinjenje moglo realizovati.
4. U sastav međurepubličke komisije ispred Republike Srpske Krajine imenuju se:
 1. Dr. Milan Babić
 2. Ranko Vujić
 3. Uroš Funduk
5. Daje se saglasnost da Predsjednik Skupštine Republike Srpske Krajine i Predsjednik Skupštine Republike Srpske sazovu zajedničku sjednicu Skupština Republike Srpske Krajine i Republike Srpske do kraja mjeseca maja 1995. godine.
6. Proces ujedinjenja se neće voditi suprotno interesima drugih Srpskih država, SRJ prije svega, odnosno proces će se usaglašavati sa svim Srpskim državama.
7. Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u "Službenom glasniku RSK".

SKUPŠTINA REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE

Broj: 01-02-02-41/1-95.
Borovo Selo, 20. 05. 1995.

M.P.⁴⁶

Predsjednik Skupštine
Rajko Ležaić, dipl. inž.[v.r.]

Izvornik, strojopis, cirilica
HR-HMDCDR, 3., kut. 2.

25

1995., svibanj 29.

Knin

Zapisnik Skupštine Republike Srpske Krajine na kojoj je dana suglasnost na odluku o državnom ujedinjenju s Republikom Srpskom

⁴⁶ Okrugli pečat: RSK, Skupština Republike, Knin.

SKRAĆENI ZAPISNIK

sa 4. sjednice I redovnog zasjedanja Skupštine
RSK, održane u Kninu 29. maja 1995. godine

Prozivkom poslanika konstatovan je kvorum, prisutno je 48 poslanika.

Predsjednik Skupštine je predložio priloženi dnevni red.

RANKO VUJIĆ – šef poslaničkog kluba Srpske radikalne stranke, dostavio je inicijativu za izmjenu dnevnog reda – da kao 1. tačka ide “Izglasavanje nepovjerenja prvom ministru Vlade Borislavu Mikeliću”, kao i dopunu dnevnog reda – “Rasprava o pokušaju secesije u Istočnom dijelu Republike Srpske Krajine”.

Nakon raznih predloga, prihvaćen je slijedeći dnevni red:

AD. 1. UREDBA SA ZAKONSKOM SNAGOM O PRIMJENI ZAKONA O RTV RSK ZA VRIJEME TRAJANJA RATNOG STANJA ILI NEPOSREDNE RATNE OPASNOSTI:

Obrazlažući neosnovanost potvrđivanja ove uredbe šef poslaničkog kluba SDS Krajine DRAGO KOVAČEVIĆ naveo je da je 17. maja 1995. god. došlo do “puča” u TV, nelegalno postavljajući za direktora RT RSK MILINKA SANDIĆA. I ostali diskutanti saglasni su da je neosnovana smjena u TV jer se oduzima ovlaštenje Skupštini i pored konstatacije (LAZAR MACURA) da u TV nešto nije dobro, te da su potrebne promjene.

Većinom glasova predložena Uredba nije potvrđena.

AD 2. UREDBA SA ZAKONSKOM SNAGOM O DONOŠENJU ZAKONA O BUDŽETU REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE ZA 1995. GODINU

Dajući obrazloženje osnovanosti ove Uredbe od predlagača i predsjednika Odbora LEMIĆ MILORADA, Uredba je jednoglasno prihvaćena.

AD. 3. IZGLASAVANJE NEPOVJERENJA PRVOM MINISTRU VLADE RSK

Predsjednik Skupštine navodi da u skladu sa Ustavom RSK, postoji inicijativa sa 20 potpisa poslanika Skupštine potrebnih za smjenu prvog ministra Vlade Borislava Mikelića.

Šef poslaničkog kluba Srpske radikalne stranke RANKO VUJIĆ samo potvrđuje predlog i od strane SRS, te smatra praktičnijim da se u diskusiju uključi onaj ko ima što da kaže protiv ovog predloga.

Pojedinačnim glasanjem izglasano je nepovjerenje Prvom ministru Vlade RSK BORISLAVU MIKELIĆU.

AD. 4. RASPRAVA O POKUŠAJU SECESIJE U ISTOČNOM DIJELU RSK

Naročito insistirajući od strane poslanika iz istočnog dijela Republike Srpske Krajine, da se ova tačka obavezno uvrsti u dnevni red zbog veoma opasne pojave “pokušaj secesije Istočnog dijela Krajine” (GONDI,⁴⁷ VUJIĆ, VIŠIĆ,⁴⁸ ATLAGIĆ).⁴⁹

⁴⁷ Ratko.

⁴⁸ Milorad.

⁴⁹ Marko.

Formiran je koordinacioni odbor koji je nosilac secesije. U Odboru su prethodni predsjednik RSK GORAN HADŽIĆ, sadašnji podpredsjednik Skupštine BORO BOGUNOVIĆ, ministri SIMO ŠIJAN i BRANKO PETROVIĆ, te poslanici SLAVKO DOKMANOVIĆ i JOVO REBRAČA.⁵⁰

Poslanici Srpske radikalne stranke su oštro osudili cijepanje Krajine i traže da se sve preduzme da se secesija spreči.

Predsjednik RSK MILAN MARTIĆ komentariše ovu pojavu da ona nije slučajna i da je počela prije par mjeseci. Nema se uticaja na vojsku i policiju što ukazuje na povezivanje i uticaj iz Srbije.

Uprkos svemu smatra da imamo snage da to dovedemo u red jer postoje određene snage u Srbiji da nam pomognu. Pored teškoća apeluje se na jedinstvo, hitno ujedinjenje, unutrašnji kompromis oko novog mandataru Vlade.

Konstatacijom da SRJ i Srbija ne žele u rat, ali su spremne pružiti pomoć u opremi i hrani, isporuci dezertera i dr. Za nas je to teret više ali i izazov.

Na predlog predsjednika Skupštine RAJKA LEŽAIĆA imenovana je Komisija u sastavu: BUHA MILORAD, GONDI RATKO, BOSNIĆ MILE, KOVAČEVIĆ DRAGO I STANIMIROVIĆ VOJO, koja je predložila slijedeće zaključke:

1. Osuđuje se nelegalno i protivustavno djelovanje koordinacionog odbora,
2. Odluke ovog koordinacionog odbora usmjerene su na rušenje RSK,
3. Skupština RSK zadužuje ovlašćene organe da se preduzmu mjere za funkcionisanje sistema,
4. Skupština RSK osuđuje djelovanje nosioca ovih secesionističkih radnji: GORANA HADŽIĆA, BORE BOGUNOVIĆA, JOVE REBRAČE, SLAVKA DOKMANOVIĆA, SIME ŠIJANA i BRANKA PETROVIĆA,
5. Skupština RSK smatra poslanike s tog područja predstavnicima tog naroda.

AD. 5. SAGLASNOST NA ODLUKU O DRŽAVNOM UJEDINJENJU RSK I RS

Ministar MILAN BABIĆ naveo je hronologiju rada državne komisije, varijante naziva buduće države te je nađen zajednički stav da se zove UJEDINJENA REPUBLIKA SRPSKA. Učestvujući u diskusiji i drugi poslanici data je jednoglasna saglasnost na Odluku.

AD.6. SAGLASNOST NA NACRT USTAVNOG ZAKONA O PRIVREMENOM USTAVNOM UJEDINJENJU

Uz obrazloženje saglasnost je jednoglasno prihvaćena.

AD. 7. ZAKON O ZAVRŠNOM RAČUNU BUDŽETA RSK ZA 1994. GOD.

Uz obrazloženje predlagača Zakon jednoglasno prihvaćen.

AD. 8. ZAKON O BUDŽETU ZA 1995. GOD.

Uz obrazloženje predlagača Zakon jednoglasno prihvaćen.

AD. 9. ZAKON O PLATAMA

⁵⁰ U pismu Koordinacionog odbora Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema, koji je potpisao Goran Hadžić naglašava se povezanost sa Srbijom, Jugoslavijom i odluka o prisajedinjenju toga dijela Hrvatske Vojvodini 1991. g., te upozorava da odluka o ujedinjenju “[...] neprijateljima srpskoga naroda daje alibi za produženje i pooštrenje sankcija protiv SRJ, hrvatskoj i muslimanskoj strani daje povod na nove i žešće agresivne akcije i ozbiljno slabi obrambeni potencijal nove države u odnosu na potencijal RSK i RS jer će izostati logistička podrška.” Vidi: HR-HMDCDR, 2, kut. 362.

Objasnenje je dao SLOBODAN PERIĆ.
Prihvćeni su amandmani na čl. 9. i čl. 19 Zakona.
Zakon je jednoglasno prihvaćen.

AD. 10. IZVJEŠTAJ NARODNE BANKE RSK ZA 1994. GOD.

Objasnenje je dao guverner PAJO MARJANOVIĆ.

Izvještaj je jednoglasno prihvaćen.

AD. 11. PREDLOG DEVIZNE POLITIKE I PLATNOG BILANCA ZA 1995. GOD.

Predlog je jednoglasno prihvaćen.

AD. 12. ZAKON O OBEZBJEĐENJU SREDSTAVA ZA BEZBEDNO ODVIJANJE
SAOBRAĆAJA ZA VREME RATNOG STANJA I NEPOSREDNE RATNE
OPASNOSTI

Objasnenje je dao ministar MILAN PAĐEN.

Stav Odbora je da se Zakon usvoji.

Glasanjem je Zakon većinom usvojen.

AD. 13. ZAKON O UNUTRAŠNJOJ PLOVIDBI

Zakon je jednoglasno usvojen.

AD. 14. ZAKON O POMILOVANJU

Objasnenje dao ministar UROŠ FUNDUK.

Zakon je glasanjem jednoglasno usvojen.

AD. 15. ODLUKA O PROGLAŠENJU SEDMODNEVNE NACIONALNE ŹALOSTI

Uz pomen Źrtvama iz Zapadne Slavonije proglašava se sedmodnevna nacionalna Źalost od 09. do 15. juna 1995. godine.

AD. 16. IZVJEŠTAJ ODBORA ZA ADMINISTRATIVNA I MANDATNO
IMUNITETNA PITANJA I POSLANIČKA PITANJA

Objasnenje dao predsjednik Odbora BRANKO BABIĆ.

Konstatovan je prestanak mandata poslaniku MILANU BULAJIĆU iz Dalja zbog pismene ostavke.

ZAPISNIČAR:

Neda Dondur

ZAPISNIK SASTAVILA:

Mirjana Rodić, dipl. prav.

Preslika, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 3., kut. 407.

26

1995., svibanj 29.

Knin

Odluka Skupštine Republike Srpske Krajine o davanju prethodne suglasnosti na Odluku o državnom ujedinjenju s Republikom Srpskom

115.

Na osnovu čl. 68. Ustava Republike Srpske Krajine Skupština Republike Srpske Krajine na 4. sjednici I redovnog zasjedanja održanoj 29. 05. 1995. godine u Kninu, donosi

O D L U K U

I

Daje se prethodna saglasnost Skupštine Republike Srpske Krajine na Odluku o državnom ujedinjenju Republike Srpske Krajine i Republike Srpske.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u "Službenom glasniku Republike Srpske Krajine".

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA S K U P Š T I N A

Broj: 01-02-02-29/1-95
Knin, 29. maja 1995. god.

Predsjednik Skupštine
Rajko Ležaić, s.r.

Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, 9. lipanj 1995., broj 3.

27

1995., svibanj 29.

Knin

Odluka Skupštine Republike Srpske Krajine o suglasnosti na Ustavni zakon o privremenom ustavnom uređenju Ujedinjene Republike Srpske

Na osnovu čl. 68. Ustava Republike Srpske Krajine Skupština Republike Srpske Krajine na 4. sjednici I redovnog zasjedanja održanoj 29. 05. 1995. godine u Kninu, donosi

O D L U K U

I

Daje se prethodna saglasnost Skupštine Republike Srpske Krajine na Ustavni zakon o privremenom ustavnom uređenju Ujedinjene Republike Srpske.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja a objaviće se u “Službenom glasniku Republike Srpske Krajine”.

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA S K U P Š T I N A

Broj: 01-02-02-30/1-95
Knin, 29. maj 1995. god.

Predsjednik Skupštine
Rajko Ležaić, s.r.

Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, 9. lipanj 1995., broj 3.

28

1995., lipanj 2.

Knin

Prionćenje za javnost Srpske demokratske stranke povodom imenovanja nove Vlade Republike Srpske Krajine

NOVOSTI

2. VI. 1995. (II)

SDS Krajine o novoj Vladi RSK

UČEŠĆE SVIH STRANAKA

U REPUBLICI Srpskoj Krajini stekli su se svi uslovi, da sve političke snage, koje imaju određeno poverenje naroda, predstavljenog u Skupštini, uzmu učesće u Vladi nacionalnog jedinstva, i vođenju javnih poslova.

Ovakav stav Srpske demokratske stranke Krajine, najjače parlamentarne partije u RSK (čiji predsednik je dr Milan Babić) juče je saopštio njen organizacioni sekretar, Dušan Vještica.

– Tako bi se ostvarilo jedinstvo, i prebrodile sve teškoće u kojima se RSK našla posle tragedije u Zapadnoj Slavoniji, i blokade pregovaračkog procesa, – kaže Vještica.

SDS Krajine će, kako najavljuje njen organizacioni sekretar, podržati Vladu narodnog jedinstva, koja bi, kako ističe, “bila kompetentna da nastavi pregovarački proces pod okriljem međunarodne zajednice”.

– Takva Vlada bi svoju funkciju obavljala kao privremena Vlada, do ujedinjenja sa Republikom Srpskom i Saveznom Republikom Jugoslavijom, – dodao je Vještica.

Milorad Bošnjak

Preslika, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4207.

1995., lipanj 29.

Knin

Mišljenje Kabineta predsjednika Republike Srpske Krajine o prednacrtu paketa zakona za pripremu akata Ujedinjene Republike Srpske

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
SLUŽBA PREDSEDNIKA REPUBLIKE
K A B I N E T

Broj: 020/3 – 661/2 – 95.

Knin, 29. 06. 1995. g.

MINISTARSTVO PRAVOSUĐA I
UPRAVE
– Komisija za pripremu akata
ujedinjenja Republike Srpske Krajine i
Republike Srpske
za gosp. Dušana Vještica

Predmet: Prednacrt Zakona
Ujedinjene Republike Srpske.-

Obavještavamo Vas da smo razmotrili paket od šesnaest zakona koje je izradila zajednička Komisija za pripremu akata Republike Srpske Krajine i Republike Srpske, a koje ste nam dostavili na uvid, i shodno tome iznošenju svojih sugestija ili amandmana.

Možemo konstatovati, na osnovu komparacije postojećih zakona i zakonskih rješenja, organizacije i mehanizma funkcionisanja državne uprave, kao i drugih ključnih državnih institucija u Republici Srpskoj Krajini, sa načelima i rješenjima predviđenim u prednacrtima zakona, da su organizacija, način funkcionisanja kao i koncentracija vlasti gotovo identični sa postojećim zakonskim rešenjima u Republici Srpskoj Krajini, s tim naravno što će se novi zakoni odnositi na čitavu teritoriju Ujedinjene Republike Srpske.

Dakle, predviđa se centralizovani oblik vlasti sa minimalnim stepenom lokalne samouprave.

Smatramo da su ponuđeni zakoni, opravdani, sadržajno i normativno kvalitetni i da na njih kao takve uglavnom nemamo primjedbi.

Predsjednik Republike gospodin Milan Martić upoznat je sa nacrtima zakona i na njih nije imao značajnih primjedbi.

Međutim, naglasio je da je u razgovorima koje je vodio sa najvišim predstavnicima državne vlasti Republike Srpske načelno dogovoreno da budući administrativni centar Ujedinjene Republike Srpske bude u Banja Luci.

Na osnovu toga traži od članova naše Komisije za pripremu akata i drugih tijela, da ubuduće inzistiraju na tom postignutom dogovoru i da se takvo rješenje ugradi u konačne zakonske akte, naravno gdje je to opravdano i moguće, kao što je to slučaj u članu 2. Nacrta Zakona o Narodnoj banci URS gdje stoji: "Sjedište Narodne banke je u Kninu".

Smatra da nema potrebe posebno naglašavati koliki je interes građana Republike Srpske Krajine da administrativni centar buduće Ujedinjene Republike Srpske bude u Banja Luci.
Hvala na saradnji.

M.P. SEKRETAR KABINETA
Milenko Sanković, [v.r.]

Preslika, strojopis, ćirilica
Hrvatski informativni centar, A-159/075.

30

1995., srpanj 30.

Knin

Iz odluka Vrhovnog savjeta odbrane Republike Srpske Krajine o proglašenju ratnog stanja

Odluka Vrhovnog savjeta odbrane RSK

PROGLAŠENO RATNO STANJE U CIJELOJ RSK

Knin, 30. jula – Vrhovni savjet odbrane RSK je na svojoj sjednici održanoj u petak navečer donio odluku da se, s obzirom na novonastalu situaciju nakon okupacije Grahova i mogućnosti hrvatske agresije na RSK, a na osnovu člana 102. Ustava proglasi ratno stanje na čitavoj teritoriji RSK.

[...]

Vlada je saslušala i prihvatila informaciju ministra odbrane Milana Šuputa o mjerama preduzetim na planu odbrane granica, kao i aktivnostima vezanim za Civilnu zaštitu.

Predsjednik RSK Milan Martić, koji je juče zajedno sa komandantom SVK generalpotpukovnikom Milom Mrkšićem boravio na području granatiranog sela Strmica, dvadesetak kilometara sjeverno od Knina prema Grahovu, izjavio je Radio televiziji RSK, da su krajiške linije odbrane na ovom dijelu stabilizovane.

– “Ne vjerujemo da se Hrvatska može odlučiti za jedan tako sulud potez kao što bi bio napad na Knin”, rekao je on, dodajući da ipak ni ta mogućnost nije isključena.

Po njegovim riječima predsjednik Srbije Slobodan Milošević, sa kojim je juče bio u telefonskom kontaktu, dao je uvjeravanja da Srbija više ne može biti ravnodušna.

Govoreći o savezu sa Republikom Srpskom, predsjednik Martić je rekao da će RSK i RS nastupiti udruženo, i da su i predsjednici država i vojne komande u stalnom kontaktu.

“Imamo snage da povratimo ono što je hrvatska vojska osvojila”, naglasio je Martić, poručujući građanima da budu disciplinovani i poštuju uputstva koja daju nadležni organi.

Kopija, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4207.

PRILOG 2

BIHAĆKA KRIZA – NAPAD POBUNJENIH SRBA IZ BOSNE I
HERCEGOVINE I OKUPIRANOG TERITORIJA HRVATSKE
NA ZAŠTIĆENU UN ZONU BIHAĆ

Načelnik GS HV-a general Janko Bobetko i general HV-a Krešimir Ćosić kod zapovjednika kopnene vojske SAD-a generala Sullivana; Pentagon (Washington), prva polovina studenoga 1994.

Krešimir Ćosić
KAKO SMO PROMIJENILI TIJEK RATA
Operacija “ZIMA ’94”
(memoarsko gradivo o Prvoj bihačkoj krizi – sjećanje sudionika)

Povijesna događanja vezana uz tzv. Prvu bihačku krizu i njenu povezanost s operacijom “Zima ’94” Hrvatske vojske gotovo su potpuno nepoznata široj hrvatskoj javnosti. Međutim, bez ikakva pretjerivanja može se reći da je Hrvatska vojska upravo tom operacijom neizravno spriječila pad Bihaća i tragediju civilnog pučanstva srebreničkih razmjera još u zimi 1994., te vjerojatni završetak rata u susjednoj BiH, u kojem su kao njegovi pobjednici mogli postati ratni zločinci Karadžić i Mladić. Sjećanja, činjenice i izvorni dokumenti svjedoče o tome kako je Hrvatska vojska još krajem 1994. branila Hrvatsku, u suradnji s 5. korpusom Armije BiH branila i obranila Bosnu i Hercegovinu. Srbi su znali da bi osvajanjem Bihaća u gotovo bezizglednu vojnu i političku situaciju doveli Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Činili su tada gotovo sve što su mogli da bi to i ostvarili. Mnogi u međunarodnoj zajednici mislili su u to vrijeme da je pad Bihaća samo pitanje dana. No, operacijom “Zima ’94” preokrenut je tijek rata, kako u Hrvatskoj, tako i u Bosni i Hercegovini. Hrvatska vojska nije se, međutim, dala impresionirati i zbuniti Karadžićevim, Mladićevim i Martićevim podvalama i prijetnjama o snazi srpske vojske, kojima su vrlo dugo i predugo obmanjivali međunarodnu zajednicu, te posebice Kontaktnu skupinu, predvođenu Lordom Owenom. Operacijom Hrvatske vojske “Zima ’94” otvoren je put preko Crnog Luga, prema Grahovu i Kninu, a Bihać je bio spašen. Događaji koji su nakon toga slijedili u ljeto 1995. godine, bili su gotovo identični događajima s kraja 1994., jer je i Druga bihačka kriza u ljeto 1995. bila isto tako povezana s operacijama Hrvatske vojske “Ljeto ’95” i “Olujom”.

STRATEŠKI ZNAČAJ BIHAĆA U STUDENOM 1994.
ZA ISHOD RATA U RH I BiH

Krajem studenog 1994. godine ratna kriza na prostorima Bosne i Hercegovine kulminirala je. Organizirana i koordinirana opsada Bihaća od strane srpskih snaga iz Bosne i Hercegovine i privremeno okupiranih dijelova Hrvatske, uz logističku potporu Jugoslavenske armije imala je za cilj konačno zauzimanje Bihaća, te nakon toga i preuzimanje kontrole nad gotovo cijelim područjem Bosne i Hercegovine. Srpski napadi na Bihać – UN-ovu zaštićenu zonu – dostižu svoj vrhunac 29. studenoga 1994. godine. Očekivao se skoriji pad grada koji je već mjesecima bio u potpunom okruženju, uz mnogo poginulih, ranjenih, iznemoglih i iscrpljenih branitelja i građana. Međunarodna zajednica uglavnom se ograničavala na pripreme za prihvata izbjeglica i osiguranje humanitarne pomoći preživjelim. Preko Kontaktne skupine vijesti o skorom padu Bihaća proširile su se od Londona, Pariza sve do Washingtona. U nastaloj situaciji koristeći UNPROFOR i sporazum o primirju u Hrvatskoj, vođa pobunjenih Srba u Hrvatskoj Milan Martić mobilizirao je i pokrenuo pobunjene hrvatske Srbe koji su preko hrvatske državne granice prelazili u susjednu Bosnu i Hercegovinu, gdje su zajedno sa Srbima iz BiH te Miloševićim, Šešeljevim i Arkanovim dobrovoljcima iz Srbije, sudjelovali u napadima na Bihać. Bilo nam je jasno da će se nakon pada Bihaća sve te snage pregrupirati i

usmjeriti na okupirana hrvatska područja, posebno na karlovačku crtu razdvajanja. Ako bi se to dogodilo, mnoge vitalne prometnice prema hrvatskom jugu bile bi na dometu minobacačke vatre pobunjenih Srba. Hrvatska bi time bila dovedena u najtežu poziciju od početka Domovinskog rata. Hrvatska vojska nije mogla mirno promatrati srpsku agresiju na Bihać i bila je prisiljena reagirati kako bi spriječila pad Bihaća, a nakon toga vojno i političko povezivanje privremeno okupiranih teritorija RH i BiH u jedinstvenu državnu cjelinu pobunjenih Srba.

Jednako tako, pobunjeni Srbi su znali da područje bihaćko-cazinske krajine, koje se mjesecima nalazilo u njihovom potpunom okruženju, a koje je uz velike žrtve uspješno branio 5. korpus Armije BiH i 101. pukovnija HVO-a, predstavlja glavnu prepreku za potpuno vojno, političko i ekonomsko povezivanje RSK i RS. Zbog toga je konačno uništenje 5. korpusa ABiH bio glavni vojni i politički cilj pobunjenih Srba s obje strane granice. U studenom 1994. u nastaloj situaciji Bihać postaje ključna točka koja je određivala ishod rata, kako u RH, tako i u BiH. Uništenje 5. korpusa Armije BiH i pad Bihaća izravno bi utjecali na gotovo cijelu crtu razdvajanja između Hrvatske vojske i pobunjenih Srba, te posebno na vitalne logističke pravce koji su vodili preko Karlovca i Maslenice prema jugu Hrvatske. Hrvatska vojska time bi se našla u vrlo teškoj situaciji. Zapravo, padom Bihaća Republika Hrvatska našla bi se u potpuno izgubljenoj vojničkoj poziciji, a pregovori na razini Kontaktne skupine jednostavno više ne bi imali nikakvog smisla. Dakako, bez uspješnog okončanja Prve bihaćke krize i sprječavanja pada Bihaća krajem 1994. godine, ne bi bilo ni "Bljeska" ni "Oluje" 1995. godine. Operacija "Zima '94" zbog svega toga bila je, bez ikakvog pretjerivanja, prekretnica ratnih zbivanja na ovim prostorima, a operacije "Ljeto '95" i "Oluja" njezin logični završetak. Jednostavno rečeno, Hrvatska vojska je tada bila prisiljena na snažnu aktivnu obranu koja je započela operacijom "Zima '94" u najtežim zimskim vremenskim uvjetima.

U isto vrijeme hrvatska državna politika vrlo intenzivno je tražila diplomatske putove za rješavanje krize na prostorima RH i BiH kroz mnogobrojne međunarodne kontakte, inicijative, razgovore i pregovore. Nakon potpisivanja "Washingtonskih sporazuma" (18. ožujka 1994.) u razrješavanje te najsloženije i najozbiljnije svjetske krize sve snažnije uključuju se i Sjedinjene Američke Države. Bio je to veliki politički izazov za američku administraciju, koja je nastojala još jednom pokazati i dokazati svoju stožernu ulogu na globalnoj svjetskoj političkoj sceni. To se dogodilo, međutim tek godinu dana kasnije u Daytonu. No, put do Daytona tada je bio jako, jako dalek.

Mnogi ozbiljni vojni analitičari u međunarodnoj zajednici u to vrijeme tvrdili su, iz vrlo pragmatičnih razloga, kako objektivna i realna politička rješenja moraju jednostavno uzimati u obzir realnost na terenu koja, kako su naglašavali, predstavlja stvarni odnos vojnih snaga između sukobljenih strana. Ne smije se zaboraviti da su u to vrijeme pobunjeni Srbi još uvijek kontrolirali oko 25% teritorija Republike Hrvatske i gotovo 70% teritorija Bosne i Hercegovine. U takvim okolnostima gotovo nijedan realan i objektivan političar u međunarodnoj zajednici nije vjerovao u politička rješenja koja će biti prihvatljiva za sve sukobljene strane. Znali smo da Karadžić, Mladić i Martić nikada neće pristati na političke ustupke koji bi zadovoljili Hrvate i Bošnjake, sve dok na to ne budu prisiljeni vojnom silom i snagom. Sve je dakle bilo jasno! Samo novi odnosi vojnih snaga na terenu mogli su voditi prema novim prihvatljivim političkim rješenjima. U tom kontekstu srpske stavove najjasnije je iskazivao Lord Owen, predsjedatelj Kontaktne skupine koji je često isticao: *Nemojte se nadati da ćete za zelenim stolom dobiti ono što niste kadri osvojiti na vojnom planu.* No,

zaboravio je Lord Owen da su Srbi najprije uz pomoć JNA već 1990. godine razoružali sve druge republike i narode u bivšoj zajedničkoj državi, da bi tek nakon toga zajedno s JNA krenuli u rat protiv Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, kako bi demonstrirali svoju vojnu snagu i "viteštvo". Nažalost, jednako kao Lord Owen sve to je zaboravila i međunarodna zajednica, posebice Kontaktna skupina, koja je bila vrlo sklona prihvatiti pravo jačega da nameće politička rješenja. I sve je bilo jasno! U ratnim uvjetima početkom devedesetih, tako je htjela međunarodna zajednica, politička pozicija zaraćenih strana bila je proporcionalna isključivo i jedino njihovoj vojnoj snazi i uvjerljivosti na terenu. Sukladno tome, naslijedivši od JNA sva okupirana područja u RH i BiH, Martić i Karadžić imali su stoga vrlo dugo, i predugo, iznimno važnu ulogu u svim pregovorima s međunarodnom zajednicom, posebice u pregovorima vođenim u Ženevi. To je trajalo sve dok njihova brutalnost, bahatost i netolerantnost nije svedena na pravu političku mjeru i poziciju operacijama Hrvatske vojske i Armije BiH tijekom 1994. i 1995. godine.

Znajući za ta pravila igre Karadžić, Mladić i Martić činili su sve kako bi kroz novu mobilizaciju pobunjenih Srba osigurali svježe snage za završni napad na Bihać. Svakog dana, svakim satom rasla je napetost i opasnost od eskalacije i širenja sukoba, ne samo oko Bihaća, nego gotovo na svim crtama bojišnice.

Težinu situacije potvrđuje i izvješće američke veleposlanice pri UN-u gospođe Madeleine Albright Vijeću sigurnosti, 29. studenoga 1994., u vrijeme kulminacije Prve bihaćke krize: *Bosanski Srbi su ti koji su započeli taj rat, oni su i ti koji jedini odbijaju Plan Kontaktna skupine o prekidu sukoba. Potporu Karadžićevoj i Mladićevoj agresiji na UN-ovu zaštićenu zonu Bihaća daju i Srbi iz tzv. Krajine koji nesmetano napadaju suvereni teritorij Bosne i Hercegovine ignorirajući međunarodno priznatu granicu između RH i BiH. Takvo ponašanje koje je usmjereno ka povezivanju i objedinjavanju područja koje drže Srbi iz tzv. Krajine sa područjima koje kontroliraju bosanski Srbi može potpaliti i širi Balkanski rat.* U istom izvješću gospođa Albright posebno je naglasila: *Činjenica je kako se napadi na UN-ovu zaštićenu zonu Bihaća provode s aerodroma Udbina u Hrvatskoj, koji kontroliraju pobunjeni hrvatski Srbi. Sve to predstavlja veliku sigurnosnu prijetnju postrojbama UNPROFOR-a na terenu, a uzrokovalo je i ogromne civilne žrtve u Bihaćkom džepu. Vlada SAD zbog svega toga misli da takva vrsta agresije zahtijeva primjerene vojne reakcije i od strane NATO-a.*

UKLJUČENJE SAD-a U RAZRJEŠAVANJE KRIZE I ZNAČAJ WASHINGTONSKIH RAZGOVORA U STUDENOM 1994. GODINE

Kako bi se spriječila daljnja eskalacija sukoba oko Bihaća koja je prijetila velikim brojem izbjeglica, ogromnim civilnim žrtvama, te humanitarnom krizom nepredvidivih razmjera, u rješavanje tog svjetskog kriznog žarišta uključila se i američka administracija. S obzirom na to da UN-ov obavještajni sustav jednostavno nije funkcionirao i da je vrlo često umjesto pouzdanih informacija slao dezinformacije koje su uglavnom zbunjivale predstavnike međunarodne zajednice, te onemogućavale traženje i pronalaženje prihvatljivih političkih rješenja, američka administracija prioritetno je nastojala uspostaviti svoj obavještajni sustav kako bi imala što bolji i potpuniji uvid u stvarno stanje snaga na terenu. Bez osiguranja pouzdanih i pravovremenih informacija u realnom vremenu, usklađivanje političkih rješenja sa stvarnim odnosom snaga na terenu bilo je gotovo nemoguće.

Početak studenog 1994. ponovno sam bio u Washingtonu, tada s načelnikom Glavnog stožera HV-a generalom Jankom Bobetkom. U State Departmentu razgovarali smo s ambasadorom Holbrookeom, a nakon toga u Pentagonu s načelnikom združenog stožera američke vojske generalom Shalikhvilijem, kao i njegovim suradnicima generalom Sullivanom, te generalom Wesleyem Clarkom. Dobro se još uvijek sjećam Holbrookove reakcije, kad se počeo nervozno vrpolti na svojoj stolici nakon odlučne izjave generala Bobetka: *Krećemo u napad na svim frontovima!* Čini mi se da je to zaista bilo jedno od najkritičnijih razdoblja Domovinskog rata. General Bobetko je naglašavao: *Hrvatska neće mirno gledati sve ovo što se dešava oko Bihaća. Bit ćemo prisiljeni reagirati. To jednostavno moramo učiniti kako bi u slučaju pada Bihaća spriječili prodor vojske bosanskih Srba na privremeno okupirana hrvatska područja, te da bi spriječili srpski masakr civilnog stanovništva u Bihaću.* Holbrooke je uzvratilo: *Ne smijete krenuti, u takvoj se vojnoj operaciji širokih razmjera ne bi mogle izbjeći goleme žrtve i novi veliki val izbjeglica.* Dobro se još sjećam reakcije generala Bobetka koji je vidno iznenađen Holbrookeovim odgovorom rekao: *To je vaš stav, mi sada idemo u Pentagon i tamo ću razgovarati s generalom Shalikhvilijem. On sigurno dobro razumije ozbiljnost i složenost nastale situacije s vojnog aspekta.* Nakon pola sata general John Shalikhvili – načelnik združenog stožera američke vojske dočeka nas je s istim riječima: *HV ne smije krenuti u vojnu operaciju širokih razmjera.* Pritom nije prihvatio Bobetkovo objašnjenje da je to jedini način da se spriječi genocid u Bihaću. Ispostavilo se da je Holbrooke odmah nazvao Shalikhvilija i “pripremio” ga za razgovor s hrvatskim izaslanstvom.

Bio je to prvi u nizu razgovora koji su slijedili glede iznalaženja prihvatljivih rješenja Bihačke krize. Stav hrvatske državne politike bio je jasan i odlučan: ako Srbi s privremeno okupiranih teritorija Republike Hrvatske nastave s napadima na Bihać, nesmetano prelazeći međunarodno priznatu granicu između Republike Hrvatske i BiH, Hrvatska vojska će pokrenuti napad na svim crtama razdvajanja kako bi zaštitila svoje međunarodno priznate granice. To je ipak zabrinulo američku administraciju, ali i širu međunarodnu zajednicu. Novu neželjenu eskalaciju sukoba još većih razmjera nitko nije želio.

Dva tjedna kasnije, 29. studenoga 1994., opet sam došao u Washington, ovaj put s ministrom obrane RH Gojkom Šuškom. Nalazili smo se u hotelu, kojih stotinjak metara udaljenom od Pentagona. U telefonskom razgovoru s predsjednikom Tuđmanom, ministar Šušak je rekao: *Predsjedniče, ovdje ima sve više onih koji tvrde da se pad Bihaća ne može spriječiti i da je time rat u Bosni i Hercegovini praktički završen pobjedom Karadžića i Mladića.* Bili smo iznenađeni činjenicom da se Karadžićev utjecaj na Kontaktnu skupinu proširio i do Washingtona. Povjerljive obavještajne informacije govore su da je pad Bihaća pitanje sata, a ne više dana. Predsjednik Tuđman govorio je uzbuđenim, povišenim, ali i vrlo odlučnim glasom: *Naš stav je jasan, Hrvatska vojska neće mirno gledati kako pobunjeni Srbi iz Hrvatske i s hrvatskih područja sudjeluju u agresiji na Bosnu i Hercegovinu, dok im za to vrijeme UNPROFOR čuva leđa. Međunarodna zajednica treba spriječiti eskalaciju sukoba, nove tragedije, nove izbjeglice, više od 600.000 ih se već nalazi u Hrvatskoj...*

U 11 sati u Pentagonu je u glavnoj sali za sastanke Ministarstva obrane SAD-a započeo ključni sastanak. Sjedio sam uz ministra Šuška, tu je bio i naš veleposlanik Petar Šarčević i hrvatski vojni izaslanik Robert Hranj, a na američkoj strani pored ministra obrane dr. W. Perrya (počasnog doktora Sveučilišta u Zagrebu), sjedili su general Wesley Clark – bivši zapovjednik NATO-a i kandidat Demokratske stranke na predsjedničkim izborima 2004., ambasador Holbrooke, te predstavnici CIA-e, DIA-e i NSC-e. Kako izbjeći novu eskalaciju

sukoba, novu humanitarnu krizu, pad Bihaća, kako unaprijediti američko-hrvatsku vojno-vojnu suradnju, koja je upravo tog jutra i formalno potpisana, bile su teme ovog sastanka. Ministar Šušak izložio je hrvatski stav, te naglasio da Hrvatska ne zahtijeva nikakvu vojnu pomoć, ali želi razumijevanje ako bude prisiljena napasti kako bi zaštitila svoje međunarodno priznate granice. Nakon što je direktor vojno obavještajne agencije general Hughes iznio prikaz stanja na terenu, osobno sam na zemljovidu izložio način na koji se može pomoći UN-ovoj zaštićenoj zoni grada Bihaća, te spriječiti nova humanitarna kriza nesagledivih razmjera. U vojnom smislu pozicija 5. korpusa ABiH bila je izuzetno teška, no naglasio sam da Hrvatska vojska ima potpuni uvid u stanje na terenu i da će, ako bude nužno, svojim aktivnostima prisiliti srpske snage koje napadaju Bihać iz privremeno okupiranih područja Republike Hrvatske na povlačenje, te na taj način zaštititi Bihać od daljnjih razaranja. Veleposlanik Holbrooke nije se uključivao u raspravu, a u nastavku razgovora u Pentagonu ministar Perry je izrazio “puno razumijevanje Vlade SAD-a za sve probleme s kojima se Hrvatska susreće, od stotina tisuća izbjeglica do činjenice da pobunjeni Srbi na više od jedne četvrtine hrvatskog državnog teritorija ne priznaju hrvatsku vlast, kao i činjenicu da je Hrvatska u tim ratnim vremenima bila suočena s vrlo teškim izazovom utemeljenja i stvaranja svojih oružanih snaga”. No, naglasio je da im je “unatoč srpskim provokacijama, hrvatska suzdržanost u ovom trenutku izuzetno važna kako bi se izbjegla daljnja eskalacija sukoba, koja bi mogla destabilizirati čitavu regiju”.

Izlaganje generala Hugesa, direktora američke vojno-obavještajne agencije, o Bihačkoj krizi, prilikom susreta s hrvatskim izaslanstvom, koje je predvodio ministar obrane RH Gojko Šušak; Pentagon (Washington), 29. studenoga 1994.

Hrvatsko izaslanstvo u Pentagonu (Washington), 29. studenoga 1994.; na slici (s lijeva): legenda hrvatske košarke Krešimir Čosić – tada ministar savjetnik u hrvatskom veleposlanstvu u Washingtonu, Chris Hill, general Wesley Clark, general Krešimir Čosić

U nastalim okolnostima prijateljska razmjena stavova i mišljenja između hrvatskog državnog vodstva i američke administracije imala je posebno značenje, kako bi se ispitale sve mogućnosti za mirno rješavanje ove krize i našla prihvatljiva politička rješenja. No, uvijek smo imali na umu izjavu Lorda Owena, izrečenu još krajem 1993.: *Ono što se vojnički izgubi ne može se više dobiti za zelenim stolom.* Republika Hrvatska i tada je iskazivala punu kooperativnost u odnosima s međunarodnom zajednicom, ali i punu odlučnost da se padom Bihaća ne dovede u gotovo izgubljenu poziciju, jer ne treba zaboraviti da je u to vrijeme 25% hrvatskog državnog teritorija još uvijek bilo privremeno okupirano. S druge strane, s vojnog aspekta mogućnosti za oslobađanje privremeno okupiranih hrvatskih teritorija bile su gotovo idealne jer su sve svoje vojne snage pobunjeni Srbi iz tzv. Krajine prebacili u područje Bihaća, te je Hrvatska vojska bez većih problema mogla osloboditi svoj privremeno okupirani teritorij, koji je ostao gotovo potpuno prazan i bez ikakve obrane, a umjesto pobunjenih hrvatskih Srba čuvao ga je i branio UNPROFOR. Ipak, u cilju postizanja mirnog rješenja nastale krize Republika Hrvatska nastavila je diplomatske razgovore, tražeći odgovarajuće putove do postizanja prihvatljivih rješenja.

KRENULI SMO – POČELA JE OPERACIJA “ZIMA ’94”

Nažalost, nitko kompetentan, ali i objektivan u široj međunarodnoj zajednici nije imao iluzija u moguće političke dogovore i mirovna rješenja s Karadžićem, Mladićem, Martićem i Miloševićem. *Ne vjerujemo ni u kakvo političko rješenje koje neće biti popraćeno odgovarajućim rješenjima na vojnom polju. Srbi nikada neće pristati na ustupke koji bi zadovoljili bosansku ili hrvatsku vladu sve dok na to ne budu primorani vojnom silom* – naglašavao je jedan ugledni američki vojni analitičar i vojni ekspert. Međunarodna zajednica imala je čitav niz različitih divergentnih, pa ponekad i konfliktnih rješenja, a bilo je i onih koji su tada vrlo otvoreno podupirali Karadžića i Miloševića. Bilo je to zasigurno jedno od najkritičnijih razdoblja cijelog Domovinskog rata. Hrvatska i BiH tog su se trenutka našle u gotovo najtežoj vojnoj, ali i političkoj krizi s obzirom na politiku Kontaktne skupine, posebice Lorda Owena. Zvona su zvonila na uzbinu. Što uraditi? Postojale su samo dvije mogućnosti – čekati ili napasti? Čekanje je otvaralo Srbima put prema Bihaću i ulazak u grad. Pad Bihaća definitivno bi značio poraz, kako onaj vojnički, tako i onaj politički. Poraz bez borbe nije dolazio u obzir, usprkos svim protivljenjima Kontaktne skupine, koja je s jedne strane hrvatskom vodstvu zatvarala vrata za vojničko djelovanje, a s druge strane prešutno otvarala vrata i put Karadžiću i Mladiću prema Bihaću. Bilo je to neprihvatljivo za hrvatsku državnu politiku. S druge strane, napad je vrlo brzo mogao rasteretiti opsadu Bihaća, posebice s hrvatske strane, zbog činjenice da je granicu privremeno okupiranih hrvatskih područja u Hrvatskoj čuvao UNPROFOR, dok su Srbi iz Hrvatske napadali Bihać u susjednoj Bosni i Hercegovini. Istovremeno, Karadžić, Mladić i Martić su uz potporu Miloševića obmanjivali međunarodnu zajednicu svojim mirovnim ponudama. Na pregovorima u Ženevi mirotvorstvo i kooperativnost, a oko Bihaća brutalna agresija, granatiranje grada i tisuće civilnih žrtava. Ključnu ulogu u rješavanju svih ovih problema imale su tada mudra i odlučna hrvatska državna politika i snaga Hrvatske vojske. Hrvatsko državno vodstvo pokazalo je u tim trenucima svu potrebnu smjelost, hrabrost, odlučnost i mudrost. Dakako, sve ove činjenice ne idu u prilog onima koji i danas u Hrvatskoj tvrde da je Hrvatska izvršila agresiju na Bosnu i Hercegovinu.

Hrvatska državna politika suzdržala se od općeg napada i eskalacije sukoba, ali je koncentriranim napadom preko Dinare i Livanjskog polja 30. studenoga 1994. stvorila pretpostavke za zaustavljanje opsade Bihaća. Karadžićevu, Mladićevu i Martićevu bahatost i brutalnost, kao i nespремnost na bilo kakve ozbiljne političke razgovore i pregovore nije se moglo beskonačno dugo tolerirati. Neprihvatanje mirne reintegracije privremeno okupiranih hrvatskih teritorija u ustavno-pravni poredak RH i napad pobunjenih Srba na Bihać s teritorija RH, bili su dovoljni razlozi za hrvatsko državno vodstvo da pokrene operaciju “Zima ’94”. Tako su jedini mogući odgovor na postojeće stanje Karadžić, Mladić i Martić ubrzo dobro osjetili.

Krenuli smo u zadnji trenutak! Toga 30. studenoga 1994. bilo je nevrijeme, spustila se mećava – prava, dobro poznata oštra zima u tim krajevima. Otvaranje puta prema Kninu, preko Dinare, usred zime bio je cilj koji je graničio sa ludošću. No, bio je to jedini način da se brzo pomogne Bihaću. U snažnom prodoru hrvatske snage su preko Dinare i duž Livanjskoga polja probile liniju Čelebići – Rujani. Dok su kninski Srbi napadali Bihać, hrvatskim se snagama preko Crnog Luga i Dinare otvarao put prema Grahovu i Kninu. Kad su pobunjeni Srbi, kroz nekoliko dana, shvatili što se događa, bilo je kasno. Hrvatski vojnik već je stajao na vrhu Dinare, a i Knin je bio već na dlanu. Pobunjeni hrvatski Srbi bili su primorani zaboraviti na Bihać, a njegova opsada ubrzo je prekinuta. Bihać je bio spašen! Bila

General HV-a Krešimir Ćosić i načelnik Odjela G5 Združenog stožera vojske SAD-a general Wesley Clark; Pentagon (Washington), 29. studenoga 1994.

je to prekretnica rata u BiH. Glavni zapovjednici te operacije bili su hrvatski generali Ante Gotovina i Tihomir Blaškić.

Operacija “Zima ’94” bila je potpuno iznenađenje za Karadžića, Mladića i Martića, te ih je dovela u stanje potpunog mentalnog ludila i ratnog bezumlja. Točno na Badnjak – 24. prosinca 1994. – načelnik glavnog stožera HV-a general Bobetko pozvao me u svoj kabinet: *Ćosiću, imamo informacije da pobunjeni hrvatski Srbi planiraju zračni napad s aerodroma u Udbini na livanjsku crkvu tijekom Božićne polnočke, kako bi masovnim civilnim žrtvama nedužnih građana i vjernika na sam Božić prisilili hrvatsko državno vodstvo da se Hrvatska vojska povuče s Dinare i Livanjskog polja. Učinili smo sve što je bilo potrebno kako bi spriječili to bezumno i brutalno krvoproliće koje su planirali Karadžić, Mladić i Martić. Vojni vrh pobunjenih hrvatskih Srba tada je bio spreman učiniti baš sve, čak i tu vrstu najtežih zločina, kako bi zaustavili operaciju “Zima ’94” i prodor Hrvatske vojske Dinarom i Livanjskim poljem preko Crnog Luga prema Grahovu i Kninu. To i ne treba čuditi kada se uzmu u obzir svi njihovi bestijalni zločini od Vukovara, Škabrnje, Dubrovnika, Ravnog, pa sve do raketiranja samog užeg središta Zagreba 1995. raketama sa zabranjenim punjenjem ispaljenim iz višecjevnih bacača raketa.*

ZNAČAJ OPERACIJE “ZIMA ’94”

Što bi bilo da hrvatske vojne snage nisu krenule? Potpuna iscrpljenost 5. korpusa Armije BiH, koji je imao velik broj poginulih i ranjenih, višemjesečna blokada grada, stalna topnička granatiranja i zračni napadi uvjetovali bi pad Bihaća i humanitarnu tragediju UN-ove zaštićene zone ravnu onoj srebreničkoj. Da je 5. korpus Armije BiH tada bio uništen, bio bi

to s vojničkog, ali i političkog aspekta kraj rata, s obzirom na stavove međunarodne zajednice, posebice njezinog glavnog pregovarača Lorda Owena. Hrvatska vojska našla bi se objektivno u vrlo teškoj situaciji, njezini vitalni logistički pravci, posebice preko Karlovca i Maslenice bili bi potpuno ugroženi. Naglašavam, s vojničkog aspekta Bihać je krajem 1994. bio ključ ratne krize na prostorima bivše države. Nakon pada Bihaća Hrvatska bi izuzetno teško uspostavila ozbiljnu vojničku, ali i političku ravnotežu, i bila bi jednostavno prisiljena prihvatiti gotovo sve uvjete Martića, Karadžića i Mladića. Sve ovo treba posebno naglasiti zbog današnjih i budućih generacija. U Domovinskom ratu politička pozicija hrvatskog naroda u cjelini bila je isključivo i jedino ovisna i proporcionalna vojnoj snazi Hrvatske vojske. Na to nas je s vremena na vrijeme ranih devedesetih često podsjećao ni manje ni više nego Lord Owen svojim ciničnim izjavama: *Ono što je vojnički izgubljeno i politički je izgubljeno!* Takva je bila hrvatska stvarnost tijekom Domovinskog rata.

Da hrvatske snage nisu tada pokrenule operaciju “Zima ’94” ne bi bilo ni “Bljeska” ni “Oluje”. Bez ikakvog pretjerivanja, bila je to operacija koja je promijenila tijek rata. Obmanjivanju međunarodne zajednice o njihovoj vojnoj snazi i moći došao je kraj. “Oluja” sigurno ne bi bila ono što je bila da glavnina poslova nije prethodno obavljena u operaciji “Zima ’94”, kao i u operacijama koje su nakon nje slijedile. Stvoreni su gotovo svi potrebni preduvjeti za uspjeh vojnih operacija u proljeće i ljeto 1995. – od “Bljeska”, “Ljeta ’95” i “Oluje”.

Da je ubrzo nakon početka operacije “Zima ’94” srpske redove zahvatio kaos i nered pokazuju dokumenti Vojske Republike Srpske. To najbolje ilustriraju i sadržaji razgovora Karadžića s predsjednicima općina (Grahovo, Glamoč, Drvar, Bihać, Prijedor, Šipovo, Ključ, Kupres...) u kojem je spomenuto da postoje: “dezinformacije i glasine te napadi na vlast... nedostatak goriva, municije, obuće, odeće”, te glasine “da je general Milovanović dobio milione maraka da ne osvoji Bihać, da ne funkcionira vojna i državna bezbednost, da neko namerno i organizovano ulazi u narod i vojsku i prenosi dezinformacije sa strašnim posledicama, da se podriva vlast i SDS, da se organizuju preki sudovi, da postoje neprijatelji u vlastitim redovima”, a optužuju se “ustaške snage i 5. korpus ABiH za koordinirane aktivnosti”, zbog čega je istaknuta “nužnost suzbijanja glasina i dezinformacija jer to razorno utiče na moral boraca”. Jednako tako, ističe se veliki broj ranjenih i bolesnih, te 20% poginulih, kao i da se zadaci izvršavaju s 50% snaga, da nema goriva ni za sanitet, a kamoli za tenkove itd. (Vidi Komanda 2. krajiškog korpusa / Str. Pov. Br. 3-36 / 16. 02. 1995.)

Na sastanku u Komandi Drugog krajiškog korpusa kojemu su bili nazočni “predsednik Republike Srpske Karadžić, predsednik Krajišnik, general Ninković, itd., te predsednik Republike Srpske Krajine Martić, general Čeleketić, itd.”, istaknuti su problemi na Dinari, Livanjskom polju, Plješivici, “opasnost od spajanja ustaša s 5. K ABiH i ugrožavanje prijestolnice Knina, te nedostatak ubojnih sredstava, pogonskog goriva i ljudstva”. Karadžić je posebno istaknuo: *Lično smatram da je Srpska vojska Krajine u nokdaunu, dok istovremeno Muslimani prebacuju sve snage prema Izačiću, i u slučaju napada ustaša u cilju spajanja sa 5. korpusom imaće mnogo problema i neće se odbraniti.* (Vidi Republika Srpska / Vojska Republike Srpske / Komanda Drugog krajiškog korpusa / Str. Pov. Br. 66-62 / 05. 05. 1995. Glavnom Štabu Vojske Republike Srpske)

No, sve to nije smetalo Karadžića i Martića da u ljeto 1995. u Ženevi opet bahato glumataju kako je srpska vojska pred pobjedom. Tragedija koja je u Bihaću prvi puta spriječena operacijom “Zima ’94”, dogodila se, nažalost, nekoliko mjeseci kasnije u Srebrenici. Slična tragedija u Bihaću drugi put je spriječena 4. kolovoza 1995. kad je počela vojno-redarstvena operacija “Oluja”.

1

1994., listopad 27.

Glavni štab Vojske Republike Srpske traži od Vrhovne komande OS Republike Srpske Krajine pomoć u zapadnoj Bosni, drvarskoj krajini te protiv 5. korpusa Armije BiH

Glavni štab vojske
Republike Srpske
Str. pov. br. 02/2-140
27. 10. 1994.

h i t n o

Vrhovnoj komandi OS Republike Srpske Krajine
Glavnom štabu Srpske Vojske Krajine – na znanje

Pomoć u saniranju
Stanja u “drvarskoj krajini”
t r a ž i .-

Severozapadno ratište Republike Srpske (z/o 2. kk) je ozbiljno ugroženo sa prostora Cazinske krajine. Na s/z i na Kupreškoj visoravni na j/i. Namere zajedničkog neprijatelja da koordiniranim dejstvima sa j/i i s/z raseku zonu odgovornosti 2. kk i time fizički odvoje Republiku Srpsku Krajinu od Republike Srpske.

Molimo da shvatite da su ovo najkritičniji momenti u ovome ratu za Srbe zapadno od Drine. Potrebni su mali naponi Srpske vojske Krajine i Vojske Republike Srpske da ovu opasnost otklone. U tom cilju neophodno je učiniti sledeće:

1.- Da Vojska Republike Srpske zaustavi dalje prodore neprijatelja na pravcu: s/z – j/i i obratno. Sa j/i (Kupreška visoravan) to smo već i uspeli i prešli smo u ofanzivna dejstva opštim pravcem: Zlosela – Kupreška vrata – Bugojno, a spremni smo za odbranu Kupreške visoravni od napada hrvatskih snaga sa prostora: Livno, Šujica, Tomislavgrad, Prozor i Gornji Vakuf. Medjutim, teško odolevamo napadima sa prostora Cazinske krajine ka Petrovcu zbog opstruktivnog ponašanja i straha mesnog stanovništva i većeg dela boraca Vojske RS (meštana).

Učinili smo sve da dovedemo ljudstvo sa drugih prostora Republike Srpske u čemu smo uspeli u meri koju nam je dozvolila situacija na drugim ratištima RS. Momentalno pripremamo kombinovanu jedinicu ranga brigade sa svih prostora RS i nameravamo je uvesti za izvršenje protivudara ka Cazinskoj krajini, za ovo su nam potrebna 3-4 dana.

Molimo vas da snagama vašeg ličkog, kordunaškog i banijskog korpusa izvršite pritisak sa polukružne osnove na prostor Cazinske krajine, tj. na snage 5. Korpusa tzv. ABiH. Isto tako je potrebno da im presečete sve snabdevačke (švercerske) kanale preko kojih se 5. Korpus popunjava ljudstvom i tms (dogovor od decembra 1993. god.).

Zahvaljujem na pomoći koju ste nam do sad ukazali upućivanjem jedinica na ugrožene prostore i ličnom prisustvu predsednika Martića⁵¹ i komandanata GŠ SVK⁵² na ugroženim područjima dana 27. 10. 1994. godine.

⁵¹ Milana.

⁵² Milan Čeleketić.

Očekujemo da ćemo zajedničkim snagama otkloniti i ovu opasnost po srpski narod zapadno od Drine.

zamenik komandanta
general – potpukovnik
Manojlo Milovanović M.P.⁵³

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 6., str. pov. 02/2-140.

2

1994., listopad 30. – prosinac 23.

Knin

Iz ratnog dnevnika Glavnog štaba Srpske vojske Krajine o napadu na zaštićenu zonu Bihać

RATNI DNEVNIK
– GŠ SVK –
OD 30. 10 DO _____

Mjesto, datum i čas		Zone-rajon odgovornosti	Potpis lica koje je unelo podatke
Knin 30. i 31. 10. 1994.	<p>1. Neprijatelj: je u toku 30/31. i 31. 10. uspeo izbiti snagama 501. brigade na liniju desna obala r. Una – Kulen Vakuf – zapadne padine grebena Steana pl. – s. Orašac – pl. Jadovik gde je zadržan snagama 103. pbr/15. K i 2. KK.</p> <p>U toku dana neprijatelj je povremeno vršio provokacije uglavnom dejstvom iz pešadijskog naoružanja. Nije bilo naznaka da bi negde prešao u ofanzivna dejstva na snage SVK.</p> <p>2. Naše snage:</p> <ul style="list-style-type: none">– u toku dana posednuto IKM GŠ SVK i u radu je od 20.00 časova.– Organizovana je veza sa predpostavljenim i potčinjenim komandama.– Komandant GŠ SVK u toku dana boravio je IKM GŠ, u komandi 15. K i 103. pbr gde se upoznao sa	GŠ SVK 15. K i 103. pbr.	Pukovnik R. ⁵⁴ Vujaklija

⁵³ Prijemni pečat: Brzjav bb., primljeno 27. 10. 1994., potpis nečitak.

⁵⁴ Rade.

	<p>situacijom i dao potrebna uputstva za daljnji rad.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jedinice 103. pbr posele su levu obalu r. Una i vrše utvrđivanje, osmatranje i pokret neprijatelja. – do 16.00 časova pristigle su jedinice iz: 11 K (368 vojnika i 130 je na putu). Isti se razmeštaju u rejonu Željjava. – iz 18. K pristiglo je 62 vojnika. – iz 7. K u toku dana NŠ NOHO upoznali su me sa situacijom na prostoru 15. K i 2. KK i zadacima u vezi formiranja TG-2 koju formira zajedno sa 39. K, jačine oko 250-300 vojnika i starešina. Do sada na preostale zone odgovornosti 2. KK pristiglo je 62 vojnika iz 7. K zajedno sa "ALFA" centrom sa 71 vojnikom, a iz 21. K pristiglo je 37 vojnika. – organizovano je sadejstvo sa susedima. <p>3. Narednjem GŠ SVK op. Br. 5 naredeno je Komandi 21. K da obrazuje TG-1 sastava: 3 čete mešovita baterija (vod MB-82 mm) i poz. vod. TG-1 ima zadatak da se iz rejona Knin uputi u B. Petrovac gde se pretpočinja 2. KK. TG-2 iz 21. K jačine oko 350-400 vojnika i starešina dovodi se iz reona Vojnić u širi reon Medeno polje (zapadno za 6-8 km od B. Petrovca). Po stizanju na cilj pretpočinja se 2. KK. [...]</p> <p>7. Odluka k-danta GŠ i 15. K da se snagama 103. pbr. uporno brani obala r. Une, a snagama sastava: mb, izv. jedinicama iz 7. i 21. K u sadejstvu sa snagama 2. KK preći u napadna dejstva pravcem Boričevac – s. Ostravica – Ostravica grad (Kula) s ciljem stavljanja pod kontrolu Ostravica grad, bazene za vodu i k. 408 čime bi se Kulen Vakuf doveo u poluokruženje i stvorili povoljni uslovi za uništenje okruženog neprijatelja u Kulen Vakufu. [...]</p>	<p>11. K</p> <p>15,18</p> <p>21. i 39. K</p>	
<p>01. 11. 1994. Knin</p>	<p>1) U toku dana neprijatelj izgubio Spasovo i otpočeo izvlačenje ka Bihaću. Osiguravajući se jačim bočnim snagama.</p> <p>2) U ranim jutarnjim časovima u rejonu Medeno polje pristigle jedinice iz 39. K (136 v/o) i u toku dana uvedeno u borbu na liniji dodira sa borcima u rejonu Vrtoču. TG-1 iz 21. K. jačine 366 starešina i vojnika krenulo je iz Bosne u 11.00 i u večernjim časovima prikupilo se u rejonu Medeno polje. Iz Knina u 10.00 časova krenula BG jačine 125</p>	<p>Rajon Kulen Vakufa</p> <p>B. Petrovac- Vrtoče</p>	

	<p>vojnika i stigla u B. Petrovac gde se razmestila. U širem rejonu Petrinja koordinaciju jedinica RSK sa 2. KK vrši pukovnik Barić.⁵⁵</p> <p>U toku dana u Liku je pristiglo 110 dobrovoljaca iz 18. K i smešteno u objekt Dubinka. Ukupno pristiglo u Liku 790 starešina i vojnika.</p> <p>U zoni odgovornosti 103. pbr. jedan borac je nagazio na ppmi, ranjen je.</p>		Pukovnik Rade Vujaklija
02. 11. 1994. Knin	<p>1) U toku dana po gubitku Spasova (Kulen Vakuf) neprijatelj se povukao i organizirao odbranu na liniji Kosa s/z od s Radaci. [...]</p> <p>2) Snage 103. pbr. po oslobađanju Spasova nastavila je napad i izbila na liniju Radaci – Vidica – Točak gdje su zaustavljene žestokim otporom Turaka na zadnje spomenutoj liniji. Od 16.00 časova u borbama jedan teže povređen i jedan lakše ranjen iz 21. K. Snage TG-2 iz rejona Petrovac vršile su pripremu za uvođenje u borbu. Snage TG-1 uvedene su u borbu i nalaze se u dodiru sa snagama 501. pbr. (muslimanske). [...]</p>	<p>Dolina Une</p> <p>U zoni odgovornosti 15. K</p> <p>Petrovac-Ripač</p>	
03. 11. 1994.	<p>Turske snage u dolini Une izgubile su položaje odbrane na liniji s. Rudaci – Čulumak (kt. 408) i povlače se kroz s. Orašac. Vidna je neorganizovanost. U toku dana naše snage su u dolini Une napredovale i izbile na liniju k. 297 – Pađevi – 776 [...]</p> <p>Na prostoru kupreškog ratišta jedinice VRS doživele težak poraz. Kupres je pao.</p>	<p>103. pbr. 2. KK</p>	
04. 11. 1994.	<p>1) Na prostoru Kupresa vode se žestoke borbe između MA i HV, u rejonu Livno i Duvno potpuna mobilizacija HV. Snage 5. K: – u dolini r. Une snage 501. br. izvlače se na pravcu Orašec – Ripač – Bihać i sada se vode borbe između snaga 5. K i 2. KK. – Jedinice izvode utvrđivanje na petrovačkom i kupreškom pravcu, tj. zaprečavanje i utvrđivanje dostignutih linija. [...]</p>	<p>Kupres HV</p> <p>Dolina r. Une</p>	

⁵⁵ Petar.

<p>06. 11. 1994. Knin</p>	<p>O neprijatelju Snage 5. K na pravcu Bosanska Krupa – Bihać – Vrtoče – Ripač i Kulen Vakuf (Tomislavgrad) – Ripač izvode odbranu i do 18.00 časova branile su desnu obalu reke Une na odseku Ciglana (7890) – Gomilica (7086) – Mali Radići (6686) – Jadovičke uvale (5484) – Kućišta (5086) – Doljani (4878) – desna obala r. Une (do Ripača) i dalje severna padina Lukovskih brda (5874). Snage su razvučene na širokom frontu, jedinice su međusobno nepovezane. Upornije brane otvoreni mostobran u širem rejonu Krupa.</p> <p>2. Naše snage Na pravcu Vrtoča – Ripač uspešno izvršavaju postavljene zadatke. TG– 1 i 2 u sadejstvu sa snagama 15. pbr./2. KK. 103. pbr slobodnim snagama zauzela Lukovska brda i uspešno kontroliše dolinu r. Une na odsecima Ripač – Golubić (6072)</p> <p>3. <u>Odluka</u> Slobodnim snagama produžiti napad na spomenutim pravcima: Kulina – Duborska – Vrtoče i u toku dana izbiti na liniju: Zbjegovački vrh (5286) – Crni vrh (5082) – Hrgar – Ripač, ovladati širim rejonom ŠK a u s. Hrgar sa snagama 1 lbr. i okružiti Ripač sa vrtočke strane.</p>	<p>TG -1 i 2. 103. pbr.</p>	<p>pukovnik Rade Vujaklija</p>
<p>07. 11. 1994.</p>	<p>[...] 2. Naše snage – na Kupreškom pravcu naše snage uporno brane širi rajon B. Krupa, a delom snaga a/d potiskuju snage 5. K. pravcem Krupa – Mali Radić (6686) – Bihać i sada su izbile na liniju Mali Radić. – 1lbr./2. KK sa linije Gradina (6080) – Grad (5880) napadala je pravcem Hrgar – Ripač sa b/zad. zauzeti širi rajon ovk Hrgar, a zatim produžiti napad ka Ripač. – TG-1 i 2. produžavaju napad pravcem Kućišta – Dubovsko – Gorjevac – Vrtoče, tj. u zahvatu puta Avnoja. – 103. pbr. ostaje u b/r sa stanjem od 6. 11. 94. godine.</p> <p>3) Na Kupreškom pravcu i širem rejonu nema značajnih promjena u odnosima sa stanjem 05. 11.</p>	<p>2. KK. 15. K</p>	<p>Puk. Rade Vujaklija</p>

<p>08. 11. 1994. Knin</p>	<p>1. O NEPRIJATELJU: Nekih značajnijih promena u borbenom rasporedu 5. K nema. Uporno se brane pravci koji od Kulen Vakufa i Vrtoče preko Ripača vode ka Bihaću. Na pravcu Krupa – Bihać napadi Turaka su zaustavljeni dok u stvorenom mostobranu kod Krupe na r. Uni podignut je viseći most koji se koristi za popunu snaga u mostobranu sa ljudstvom i drugim MTS. Borbeni moral kod snaga 5. K popušta. U toku dana predao se jedan vod Muslimana sa kompletnom opremom i oružjem snagama 2. KK.</p> <p><u>2. O SNAGAMA SVK i 2. KK</u> U zoni odgovornosti snaga 2. KK na prostoru Grmeča i dolini r. Une vlada se sa situacijom i postepeno se uzima inicijativa u jedinicama brigade 2. KK. Povraća se poverenje u značaj borbe RS. Kod brigada stvaraju se slobodne snage i formirani privremeni sastavi (TG-1, 2 i 9. i ostale jedinice) povoljno utiču na dalji tok izvođenja b/d. Težište b/d je na pravcu Vrtoča – Ripač – Bihać. Posebno se vrši promena i pregrupiranje snaga 2. KK na pravcu Krupa – Krivodo – Grmuša ka Bihaću. U zoni odgovornosti 15., 21., 39. K nije bilo značajnih b/d sa obe strane, a u zoni odgovornosti 7. K primećena povreda Vap. U svim komandama i jedinicama budno se prati stanje i radi na organizaciji vatrenog sistema i podizanja b/g.</p>	<p>5. K</p> <p>2. KK</p> <p>MUP RS TG-1 i 2.</p> <p>15. 21. i 39. K</p>	<p>Pukovnik Rade Vujaklija</p>
<p>9. 11. 1994. Knin</p>	<p>1. O NEPRIJATELJU: Snage 5. K na pravcima koji od Vrtoča preko Ripača i od Špasova ka Bihaću i severnih padina pl. Plješevice izvode ka Bihaću izgubile su liniju odbrane (08. 11.) i bile su prisiljene na povlačenje prema Bihaću. [...]</p> <p>2. NAŠE SNAGE: 2. KK uspio je razbiti odbranu snaga 5. K na pravcu Vrtoča – Ripač i brzim dejstvima izbile na liniju: Tihotina (6078) – s. Hrgar (5876) – Ripački klanac gde su naišle na jak otpor i sada se nalaze u sledećem rasporedu: <u>TG-9</u> iz sadašnjeg rejonu napadaju ka Mrkin Breg () gde su se spojile sa jedinicama 15. lpbr. Jedinice MUP-a RS angažovane su na pravcu Tarkovac () – Gorjevac (). 15. lpbr izbila je na Ripački klanac kt 485 – Mrkin breg i time stavila pod kontrolu Ripački klanac i komunikaciju Gorjevac () – Ripač. [...]</p>	<p>2. KK</p>	<p>Pukovnik R. Vujaklija</p>

<p>Knin 15. 11. 1994.</p>	<p><u>PODACI O SNAGAMA NEPRIJATELJA</u> Stanje kod jedinica 5. K usled otežanog snabdevanja, nedovoljne količine hrane i boravka u okruženju bitno utiče na b/g, moral boraca znatno opada. Hrvatske OS predviđaju pružiti vojnu pomoć 5. K slanjem oko 2 bataljuna u Bihać (problem ulaska u Bihać) ili da napadnu prednji kraj odbrane jedinica 21. K (19., 11. i 13. pbr.) Na svim pravcima koji sa teritorija RH izvode u zonu odgovornosti 21., 15. i 39. K pojačana su izviđanja i pokreti manjih lokalnih jedinica (vod-četa) i posedanje VP od strane lpa PVO i artiljerije za podršku. [...]</p>		<p>Pukovnik R. Vujaklija</p>
<p>Knin 13. 11. 1994.</p>	<p><u>PODACI O NAŠIM SNAGAMA</u> U zoni odgovornosti 21. K u rejonu GAP Slunj i farme Sadikovac organizovano se vrši formiranje RJ, njihovo naoružavanje i opremanje. Od 4000 v/o u vojne uniforme obučeno oko 50%, a naoružano oko 75 %. [...]</p>	<p>K-de korpusa i samost. jedinica</p>	<p>Puk. Rade Vujaklija</p>
<p>Knin 17. 11. 1994.</p>	<p><u>PODACI O NEPRIJATELJU I NAŠIM SNAGAMA</u> U toku dana na operacijskoj osnovici AP ZB snage 5. K izvode odbranbena dejstva na prostoru Grmeč i AP ZB.⁵⁶ Na Grmeču i Grabeškoj visoravni i u dolini r. Una odbranu izvodi na uzastopnim položajima prema Bihaću. Na pravcu V. Kladuša – Cazin i Ličko Petrovo Selo – Gota – Raštela izvodi odsutnu odbranu. 2) Jedinice RS uspešno napreduju na pomenutim pravcima g/s preko Grabeške visoravni, a p/s pravcem doline r Una i do 18.00 16. 11. uspele su ovladati linijom Golubić – s. Pritoka – M. Radići – Krlica vrh – Savića glava (kt 474). OS Hrvatske i dalje vrše pokrete i posedaju zonu pod kontrolom UNPROFOR-a što je suprotno Zagrebačkom sporazumu. 3) Jedinice i komande korpusa i GŠ SVK izvršavaju planirane zadatke. Komanda 7. K vrši mobilizaciju v/o starih od 20-30 godina koji nisu raspoređeni u ratne jedinice i miliciju već se nalaze u drugim strukturama društva.</p>	<p>K-de korpusa 7. K</p>	<p>Pukovnik R. Vujaklija</p>

⁵⁶ Autonomna pokrajina Zapadna Bosna.

<p>Knin 18. i 19. 11. 1994.</p>	<p><u>1. O NEPRIJATELJU</u> Hrvatska preko Njemačke i SAD želi koristiti novonastalu situaciju u CK⁵⁷ i HB⁵⁸ da ugrožava prostore RSK i preti agresijom ukoliko SVK bude nastavila b/d na prostoru Bihaća i CK. U tom cilju povećava prisustvo svojih snaga u zonama pod UNPROFORO-m. 5.K sve više radi na posedanju i utvrđivanju položaja na pravcima Krupa – Bihać, Ripač – Bihać, dolina Une – Bihać i zahvatu pravaca koji sa s/i Plješivice vode ka Bihaću. U jedinicama 5. K prisutno je samovoljno napuštanje jedinica i prebeg na prostor RSK i RS.</p> <p><u>2. O NAŠIM SNAGAMA</u> 2. KK g/s izvodi ofenzivna dejstva na pravcu Ripač – Bihać i dolinom r. Una, a delom snaga čisti Grabešku visoravan. P/s (7. mtbr sa jedinicama ojačanja i podrške) objedinjava b/d na kupreškom pravcu. [...]</p>	<p>5. K 2. KK</p>	<p>Pukovnik Rade Vujaklija</p>
<p>Knin 20. 11. 1994.</p>	<p><u>OS RH i 5. K</u> 1) U Savetu bezbednosti UN 19/20 11. 94. doneta dopuna odluke da se vrše vazdušni napadi na određene objekte (aerodrom Udbina i druge). 2) Saznali smo da snage civilne policije (UN CIV POL) vrše pripremu za napuštanje reiona u zonama odgovornosti korpusa SVK po kojima se predviđa i planira izvođenje vazdušnih udara. 3) OS RH i dalje izvode demonstrativne pokrete duž granice RSK i posedaju određene zone koje su pod kontrolom snaga UNPROFOR-a što je suprotno Zagrebačkom sporazumu. 4) Snage 5. K u CK pokušavaju upornom odbranom objekata pogodnim za odbranu na pravcima prema Bihaću i Cazinu da spreče brze prodore jedinica AP ZB (Fikreta Abdića). Izvode odbranu privremeno uređenih položaja. [...]</p>		

⁵⁷ Cazinskoj krajini.

⁵⁸ Herceg Bosni.

Knin 21. 11. 1994.	5) U vremenu od 12-14.00 21. 11. dejstvovala borbena avijacija (oko 30 BA) po aerodromu UDBINA i to po: radarima, PA orudima, spremištu goriva, lanseru KUB i PSS na 4-5 mesta. Usled dejstva naneta je velika materijalna šteta: iz jedinice (105.vbe) 4 poginula i 7 ranjenih. Ranjenici smešteni u bolnicu Sveti Sava Knin. [...]	Aerodrom Udbina	
Knin 22. 11. 1994.	1. U toku dana vodile su se žestoke borbe na južnim padinama Debeljača na liniji: tt 516 – tt 361 Ružica Brdo (dol) – tt 588. Pravac V. Kladuša – M. Kladuša snage 5. korpusa uporno brane kao i pravac koji od B. Obljaja izvodi ka Bužin. 2. U zoni odgovornosti 39. K usled snažnih borbenih dejstava severno od Bužina 14 izbačeno iz borbe (1 poginuo, 3 nestala, 3 teže ranjena i 7 lakše ranjeno). [...]	39. K	Pukovnik Rade Vujaklija
Knin 23. 11. 1994.	1) Snage NATO vrše vazdušni udar po sistemu PVO u rejonu B. Krupa, Otoka i Šamarica (Zrinjska gora). 2) Od strane Komande 1. i 2. korpusa naređeno da se jedinice UNPROFORA razoružaju i postave u logor u blizini pogodnih ciljeva za dejstvo avijacije NATO (VP, artiljerije, VP PA sistema, rejona razmeštaja oklopnih jedinica, KM i drugih objekata). [...]	1. i 2. K	Pukovnik Rade Vujaklija
25. 11. 1994.	1) U toku dana avijacija NATO povređuje vazdušni prostor RSK 20 puta. U zoni odgovornosti korpusa nije bilo značajnijih promena u borbenim dejstvima, sem manjih pokreta grupa m/v i izvidanja, što je svakodnevna pojava. Oko 20.00 – 20.45 časova u zoni odgovornosti 15. K prisutne su grupa borbenih aviona u preletu ka Cazinskoj Krajini, a zatim ispoljeni su vazdušni udari po širem rejonu Ripača, B. Petrovca, Krupe i Otoka. Nema podataka o gubicima. Snage 5. K g/s grupisali su na pravcima koji od V. Kladuše i Raštela izvode ka Cazin – Bihać, a p/s brane prilaze Bihaću od Ripača, Debeljače i B. Krupe. 2. Snage 2. KK uspele su razbiti odbranu delova 5. K i izbiti ka predgrađu Bihaća i sada su na liniji: Vinica – s. Ružica – Debeljača (tt 572) Žegar – Vedro polje, a delom ubačenih snaga u grad Bihać vode ulične borbe za pojedine ulice. Operativna grupa “PAUK” sastava tri TG i jedinica za	2. KK Grupa “PAUK”	Pukovnik Rade Vujaklija

	podršku izvode ofanzivna dejstva na pravcima: Raštela – Cazin, Velika Kladuša – Cazin i Oblaj – Bužin – Vrnograč. Na pomenutim pravcima Turci pružaju žilav otpor i slabo se napreduje. [...]	i K-de korpusa	
Knin 01., 02. i 03. 12. 1994.	3) Na prostoru jugoistočne padine Dinara pl – Livanjsko polje tj. na pravcu s. D. Rujani – s. Provo 5. br. HVO zauzela je prostor oko 4-5 km kojeg kontroliše 9. lbr/2. KK.	9. lbr/2. KK	Pukovnik Rade Vujaklija
4. i. 5. 12. 1994.	1) Neprijateljske snage (4. gbr Split i 126. br HV) napadaju na pravcima odbrane 5. i 9. lpbr/2. KK (Livanjsko-Glamočkom i Grahovskom pravcu). Najjače dejstvo ispoljeno dejstvom artiljerije i povremenim pokušajima napada pešadijskih snaga. Usled dobro organizovane odbrane i visokog borbenog morala boraca i starešina 5. i 9. lpbr/ 2. KK neprijatelj nije imao uspeha. 2) U rejonu Bihaća snage 5. K (Muslimani) i pored uređenih položaja i uporne odbrane prilaze gradu Bihaću teško kontrolišu. Snage 2. KK uspele su zauzeti Vedro polje sa svim postrojenjima “Krajina putevi”, sprečavaju dovod vode gradu iz izvora “Korkut”. 3) U rejonu V. Kladuša nalazi se oko 400-500 ekstremista koji brane deo naselja i topografske uzvisine oko grada. Većina snaga nalazi se u okruženju snaga operativne grupe “Pauk”. 4) U rejonu Krupe stvoreni mostobran od 3. lpbr/2. KK uspeo se proširiti na levu obalu r. Una i zauzeti su dominantni visovi na udaljenju od 3-4 km od leve obale reke. Širina mostobrana je oko 8-10 km.	<u>5. i 9. lpbr.</u> 2. KK Snage 2. KK i 15. K SVK OG PAUK	
06. 12. 1994.	[...] Na pravcu Livno – Glamoč ustaše su tokom celog dana dejstvovala artiljerijom po položajima 5. lpbr i gradu Glamoču. Žestoko dejstvo ispoljeno je i po položajima 9. lpbr. Prednji kraj pomeren je za nekoliko kilometara u odnosu na jučerašnji dan. Na krupskom mostobranu ostvaren je manji pomak /oko 500 m/. Na bihačkom ratištu i dalje se vode žestoke borbe. Naše napredovanje je minimalno. Gubici: 2 borca poginula, trojica su teže, a 20 lakše ranjenih. [...]	2. KK	

07. 12. 1994.	<p>– Tokom dana jedinice su vodile žestoke borbe za objekte: Plazikur, rezervoar za vodu (k 242) i Džeferović brdo.</p> <p>Posle 6 časova b/d TG-2 je uspjela izbiti na objekt Plazikur, ali je zbog snažnog p/n svežih muslimanskih snaga (“tajfuni”) i 8 ranjenih boraca k-dant odlučio da se ljudstvo povuče na objekt Plazikur.</p> <p>Snage TG-3 su imale delimične uspehe u V. Kladaši. Pred frontom TG-2 i TG-3 aktivnu odbranu izvode 503., 517., ostaci 506. i 1. bataljon iz 1. bobr (5. K). Na bihačko-krupskom pravcu turske snage pružaju upornu odbranu na objektima: Debeljača, Ribička glava i Klokot.</p> <p>– Na pravcima prema Grahovu i Glamoču ustaške snage tokom čitavog dana ispoljavale su snažnu art. vatru po položajima 9. i 5. lpbr.</p>	OG “PAUK”	2. KK
08. 12. 1994.	<p>– Na glamočkom i grahovskom pravcu neprijatelj je od ranog jutra dejstvovao artiljerijom. U toku dana zaposao je selo Vrbicu.</p> <p>Naše snage vrše sređivanje borbenog rasporeda, uređenje položaja i popunu 9. lpbr.</p> <p>Na s/z delu ratišta jedinice 2. KK nastavile su sa napadnim dejstvima. Malog pomeranja linija bilo je u rejonu Debeljača i Klokot.</p> <p>Tokom izvođenja borbenih dejstava bilo je 7 lakše ranjenih boraca.</p> <p>[...]</p>		
11. 12. 1994.	<p>Tokom dana neprijatelj je na grahovsko-livanjskom pravcu nastavio sa snažnim artiljerijskim dejstvima a peš. napad izvršio je na vrh Bat (tt 1869). Tom prilikom 6 naših boraca je poginulo. Na taj pravac k-dant br. uputio je 100 boraca. Nastavljeno je sa utvrđivanjem. Na glamočko-livanjskom pravcu neprijatelj je dovodio sveže snage u rajon Korićina.</p> <p>Snage TG-2 na s/z delu fronta izbile su na liniju: Gradina – Brkići – Uzelčeva Glavica – Kamenički Vrh.</p> <p>Stanje morala u 9. lpbr. još nije stabilizovano. Jedinica se sporo popunjava.</p> <p>Deo stanovništva iz Glamoča nastavio je da se iseljava.</p> <p>[...]</p>	2. KK	
15. 12. 1994.	<p>Na s/z delu fronte neprijatelj i dalje izvodi upornu i aktivnu odbranu. U p/n uspio je povratiti prostor koji je 17. lpbr zauzela u rejonu Grmuše.</p> <p>Na grahovsko– livanjskom i glamočko-livanjskom pravcu ustaše su dejstvovale art. vatrom. Naše snage na s/z delu fronta delimično su imale uspeha na</p>	2. KK	

	<p>mostobranu kod Krupe na Uni, gde je linija fronta pomerena za oko 500 m.</p> <p>Snage 5. i 9. lpbr. (j/i front) vrše utvrđivanje i izviđanje neprijateljskih snaga. Na dejstva neprijatelja adekvatno je odgovoreno.</p> <p>Gubici: 7 poginulih i 14 ranjenih boraca.</p> <p>[...]</p>		
16. 12. 1994.	<p>[...]</p> <p>Stanje na teritoriji ne zadovoljava. Iz grada Glamoča stanovništvo se gotovo iselilo, tako da je ostalo oko 500 Srba, a ostalo su muslimani. Zbog iseljavanja u pojedinim selima opštine Glamoč sada je većinsko stanovništvo muslimansko. Iz crkava i manastira iznose se ikone i druge vrednosti iako ti objekti nisu neposredno ugroženi.</p> <p>Gubici u ljudstvu: 3 poginula, 13 ranjenih i 3 nestala borca.</p> <p>[...]</p>	2. KK	
17. 12. 1994.	<p>Tokom jutra zauzet je objekt Plazikur (k 31), Sejdinova Kosa (tt 234) i Džaferovo Brdo. Oko 13.00 časova oslobođena je V. Kladuša.</p> <p>Prema prikupljenim podacima težište otpora snaga 5. K je na liniji Todorovo – Skokovi, odnosno na staroj granici između AP “ZB” i 5. K “A BiH”.</p> <p>Odluka k-ta: U toku sledećeg dana izvršiti napad na pravcu Čevani – Latića brdo (k. 256), izravnati front i stvoriti povoljne uslove za dalji prodor prema s. Todorovska Slapnica. Jednovremeno očistiti Kladušu od zaostalih neprijateljskih delova.</p> <p>[...]</p>	OG “Pauk”	
22. 12. 1994.	<p>Tokom dana neprijatelj je ojačavao liniju odbrane bez većih pomeranja jedinica na frontu. Naše snage su posle žestokih borbi osvojile objekt Sejdinova kosa i s. Bašići. U popodnevним časovima iz pravca Elezovića u dva navrata usledio je p/n snaga 5. korpusa ali su uspešno odbijeni.</p> <p>U toku je formiranje 3. br. NA⁵⁹ AP “ZB”, njezino organizovanje i pripremanje za angažovanje u b/d.</p> <p>[...]</p> <p>Na bihaćkom delu ratišta neprijatelj se i dalje uporno i žilavo brani na svim pravcima.</p> <p>Na grahovsko-glamočkom pravcu ustaše su deјstvovalе iz peš. naoružanja bez posledica za naše borce.</p> <p>Pada veliki снег koji otežava saobraćaj i izvođenje b/d.</p>	OG “Pauk”	2. KK

⁵⁹ Narodne armije.

23. 12. 1994.	<p>U 7,00 časova uz snažnu artiljerijsku vatru ustaše su na pravcu Sajkovići – Crni Lug uspele potisnuti snage 9. Ipbr i u toku dana izbiti na liniju Jaruga – Brijeg. Na glamočkom pravcu neprijatelj nije borbeno dejstvovao.</p> <p>Pod jakom vartom naše snage na j/i delu (9. Ipbr) izvukle su se na liniju Nuglašice – Grkovci, gdje organizuju odbranu.</p> <p>Na s/z delu ratišta poštovan je dogovor o prekidu vatre i jedinice preduzimaju mere na uređenju dostignutih linija.</p> <p>Neprijatelj i dalje uporno brani dominantne objekte i naseljena mjesta. Istovremeno po dubini izrađuje liniju za odsudnu odbranu. Prema proverenim podacima moral mu je opao, a snabdevanje je sve slabije.</p> <p>Naše snage u toku dana, zbog premorenosti ljudstva i loših meteo uslova nisu borbeno djelovale.</p> <p>[...] ⁶⁰</p>	2. KK	OG “Pauk”
---------------	--	-------	-----------

*Izvorik, rukopis, latinica,
HR-HMDCDR, 2., kut. 6033.*

3

1994., studeni 7.

Nebljusi

Zapovijed Komande Taktične grupe-1 SVK podređenim postrojbama za napad na snage HVO-a i 5. korpusa Armije BiH koje brane Bihac

KOMANDA TG-1
21.00 č 07. 11. 94.
s. NEBLJUSI

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
KURIROM
Primerak br. 3

Komandi GŠ SVK

ZAPOVEST ZA NAPAD Op. br. ____

Sekcija 1:50 000 Bihać 1,2,3 i 4, i B. Krupa 1 i 3.

1. Snage 5. K ABiH posle pretrpljenih gubitaka u ž/s i TMS povukao se na liniju: s. Račić – s. Otoka – tt.461 j/s za 500 m – Gradina /tt.547/ – Lohovska brda i drži ranije posednute položaje na liniji: tt.467 – Čot /tt.859/ – Duga Luka – Pršine uvale – Baljevac – Zverinjac – tt.354 – s. Nušići – s. Izačić kula – s. Prnjavor – s. Vikići – Kamenak /tt.376/, grupišući

⁶⁰ Ratni dnevnik je vođen do 29. prosinca 1994.

glavne snage na pravcu Čot/tt.859/ – s. M. Skočaj – Debljača – Bihać a pomoćno na pravcu: s. Izačić – Kamenica – Bihać. Verovatni cilj dejstva je da spreči prodor snaga 2. kk na pravcu: Klanac – s. Ripač – Bihać a ostalim snagama da obezbedi desni bok prema RSK. Verovatno će snagama na prednjem kraju pokušati što duže zadržati naše snage dok mu ne pristignu rezerve iz dubine koje će najverovatnije biti angažovane na pravcima: s. Sokolac – s. V. Skočaj, s. Žegar – s. Zavalje i Bihać – s. Kamenica – s. Izačić – Abdića brdo /tt.364/.

Očekivati je ostavljanje manjih i ubacivanje jačih grupa na dejstvo na elemente našeg borbenog rasporeda i masovno zaprečavanje i postavljanje mina iznenađenja.

Balije će verovatno pokušati tražiti zaštitu i dejstvo snaga NATO iz vazdušnog prostora.

2. TG-1 sastava 103. pbr 15. K, IDOd-15, IDOd-7, IDOd-21, IDOd-18, 1-40./11. K 3. /50.br/-1/, hab -120mm iz 18. pbr tv T-55 iz 18. pbr, tč T-55 iz 50. pbr, v VP/15.K, 15. larv PVO, 1./SVOIN, vod topova 130 mm iz 70. pbr i 1-15./2. KIK i FC/-1/ zadatak: izvršiti pregrupisanje snaga, preći u napad i u sadejstvu sa snagama 2. KK izbiti na liniju: tt. 461 – Gradina /tt.547/- tt. 383 – izvor Jabuka – tt. 371 – s. Vedro polje /isključno/ – tt. 356 – isv. Klokot – s. Jasika – s. Mušići. Po zauzimanju pomenute linije preći u obranu i vezati veći deo snaga 5. K TABiH na pravcu: Bihać – s. Kamenica – s. Izačić – Abdića brdo /tt. 354/ i biti u gotovosti za dalja dejstva.

Gotovost za napad 22:00 08.11.

3. Desno na pravcu: s. Orašac – s. Ripač napad izvodi VRS sa zadatkom obezbediti desni bok TG-1 i čišćenje terena od ostavljenih i ubačenih snaga na desnoj obali r. Una.

Levo u zoni odgovornosti borbeno dejstva organizuju i izvode snage 21. K SVK.

4. ODLUČIO sam izvršiti pregrupisanje izviđačko – diverzantskih snaga iz doline r. Une u širi rejon pl. Plješevica i izvršiti prepad na snage HVO u rejonu Duga Luka i Pršine uvale i angažovanjem slobodnih snaga i snaga u dodiru izvršiti opšti napad grupišući g/s na pravcima: s. Meljinovac – N. Skočaj – s. Zavalje i Željava – s. Baljevac – s. V. Polje, a pomoćne strane na pravcu: s. Vaganac – Kamenak /tt. 376/ – s. Brezik sa ciljem: razbiti snage HVO u rejonu Duge Luke i Pršine uvale, obezbediti uvođenje izviđačko-diverzantskih snaga 18., 21. i 7. K na pravcima: Pršine uvale – s. Zavalje i Duge Luke – V. Skočaj i Jarača – s. N. Baljevac i stvoriti uslove za uvođenje g/s sa ciljem:

– razbiti snage HVO u rejonima s. Skočaj, Zavalje i N. Baljevac i ovladati komunikacijom Meljinovac – Željava,

– razbiti muslimanske snage u rejonima V. Polje i Klokot i izbiti na liniju s. V. Polje – s. Klokot – s. Nušići na greben zapadno od te linije gde biti spreman za odbijanje eventualnog p/n sa pravca Bihać – s. Kamenica – s. Papari.

U daljnjim dejstvima delom snaga obezbediti dostignutu liniju, vezujući što jače snage na pravcu Izačić – Abdića brdo.

Borbeni raspored: snage za prepadna dejstva, snage za početna dejstva, snage za napad, rezerva, snage za podršku, snage za obezbeđenje, KM i pozadinske snage.

IKM 15. K – Gola Plješevica

5.1.- 103. pbr sa 1-15./2. KK i tv T-55 iz 18. pbr bez IDV i 2/2. pb sa sadašnjeg položaja podržava uvođenje ID snaga na pravcima: Duge Luke – Skočaj i Pršine uvale – Zavalje, a zatim uvođenje 3. mb sa tv T-55 i 18. pbr s BOV, s PAT 30/2 i odelenjem pionira, sa linije: Samar – Meljinovac – Šiške, pravcima: s. Meljinovac – s. Skočaj i Šiške – s. Skočaj sa zadatkom: obezbediti desni bok TG-1 sa pravca s. Dobrenica – Skočaj i s. Žegar – s. Zavalje

i sadejstvovati IDOd-18 i IDOd-21 u ovladivanju naseljenjima V. i M. Skočaj, Međudražje i Zavalje i biti u gotovosti za odbijanje eventualnih p/n i borbu sa ostavljenim – ubačenim neprijateljskim grupama.

Zona odgovornosti: desno r. Una – levo Tisov vrh /tt. 1124/ isključno – Čot /tt. 859/ uključno – s. Zavalje.

KM u rejonu s. Meljinovac

5.2. IDO-18 sa IDV-103 i OVP 15. K iz rejona Bubinka vrši napad pravcem: Duge Luke – Skočaj sa zadatkom: po razbijanju snaga HVO u rejonu Čot i Duge Luke od strane IDV – 103 i OVP 15. K napada datim pravcem i izbija na liniju: tt. 467 – Bukovački kraj /slovo B/ – tt. 447 južno 1000 m /Vodenica/

Obezbediti spoj sa IDOd-21, a po završetku art. pripreme u sadejstvu 3. /103. pbr i IDOd-21 produžava napad, razbija snage neprijatelja u V. i M. Skočaju, zauzima liniju: k 385 – tt. 383 odakle biti u gotovosti za odbijanje p/n sa pravca tt. 383 i Ruča dol.

Zona dejstva: desno – levo granica 103. pbr, levo Skočajska draga.

5.3. IDOd-21 sa IDOd-15 i odelenjem pionira iz 21. K iz rejona s. Frkašić i s. Ponor Korenički napada pravcem: Škipine – Pršine uvale – s. Zavalje tt. 382 sa zadatkom: po razbijanju neprijatelja u reonu Pršine uvale od strane IDOd-15 produžava napad datim pravcem i izbija na liniju Vodenica /Skočajska draga – Okuka puta / – vrelo Klenovac – k. 510 i po završetku art. pripreme razbija neprijatelja u reonu s. Međudražje, s. Zavalje, s. Vučijak i sadejstvu sa IDOd-18 i IDOd-7 izbija na liniju Agića vrhovi /tt. 411/ – k371, obezbeđujući se sa pravca tt. 356 /Gaj/ sa koje će biti u gotovosti za odbijanje p/n sa pravca s. Žegar i s. Vedro polje stvarajući uslove za uvođenje u borbu mehanizovanih snaga 103. pbr. Zona dejstva: desno – Skočajska draga, levo: tt. 615 isključno tt. 366, uključno – Panjci, Za spoj u desno odgovoran IDOd-21 a levo IDOd-15.

5. 4. IDOd-7 sa odelenjem pionira iz 7. K iz reona Jezerce napada na pravcu: Gola Plješevica – s. Baljevac – s. Vedro polje i sadejstvu sa IDOd-15 i snagama iz 11. K po izbivanju na ivicu šume jugozapadno od puta: s. Zavalje – s. Baljevac razbija snage na pravcu napada i izbija na liniju: Panjci – tt. 355 – tt. 356 /Bregovi/ odakle biti u gotovosti za odbijanje p/n iz Bihaća i podršku uvođenja OMJ sa pravca Željave.

Spoj u desno obezbeđuje IDOd-15 a u levo IDOd-7. Zona dejstava: desno tt. 615 /uključno/ – tt. 366 /isključno/ – Panjci levo: Spasin vrh /tt. 1120/ isključno – tt. 356 /Bregovi/ uključno.

5.5. 1. 40./11. K sa tv T-55 i vodom samohotki iz 50. pbr i odelenjem pionira iz Željave iz rejona s. Željave napada neprijatelje na pravcu: s. Željave – Klokot i u sadejstvu sa IDOd-7 i 3/50. pbr razbija neprijatelja na pravcu napada i izbija na liniju: tt. 356/Bregovi/ isključno – s. Mušići uključno odakle biti u gotovosti za odbijanje p/n sa pravca: s. Klokot – s. Zverinjac i s. Papar – Debeli lug obezbeđujući sa pravca s. Izačići stavljajući pod vatrenu kontrolu put: s. Izačići – s. Kamenica i sadejstvuje 3./50. pbr u izvođenju demonstrativnog napada. Zona dejstva: desno: Spasin vrh /tt. 1120/ uključno – tt. 356/Bregovi /isključno/, levo: k. 343 /uključno/ – s. Mušići uključno.

Spoj u desno obezbeđuje IDOd-7, a levo 1.-40./11. K.

5.6. 3./50. pbr bez 1.pč sa PČ /-1/ iz dosadašnjih rejona vrši demonstrativni napad vezujući što jače snage neprijatelja, a po stvaranju uslova razbija neprijatelja u rejonu Kamenak i s.

Čerkezovac i biti u gotovosti za produžetak napada svežih snaga iz dubine i sadejstvo 1.-40./11. K i 21. K u sprečavanju p/n balija.

Zona dejstva: desno: K 343 /uključno/ – s. Mušići /isključno/ levo: Gavranić most – rekom Koranom do tt. 342/uključno/.

Spoj u desno obezbeđuje 1/40. pbr a levo 3/50. pbr.

5.7. tč/-1/ /50. pbr i 15. larv PVO u rejonu Kapela u rezervi u gotovosti za intervenciju na pravcu: L. P. Selo – Izačić.

5.8. AG TG-1 sastav hab-105 mm iz 103. pbr i hab-122 mm/18. pbr sa VPo iz rejonu s. Capaćuša – s. Ž. Polje. Zadatak.

a/ u artiljerijskoj pripremi:

– neutrališe vatrene točke u rejonima: tt. 467 – Groblje, s. V. Skočaj. Vatrene priprema traje od 10,30 – 11,00 č 09.11.

b/ u vatrenoj podršci napada:

– neutrališe neprijatelja u rejonu s. N. Skočaj, Međudražje /tt. 447 – raskrsnica puta/ Zavalja, Vedro polje.

– sprečiti p/n na pravcima: – s. Dobrenica ostvarujući vatru po rejonu tt. 383 i grupa kuća tt. 516 južno 300m

– s. Žegar – Ružića dol ostvarujući vatru po rejonu k 361, tt. 411 i tt. 382

– s. Žegar – s. Zavalje ostvarujući vatru po rejonu s. Žegar /kasarni/ i

– s. Vedro Polje – s. Žegar ostvarujući vatru po rejonu raskrsnice puta /tt.225/

– obezbediti držanje dostignute linije ostvarujući vatru po zahtevu.

5.9 VAG 130 podržava TG-1 po zahtevu komandanta.

6. PCt, PVO i PDTB

Jedinice izvode u svojim zonama rejonima vlastitim snagama i sredstvima i angažovanje 2./103. pbr.

7. OBEZBEĐENJE BORBENIH DEJSTAVA

7.1. Obaveštajno obezbeđenje:

Podatke o neprijatelju prikupljati upućivanjem izviđačkih jedinica, sredstvima za elektronsko izviđanje i borbenim rasporedom jedinica.

7.2. Bezbednosno obezbeđenje:

U rejonu borbenih dejstava zabraniti pokret snaga UN a sve sumnjive hapsiti i provoditi na KM TG-1 /Ž. polje/.

7.3. Borbeno obezbeđenje:

Sve jedinice preduzeti mere neposrednog osiguranja elemenata b/r, odrediti jedinice za vođenje borbe sa ubačenim grupama.

7.4. Inž. Ob

Tačka zapovesti.

– Inžinjerijsko obezbeđenje

1. težište inž. obezbeđenja imati na obezbeđenju kretanja i manevra, na otvaranju prolaza, organizaciji KZS i provođenju jedinica kroz obeležene prolaze na m/p.

2. Na dostignutim linijama zaprečavanje vršiti izradom mešovitih m/p, a utvrđivanje izradom streljačkih zaklona za strelce.

3. Maskiranju posvetiti punu pažnju pri čemu koristiti formacijska i priručna sredstva.
4. Angažovanje inž. jedinica vršiti po sledećem:
 - pion. o. iz Željave u sastavu 11. K
 - pion. o. iz 7. K u sastavu IDOd-7 iz Bruške
 - pion. o. iz 21. K u sastavu IDOd-21. i IDOd-15
 - pion. o. iz 103. pbr u sastavu 3. mb iz 103. pbr i IDO-18
5. Svi k-danti jedinica u čiji su sastav ušle pion. o. izdat će konkretne zadatke istima i iste zadržati do izvršenja zadatka.

7.5. PoOb:

Za izvršenje zadatka odobravam 1.5 b/k municije za sve vrste naoružanja, a BrAG 122 mm - 2 b/k

Pravci dotura i evakuacije: za 103. pbr, IDOd-18, 21 i 15: D. Lapac – Nebljusi – Ž. polje.

Za ostale snage: LP selo – Baljevac.

SnOb

SnSt TG-1 je SnSt 103. pbr razmeštena u s. Ž. polje, a druga u s. Željava.

Za prihvat i evakuaciju povredjenih na pravcu: Šiške – Ž. polje i Meljinovac – Ž. polje odraditi po jednu Sn m/v.

Jedinice na posebnim pravcima vrše SnOb sopstvenim snagama do izbijanja na liniju puta Meljinovac – Baljevac a potom osloncem na Ž. polje ili Željavu.

U rejonu s. Ž. polje pripremiti heliodrom za potrebe SnOb.

Ishranu ljudstva vršiti kombinacijom toplog obroka i SDO.

Za izvršenje zadatka odobravam:

za borbena i vučna vozila 0,5 p/r,

za ostala vozila 1 p/r/terenska i snabdevanje hranom i municijom/
sanitetska vozila po potrebi

Popunu potrebnim sredstvima izvršiti do 18,00 č 08. 11. a u toku borbi po zahtevu, za što imati u gotovosti određen broj m/v sa potrebnom količinom municije i MTS.

8. KOMANDOVANJE I VEZA

KM – 15. K u reonu s. Nebljusi

PKM – 15. K u reonu Korenica

IKM – 15. K u reonu Gola Plješevica

Vezu organizovati po planu veza.

Izveštaje mi dostaviti o gotovosti za napad.

– O izbijanju na liniju: tt. 467 – Bukovački kraj /slovo B/ – Vodenica – Klenovac /Vrelo/ – K. 510 a zatim po ovladivanju naseljenim mestima, V. i M. Skočaj, Međudražje, Zavalje – Baljevac i izbijanje na naredenu liniju.

Redovni izveštaj dostaviti do 16,00 č sa stanjem u 15,00 č.

K O M A N D A N T TG
pukovnik
Stevo Ševo, [v.r.]

M.P.⁶¹

Izbornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4284.

⁶¹ Okrugli pečat: Vojna pošta 9674 Donji Lapac.

1994., studeni 10.

Knin

Pismo Glavnog štaba SVK Komandi UNPROFOR-a u Zagrebu kojim pobija optužbe da napada i granatira zaštićenu zonu Bihać

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
GLAVNI ŠTAB SRPSKE VOJSKE

M.P.⁶²

Pov. Br. 40-66/94

10. 11. 1994. god.

Odgovor na optužbe.-

KOMANDI UNPROFOR-a ZAGREB
(pomoćniku Komandanta – R.R. Crabe-u)

PREDSEDNIKU RSK (na znanje)
PREDSEDNIKU VLADE RSK (na znanje)

Sa velikim žaljenjem primio sam Vaše upozorenje u kome kažete da ćete upotrebiti sva sredstva ukoliko, kako stoji u Vašem pismu od 09. novembra ove godine, ne prestanemo granatirati zaštićenu zonu Bihaća.

Srpska Vojska Krajine nema potrebe niti želi, a ni do sada nije činila artiljerijske napade na zaštićene zone UNPROFOR-a.

Nadam se da nećete poverovati u pritužbe hrvatske ili muslimanske strane da SVK ima bilo kakvo učešće u granatiranju zaštićene zone Bihaća.

Ovo nije prvi put da UNPROFOR prihvati izvještaje Hrvata ili Muslimana i da ih objavi. Mnogo puta također se pokazalo da ti izvještaji nisu tačni i da su podvala srpskoj strani, ili da su išli na štetu Srba.

U nadi da ćete prihvatiti moja uveravanja, srdačno Vas pozdravljam.

Za K O M A N D A N T

general – major

Milan Čeleketić,

.....,⁶³ [v.r.]

M.P.⁶⁴

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 4., kut. 25.

⁶² Prijemni pečat: RSK, Vlada RSK, Knin, br. 05-5-1742/94, primljeno 11. 11. 1994.

⁶³ Potpis nečitak.

⁶⁴ Okrugli pečat: Republika Srpska Krajina, Glavni štab Srpske vojske.

1994., studeni 13.

Grabovo

Dnevno izvješće Komande 2. KK VRS o borbama na krupskom i kupreškom bojištu te napadu na zaštićenu zonu Bibač

Republika Srpska
VOJSKA REPUBLIKE SRPSKE
KOMANDA DRUGOG KRAJIŠKOG KORPUSA

P R E P I S

Broj, pov. br. 13-445

Datum, 13. 11. 1994. godine

Dnevna informacija

Dostaviti: 1, 3, 5, 7, 9, 11, 15, 17 brigadi 2. map 2 lap, PVO 2. inž. puk., 2. bvp., 2. IDOD čABHO, CVŠ, 1. Srpska brigada i KS.

Na Krupsko Radjićkom djelu fronta neprijatelj je vršio utvrđivanje položaja i nije ispoljavao aktivna dejstva prema našim snagama. Na Grabeško Ripačkim položajima neprijatelj vrši utvrđivanje i pokušao je da ubaci DTG-e u pozadinu naših snaga na Gorijevcu, ali je u tome sprečen. Pruža žilav otpor na pravcu Tihotina – Pritočki Grabež.

Na jugoistočnom djelu fronta neprijatelj je dejstvovao po položajima 5.1pbr. u reonima "Procip" i "Rujeva glava".

Na Kupreškom frontu otvarao je vatru iz art. orudja po cijeloj liniji odbrane 7.mtbr. U toku noći zbog neodgovornosti djela komandnog kadra Mrkonjićkog bataljona i 7.mtbr, neprijatelj je ponovo zaposjeo Opaljenicu. Naše jedinice vrše pripreme za dalja ofanzivna dejstva. Na Ripačko Grabeškom pravcu pokušali su nekoliko napada, uz neznatno pomjeranje linije. Na Krupsko Radjićkom pravcu zbog loših meterol. uslova naše jedinice nisu ostvarile značajnije uspjehe.

Na Kupreškom frontu naše jedinice se utvrđuju i zauzimaju povoljnije taktičke položaje. Zbog neodgovornosti i bespotrebnog napuštanja položaja na Opaljenici protiv nekolicine starešina iz Mrkonjićkog bataljona preduzete su adekvatne mjere odgovornosti.

Stanje na teritoriji nije bitnije promjenjeno u odnosu na prethodni dan. Vrší se sanacija oštećenih i popaljenih porodičnih kuća i stanovništvo se postepeno vraća na svoja ognjišta.

Stanje morala obezbeđuje izvršenje zadatka.

Pozadinsko obezbeđenje funkcioniše uz poznate probleme nedostatka municije i pogonskog goriva.

Neprijatelj će uporno braniti sadašnje linije u cilju obrane Bihaća.

Avijacija NATO-a nadletila je naše položaje 40 puta. Prema obavještenjima iz RSK avijacija Republike Hrvatske je stavljena u najviši stepen borbene gotovosti.

U zoni odgovornosti korpusa nastavljaju se sve neophodne aktivnosti koje su započete sa proglašenjem ratnog stanja s ciljem što boljeg i stabilnijeg opsluživanja potrebe vojske.

KOMANDA KOMANDANTA ZA MVPP
pukovnik
Marko Galić

M.P⁶⁵

*Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4284.*

6

1994., studeni 18.

Borbena izvješće Komande 21. korpusa Izdvojenom komandnom mjestu u Korenici GŠ SVK o pritisku hrvatskih OS na liniji razgraničenja te angažiranju snaga u napadu na zaštićenu zonu Bibac

Republika Srpska Krajina
Komanda 21. korpusa
Str. pov. br. 2755/4
18. 11. 1994.

Redovni borbeni
izvještaj

ikm – Korenica

1. Neprijatelj:

Od našeg posljednjeg izvještaja nije bilo oružanih provokacija niti borbenih dejstava od strane ustaša. Oni i dalje posedaju položaje na liniji razgraničenja, ranije pripremljenih a i sada ih uređuju. Ustaška avijacija je sinoć oko 19.40 časova preletala brdo Martinščak (njihova strateška točka) na koje je otvorena vatra sa naše strane sa pat-a a potom su se vratili izvan zone našeg dejstva. Pojačani su letovi borbene ustaške avijacije uz našu granicu.

2. Naše snage:

Komande i jedinice su u stalnoj b/g prema naredjenju a deo jedinica je angažovan prema planu komande "pauk", posebno prema ap zb. Stanje morala je dobro i cenimo da će naredni zadaci biti izvršeni. Stanje bezbednosti zadovoljava. Vršiti se privodjenje dela neodazvanih v/o u skladu sa naredjenjem o punoj b/g, te utvrđivanja razloga navodne opravdanosti javljanja u jedinicu.

3. Odlučio sam da i dalje jedinice budu u punoj pripravnosti za borbena dejstva kako po našim planovima, tako i po planu komande "pauk".

⁶⁵ Okrugli pečat: Vojna pošta 7537, Grahovo.

4. Za sada zahteva nemamo, izuzev da se dosljedno sprovede sistem pozadinskog obezbedjenja pretpočinjjenih jedinica našeg korpusa u sastav 15. korpusa SV RSK. Jučer smo taj zahtjev dostavili.

komandant
pukovnik
Veljko Bosanac

M.P.⁶⁶

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4121.

7

1994., studeni 20.

Izvešće Sektora za bezbjednosno-obaveštajne poslove VRS generalu Milovanoviću o sadržaju dopisa Međunarodnog Crvenog križa o situaciji u Bihaću nakon napada srpskih snaga

Glavni štab Vojske Republike Srpske
Sektor za bezbjednosno-obavještajne poslove
Str. pov. br. 18/20-469/94
20. 11. 1994. godine

Vrlo hitno

IKM-1 GŠ VRS
– n/l general Milovanović⁶⁷ –

GŠ RSK
– n/l general Čeleketić⁶⁸ –

Dana 19. 11. 1994. godine došli smo do izveštaja MKCK Bihać koji su 18. i 19. 11. upućeni centrali u Zagreb, a odnosi se na situaciju u Cazinskoj krajini.

Izveštaji glase:

Situacija u bihaćkom džepu, devet sati ujutro, petak 18. 11.

1. Vojna situacija:

Ako SRK nastavi svoje mješanje situacija će ostati katastrofalna. U 11 sati dva srpska aviona ponovo ispalila dvije rakete na grad Bihać. Jutros smo imali sastanak sa pukovnikom Lemieux-om. Situacija nije previše optimistična i sljedeći potez je cjepanje džepa na tri dijela što bi rezultiralo katastrofalnom humanitarnom situacijom za civilno stanovništvo.

⁶⁶ Prijemni pečat: Brzovjav br. 1892, primljen 18. 11. 1994., potpis nečitak.

⁶⁷ Manojlo, u to vrijeme zapovjednik operacije "Pauk".

⁶⁸ Milan.

1.1. Sjeverna granica: Abdićeve snage na obe strane Kladuše.

Cesta za Gradinu odsječena. Cesta za Pećigrad još nije potpuno odsječena, ali se granatira. Grad Kladuša još nije zauzet. Ovo bi mogao biti sljedeći prvi džep.

505. br potisnula snage Abdića nazad u Bojnu. Ovo povlačenje može biti plansko da bi se stekle bolje pozicije za napad na Kladušu.

1.2. Zapadna granica: ovo je novo glavno mjesto borbi. Jutros je okolina Cazina pogodjena sa dva projektila i nastavlja se granatiranje blizu Gate. Ako RSK uspije da stigne prva u Gatu, onda će kula Ostrožac, Cazin i Bihać biti odvojeni.

Bihać će biti izolovan, odsječen od vode zato što su izvori blizu srpskoj vojsci i granicama RSK (glavni izvori: Klokot i Privilica), i odsječen od struje zato što je hidroelektrana na Uni.

1.3. Južna granica: 285 raketa (granata) palo je juče na južnu liniju fronta. Na Grabežu VRS je sve bliža bivšim granicama. Plato Grabeža je izgleda još uvijek u rukama 5. K. Nema raspoloživih informacija o Ripaču.

2. Politička situacija:

Jedinice Mck nema mogućnost da se zaštiti civilno stanovništvo i bangladeški bataljon (620 ljudi u Cazinu, 346 u Kladuši i 280 u Bihaću) [?] je da se potisne SV RSK iz okoline Gata uz pomoć NATO (UN nemaju mandat da to urade).

3. Bezbjednost:

Već 4 dana je nemoguće da se upotrebljava cesta Bihać-Gata-Cazin, zato što granate mogu početi padati u bilo koje vrijeme i postaje sve rizičniji i rizičniji, da se stigne do njega i da se predje.

4. Humanitarna situacija i pomoć:

Oko 2000 ljudi pobjeglo je iz Izačića (kontrolni punkt Ličko Petrovo Selo) i ide kod rodjaka u Bihać.

Nema više hrane do kraja mjeseca. UNHCR će isporučiti svoje zadnje zalihe tokom narednih dana i samo će bolnice dobiti nešto zaliha za decembar. MKCK isporučuje zadnje lične pakete najugroženijim ljudima posredstvom lokalnog Crvenog krsta. Ostaće još 800 k paketa za potencijalne izbjeglice iz Kladuše ili nekih drugih sela.

Situacija u bihaćkom džepu, 9 sati ujutro, subota 19. 11.

1. Vojna situacija:

Prošlu noć je bilo nešto granatiranja izvan grada. U gradu Bihaću relativno mirna noć i jutro. Izgleda da su pozicije ostale iste kao i juče. 5. K se osjeća vrlo usamljenim. Nikada se nije očekivala agresija od RSK i nikad sa takvim intenzitetom. 5. K je vrlo motiviran i ubjedjen da može pružiti otpor u ovoj fazi pritiska sa tri strane. Sa vojne tačke gledišta situacija bi se mogla stabilizovati. Prva ofanziva je bila od primarnog značaja i što više prolazi vrijeme teže je predvidjeti rezultat. Žrtve će biti brojne.

– Severna strana Kladuša uvijek pod borbom. Abdićeve snage zauzele ...⁶⁹ i presjekle komunikacije sa Cazinom.

Vojni posmatrači UN uspjeli su jutros da dodju autom iz Cazina u Kladušu i došli su kod bangladeškog bataljona u Polje.

– Zapadna granica: od jučerašnjeg izvještaja nije bilo promjena.

⁶⁹ Točke su dio izvornika.

– JZna granica: VRS bi mogla da se vrati na stare granice (Ripač i Pritoka zauzeta), ali niko to ne može potvrditi. Vode se borbe oko Grabeškog platoa.

Šta će biti sledeće? Da li će VRS da se zaustavi ili će nastaviti i ući u Bihać? To je pitanje na koje se svi boje da odgovore.

2. Bezbjednost:

2.1. Stranci: poduzete su sve mjere da se obezbjedi maksimum bezbjednosti ekipe: radio kod kuće, delegaciji i skloništu. Sklonište snabdjeveno sa čebadima, hranom, vodom, medicinskom opremom... Kretanje automobila ograničeno prema potrebama i mogućnostima.

Uslovi nisu toliko loši kao što se očekivalo. Tek je malo zategnuto, ali podnošljivo. Upoređujući sa onim što je rečeno u medijima situacija nije toliko teška kao što se mislilo i toliko složena kao što se kaže (blokada UNPROFOR-a od prije mjesec dana bi takodje mogla biti dio ove medijske propagande).

Više brinemo za lokalno osoblje u slučaju pogoršanja situacije.

Kancelarija MKCK u Bihaću svakodnevno šalje izvještaje o stanju u C. Krajini, sa težištem na vojnoj situaciji. Posebno je interesantno da oni predlažu da se upotrijebe snage NATO da bi se potisnule srpske snage SVK sa područja Gate, jer snage UN za to nemaju mandat. Cijenimo da se na području Gate može očekivati dejstvo NATO-a (vjerovatno vazdušni napad). Ovo predlažu jer bi se navodno pogoršala humanitarna situacija. To u svakom slučaju izlazi iz okvira delatnosti MKCK.

U izveštajima (sve nije predviđeno) detaljno opisuju humanitarnu situaciju, stanje sa izbjeglicama, količinama hrane, zaliham, mogućnostima humanitarnih organizacija, stanje ugroženih kategorija lica u Bihaću i drugim mjestima itd. Prema ovim pokazateljima stanje je 'alarmantno' što će vjerovatno imati uticaja na UN i NATO da požure sa svojim odlukama.

Povodom svega ovoga MKCK Zagreb je u kancelarijama u Bihaću, Kninu, Vojniću i Banja Luci naredio mjere pripravnosti, jer se može očekivati vazdušni napad (depeša od 19. 11. 94.): 'U petak smo odlučili da tokom vikenda imamo 24. časovni stand-by (pripravnost) u radio sobama. Ova mjera će biti dalje razmotrena u ponedjeljak 21. 11. Zato nastavimo kako je odlučeno i molimo vas da nemojte jednostrano otkazivati dogovoreno jer to stvara konfuziju. Danas 19. 11. u 16.30 časova izveden je još jedan avionski napad, ovaj put na Cazin. SB UN trenutno razmatra mogućnost i najvjerovatnije proširenje zone zabrane letova unutar Hrvatske. NATOV odgovor se može očekivati rano ujutro. (RSK).

Ostanite na prijemu i budite pažljivi povodom mogućeg (fall-out) (riječ nam je nepoznata ali vjerovatno je riječ o mogućem vazdušnom udaru NATO-a) i reperkusija koje bi ovo mogla imati u vašim oblastima.'

Načelnik
general-major
Zdravko Tolimir

M.P.⁷⁰

*IzvorNIK, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4043.*

⁷⁰ Prijemni pečat: Brzjav br. 5748, primljen 21. 11.; potpis nečitak.

1991., studeni 20.

Petrova Gora

Izviješće 21. korpusa GŠ SVK o blokiranju snaga UNPROFOR-a kao odgovor na moguće zrakoplovne napade NATO-pakta zbog napada srpskih snaga na zaštićenu zonu Bihać

Republika Srpska Krajina
Komanda 21. korpusa
str. pov. br. 2755/5
20. 11. 1994. godine
Petrova gora

Redovni borbeni izveštaj,
dostavljam.-

GŠ SV RSK – IKM
K o r e n i c a

1. Neprijatelj:

i dalje ustaške snage vrše pojačano izvidanje i osmatranje naših položaja i uređuju svoje položaje u liniji i van linije razdvajanja.

Provokativnih dejstava nije bilo.

Snage 5. K ABiH i dalje uporno brane reone – položaje i sprečavaju snage NO AP ZB u daljnjim prodorima.

2. Naše snage:

izvršavaju postavljene zadatke po planu angažovanja sa težištem na inž. uređenju položaja prema RH i podršci snaga NO AP ZB. U toku dana lakše su ranjena naša 2 borca iz sastava iv. 11. pbr. Nakon med. obrade pušteni su kući.

Moral boraca obezbeđuje izvršenje zadataka.

Stanje bezbednosti zadovoljava i u funkciji je izvršavanja postavljenih zadataka, bez obzira na usložavanje situacije.

Snage određene za blokadu Unprofor-a angažovane su po planu i sprečile su izvlačenje snaga Unprofora-a iz z/o.

Izvršena je promena vatrenih položaja artiljerije i reona razmeštanja OMJ iz mera predostrožnosti zbog mogućih vazdušnih udara avijacije NATO. Također smo stavili sistem PVO u najviši stepen pripravnosti.

3. Odlučio sam: i dalje imati sistem PVO u najvišem stepenu pripravnosti, preduzeti sve mere PVZ jedinica u cilju umanjenja efekata vazdušnih udara avijacije NATO pakta, sprečavati izlaženje snaga Unprofor-a iz zone odgovornosti i vršiti podršku i PoB snaga angažovanih po planu komande "PAUK".

4. Molimo hitnu popunu sa pogonskim gorivom.

komandant
pukovnik
Veljko Bosanac

M. P.⁷¹

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4121.

9

1994., studeni 20.

Redovno borbena izvješće 2. KK VRS Glavnom štabu VRS o borbama na prilazima Bihaću

Komanda 2. k k
str. pov. br. 2/1-332
20. 11.1994. g

Redovni borbeni izvještaj
(stanje u 18, 00 časova)

Glavnom štabu vojske RS
(1. kk, vi pvo, gš rsk, na znanje)

1. Neprijatelj na sjeverozapadnom delu ratišta i dalje uporno brani objekte Grmuški plato, Kosić, kasarnu Grabež i Alibegovića kosu.

Posebno žilav otpor pruža na pravcu M. Skočaj – Žegar – Bihać. Na glamočkom pravcu neprijatelj i dalje grupiše snage ispred prednjeg kraja i vrši utvrđivanje. Borbeno djeluje artiljerijom i vrši izvidanje.

2.a) Na sjeverozapadnom delu ratišta po prelazu r. Una kod Egeljića Mosta zauzele su Kobiljnjak, čime su stvorile mostobran na koji je ubačeno dva bataljona, a još jedan u gotovosti za ubacivanje. Jedan bataljon prebacuje se iz rejona Ivanjska u s. Šabići. Jedinice TG-2 nisu imale uspeha a o položajima TG-3 nemamo još podataka.

Na pravcu M. Skočaj – Žegar – Bihać naše snage postigle su početne uspehe što im obezbeđuje osnov za dalja dejstva.

b) Na j/i delu fronta naše jedinice vrše utvrđivanje i budno prate sve aktivnosti neprijatelja.

3. U posjeti komandi 2. kk boravio potpredsjednik RS dr. Nikola Koljević sa generalpotpukovnikom Milanom Gverom.

4. Stanje borbenog morala obezbeđuje izvršenje narednih borbenih zadataka. Posebno uspesi koje postižu u izvršavanju zadataka kao i čestitka komandanta GŠ RSK novi su podstreci za još veće napore i zalaganja.

5. Vanrednih događaja nije bilo.

⁷¹ Prijemni pečat: Brzjav br. 1928, primljen 20. 11.; potpis nečitak.

6. Pozadinsko obezbeđenje funkcioniše dosta dobro uz poznate poteškoće, nedostatak obuće, odeće kao i poteškoće oko zbrinjavanja povređenih i obolelih.

U obilasku jedinica i komandi 2. kk, radi sagledavanja problema i pružanja pomoći bila je ekipa 14. pozadinske baze sa pukovnikom Škondrićem.

7. U toku dana imali smo 1 poginulog i 14 ranjenih boraca.

8. Cenimo da će se neprijatelj i dalje odsudno braniti na linijama povlačenja a posebno na zadnjim položajima ispred grada Bihaća.

k o m a n d a n t

general – major

Grujo Borić

M. P.⁷²

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4284.

10

1994., studeni 21.

Knin

Obavijest Uprave javne bezbednosti MUP-a RSK Brigadi MUP-a o slanju dodatnog pojačanja od 100 ljudi te da snage Republike Srpske 22. 11. pripremaju završni napad na Bihać

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA

ŠIFRIRANO "D.D."

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

UPRAVA JAVNE BEZBEDNOSTI

Broj: 08/ 3-2-6-7021/1-94

Knin, 21. 11. 1994. god.

BRIGADI MUP – RSK
n/r KARNA DRAGANA

Dana 22. 11. 1994. godine do 12 časova stići će vam pojačanje od 100 ljudi. Ciklusno odmarajte ljudstvo.

Združene snage Republike Srpske dana 22. 11. 1994. godine u jutarnjim časovima planiraju odsutni udar na Bihać.

M. P.⁷³

v. d. MINISTAR
Nebojša Pavković,[v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 283.

⁷² Prijemni pečat: Brzovav br. 5743, primljen 20. 11.; potpis nečitak.

⁷³ Prijemni pečat: Brzovav primljen 21.11., predao Juzbašić, primio Korać.

1994., studeni 27.

Oštrej – Petrovac

Dnevno izvješće Komande 2. KK VRS postrojbama koje sudjeluju u napadu na zaštićenu zonu Bibač o borbama i odbijanju 5. korpusa Armije BiH da potpiše predaju te nedostatku materijalnih sredstava za nastavak napada

Republika Srpska
VOJSKA REPUBLIKE SRPSKE
KOMANDA DRUGOG KRAJIŠKOG KORPUSA
Oštrej – Petrovac

PREPIS

Str. pov. br. 13-487

Datum: 27. 11. 1994. godine

Dnevnu informaciju, dostavlja. –

Dostaviti: 1., 3., 9., 11., 15., 17., 1. Novigradskoj, 2. studentskoj i 1. Srpskoj brigadi, 2. map, 2. lap PVO, 2. inžp, 2. bv., 2. bvp, 2. Snb, 2. IDOd, CVŠ i KS.-

Na sjeverozapadnom djelu fronta neprijatelj je juče uporno branio posednute položaje i ispred prednjeg kraja postavio minsko – eksplozivne i druge prepreke. Uporno je branio zaposjednute položaje i u odnosu na prethodni dan nije bilo pomjeranja linije.

Neprijatelj nije borbeno djelovao na jugoistočnom djelu fronta. Ispred prednjeg kraja 5. lpbr primjećeni su pokreti njihovih manjih grupa.

Na sjeverozapadnom djelu ratišta juče su naše jedinice duž cijele linije fronta izvodile ofanzivna dejstva, ali zbog jakog otpora neprijatelja, linije nisu znatnije pomjerene. U potpunosti je očišćeno s. Privilica, a borbe i dalje traju.

Naše jedinice na jugoistočnom djelu fronta intenzivno su utvrđivale položaje. 5. lpbr je uspostavila neposredni spoj sa lijevim susjedom (7. mtbr) i radila na utvrđivanju položaja i organizaciji sistema vatre.

Ispred prednjeg kraja 9. lpbr vršeno je izviđanje i izrada minsko – eksplozivnih prepreka.

Situacija na teritoriji je bez promjena, i nastavljena je aktivnost civilnih struktura na prikupljanju potrebnih MS za borce. U opštinama u zoni odgovornosti korpusa sprovodi se domobilizacija v/o kako bi zamjenili nastradale u dosadašnjoj borbi.

Stanje morala i bezbednosti je na potrebnoj visini i obezbjeđuje uspješno izvršavanje borbenih zadataka, bez obzira na umor i neprestane pritiske međunarodne zajednice koja svim sredstvima pokušava da spriječi uništenje 5. korpusa tzv. ABIH i onemogući realizaciju našeg zacrtanog cilja.

Uprkos ultimatumu komande snaga VRS na Bihaćkom ratištu upućenog muslimanima da se predaju, sinoć do 20,00 časova, njihov uzaludni otpor se nastavlja bez ikakvih izgleda na uspjeh. Čak je i komandant snaga Unpropfora u BIH general Majkl Rouz izjavio da Ujedinjenje nacije i NATO neće vojno intervenisati u borbama u Bihaću, osim u slučaju ako budu ugroženi civilno stanovništvo i pripadnici Unprofora, odnosno da muslimanska vlada u Sarajevu treba da se oslobodi iluzija u tom smislu.

Sagledavši situaciju na cjelokupnom frontu u bivšoj BiH a posebno na Bihaćkom djelu fronta muslimanska strana predlaže prekid neprijateljstava na određeno vrijeme, dok naša strana s pravom inzistira na postizanju sporazuma o potpunom završetku rata.

Pozadinsko obezbeđenje funkcijoniše uz poznate poteškoće. Osjeća se velik nedostatak municije, a naročito većih kalibara kao i motornog benzina, što može znatno usporiti i izvršenje borbenih zadataka ako se odmah ne rješi na adekvatan način.

Na osnovu raspoloživih činjenica cjenimo da će neprijatelj i dalje pokušati da zadrži naše snage na sjeverozapadnom djelu fronta izvodeći odsudnu odbranu na linijama na kojima se sad nalazi.

Isto tako na jugoistočnom djelu fronta očekivati je demonstraciju vojne sile ispred prednjeg kraja naše odbrane, kao i dalje doljetanje i dejstvo NATO avijacije u zoni odgovornosti našeg korpusa.

POMOĆNIK KOMANDANTA ZA MVPP

p u k o v n i k

Marko Galić

M.P.⁷⁴

Tačnost prepisa tvrdi i ovjerava
referent u organu za MVPP
Radivojša Mara, [v.r.]

*Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4284.*

12

1994., studeni 28.

Petrova Gora

Izvešće Komande 21. korpusa IKOM Korenica GŠ SVK o angažiranju ljudstva i materijalno-tehničkih sredstava u napadu na zaštićenu zonu Bibac

KOMANDA 21. KORPUSA

Str. pov. br. 2697/116

28. 11. 1994. godine

Petrova gora

VOJNA TAJNA

STROGO POVERLJIVO

ŠIFROVANO

Angažovanje snaga i sredstava
u operaciji "POTEZ", izveštaj

GŠ SV RSK – IKM

KORENICA

Na osnovu Zapovesti Komandanta GŠ SV RSK za operaciju "POTEZ" i naknadnog angažovanja ljudi i SRT po usmenim i pismenim naredjenjima K – dant GŠ, ukupno je iz 21. K. do 18.00 časova 28. 11. 1994. godine angažovano

1. LJUDI

– Komanda 21. Korpusa

9

– 11. pbr

359

⁷⁴ Okrugli pečat: Komanda 5. MTB.

– 13. pbr	215
– 19. pbr	219
– 21. GrOd	1.317
– 75. mabr	145
– 75. mpoad	14
– 75. inžb	24
– 21. ipod	60
– 21. okb	12
– vod ABHO/21. K	5
– 85. PoB	43
UKUPNO ANGAŽOVANO :	2.422 čoveka

2. VAŽNIJIH BORBENIH SREDSTAVA

– Tenkova	27	
– BVP	6	(+4 u gotovosti)
– OT M60	2	(+4 u gotovosti)
– Top 130 mm	12	
– Top 76 mm B-1	6	
– Haubica 122 mm	4	
– Haubica 105 mm	6	
– PO top 76 mm ZIS	1	
– VBR “PLAMEN”	2	
– PO top 100 mm T-12	2	
– VBR “OGANJ”	1	
– LRL 128 mm	6	
– MB 120 mm	6	
– MB 82 mm	5	
– PAT 20/3 mm	3	
– BOV 20/3 mm	3	
– PAT 20/1	6	
– Inžinjerijskih mašina	9	

3. Sve snage i sredstva angažovana su prema planu Komande “PAUK”, izuzev snaga i sredstava 13. pbr koja se angažuju po planu IKM GŠ SV RSK.

MN/DP

K O M A N D A N T

p u k o v n i k

Veljko Bosanac

Za⁷⁶[v.r.]

M. P.⁷⁵

Izvornik, strojopis, ćirilica

HR-HMDCDR, 4., str. pov. 1008/1994.

⁷⁵ Okrugli pečat: Komanda Kordunaškog korpusa.

⁷⁶ Potpis nečitak.

1994., prosinac 2.

Izvješće Komande 2. KK VRS Glavnom štabu VSK o napredovanju brvatskih snaga na livanjsko – glamočkom pravcu te srpskih snaga na krupsko – bihačkom pravcu

Komanda 2. k.k
str. pov. br 2/1-344
02. 12. 1994. godine

Redovni borbeni izvještaj
– stanje u 18.00 h -

gs vrs

/1. kk, vipvo, gš vrsk na znanje/

1. Na livanjsko – grahovskom pravcu ustaše su, koristeći dominantne visove Maglaj, M. Samar, M. Sokolac, V. Sokolac, Žrvanj neprekidno granatirale položaje 9. lpbr duž komunikacije s. Sajković – s. Gubin i Vrbica – Čelebić. Ispalio je preko 1000 granata. Pješadijske napade nije ispoljavao.

Na livanjsko – glamočkom pravcu, po položajima 5. lpbr, u rejonu Koričine ispalio je preko 500 projektila, a u rejonu Skadimovca je pokušao artiljerijsko pješadijski proboj u čemu nije uspio.

Na krupsko – bihačkom pravcu na svim linijama dodira neprijatelj se grčevito brani.

2. Naše snage na pravcu Vrbina – Čelebić uspijevaju održati stare položaje.

Na pravcu Sajković – Čaprazlije stanje je stabilizovano, linija pomjerena za oko 2 km naprijed i sada je u nivou škole u s. Gubin, /tt 709/.

Na livanjsko – glamočkom pravcu nije bilo pomjeranja crta odbrane.

Na pravicima u prilazu Bihaću naše jedinice su nastavile sa ofanzivnim b/d. Linije se postepeno pomjeraju jer se neprijatelj grčevito brani. Najčešći okršaji su vođeni u rejonu Graheza i mostobrana Krupa na Uni. Planirani prvi pokušaji prelaska r. Une u reonu Bužimnica, jedinice vrše pripremu za nastavak planiranih dejstava.

3. Stanje na teritoriji je pod kontrolom. Dana 1. 12. 1994. g. ekipa iz komande 2. kk je obišla Novi Grad i prisustvovala sjednici ratnog predsjedništva. Isto je konstituisano, a za predsjednika izabran potpredsjednik SO-e. Takođe je 1. pb[r] Novi Grad upoznata sa ratnim propisima, organizacijom i nadležnošću vanrednih vojnih sudova, a brigadi su predati propisi i drugi materijali koji regulišu ovu problematiku.

4. Stanje morala zadovoljavajuće.

5. Vanrednih događaja nije bilo.

6. PoOb izvršava svoje zadatke. Osjeća se nedostatak municije svih kalibara.

7. Gubici, 1 poginuo /9. lpbr/, 21 ranjen od čega 3 teže.

U 5. lpbr oštećen je jedan top 20/3 mm.

8. Očekujemo i dalje upornu i grčevitu odbranu neprijatelja na prilazima Bihaću, a na glamočkom i grahovskom pravcu pojačane artiljerijsko – pješadijske napade.

k o m a n d a n t
p u k o v n i k
Radivoj Tomanić

M. P.⁷⁷

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 4., str. pov. 2. 12. 1994.

14

1994., prosinac 5.

Izješće Komande 2. KK VRS Glavnom štabu VSK o prodoru brvatskih snaga na kupreškom ratištu

Komanda 2. krajiškog korpusa
str. pov. br. 2/1a350
05. 12. 1994. godine

Glavnom štabu vojske SVK
v r l o h i t n o

U toku današnjeg dana ustaška vojska je uspela potisnuti naše snage na pravcu Čaprazlije – Sajković. Sa padom mraka ustaše su ušle u Sajkovce.

Preduzimamo mere za stabilizaciju odbrane na liniji Kazanac uz dovođenje snaga u toku noći 05/06. 12. 1994. godine, i uvođenje u borbu u jutarnjim satima 06. 12. 1994. godine.

Molimo vas da procenite situaciju / sagledate sve moguće posledice prodora ustaša i preduzmete hitne mere u toku noći da se ispolji dejstvo vaših snaga u bok ustašama.

Telefon za sadejstvo je 811 – 450, pukovnik Galić.

k o m a n d a n t
p u k o v n i k
Radivoje Tomanić

M.P.⁷⁸

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 6., str. pov. 5. 12. 1994.

⁷⁷ Prijemni pečat: Brzjav br. 4719, primljen 3. 12. 1994.; potpis nečitak.

⁷⁸ Prijemni pečat: Brzjav br. 6191, primljen 5. 12., potpis nečitak.

1994., prosinac 6.

Izvešće Komande 2. KK Glavnom štabu SVK o napadnim akcijama na bihačko-krupskom dijelu bojišta te pritisku brvatskih snaga na livanjsko-grahovskom bojištu

Komanda 2. krajiškog korpusa

Str. pov. br. 2/1-348

06. 12. 1994. godine

Redovni borbeni izvještaj

(stanje u 18,00 časova)

Glavnom štabu Vojske Republike Srpske

(km kkk, v i pvo, GŠ SVK na znanje)

1.- Na pravcu Livno-Glamoč neprijatelj je u toku celog dana dejstvovao artiljerijom po položajima 5. lbr i gradu Glamoč. Ispalio je oko 350 projektila raznih kalibara. Dejstvovao je iz pješadijskog naoružanja, ali nije pokušao napadom pešadije. Nije došlo do pomeranja linija dodira. Na pravcu Livno-Grahovo ispoljio je žestoko dejstvo po položajima 9. lpbr i naseljenim mestima. Nakon našeg žestokog pešadijskog napada bio je prisiljen na povlačenje sa okupiranih teritorija.

Na bihačko-krupskom pravcu balijske snage na svim prilazima Bihaća organizovano i uporno se brane. Naročitu upornost ispoljio je na objektima Debeljača, Ripačka Glava i Visibaba (tt 371). Upornu odbranu izvodi i na ostalim linijama. Dejstvuje uglavnom pešadijskim naoružanjem, naročito ručnim bacačima, tromblonima i bacačima ručnih bombi. Na krupskom ratištu dovodi snage iz dubine i ojačava linije odbrane.

2.- Naše snage na livanjsko-grahovskom pravcu ceo dan vodile su žestoke borbe, sa pojačanjem u ljudstvu i MTS uspele su konsolidovati odbranu i uz žestoku artiljerijsku pripremu ustaškim snagama naneti velike gubitke u ljudstvu, u MTS i velikim razaranjem grada Livna primorale su ih na povlačenje i odustajanje od ranije postavljenog cilja. Borbe su još u toku tako da nemamo precizne podatke u odnosu na jučerašnji položaj.⁷⁹

Na bihačko-krupskom ratištu izvodjene su ofanzivne borbe i dejstva. Na krupskom mostobranu ostvaren je manji pomak u proseku za 300 do 500 metara. Na grmuško-grabeškom ratištu nismo uspeli ostvariti napredovanje. Na bihačkom ratištu i dalje se vode žestoke borbe i naše napredovanje je minimalno sem ka s. Klokot, gde su naše jedinice izbile na 500 metara od istog.

3.- Stanje na teritoriji je stabilno i pod kontrolom. Na livanjsko-grahovskom pravcu stanje je normalizovano. Sve izbeglo stanovništvo je zbrinuto. Ulažu se naponi da se izbeglicama obezbede što bolji uslovi. Za sutra (7. 12.) u Grahovo dolaze predstavnici MKCK sa lekovima i čebadima.

4.- Vanrednih događaja nije bilo.

⁷⁹ U izvorniku napisano rukom.

5.a Stanje morala i bezbednosti je dobro. Na moral boraca i stanovništva pozitivno se odrazio naš protivnapad i potiskivanje ustaša sa okupirane srpske zemlje. Naša superiornost na bihaćkom ratištu i odlučnost da se 5. K tzv. A BiH uništi i razoruža ima veliki uticaj na moral boraca i naroda u zoni odgovornosti 2. KK. Molimo da se borcima dozvoli potpuno razoružavanje i uništenje balijskih snaga u Cazinskoj Krajini. Za to imamo snage i volje kao nikad do sada.

6.- Pozadinsko obezbedjenje funkcioniše sa poznatim teškoćama. Poseban problem čini nedostatak šatorskih krila obzirom da je kišno vreme.

7.- U toku dana imali smo 2 poginula borca, 3 teže i 20 lakše ranjenih.

8.- Balijske snage nastoje da po svaku cenu odbrane grad Bihać, a time sprečiti uništenje i razoružanje 5. K A BiH, što bi imalo bitno pozitivnog uticaja na moral celokupne tzv. A BiH. Ustaške snage zbog nedostatka municije i našeg žestokog odgovora nastoje pod izgovorom izvlačenja na početne položaje dobiti u vremenu za dalja dejstva ka Grahovu.

9.- Zahtev

Zbog uspostavljanja punktova, kontrole saobraćaja i održavanja puteva molimo da se precizira granica zone odgovornosti između 1. i 2. KK.

komandant
pukovnik
Radivoje Tomanić

M. P.⁸⁰

Izbornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 6., str. pov. 6. 12. 1994.

16

1994., prosinac 15.

Izvešće 15. korpusa Glavnom štabu SVK o jačini snaga i materijalno-tebničkim sredstvima koje su angažirali u napadu na zaštićenu zonu Bihać

Komanda 15. korpusa
Str. pov. br. 153-85
15. 12. 1994. godine

GŠ SVK – IKM-

Angažovanje ljudstva i MS u
b/d, izveštaj

1. U borbenim dejstvima prema snagama 5. K ABiH angažovane su sledeće snage i sredstva:

⁸⁰ Prijemni pečat: Brzovav br. 6219, primljen 6. 12. 94., potpis nečitak.

- 7. laka brigada: zona odgovornosti, desno Zverinjac, levo Srezište, širina fronta oko 9 km.
 - 11. pbr: zona odgovornosti, desno Jezerine, levo isklj. Pjevčevo Brdo, širina fronta oko 9 km.
 - 3. “m”br no zb: zona odgovornosti, desno Pjevčevo Brdo, levo isklj. Tržačka Raštela, širina fronta oko 3,5 km.
 - deo komande korpusa sa pj. pozadinskom bazom, deo korpusne artiljerije i jedinica PVO. U reonu L. P. Selo, Željava, Klopača.
- U zoni borbenih dejstava prema 5. K angažovano je ukupno 2815 v/o (286 starešina i 2529 vojnika).
- Pored ovih snaga u rejonu Mazin i Kršlje angažovano je još 30 v/o (3 starešine i 27 vojnika).

2. Od 2815 v/o (prema 5. K) angažovano je sledeće po elementima borbenog rasporeda:

- u komandama bataljona, brigada i korpusa s pj 259 v/o ili 9, 2 posto
- u borbenom delu (čete) 1891 v/o ili 67 posto
- i podršci (artiljerija, OMJ, jedinice PVO) – 419 v/o ili 14,9 posto
- a u pozadinskim delovima (do brigade) – 246 v/o ili 8,7 posto.

3. Broj angažovanih MS:

- tenkova ----- 13 kom.
- OZT ----- 6 kom.
- art. oruđa
- top 76mm zis ----- 7 (9).
- top 76mm b-1 ----- 2 kom.
- haubica 122mm ----- 4 kom.
- top 130mm ----- 3 kom.
- polk 9 k11 ----- 2 kom.
- samohotka 76mm ----- 4 kom.
- top 88mm ----- 1 kom.
- minobacači:
 - MB 120mm ----- 12 kom.
 - MB 82mm ----- 18 kom.
 - MB 60mm ----- 25 kom.

PA sredstva:

- top 20/3mm ----- 9 kom (*od toga 2 u KRŠLJI*)⁸¹
- “PRAGA” ----- 4 (jedna u Kršlji i jedna u Mazinu)
- BOV-3 ----- 3 (2 u Mazinu)
- S-2 M ----- 7 (1 u Kršlji i 4 u Mazinu)
- BST 82mm ----- 4 kom

4. U zoni b/d mobilisani su svi v/o (zona 103 pbr. i 37. pb.). U b/d nije uključeno 71 v/o (najviše greškom komandi, a u manjem broju zbog samovoljnog napuštanja jedinica).

Komande preduzimaju mere da se svi v/o pozovu u jedinice i angažuju na izvršenju borbenih zadataka. Obaveštavanje i privodjenje v/o je u toku.

5. Na radnu obavezu iz 103. pbr. i 37. pb otpušteno je 28 v/o, odnosno 213 iz svih jedinica korpusa o čemu smo vam dostavili izveštaj.

⁸¹ U izvorniku napisano rukom.

načelnik
štaba
pukovnik
Milan Djaković

M. P.⁸²

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 6., str. pov. 15. 12. 1994.

17

1994., prosinac 16.
[Knin]

Analiza utroška materijalno-tebničkih sredstava SVK u operaciji "Pauk" te plan nabavke istih za nastavak napada na zaštićenu zonu Bibać

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
GLAVNI ŠTAB
SRPSKE VOJSKE KRAJINE

Materijal za sednicu Vrhovnog saveta odbrane

16. decembar 1994. g.

Stanje i utrošci materijalnih sredstava

Predstavnici GŠ su na tematskoj sednici skupštine održanoj 04. 08. 1994. godine, detaljno izložili stanje materijalnog i zdravstvenog obezbeđenja SVK. Tom prilikom iznete su sve relevantne činjenice o složenosti ovog problema, a posebno nedostatka svih vrsta materijalnih rezervi SVK. Od toga dana, do danas, malo se šta promenilo na bolje, naprotiv, kod nekih sredstava stanje je postalo još kritičnije, a razlozi su:

* Krajem oktobra, po izvršenoj napadnoj operaciji 5. K. na RS, na ovom delu ratišta, Vojska RS se našla u veoma teškoj situaciji. Usudujem se reći da nismo pritekli u pomoć sa ljudstvom i MS, stanje bi bilo još složenije i sa nesagledivim posledicama, i

* Odlukom da se pređe u protiv ofanzivu, sa ciljem definitivnog vojničkog poraza snaga 5.K. prišlo se planiranju i realizaciji operacije, koja je još u toku.

Planirana operacija "Vojnički poraz 5.K" je veoma složena, u vojničkom smislu, i zahteva veliku količinu materijalnih sredstava.

Od materijalnih resursa do sada smo utrošili preko 6 miliona raznih ubojnih sredstava, od čega:

– šest miliona metaka pešadijske municije i sredstava za PoD;

⁸² Prijemni pečat: Brzjav br. 206, primljen 15. 12., potpis nečitak.

- 24.000 raznih mina za minobacače;
- 11.300 artiljerijskih granata;
- 4.700 granata za tenkovske topove;
- 110.000 zrna PA municije i
- 183 rakete.

To košta, prema nabavnim cenama VJ, 16 miliona ND. (Prilog broj 1)

Iz posebnih izvora snabdevanja dobili smo simboličnu količinu od 325.000 pretežno pešadijske municije (93 % pešadijska, a 7 % sve ostalo), što je svega 5 % u odnosu na ukupno utrošenu municiju (prilog broj 2).

Uočljivo je da je dobivena količina municije zanemariva u odnosu na utrošak. Posebno je kritično stanje artiljerijske municije i raketa.

Zbog potpuno potrošenih rezervi nekih vrsta municije, za njihovo znavljenje i za dalji nastavak operacije neophodna je nabavka sledećeg:

- 6 miliona metaka peš. municije i drugih UBS iz nadležnosti pešadije;
- 65.000 mina za minobacače;
- 11.500 metaka artiljerijske municije;
- 7.000 metaka za tenkovske topove
- 500.000 metaka za PA naoružanje i
- 5.100 raznih raketa (za VBR i samovođenih), videti prilog broj 3.

Za nabavku ovih sredstava trebalo bi obezbediti 31.423.000, – ND, što je 98 % od ukupno doznačenih sredstava SVK – e u toku ove godine, odnosno 209 % od materijalnih rashoda SVK u ovoj godini.

Samo za operaciju, ne računajući znavljenje RMR kritičnih vrsta municije, potrebno je:

- 5,8 miliona pešadijske municije;
- 65.000 mina za MB;
- 18.500 metaka za artiljerijsko naoružanje i tenkovske topove;
- 50.000 metaka za PA naoružanje;
- 5100 raketa za VBR i samovođenih raketa.

Cena ovih sredstava je 24.000.000 ND.

Za izvođenje operacije “PAUK” do sada je potrošeno 756 tona goriva pored redovne delatnosti (581 tona D – 2 i 175 tona MB) i 9 tona raznih maziva (prilog br. 4). Cena ovih derivata iznosi 1.635.000 – dinara.

Vidi se da je povećana potrošnja pogonskih sredstava u odnosu na redovnu za 30 – 40%. Rezerve goriva SVK su praktično na nuli;

Za potrebe realizacije zadatka “PAUK” izdavana su i osnovna sredstva.

Samo pripadnicima AP ZB dali smo 7.260 cevi raznog pešadijskog naoružanja, u vrednosti 12 miliona ND (11.890.000 dinara), prilog br. 5.

Za završetak operacije potrebno je nabaviti municiju, pa da 5. K bude definitivno vojnički poražen za dva meseca, i to:

- za pešadijsko naoružanje 9.055.314 kom.
- mina za MB 36.059 kom.
- za topove i haubice 16.964 kom.
- za tenkove i SO 7.191 kom.

– za PA naoružanje 164.022 kom., i
– raketa 275 kom. (vidi prilog 6)

Ukupni materijalni troškovi TOb (osnovna sredstva, municija, gorivo i mazivo) dosad koštaju 28.6 miliona dinara, a u daljem toku dejstava, pod uslovom da se operacija završi za dva meseca, mislimo da će koštati još 26 miliona ND.

Od strane MO do sada su nabavljena pogonska MC u količini koja ne zadovoljava ni potrebe redovne delatnosti jedinica SVK (prilog 7).

U vezi sa materijalnim obezbeđenjem SVK želim da istaknem i sledeće:

* Rezerve hrane SVK iznose 3 – 4 dana rata na nivou GŠ, a na nivou korpusa 7 – 10 dana. Od ukupno doznačenih sredstava za int. potrebe utrošeno je 68 %. U prilogu br. 8 prikazano je stanje nabavljane intendantske opreme, a u prilogu br. 9 nabavljanje artikli hrane u 1994. godini.

Pri izradi finansijskog plana za 1994. godinu, SVK je iskazala najosnovnije potrebe, tako da je predložen plan za iznos od 336.769.000 dinara. Zbog nemogućnosti države da financira te zahteve, plan je rebalansiran na iznos od 213.950.045 dinara, a potom na iznos od 680.391.100 dinara ili 20 % od planiranih potrebe.

Uz puno razumevanje uzroka smanjenja predloženog plana moramo shvatiti da se sa tako malim sredstvima ne mogu izvršiti zadaci i održavati borbena gotovost jedinica.

Do 12. 12. 1994. godine iz budžeta je za Vojsku uplaćeno ukupno 430.735.907 dinara ili 63,95 % od rebalansiranog plana (a zaršava se godina), od čega MO – 110.210.218,25 dinara ili 25,63 %, a GŠ 32.525.689 dinara ili 74,36 %.

Ukupne neizmirene obaveze prema snabdevačima Vojske iznose preko 4,7 miliona dinara, dakle veoma izražena nelikvidnost što stvara dodatne probleme, jer već neka preduzeća najavljuju prekid snabdevanja zbog neplaćanja računa.

Plate profesionalnih vojnika još nisu isplaćene za novembar, za šta je potrebno 1.750.000 dinara uz veoma nisku vrednost boda (prosečna plata 181 dinar). Takođe nije izvršena isplata naknada rezervnom sastavu i vojnicima na odsluženju vojnog roka i za to je potrebno 3.137.305 dinara (prosek primanja 94 dinara za v/o i 20 dinara za vojnike), što ukupno iznosi 4.887.306, – dinara.

Poseban problem predstavlja nemogućnost isplate jednokratne novčane pomoći u smrtnim slučajevima i slučajevima oštećenja organizma, za šta je potrebno 140.000 dinara. Reagovanja porodica poginulih i invalida su izuzetno nepovoljna.

Od ukupno doznačenih sredstava iz budžeta GŠ (32.095.689 dinara), utrošeno je za lične rashode 59,68 % a za materijalne rashode 40,32 %. Prosečno mesečno je doznačeno 2,6 miliona dinara ili 66,87 dinara mesečno po vojniku. Materijalni rashodi po vojniku za ceo period od 01. 01. do 12. 12. 1994. g. iznose 376,14 dinara. (detaljnije u prilogu br. 10)

Poštovana gospodo poslanici, GŠ SVK u sastavu sa MO, blagovremeno je sačinio Predlog finansijskog plana za 1995. godinu na ukupan iznos potrebnih sredstava od 237.360.556 dinara u varijanti MIR, a u varijanti RAT 376.195.231 dinara.

Pre toga potrebno je da se hitno obezbede novčana sredstva za financiranje stvarnih obaveza do kraja ove godine, kao i za početno financiranje u narednoj godini dok se ne usvoji Budžet. Ako se ovo ne može obezbediti, potrebno je hitno sagledati mogućnost obezbeđenja materijalnih sredstava za operaciju "PAUK".

Napominjem da u slučaju totalne agresije na RSK SVK nema potrebne rezerve municije, goriva, odeće, obuće i artikala hrane.

Takođe predlažem da se iznađu mogućnosti izmirenja obaveza putem kompenzacije, cesije i asignacije, za šta je potrebna puna saradnja svih ministarstava, a posebno odbrane i financija. Isto tako, moramo uložiti napore da zajednički doradimo neophodnu pravnu regulativu za varijante rata i mira, pošto nije donet veliki broj propisa koje je trebalo doneti iz oblasti Zakona o odbrani i Zakona o Srpskoj Vojski Krajine.

Prilozi:⁸³

- Prilog 1: “Preglad utrošene municije od strane jedinica angažovanih u operaciji “PAUK”.
- Prilog 2: “Pregled MS dobivenih posebnom linijom snabdevanja preko grupe “PAUK”.
- Prilog 3: “Pregled potrebnih količina kritične municije”.
- Prilog 4: “Pregled izdatog goriva i maziva”.
- Prilog 5: “Pregled izdatih osnovnih sredstava za potrebe operacije “PAUK”.
- Prilog 6: “Pregled potrebnih količina municije za završetak operacije PAUK”.
- Prilog 7: “Pregled MS nabavljenih od strane MO RSK za potrebe vojske u novembru i decembru ove godine”.
- Prilog 8: “Pregled nabavljenih InMS u 1994. g. – OPREMA”.
- Prilog 9: “Pregled nabavljenih InMS u 1994. g. – HRANA”.
- Prilog 10: “Realizacija finansijskog plana SVK”.

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR., 2., kut. 371.

18

1994., prosinac 18.

Izvešće Komande “Pauk” Glavnom štabu SVK o situaciji na bojištu u napadu na zaštićenu zonu Bibać te novim pravcima napadne akcije

Republika Srpska Krajina
Komanda “Pauk”
Str. pov. br. 187-6/3
18. 12. 1994. godine

GŠ SVK

Redovni borbeni izveštaj

Karta: 1:50.000 listovi, Karlovac 3 i 4

⁸³ Prilozi su izostavljeni.

1. Neprijatelj je ojačao snage u rejonu Prokresa – Sejdinova Kosa, snagama koje su se izvukle iz V. Kladuše i Plazikura. Ove snage se cene na 250 vojnika, koji stalno izgradjuju nova utvrđenja.

IKM 505. i 506. brigade nalazi se pokraj puta V. Kladuša-Vrnograč u mestu Kosa u neposrednoj blizini džamije i stare osnovne škole.

U toku dana neprijatelj je pokušao protivnapad na Jelinjak ali bez uspeha.

2. U toku dana nisu izvodjena b/d. Izvršena su komandantska i komandirska izvidjanja, pregrupisanje snaga i priprema za dalja dejstva. Gubitaka nije bilo.

3. Odlučio sam: produžiti napad glavnim snagama pravcima: s. Dizdarevići – s. Husidići-grad i tt. 218 Dizdarevića Brdo a pomoćnim snagama na pravcima: Hegića Glavica – Gladno Brdo – Podzvizd i Barake – Kantarevac.

Cilj: otseći i razbiti snage neprijatelja na pravcima napada i u zahvatu komunikacije V. Kladuša – Podzvizd, stvoriti uslove za dalja dejstva na pravcima: Todorovo i Vrnograč. Istovremeno obezbediti krila i bokove i razbiti eventualne p/n na pravcima: Pećigrad – Mala Kladuša i Podzvizd – Rajnovac.

Gotovost veza u 05,00 časova 19. 12. 1994. godine.

Gotovost za napad u 06,00 časova 19. 12. 1994. godine.

komandant

general-major

Mile Novaković M. P.⁸⁴

Izvornik, strojopis, latinica

HR-HMDCDR, 6., str. pov. 18. 12. 1994.

19

1995., siječanj 6.

Obavijest Komande 15. pješачke brigade SVK podređenim postrojbama o trenutnoj situaciji na bojištu te razlozima zastoja u napadnoj akciji na zaštićenu zonu Bihac

KOMANDA 15. pbr.

Pov. br. 2

06. 01. 1995. godine

Informacija o aktuelnim pitanjima

– Dostavlja-

KOMANDI – JEDINICI – II pb.

1. Kod boraca se ispredaju razne priče o Bihacu šta će biti i kako će biti. Operacija za Bihac i slom 5. korpusa je u zastoju zbog ratišta na grahovsko-glamočkom pravcu. Dok se ovo ratište

⁸⁴ Prijemni pečat: Brzjav br. 202, primljen 18. 12., potpis nečitak.

smiri nastavlja se akcija za Bihać i slom 5. korpusa. Dakle, ne odustaje se od Bihaća. Dostignuti položaji moraju se maksimalno čvrsto držati, posebno na pravcu naše brigade, jer sa naših položaja najpozitivnije su šanse dalje za Bihać, zato se ne smijemo pomjeriti ni stope nazad. Pucanje naše linije ne smije se dozvoliti po bilo koju cijenu, jer bi sve postignuto, posebno naše uklinjenje totalno propalo, a da se ne govori kolike bi bile katastrofalne posljedice proboja naše linije bilo gdje. U dosadašnjem oslobađanju teritorije najviše je postignuto na pravcu dejstva naše brigade, na čemu nam je dato priznanje i to je jedan od elemenata koji nas obavezuje na čvrsto držanje linije i spremnost za pokret naprijed.

2. Pojava samovoljnog napuštanja položaja, od strane pojedinaca, su sve učestalija pojava. To izaziva slabljenje linije i češća ranjavanja i pogibije boraca. Odgovornost za naše gubitke u prvom redu snose dezerteri i svi oni drugi koji izbjegavaju borbenu liniju, jer neprijatelj djeluje upravo tamo gdje je slaba linija odbrane. Svi bjegunci ubuduće će se upućivati na druga najteža ratišta i najstrožije biti kažnjeni za ranjavanje i pogibiju naših boraca jer su isti neposredno odgovorni za ovo.

3. Svjesni smo situacije u kojoj se nalazimo vezano za čvrsto držanje dostignutih linija odbrane, kao i izuzetno velikih problema oko odmaranja boraca i posjeta porodicama. Omogućiće se kraće vrijeme oko 3-5 dana za odmaranje i posjeta porodicama za do 10% boraca u smjeni. Ali se prije toga moraju prikupiti svi bjegunci i drugo nedovoljno angažovano ljudstvo brigade u prvom redu iz pozadine da se ojačaju borbene linije i omogući brojnije odmaranje boraca sa prve borbene linije. Očekujemo povratak naše čete sa grahovskog ratišta koja će se poslije kraćeg odmaranja uključiti i ojačati naš borbeni poredak kao i odmaranje uvećanog broja boraca. O svim dogovorenim pojedinostima vezano za odmaranje i posjete porodicama boraca bićete obavješteni preko starješina jedinica.

4. Vezano za omogućavanje odvoženja preostalog prikupljenog pokućstva za porodice boraca, obezbjeđićemo preko opštine, jer je to u njenoj nadležnosti, da se odveze preostali dio i to samo ono što se odnosi na pokućstvo, u prvom redu šporeti na drva, kauči, posteljina, posude i druge stvari iz domena pokućstva, dok vožnja mašina, priključaka i drugih stvari van pokućstva neće se dozvoliti. Dozvoliće se da po jedan borac iz voda bude u pratnji stvari, da bi iste stigle na pravu adresu.

Pojedinačni zahtjevi i obraćanja, za izvoženje potrebne robe, se zabranjuju.

5. Glasine koje se čuju kod boraca da su linije naše odbrane na Grabežu slabe nisu tačne. Priželjkivanje boraca kao i širenje glasina da će naša brigada preći na naše stare položaje u Pritoci i drugim mjestima su neosnovani za sadašnju situaciju i od toga za sada nema ništa.

6. Na grahovskom ratištu postignuti su dobri uspjesi. Naša četa koja je još tamo na ratištu, otišla je besprijekorno i tamo postigla vidne rezultate. Prvi su krenuli u napad, zarobili petnestak ustaša, jedan VBR i određen broj drugih borbenih sredstava o čemu nemamo pojedinosti. Obavješteni smo da je u svim akcijama koja je izvodila na pomenutom ratištu služila za primjer drugima. Očekujemo povratak ove čete.

7. U provođenju dodatnih obaveza i naređenih zadataka tražimo odgovornost komandira odjeljenja, komandira vodova i četa, komandanata bataljona i ostalog starješinskog kadra posebno u čvrstom držanju odbrambene linije, zaštiti ljudskog života, provođenje rada i discipline u jedinicama, doslednom provođenju odmaranja boraca i drugim pitanjima.

Sa ovom informacijom upoznati sve borce.

MP/VĐ

KOMANDANT
pukovnik
Ratko Škrbić, [v.r.]

Izvornik, strojopis, latinica
Republika Hrvatska, Glavni stožer Hrvatske vojske, 1995.

20

1995., veljača 17.

Oštrelj – Petrovac

Poziv na sastanak Komande "Pauk" zapovjednicima korpusa i predstavnicima GŠ VRS i SVK radi analize zastoja u napadu na zaštićenu zonu Bibač

Republika Srpska
VOJSKA REPUBLIKE SRPSKE
KOMANDA DRUGOG KRAJIŠKOG KORPUSA
Oštrelj-Petrovac

Broj: Str. pov. broj: 3-30

Datum, 17. 02. 1995. godine

VRLO HITNO !

GLAVNOM ŠTABU VRS

(na ličnost NŠ)

Koordinacija procene daljih

b/d, na znanje,

dostavlja.-

Od Republike Srpske Krajine Komande "PAUK" dobili smo akt str. pov. br. 197-170 od 16. 02. 1995. godine, sa kojim poziva na sastanak radi dalje koordinacije i procene b/d sledeće ličnosti:

- Komandanta GŠ SVK
- Komandanta 21., 15., 39. korpusa SVK i
- Komandanta 2. KK VRS

1. U aktu navode da b/d sa 5. K vremenski traju više od tri meseca, a da još nismo osvojili veći deo teritorije, niti je 5. K. vojnički poražen.

Zbog vrlo složene vojno-političke situacije, a u cilju što bržeg slamanja 5. K neophodan je dogovor najodgovornijih komandanata u cilju procene i donošenja zaključaka za dalja b/d.

2. Predlažu da se sastanak održi 19. 02. 1995. godine, u 10,00 časova, u Komandi "PAUK" u s. Široka Rijeka.

3. Smatramo da bi ovom sastanku trebao lično prisustvovati i predlažem da istom prisustvuje predstavnik GŠ VRS.

KOMANDANT

pukovnik

Radivoje Tomanić, [v.r.]

M. P.⁸⁵

Preslika, strojopis, latinica

Preslika u posjedu priređivača

21

1995., ožujak 1.

Petrinja

Zahtjev SO Petrinja Ministarstvu odbrane RSK da analizira događaje na ratištu u zapadnoj Bosni, gdje je petrinjska brigada imala velike gubitke, te odgovori na pitanja o gubitku teritorija od 1992.-1994.

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
SKUPŠTINA OPŠTINE PETRINJA

Broj: 01-145/95.

Petrinja, 01. 03. 1995.

VLADA REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE
K N I N
MINISTARSTVO ODBRANE
n/r gosp. Rade Tanjga

M. P.⁸⁶

Predmet: Zahtjev za realizaciju

Odluke broj: 01-144/95.

Dana 28. 02. 1995. godine održana je 4. vanredna sjednica Skupštine opštine Petrinja. Zahtjev za održavanje sjednice u skladu sa Poslovníkom, Predsjedniku Skupštine uputilo je 18 odbornika svih stranaka i partija, sa predloženim dnevnim redom i to:

1. Analiza događaja na ratištu Zapadne Bosne
2. Analiza poduzetih mjera u svrhu pravovremene odbrane područja opštine Petrinja.

Prva tačka dnevnog reda definisana je na osnovu tragedije boraca 31. p. br. na ratištu Zapadna Bosna i to po treći put. Naime, borci ove brigade od 11-og mjeseca 1994. godine do kraja

⁸⁵ Okrugli pečat: Komanda 2. krajiškog korpusa.

⁸⁶ Prijemni pečat: RSK, Ministarstvo odbrane, br. 156-3, primljeno 15. 3. 1995.

februara ove godine, stradali su tri puta. Brigada je izgubila 5 boraca – poginuli, 26 boraca je nestalo, a prema još nepotpunim podacima, više od 20 ih je ranjeno.

Briga o porodicama poginulih, nestalih i ranjenih boraca je obaveza društva, no odbornici su u svojim diskusijama i donijetim odlukama konkretno zatražili i odgovore na brojna pitanja koja im predstavnici civilnih organa vlasti nisu mogli dati, kao ni prisutni predstavnici Srpske vojske Krajine. Naime, sjednici Skupštine nije prisustvovao K-dant 31. p.br. već Načelnik štaba brigade, a nije imao ovlaštenja Komandanta, prema vlastitoj izjavi da prisutne upoznaje sa pojedinostima tragedije u Brezovu Polju – Zapadna Bosna, dana 23. 02. 1995. godine, u kojoj je jedan borac poginuo, a 22 se vode kao nestala.

Načelnik štaba je iznosio svoje mišljenje o uzrocima tragičnih događaja, jer kompletna analiza i izvještaj o istima, prema izjavi Načelnika, još nije sačinjena.

Sjednici je prisustvovao Komandant 39. Korpusa SVK i predstavnik Korpusa za moral i vjerska pitanja.

U četvoročasovnoj raspravi otvorena su mnoga sporna pitanja i to:

– na osnovu čijeg naloga borci Srpske vojske Krajine, a samim tim i 31. p.br., idu na ratište Zapadne Bosne? Cilj akcija vođenih na ratištu Zapadne Bosne, kako vojni i politički, odbornicima je jasan, ali im nije jasno zašto akcija nije realizirana u određenom roku, do kad će trajati držanje položaja 2 – 3 km u dubinu zapadno-bosanskog teritorija koji kontrolišu pripadnici Narodne odbrane Fikreta Abdića.

– zašto je na dostignutim položajima pored boraca prisutno i civilno stanovništvo, za koje se pretpostavlja da dojavljuje potrebne informacije neprijatelju?

– tko je odgovoran za prisutan i gotovo legalan “šverc” na granicama RSK sa Zapadnom Bosnom?

– zašto na ratište odlaze borci neobučeni, fizički nepripremljeni, bolesni i nedovoljno opremljeni materijalno-tehničkim sredstvima? (moto-role)

U posljednjim tragičnim događajima, u jedinici petrinjske brigade bio je samohrani otac djeteta starog 12 godina (vodi se kao nestao), borac rođen 1936. godine, borac težak 120 kilograma, umro u trenutku napada od srčanog udara.

– zašto je Srpska vojska Krajine od dolaska snaga UN-a samo gubila teritorij (Maslenica, Miljevački plato, Medački džep, a primjer u zoni odgovornosti 31. p.br. Pribilović brdo), a ništa nije povratila, te zašto u njezinim redovima vlada rasulo?

– na osnovu kakve procjene je izvršena mobilizacija 19. 11. 1994. godine koja je dovela do kolapsa privrede?

Molimo Vas, da Odluku broj: 01-144/95., kao i predmetni Zahtjev prosljedite Glavnom štabu Srpske vojske Krajine, Vrhovnom savjetu odbrane, te Vladi Republike Srpske Krajine, kako bi se ista u potpunosti realizovala.

Istovremeno Vas molimo, da u skladu sa svojim nadležnostima poduzmete sve mjere kako bi odbornici Skupštine opštine Petrinja dobili u najskorije vrijeme istinite i potpune odgovore na postavljena pitanja.

U nadi da ćemo naići na Vaše razumijevanje pozdravljamo i zahvaljujemo.

S poštovanjem!

Dostaviti:

1. Ministarstvo odbrane

SKUPŠTINA OPŠTINE PETRINJA

P R E D S J E D N I K:

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 5., ur. br. 156-3/1995.

22

1995., travanj 10.

Izješće Glavnog štaba SVK Slobodanu Miloševiću, Milanu Martiću i Momčilu Perišiću o aktivnostima brvatskih snaga, stanju u zapadnoj Bosni, stanju morala u jedinicama, kadrovskoj problematici i odnosima s UNPROFOR-om u prvom tromesečju 1995.

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
GLAVNI ŠTAB SRPSKE VOJSKE
STR. POV Br. 3-171
10. 04. 1995.

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO

Redovni operativni
izvješčaj GŠ SVK,
d o s t a v l j a . -

KABINETU PREDSEDNIKA REPUBLIKE SRBIJE
(na ličnost g. Slobodana Miloševića)
KABINETU PREDSEDNIKA REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE
(na ličnost g. Milana Martića)
NAČELNIKU GENERALŠTABA VOJSKE JUGOSLAVIJE
(na ličnost general-pukovnika Momčila Perišića)

1. Neprijateljske snage

Na teritoriji RH nastavlja se mobilizacija i vežbovne aktivnosti HV. U toku su aktivnosti HV na pripremi i izvođenju intervidovske vežbe na prostoru ZP Osijek. U tom cilju izvršena je i mobilizacija dela specijalnih jedinica MUP-a RH i dovođenje u očekujuće rejone.

Na potezu Marinci – Jarmina – Kortina – Hrastin – Vladislavci primećuje se intenzivna izv. obaveštajna aktivnost gde jedinice HV ulaze u tampon zonu i vrše utvrđivanje.

Prema zoni odgovornosti 18. K poslednjih dana HV vrši mobilizaciju i dovođenje ljudstva u širi rajon N.Gradiške-Psunja, a delom i u UNPA zoni na području oko Pakraca.

Prema zoni odgovornosti 15. i 21. K pojačano je grupisanje ustaških snaga i borbene tehnike. Poslednjih dana u širi rajon Perušića (z/o 15. K) uočeno je prisustvo i dela 4. gbr (Split).

U zoni odgovornosti 7.K ustaše nastavljaju sa dejstvima i posedanjem dominantnih visova na pl. Dinari, uz svakodnevno dejstvo artiljerijom po rejonima s. Uništa. Pojačana izviđačka aktivnost ustaša ispoljena je na pravcu Pakovo Selo – Žitnić – s. Dabar – leva obala jezera Peruča.

Stanje u AP ZB:

Jedinice NO AP ZB i dalje imaju inicijativu i ozbiljno ugrožavaju Vrnograč. Jače snage 5.K tzv. A BiH izvršile su napad na jedinice VRS u reonu Čota i Pršinih uvala (pl. Plješevica), gde su nakon žestoke borbe zaustavljene. Verovatni cilj napada bio je repetitor na pl. Plješevici.

Zaključci i predviđanja:

Prema RSK očekivati je u narednom periodu pojačanu aktivnost HV i ubacivanje manjih IDG.

Napadna dejstva širih razmera sa teritorije Hrvatske ne treba očekivati u narednih 7-10 dana. Ofanzivna dejstva snaga 5. K prema RSK narednih dana se ne očekuju, izuzev ubacivanja izviđačko-diverzantskih grupa na Plješevicu.

2. Naše snage

Glavni štab i komande jedinica SVK prate aktivnosti HV i snaga 5. muslimanskog korpusa i preduzimaju neophodne mere u cilju sprečavanja iznenađenja. U zoni odgovornosti 7., 15. i 21. K podignuta je borbena gotovost dela jedinica. Najveće angažovanje vojnika i jedinica imamo na prostoru planine Dinare, zatim na pravcima koji od Gospića i Ogulina izvode ka Slunju i Ličkom Petrovom Selu, deo snaga je aktiviran prema planini Plješevici. Bobrena gotovost je podignuta i kod jedinica na prostoru Z. Slavonije, zbog pokreta i grupisanja koje vrši HV.

Težište rada i angažovanja svih organa komandovanja usmereno je na zadatku borbene obuke. Pod kraj marta sa delom jedinica kordunaškog korpusa uz angažovanje avijacije i 44. rbr izvedena je zajednička taktička vežba "Uzvatni udar". Na vežbi su izvršena bojna gađanja sa artiljerijom, tenkovima, strelama 2M, oruđima za neposredna gađanja. Izvedena je taktička vežba sa bojnim gađanjem jedne ojačane pešadijske jedinice iz sastava 13. pbr. U toku je priprema slične vrste na širem prostoru Dinare.

Na obuci se nalazi martovska partija regruta. Posle mesec dana obučavanja svi mladi vojnici su osposobljeni za uključivanje u borbena dejstva u ulozi vojnika pešaka.

Na stažiranju se nalazi prva generacija slušalaca škole rezervnih oficira (pešadija i artiljerija), a u nastavnom centru u toku su kursevi komandira četa-baterija i komandanta brigada.

U skladu sa zahtevima borbene gotovosti u toku je dogradnja sistema povišenih mera stalne b/g sa promenama u planovima uzbunjivanja i pripravnosti i operativnog dežurstva.

Iz sastava SVK (iz 21. i 39.K) u operaciji "Pauk" na teritoriji AP ZB angažovano je 700 boraca.

U toku proteklog meseca izvršene su neophodne pripreme oko prihvata, obuke i planiranja upotrebe dobrovoljaca na teritoriji RSK.

U I. tromesečju 1995. g. nastavljena je popuna i formiranje komandi i jedinica RV i PVO SVK i to:

– U toku je preformiranje organizacijsko-formacijske strukture organa RV i PVO; adekvatno našim potrebama i uslovima;

– 44. raketna brigada je nastavila sa potpunom komande i jedinica po dubini, tako da se u funkciju stavljaju sva sredstva koja smo dobili iz RV i PVO VJ;

– 105. vazduhoplovna brigada je popunjena pilotima i vazduhoplovno – tehničkim kadrom za 728. mhe do potrebnog broja, dok je popuna pilotima aviona u 249. elba nedovoljna, te je moguće upotrebiti samo jedno avijacijsko odeljenje. Razlog za slabu popunu je u tome što ne raspolažemo savremenijim tipovima aviona (G-4, ORAO ili MIG-21) na kojima piloti u sastavu RV i PVO VJ sada izvršavaju letačke zadatke.

– Izvršena je popuna 61. mešovite eskadrile lake borbene avijacije sa 3 aviona tipa “Kraguj”, jednim helikopterom HT-40 i jednim HN-42.

U toku je popuna i formiranje raketnog diviziona “Dvina” u zoni odgovornosti 11. korpusa.

2.1. Stanje morala

Stanje morala u SVK zadovoljava zahteve b/g. Na moral negativan uticaj ima nefunkcionisanje pravne države i sporo rešavanje problema koji opterećuju funkcionisanje sistema odbrane. Ministarstvo odbrane ne uspeva da obezbedi novac za plate i snabdevanje SVK, gorivo i druga neophodna sredstva.

Odluka Saveta bezbednosti broj 981 uglavnom je naišla na negativan odjek, posebno deo kojim se predviđa da međunarodne snage posedaju granicu između RSK i RS i granicu između ovih republika sa Srbijom.

U sklopu posete Univerzitetu “Nikola Tesla” grupa profesora, na čelu sa podpredsednikom skupštine Srbije Vojom Andrićem, posetila je neke jedinice SVK.

Od 01.01. do 10.04.1995. godine SVK imala je 41 poginulog, 39 ranjenih i 28 nestalih. Najveći broj ovih gubitaka imali su delovi jedinica koje se angažuju po planu “Pauk”.

2.2. Materijalno i zdravstveno obezbeđenje SVK

Planiranje i realizacija Materijalno-zdravstvenog obezbeđenja SVK sve je teža zbog neprekidno prisutnih problema u finansiranju. Nagomilani dugovi (trenutno iznose oko 10.000.000 dinara) i permanentno i slabo finansiranje SVK onemogućuje nabavku MTS, a neki segmenti PoOb-a dovedeni su u pitanje.

Najveći problem u funkcionisanju i realizaciji zadataka PoOb-a predstavlja nedostatak pogonskog goriva i maziva, rezervnih delova, nemogućnost redovnog održavanja i remonta MTS.

SVK nije dobila materijalno finansijski plan, a priliv novčanih sredstava u budžet je nedovoljan i neredovan, što u značajnoj meri onemogućava realizaciju planiranih zadataka PoOb-a. Ovaj problem naročito je izražen u obezbeđenju novčanih primanja i plata pripadnika SVK.

Do sada nije rešeno pravo svojine nad nepokretnom imovinom, koji koristi SVK. Velik broj objekata bivše JNA još uvek nije predat na upravljanje i korišćenje SVK što izaziva ozbiljne probleme u stanovanju i smeštaju ljudstva i MTS.

Na pozadinskom obezbeđenju SVK nalazi se grupacija Komande “Pauk” sa brojnim stanjem oko 11.000 ljudi, za čije obezbeđenje SVK izdvaja velike količine MTS iz sopstvenih zaliha. Za protekli period rata istrošeni su svi resursi TMS, a njihov remont, zbog nedostatka r/d, sopstvenih remontnih kapaciteta i nedostatka novčanih sredstava, gotovo da se i ne vrši.

Zbog stalno prisutnog problema obezbeđenja p/g znatno je umanjena b/g jedinica, obustavljeni su započeti radovi na uređenju teritorije, odustaje se od planiranih zadataka u obuci, a pojedine funkcije redovnog pozadinskog obezbeđenja jedinica su narušene.

Usled nedostatka i konstantnog odliva stručnih kadrova zdravstvene službe, primarna zdravstvena zaštita je nepokrivena. U slučaju opšte agresije na RSK zdravstveno obezbeđenje SVK bilo bi dovedeno u pitanje. Zbog nedostatka profesionalnih oficira SnSl i izvršenje redovnih zadataka je ugroženo. SVK trenutno ne raspolaže zalihama lekova i potrošnog sanitetskog materijala, a snabdevanje putem humanitarne pomoći sve je manje.

Prijemom materijalnih sredstava iz Republike Srbije i od VJ u februaru i martu 1995. g., stvorene su neophodne materijalne rezerve (municije i hrane) za ratne potrebe čime su u znatnoj meri ublaženi problemi PoOb-a.

2.3. Organizacijsko-formacijska i personalna problematika

U proteklom periodu težište aktivnosti bilo je na izradi predloga formacija brigada, pozadinskih baza i artiljerijskih jedinica SVK. Izrađen je predlog plana regrutovanja za 1995. koji će biti razmatran na sastanku GŠ SVK. Izrađena je naredba o organizacijsko-formacijskim promenama u SVK i izvodi dostavljeni potčinjenim komandama. Izvršene su pripreme za analizu putovanja i odliva v/o iz RSK. Izvršene su pripreme i pripremljen predlog za reviziju rešenja o oslobađanju od vojne obaveze lica mladih od 50 godina.

Personalnu problematiku karakteriše:

a) Rešavanje državljanstva SR Jugoslavije

Zakon o Vojsci Jugoslavije, član 8. stav 3. predviđa da službu u VJ mogu da vrše samo jugoslovenski državljani.

Shodno tome pokrenuli smo pitanje rešavanja državljanstva profesionalnih oficira i podoficira, koji su premešteni i postavljeni u 40. Kadrovski centar GŠ VJ, a nemaju državljanstvo Republike Srbije ili Crne Gore odnosno Jugoslavije.

Molbe sa neophodnim dokumentima dostavili smo Personalnoj upravi GŠ VJ krajem februara 1994. g, misleći da će se rešiti brže i u paketu.

Ali nam je odgovoreno da se mora rešavati pojedinačno. Ovakav način rešavanja ide vrlo sporo i otežava rešavanje ostalih statusnih pitanja kao što su:

- otkup stana na teritoriji SR Jugoslavije
- zaposlenje članova porodica koji žive na teritoriji SR Jugoslavije je otežano jer se traži da imaju državljanstvo SRJ,
- dobivanje državljanstva za članove porodica.

b) Upućivanje starešina na privremeni rad u SVK

Početak marta 1995. g. Odelenje za kadrovske poslove 40. KC GŠ VJ pozvalo je starešine rođene na teritoriji bivše SR Hrvatske na razgovor u vezi dobrovoljnog upućivanja na privremeni rad u SVK.

Metodom ankete izjasnilo se 112 starešina, od prisutnih oko 600, da žele da idu. Daljnjom obradom i pripremanjem za odlazak u SVK, konačan stav za odlazak dalo je 66 starešina.

Na dan polaska i ulaska u autobus počelo je kolebanje starešina i odustajanje, tako da je došlo u SVK 30 starešina (15 oficira i 15 podoficira).

Ovakav postupak dela starešina ostavio je negativan utisak na prisutne.

Mislimo da bi trebalo stručnom anketom utvrditi pravi uzrok slabijeg odaziva starešina. Da li je u pitanju strah od ratnih sukoba u RSK, neizvesnost u vezi povratka, lični problemi ili nešto drugo. Od dobivenih podataka imala bi korist i Vojska Jugoslavije i SVK u daljnjem radu sa ljudima i analizi kadra.

2.4. Stanje bezbednosti u jedinicama i na teritoriji

1) Kontraobaveštajno obezbeđenje

Bezbednosno stanje u RSK je i dalje veoma složeno na što najviše utiču strane obaveštajne službe kroz obaveštajnu, psihološko-propagandnu i kriminalnu delatnost

Organi bezbednosti su u poslednjih 15 dana otkrili i priveli 10 obaveštajno indiciranih lica od kojih su 2 starešine bivše JNA.

Strane obaveštajne službe posebno hrvatske i muslimanske, u saradnji sa predstavnicima UNPROFOR-a, UNCIVPOL-a i drugim stranim organizacijama, prikupljaju podatke o

aktivnostima i merama SVK na planu suprostavljanja agresiji HV na RSK, posebno o mogućnostima i utvrđenosti položaja.

Registrovana je obaveštajna aktivnost UNPROFOR-a u 25 slučajeva prilikom snimanja, skiciranja i izvidanja naših odbrambenih položaja i aerodroma Udbina.

Promenom mandata UNPROFOR-a vode psihološko propagandnu delatnost prema stanovništvu u smislu: Krajina će biti sastavni deo Hrvatske, a cene da Hrvatima ne treba rat i neće ratovati, već će ekonomskim merama i zatvaranjem granice RSK prema RS i SRJ krajinsko rukovodstvo biti primorano da prihvati rešenje koje nudi Zapad.

Naša saznanja ukazuju da su obaveštajne službe dnevno prisutne u prikupljanju podataka o SVK.

2) Kriminal, šverc i razbojništvo

Posebno zabrinjavajući problem je kriminal svih vrsta, bahato i siledžijsko ponašanje i napadi na organe bezbednosti. U jedinicama se najviše krade gorivo, mazivo, akumulatori, sredstva veze, oružje, municija i MES, čime se umanjuje borbena gotovost i borbena vozila onesposobljavaju.

U stalnom je porastu šverc sa pripadnicima 5. K MV i Hrvatima, što njihova vlast organizovano sprovodi, pa na taj način, pored šverca robe, prikupljaju se i obaveštajni podaci. Na suzbijanju šverca najviše se angažuju jedinice VP, dok veći broj pripadnika milicije toleriše šverc. Od pojedinaca u najvišim državnim organima, vršen je pritisak da se legalizuje šverc i da se OB i vojna policija ne angažuju. Ide se dotle da se pojedinim k-tima korpusa i OB diskretno savetuje da ne sprečavaju šverc, jer mogu biti likvidirani.

Zbog nedostatka aktivnih starešina u nižim jedinicama i ne funkcioniše rukovođenje i komandovanje, što pogoduje javašluku. Ne preduzimaju se mere bezbednosti i bezbednosnog obezbeđenja. Materijalno-tehnička sredstva i tajni podaci se slabo štite, a u nekim jedinicama skoro nikako. Prisutne su pojave nekontrolisane upotrebe oružja. Karakterističan je istup grupe od 12 boraca iz Obrovačke brigade, koji su samovoljno napustili položaje na Dinari i uz upotrebu oružja vršili pljačkanje privatnih ugostiteljskih objekata na putu Obrovac-Dinara. Ova grupa je ispalila velike količine municije u samom gradu Kninu. U stanovima uhapšenih vojnih obaveznika nađena je velika količina naoružanja i municije i artikala vezanih za švercovanje. Preduzete su disciplinske i druge zakonske mere. Na izdržavanju višemesečnih zatvorskih kazni, nalazi se 8 vojnih obaveznika.

Lošem bezbedonosnom stanju u jedinicama SVK i na teritoriji doprinosi i nefunkcionisanje vojnih sudova i civilnog pravosuđa koje ne preduzima represivne mere prema nosiocima neprijateljske delatnosti, kriminala, šverca i dr.

Najčešće represivne mere preduzimaju k-ti brigada i korpusa što nije dovoljno jer se celokupni državni organizam ne angažuje, pa se stiče utisak da može raditi ko kako hoće.

3. Odnosi sa UNPROFOR-om

Početak aprila 1995. godine (04. i 05. 04) održana su dva sastanka na najvišem nivou SVK i UNPROFOR-a.

Na prvom sastanku razgovarali su komandant snaga UN-a, general Bernard Janvier i komandant GŠ SVK Milan Čeleketić, a drugom načelnik GŠ SVK i zamenik generala Janviera, gen. Crobbe.

Na oba sastanka dominiralo je pitanje novo produženje mandata UNPROFOR-a, Rezolucija SB br. 981 i njeni vojni aspekti.

Na oba sastanka istaknuto je da do 21. aprila gosp. Stoltenberg mora prikupiti sva relevantna mišljenja jedne i druge strane u cilju podnošenja izvještaja, a da će stvarno delovanje novog mandata UNPROFOR-a početi 30. 06. 1995. g.

4. Odluka

Odlučio sam održati sadašnji nivo borbene gotovosti uz istovremeno preformiranje dela jedinica, prenoseći težište aktivnosti na prostor planine Dinare, sa ciljem sprečiti iznenadna dejstva Hrvatske vojske i popravljjanje njenog operativno-taktičkog položaja i biti u gotovosti za adekvatna protivdejstva.

Pristupiti pripremama za sprečavanje posedanja granica između RSK i RS od strane snaga UNPROFOR-a.

K O M A N D A N T

general-potpukovnik

Milan Celeketić, [v.r.]

M.P.⁸⁷

Izvornik, strojopis, latinica

HR-HMDCDR, 6., str. pov. 3-171/1995.

23

1995., svibanj 5.

Oštrelj – Petrovac

Izvešće Komande 2. KK Glavnog štabu VRS o sastanku u Kninu na kojemu je razmatrana situacija oko Bihaća te donesena odluka da jedinice MUP-a RS preuzmu zadaće Ličkog korpusa SVK u napadu na Bihać jer isti za to nema potrebnih snaga

Republika Srpska

VOJSKA REPUBLIKE SRPSKE

KOMANDA DRUGOG KRAJIŠKOG KORPUSA

Oštrelj – Petrovac

Broj: Str. pov. br. 66-62

Datum: 05. 05. 1995. godine

GLAVNOM ŠTABU VOJSKE

REPUBLIKE SRPSKE

(na ličnost komandanta)

Dana 04. 05. 1995. godine, održan je zajednički sastanak VK RS i RSK u Kninu.

Ispred RSK⁸⁸ prisustvovali su:

⁸⁷ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

⁸⁸ Greška, riječ je o predstavnicima RS.

- Predsednik Karadžić⁸⁹
- Predsednik Krajišnik⁹⁰
- ministar odbrane
- ministar unutrašnjih poslova
- general Ninković⁹¹
- puk. Tomanić⁹² i savjetnici predsednika Subašić⁹³ i Župljanin.⁹⁴

Ispred RSK bili su prisutni:

- Predsednik Martić⁹⁵
- general Čeleketić⁹⁶
- ministar unutrašnjih poslova.

Pored sagledavanja izvana i posledica u Zapadnoj Slavoniji razgovaralo se šta dalje raditi. Izložio sam složenost situacije na Dinari i Plješevici i moguće namere neprijatelja (spajanje sa 5. K tzv. A BiH i ugrožavanje prestonice Knina) i shodno tome predložio da se zajednički počne rešavati Dinara i Plješevica. Načelno je to prihvaćeno. Predsednik Karadžić je naredio da MUP RS dana 06. 05. 1995. godine, uputi dva odreda specijalne policije i tri čete jedinica posebne namene radi izvođenja dejstava na Plješevici.

Smatram da će jedinice MUP-a dati doprinos i obezbediti energičnija dejstva ka Bihaću, jer se od ličkog Korpusa ne može očekivati puno.

Lično smatram da je SVK u nokdaunu da preduzimaju određene mere, ali još uvek nedovoljno energično. Muslimani prebacuju sve snage prema Izačiću, i u slučaju napada ustaša u cilju spajanja sa 5. K imaće mnogo problema i neće uspešno se odbraniti.

Preduzeo sam sve mere da branim dostignute linije.

Molim Vas da ove procene imate u vidu i da se u krajnjoj nuždi može i mora pomoći blagovremeno.

Za KOMANDANT-a

pukovnik

Radivoje Tomanić

.....,⁹⁷ [v.r.] M. P.⁹⁸

Preslika, strojopis, ćirilica

Preslika u posjedu priređivača

⁸⁹ Radovan.

⁹⁰ Momčilo.

⁹¹ Špiro.

⁹² Radivoje.

⁹³ Petar.

⁹⁴ Stojan.

⁹⁵ Milan.

⁹⁶ Milan.

⁹⁷ Potpis nečitak.

⁹⁸ Okrugli pečat: Komanda 2. krajiškog korpusa.

1995., svibanj 27.

Oštrelj – Petrovac

Izvešće Komande 2. KK Glavnom štabu VRS o sastanku s Milom Mrkšićem, zapovjednikom Operativne grupe "Pauk", na kojemu su razmatrane akcije protiv 5. korpusa A BiH te brvatskih snaga na Dinari i Livanjskom polju

Republika Srpska
VOJSKA REPUBLIKE SRPSKE
KOMANDA DRUGOG KRAJIŠKOG KORPUSA
Oštrelj-Petrovac

Broj: Str. pov. br. 701-18

Datum: 27. 05. 1995. godine.-

VRLO HITNO

GLAVNI ŠTAB VOJSKE
REPUBLIKE SRPSKE
(Na ličnost komandanta)

Dana 22. 05. 1995. godine u Grahovu je, na moju molbu održan sastanak sa komandantom SVK generalom Mrkšićem,⁹⁹ komandantom 7. i 15. K SVK i komandantom 2. KK, sa sledećim dnevnim redom.

1. Operativno-taktički položaj jedinica 2. KK, 7. i 15. Korpusa od uticaja na 2. KK
2. Razmatranje zajedničkih aktivnosti u odnosu na 5. K ABiH i ustaške snage u Livanjskom polju i Dinari.

O održanom sastanku odmah sam usmeno izvestio, pisani dokumenat nisam dostavljao jer je general Mrkšić rekao da se sastaje 25. 05. 1995. godine sa komandantom GŠ VRS, gde će mu izložiti zaključke sa sastanka.

General Mrkšića sam upoznao sa operativno-taktičkim položajem naših snaga prema 5. K ABiH posle njihove ofanzive i predočio mu da je dalje ovakvo ponašanje SVK i NO ZB neodrživo kao i to da taj muslimanski korpus u potpunom okruženju se uspešno nosi sa tri Korpusa SVK, 2. KK i pripadnicima NO ZB. To sam potkrepio činjenicom da i sada kada traje muslimanska ofanziva ni SVK ni NO ZB ne preduzimaju makar demonstrativna dejstva prema 5. K ABiH.

Upozorio sam ga i na namere ustaša preko Dinare, to jeste da je glavni cilj odsecanje Knina i ugrožavanje prestolnice RSK.

General Mrkšić se složio da nismo radili zajedno i organizovano u odnosu na 5. K ABiH. Istakao je da je komanda "PAUK" sada njemu potčinjena te da moramo brzo zajedno i organizovano izvesti operaciju za razbijanje 5. K ABiH radi čega je i kod Vas trebao doći. Spominjao je 28. 05. 1995. godine kao dan početka zajedničkog slamanja 5. K. Posle operacije 5. K istim sistemom bi se išlo i na čišćenje Livanjskog polja i Dinare od ustaša.

⁹⁹ Mile.

Kako do danas zvanično nisam dobio instrukcije ili naredenje molim Vas i predlažem:

1. – Da Načelnik glavnog štaba VRS hitno dođe u z/o 2. KK kako bi se na licu mesta sagledao operativno-taktički položaj jedinica, procenila situacija i vama dao predlog za dalja dejstva.
2. – Molim Vas da se sa generalom Mrkšićem proceni mogućnost i sačini hitno zajednički plan operacije za razbijanje i uništenje 5. K ABiH jer je to nužno i za RS i za RSK (za RSK da se ne probije koridor prema Hrvatskoj, prikloni drugoj strani, a za nas je značaj sadržan u prethodnom stavu, što još više može usložiti skora ofanziva ustaških snaga na Dinari), a za RS jer se postižu strateški ciljevi u ovom prelomnom i teškom vremenu.
3. – Molim Vas da hitno i neodložno donesete odluku po prethodne dve tačke jer vreme ne radi za nas, a stanje u z/o 2. KK je izuzeto složeno.

K O M A N D A N T

p u k o v n i k

Radivoje Tomanić

Rade¹⁰⁰[v. r.]

M.P.¹⁰¹

M.P.¹⁰²

Preslika, strojopis, latinica

Preslika u posjedu priređivača

25

1995., lipanj 9.

Knin

Informacija Odjeljenja za obavještajne poslove GŠ SVK o prodoru hrvatskih snaga prema planini Sator, stanju na ratištu oko Bibaća te preletu zrakoplova iz Hrvatske koji opskrbljuju zaštićenu zonu Bibać i 5. korpus Armije BiH

GŠ SRPSKE VOJSKE KRAJINE

Odeljenje za obavještajne poslove

Str. pov. broj 2/2319-2

Dana, 09. 06. 1995. godine

VOJNA TAJNA

Strogo pov.

OBAVEŠTAJNA INFORMACIJA

Jedinice VRS nastavljaju sa aktivnim b/d grebenom Dinare. Do sada je ovladano objektima Manita draga, Vis (tt. 1658) i Velika Privija. Momentalno se vode borbe za Veliki Cilj, M. Cilj, Mali Bat (09. 06.).

¹⁰⁰ Potpis nečitak.

¹⁰¹ Okrugli pečat: Komanda 2. krajiškog korpusa.

¹⁰² Prijemni pečat: Brzovav br. 2059, potpis nečitak.

U popodnevnim časovima 08. 06. o. g. su otpočela jaka napadna dejstva neprijatelja pravcem: s. Nuglašica – Babin grad (tt. 1356) pl. Šator. Do pada mraka napadi neprijatelja su odbijeni, naneseni su im veliki gubitci.

Dana 09. 06. o. g. u ranim jutarnjim časovima neprijatelj je iz Livanjskog polja uveo jake snage, ekvivalenta jedne brigade, ponovio napad na istom pravcu, probio obranu 1/43. mtbr u rejonu Babin grad i potiskuje snage VRS ka južnim padinama pl. Šator.

U jutarnjim časovima 09. 06. o. g. avijacija SVK dejstvovala je po objektima na Dinari: Antića glavica, Čakalica, Jančarska glava, Divjakuša, Male Poljanice.

U toku noći 08./09. 06. o. g. u rejonu Vještića gora – Jančija glavica dovedena je jedna četa HV iz pravca Maglaj – Kovač.

Položaji na Plješevici su stabilni, komanda 5. K nastoji dovođenjem svežih snaga ugroziti objekte koje je naš 15. K zauzeo proteklih dana.

Jedinice OG “Pauk” su uspele da ovladaju objektom Pržine koji se nalazi ispred s. Ahovo na istočnoj strani i sa objektom Mehurovića glavica (tt. 250) zapadno od Vrnograča.

Specijalizovane službe Hrvatske intenzivirale su rad na izučavanju unutrašnjeg političkog stanja i ponašanju vojnog vrha u RSK. HV je nakon osvajanja Z. Slavonije i rušenja mosta na Savi kod Gradiške, sa ovog prostora oslobodila sve profesionalne snage i angažovala ih na drugim pravcima.

Ulogu čuvara granice uz r. Savu preuzele su domobranske jedinice i policija sa manjim art. jedinicama za podršku.

Mađarska armija je duž čitave granice sa RSK izvršila delomično posedaње položaja i vrši intenzivno izviđanje i osmatranje zagračnog prostora. Cenimo da je aktivnost usmerena u cilju pružanja pomoći akciji za brzu intervenciju NATO za zaštitu UNPROFOR-a.

Podaci dobijeni po EI:

U rejonu Livanjskog polja ustaške snage nastavile su izvođenje b/d. Manji uspeh imale su u širem rejonu Malog Satora.

Deo jedinica 132. br. Našice izašle su na teren u rejonu Zvečeva.

Na području Velebita registrujemo redovnu smenu jedinica ustaške vojske. Na ovom području registrujemo i delove jedinica koje su učestvovalе u akciji na Z. Slavoniju.

Područje Z. Slavonije 9. i 10. 06. o. g. posetit će Tuđman sa delegacijom.

U Cazinskoj Krajini situacija sa ishranom stanovništva je zabrinjavajuća. Na području Bihaća izvršena je dodatna mobilizacija.

Komandant 5. K Atif Dudaković sa delom delegacije posetitи će Mađarsku. Vreme poseta nismo utvrdili.

Registrujemo i podatak da avioni iz Zagreba redovno lete prema aerodormu Čoralići. Ovim avionima doprema se NVO i ostale potrebe za 5. K.

Strahuje se od obaranja ovih aviona od strane naših snaga.

NAČELNIK

potpukovnik

Knežević Mihajlo, [v. r.]

M.P.¹⁰³

¹⁰³ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

Dostaviti poštom: NŠ, ONO, PkPo, OB, Ministar unutr. poslova, Ministar odbrane, MUP resor (DB).

Dostaviti telegramom: 7., 11., 15., 21. i 39. K., 105. vbr, 1/101. ObC

Izvornik, strojopis, cirilica
HR-HMDCDR, 6., kut. 5.

26

1995., lipanj 11.

Knin

Izvanredno operativno izvešće Glavnog štaba SVK S. Miloševiću, M. Martiću i M. Perišiću o stanju na bojištu oko Bibaća, Livanjskom polju i Dinari, preustroju SVK te očekivanoj pomoći od VJ u časničkom kadru

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
GLAVNI ŠTAB SRPSKE VOJSKE
S. P. 3-322
11. 06. 1995.

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

Vanredni operativni
izveštaj GŠ SVK,
– dostavlja –

Kabinetu predsednika Republike Srbije
(na ličnost g. Slobodana Miloševića)
Kabinetu predsednika Republike Srpske Krajine
(na ličnost g. Milana Martića)
Kabinetu Načelnika Generalštaba VJ
(na ličnost gen-pukovnika Momčila Perišića)

1. NEPRIJATELJSKE SNAGE

Intenzivne diplomatsko – političke aktivnosti međunarodnih organizacija oko situacije u bivšoj BiH u cilju zataškavanja muslimanskih ofanzivnih dejstava, brza reakcija NATO na aktivnosti srpske strane i formiranje snaga za brze intervencije za zaštitu i podršku snaga UNPROFOR-a, omogućili su Hrvatskoj da nesmetano sprovedi svoj plan prema RSK.

Naime, ohrabren prećutnom saglasnošću međunarodne zajednice za akciju u Z. Slavoniji, Tuđman je nastavio sa potenciranjem reintegracije RSK. Optužio je Srbiju za podršku “ratne opcije” za rešenje krize u RS i RSK zbog angažovanja srpskih generala i odabranog kadra VJ na rukovodećim dužnostima u VRS i SVK.

Rešenost Hrvatske za reintegraciju RSK posebno je potencirao u govoru na puštanju novog mosta na r. Dravi kod Osijeka.

Političke i diplomatske prate i vojne aktivnosti. Iz Z. Slavonije prebačene su sve profesionalne jedinice na severo-zapadne granice RSK, težišno na Baniju i Kordun uz istovremeno

ojačavanje snaga HVO na Livanjsko-Glamočko-Grahovskom pravcu, sa ciljem da postepenim nastupanjem delimično razdvoji RS i RSK do linije Knin-Grahovo-Drvar, a potom dejstvom na Baniji i Kordunu do Prijedora i preko Like uz sadejstvo sa 5. K muslimanske vojske izvrši rasecanje RSK.

U narednoj fazi ceo prostor ovog dela RSK reintegrisao bi se u sastav Hrvatske.

Ima indicija da je za ovakvu akciju Tuđman dobio saglasnost Nemačke.

Trenutno intenzivnije vojne aktivnosti HV i HVO izvode se na Livanjsko-Grahovskom pravcu sa ciljem ovladavanja objektom Šator čime bi Knin bio odsečen od RS.

Povećana je aktivnost avijacije NATO iznad Jadrana i teritorije bivše BiH pod kontrolom tzv. muslimansko-hrvatske federacije. Nisu registrovani preleti helikoptera na teritoriju RH preko RSK za Cazinsku Krajinu.

Iznad linije razdvajanja sa RH u sektoru "Sever" i "Zapad" registrovane su bespilotne letilice 07./08. 06. o. g. Oko 02,30 dežurna vazduhoplovna borbena grupa NATO uspostavila je vezu sa pilotom oborenog aviona F-16.

U operaciji spašavanja pilota učestvovalo je 20 borbenih aviona tipa F-16, F-28, F-111 i AVAKS u zaštiti, a u izvlačenju četiri helikoptera (dva borbena APACH i dva transportna).

2. NAŠE SNAGE

Težište aktivnosti komandi i jedinica SVK u proteklih 7 dana bilo je na formiranju Korpusa Specijalnih jedinica. U realizaciji te aktivnosti postoje određeni kadrovski i materijalni problemi koji za sada bitno ne utiču na plansko formiranje jedinica.

Izvršeno je zaustavljanje i dalji prodor neprijatelja grebenom Dinare i pružena je pomoć VRS u sprečavanju ovladavanja širim prostorom Grahova.

Delom snaga 7. K dana 08. 06. 1995. godine izvršen je napad na objekte Antića Glavica (tt 1539) i Jančiji vrh (Žrvanj) radi njihovog oslobađanja. Zbog izostajanja koordiniranog dejstva snaga VRS tim objektima nije se ovladalo.

Snage OG "PAUK" uspešno izvode napadna dejstva i uspele su da ovladaju Mehurovića glavicom i grebenom iznad s. Zborište.

Sve p/n snaga 5. K uspešno odbijaju.

U toku je intenzivna priprema za "Vidovdansku smotru Korpusa Specijalnih jedinica". Izrađen je plan pratećih manifestacija javne prezentacije SVK, posebno Specijalnih jedinica i program smotre sa taktičkom vežbom koja će se održati 28. 06. 1995. god.

Obuka mladih vojnika izvodi se po ubrzanom programu.

Organi GŠ SVK u toku nedelje izvršili su obilazak i kontrolu borbene obuke radi sticanja uvida u stanje organizacije i njenog izvođenja.

Jedinice RV i PVO nalaze se u stanju pune b/g.

Izvršeno je pregrupisanje jedinica pbr PVO sa težištem na PVO šireg rejonu a. Udbina i Knina.

Dana 09. 06. 1995. god. u 09,30 časova izvršena je neposredna vazduhoplovna vatrena podrška snaga KOV za ovladavanje planinom Dinarom. Učestvovala su četiri aviona (1 IJ-22, 1 H-62 i 2 J-21) i to na objektima Antića glavica i Male Poljanice. Ostvareno je puno iznenađenje.

Dva borbena helikoptera HN-45 M dodeljena su 2. KK za protivoklopnu borbu na tenkoprohodnom Grahovsko-Livanjskom pravcu. Rd PVO "Dvina" iz 44. pbr PVO izvršio je premeštanje iz rejonu Šamarice u rejon Grahova (2. KK) i nalazi se na VP u gotovosti za dejstva po odabranim ciljevima snaga HV na zemlji u rejonu s. Peulje – Crni Lug.

Na američke helikoptere, koji su učestvovali u akciji spašavanja pilota iz oborenog aviona F-16 ispoljeno je dejstvo sa PA raketama S-2M i PAT-20 mm, ali zbog IC mamaca i oklopa helikoptera isti nisu oboreni.

3. MORAL

Mere i aktivnosti koje se preduzimaju na planu stabilizacije i jačanja Srpske Vojske Krajine, veoma pozitivno utiču na moral boraca i stanovništva.

U ove mere spadaju pre svega, stabilizacija linija odbrane čime je poraslo poverenje u odbrambene mogućnosti.

Ovom poverenju doprinose i borbene akcije izvedene u zadnjih nekoliko dana sa naše strane. Za razliku od dosadašnjih mišljenja, prisustvo i pomoć oficira VJ, tumači se pozitivno, a to saznanje na borce i stanovništvo deluje optimistički.

Na moral najnegativnije i nadalje utiče neredovna isplata mesečnih primanja, kao i veoma nizak iznos tih primanja.

Sve mere koje preduzima K-dant SVK, prihvataju se sa odobravanjem i osećanjem povećane sigurnosti u mogućnost odbrane teritorije RSK.

U pozitivnom smislu se menja i mišljenje o SRJ, imajući u vidu sveukupnu pomoć koja nam stiže, a pre svega mobilisanje i upućivanje u Krajinu borbena sposobnih lica izbeglih sa ovih područja.

4. ODNOS SA INOSTRANIM PREDSTAVNICIMA

Komandant SVK održao je radni sastanak sa komandantom snaga UNPROFOR-a generalom Žanvijeom 07. 06. Raspravljana su pitanja novog rasporeda snaga UN, slobode kretanja pripadnika UN, mogućnost rasporeda snaga UN na takozvanim AVNOJ-evskim granicama i mogućnost susreta hrvatske delegacije i delegacije SVK.

Mi smo nametnuli pitanje neprihvatljivosti angažovanja Argentinskog bataljona, takođe i Nepala iz razloga što su bili u Zap. Slavoniji. Tražili smo povratak sredstava 18. K koja su bila na čuvanju u skladištima UNPROFOR-a a koju su oteli Hrvati. Tražili smo i naplatu troškova dosadašnjeg korištenja vojnih objekata (kasarni) u Kninu, Slunju i Belom Manastiru.

Susret je bio korektan, strogo protokolaran, a u maloj pauzi obavljani su razgovori između komandanta i posebno između saradnika.

Predstavnici ostalih inostranih organizacija imali su kontakte na različitim nivoima u SVK i sa državnim organima.

5. BEZBEDNOST

Stanje bezbednosti u SVK i na samoj teritoriji RSK karakterisali su u proteklom periodu događaji vezani za proglašenje opšte mobilizacije na teritoriji Severne Dalmacije i samo izvođenje borbenih dejstava na planini Dinari.

Opšta mobilizacija kojom su bili obuhvaćeni svi vojno sposobni stanovnici S. Dalmacije bez izuzetaka i privilegovanih, naišla je na opšte odobravanje kod stanovništva. Ugled SVK i moral kod boraca i ostalih građana je u znatnom porastu.

Novim merama se suprostavljaju mnogi politički moćnici kako na globalnom, tako i na lokalnom nivou. Opstrukciju i nipodoštavanje svih mera na reorganizaciji SVK ove strukture nastoje sprovesti preko paravojnih grupa i formacija, koje su se prve našle na udaru primenom novog pristupa u obavezama prema jedinicama u koje su raspoređeni.

6. PERSONALNA I ORGANIZACIJSKO-FORMACIJSKA PROBLEMATIKA

Stvoreni su organizacijski uslovi i izrađena sva dokumenta neophodna za formiranje Korpusa specijalnih jedinica. Izrađene su privremene knjige formacija komande i jedinica KSJ.

Formiranje Korpusa specijalnih jedinica SVK prati gorući problem izbora i nedostatka potrebnog broja PVL iz VJ kojim bi se pokrile potrebe popune postojećih i novoformiranih jedinica, jer sadašnja popunjenost ovom kategorijom lica iznosi 23%. Zbog toga smo 09. 06. 1995. godine poslali zahtev 40. KC PsU VJ za hitno pozivanje i upućivanje PVL iz VJ koji podležu principu upućivanja u SVK. Ova aktivnost je u toku i treba je ubrzati.

Obzirom da smo za KSJ SVK predvideli sve pitomce koji završavaju vojne akademije i SVŠ u VJ i rodnom iz RSK, potrebno je razmotriti mogućnost da se ubrza završetak školovanja u skladu sa predlogom komandanta SVK.

Takođe, potrebno je što pre na Vrhovnom Savetu odbrane SRJ razmotriti i pozitivno rešiti već odavno pripremljena pitanja, priznavanja statusa starešina VJ za starešine SVK koji završavaju vojne škole u CVŠ RS u B. Luci; (dve klase oficirske škole i četiri klase podoficirske škole, ukupno 250 starešina). Sve navedene starešine predvideli smo za KSJ SVK.

Napravljen je koncept popune sa vojničkim sastavom koji se već realizuje prema utvrđenom planu i datim kriterijumima.

Preduzete su organizacijske mere i sačinjeni planovi prikupljanja i dovođenja v/o RSK sa teritorije SRJ u RSK.

Po procenama i približnim pokazateljima organa Ministarstva odbrane RSK u RS i RCG se nalazi preko 10 000 v/o RSK, koji su tamo otišli u periodu posle 17. augusta 1990. godine. Smatramo izuzetno značajnim da se istraje u prikupljanju i dovođenju pomenutog ljudstva u RSK i njihovom uključivanju u jedinice SVK. Posebno je značajna popuna KSJ kvalitetnim mladim ljudstvom.

7. MATERIJALNO I ZDRAVSTVENO OBEZBEĐENJE

Pozadinsko obezbeđenje je težišno usmereno na materijalno i zdravstveno obezbeđenje:

- Transformacije SVK i formiranje KSS,¹⁰⁴
- Prihvatu i opremanju v/o koji dolaze iz SRJ i
- Pripremi KSS za svečanu paradu.

U toku je realizacija prijema MTS od VJ odobrenih za potrebe SVK.

Pored navedenih zadataka, dugoročnije se susrećemo sa problemom hirurških ekipa i opšteg nedostatka sanitetskog kadra kao i nedostatkom stručne radne snage za opravku borbene i neborbene tehnike.

Po ovom osnovu redovnim putem je tražena pomoć od VJ.

Zbog nedostatka novčanih sredstava, usporena je realizacija navedenih zadataka, a plate pripadnika SVK još nisu isplaćene za april mesec.

8. ODLUKA

Odlučio sam da težište angažovanja GŠ SVK potčinjenih komandi i jedinica bude na formiranju KSJ. U borbenim aktivnostima težište angažovanja snaga imati u operaciji "PAUK" za slamanje 5. K, a deo snaga 7. K angažovati na prostoru Dinare i Grahovsko-Livanjskom pravcu s ciljem ovladavanja objektima koje je HV i HVO u dosadašnjim objektima privremeno zaposela.

¹⁰⁴ Korpus specijalnih snaga.

Delom snaga podržavati, ojačati i sadejstvovati VRS u operaciji koju ona izvodi na Grahovsko-Livanjskom pravcu.

ŽG/AB

K O M A N D A N T

general-potpukovnik

Mile Mrkšić, [v. r.]

M.P.¹⁰⁵

Izvornik, strojopis, ćirilica

HR-HMDCDR, 6., str. pov. 3-322/1995.

27

1995., srpanj

Knin

Plan kontraobaveštajnog osiguranja operacije "Mač -1" Srpske vojske Krajine i Vojske Jugoslavije – uporaba biološkog oružja za trovanje boraca 5. korpusa A BiH

ODOBRAVAM

KOMANDANT

general-pukovnik

Mile Mrkšić, [v.r.]

PLAN

kontraobaveštajnog obezbeđenja operacije "Mač – 1"

– jul 1995-

1. CILJ

– Kombinovanom primenom metoda rada OB SVK obezbediti potpunu kontraobaveštajnu i fizičku zaštitu konvoja na relaciji Glina – Ličko Petrovo Selo i ulaska u Cazinsku Krajinu radi nanošenja strateškog udarca jedinicama i komandama 5. K. biološkim oružjem metodom trovanja artikala široke potrošnje koje putem ilegalne trgovine isporučiti 5. K.
– Nakon inkubacije i pojave dizenterije isto intenzivno koristiti u psihološko-propagandnom planu koji uklopiti u plan plasiranja dezinformacija i podataka u okviru operacije "Mač".

2. VREME IZVOĐENJA

– Od 11 – 13. 07. 1995. godine, a nakon toga plan "Mač – 1" uklapa se u plan KO obezbeđenja operacije "Mač".

3. MESTO IZVOĐENJA

– Na relaciji Glina – Ličko Petrovo Selo – Japanska krivina i obrnuto

¹⁰⁵ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

PLAN
Kontraobaveštajnog obezbeđenja akcije "Mač – 1"¹⁰⁶

Red. broj	ZADATAK	NOSILAC	SARAĐUJE	VREME IZVRŠENJA
1	2	3	4	5
1.	Priprema lica radi upućivanja na kontakt u z/o 5.K., obezbeđenje prolaska i ulaska u Cazinsku Krajinu i dogovor oko prodaje artikala	OB Centar Topusko	OB 15.K.	10. 07. 09.00-13.00
2.	Radni sastanak na Plitvicama i dogovor zadataka oko realizacije akcije na nivou OB GŠ SVK i Obaveštajnog odeljenja.	puk. Zimonja Nikola	OB GŠ SVK Ob. odel. GŠ	11.07. 10.00-12.00
3	Izrada plana kontraobaveštajnog obezbeđenja, upućivanje telegrama izvršiocima – učesnicima aktivnosti	OB GŠ SVK	Obav. odel. GŠ SVK	11.07.
4	Patrolno i punktovno obezbeđenje konvoja na relaciji Glina – Ličko Petrovo Selo – Japanska krivina	Patrola 21. čVP	OBC Topusko	12.07. 18.00-21.30
5	Propuštanje konvoja na Japanskoj krivini u Cazinsku Krajinu: – ne vršiti kontrolu vozača i vozila, – angažovanje saradnika, – angažovanje punkta VP 15. K. – odstraniti nepotrebno zadržavanje lica na punktu u periodu od 20.00 č nadalje, – skidanje registarskih tablica na vozila u Grabovcu	OB 15.K.	Organ iz OBC Topusko	21.30. 12.07. do 03.00 13.07.
6	Prihvatanje vozila i vozača po povratku iz C. Krajine, obezbeđenje nesmetanog prelaska granice i odvođenje do Gline: angažovanje saradnika, organa CP i vojno-policijskih patrola po dubini, – postavljanje registarskih tablica na vozila u Grabovcu.	OB 15.K i patrola VP 21.K	Obaveštajni organ iz OBC Topusko	13.07. od 03.00 do 06.00
7.	Pri eventualno registrovanom prelasku konvoja na pomenutoj relaciji uz policijsko obezbeđenje i na delu marš-rute bez registarskih tablica legendirati dovođenje svojih jedinica i MTC iz dubine radi obezbeđenja dejstva prema 5.K.	Svi OB angažovanih u akciji	Obaveštajni organ	Stalni zadatak

¹⁰⁶ O realizaciji akcije vidi: Prilog IV., Dok. br. 35.

8.	Ubrizgavanje manje doze otrovnog sredstva u hranu ilegalnom prebjegu HV M.G. ¹⁰⁷ koji se nalazi u zatvoru Frkašić radi ispitivanja dejstva istog.	OB 15.K.	OB GŠ SVK	11. 07. u 14,00
9	Ustrojiti i potpisati spisak lica koja su upoznata sa ovom akcijom i isti čuvati u prilogu ovog plana. RNR/TRM	OBC Topusko	OB GŠ SVK	12. 07.

POM. KOMANDANTA
za bezbednsone poslove
p u k o v n i k
Rade Rašeta, [v.r.]

M.P.¹⁰⁸

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 5007.

28

1995., srpanj 23.

Bibać

Izvešće Komande 5. korpusa A BiH i Zapovjedništva GŠ HVO Bibać Veleposlanstvu R BiH u Zagrebu o snažnom prodoru snaga SVK koji prijete razbijanjem obrane Bibaća

23079500
KOMANDA 5. KORPUSA
ZAPOVJEDNIŠTVO GS HVO BIHAĆ
Bibać, 23. 07. 1995. godine

ODBRANA REPUBLIKE
VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
“U R G E N T”

Informacija o stanju
u Z/o 5. K i HVO Bihać,
dostavlja.-

AMBASADA R BiH U RH
VOJNODIPLOMATSKO
IZASLANSTVO
(n/r Zijah Poprženović)

PROSLIJEDITI NA RUKE
gosp. general zbora
Zvonimir Červenko

¹⁰⁷ U izvorniku je navedeno puno ime M. G.

¹⁰⁸ Okrugli pečat: Srpska vojska Krajine, Glavni štab, Odeljenje bezbednosti.

Od ranih jutarnjih sati situacija u Z/o 5. korpusa i HVO Bihać, radikalno se izmjenila. Jake oklopno-mehanizovane i pješadijske snage agresora energično prodiru ka Cazinu, iz pravca Pećigrad i pravca Tržačka Raštela. Situacija je izmakla kontroli i prijeti da do večeri teritorija bude rasječena na dva dijela, a 5. korpus razbijen.

Trpimo velike gubitke usljed siline udara, a ponestaje i sredstava. Uporedo sa ovim agresor snažno napada na pravcima Ličko Petrovo Selo – Bihać i Gorjevac – Ripač – Bihać.

Među stanovništvom je zavladao panika, a veliki je broj žrtava. Agresor na pravcima napada koristi sve po sistemu “spržena zemlja” uz upotrebu bojnih otrova.

Molimo Vas da što hitnije preduzmete mjere.

K O M A N D A N T 5. K

brigadni general

Atif Dudaković

ZAPOVJEDNIK GS HVO BIHAĆ

p u k o v n i k

Ivan Prša

Prijepis, strojopis, latinica

Prijepis u posjedu priređivača

29

1995., srpanj 23.

Izvešće Odjeljenja za obavještajne poslove GŠ SVK o mobilizaciji i pokretima brvatskih snaga duž linije sukoba te humanitarnoj katastrofi u zaštićenjoj zoni Bihać

GLAVNI ŠTAB SVK

Odelenje za Ob. poslove

Str. pov. br. 2/2892-1

23. 07. 1995. god.

OBAVEŠTAJNA INFORMACIJA

Preko našeg izvora podataka iz RM došli smo do saznanja da se u rejonu hipodroma u Osijeku nalaze položaji VBR-a koji su u noći 21./22. 07. 1995. god. dejstvovali po s. Bilje i Darda.

Prema istom izvoru preko puta istočnog dela hipodroma u Osijeku, na levoj obali r. Drave u dubini za 50 m nalaze se uređeni položaji baterije topova većeg kalibra.

Dana 22. 07. 1995. godine oko 21,00 časova preko pontonskog mosta Letovanić-Nebojan u Nebojanskom džepu pristigla baterija MB-120 mm 2. gbr. HV. U toku 21. i 22. 07. 1995. godine intenzivniji saobraćaj vojnih m/v i autobusa na pravcima: Gospić-Bilaj-Ribnik-Perušić-Pocrnici i Josipdol-Kapela.

Prema izvoru u rejonu Otočca uočeni tenkovi ekvivalenta 1 okb. Postoji mogućnost dejstva istih po rejonu Zalužnice.

U toku 23. 07. 1995. godine jedinice NO ZB uspele su ovladati širim rejonom Pećingrada, a do pisanja izveštaja podataka o dostignutim linijama nemamo.

PODACI DOBIVENI EI:

U većini izviđanih i kontrolisanih radio-veza neprijateljskih snaga, registrovane su redovne aktivnosti jedinica i komandi.

Na prostoru RH nastavlja se mobilizacija ljudstva, kretanje kolona m/v (Zagreb-Karlovac-Duga Resa i prema jugu, Zagreb-S. Brod-Županja-Osijek).

Izvođenje b/d, osim povremenih provokacija iz pešadijskog naoružanja nisu registrovane.

Na teritoriju CK snage 5. K trpe gubitke od snaga SVK i NO ZB. Među stanovništvom i delom snaga 5. K zavladao je haos, humanitarna situacija približava se katastrofi.

Konsolidovanje odbrane i sprečavanje napada u rejonu prema našim snagama i snagama NO ZB, lično rukovodi Atif Dudaković.

ZASTUPA NAČELNIKA

m a j o r

Janković Duško, [v. r.]

M.P.¹⁰⁹

Izvornik, strojopis, latinica

HR-HMDCDR, 6., 2-2892-1/1995.

30

1995., srpanj 24.

Petrinja

***Obavijest Komande 39. korpusa SVK komandama podređenih postrojbi o mogućoj agresiji
hrvatskih snaga kao pomoći ugroženom 5. korpusu A BiH***

Komanda 39. korpusa

str. pov. br. 71-297

24. 07. 1995. god.

priprema za protivdejstva

za slučaj agresije

hrvatske vojske.-

24, 26, 3133. pbr.

obaveštenje komandama

1. Nepovoljan razvoj situacije u zapadnoj Bosni po 5. k. tzv. armije bih hrvatska vojska koristi kao povod za agresiju na rsk.

¹⁰⁹ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

2. Do sada hrvatska vojska je glavne snage grupisala na širem prostoru Brinje, Otočac, Ogulin. Očekuje se napad glavnim snagama pravcem Plaški – Slunj – Šturlić uz moguću upotrebu desanta u rejonu Rakovice i položajima istočno od komunikacije Slunj – Plitvice. Demonstrativna borbeno dejstva moguće je da se izvode na više pravaca, a pre svega na pravcu Sunja – Kostajnica – dolina r. Une. Napad će podržavati avijacija.

2. Za slučaj agresije sve će komande i jedinice postupiti po aneksu plana “mač” i dobijenim naređenjima. Glavni štab će blagovremeno preneti potrebna naređenja u skladu sa situacijom.

3. Ostala pitanja:

1) U dosadašnjim borbenim dejstvima uočeno je da se nekontrolisano troše neke vrste municije. To se pre svega odnosi na municiju kalibra 130 mm i 105 mm. U isto vreme potrošnja municije za mb 60 i 82 mm je mala iako ove municije imamo u većim količinama. U vezi sa navedenim komande korpusa i brigada preduzeće potrebne mere koje će omogućiti racionalizaciju potrošnje municije.

2) U dejstvima narednog dana imati u vidu da se jedinice 5. k. nalaze van zaklona i rovova i da su zbog toga posebno osetljive. Uz navedeno balijske snage su grupisane na malom zemljišnom prostoru što olakšava borbu protiv njih uz upotrebu vatre iz svih vrsta naoružanja.

3) Komande jedinica preduzet će sve mere da se obezbedi prisustvo u jedinicama i na položajima svih vojnika i starešina. Vanredna odsustva odobravati samo za rešavanje problema koji zahtevaju prisustvo vojnih obveznika i starešina a ne mogu se odlagati. Bolovanja ukidati u svim slučajevima ako borbeno situacija zahteva. Sve neopravdano odsutne privesti u jedinice.

komandant
general-major
Slobodan Tarbuk

M. P. ¹¹⁰

Preslika, strojopis, latinica
Republika Hrvatska, Protuobaveštajna agencija

31

1995., srpanj 25.

Petrinja

Obavijest Obaveštajnog odeljenja 39. korpusa SVK podređenim postrojbama o mogućem desantu hrvatskih snaga na području Bibača

komanda 39. korpusa
obaveštajno odeljenje
str. pov. br. 64-185

¹¹⁰ Prijemni pečat: Komanda 24. pješadijske brigade, s.p. 39-158, 25. 07. 1995.

Petrinja, 25. 07. 1995. g.

Obaveštajna informacija.-

h i t n o

k-di: 24., 26., 31., 33. pbr
31. pbr presti sod" c"

Gš SVK upozorava na gotovo sigurnu agresiju HV na južnom sektoru 26. ili 27. 07. 95. g. Verovatna su dejstva i u našoj zoni. U okviru neposredne podrške 5. k. planirano je desantiranje specijalnih snaga HV na prostor Bihaća ili Brekovice.

Jedna maršruta desanta bi išla sa Krka južno od a. Udbina, a druga sa Pleso dolinom r. Una. Desantiranje će se izvršiti noću 25/26. 07. 95. g. ili 26/27. 07. 1995. g.

sj/dv

n a č e l n i k
p u k o v n i k
Stevan Janjanin

Preslika, strojopis, latinica
Republika Hrvatska, Protuobavještajna agencija

32

1995., srpanj 25.

Knin

Izvešće Glavnog štaba SVK predsjedniku RSK o pritiscima Hrvatske vojske na području Grabova te linijama sukoba u Hrvatskoj

Republika Srpska Krajina
Glavni štab srpske vojske
Str. pov. br. 4-3186
25. 07. 1995.

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

Redovni operativni
izveštaj, – dostavlja. –

- Predsednik RSK
- K-dant SVK – IKM
- ministar odbrane
- ministar UP
- NŠ
- NONO
- PkPo
- PK za MV i PP
- obaveštajni org.
- OC

1. NEPRIJATELJ

Prema zoni odgovornosti severno-dalmatinskog ratišta, neprijateljske snage su nastavile sa provokativnim dejstvima. U popodnevnim časovima prethodnog dana u reonu Lacman, primećena je grupa od 10 neprijateljevih vojnika.

U jutarnjim časovima (08,30) tokom današnjeg dana, neprijatelj je dejstvovao minobacačkim minama 120 mm (6 mina) sa V. Bata po našim položajima Vrh Šale. U 13,40 časova ispoljeno je dejstvo sa 6 granata iz pravca Orlovače prema našim položajima na Čukovcu. U jutarnjim časovima (09,30) u reonu M. Bat primećen je neprijateljski tenk koji je dejstvovao prema Grahovu.

Još uvek traje požar ispred p/k 92. mtbr. Od s. Škabrnje do s. Kašić, koji još uvek ne ugrožava naše položaje.

VaP u zoni odgovornosti 7. K. povređen je 2 puta, od čega je jedan let izvršen preko Vrlike.

U z/o Ličkog korpusa neprijateljske snage nisu ispoljavale borbena dejstva. Primećeno je pregrupisanje i dovođenje novih snaga prema zoni odgovornosti ovog korpusa.

Muslimanske snage su povremeno vršile provokativna dejstva pešadijskim naoružanjem iz reona s. Baljevac i na grebenu Plješevice.

U z/o Kordunaškog korpusa u toku noći 24/25. 07. učestali pokreti m/v pravcem Karlovac – Generalski Stol – Slunj.

U večernjim časovima (21,00) na željezničku stanicu Zvečaj stiglo je 8 m/v, najverovatnije su dovučene haubice, a u 01,20 časova primećena kolona m/v od s. Kukača – Ogulin u 13,55 izvršen je prelet dva neprijateljska aviona preko: Plaški – Rakovica – Slunj – Cazin – i RSK. Pretpostavlja se da se radi o lažnim neprijateljskim ciljevima u vazduhu, s namerom zabune i obmane, kao i otkrivanja naših radarskih stanica.

U z/o Kordunaškog korpusa neprijateljske snage su u više navrata vršile provokativna dejstva pešadijskim naoružanjem, kao i muslimanske snage. U toku noći (24,00 č.) pripadnici 5. K. su pokušali izvesti napad iz pravca Pržina i Zborišta u reonu 24. pbr. koristeći minobacače i pešadijsko naoružanje.

Vazdušni prostor od strane hrvatske avijacije povređen je u reonu 26. pbr. (Drveni bok)

U z/o istočnoslavenskog korpusa neprijateljske snage nisu ispoljavale borbena dejstva.

Prema snagama KSS, snage 5. K dejstvovala su duž cele linije fronta peš. naoružanjem u toku noći 24/25. 07. 95. g. 5. K je u dva napada izveo protivnapad.

2. NAŠE SNAGE

7. k: Po posebnom naređenju u toku noći je dejstvovala art. jedinica 130 mm iz zone TG-1. Na današnja neprijateljska dejstva nije uzvraćano vatrom.

Jedinice 92. mtbr. se nalaze u pripravnosti u smislu protivpožarne zaštite zbog požara ispred borbenih položaja. Održava se puni stepen b/g i pripreme za odbijanje eventualnog napada neprijatelja.

15. K: B/g podignuta na 100 % dana 24. 07. 95. g. u 20,00 č. Upućene su ekipe za utvrđivanje stanja i sprovođenje naređenja. Izvršena je smena ljudstva u TG-3.

21. K: U svim jedinicama se vrši dogradnja p/k odbrane uz pojačano osmatranje i izviđanje. Deo jedinica angažovan na planu "Pauk", a deo po planu "Mač".

39. K: Jedinice 39. K uzvratile na vatru neprijatelja, nakon čega su prestala dejstva hrvatske i muslimanske vojske.

U ovom korpusu se izvodi obuka sa studentima sa kojima je održao sastanak K-dant korpusa i predsjednik SO Petrinja.

11. K: Jedinice angažovane na obezbeđenju granice, sprečavanju izvođenja i ubacivanja neprijateljskih snaga na našu teritoriju. U toku je prijem regruta partije jul 95.

KSS: U toku noći su odbijeni protivnapadi snaga 5. K u dva navrata. Vrše se pripreme za dalja dejstva.

3. VANREDNI DOGAĐAJI: Nije bilo.

4. SARADNJA SA UNPROFOR-om

Odbijaju se uobičajeni kontakti sa predstavnicima UN-a. U zoni odgovornosti 75. mtbr. (7. K) pripadnici UN, iz nepoznatih razloga stavljeni u punu b/g. U zoni odgovornosti ovog korpusa borci negoduju na veoma niske letove helikoptera UN (visina 300 m). U vezi sa ukidanjem punkta UN u z/o 13. pbr. (21. K) na lokaciji Šimića brdo, Kostenak, most u Slunju i most na spoju sa 15. K održan je sastanak K-danta 21. K i K-danta snaga UN sektor "Sever", u cilju vraćanja snaga UN na prethodne pozicije.

U z/o 11. K snage UN nastavljaju sa intenzivnim osmatranjem i izviđanjem naših snaga.

5. ZAHTEVI:

21. K: Popuna sa 30 tona D-2 borbena i neborbena m/v.

39. K: Za obuku studenata potrebne školske ručne bombe. Potrebne oznake za kape i košulje. Zahtjev za povećano snabdevanje gorivom i municijom utrošenom u operaciji "Mač".

KSS: Hitno je potrebno obezbediti mine za MB-120 mm, 82 mm, 60 mm, u skladištu rezervi nemaju ništa od ovih mina.

75. mtbr: Zahtevi od prethodnog dana.

Prilog:

– Pregled utroška p/g i
predene kilometraže

M.P.¹¹¹

DEŽURNI OPERATIVNI

p u k o v n i k

mr. Branko Opačić, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica

HR-HMDCDR, 6., str. pov. 4-3186/1995.

¹¹¹ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

33

1995., srpanj 26.

Bibać

Izvešće Komande 5. korpusa A BiH Veleposlanstvu R BiH u Zagrebu o teškoj vojnoj situaciji iz koje jedini izlaz vidi u spajanju s Hrvatskom vojskom

KOMANDA 5. KORPUSA
Str. pov. broj 01-2/873-1
Datum: 26. 07. 1995. godine

26079501.
ODBRANA REPUBLIKE
VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
URGENT

Ambasada R BiH u Zagrebu
n/r Zijo Poprženović
ZA PRIJATELJE
n/r Breza

Maloprije sam razgovarao sa generalom Delićem.¹¹² On danas ima sastanak sa Blaškićem¹¹³ gdje će razgovarati o Bihaću. Ja želim da Vas informišem da sam posljednjih dana imao 700 boraca izbačenih iz stroja i da samo spajanje sa HV daje realnu mogućnost našeg opstajanja, te to morate prezentovati mjerodavnim organima.

Da li oni šta preduzimaju? Da li su im poznate naše mogućnosti?

DM/MF

Dostavljeno:
– naslovu
– a/a

KOMANDANT
brigadni general
Atif Dudaković

Preslika, strojopis, latinica
Preslika u posjedu priređivača

34

1995., srpanj 26.

Knin

Izvešće Glavnog štaba SVK predsjedniku RSK o prodoru hrvatskih snaga na Dinari, borbama oko Bibaća te o stanju u zonama ostalih korpusa

Republika Srpska Krajina
Glavni štab srpske vojske

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

¹¹² Rasim.

¹¹³ Tihomir.

Str. pov. br. 4-3200
26. 07. 1995.

Redovni operativni
izveštaj, – dostavlja.-

- Predsednik RSK
- K-dant SVK – IKM
- ministar odbrane
- ministar UP
- NŠ
- NONO
- PkPo
- PK za MV i PP
- obaveštajni org.
- OC

1. NEPRIJATELJ

U z/o 21. K nije bilo oružanih dejstava. U vremenu od 12,00 č. do 13,00 č. registrovano je ometanje radarskih sistema i sistema veza.

U z/o 7. K u prepodnevnim časovima neprijatelj je probio odbranu TG-1 i ovladao našim položajima na Medenom brdu (3 km sjeverno od s. Uništa) pri čemu je zarobio 6-7 naših vojnika, a jedan je vojnik ranjen ili je poginuo.

U 15,00 č. primećena je veća kolona m/v iz Sinja, a oko 22,00 č. dana 25. 07. 95. g. u širi reon s. Pakovo Selo stiglo je 30 m/v.

U z/o 11. K u 03,15 č. primećeno je prebacivanje tehnike ustaških snaga iz Osijeka u s. Tvrđavice. Oružanih dejstava nije bilo.

U z/o 39. K nije bilo oružanih dejstava osim što se u reonu 24. pbr. pojavila letilica koja se posle otvorene vatre vratila na teritoriju RH.

U z/o 15. K nije bilo oružanih dejstava. K-da ceni da je moguće očekivati pokušaje napada muslimana na pravcu s. Baljevac – s. Željava.

U zoni dejstva KSJ snage 5. K pokušale su probiti dostignute linije, ali bez uspeha, gde su im naneseni veći gubici.

2. NAŠE SNAGE

Jedinice 11. K formiraju nove jedinice i izvode obuku na pristiglim SRT, te pripremaju jedinice za ofanzivna dejstva.

Jedinice 21. K pored angažovanja na zadacima po planu "Pauk" i "Mač" rade na utvrđivanju položaja.

Jedinice 7. K odgovorile su na vatru ustaša u reonu Medeno brdo, a ostale jedinice korpusa vrše utvrđivanje izviđanja položaja i nastavak organizacije odbrane.

U jedinicama 39. K vrši se pozivanje ljudstva koje se nalazilo na odmoru.

U reonu s. Pržina prema jedinicama 5. K vršeno je izviđanje radi izvođenja ofanzivnih dejstava u toku sutrašnjeg dana.

Jedinice 15. K sprovode planske redovne aktivnosti.

Jedinice KSJ u 07,00 č. otpočele su napad na snage 5. K na pravcu s. Bugar. Do 16,30 č. zauzet je veći deo s. Bugar i očekuje se zauzimanje sela do pada mraka.

3. VANREDNI DOGAĐAJI

U reonu s. Bugar poginuo Rodić Rade iz 1/21 grod od snajpera sa neprijateljske strane. U 21. grod teže ranjena 2 vojnika, a lakše ranjena 3 vojnika.

4. SARADNJA SA UNPROFOR-om

Prekinuli su radove na opravi puta: Oraovica – Kopcije – Javoranj i pokušali da napuste punkt u s. Volinja u čemu su onemogućeni. U ostalim zonama odgovornosti aktivnost im je redovna.

5. ZADACI ZA NAREDNI DAN

K-da 39. K planira nastavak pozivanja ljudi sa odmora, obuku sa studentima i planirana aktivna dejstva prema snagama 15. K u reonu s. Pržina.

K-da 11. K produžava sa obukom četa specijalne namene, prijem regruta, izvidanje i dalje uređenje odbrane.

K-da 7. K vrši pripreme za prijem regruta i nastavak radova na putu na Dinari.

K-da 105. vbr vrši formiranje POOd.

44. rbr nalazi se u petnaestominutnoj gotovosti za dejstvo.

6. ZAHTEVI

44. rbr: Potrošni materijal za kancelarijsko poslovanje.

21. K: HITNO popuna sa 25 tona D-2 i motornim uljem.

39. K: popuna artificijama i školskim sredstvima za obuku studenata, 5 tona D-2 za popunu tenkova u 26. pbr. i odgovor za traženo naoružanje za pristigle vojnike iz zapadne Slavonije koje su ranije tražili.

Prilog:

Pregled utrošenog p/g i
pređene kilometraže ¹¹⁴

DEŽURNI OPERATIVCI

pukovnik

M. P.¹¹⁵

Trbojević Dragan, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 361.

35

1995., srpanj 26.

Knin

Izvešće Odjeljenja bezbjednosti Glavnog štaba SVK Upravi bezbednosti Generalštaba VJ o provedbi tajne operacije "Mač-1" – uporabi bioloških sredstava za trovanje prebrambenih

¹¹⁴ Izostavljeno.

¹¹⁵ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

proizvoda koji se ilegalno dostavljaju 5. korpusu A BiH u cilju masovnog oboljenja boraca i njihovog izbacivanja iz stroja

SRPSKA VOJSKA KRAJINE

GLAVNI ŠTAB

Odeljenje bezbednosti

SP BR. 33-226

26. 07. 1995.

INFORMACIJA

Realizacija zadatka iz OA "Mač".-

Početak mjeseca jula o. g. Komanda GŠ SVK napisala je direktivu o izvođenju operacije "MAČ", a koja se odnosi na aktivna dejstva prema 5. K. s ciljem potpunog njegovog slamanja. Operacija "Mač" trebala je po planu otpočeti dana 15. 07. u ranim jutarnjim časovima.¹¹⁶

U operaciji su angažovane snage Komande "Pauk", deo snaga 21. i 39. K. i KSJ.

U sklopu operacije (u toku njezinih priprema) Komandant SVK je odlučio da upotrebom bioloških sredstava metodom trovanja artikala široke potrošnje (brašno, šećer, ulje, tečni deterdženti za pranje posuđa) ilegalnom trgovinom proda 5. K. i time izazove masovnija oboljenja boraca i njihovo izbacivanje iz stroja.

Inkubacija traje od 5-7 dana. [Normalna doza isprobana je na ilegalnom prebjegu ustaške vojske M.G., ubrizgavanjem u tekući obrok, a za koga ne znaju humanitarne međunarodne organizacije. Za tri dana javili su se gore navedeni simptomi koji su trajali 6 dana. Pružena mu je ljekarska pomoć što je vjerovatno umanjilo dužinu trajanja reakcije.]¹¹⁷ Sredstvo je u obliku praška koje se proizvodi u R. Srpskoj. Ako se uzme u većim količinama i zavisno od otpornosti organizma mogu nastupiti smrtonosne posledice. Inače pri normalnoj upotrebi izaziva stomačne bolesti, proliv, glavobolju i grčeve u stomaku. Zaključno sa danom 22. 07. 1995. godine nismo registrovali slučajeve oboljenja.

Obezbeđenje artikala za prodaju 5. K. i ubrizgavanje u iste sredstva za onesposobljavanje žive sile vršio je ObC iz obavještajne uprave GŠ VJ, lociran u Topuskom u kojoj akciji su učestvovali pukovnik ZIMONJA NIKOLA i potpukovnik KRKOVIĆ MILAN, uz angažovanje privatnog biznismena MIŠEVIĆ NENADA iz Gline.

Zadatak OB GŠ SVK je bio, da sačini plan Kontraobavještajnog obezbjeđenja operacije ("Mač – 1"), a zatim punktovnim i patrolnim praćenjem konvoja angažovanjem VP i OB na operativnom pokrivanju akcije obezbjedimo prelazak granice u Ličkom Petrovom Selu i povratak Konvoja u bazu.

U Konvoju je bilo pet šlepera sa prikolicom. Pokret je bio iz Gline dana 12. 07. u 18.00 časova, a granicu u Ličkom Petrovom Selu trebalo je preći između 21.30 – 22.00 časova.

Kako MIŠEVIĆ NENAD te večeri nije mogao stupiti u kontakt radi dogovora sa PkPO u 5. K. s izvjesnim ŠANTIĆEM, to je ulazak KONVOJA morao biti odgođen za naredni dan 13. 07. 1995. godine.

¹¹⁶ O planu operacije vidi: Prilog II., Dok. br. 27.

¹¹⁷ Bilješke koje su sastavni dio dokumenta stavljene su u uglate zagrade.

Prema izjavi MIŠEVIĆA neko je akciju omeo i osporio iz Beograda, a pošto je vršeno ometanje veza na području C.¹¹⁸ Krajine, to MIŠEVIĆ nije mogao mobitelom stupiti u vezu sa Šantićem.

KONVOJ je smješten da prenoći i predani u RO drve industrije u Korenici, a njegov ulazak u C. Krajinu planiran je za dan 13. 07. 1995. godine između 22.00 – 23.00 časa na istom prelazu, a povratak oko 04.00 dana 14. 07.

Prelazak Konvoja u C. Krajinu izvršen je bez problema. Međutim pri povratku vozila i vozača kao i Miševića s devizama (oko 06.00 č.) bili su uočeni od strane jedinice koja obezbjeđuje granični prijelaz. Usledila je intervencija nekoliko pijanih boraca, čak su otvarali i vatru što je alarmiralo ostale borce pa i mještane sela (L. P. Selo) i započinje njihovo međusobno organizovanje da bi presreli Konvoj, pretresli ga i ustanovili ko to ilegalno trguje s 5. K.

Pošto je situacija oko graničnog prelaza postajala sve ozbiljnija sa mogućnošću prerastanja u oružani sukob, pukovnik Zimonja je otišao kod generala Ševe Steve i p.pukovnika Borića Petra da ličnom intervencijom i linijom komandovanja otklone nastale posledice i Konvoju omogućе ulazak u RSK. Dugo je trajalo ubedivanje, smirivanje razjarene grupe boraca i građana, te legendiranja prelaska Konvoja, tako da je isti sa vozačem i Miševićem pušten oko 13.00 časova.

Šleperi su produžili za Glinu, a Mišević s devizama, Zimonjom i Krkovićem dolaze kod mene i p. pukovnika Kneževića Mihajla [Potpukovnik Knežević i ja bili smo ujedno angažovani na operativnom pokrivanju članova EZ koji su boravili na Plitvicama 14/15. 07., a Kneževića sam planski doveo jer ga ne podnosi Zimonja i Krković.] u objektu adaptiranom za potrebe OB na Plitvicama.

Nišević je u prostoriju gdje smo bili svi zajedno okupljeni doneo punu akt tašnu deviza i sve izvadio na stol i otpočeo da ih razvrstava kome koliko pripada. Najviše je bilo stranih DeM u apoenima od 1.000 i 500 i više hiljada austrijskih šilinga.

Iznenaden količinom deviza shvatio sam da je u igri ponovno šverc, a ne akcija u okviru planirane operacije prema 5. K., to sam nastojao isto popratiti što verodostojnije jer je bilo nemoguće sve to dokumentovati.

Na papirima koje je Mišević vodio, pisani su hemijskom olovkom. Izvedena je specifikacija koštanja prodane robe, tako da je na jednom papiru saldo iznosio 1.237.000 DeM, a na drugom 1.000.000 DeM. Dakle ukupna vrednost prodane robe iznosila je 2.237.000 DeM. Iz razgovora sa pukovnikom Zimonjom, njih je sva ta roba koštala 50.000 DeM. Ovo mi je saopštio kada su nastale komplikacije da li će uspjeti robu prodati 5. K. govoreći da SVK nema osnova da nadoknadi štetu od navedene sume ako propadne (ovo zbog toga što je roba "zatrovana").

Mišević je odvajajući DeM u novim apoenima (izbrojao i ostavio na stranu 37.000 DeM) došao u verbalni duel sa potpukovnikom Krkovićem zato što ovaj to čini i izdvaja u novim apoenima. Mišević je odgovorio, da mu je gazda izričito podvukao da moraju biti nove DeM. Krković je odgovarao riječima: "Pa šta ako je general, neka i on traži mjesto gdje će ih zamijeniti. Daj mu deo u šilinzima." Mišević je odgovorio da tako mora biti, a pukovnik Zimonja je odmah na presavijenom papiru A-4 napisao ime generala Mrkšića,¹¹⁹ stavio 37.000 DeM u isti i spakovao u svoju tašnu uz obavezu da će mu ih predati.

¹¹⁸ Cazinske.

¹¹⁹ Mile.

Interesantno je bilo da sam se ja i Knežević tu pojavili po prvi put i da se oni uopšte toga nisu ustručavali.

U međuvremenu, dok su devize brojane i razbrojavane, potpukovnik Krković je u par navrata potencirao nagrađivanje nas učesnika akcije sa 2-3.000 DeM što će general Mrkšić odobriti. U vezi predloga Krkovića, Zimonja i Mišević su ošutili, ja sam odmah odreagovao da ovo ne smatram trgovinom i da u tome ne želim učestvovati, već “ozbiljnim zadatkom” u čemu me je podržao i potpukovnik Knežević i od toga se odustalo. Poslije toga u razgovor se umiješao Mišević i rekao da smo ja i Knežević u pravu i da ako treba, za nas posebno može propustiti jedan šleper pa da zaradu podjelimo međusobno, što smo apriori odbili.

Iskoristio sam moment i sa Miševićem sam porazgovarao na ove okolnosti. Interesantno je da sam sa imenovanim prvi put bio u kontaktu, a da je otvoreno nastupio prema meni. Radi se o dosta otvorenom čoveku svojih 35 godina, koji se kreće isključivo u visokom društvu. Poziva se na Lilića¹²⁰ i Miloševića¹²¹ da znaju za njega, te SUP-a i RSDB Srbije. Rekao je, da je u ilegalnoj trgovini najbolje prolazio kada mu je odobrenje davao B.¹²² Mikelić (oko 12 puta), a prolaz obezbjeđivao MUP i RSDB Krajine na Kordunu i Baniji. Kako je granicu preuzela Vojska sada izuzetno teško ide. Kaže, da se ovim poslom intenzivno bavi od 1992. godine kada je započeo sa M.¹²³ Martićem i da je poslije toga promijenio više gazda.

Od pomenute sume deviza u kasu GŠ SVK ući će oko 400.000 Dem što još nije okončano jer su marke u starim apoenima i predate su u Beograd radi zamjene, te poslije toga dostaviti ćemo vam dokumentaciju.

Dana 18. 07. kada sam na IKM GŠ SVK na Slunju referisao generalu M. Mrkšiću, pre početka referisanja upitao me je da li me je zvao Aco Dimitrijević u vezi dolaska konvoja? Kada sam mu odgovorio da nije, rekao mi je zvati će sigurno jer je to neko već provalio u Beogradu i pogrešno interpretirao.

Zaključak je jasan. I ovaj konvoj kao i mnogi do sada imali su krajnji cilj materijalne koristi pojedinca u što je bez sumnje uključen i komandant SVK general M. Mrkšić. General Mrkšić je bliska rodbinska veza pukovniku N. Zimonji i navodno je Mrkšić Zimonju doveo preko pukovnika Krge¹²⁴, načelnika Obavještajne uprave pod legendom da na teritoriji Korduna (svi se sada pitaju zašto je baš izabran Kordun-Topusko) formira ObC, a u stvari da pod tom legendom organizuje i lično rukovodi švercom robe sa 5. K. Koliko je OB GŠ SVK poznato, a o tome daleko više može reći potpukovnik Knežević Mihajlo, ovaj ObC nije ni izdaleka opravdao svoje postojanje.

Ima razmišljanja (podatak je pouzdan) da je Mrkšić obećavao pukovniku Krgi dovođenje u RSK i postavljanje na generalski položaj, jer Krga to u SRJ neće moći dobiti obzirom da je sa ovih prostora i da nije učestvovao u ratnim dejstvima.

Dana 21. 07. 1995. godine pukovnik Zimonja i potpukovnik Krković napustili su RSK i vratili se u VJ.

Informaciju Vam dostavljamo radi upoznavanja i operativnog korištenja. Molimo na zaštitu tajnosti sadržaja obzirom na visoke ličnosti i nedozvoljene poslove kojima su se bavili.

RNR/MM

¹²⁰ Zoran.

¹²¹ Slobodan.

¹²² Borislav.

¹²³ Milan.

¹²⁴ Branko.

POMOĆNIK KOMANDANTA
za bezbedonosne poslove
p u k o v n i k
Rade Rašeta, [v.r.]

M. P.¹²⁵

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 5007.

36

1995., srpanj 26.

Knin

Obavijest MUP-a RSK komandantu specijalnih jedinica o napredovanju brvatskih snaga koje su probile liniju obrane kod Grabova, koji je pred padom

RSK – MUP
KABINET MINISTRA
BROJ: 6223/95.
KNIN, 26. 07. 1995.

ŠIFRIRANO “D.D.”

NOVA KRŠLJA
N/R. KOMANDANTA SPEC. BRIGADE.

VEZA: VAŠA DEPEŠA BR. 08/4-1-18/1-95. OD 26. 07. 1995. G.

Dujo,¹²⁶ danas sam razgovarao s komandantom u nekoliko navrata i pokušao mu objasniti situaciju. Navodi da je obustavio aktivnosti u sledećih nekoliko dana i da ukupna situacija nije takva da se cijela brigada može pustiti na odmor i da su moguća iznenađenja. Insistirao sam na vašem stavu, ali nije išlo. Obećao je da će lično s tobom razgovarati i da bi se moralo ostati još 3-4 dana. Predlažem da unutar brigade pokušaš u ovih nekoliko dana da napraviš neke smjene, ali da se ne zna i tako odmoriti ljude.

Ovdje na Grahovu je situacija dosta teška i izvlačim zadnje rezerve ljudstva i šaljem tamo jer je front probijen i prijeti pad Grahova. Znam da vam je teško, ali shvatite situaciju. I dalje ću pokušavati da vas izvučem, ali ovdje je možda još teže.

V.D. MINISTAR
PAVKOVIĆ NEBOJŠA

M.P.¹²⁷

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 361.

¹²⁵ Okrugli pečat: Srpska vojska Krajine, Glavni štab, Odelenje bezbednosti.

¹²⁶ Dušan.

¹²⁷ Prijemni pečat: Brzovav primljen 26. 07. u 21,20, primio Jelinic.

1995., srpanj 26.

Izješće Komande Operativne grupe 1 IKM-u Glavnog štaba VRS o napredovanju brvatskih snaga u borbama za Grahovo

KOMANDA OG-1

Pov. br. 28-51/40

26. 07. 1995. godine

IKM GŠ DRVAR, IKM 2.KK

REDOVNI BORBENI IZVEŠTAJ

1. Ustaše su u jutarnjim časovima nastavili sa artiljerijskim i pešadijskim napadima na zonu odbrane OG-1 i do 15.00 časova uspjeli su ovladati Golim Brdom i objektom Brdo K.1056. Oko 14.30 časova ustaški helikopter nadletio je Grahovo. U toku dana na Grahovo je palo oko 150 različitih vrsta projektila.

2. Naše snage su prihvatile borbu i sprečile žilavim otporom dublji prodor ustaških snaga. U toku jutra uvedena je u borbeni raspored ČZI (četa za intervencije) i ista je posela položaj u rajonu Markovača k.926- Grla. U 15.00 časova OG-1 drži liniju Šatorsko jezero – Tučine - Nos – Štedra – Sinuša – Čalakuša – Grla – Strmac.

U toku dana prikupljeno je ljudstvo iz č/92b. i pč/3pbr. u rajon Luke. Prikupljeni su podaci o broju poginulih (4), broju ranjenih (12) te broju nestalih (6) od kojih su 2 vojnika najverovatnije u zatvoru što se proverava u 3.lpbr. U jedinice su došle starešine iz njihovih komandi i rade na konsolidaciji jedinica.

U današnjim dejstvima imali smo 5 ranjenih, među njima i jednog uč.

3. Moral vojnika i starešina dobar, mada je ljudstvo pogodeno jučerašnjim stanjem.

4. GUBICI – , RANJENIH – 5

5. VANREDNIH DOGAĐAJA nije bilo sem ranjenog ljudstva

6. BROJNO STANJE: 550

Za KOMANDANT

PUKOVNIK

GRBIĆ RAJKO

.....,¹²⁸ [v.r.]

Izvornik, rukopis, latinica

HR-HMDCDR, 2., kut. 4284.

¹²⁸ Potpis nečitak.

1995., srpanj 28.

Bibać

Izješće 5. korpusa A BiH Veleposlanstvu R BiH u Zagrebu o prodoru četnika u predjelu Bugari, te žestokim napadima s Plješevice i Grmeča

KOMANDA 5. KORPUSA
STR. pov. broj: 02/4-3-64
Bihać, 28. 07. 1995. god.

Podaci o aktivnostima
agresora u Z/0 5. KA R BiH
dostavlja.-

27079500
ODBRANA REPUBLIKE
VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
“URGENT”

AMBASADA R BiH U RH
VOJNODIPLOMATSKO
IZASLANSTVO
(n/r Zijah Poprženović)

Agresor je nastavio sa izvođenjem aktivnih b/d u Z/o 5. korpusa. Tokom 27. 07. 1995. godine agresor je izvršio prodor u rejonu Bugar na pravcu k. 373. U napadu su koristili jaku tenkovsku vatru i artiljerijsku podršku svih kalibara.

Noću, 27/28. 07. 1995. godine naše snage su izvršile protivnapad na ovom pravcu, dijelom potisnule agresora, ali nisu uspjele održati dostignute položaje zbog izuzetno jake artiljerijske vatre i žilavog otpora četnika. U jutarnjim satima 28. 07. 1995. godine poslije snažne artiljerijske pripreme agresorske snage su izvele napad na pravcu Brkića koplje – Visoka glavica – Kapan i uspjele ovladati objektom Visoka glavica. Nakon toga uslijedio je napad na objekat Kestenovačka glavica i Varmansko selo, a naše snage su ovaj napad uspješno zaustavile. Agresor je nastavio sa jakim granatiranjem ovih rejona i civilnih naselja u dubini slobodne teritorije. Istovremeno sa ovim dejstvima, agresor je napadao u rejonu Grmeča i Plješevice. Napade je izvodio prema objektu Vidov vršak na Grmeču i prema Gričinama na Plješevici. Pojačana je aktivnost agresorskih IG u rejonu Majoruša. Snažna artiljerijska dejstva agresor izvodi po L/o naših snaga u rejonu Veliki Radić.

VP/AZ

Radeno u jednom primjerku i dostavljeno “PR”:

– Ambasada R BiH – VDI

n/r Zijah Poprženović

– a/a

K O M A N D A N T
brigadni general
Atif Dudaković

*Prijepis, strojopis, latinica
Prijepis u posjedu privedivača*

1995., srpanj 29.

Korenica

Izvjешće SUP-a Korenica MUP-u RSK o upućivanju jedinice na prostor Resanova u Republiku Srpsku nakon što su brvatske snage zauzele Grabovo

RSK MUP
Sup Korenica
broj 08-02-187/95
Korenica 29. 07. 1995. god

Šifrovano " dx"

M.P.¹²⁹

Mup-a – Knin

Od sjb Donji Lapac dobili smo depešu sledećeg sadržaja koju vam u cjelosti prenosimo: Ljudstvo "b" sastava stanice javne bezbednosti Donji Lapac koje je upućeno na izvršenje borbenog zadatka RS kod sela Resanovci udaljeno 15 kilometara od Grahova kojeg su zauzele ustaške snage regularne vojske RH i HVO, a u cilju sprečavanja daljnjeg napredovanja istih snaga. Dolaskom na prve linije naše obrane tj. u selo Resanovci, zatečeno je navedeno ljudstvo koje će u saradnji sa vojskom RS te sa vojskom RSK zauzeti položaje desno od mjesta Resanovci u pravcu brda Ilica, te dalje u pravcu Strmice, Tiškovca i dr. Do 12,00 časova navedene snage još nisu bile rasporedjene na navodno dogovorene položaje. Sa lijeve strane snaga "b" sastava stanice javne bezbednosti Donji Lapac rasporedjene su snage vojske RS. Za vrijeme boravka na prvim linijama nije bilo ofanzivnih dejstava sa bilo koje strane.

Načelnik:

Petar Popović

nv

Izvornik, strojopis, latinica

HR-HMDCDR, MUP RSK, 08/4-16279/2-95.

1995., srpanj 30.

Knin

Priopćenje Državne informativne agencije RSK "Iskra" o posjetu Ratka Mladića, zapovjednika VRS Kninu te njegovoj izjavi u svezi s napadom na Bibač

UPR: KNIN-MLADIĆ-POSJETA

General Ratko Mladić u Kninu

¹²⁹ Prijemni pečat: RSK, MUP Knin, br. 08/4-1-6279/2-95., primljeno: 31. 7. 1995.

KNIN, 30. jula (Iskra) – Komandant Glavnog štaba Vojske Republike Srpske general – pukovnik Ratko Mladić izjavio je danas u Kninu da će srpske snage vrlo brzo povratiti Grahovo i Glamoč, kao i sve ostale okupirane teritorije.

Ističući da je cilj hrvatske agresije odsijecanje Republike Srpske Krajine (RSK), u čemu im podršku pružaju njihovi politički medijatori, general Mladić je rekao kako su ovim potezom Hrvati napravili odlučujuću grešku u ovom ratu, koja će ih mnogo koštati.

Govoreći o situaciji u takozvanom Bihaćkom džepu, on je rekao da će muslimani nastaviti provocirati sve dotle dok ne budu poraženi kao u Srebrenici i Žepi, a te bi provokacije davno prestale da, kako je naglasio, nisu nažalost imali pomagače u našim redovima.

“Došlo je vrijeme da naš narod u cjelini shvati ono što su neki shvatili davno ranije, da rat još nije završen. Poručio bih narodu da bude odlučan u odbrani svojih ognjišta i da ne nasjeda na nikakvu propagandu” rekao je general Mladić, dodajući da se nada kako će narod smoci snage da odbije i ovu hrvatsku agresiju.

“Mi moramo uložiti dodatne napore i ustrajati do završnice ovoga rata”, zaključio je komandant Vojske RS.

DL¹³⁰ kraj

Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4207.

41

1995., srpanj 31.

Vrhovine

Komanda 50. pbr. prosljeđuje podređenim postrojbama informaciju 15. korpusa SVK o situaciji nakon prodora hrvatskih snaga i zauzimanja Grabova i Glamoča, dovođenja jedinica HV-a na položaje za mogući napad te proglašenja ratnog stanja

KOMANDA 50. pbr.
Pov. broj: 50-21-55/ 95.
Vrhovine, 31. 07. 1995.

PREPIS

INFORMACIJE POTČINJENIM JEDINICAMA

K-diru

MB -82 mm
NEĐO ČURČIĆ

Na osnovu informacije k-de 15. K. pov. br. 240-43 informišemo o: Najnovijom agresijom HV i HVO na RS i delove RSK, političko – bezbednosna situacija u RSK je postala izuzetno složena. Ista je uslovila preduzimanjem niza radikalnih mera koje je državno i vojno rukovodstvo RSK moralo poduzeti kako bi se blagovremeno osujetio opšti napad HV a svi ljudski i materijalni potencijali stavili u funkciju odbrane. Kao što je već poznato Predsjednik

¹³⁰ Priopćenje je sastavio Davor Lukač.

RSK M.¹³¹ Martić doneo je odluku o proglašenju ratnog stanja.¹³² Ovakvu istu odluku doneo je i Predsjednik RS za čitavo područje RS. Najnovijom agresijom regularnih jedinica HV okupirano je Grahovo i Glamoč. Sve stanovništvo iz navedenih gradova kao i okolnih naselja izbeglo je u Drvar, Petrovac i B. Luku. HV osokoljena veoma brzim napredovanjem nastavlja da daljnjim napredovanjem u pravcu Strmice, kao i duž Grahovskog polja prema Resanovcima sa verovatnom namerom blokiranja svih komunikacija koje iz Knina izvode ka RS. Na ovim pravcima jedinice VRS i SVK izvršile su stabilizaciju linije odbrane i zaustavile daljnje napredovanje agresora. Na drugim područjima; duž granice RSK sa Hrvatskom privodi se kraju mobilizacija i dovodjenje jedinica HV na moguće pravce napada. Učestalim manevrom snaga duž komunikacija i pojačanim izvidjačkim aktivnostima nije teško zaključiti da Hrvatska sprema na RSK napad širih razmjera iz više pravaca. Najava pomoći snagama 5. K. za koju Hrvatska je verovatno dobila saglasnost, samo je maska za ofanzivu velikih razmera koju Hrvatska priprema i koju je već poduzela prema RS, sa krajnjim ciljem zauzimanja što povoljnije operativne osnovice za napad na RSK, kao i pomoć HV i snagama "armije BiH" za dejstva u drugoj fazi ka Jajcu, Mrkonjiću, Srbobranu a zatim preko Petrovca ka Bihaću. Zauzimanjem Grahova i daljnjim dejstvima HV prema Strmici i Resanovcima direktno je ugrožen i deo teritorije RSK u zoni odgovornosti Ličkog korpusa. K-dant korpusa je u najkraćem vremenu angažiranjem raspoložive rezerve iz sastava 103. pbr, vojne policije, pripadnika MUP-a stavio pod kontrolu sve prilazne puteve koji izvode iz ugrožene zone ka prostorima Dugopolja i Kaldrome kao i pravcu Tiskanovac – Drenovac, kako bi se blagovremeno osujetilo eventualno napredovanje agresora na ovim pravcima. Ostvaren je kontakt sa jedinicama VRS, a k-da 103. pbr. formirala je na ovom pravcu IKM, na kojem se stalno nalazi deo k-de brigade. Stoji činjenica da je ovakvom akcijom Hrvatska po drugi put, "spasila" od slamanja 5. K. Alijine vojske, jer je primorala srpsku vojsku da izvrši pregrupisanje snaga sa Bihaćkog ratišta u cilju zaustavljanja dubljih prodora HV na već pomenutom pravcu napada. Međutim, u ovoj informaciji treba spomenuti još neke druge činjenice, a jedna od njih je veoma brzo prepuštanje ovalike teritorije agresoru. Dosadašnja iskustva potvrđuju nam da tamo gde je Srpski vojnik bio dobro utvrđen i rešen da brani i odbrani, tu agresor nije uzeo ni jednog metra teritorija, ali nije ni izgubio ni pedlja teritorije tamo gde nije bilo spremnosti da se ide napred bez obzira na izuzetnu nadmoćnost materijalno-tehničkog faktora. Gubici teritorija događaju se tamo gde kod naroda i vojske prevlada strah, panika i gde nema spremnosti i odlučnosti da se ognjišta brane do krvi. Proglašenje ratnog stanja i uvodjenje policijskog časa ima za cilj da se u funkciju odbrane stavi svo za borbu ili druge aktivnosti sposobno stanovništvo bez izuzetaka i da se u jedinicama i na teritoriju uspostavi neophodan nivo reda i discipline.

U toku dana očekujemo da će Odluka o proglašenju ratnog stanja u pismenoj formi stići u komandu brigade, te ćemo vas sa istom upoznati naknadno. U razgovoru sa borcima i stanovništvom razbijati svaki strah i sprečavati paniku. Nosioce defetizma, prenosioc glasina koje kod naroda i vojske doprinose stvaranju straha i panike otkrivati i najstrožije sankcionisati. Kod boraca i naroda stvarati uverenje o spremnosti za odbranu i mogućnost odbrane, pogotovu što agresor ipak ne raspolaže sa tolikim snagama da jednako udari na svim mogućim očekujćim pravcima.

¹³¹ Milan.

¹³² Odluku o proglašenju ratnog stanja donio je Vrhovni savet odbrane RSK 30. srpnja, vidi: Prilog I, Dok. br. 30.

PRIJEPIS OVERAVA:
K- dant 1. pb. Poručnik Popović Djorđe
Za,¹³³ [v.r.]

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 5006.

42

1995., kolovoz 1.

Zapovijed Komande 11. pješачke brigade VRS podređenim postrojbama da u slučaju napada brvatskih snaga blokiraju jedinice UNPROFOR-a, razoružaju ih i zadrže kao taoce

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
KOMANDA 11. PBR.
Str. pov. br. 230 /1
01. 08. 1995. g.

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

Blokiranje UNPROFOR-a,
naređenje dostavlja-

SVIM PODČINJENIM
JEDINICAMA

Blokada UN-a u predstojećem napadu snaga ustaša je bitan dio odbrane srpskog naroda, stoga

N A R E Đ U J E M :

1. Snage UN-a blokirati i nedozvoliti odlazak u RH, te ih razoružati i držati kao taoce.
2. Prema pripadnicima UN-a ponašati se na korektan način bez maltretiranja i vređanja, te im ne oduzimati vozila i tehniku.
3. Punktove u zoni 2. pb. blokadu izvršiti sa pripadnicima 2. pb. Punktove u zoni 3. pb. blokirati sa snagama 3. pb. i sa pripadnicima VTO u Cerovcu i sa VTO Krnjakom. U zoni 1. pb. pripadnike UN-a blokirati sa vlastitim snagama i snagama VTO. Punkt u zoni 4 pb. blokirati sa pripadnicima 4. pb., a punkt u Živković Kosi blokirati sa VTO Vojnić i KM, te K- dom stana i vodom vojne policije 11. pbr.
4. K – danti potčinjenih jedinica u svojim jedinicama odrediti jedinice za blokadu i izdati im pripremno naređenje za blokadu.
5. O cilju blokade upoznati kompletan sastav jedinica.
6. Za izvršenje ovog Naređenja lično su mi odgovorni k-danti i k-diri potčinjenih jedinica.

DM/BT

DOSTAVITI:

- Svim potčinjenim jedinicama
- a/a

¹³³ Potpis nečitak.

Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 595.

43

1995., kolovoz 3.

Izvešće Odsjeka bezbjednosti Komande 15. korpusa Odsjeku bezbjednosti GŠ SVK o pojačanom pritisku brvatskih snaga koje time sprječavaju slanje svežih snaga za grabovsku operaciju, te svakodnevnom iseljavanju neborbenog stanovništva u Saveznu Republiku Jugoslaviju

Komanda 15. korpusa
Odsek bezbednosti
str.pov.br. 133-13
03. 08. 1995. godine

Glavni Štab Srpske Vojske Krajine
– odelenje bezbednosti –

1. Aktivnosti neprijatelja

Trupnim izvidanjem na taktičkoj dubini došli smo do saznanja da HV duž čitave granice sa 15. Korpusom vrši intenzivne pokrete motornim vozilima iz dubine, i to prvenstveno tokom noći. Intenzivniji saobraćaj i dolazak m/v ka našoj granici registrovali smo iz Gospića ka granici sa 9., 18. i 70. pbr. (ka Medku, Teslingradu i Plaškom). Obzirom na broj pristiglih m/v HV, ne registrujemo adekvatan broj žive sile i tehnike, na osnovu čega "procenjujemo" da istovremeno vrše obmanjivanje i demonstraciju dovodenja novih snaga, a sve u cilju angažovanja naših snaga na granici i držanja u pripravnosti kako ne bi mogli izdvajati sveže snage za grabovsku operaciju.

Potvrđena su saznanja da ustaše u Gospiću miniraju srpska zgarišta, što snimaju i prikazuju svetskoj javnosti kao da ih 15. korpus tuče artiljerijom. Tako je tokom dana 02. 08. 1995. godine izvedeno oko trideset eksplozija.

Takođe su potvrđena saznanja da je HV izvršila mobilizaciju u Gospiću, Perušiću, Otočcu, Brinju, Josipdolu, Ogulinu i drugim mestima, i ljudstvo drže u spremnosti u očekujućim rejonima.

Ne raspoložemo koordinatama elemenata borbenog rasporeda HV naspram zoni 15. Korpusa, što može imati negativne posledice za jedinice i mesno stanovništvo u našoj zoni. Ukoliko raspoložete tačnim koordinatama vatrenih položaja sredstava podrške HV, molimo

¹³⁴ Okrugli pečat: Vojna pošta 9106, Vojnić.

hitnu dostavu radi dogradnje našeg sistema odbrane i pripreme tablice početnih elemenata radi kontravratiranja ili prethodnog uništenja vatrenih sredstava HV početkom napada.

Registrujemo i dogradnju vatrenog sistema HV, prvenstveno u inženjerskom smislu, gde se masovno koriste inženjerske mašine.

Tokom dana 02. 08. 1995. godine kroz zonu odbrane 18. pbr. (Bunić) i preko Teslingrada, registrovan je prelet bespilotne letilice na visini od oko dve hiljade metara. Isto tako, registrovan je i prelet hrvatskih aviona tipa MIG-21 iznad Gospića.

Na predelu planine Velebit, od Svetog Brda do Visočice, naši trupni izviđači ne otkrivaju prisustvo i aktivnost neprijatelja.

Dana 02. 08. 1995. godine u jutarnjim časovima, HV je pokušala sa pešadijskim napadom na zonu odbrane 70. pbr. (Plaški), koji je uspešno odbijen. Na našoj strani nije bilo žrtava, kao ni povređenih.

– 5. Korpus muslimanske vojske sređuje svoje redove i čvrsto drži granicu prema zoni 15. Korpusa. Registrujemo povremeno otvaranje vatre iz streljačkog naoružanja, ali bez posledica po naše snage.

Istovremeno registrujemo i potražnju prehrambenih artikala od strane mesnog stanovništva 5. Korpusa, kao i svaka druga sredstva za vođenje rata.

Prema još nepotvrđenim saznanjima, 501. brigada 5. Korpusa muslimanske vojske planira izvođenje napada iz Ripača ka Spasovu, sa ciljem odvracanja angažovanja naše 103. lpbr. na grahovskom ratištu.

2. Stanje bezbednosti

Sve jedinice su na svojim mestima u spremnosti za odsutnu odbranu. Organi Komande 15. Korpusa procenjuju da se Korpus može uspešno suprotstaviti agresiji ustaša.

Indikativna lica sa stanovišta bezbednosti perfidnijeg su držanja i ponašanja, radi čega je pojačan i operativni rad. 2. gbr.– ksJ pretpotčinjena je Komandi 15. Korpusa i nalazi se u očekujućem rejonu s. Bruvno, a manji delovi već su pridodati na ispomoć 9. mtbr.

Bataljon za interventna dejstva koji se formira iz celokupnog 15. Korpusa, još nije formiran, a u 3/9. mtbr otkrili smo jednog nosioca koji ima destruktivno držanje i javno radi na širenju defetizma i razbijanju borbene gotovosti celokupnog sastava brigade i neomogućavanju formiranja pomenute jedinice. Isto lice javno se suprotstavilo komandantu 9. mtbr. na formiranju interventnog bataljona, pri čemu je verbalno napadalo aktivna vojna lica govoreći: “Za sve su krivi oficiri, nesposobni ste, ko nas vodi, sve ćemo vas isterati iz RSK.” Prisutni se nisu suprotstavili, što je znak odobravanja. U toku je privođenje u komandu 9. mtbr. i preduzimanje mera organa rik-a, a posebno mera organa bezbednosti, o čemu ćete biti što pre izvešteni.

U selima Lički Tiškovac, Drenovac i Ševina Poljana, odmetnulo se 30 boraca i otišlo u šumu. Imaju svoje jatake radi preživljavanja. Operativni podaci ukazuju da izbegavaju aktivnost koju izvodi 103. lpbr. U toku su mere na privođenju, pa i druge potrebne mere. Nismo pronašli nestala dva pripadnika 15. lpbr., verovatno su pobešli.

3. Stanje na teritoriji

Prisutna je određena doza straha. Među mesnim stanovništvom veliko je raspoloženje za borbu. Smanjen je zahtev za odlazak u SRJ. Većina nesposobnih i ograničeno sposobnih je mobilisana, dobrog su držanja. Zbog poljoprivrednih radova manji deo boraca pušta se kućama. Svakodnevno žene i deca odlaze u SRJ.

U toku su naše mere prema licima indikativnim u Teslingradu. Iz izolacije otpuštena je Biga Vedrana (Hrvatica).

U Plaškom se krije Obradović Dmitar, bivši organ bezbednosti 70. pbr., koji je dezertirao iz organa bezbednosti KSJ. U toku je potraga i privođenje.

4. Aktivnosti UNPROFOR-a

Obavljaju redovne dužnosti; patroliranja, obilaske, daju instrukcije, uvežbavaju povlačenje u kamp "Borje" i Jezerce u slučaju žestocijeg napada HV. U selu Rudopolje (Lička Kaldrma) punkt jordanskog bataljona (vojnici i oficiri) aktivno prate dejstva, prolaz i svaki pokret pripadnika 103. Ipbr. U svojim radnim beležnicama imaju nacrtane činove oficira VRSK. Sačinili su šemu kasarne i puteva u Ličkoj Kaldrmi i ucrtali BOV Vojne policije 15. Korpusa.

Komandant sektora "Jug", brigadni general, kritikovao je 02. 08. o. g. komandanta češkog bataljona, navodno je suviše tolerantan prema komandi 15. Korpusa i da nije izvršio formiranje novih punktova, kao i predaju tri punkta jordanskom bataljonu u zoni 15. Korpusa. I dalje je u stepenu povišene b/g. Sa istim smo u korektnim odnosima.

5. Angažovanje Vojne policije

Vojna policija angažovana isključivo na namenskim zadacima, kao i saradnji i zadacima sa jedinicama SJB.

6. Zaključak

U celini stanje bezbednosti omogućava uspešno izvođenje odsutne odbrane od eventualne agresije HV na našu zonu odbrane.

Do sada preduzete mere iz naše nadležnosti prema pojedinim licima, imale su pozitivnog odraza, a što ćemo primenjivati i u narednom periodu.

Svi predlozi naših mera prihvataju se u dogradnji sistema odbrane.

pb/bp

N a č e l n i k

pukovnik

Petar Bor

M.P.¹³⁵

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 4118.

¹³⁵ Prijemni pečat: Brzovav br. 1994, primljen 3. 8. 1995., potpis nečítak.

PRILOG 3

EVAKUACIJA STANOVNIŠTVA S OKUPIRANOG TERITORIJA HRVATSKE PRIJE I TIJEKOM “OLUJE”

PRILOG 3

1

1993., siječanj 27.

Benkovac

Izješće "Autotransporta" Benkovac Kriznom štabu SO Benkovac o sudjelovanju tvrtke u planu evakuacije civilnog stanovništva

"Autotransport" Benkovac
7. oktobra br. 3
B e n k o v a c

M.P.¹³⁶

Kriznom štabu SO Benkovac

Plan evakuacije civilnog
stanovništva

Autotransport ima na raspolaganju u Benkovcu 6 autobusa, koji su stalno dežurni sa vozačima i to:

10 – 294	vozač Bahić Novica	tel. 81-688
10 – 282	vozač Uzelac Dušan	tel. 82-053
10 – 332	vozač Vukša Bogdan	tel. 82-057
10 – 338	vozač Tampolja Jovo	
10 – 174/263	vozač Šarić Živko IGM	
školski autobus	vozač Dobre Momčilo	

Rezerve

10 – 447	vozač Pupovac Janko	Medvidja
10 – 293	vozač Graovac Ratko	Brgud
10 – 372	vozač Šaponja Mile	Pristeg
10 – 268	vozač Lacmonović Janko	Lišane T
10 – 292	vozač Kolundžić Ljubomir	Kožlovac

U slučaju evakuacije vozila će biti postavljena i to:

10 – 282	vozač Uzelac	ispred Apoteke
10 – 338	vozač Tampolja	"Barice"

¹³⁶ Prijemni pačat: RSK, MO – Odjeljenje Benkovac, str. pov. 22/92, 27. 01. 1993.

10 – 332		vozač Vukša	“Barice”
10 – 294		vozač Banić	DOM Milicije
10 – 174/263		vozač Šarić	autobusna stanica
školski autobus		vozač Dobre	autobusna stanica

Kapaciteti vozila sa 70 – 90 putnika.

Ukoliko evakuacija poprimi šire razmjere i bude diktirana kratkoćom vremena uključit će se najbliže locirani autobusi i to

10 – 293	Brgud	vozač Graovac Ratko	tel. 82-053
10 – 292	Kožlovac	vozač Kolundžić Ljubomir	tel. 62-057
10 – 372	Pristeg	vozač Šaponja Mile	

U vozilima se nalazi po 100 litara goriva s čim mogu preći od 200-300 km.

Benkovac, 26. 1. 1993.

M.P.¹³⁷

Direktor
Sinobad dipl.ing. Dušan, [v.r.]

*Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.*

2

1993., veljača 18.

Petrinja

**Komanda 31. brigade SVK dostavlja komandama podčinjenih postrojbi plan evakuacije
Štaba civilne zaštite za Petrinju**

KOMANDA 31. pbr.
Str.POV.br. 367-1
18.02.1993.god.

VOJNA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO

Plan evakuacije
dostavlja.-

Komandi SVIH RJ

U cilju obaveštavanja porodica vojnih obveznika koji se nalaze u Vašim RJ, dostavljamo Vam plan evakuacije MO Odeljenja – Petrinja Str. Pov. br. 02-156/93.

Dostavljeni Plan evakuacije koji se nalazi u prilogu ovog akta dobro proučite i obavestite v/o koji se nalaze u Vašoj RJ, a u cilju pravovremenog izveštavanja članova njihovih porodica.

Ova aktivnost je neophodna da u slučaju početka borbenih dejstava izbegnemo paniku između civilnog stanovništva i pomognemo organima CZ u izvršenju zadatka vezano za evakuaciju civilnog stanovništva.

¹³⁷ Pravokutni pečat: “Autotransport” Benkovac.

Nakon izvršenog informisanja pismeno izvestiti Komandu 31. pbr. o izvršenoj realizaciji ovog naređenja.

Za realizaciju ovog naređenja lično su mi odgovorni Komandanti – komandiri jedinica.

Prilog:

– Akt Str. Pov. br. 02-156/93.

BM/BM

Za K O M A N D A N T

major

M. P.¹³⁸

Gruborović Nikola, [v.r.]

Komanda 31. brigade

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
MINISTARSTVO ODBRANE
ODELJENJE PETRINJA
ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
Str. pov. br. 02-156/93

PLAN EVAKUACIJE

Februar 1993.

M.P.¹³⁹

Vojno-bezbednosna situacija

Napadom hrvatskih oružanih snaga na teritorije pod zaštitom snaga UNPROFOR-a, odnosno na Republiku Srpsku Krajinu, naš narod je doveden u vrlo tešku situaciju da brani svoju slobodu od višestruko jačeg neprijatelja.

Postoji realna opasnost od prodora neprijateljskih snaga na slobodno područje Banije, a osnovna pretpostavka za to je napad hrvatskih snaga na južni dio RSK, te stalno nagomilavanje snaga hrvatske vojske na granicama Republike Srpska Krajina. Pravci nastupanja po našoj procjeni su Petrinja – Budičina, Komarevo – Blinja, Petrinja – Gora – Glina. Iz dosadašnjeg postupka hrvatske vojske može se zaključiti da će oni svoj cilj pokušati ostvariti. Neprekidno gomilaju snage i vrše pregrupisavanje istih.

Zbog napred navedene situacije Štab CZ opštine Petrinja odlučio je, u saradnji sa svim drugim subjektima na području opštine Petrinja, izraditi plan evakuacije stanovništva iz grada Petrinje, ukoliko bi došlo do nepoželjnih prodora hrvatske vojske prema gradu.

Evakuacija stanovništva je planska i organizirana akcija premještanja stanovništva sa ugroženog područja na manje ugroženo područje, odnosno u ovom slučaju, na slobodnu teritoriju Banije. Evakuacija se mora provesti i odvijati s točno utvrdjenim ciljem i pod određenim okolnostima, pri čemu se koriste sva raspoloživa prometna sredstva.

Cilj evakuacije

Osnovni cilj evakuacije je zaštita i spašavanje stanovništva sa područja grada Petrinje, te njegovo premještanje u dubinu teritorije Banije.

Nosioci aktivnosti evakuacije

¹³⁸ Okrugli pečat: RSK, Komanda 31. brigade TO.

¹³⁹ Okrugli pečat: RSK, Općinski štab CZ Petrinja.

Osnovni nosioci aktivnosti evakuacije je opštinski štab CZ Petrinja, u suradnji sa komandom srpske vojske i štabovima CZ UMZ, te sa predstavnicima civilne vlasti Opštine Petrinja.

Način provođenja evakuacije i pravci kretanja

U cilju što boljeg i efikasnijeg provodjenja evakuacije, grad Petrinja se dijeli na šest izlaznih zona i to:

- a/ izlazna zona I
- b/ izlazna zona II
- c/ izlazna zona III
- d/ izlazna zona IV
- e/ izlazna zona V
- f/ izlazna zona VI

Izlazna zona I Nalazit će se u MZ I na prostoru Trga VII Banijske divizije /ispred Gavrilovićeve mesnice/ gdje će biti polazna stanica prevoznih sredstava koja se koriste za evakuaciju.

Izlazna zona II nalazit će se na prostoru MZ-3 i to na raskrsnici Ulice 21. septembra i obilaznice /gdje je također polazna stanica za prevozna sredstva/, te ispred stare bolnice.

Izlazna zona IV Slatina /raskrsnica obilaznice i ceste za Sisak/.

Izlazna zona V Sajmište /preko puta stočnog sajma/.

Izlazna zona VI IGM – Slavija /Ciglana/ na području MZ V.

Rajoni prikupljanja stanovništva su na svim izlaznim zonama, a za održavanje reda i sprečavanje panike na izlaznim zonama, odgovorni su povjerenici CZ u mjesnim zajednicama. Svi pravci kretanja idu prema Ulici 21. septembra, odakle se kreće pravcem: Hrastovica – Zelena dolina – Jabukovac – Dodoši – Miočinovići – Šamarica.

Prevozna sredstva sa izlaznih zona kreću u razmaku od 5 /pet/ minuta.

Realna je pretpostavka pojave straha i panike medju stanovništvom na obavijest o evakuaciji, te se mora obratiti pažnja da ne dodje do zakrčenja prometnica na izlaznim zonama.

Zbog toga posebnu pažnju treba obratiti na dobru regulaciju prometa, zašto je odgovorna SJB Petrinja koja je dužna osigurati najmanje po jednog policajca na svakoj izlaznoj zoni i dalje prema pravcima koji su priloženi u prilogu ovog plana. Oni su također dužni osigurati vremenski interval /5 min/ kretanja po izlaznim zonama. SJB – Petrinja osigurat će praćenje stanovništva do njegovog odredišnog cilja/ selo Dodoši – M. Selo – Miočinovići – Šamarica. Do zastoja u regulaciji prometa i kretanja kolone ne smije doći.

Kao prilog ovog plana SJB Petrinja dostavit će pismenu suglasnost za osiguranje potrebnog broja milicionera u datom momentu. Osigurana je evakuacija robnih rezervi iz prostorija Crvenog krsta, zašto je zadužen vozač “Slavijatransa” Drakulić Milan.¹⁴⁰

Da bi se evakuacija provela što bolje i brže ona se mora stupnjevati po fazama:

1. evakuacija djece do 7. god. starosti, njihovih majki, trudnica i bolesnih osoba, uključujući vrtiće i osnovne škole.
2. evakuacija djece od 7-14 godina i starijih osoba – srednje škole.
3. evakuacija ostalog stanovništva.

Za ovo su odgovorni radnici SJB Petrinja i članovi štaba CZ koji će se nalaziti na svim izlaznim zonama.

¹⁴⁰ Dopisano rukom.

Prva i druga faza evakuacije obavezno će se izvršiti sredstvima javnog prevoza /autobusi/ koja dolaze na izlazne zone po prilogu u planu, dok se treća faza evakuacije može provesti u kombinaciji individualnog i javnog prevoza. Za evakuaciju stanovništva odabrani su prioritetni pravci koji su neposredno vezani na izlazne zone i dalje prema odredištu. Svi pravci kretanja dani su u prilogu ovog plana s kojim moraju biti upoznati vozači prevoznih sredstava. U toku evakuacije treba osigurati najmanje jednu sanitetsku ekipu koja će pratiti tok evakuacije do odredišne tačke /Dodoši – Miočinovići – Šamarica/. Osiguranje sanitetskih ekipa vrši Dom zdravlja Petrinja, koji je također dužan dostaviti pismeni pristanak koji služi kao prilog.

Sva preduzeća i druge organizacije dužne su evakuirati svoja najneophodnija materijalno – tehnička sredstva i ljudstvo, te arhivu vlastitim snagama. Strojeve koji se ne mogu evakuirati treba onesposobiti skidanjem najneophodnijih dijelova.

U tom smislu su dužni razraditi svoje interne planove evakuacije i uskladiti ih sa opštinskim planom evakuacije. Prethodno utvrđuju svoju rezervnu lokaciju, na osnovnom pravcu evakuacije: Petrinja – Zelena dolina – Jabukovac – Šamarica.

Štab CZ Petrinja će rukovoditi akcijom evakuacije, te upoznati sve druge subjekte koji su odgovorni za uspješno provodjenje evakuacije, a predviđeni su ovim planom. U tom cilju štab CZ provodi neprekidno dežurstvo u zgradi SO Petrinja.

Radi efikasnijeg djelovanja, članovi štaba CZ na znak za evakuaciju raspoređuju se na sljedeći način:

a/ za izlazak stanovništva iz grada, ispred štaba CZ, odgovoran je načelnik štaba CZ Jovo Živković, koji organizira i suradnju sa komandom 31. brigade i svim drugim subjektima odgovornim za uspješno provodjenje evakuacije.

b/ na izlaznoj zoni I organizira evakuaciju član štaba Radomir Starović.

c/ izlazna zona II Marovac Željko

d/ izlazna zona III član štaba Savić Rade

e/ izlazna zona IV član štaba Vujanović Miloš

f/ izlazna zona V član štaba Lotina Vojislav

g/ izlazna zona VI član štaba Zorić Mile

h/ Na raskrsnici puta za Hrastovicu, patrola SJB Petrinja,

i/ Prihvat i raspored stanovništva na odredišnoj tački, te suradnja sa štabom CZ udružene MZ Jabukovac za prihvat stanovništva, komandant štaba CZ UMZ Jabukovac Oljača Nikola.

Svi članovi štaba CZ i ostali subjekti koji su predviđeni ovim planom dužni su se odmah javiti na izlazne zone na znak za evakuaciju.

Sredstva za provodjenje evakuacije

Za provodjenje evakuacije koristit će se sva raspoloživa sredstva koja u tom trenutku budu na raspolaganju u društvenom i privatnom posjedu i to: autobusi, kamioni, slobodna vojna vozila, traktori sa prikolicama, osobni automobili, kombi i dr.

Autobuse kao prevozna sredstva osigurava preduzeće “Slavijatrans” i to sve raspoložive kapacitete u danom trenutku.

Popis autobusa sa vozačima dan je u prilogu plana i oni vrše neprekidno dežurstvo po izlaznim zonama /rejonima prihvata/.

Brojevi vozila i njihovi vozači dani su u prilogu što će “Slavijatrans” pismeno potvrditi. Preduzeće “Gavrilović” također stavlja na raspolaganje u danom trenutku sva slobodna raspoloživa prevozna sredstva, koja će se javiti na izlazne zone članovima štaba CZ. U

“Gavriloviću” je za to odgovoran Sanader Mile, koji će to i pismeno potvrditi kao prilog planu.

Praćenje i prihvata stanovništva

Kolona će se kretati cijelim pravcem uz pratnju sanitetskih ekipa i milicije za što su odgovorni DZ Petrinja i SJB Petrinja, radi eventualnih intervencija u toku evakuacije, kako sanitetskih tako i saobraćajnih.

Provođenje evakuacije pratit će i štab CZ Petrinja, koji će obavijestiti štab CZ UMZ Jabukovac za prihvata stanovništva na određenoj tački i u tom smislu štab CZ UMZ Jabukovac je dužan napraviti i praktično razraditi plan prihvata i obezbjeđenja stanovništva na određenoj tački /Dodoši – M. Selo – Miočinovići – Šamarica/. Za prihvata stanovništva odgovoran je štab CZ Udruženih MZ Jabukovac i komandant štaba Oljača Nikola.

Znak za evakuaciju

Znak za evakuaciju daje se na naredjenje komande 31. brigade u Petrinji, a daje ga Vatrogasni dom za što je odgovoran član štaba Savić Rade. U tom smislu uspostaviti vezu i način obavještavanja između brigade i Vatrogasnog doma.

Znak se daje sirenom u neprekidnom trajanju JEDNOLIČNIM TONOM od 120 sekundi ili 2 minute.

120”

Na navedni znak svi subjekti su dužni se pridržavati svojih obaveza po ovome planu.

PRILOZI:

- šematski prikaz pravca po izlaznim zonama
- popis vozila i vozača sa zbornim mjestima

DOSTAVITI:

- MO – uprava “Banija”
- Predsjednik SO
- Komandi 31. brigade
- Štab CZ udruženih MZ Jabukovac
- “Slavijatrans”
- “Gavrilović”
- SJB Petrinja
- DZ Petrinja
- Predsjednik I.S.S.O.

ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
M.P.¹⁴¹ OPŠTINE PETRINJA

.....¹⁴² [v.r.]

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.

¹⁴¹ Okrugli pečat: RSK, Općinski štab CZ Petrinja.

¹⁴² Potpis nečitak.

3

1993., ožujak 4.

Jasenovac

Plan evakuacije civilnog stanovništva Mjesne zajednice Jasenovac

MJESNA ZAJEDNICA
JASENOVAC

JASENOVAC
04.03.1993.

= predmet: PLAN EVAKUACIJE CIVILNOG STANOVNIŠTVA

U slučaju potrebe Mjesne zajednice Jasenovac u koordinaciji sa vojnim vlastima vrši evakuaciju civilnog stanovništva i neboračkog stanovništva u Gradinu i dalje u pravcu X.

U tu svrhu Mjesna zajednica određuje 13 osoba i to:

ZAPADNI DIO:
KOTUR STEVO
BAČIĆ SVETOZAR
KELIĆ MILUTIN
KOTUR DUŠAN

ISTOČNI DIO:
KLINCOV GOJKO
ŠUŠNJARA DJURO
TRIVUNČIĆ MLADEN
ŠESTANOVIĆ BOGDAN
TRIVUNČIĆ TREVOJA
KUKIĆ NEDELJKO
PUDJA RAJKO
KLINCOV JOVO

Sa zadatkom da izvrše prikupljanje i evakuisanje nejači i neboračkog stanovništva i to:

ISTOČNI DIO: /od ulice Vladimira Nazora, uključno, Žrtava fašizma, Vuka Karadžića, Kolodvorska, sa Pudja Rajkom /vodja grupe/, Kukić Nedeljko, Klincov Jovo, Trivunčić Sredoja, Šestanović Bogdan, Trivunčić Mladen, Šušnjara Djuro, Klincov Gojko i Drača Dušan. Prikupljanje se vrši na prostoru pristajanja skele.

ZAPADNI DIO: /Savska ulica, od škole prema gore, Preradovićeva i Prvog maja. Prikupljanje se vrši na prostorima kuća Bačić, Kelić, i to po Kelić Milutinu /vodja grupe/ Bačić Svetozar, Kotur Pero i Kotur Dušan.

Evakuisanje se vrši po naredbi predsjednika-ce Mjesne zajednice, a prenosi se na Pudju Gojka i Kelić Milutina, koji uz angažovanje navedenih osoba izvršavaju zadatak.

Svaki od vodja grupa raspolaže uvidom u popis osoba koje treba evakuisati.

Prebacivanje preko Save vrši se skelom, koja po dogovoru sa komandom iz Gradine vrši prebacivanje stanovništva na telefonski poziv ili drugi način obavještanja/signalno ili kurirski/. Grupa iz zapadnog dijela Savska, po prikupljanju na zorište upućuje se u pravcu skele.

U Gradini evakuisano stanovništvo preuzimaju:

KRNJAJIĆ MOMIR
ŠPANOVIĆ MOMIR
MLADEN ROKIĆ /odnosno jedan od njih trojice/

i smještaju se u kuće:

PJEVIĆ STOJANA
ROKIĆ DESE – Boškova
VUKIĆ MILENE – Ljubana Perice

Daljnji pravac evakuacije se određuje u pravcu X.

U slučaju iz bilo kojih razloga stanovništvo ne može da se evakuira po komandi iz Gradine i njihovim sredstvima evakuacija se vrši u zato pripremljenim čamcima, i to: istočni dio sa gumenim čamcem br. 1., čamcem Klincov Jove br. 2. i čamcem Borović Steve br. 3.

Čamac br. 4 biće po potrebi ubačen kao dopuna.

Pudja Rajko organizira rukovaoca čamca.

Evakuacija čamcima Istočnog dijela vrši se sa prostora ispred kuće Klincov Jove, pod obalom.

Evakuacija skupine iz zapadnog dijela vrši se čamcima br. 5., 6., 7. i 8. ispred kuće Kelić Milutina u Ušticu, zatim pravcem Most Gradina. Ukoliko ovaj pravac, Uštica-Gradina, bude presječen, prelazi se iz Uštice na Unu pa u Gradinu što je sa komandom u Uštici dogovoreno kao i znaci za raspoznavanje za prijem u Uštici i prebacivanje preko Une.

Ako evakuacija nalaže i ukaže se potreba za prebacivanjem materijalnih dobara to se radi tek poslije prebacivanja stanovništva, a ne uporedo, i to samo sa prostora šljunčare.

Za održavanje reda i discipline kod evakuacije stanovništva dodaje se svakom vodji grupe po jedno službeno lice, koje stavlja na raspolaganje_____.

Čamci po prebacivanju evakuisanog stanovništva se vraćaju na levu obalu Save na polazna mjesta, gdje čekaju daljnja uputstva.

Počev od dana potpisivanja ovog plana čamci mogu preko vodja grupa da se koriste u svako doba dana i noći, u hitnim slučajevima, za lekarsku intervenciju bilo koje osobe, a posebno nesretnog slučaja ili ranjavanja, ali samo preko vodje grupa Pudja Rajka i Kelić Milutina.

Ovaj plan je usaglašen sa vojnim vlastima u Jasenovcu.

PREDSJEDNIK MZ JASENOVAC

– Kelić Milutin

– KURIRI

1. Radulović Dragica
2. Batar Mira
3. Ljubenković Rada
4. Savić Nada
5. Filipović Milena

Preslika, strojopis, latinica

HR-HMDCDR, Civilne i vojne vlasti "Zapadna Slavonija", kut. 1.

4

[1993., ožujak 23.]

Izvešće o inspekcijskom nadzoru stanja civilne zaštite u općinama Vrginmost i Vojnić

I Z V J E Š T A J

o uvidu u stanje i probleme funkcionisanja

civilne zaštite na teritoriji "Korduna"
izvršenom 23.03.1993. godine

U okviru obilaska Uprave MO "Kordun" i odeljenja za odbranu sa teritorije njene nadležnosti, koji je izvršila grupa radnika Ministarstva odbrane, izvršen je uvid u stanje i probleme funkcionisanja civilne zaštite u opštinama Vojnić i Vrginmost.

Uvid u stanje i probleme izvršio je Sava Milović, stručni saradnik za civilnu zaštitu u Republičkom štabu civilne zaštite.

U Upravi Ministarstva odbrane, uz prisustvo načelnika Uprave Bore Vorkapića i Ivošević Dušanke koja obavlja dužnost načelnika Oblasnog štaba civilne zaštite, izvršeno je upoznavanje sa svrhom i ciljem obilaska, te su naznačena osnovna pitanja po kojima se želi steći uvid, odnosno sagledati probleme, te, ovisno o stanju, dati upute u smislu načina prevazilaženja istih.

1. Stanje u štabu civilne zaštitne opštine Vrginmost

Uvid u stanje ostvareno razgovorom sa načelnikom Opštinskog štaba civilne zaštite Kajganić Stevanom i saradnikom za pripreme privrede i društvenih delatnosti Stanojčić Milom, uz prisustvo Ivošević Dušanke, načelnika Oblasnog štaba civilne zaštite.

Nađeno stanje je sledeće:

Opština Vrginmost ima 14 000 stanovnika koji žive u 34 mesne zajednice.

Opštinski štab civilne zaštite ima 7 članova koji pokrivaju osnovne mere zaštite i spasavanja. Nalaze se na radnoj obavezi, a u štab se angažuju po potrebi. Za potrebe štaba angažirana su dva kurira i jedan daktilograf.

Štab civilne zaštite ostvaruje punu saradnju sa opštinskim rukovodstvom.

Po mesnim zajednicama aktivirano je 66 poverenika civilne zaštite, starijih godišta, koji imaju autoritet kod stanovništva i koji uspešno realizuju postavljene zadatke.

Od jedinica civilne zaštite, obrazovane su

– veterinarska, koja je trenutno popunjena sa 6 pripadnika CZ (Postoji Veterinarska stanica u kojoj se nalaze 2 veterinar);

– vatrogasna, koja je popunjena sa 13 pripadnika.

Najnužnija oprema postoji, međutim, vatrogasna cisterna i vatrogasno kombi-vozilo nemaju akumulatore, zbog čega se ova sredstva ne mogu staviti u funkciju.

Ovo je tim aktualnije što na teritoriji opštine nema ni profesionalne niti dobrovoljne vatrogasne jedinice;

– jedinica prve medicinske pomoći brojala je 15 žena koje su bile osposobljene za namjenske zadatke, međutim, iste su se uključile u jedinice SV RSK;

– jedinica za spasavanje iz ruševina popunjena je sa 9 pripadnika, čija upotreba dolazi u pitanje iz razloga što se radi o licima koji su raspoređeni po osnovi radne obaveze. Kao takvi angažovani su na zadacima zaštite objekata koje izvršavaju kao pripadnici prostorne strukture. Da bi problem njihova angažovanja bio do kraja problematičan, isto ljudstvo se uključuje i u operativne jedinice SV RSK.

U skladu sa dobivenim zadacima od Republičkog štaba civilne zaštite, realizovane su aktivnosti oko pregleda i izbora objekata za sklanjanje.

Izgrađenih skloništa nema, a za sklanjanje 8.341 lica određene su najpogodnije podrumске i druge prostorije po mesnim zajednicama. Stanovništvo je poznato sa mjestima gdje se sklanjaju, a poverenici civilne zaštite poseduju i spiskove za sklanjanje po objektima.

Evakuacija je planirana iz 11 rubnih mesnih zajednica prema Cazinskoj krajini. Ovim planom za evakuaciju je predviđeno 1.213 lica, čiji je prihvat i razmještaj planiran u 10

mesnih zajednica. Plan je do te mere detaljno razrađen da je precizirano ko se i kojim vozilom prevozi. Za izvršenje evakuacije u planiranom obimu potrebno je obezbediti gorivo i to D-2-1670 litara i MB-98-150 litara.

Na teritoriji opštine nalazi se 2.751 izbeglo lice koje se nalazi u privatnom smeštaju. Najveći broj izbeglih lica nalazi se kod rodbine.

Pomoć u hrani, za izbegla lica, kao i za oko 5.000 socijalno ugroženih uključivo sa porodicama poginulih boraca i ranjenim borcima, obezbeđuje Opštinska organizacija Crvenog krsta koja je ostvarila dobru saradnju sa Visokim komesarijatom za izbeglice Ujedinjenih nacija.

U realizaciji aktivnosti raspodjele humanitarne pomoći ističe se kao poseban problem obezbeđenja potrebnih količina goriva.

2. Stanje u štabu civilne zaštite opštine Vojnić

Uvid u stanje ostvaren razgovorom sa načelnikom Odelenja za odbranu, koji zbog mobilizacije načelnika štaba civilne zaštite u RJ obavlja i poslove civilne zaštite.

Razgovoru i uvidu u stanje prisustvovala i Ivančević Dušanka, načelnik Oblasnog štaba civilne zaštite.

Opština Vojnić ima 9.500 stanovnika koji žive u 61 naseljenom mestu, a koja su teritorijalno organizovana u 14 mesnih zajednica.

Opštinski štab civilne zaštite popunjen je sa 6 pripadnika od kojih je 3 stalno angažovano. U mesnim zajednicama angažovano je 90 poverenika civilne zaštite. Kvalitetno izvršavaju postavljene zadatke, međutim, većina ih je istovremeno uključena i u prostornu strukturu.

Organizovane su sledeće jedinice civilne zaštite:

– veterinarski vod sa odeljenjem za sanaciju u koji je raspoređeno 15 lica. (Postoji Veterinarska stanica sa 4 lica od kojih su 3 stručna lica);

– vatrogasni vod od 10 lica koji su zajedno sa raspoloživom tehnikom (2 cisterne i 1 navalno vozilo) mobilisani u brigadu SV RSK. U akcije gašenja šumskih požara mogu se uključiti 19 radnika Šumarije koji pored ostalog posjeduju i motorne pile;

– vod za spasavanje iz ruševina u kojem je od 30 pripadnika ostalo 18, dok su ostali mobilisani u RJ.

Sklanjanje stanovništva identično je rešeno kao i u Vrginmostu.

Evakuacija je planirana za 4 sela sa rubnog područja prema Kladuši. Plan i organizacija prevoza je kvalitetan, međutim, rešenje evakuacije nije obavljeno na način da se obezbedi prihvat u nekim drugim objektima javne upotrebe ili po privatnom smeštaju, već je evakuacija planirana kao element sklanjanju u neke prirodne objekte prema Petrovoj Gori.

Preduzeća, organizacije i službe od interesa za zaštitu i spasavanje slabo su popunjene. Primjera radi, u delu Komunalnog preduzeća koje se bavi snabdevanjem stanovništva pitkom vodom radi samo jedno lice (!?).

3. Uočeni problemi

– Velik broj pripadnika raspoređenih u civilnu zaštitu mobilisan je u RJ, u nekim slučajevima i celi sastavi (jedinica PMP u Vrginmostu i vatrogasna jedinica u Vojniću);

– U RJ mobilisan načelnik Opštinskog štaba civilne zaštite Vojnić, što ima znatnog uticaja na kvalitet obavljanja poslova iz nadležnosti Štaba civilne zaštite;

– Posebno aktuelan problem uočen je u odnosu na raspored ljudi po osnovi radne obaveze (koji se po toj osnovi mogu koristiti za izvršavanje zadataka zaštite i spasavanja), njihova angažovanja u prostornoj strukturi, a potom i njihovu uključivanju u RJ SV RSK;

- Obezbeđenje goriva za redovne aktivnosti; provođenja akcija zaštite i spasavanja; izvršenja evakuacije i raspodjele humanitarne pomoći;
- Nedostatak lijekova za zaštitu životinja i sl;

4. Date sugestije

U toku razgovora po određenim pitanjima date su konkretne upute o načinu organizovanja u konkretnim uslovima i uspostavljanju sistema funkcionisanja civilne zaštite koji bi u datim okolnostima bio optimalan. S tim u vezi, a imajući u vidu raspoložive ljudske i materijalne potencijale, te velike zahtjeve i potrebe odbrane (oružana komponenta) usmerena je aktivnost na sledeće:

- da se odstupi od obrazovanja jedinica civilne zaštite, posebno kad za to ne postoje ni osnovne pretpostavke: mogućnosti u raspoređivanju ljudstva odgovarajuće specijalnosti-zanimanja i psihofizičke sposobnosti za izvršavanje namjenskih zadataka;
- da se u suradnji sa odelenjem za odbranu i posebno saradnicima za pripremu privrede i društvenih delatnosti učine naponi u smislu da se potpunom preduzeća, organizacija i službi koje se u okviru svoje delatnosti bave zaštitom i spasavanjem, omogući da se kvalitetno uključe u izvršavanje odgovarajućih zadataka;
- da se jedinice odgovarajućeg sastava obrazuju samo za izvršavanje onih zadataka za koje ne postoje odgovarajuća preduzeća i službe;
- da se u svim preduzećima i drugim organizacijama od ljudstva raspoređenog po o s n o v i radne obaveze obrazuju odgovarajući sastavi, koji bi se ovisno o potrebi uključivali u izvršavanje zadataka zaštite i spasavanja;
- da Štabovi civilne zaštite uspostave kvalitetnije veze sa preduzećima, organizacijama i službama posebno iz oblasti zdravstva, veterinarstva, komunalnih službi, šumarstva i građevinarstva u smislu međusobnog informisanja o aktivnostima, izvještavanja i uočavanja problema čije bi neresavanje moglo izazvati određene posledice;
- da štabovi civilne zaštite, sa k-dama RJ (brigada) dogovore mogućnost angažovanja (mobilisanih) snaga i sredstava za slučaj potrebe (npr. ljudstva i tehničke vatrogasne jedinice);
- načelniku Oblasnog štaba civilne zaštite dati su sledeći zadaci:
- da u smislu utvrđivanja stanja i usmeravanja aktivnosti u Štabovima CZ u Vojniću i Vrginmostu, isto učini i za Opštinske štabove civilne zaštite Krnjak i Slunj;
- da od Štabova civilne zaštite zahtjeva veći angažman u smislu ostvarivanja pune koordinacije sa Crvenim Krstom i socijalnom službom – po osnovi prihvata i raspodjele humanitarne pomoći;
- da se, po pitanju epidemije žutice u Krnjaku, ostvari potrebna saradnja sa zdravstvenom službom i stručnim ljudima od kojih zatražiti program potrebnih aktivnosti, kako bi štabovi civilne zaštite mogli pratiti i usmjeravati aktivnosti svih subjekata koji se po tom pitanju trebaju eventualno angažovati. (otvoren stacionar za liječenje oboljelih);

O stanju i problemima, te datim uputama, kratko je informisan načelnik Uprave MO "Kordun".

Ukupna aktivnost po ovom izvještaju trajala je od 10.00 do 17.00 časova.

IZVJEŠTAJ PRIPREMIO
Sava Milović, [v.r.]

5

[1993., srpanj]

[Okučani]

Dopis Uprave "Zapadna Slavonija" MO RSK Komandi 18. korpusa SVK da sukladno planu evakuacije stanovništva u Republiku Srpsku odredi pravce kretanja i prijelaze preko rijeke Save

Broj: 1

– POVJERLJIVO –

Komandi 18. korpusa
Okučani
n/r p.puk. Gajić Marinka

U slučaju neposredne opasnosti kao u ratu, u skladu sa planom odbrane odnosno zaštite od elementarnih nepogoda može se narediti evakuacija građana. Prema planu za evakuaciju u opštinama postoje ekipe za evakuaciju koje u datom momentu trebaju izvršiti postavljeni zadatak.

U slučaju većih ratnih dejstava evakuacija stanovništva sa našeg područja vršila bi se u Republiku Srpsku i zbog toga Vas molimo da nam dostavite pravce kretanja i prelaze preko r. Save u R.S. Ovi podaci su nam neophodno potrebni zbog ažuriranja planova za evakuaciju.

S poštovanjem lijepo Vas pozdravljamo.

Pomoćnik načelnika
za civilna pitanja
Brujić Nikola

*Izvornik, rukopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 595.*

6

1993., kolovoz 5.

Pakrac

Izvešće Općinskog štaba civilne zaštite SO Pakrac Oblasnom štabu civilne zaštite Okučani o planu evakuacije stanovništva u slučaju napadne akcije brvatskih snaga

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
OPŠTINSKI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
P A K R A C
Broj: 03-1-178/93.
Pakrac, 5.08.1993.g.

M.P.¹⁴³

¹⁴³ Prijemni pečat: RSK, MO, Uprava "Zapadna Slavonija" – Okučani, br. 0-01-70-94.

OBLASNI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
O K U Č A N I

Predmet: Izvještaj

U slučaju agresije Hrvatske na Opštinu Pakrac Opštinski štab Civilne zaštite je sačinio plan za evakuaciju stanovništva, odnosno djece, žena, starih iznemoglih osoba i invalida.

Zborno mjesto stanovništva za evakuaciju je kod Ristića. Pravci evakuacije će biti određeni u momentu početka agresije. Prihvatno mjesto evakuiranog stanovništva u dogovoru s načelnikom Oblasnog štaba CZ Brujić Nikolom je Rogoljica, a u slučaju drugog dana evakuacije prihvatno mjesto je selo Rogolji.

Mobilisana su četiri autobusa, dva su vlasništvo Komunalnog poduzeća, a dva su privatna.

Na području Opštine Pakrac postoji dovoljan broj osobnih automobila i traktora s prikolicom.

Lica zadužena za evakuaciju i prevoz su ujedno i traktoristi dok smo za autobuse odredili odbor za evakuaciju, a to su: Bulić Rade, Dostičić Rade, Prodanović Milorad, i Vuković Milan, a ujedno zaduženi i za pravac evakuacije.

Obezbjedenje konvoja vršit će radnici stanice milicije Pakrac, a to su: Pavić Ostoja, Kotur Branko, Dragojević Đorđe i Komlenac Milutin.

S poštovanjem,

Prilog: Prikaz broja stanovnika
za evakuaciju po mjesnim
zajednicama¹⁴⁴

M.P.¹⁴⁵

Načelnik CZ:

Banić Marko, [v.r.]

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 182.

7

1994., veljača 1.

Okučani

Izješće SMON Okučani SUP-u Okučani o planu evakuacije stanovništva iz zapadne Slavonije

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
SEKRETARIJAT UNUTRAŠNJIH POSLOVA OKUČANI
SMON O K U Č A N I

M.P.¹⁴⁶

Broj: 08-05-1-38/94.

Dana, 03. 02. 94.

¹⁴⁴ Prilog izostavljen. U popisu je navedeno 1480 osoba za evakuaciju.

¹⁴⁵ Okrugli pečat: RSK, Općinski štab CZ Pakrac.

¹⁴⁶ Prijemni pečat: RSK, MUP, SUP Pakrac, br. 08-05/1-2-1-270/1-94.

SEKRETARIJAT UNUTRAŠNJIH POSLOVA
O K U Č A N I

U prilogu dopisa dostavljamo vam plan evakuacije za SMON-i Okučani.

M.P.¹⁴⁷

K O M A N D I R:
Španović Rade, [v.r.]

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
SMON O K U Č A N I

Broj: 08-05-1-38/94.

Datum, 01.02.1994. godine

Na osnovu dopisa SUP-a Okučani broj 08-05-str pov 1-3-120/2-93 od 03. 01. 94. godine u vezi eventualne evakuacije stanovništva sa područja Zapadne Slavonije u slučaju potrebe usled eventualne obnove agresije na ovo područje donosi se:

PLAN EVAKUACIJE

civilnog stanovništva sa prostora opštine Okučani

1. Planom upoznati sve ovlaštene radnike putem dežurne službe
2. U slučaju potrebe evakuacije mjere i radnje dogovarati i koordinirati sa opštinskim štabom civilne zaštite koji će rukovoditi evakuacijom. Izvršioc komandir sa dežurnom službom.
3. Po dnevnom rasporedu službe dežurni odmah odrediti automobil sa po 3 radnika sa dugim oružjem u pratnji i obezbjedjenje kolone po predviđenom pravcu kretanja. Kolonu prepratiti do područja naredne organizacione jedinice sa kojom stupiti u vezu i predati kolonu na daljnje obezbjedjenje. Izvršioc dežurni sa patrolama.
4. Sa organizacionim jedinicama (Daruvar i Pakrac) sa kojima se graniči područjem, biti u vezi radi preuzimanja kolona na granicama službenog područja i pratnje u pravcu kretanja. Izvršioc: dežurna služba.
5. U slučaju pojačanog broja kolona u jednom pravcu, prema procjeni opterećenosti pravaca, pravac kretanja usmeriti u drugom mogućem pravcu uz dogovor sa Opštinskim štabom civilne zaštite.
Izvršioc: komandir sa dežurnom službom
6. Za potrebe obezbjedjenja prolaska kolona koristiti starije i iskusnije radnike uz upotrebu raspoloživih tehničkih sredstava (vozila i sredstava veze) prema ukazanoj potrebi i trenutnoj situaciji.
Izvršioc: komandir, dežurna služba i angažirani radnici
7. Kao pravci kretanja kolona predviđeni su:
 - Okučani – St. Gradiška – Uskoci
 - Okučani – Gredjani – Medjustrugovi – Mlaka
 - Okučani – Borovac – nadvožnjak – Mlakapa je potrebno kolone usmeravati u tom pravcu.

¹⁴⁷ Okrugli pečat: RSK, MUP, SUP, Stanica milicije opšte nadležnosti Okučani.

8. Plan je podložan promjenama i dopunama zavisno od konkretne problematike tokom priprema ili provodjenja evakuacije, pa će se kao takav ažurirati i dopunjavati.

Prilog: dopis SUP-a

M.P.¹⁴⁸

PLAN SASTAVIO:
Rade Španović, [v.r.]

PLAN EVAKUACIJE STANOVNIŠTVA OBLASTI “ZAPADNA SLAVONIJA”

Na osnovu člana 64. Glava 5. stav 4. Zakona o odbrani Republike Srpske Krajine od 1993. godine u slučaju neposredne ratne opasnosti ratnog stanja ili vanrednog stanja a u skladu sa Planom odbrane zemlje može se narediti evakuacija stanovništva odnosno pojedinih kategorija stanovništva (djece, staraca, iznemoglih i drugih) sa određenog dijela teritorije kao i evakuacija državnih organa, preduzeća i drugih pravnih lica zajedno sa imovinom za koju to bude naredeno.

Evakuaciju iz ovog člana naređuje Vlada i određuje teritoriju za razmještaj evakuisanog stanovništva i imovinu.

Evakuaciju civilnog stanovništva organizuju i sprovode državni organi nadležni za poslove civilne odbrane i zaštite.

Evakuaciju ugroženog ili zahvaćenog ratnim dejstvima može narediti i starešina vojske na položaju komandanta brigade odnosno puka ili višem položaju. Nosioци evakuacije i zbrinjavanja stanovništva su Opštinski Štabovi nadležni za poslove civilne odbrane i zaštite kao kordinatori, jedinice civilne zaštite i odbrane u mjesnim zajednicama i pojedinim dijelovima naselja (mjesto Okučani) – povjerenici civilne zaštite i odbrane zaduženi za evakuaciju. Glavni pravac evakuacije bio bi rijeka Sava sa 4 osnovna prelaza – s. Uskoci, s. Jablanac, s. Mlaka, s. Jasenovac skelskim prevozom ili pontonskim mostom uz obezbeđenje vojske ili radnicima Stanice milicije opšte nadležnosti u Pakracu i Okučanima konvoja stanovništva predviđenog za evakuaciju. Evakuacija stanovništva počela bi se vršiti sa rubnih područja opštine Okučani – Istok + Zapad (Paklenica, Rajić i dalje Medari-Okučani) te opštine Pakrac pravcem Sjever-jug brdske Kričke-Gornja Šumetlica-Trnakovac).

Za opštinu Pakrac postoje 2 alternativna pravca kretanja konvoja evakuisanog stanovništva.

1. pravac preko Rogoljice na Trnakovac – Donji Okučani – Gredani – šumskim putem do s. Mlaka ili s. Jablanac.
2. pravac preko Bijele Stijene na Rađenovce za Rajić s. Mlada ili Jablanac.

Za opštinu Okučani postoji nekoliko pravaca kretanja:

1. Okučani-Strug-Stara Gradiška-Uskoci (šumskim putevima)
2. Okučani-Gredani-ušće Struga-Jablanac.

Alternativa Okučani-Gredani-mostine Mlaka.

3. Okučani-Borovac-mostine Mlaka.

Kretanje konvoja evakuisanog stanovništva opštine Okučani detaljno je razrađeno u Planu evakuacije u slučaju agresije. Za potrebe evakuacije stanovništva opštine Pakrac izuzeta su tri

¹⁴⁸ Isto.

autobusa i 1 kombi-bus, dovoljan broj osobnih automobila i privatnih traktora. Glavni pravac kretanja opštine Pakrac – selo Rogolji-Trnakovac-Okučani-Gredani-Mlaka.

– s. Rogolji-Trnakovac-Benkovačko brdo-Rajić-Mlaka ili Jablanac.

Na osnovu člana 12. Uredbe o organizaciji i funkcionisanju civilne zaštite evakuaciji podliježu slijedeće kategorije ljudi:

1. majke sa decom do 10 godina starosti koje nemaju ratni raspored po osnovu vojne i radne obaveze ili obaveze učešća u jedinicama i organima civilne zaštite, odnosno druga lica koja su po zakonu dužna da se staraju o čuvanju i njegovanju djece mlađe od 10 godina.

2. djeca do 14 godina starosti ukoliko je planirana evakuacija škola.

3. trudne žene.

4. stara i iznemogla lica kojima je potrebna tuđa pomoć i njega.

Stanovništvo koje podliježe tretmanu za evakuaciju sa područja “Zapadne Slavonije” opština Pakrac i Okučani vidljivo je iz tabelarnog prikaza po kategorijama.

Za evakuaciju stanovništva u slučaju neposredne ratne opasnosti u svim mjesnim zajednicama izvršena je snabdjevenost ljudi koji će vršiti evakuaciju, naftom i ostalim derivatima u opštinama Pakrac i Okučani kao i prijeko potrebnim lijekovima i hranom koja su stacionirana u prikladnim skloništima. U slučaju evakuacije stanovništva Istok-Zapad ili Sjever-Jug u dubinu teritorije u opštini Okučani stanovništvo sa rubnih područja opštine bilo bi razmješteno u MZ Lađevac odnosno Bodegraj gdje je stanovništvo upoznato i ima zaduženje za prihvata izbjeglog stanovništva. Za opštinu Pakrac isto je to urađeno da se prihvata izbjeglica izvrši u s. Rogolji, Bobare, Lještani i s. Čaprginci.

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 10., kut. 8.

8

1994., ožujak 26.

Knin

Odgovor Ministarstva obrane Skupštini RSK na postavljeno poslaničko pitanje u svezi osiguravanja dovoljnih količina goriva za evakuaciju stanovništva

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
MINISTARSTVO ODBRANE

Broj: 01-1020-2/94

Knin, 26. 03. 1994. godine

SKUPŠTINA REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE
– S E K R E T A R I J A T –

Predmet: Odgovor na poslaničko
pitanje

Sa sjednice Skupštine Republike Srpske Krajine od 21.03.1994. godine, aktom br. 02-34/94 od 24.03.1994. godine, ovom Ministarstvu je dostavljeno poslaničko pitanje poslanika Branka Babića: “Kada će biti obezbjeđeno gorivo za izvršenje evakuacije?”

Po osnovi postavljenog pitanja daje se slijedeći

o d g o v o r :

Opštinski štabovi civilne zaštite izradili su planove evakuacije stanovništva, te su iskazali potrebe u pogonskom gorivu za njeno izvršenje. Ukupne potrebe u gorivu za izvršenje evakuacije ovom Ministarstvu iskazao je Republički štab civilne zaštite, koji je u više navrata tražio da se ovaj veoma značajan problem riješi. Međutim, zbog poznatih teškoća oko obezbjeđenja nafte i naftnih derivata, te povećanih potreba za obavljanje tekućih funkcionalnih zadataka, ovo Ministarstvo nije bilo u mogućnosti obezbjeđiti ukupno potrebne količine. Obezbeđene količine se čuvaju i bit će, u datoj situaciji, dostavljene svim Opštinskim štabovima civilne zaštite kojima bude naredeno izvršenje evakuacije. U takvoj situaciji, pogonsko gorivo bi se dostavilo neposredno nakon donošenja odluke o evakuaciji stanovništva sa određenog dijela teritorije.

U vezi s navedenim, ovo Ministarstvo će uložiti napore u iznalaženju rješenja da se obezbedi gorivo za evakuaciju u ukupno potrebnoj količini, nakon čega će se izvršiti distribucija po Opštinskim štabovima civilne zaštite, odnosno nosiocima izvršenja evakuacije.

SM/MB

M.P.¹⁴⁹

MINISTAR
kontraadmiral
Dušan Rakić, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 3., ur. br. 01-1020-2/1994.

9

1995., veljača 2.

Krnjak

Plan evakuacije stanovništva MZ Donji Skrad, Tušilovički Cerovac, Tušilović i Brezova Glava

KOMANDA VOJNOG ODSEKA VOJNIĆ
ODELJAK

M.P.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Okrugli pečat: RSK, Ministarstvo odbrane III, Knin.

¹⁵⁰ Okrugli pečat: Komanda vojnog odseka Vojnić, Odeljak Karlovac – Krnjak. Potpis nečitak.

Pov. br. 56-2/95.

7. 2. 1995.

KARLOVAC – KRNJAK

Plan CZ za evakuaciju MZ Donji Skrad, s. Koranski Breg, s. Kosijersko.

1. Donji Skrad i naselja Kosijersko Selo i Koranski Breg locirani su u neposrednoj blizini rijeke Korane, koja je ujedno i linija razdvajanja zaraćenih strana. Širina ove zone iznosi cca 9 km, a dubina cca 3,5 km. Samim tim, naselja su izložena neprijateljskoj vatri i posredno i neposredno što znači da je zona u potpunosti prostreljiva i po dubini i po širini.

Pravac evakuacije za Korenski Breg (isključno s. Malići, Grijakovići i Djući)

– Galovo Brdo – preko platoa Mlakovac – s. Marinkovići – kroz ravne doline do sela Maćešići – komunikacijom prema Penićima – pravac Krnjak – Bud. Rijeka. Evakuiše se cca 60 lica.

Zaseoci i sela ovog reona dobro su između sebe povezani kolskim putevima. Izbijanjem na put kod sela Maćešići put se širi i pogodniji je za transport stanovništva i stoke. Prvi prihvat stanovništva bio bi kod sela Penići, gdje bi aktivisti CZ po potrebi vršili daljnju evakuaciju za Budačku Rijeku. U tom rejonu moguće je obezbijediti privremeni smještaj za cca 120 lica i oko 30 mjesta za smještaj stoke. Za prijem u B. Rijeci zadužen je Božić Radovan.

Linija osmatračkih mjesta: OM -1: Galovo Brdo k. 211, OK-2: s. Marinkovići kota 163

Pravac evakuacije za Kosijersko selo:

– Kosijeri – Maćešići – Bižići – Penići – prema školi Krnjak – pravac Budačka Rijeka.

Komunikacija kojom bi se kretalo stanovništvo ovog reona je u vrlo dobrom stanju, tako da bi se mogla evakuirati i krupnija stoka. U rejonu Penića ili kod škole Krnjak povjerenici CZ proveli bi stanovništvo do prihvatnog centra u Budačkoj Rijeci i po potrebi u Trupinjak.

Za prihvat u reonu Trupinjaka zadužen je Kosijer Mile iz Burić sela.

Evakuiše se cca 107 lica.

Linija osmatračkih mjesta: OM-1: trig. 178, OM-2: trig 196.

Pravac evakuacije za MZ Donji Skrad (uključno s. Lučani i Milovanovići)

– Marčinkovića glavica – kota 171 – s. Bunčići – s. Bolići putem u Skradsku goru – s. Vujaškovići – s. Velimirovići – kroz s. Ponorac – s. Kozline – s. Gornji Skrad – pravac Zagorje. Evakuiše se cca 160 ljudi.

Kritični deo puta je od Marčinković glavice do ulaza u Skradsku goru. U rejonu Gornjeg Skrada mogao bi se improvizirati prihvatni centar. U saradnji sa aktivistima CZ stanovništvo i stoka mogli bi se trajnije smjestiti u selu Zagorje gdje je obezbjeđen smještaj za 174 lica, 74 goveda i 23 svinja. Za prihvat u MZ Zagorje zadužen je Duduković Nikola.

Linija OM: OM-: Gradina t.260, OM-2: Skrad. gora t.428, OM-3: Vetiljača T.

M.P.¹⁵¹

KOMANDA VOJNOG ODSEKA VOJNIĆ

ODELJAK

Pov. br. 56-2/95.

M.P.¹⁵²

¹⁵¹ Okrugli pečat: RSK, Zonski štab Kordun, Opštinski štab Karlovac. Potpis nečitak.

¹⁵² Okrugli pečat: Komanda vojnog odseka Vojnić, Odeljak Karlovac – Krnjak.

7. 2. 1995.
KARLOVAC – KRNJAK

Plan CZ za evakuaciju MZ Tuš. Cerovac, Tušilović, Brezova Glava i s. Malići.

1. Navedene MZ nalaze se na udaru neprijateljskog djelovanja sa zemlje i iz vazduha. Dubina ove zone iznosi u proseku oko 7,5 km, a širina oko 4,5 km.

S obzirom na blizinu neprijatelja i njegovih OS navedena zona za ove MZ prostreljiva je i po dubini i po širini i to odmah po otpočinjanju borbenih djestava.

Nalog za evakuaciju može izdati samo vojna komanda u saradnji sa državnim organima MO i CZ.

Za MZ Tušilovački Cerovac pravac evakuacije:

– Macut brdo – Podrljevac- putem kroz Babinu Goru – preko Velikog brda – u rejon sela Pogledić.

Za ovaj karakteristično je da velikim dijelom prolazi kroz šumu Babina gora i da je put relativno širok i u dobrom stanju. Kvalitet puta dosta zavisi od vremenskih uvjeta u datom trenutku. Izlaskom u rejon sela Pogledić čekati dalja naređenja. Eventualno daljnja evakuacija mogla bi teći u dva pravca:

prvi: prema selu Mandići i dalje do Utinje – Vrelo Utinje.

drugi: prema selu Ivkovići i dalje prema Bukovici.

Linija osmatračkih mjesta:

OM-1: Macut brod-kota 221, OM-2: Veliko brdo – trigonometar 243, OM-3: sjeverno od sela Ivkovići trig. 244

Evakuiše se cca 400 ljudi.

Za MZ Tušilović pravac evakuacije:

MZ Tušiloivć i s. Malići nalaze se samo nekoliko stotina metara od položaja neprijateljske vojske. Mjesto je relativno veliko, a zauzima i važan geostrateški položaj zbog raskrsnice puteva. Osim toga u mjestu se nalazi područna škola, pošta i benzinska pumpa tj. objekti koji bi medju prvima bili izloženi neprijateljskoj vatri.

Zbog veličine mjesta predlažemo dva osnovna pravca evakuacije, a za sela Maliće i Grijakoviće poseban pravac evakuacije.

Donji Tušilović – pravac evakuacije:

– trgovina Djurić – lijevo putem pored groblja-prema koti 225 – Stanište s. Cvijanovići – Okić (do škole) gdje bi bio prvi prihvatni centar.

Put je dosta dobar jer se velikim dijelom kreće kroz Babinu goru. Osposobljen je za traktore i kamione. Evakuiše se cca 200 lica. Linija osmatračkih mesta: OM-1: trigonometar 225, OM-2: s. Cvijanovići t. 226.

D. Tušilović (uključujući s. Mandić i s. Rape) pravac evakuacije:

– raskrsnica kod benz. pumpe – preko mosta na Radonji – prema s. Dabići – s. Komadine – Piljino vrelo – s. Ivoševići – Kolarić – prih. centar.

Pravac evakuacije velikim djelom je kroz šumu Loskunja. Kritični deo puta je do sela Komadine (cca 800 m). Put je relativno širok i čist tako da se njime mogu kretati traktori i stoka. Evakuiše se cca 250 lica.

Osmatračka mjesta: OM-1: brdo Glavica kota 222, OM-2: južno od sela Komadine kota 253.

S. Malići – pravac evakuacije:

s. Malići – s. Grijakovići – s. Djurići – prema s. Šaule gdje se pridružuju sela Božići i Topaševići – Ponorac – širi rejon škole Krnjak (prvi prih. centar). Kritični deo puta je na potezu s. Malići – zaseok Kozline 1 km.

M.P.¹⁵³

Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.

10

1995., travanj

Knin

Procjena ugroženosti i mogućnosti za zaštitu i spašavanje Republičkog štaba civilne zaštite RSK

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
REPUBLICKI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE

O D B R A N A
DRŽAVNA TAJNA
“DINARA”¹⁵⁴
Primjerak br. _____

P R O C J E N A

UGROŽENOSTI I MOGUĆNOSTI ZA ZAŠTITU I SPASAVANJE

NAČELNIK RŠCZ
ppukovnik
Babić Duško, [v.r.]¹⁵⁵

Knin, april 1995.g.¹⁵⁶

P R O C J E N A

UGROŽENOSTI I MOGUĆNOSTI ZA ZAŠTITU I SPASAVANJE

I PROCJENA UGROŽENOSTI I POSLJEDICA OD RATNIH DEJSTAVA

1. Položaj Republike Srpske Krajine

Republika Srpska Krajina kao dio prostora bivše SFRJ predstavlja nekompaktan prostor sastavljen od uslovno, dvije cjeline.

¹⁵³ Okrugli pečat: RSK, Zonski štab Kordun, Opštinski štab Karlovac.

¹⁵⁴ Dopisano rukom.

¹⁵⁵ Isto.

¹⁵⁶ U izvorniku je pisalo: Knin, august 1994. Rukom je dopisan novi datum.

Jednu teritorijalno povezanu cjelinu čini prostor Sjeverne Dalmacije, Like, Korduna i Banije i uslovno Zapadne Slavonije koja se, u odnosu na komunikacijsku povezanost, može tretirati i kao posebna teritorijalna cjelina. Ova teritorijalna cjelina nalazi se između današnje Republike Hrvatske i Cazinske Krajine, a u dijelu Sjeverne Dalmacije, Bosne i Zapadne Slavonije povezuje se sa Republikom Srpskom.

Drugu teritorijalnu cjelinu čini prostor Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema koji sa zapadne strane graniči sa Republikom Hrvatskom, sa sjeverne Mađarskom, a svojim istočnim dijelom povezuje se sa Republikom Srbijom odnosno SR Jugoslavijom.

Ukupna dužina granice prema Republici Hrvatskoj iznosi 923 km, Cazinskoj Krajini 118 km, a prema Mađarskoj 79 km.

Teritorija Republike Srpske Krajine /bez područja koja se nalaze pod zaštitom UN i prostora koje je okupirala Republika Hrvatska/ ima površinu od 17.028 km², na kojoj živi oko 430.000 stanovnika, od čega je oko 120.000 izbjeglica /dijelom ratom postradalog stanovništva koje je izbjeglo iz Republike Hrvatske u Republiku Srpsku Krajinu/.

Prosječna naseljenost je 25 stanovnika /km² sa karakteristikom velike neujednačenosti, od 54 stanovnika /km² u Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu do 10 stanovnika /km² u Lici.

Položaj Republike Srpske Krajine je posebno karakterističan po svojoj velikoj dužini i vrlo maloj dubini /širini/. Najveća dubina teritorije iznosi 63,1 km /s. Škabrnja – s. Tiškovac/, a najmanja dubina su: kod Jasenovca – 2,5 km; s. Vedro Polje /Sunja/ – Kostajnica 12,5 km i s. Čanak – granica na Plješevici – 19,5 km.

2. Karakteristike i ugroženost pojedinih djelova i ukupne teritorije Republike Srpske Krajine

U odnosu na oblik i položaj Republike Srpske Krajine sa karakteristikama velike dužine, relativno male dubine, pogodnosti za presjecanje i mogućnosti iznenađenja, a po osnovi vrlo izraženih agresivnih namjera i stalnih pretnji vojno ojačane Republike Hrvatske, teritorij Republike Srpske Krajine se ističe po svojoj opštoj ugroženosti.

Navedene karakteristike, pored mogućnosti iznenađenja, u odnosu na vojni potencijal neprijatelja, omogućavaju da cijela teritorija Republike Srpske Krajine bude istovremeno ugrožena.

Međutim, u strategiji nastupa vjerovatnije je očekivati prodore na određenim pravcima i odsjecanje djelova teritorije, a manje je vjerovatna ofanziva na cijelom frontu.

Zbog navedenog, ističu se mogući pravci dejstva neprijatelja:

- na Sjeverno-dalmatinskoj operacijskoj osnovici mogući taktički pravci su:
- Zadarsko-Kninski pravac /Zadar-Benkovac-Knin/
- Splitsko-Kninski pravac /Muć-Drniš-Knin/
- Šibensko-Kninski pravac /Šibenik-Oklaj-Knin/
- Sinjsko-Kninski pravac /Sinj-Vrlika-Knin/

s najvjerovatnijim ciljem da istovremenim udarom sa padina Velebita i Skradina /preko Bribirskih Mostina/ izvrše odsjecanje Benkovca i Obrovca od Knina, sa spajanjem u reonu Bruške.

Prema Kninu, najvjerovatnije će primjeniti manevar preko Oklaja, zatim preko Moseća i Petrova Polja čime se odsjeca širi rejon Drniša, što bi neprijatelju omogućilo izlazak na Malu Prominu, čime bi se Knin doveo u veoma nepovoljan položaj.

– na operacijskoj osnovici Lika, mogući taktički pravci su:

- Gospić – Gračac
- Gospić – Teslingrad – Ljubovo – Udbina
- Otočac – Vrhovine – Plitvice
- Brinje – Plaški – Plitvice

– preko Korduna i Banije, izdvajaju se slijedeći taktički pravci:

- Ogulin – Slunj – Plitvice
- Karlovac – Vojnić – Velika Kladuša
- Sisak – Petrinja – Topusko
- Sisak – Kostajnica – Dvor

s napomenom da je najosjetljiviji Slunjski pravac zbog mogućnosti presjecanja Republike Srpske Krajine.

– u Zapadnoj Slavoniji, mogući pravci djelovanja neprijatelja su:

- Kutina-Novska-Okučani
- Pakrac-Okučani

sa najvjerojatnijim ciljem odsjecanja Zapadne Slavonije sa pravca Novska-Gradiška.

– u Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu, izdvajaju se slijedeći taktički pravci:

- Vrpolje-Vinkovci-Vukovar
- Budimci-Osijek-Kopačevski rit, ili
- Budimci-Osijek-Bijelo Brdo-Bogojevo
- Valpovo-Beli Manastir-Batina

Na navedenim pravcima očekuje se djelovanje jakih kopnenih snaga sa oklopno mehanizovanim jedinicama uz snažnu podršku artiljerije, s napomenom da se ne isključuje upotreba kratkotrajnih bojnih otrova.

Po navedenoj osnovi, cijeni se u g r o ž e n o s t pojedinih djelova Republike Srpske Krajine koja se uslovno iskazuje u tri stepena.

U zoni prvog stepena ugroženosti nalaze se redom:

- naseljena mjesta koja se nalaze u zoni između sadašnjih linija razdvajanja /tzv.tampon zona/;
- granična naseljena mjesta i naseljena mjesta koja se nalaze na udaljenosti do 10 km od sadašnje linije razdvajanja;
- naseljena mjesta koja se nalaze u široj zoni navedenih taktičkih pravaca.

U okviru navedenog posebno su ugroženi gradovi: Drniš, Benkovac, Obrovac, Teslingrad, Plaški, Slunj, Petrinja i Pakrac.

Upotrebom a v i j a c i j e, u zoni ugroženosti istog stepena, pored navedenih gradova još bi bili Knin, Gračac, Udbina, Korenica, Vojnić, Vrginmost, Glina, Kostajnica, Okučani, Beli Manastir i Vukovar.

U zoni drugog stepena ugroženosti nalaze se naseljena mjesta koja se nalaze na udaljenosti do 20 km od linije razdvajanja i naseljena mjesta koja se nalaze između širih zona taktičkih pravaca. Do njihova ugrožavanja došlo bi u slučaju početnih uspjeha neprijateljskih snaga na određenim taktičkim pravcima i u slučaju dejstva artiljerije.

U zoni najmanje trećeg stepena ugroženosti našle bi se male enklave između taktičkih pravaca koje se povezuju sa rubnim djelovima po dubini teritorije među kojima je najznačajniji širi rejon Srb – Donji Lapac.

U slučaju istovremenog ispoljavanja dejstva sa muslimanske strane ugroženost u ovoj zoni se znatno povećava i na liniji dodira sa Cazinskom Krajinom prerasta u zonu ugroženosti prvog stepena.

3. Procjena poseljedica dejstava neprijatelja

Posljedice, efekti razaranja i gubici u ljudstvu i materijalnim dobrima cijene se po osnovi vrste, količine i način upotrebe borbenih sredstava, a ovisi o:

- stepenu povredivosti teritorije u zoni ispoljavanja borbenih dejstava;
- funkcionisanja službe osmatranja i obavještanja, odnosno pravovremenosti uzbunjivanja stanovništva;
- stanja izgrađenosti objekata za sklanjanje; i
- preduzetim preventivnim mjerama zaštite.

Najintenzivnija dejstva i najveća količina borbenih sredstava bit će ispoljena, odnosno upotrebljena po naseljenim mjestima u zoni prvog stepena ugroženosti, i to na odobrenim taktičkim pravcima napada.

Posljedice dejstva artiljerije i avijacije ogledati će se u:

- rušenju, onesposobljavanju i oštećenju privrednih, saobraćajnih, stambenih i drugih objekata;
- zakrčenosti saobraćajnica, posebno u većim urbanim sredinama – gradovima;
- oštećenja na komunalnim objektima, uređajima i instalacijama /vodni objekti – crpne stanice i rezervoari, vodovodna, kanalizaciona, električna i PTT-mreža;
- veći i manji požari na stambenim i privrednim objektima, a upotrebom zapaljivih b/s i na šumskim kompleksima i na poljoprivrednim površinama;
- miniranje i palenje objekata na djelovima teritorije koje neprijatelj eventualno zaposjedne, uključivo sa uništenjem kulturnih i drugih materijalnih dobara.

Rušenja, onesposobljavanja i oštećenja stambenih objekata u zoni najintenzivnijih dejstava /rubna naseljena mjesta i gradovi/, uz dosadašnja oštećenja, mogu iznositi i do 80%, s tim da 20-40% stambenih jedinica pretrpe tolika oštećenja da više ne budu u funkciji stanovanja.

Ispoljavanjem dejstava avijacije po većim urbanim sredinama – gradovima, može se očekivati 5 – 15% razrušenosti do 5% uništenih stambenih jedinica, moguće oštećenje ili onesposobljavanje vitalnih komunalnih objekata i znatna oštećenja na komunalnoj infrastrukturi.

Zakrčenost gradskih ulica cijeni se na oko 20% od maksimalno mogućeg zarušavanja istih. Također, znatne štete pretrpili bi i privredni objekti, skladišta hrane, silosi i rezervoari.

Rušenja objekata redovno će pratiti pojava više manjih požara /neugašena ložišta, zapaljenje elektro-instalacije i dr/ od kojih je moguće da znatan broj preraste u veće požare, što će zavisiti o mogućnosti pravovremene intervencije i količine lako-zapaljivog materijala koji se nađe na lokalitetu izbijanja požara. Mogućnost pojave većih požara znatno se uvećava upotrebom zapaljivih b/s ili ako dođe do zapaljenja pumpnih stanica ili skladišta lako-zapaljivih materijala.

Iskustva iz prethodnih akcija Hrvatske vojske i zaposjedanja teritorije Republike Srpske Krajine, upućuje na zaključak da će eventualno zaposjednuta naseljena mjesta bit potpuno uništena.

Pored navedenih posljedica upotrebe raznovrsnih b/s trpjat će stanovništvo. Veće gubitke kod stanovništva moguće je očekivati zbog:

- nepostojanje skloništa osnovne zaštite;
- nedovoljnog broja skloništa dopunske zaštite, podrumskih i drugih pogodnih prostorija za sklanjanje;
- nepravovremenog uzbunjivanja stanovništva /blizina aerodroma– nemogućnost automatskog uključivanja sirena za uzbunjivanje i nedovoljnog vremena za realizaciju postupaka i zaposjedanje objekata za sklanjanje/;
- nedovoljne osposobljenosti i opremljenosti stanovništva za provođenje lične i uzajamne zaštite.

Po navedenoj osnovi cijene se posljedice kod stanovništva i to:

U zonama intenzivnih borbenih dejstava /rubna naseljena mjesta i šire zone taktičkih pravaca (3-5 % poginulih, 10-15 % teže i lakše povredjenih. U najmanjem broju slučajeva moguće je da povredjeni imaju opekotine I i II stepena.)

U gradovima koji mogu biti cilj napada iz vazduha, zbog veće koncentracije stanovništva, veće izgrađenosti i iskorištenja zemljišta, te u pravilu velikog požarnog opterećenja, mogu se očekivati gubici 5-10 % lakše i teže povredjenih do 20 % od čega se opekotinama I, II, i III stepena do 5 %.

Od ukupnog broja stanovnika koji može biti ugrožen ruševinama, cijeni se da bi oko 15 % bilo plitko zatrpano, 10 % srednje zatrpano i do 5 % duboko zatrpano/ cijeniti u odnosu na karakteristike grada – naseljenog mjesta – izgrađenost, način gradnje i katnost/.

U zonama drugog stepena ugroženosti posljedice bi se kretale u rasponu od 20 – 40 % od posljedica u zonama prvog stepena ugroženosti, dok zone trećeg stepena ugroženosti uslovno cijeniti bez posljedica.

Prethodno je istaknuto da bi naseljena mjesta, koje bi neprijatelj eventualno zaposjeo, bila potpuno uništena. Iz navedenog, a po osnovi prethodnog iskustva, za očekivati je masovna ubijanja, a samo manjim djelom hapšenja i odvođenje zatečenog stanovništva u tim naseljenim mjestima.

Uz navedene posljedice, ističe se, da će stanovništvo dodatno biti ugroženo i po slijedećem:

- od neeksplozivnih ubojnih sredstava /artiljerijske granate, avio bombe i druga ubojna sredstva/. Cijeni se da takvih /neeksplozivnih/ ubojnih sredstava može biti oko 5% od ukupno upotrebljene količine;
- zbog rušenja i onesposobljavanja stambenih objekata, odgovarajući broj stanovništva ostat će bez krova nad glavom, što će, uz sadašnjih 120.000 postradalih /izbjeglica i raseljenih lica/ i mogućih daljnjih pomjeravanja stanovništva/ organizovanom – planskom evakuacijom ili samoinicijativnim pomjeranjem/ iz zona intenzivnih borbenih dejstava, znatno usložiti zadatak na zbrinjavanju stanovništva;
- pad životnog standarda, pogoršavanje uslova života i nedostatak sredstava za održavanje lične i opšte higijene, uz značajna migraciona kretanja utjecat će na pogoršavanje i onako loše higijensko-epidemiološke situacije.

Ovakva situacija dalje će se pogoršati zbog otežanog ili potpunog prekida snabdjevanja stanovništva vodom / zbog onesposobljavanja vodnih objekata, oštećenja na vodovodnoj ili električnoj mreži / sa mogućnošću pojava izljeva fekalnih voda. Ovakvo stanje, pogodovat će oboljevanju stanovništva, širenju zaraznih bolesti i pojavi epidemije.

Oštećenjem ili paljenjem određenih privrednih kapaciteta u kojim su smještene ili iz kojih se mogu razvijati određene opasne materije, može doći do hemijskih udesa, što će predstavljati poseban vid opasnosti za stanovništvo.

/U svakoj opštini utvrditi objekte i vrste opasnih materija koje se, pod određenim okolnostima, mogu razvijati, izraditi posebne procjene ugroženosti u varijantama mogućih meteoroloških uslova, te planirati mjere i postupke za zaštitu i ublažavanje mogućih posljedica/.

U odnosu na navedene posljedice, posebno se ističe ugroženost stočnog fonda, bilja i biljnih proizvoda. Pored pojava određenih stočnih bolesti u navedenim uslovima moguće su i pojave zoonoza. Zbog navedenog, zaštititi životinja, namirnica životinjskog porijekla i zaštititi bilja i biljnih proizvoda, posvetiti posebnu pažnju.

Ukupne posljedice, znatno se povećavaju za slučaj istovremene pojave neke od elementarnih nepogoda: potres, poplava, suša, čime se zadaci zaštite i spasavanja znatno usložavaju.

Zato je potrebno, u svakoj opštini izraditi odgovarajuće procjene i planove zaštite, posebno za svaku elementarnu nepogodu koja se može pojaviti u odnosnoj opštini.

II PROCJENA POTREBA I MOGUĆNOSTI ZA ZAŠTITU I SPASAVANJE

1. Osposobljavanje i mogućnost za organizovanje lične i uzajamne zaštite

Od ukupnog broja stanovnika /430.000/ cijeni se da je oko 60 % ili 260.000 radno sposobnog stanovništva. Ako se cijeni da je u jedinice, organe i službe SVK i MUP-a moguće angažovati oko 20 %, a u jedinice i štabove civilne zaštite oko 5 % od ukupnog broja stanovnika /ukupno oko 110.000/, proizlazi da je oko 150.000 stanovnika moguće organizovati i pripremati-osposobljavati za provođenje zadataka lične i uzajamne zaštite.

I pored toga što je dio stanovništva prošao odgovarajuću obuku po ranijim programima obuke stanovništva, jedinica opšte namjene ili nekih vrsta specijalizovanih jedinica civilne zaštite, te određene tečajeve prve pomoći /školski programi, vozači i dr./, cijeni se da osposobljenost stanovništva za ličnu i uzajamnu zaštitu ne zadovoljava potrebe. Mogućnosti angažovanja stanovništva na provođenju lične i uzajamne zaštite umanjuju se zbog nepostojanja formacijskih sredstava za ličnu i kolektivnu zaštitu. U odnosu na navedeno stanje osposobljenosti i opremljenosti, stanovništvo se može angažovati kod provođenja preventivnih mjera zaštite: sklanjanja, zamračivanja i zaštite od požara, te korištenjem priručnih sredstava u realizaciji operativnih mjera zaštite: pružanja prve pomoći /samopomoći i uzajamne pomoći/, gašenja početnih i manjih požara, spasavanja plitko zatrpanih iz ruševina i zbrinjavanje postradalog stanovništva. Cijeni se da se kroz ličnu i uzajamnu zaštitu sa dobro osposobljenim pripadnicima civilne zaštite (može ublažiti) 40 % ukupnih posljedica.

2. Potrebe i mogućnosti za organizovanje i funkcionisanje mjera zaštite i spasavanja

Potrebe za s k l a n j a n j e m stanovništva dimenzioniraju se na oko 490.000 sklonišnih mjesta, od čega:

- po mjestu stanovanja 340.000 sklonišnih mjesta
- po mjestu rada /sa predškolskim i školskim ustanovama/ . . . 105.000 sklonišnih mjesta
- na javnom mjestu 45.000 sklonišnih mjesta

U odnosu na procjenjene zone ugroženosti, prema stepenu zaštite objekata za sklanjanje, cijeni se da je za sklanjanje stanovništva potrebno:

- oko 120.000 sklonišnih mjesta u skloništima osnovne zaštite
- oko 170.000 sklonišnih mjesta u skloništima dopunske zaštite
- oko 200.000 sklonišnih mjesta u rovovskim skloništima i zaklonima.

Stanje izgrađenih skloništa ne zadovoljavaju iskazane potrebe. Međutim, pored manjeg broja skloništa osnovne i dopunske zaštite u velikoj mjeri se mogu koristiti podrumske i druge prostorije pogodne za sklanjanje. Cijeni se da se navedenim objektima može obezbjediti oko 60 % potreba. Rješenja za ostalo stanovništvo treba tražiti u pomjeranju stanovništva u manje ugrožene djelove u kojima planirati izgradnju rovovskih skloništa i zaklona.

Mogućnosti izgradnje rovovskih skloništa i zaklona su minimalne na mogućnost angažovanja građevinske mehanizacije, obezbjeđenja pokrivki i odgovarajućih količina pogonskog goriva. Problem sklanjanja se posebno aktualizira u rubnim naseljenim mjestima, gdje postojanje ili ne postojanje objekata za sklanjanje može da utječe na stanovništvo u smislu ostati ili otići.

E v a k u a c i j u stanovništva planirati iz zona prvog stepena ugroženosti, posebno iz rubnih naseljenih mjesta i mjesta koja se mogu naći na određenom taktičkom pravcu.

Planovima evakuacije obuhvatiti trudnice, žene sa djecom do 10 godina, stara, bolesna i iznemogla lica.

Iz većih gradova, koji mogu biti cilj napada iz vazduha, evakuaciju planirati u djelu stanovništva navedenih kategorija za koja nije moguće obezbjediti sklanjanje, minimalno do nivoa dopunske zaštite.

Zbog opšteg stava da stanovništvo ne napušta naseljena mjesta, posebno granična, osim u situaciji neposredne opasnosti, to izradi planova evakuacije pristupiti na način da se isključuje pravovremena evakuacija.

To ujedno znači da se u samo izuzetno povoljnim okolnostima može planirati upućivanje odgovarajućih prevoznih sredstava u naseljena mjesta iz kojih se planira evakuacija.

Ovaj princip, da se izvršenju evakuacije pristupi tek u datoj, odnosno procjenjenoj situaciji /po odluci nadležnih organa/ istovremeno znači da je ukupno materijalno obezbjeđenje evakuacije / posebno – pogonsko gorivo /, potrebno pravovremeno obezbjediti i staviti ga na raspolaganje štabovima odnosno povjerenicima civilne zaštite ili čak vlasnicima prevoznih sredstava.

Za ovakav vid planiranja i izvršenja evakuacije, u određenim sredinama, moguće je da raspoloživa prevozna sredstva ne zadovoljavaju potrebe stanovništva planiranog za evakuaciju. Prihvat, odnosno razmještaj evakuiranog stanovništva planirati u zonama manje ugroženosti, s tim da se pravovremeno obave detaljne pripreme uza razmještaj /smještaj/ i obezbjeđenje osnovnih uslova za život evakuiranog stanovništva.

Na ovom zadatku, pored građana, angažovati odgovarajuća preduzeća i organe iz oblasti privrede, zdravstva, komunalnih djelatnosti, građevinarstva, društvene prehrane, humanitarnih organizacija i društava, prosvjete i dr.

Pored planske-organizovane evakuacije, moguće su situacije u kojima će doći do samoinicijativnog pomjeranja stanovništva. U takvim situacijama, potrebno je preduzeti ogovarajuće mjere kojima će se spriječiti panika, a stanovništvo usmjeravati ka mjestima planiranim za prihvat i razmještaj.

Potrebe za z b r i n j a v a n j e u g r o ž e n o g i p o s t r a d a l o g s t a n o v n i š t v a, cijeniti po osnovi razrušenosti ili onesposobljavanja stambenih objekata i to:

- 20-40 % u zonama najintenzivnijih borbenih dejstava
- do 5 % u gradovima po kojima budu ispoljena intenzivna dejstva avijacije.

Mogućnost za zbrinjavanje stanovništva sagledati u okviru njihova mjesta stanovanja ili susjednih naseljenih mjesta, uz maksimalno korištenje stambenog prostora i materijalnih dobara građana, objekata u javnoj upotrebi ili planiranjem i pripremom posebnih lokacija za zbrinjavanje. Po ovoj osnovi potrebno je izvršiti detaljne pripreme /pripremiti odgovarajuće preglede po domaćinstvima i njihovim mogućnostima, a u saradnji sa odgovarajućim organima lokalne uprave pripremiti odgovarajuća rješenja/. Ovo iz razloga što broj ugroženog i postradalog stanovništva, sa stanovništvom koje će se evakuirati uz postojećih 120.000 postradalih /izbjeglica i raseljenih lica/, može doseći i preko 50 % ukupnog broja stanovnika. Na zadacima zbrinjavanja angažovati preduzeća, organe i organizacije koje se angažuju na zbrinjavanju evakuiranog stanovništva.

Zbog mogućnosti upotrebe avijacije, ukazuje se potreba provođenja mjere zaštite radi umanjenja efikasnosti dejstava iz vazduha.

Mogućnosti za korištenje priručnih sredstava, uz odgovarajuće angažovanje elektro-distributivnih preduzeća i obezbjeđenje internih izvora električne energije /za subjekte koji ne mogu prekidati rad-proizvodnju kod potpunog zamračivanja/ čine solidnu osnovu za uspješno provođenje ove mjere zaštite.

I pored toga što se, osim kratkotrajnih bojnih otrova, procjenom ne ističe mogućnost upotrebe drugih NHB b/s, ukazuje se na potrebu provođenja određenih mjera zaštite. Ova potreba posebno će biti izražena u opštinama u kojima se procjeni mogućnost nastajanja hemijskog udesa, kao i u opštinama u kojima bi moglo doći do posljedica od tih udesa.

U okviru ove mjere zaštite i spasavanja, posebno planirati provođenje mjera:

- hemijske i biološke kontrole teritorije /izviđanje/;
- laboratorijskih poslova;
- preduzimanja mjera lične i kolektivne zaštite;
- zaštite životinja i namirnica životinjskog porijekla; i
- mjera DDDD.¹⁵⁷

U sagledavanju mogućnosti utvrditi stanje opreme, kapaciteta i sredstava za provođenje navedenih mjera.

U ovim uslovima nije moguće provoditi posebne – preventivne mjere zaštite od rušenja, već je potrebno sagledati potrebe i mogućnosti organizovanja jedinica za spasavanje iz ruševina i rasčišćavanje ruševina.

U odnosu na požarnu opterećenost objekata i drugih površina, mogućnost izbijanja i širenja požara, a posebno u slučaju upotrebe zapaljivih b/s, posebno su izražene potrebe u provođenju kako preventivnih, tako i operativnih mjera zaštite od požara. Obzirom na relativno male mogućnosti organizovanja vatrogasnih jedinica, zbog malog broja profesionalnih i dobrovoljnih vatrogasaca i lica koja su završila odgovarajuću obuku, kao i nedovoljnog broja i dotrajlosti vatrogasnih vozila, opreme i sredstava za gašenje, posebnu brigu potrebno je pokloniti provođenju preventivnih mjera zaštite od požara. Ove mjere provoditi uslovnim skladištenjem zapaljivih i eksplozivnih materijala u stambenim privrednim i drugim objektima, čišćenjem podrumskih prostorija, ostava i potkrovlja od

¹⁵⁷ Dekontaminacije.

nepotrebnog zapaljivog materijala, pripremom buradi sa zemljom i obezbjeđenjem rezervi vode, redovnim punjenjem i održavanjem vatrogasnih aparata, te provođenjem određenih preventivnih radova na šumskim kompleksima. Na ovim zadacima moguće je angažovati stanovništvo kroz ličnu i uzajamnu zaštitu, odgovarajuće službe i radnike u preduzećima, inspekcijske službe organa MUP-a, te vatrogasce profesionalnih i dobrovoljnih vatrogasnih jedinica.

Zaštitu od neeksplozivnih ubojnih sredstava, organizovat kroz upoznavanje stanovništva sa postupcima u slučaju nailaska na neeksplozivno ubojno sredstvo i organizovanjem jedinica za pronalaženje /otkrivanje/, dezaktiviranje i uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava.

Potrebe u provođenju prve medicinske pomoći, po osnovi procjene posljedica, su znatne. Mogućnosti sagledati po nivoima pružanja prve medicinske pomoći od samopomoći i uzajamne pomoći, koja se ostvaruje kroz ličnu i uzajamnu zaštitu, i daljnjeg zbrinjavanja povređenih u čemu učestvuju univerzalne jedinice civilne zaštite, specijalizirane jedinice prve medicinske pomoći, ekipe prve pomoći Crvenog krsta i organizacije zdravstva. Mogućnosti pružanja prve medicinske pomoći mogle bi biti umanjene zbog nedostatka sanitetskog materijala i druge opreme, zbog čega rješenja treba tražiti u korištenju priručnih sredstava.

Zaštitu i spasavanje životinja i namirnica životinjskog porijekla, zbog ugroženosti i mogućnosti oboljenja stočnog fonda organizovati angažovanjem svih raspoloživih snaga i sredstava, od vlasnika stoke, veterinarskih preduzeća i službi, preduzeća koja se bave uzgojem stoke, klaoničke industrije i preduzeća koja se bave zaštitom i skladištenjem namirnica životinjskog porijekla.

Za zaštitu bilja i biljnih proizvoda /720.000 ha obradivih površina i oko 540.000 ha šume/, sagledati mogućnosti obezbjeđenja sredstava za zaštitu, mogućnosti funkcionisanja protugradne zaštite i provođenja drugih mjera zaštite – posebno biljnih proizvoda.

Procjena i broj poginulih ljudi i uginulih životinja, njihova identifikacija, transport i sahranjivanje, sa uklanjanjem otpadaka i drugih štetnih materijala sa provođenjem mjera DDD, određuje potrebe u provođenju asanacije.

Mogućnosti za provođenje ove mjere zaštite, koja ima za cilj sprečavanje širenja zaraza, epidemija i drugih posljedica, sagledati kroz mogućnosti angažovanja komunalnih, građevinskih, transportnih, zdravstvenih, veterinarskih i drugih preduzeća, te ako navedeni kapaciteti ne zadovoljavaju potrebe, sagledati mogućnosti organizovanja i jedinica civilne zaštite i asanaciju.

Procjenjuje se da se organizovanjem i provođenjem mjera zaštite i spasavanja može ublažiti 20-25 % ukupnih posljedica.

3. Potrebe i mogućnosti za organizovanje jedinica civilne zaštite i organa za rukovođenje akcijama zaštite i spasavanja

Prethodno navedene posljedice, kao i ocjenjene mogućnosti ugrožavanja stanovništva i materijalnih dobara ukazuju na potrebu, kako provođenja određenih preventivnih mjera zaštite, tako provođenja operativnih mjera zaštite i spasavanja. Pored preduzeća i drugih pravnih lica opremljenih i osposobljenih za zaštitu i spasavanje, za provođenje operativnih mjera potrebno je organizirati odgovarajuće sastave jedinica civilne zaštite, te organe za rukovođenje akcijama zaštite i spasavanja.

U prethodnom dijelu procjene potreba i mogućnosti ocjenjeno je da se kroz ličnu i uzajamnu zaštitu /uz kvalitetan rad povjerenika civilne zaštite/ može ublažiti oko 40%, a organizovanjem i provođenjem mjera zaštite i spasavanja 20-25 % ukupnih posljedica. Iz ovog proizlazi da, za ublažavanje preostalih 35-40 % ukupnih posljedica treba organizovati odgovarajuće jedinice civilne zaštite.

Ako se cijeni da bi u jedinice i štabove civilne zaštite trebalo angažovati oko 5 % stanovništva ili nešto više od 20.000, u odnosu na broj radno-sposobnog stanovništva, uvažavajući potrebe SVK, MUP-a, republičkih organa i organizacija, organa lokalne uprave i preduzeća i drugih pravnih lica, proizlazi da postoje realne mogućnosti za organizovanje i popunu jedinica i štabova civilne zaštite. Problem u popuni mogu se pojaviti kod jedinica u koje je potrebno rasporediti psiho-fizički zdravo ljudstvo, dakle vojne obveznike /jedinice za spasavanje iz ruševina, vatrogasne jedinice, RHB-zaštite i jedinice za deaktiviranje i uništavanje NUS/. Ovaj problem rješavati dvojnim rasporedom – istovremeno po osnovi radne obaveze i po osnovi civilne zaštite /radnik izvršava radnu obavezu, a za slučaj potrebe zaštite i spasavanja uključuje se u odgovarajuću jedinicu civilne zaštite ili organ rukovođenja/.

Sličan problem moguće je očekivati kod popune jedinica sa MTS (materijalno-tehničkim sredstvima) iz popisa /uglavnom se angažuju u jedinicama SVK/.

Rješenja, u saradnji sa K-dama jedinica tražiti na isti način kao sa ljudstvom raspoređenim po osnovi radne obaveze.

U opštinama, ovisno o ocjenjenim posljedicama, nastojati, u svakom naseljenom mjestu, obrazovati univerzalne jedinice civilne zaštite.

Potrebe za organizovanjem jedinica za spasavanje iz ruševina utvrditi po osnovi procjenjenog broja lica koja se mogu naći u ruševinama i količina materijala kojeg će trebati raščišćavati ili odvoziti sa zarušenih saobraćajnica, odnosno gradskih ulica. Pri tom, u obzir uzeti da je vrijeme od 3 dana /72 časa/ optimalno vrijeme u kojem spasavanje može biti svrsishodno i efikasno, te da se spasavanje ne smije prekidati, što znači da se akcije spasavanja provode u kontinuitetu, dakle u tri smjene.

Nadalje, obračun potrebnog broja spasioca izvesti po osnovi uslovno uzeti vremena za spasavanje jednog zatrpanog lica i to:

- za plitko zatrpanog dva časa,
- za srednje zatrpanog pet časova,
- za duboko zatrpanog dvanaest časova.

Iskazane potrebe za brojem spasioca, po navedenoj osnovi, istovremeno će se iskazati na vrstu i sastav jedinica civilne zaštite koje treba obrazovati, cijeneći načelno da se na spasavanju plitko i srednje zatrpanih angažuju univerzalne jedinice civilne zaštite, dok se na spasavanju duboko zatrpanih angažuju specijalizovane jedinice za spasavanje iz ruševina.

Mogućnosti za obrazovanje jedinica za spasavanje /i raščišćavanja ruševina/ sagledavaju se po osnovi postojanja građevinskih, komunalnih i sličnih poduzeća s potrebnim brojem ljudstva određenih stručnosti /zidari, tesari, električari, stolari, vodoinstalateri, rukovaoci građevinskih mašina, vozači i slično/ i sa odgovarajućim tehničkim sredstvima i alatima, te broja samostalnih zanatlija i drugih građana koji bi se mogli angažovati na spasavanju i raščišćavanju ruševina.

Potrebe za obrazovanjem jedinica radiološko – hemijsko biološke zaštite cijeniti, prvenstveno, po osnovi posljedica od mogućeg hemijskog udesa. U ostalim opštinama obrazovati jedinice ove vrste najmanje jačine odjeljenja sa elementima za hemijsko izviđanje i dekontaminaciju, s tim da se posebno organizuju laboratorijski poslovi /u skladu sa mogućnostima/, te kapaciteti za dekontaminaciju ljudi, materijalno-tehničkih sredstava i naoružanja, odjeće i opreme i površina.

U najvećem broju opština, u odnosu na mogući broj i veličinu požara, neće biti mogućnosti organizovanja vatrogasnih jedinica civilne zaštite, koje bi mogle zadovoljiti potrebe zaštite i spasavanja od požara. Zato za organizovanje ovih jedinica maksimalno iskoristiti mogućnosti raspoloživog – osposobljenog ljudstva i vatrogasne opreme i tehnike.

Uz to, radi pravovremenosti intervencije, bitno je obezbjediti što bolju pokrivenost teritorije sa univerzalnim jedinicama civilne zaštite koje se uspješno mogu upotrebiti na gašenje početnih i manjih požara.

Obrazovanju jedinica za deaktiviranje i uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava, zbog nedostatka potrebnih stručnih kadrova pristupiti na način da se uslovno, u svakoj opštini obrazuje bar jedna ekipa. Mogućnosti obrazovanja ovih jedinica – ekipa sagledati po osnovi broja lica koja su završila odgovarajuću obuku, broja минера i odgovarajućih kadrova koji se nalaze u organima MUP-a. Pri popuni ovih jedinica nastojati zadovoljiti princip *d o b r o l j n o s t i*. Pored mogućih problema u obezbjeđenju potrebnog ljudstva, poseban problem predstavljat će obezbjeđenje odgovarajućih instrumenata, sredstava i opreme potrebne za obavljanje poslova pronalaženja, deaktiviranja i uništavanja NUS.

Potrebe obrazovanja jedinica prve medicinske pomoći cijeniti po osnovi procenjenog broja povredjenih lica, pripremljenosti i osposobljenosti stanovništva za samopomoć i uzajamnu pomoć, organizovanosti i osposobljenosti univerzalnih jedinica, brojnosti ekipe prve pomoći Crvenog krsta i razvijenosti zdravstvene službe. Pri tom cijeniti da od ukupnog broja povredjenih, uslovno je 60 % lakše povredjenih čije zbrinjavanje je moguće kroz samopomoć, uzajamnu pomoć i uz angažovanje univerzalnih jedinica civilne zaštite. Za potrebe pružanja prve pomoći za preostalih 40 % teže povredjenosti organizovati jedinice prve medicinske pomoći, računajući da jedna ekipa za osam časova može pružiti pomoć za 25 teže povredjenih. Za popunu ovih jedinica koristiti već osposobljeno ljudstvo uz angažovanje srednjoškolske omladine medicinskog usmjerenja, te eventualno nezaposleno zdravstveno osoblje, a po potrebi i ostale građane koje rasporediti na dužnosti nosača, vozača i sl.

Jedinice za *a s a n a c i j u*, obrazovati u opštinama u kojima se ocjeni da odgovarajuća preduzeća iz oblasti komunalnih poslova, građevinarstva, zdravstva i veterinarske službe, nisu svojom organizacijom i popunom, u mogućnosti zadovoljiti ukupne potrebe iz oblasti ove mjere zaštite i spasavanja.

Svaka opština posebno će cijeniti potrebe i mogućnosti organizovanja jedinica za spasavanje na vodi, veterinarskih jedinica /za spasavanje životinja i nžp/, te eventualno i jedinica za zaštitu bilja i biljnih proizvoda.

Ovisno o potrebama i mogućnostima i organizovanosti civilne zaštite u pojedinim opštinama, moguće je na *r e g i o n a l n o m* nivou organizirati određene vrste jedinica civilne zaštite kao interventne snage zaštite i spasavanja za teritoriju određene regije.

Radi uspješnog rukovođenja akcijama zaštite i spasavanja, potrebe u obrazovanju organa rukovođenja prema sljedećem:

- Republički štab civilne zaštite,
 - Regionalni štabovi civilne zaštite,
 - Opštinski štabovi civilne zaštite,
 - Štabovi civilne zaštite, dijela teritorije opštine,
 - Povjerenici civilne zaštite u većim stambenim zgradama, blokovima zgrada, ulicama, naseljenim mjestima i u preduzećima i drugim pravnim licima.
- Mogućnost poplava /postavljenja/ sagledavati sa aspekta:
- radnika na poslovima civilne zaštite u Ministarstvu odbrane,
 - stručnost za određene oblasti zaštite i spasavanja,
 - prethodno iskustvo /i osposobljavanje/ u radu štabova civilne zaštite.

4. Potrebe i mogućnosti za izvršavanje zadataka zaštite i spasavanja od strane preduzeća opremljenih i osposobljenih za zaštitu i spasavanje

Ugroženost i procjenjene posljedice ističu izrazitu potrebu punog angažovanja preduzeća opremljenih i osposobljenih za zaštitu i spasavanje, a posebno iz oblasti građevinarstva, komunalija, zdravstva, veterinarstva, društvene prehrane, ugostiteljstva, vatrogastva i dr. Potreba njihova angažovanja na zadacima zaštite i spasavanja ljudi, materijalnih i kulturnih dobara proizlazi iz njihove redovne djelatnosti.

Radi uspješnog provođenja potrebnih priprema, štabovi civilne zaštite za sva preduzeća opremljena i osposobljena za zaštitu i spasavanje pripremiti će konkretne zadatke po osnovi kojih će, u skladu sa mogućnostima, navedena preduzeća dimenzionirati /uvećati/ svoje ratne sistematizacije, te obaviti potrebne pripreme, uz pomoć štabova civilne zaštite, na planu popune, osposobljavanja i opremanja odgovarajućim sredstvima i opremom.

Stanje organizovanosti odnosnih preduzeća ne zadovoljavaju ni minimum potreba, zbog čega je potrebno uložiti napore na njihovu oživljavanju i osposobljavanju za izvršavanje obimnih zadataka zaštite i spasavanja.¹⁵⁸

*Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.*

11

1995., svibanj 11.

Knin

Izvešće Odjeljenja bezbjednosti Glavnog štaba SVK Upravi bezbednosti Generalštaba VJ o pojačanoj propagandnoj djelatnosti HV-a, gubicima u napadu na zaštićenu zonu Bibač te iseljavanju civila iz Benkovca

Glavni štab SVK
Odelenje bezbednosti
str.pov.br. 37-403
11. 05. '95. god.

Upravi bezbednosti

¹⁵⁸ Istu procjenu usvojio je Republički štab civilne zaštite 14. 07. 1995.

Dnevni izvještaj.-

1. Aktivnosti neprijatelja:

HV nastavlja sa intenzivnim ppd plasirajući pored ostalog obilje kontradiktornih informacija o vremenu i pravicima napada na RSK tako da je veoma teško odvojiti pravi podatak od lažnog. Delovanje bojne za ppd Glavnog stožera HV u poslednjih desetak dana ocenjeno je najvišom ocenom, a u radu su im obilatno pomagali stručnjaci iz SAD, SRN i Austrije.

2. Stanje u jedinicama i teritoriji

Stanje u jedinicama po pitanju morala, motivisanosti i prisutnost na p/k nije se bitnije promjenilo u odnosu na prethodne izvještaje. Glasine se i dalje prenose intenzivno tako da je navodno u Petrinji formiran ogranak HDZ sa oko 1000 članova Hrvata i Srba, a na čelu se nalazi Srbin.

U nekim mjestima u zoni razdvajanja 39. k HV je koristila razglase i pozivala naše borce na predaju obećavajući da će prema svima biti primjenjena abolicija.

Zbog sprečavanja oticanja tajnih vojnih podataka ob 39.k u saradnji sa SDB i MUP pokrenuo je akciju oduzimanja ilegalnih radio stanica i mobitela. Do sada su oduzeli 4 mobitela i to od:

- D.B., preduzetnik iz Gline
- N.N., privatni preduzetnik iz Gline
- M.B., direktor NIK-a u Petrinji
- C.D., vlasnik "Drvoplasta" iz Petrinje.¹⁵⁹

Sva ova lica od ranije su poznata ob u vezi nedozvoljene trgovine i veza sa licima u RH.

U akciji oslobađanja prethodno zauzetih kota od strane 5.k (ABiH) jedinice SVK su imale tri mrtva i pet ranjenih boraca, a jedinice VZB 3 mrtva i 6 ranjenih. Pored toga gotovo pouzdano se zna da su muslimani zarobili 9 muškaraca koji su se bavili švercom (sada se vode kao nestali) i oko 20 žena.

Na podsticaj svojih rodaka i dr. Srba u Francuskoj stanovništvo iz Benkovca i okoline intenzivno se priprema za iseljenje porodica u srj. Kako izvor navodi u zadnjih desetak dana u Beograd su otišla 3 autobusa žena i dece, sve iz straha da ne budu odsečeni od ostalog dela RSK kao i Z. Slavonija.

Grupa "Mindušari" koja se povremeno angažuje za b/d u sastavu posebnih jedinica milicije najavljuje da bi mogla upasti u Ministarstvo odbrane i sve pohapsiti jer ih, na čelu sa Tanjom¹⁶⁰ smatraju odgovornim za pad Z. Slavonije.

Predsednik Udruženja boraca iz 1991. god. Rade Čubrilo, poznat po paravojnim ambicijama i pročetničkoj orijentaciji tokom dana je u Kninu presretao starešine SVK, pored ostalih i g/m Lončara,¹⁶¹ i provocirao rečima da ih traže i pozdravljaju Okučani i Z. Slavonija, zašto nisu tamo, zbog čega primaju platu od 3000 din. i sl.

Po saznavanju za ovo predsednik Martić¹⁶² je naredio njegovo hapšenje ali do večeras to nije učinjeno i isti se slobodno šeta.

¹⁵⁹ U dokumentu su navedena puna imena i prezimena.

¹⁶⁰ Rade.

¹⁶¹ Dušan.

¹⁶² Milan.

Poslanici RSK iz Z. Slavonije nameravaju se povući iz Skupštine na prvom zasedanju iz razloga što Z. Slavonija više ne postoji u RSK. To bi učinili u znak protesta zbog pada iste.

djr.-
Pom. komandanta
za bezbednosne poslove
Pukovnik
Rade Rašeta

M.P.¹⁶³

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 6., Odelenje bezbednosti, 37-403/1995.

12

1995., svibanj 30.

Knin

Zapovijed Glavnog štaba SVK za poduzimanje mjera za otklanjanje slabosti u vojsci i drugih pojava koje su uzrok gubitka teritorija

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
GLAVNI ŠTAB SRPSKE VOJSKE

Sp. Br. _____

30. 05. 1995. god.

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

Primerak br. _____

Problemi u vojnoj organizaciji
i eliminisanje negativnih pojava
koje su jedan od uzroka poraza i
gubitaka teritorije RSK,

N a r e đ e n j e .-

Naša mlada država RSK stvara se po želji svih njenih građana, kao garancija njihovog slobodnog života.

Nažalost i pored napora koji su ulagani, mnoge funkcije države nisu oživele. Svedoci smo nejedinstva rukovodstva, slabog funkcionisanja pravnog sistema, postojanja šverca i brzog bogaćenja pojedinaca. Navedene pojave negativno su uticale na stasanje Srpske vojske Krajine, posebno na funkcionisanje sistema komandovanja. Slabosti u vojnoj organizaciji demorališući su delovale, kako na pripadnike Vojske, tako i na građane naše države.

Zahvaljujući slabostima u državi i u SVK, do sad je izgubljen Miljevački plato, Maslenica, Divoselo i Zapadna Slavonija.

Da bi se prekinulo sa slabostima i sprečilo dalje ugrožavanje naroda i države jednovremeno je pokrenut čitav lanac akcija koje treba da omoguće jedinstveno delovanje države i njenih organa uključujući i SVK na planu jačanja odbrane.

¹⁶³ Prijemni pečat: Brzjav br. 177, 11. 5. 1995.

Glavni štab SVK ubrzano radi na dograđivanju vojne organizacije. Obrazuju se prvi profesionalni sastavi i specijalne jedinice. Na putu smo da za kratko vreme stvorimo Vojsku na koju će naš narod i Srbi širom sveta biti ponosni.

U mogućnosti smo da sprečimo i kaznimo svaki napad ustaša, ako se oslobodimo nediscipline, šverca, samovolje, napuštanja borbenih strojeva u toku trajanja borbenih dejstava.

U vezi sa navedenim, a u cilju otklanjanja svih krupnijih slabosti i nediscipline u SVK.

N A R E Đ U J E M

1. Prekinuti šverc sa našim neprijateljima, jer smo zbog šverca gubili ljude i teritorije. Mesta razmene robe švercera i neprijatelja staviti pod vatreni udar, sredstvima po odluci komandanta korpusa.
2. Sprečiti u borbi bežanje i nekontrolisano napuštanje položaja i unošenje panike među borce i narod. U izvođenju b/d pridržavati se borbenih pravila. Za sprečavanje nediscipline u borbi dozvoljavam upotrebu oružja.
3. Ovlašćuju se komandanti korpusa, da u zoni spreče destruktivno delovanje pojedinaca i grupa usmerenih na slabljenje odbrane i stvaranje panike kod naroda.
4. Borce zadužiti sa municijom i samovoljno šenlučenje strogo kažnjavati – evidentirati, kao i sve koji ne poštuju disciplinu i upućivati u premeštaj, po posebnom planu.
5. Komande korupsa u svojim zonama razradiće mere civilne zaštite, zadužiti opštinske organe i mesne zajednice da organizuju izvlačenje, smeštaj i ishranu stanovništva (žena, dece i starih ljudi) iz mogućih zona dejstva.
6. Oficiri i podoficiri, svojim ponašanjem van borbe i u borbi moraju biti primer borcima i starati se o realizaciji ovog naređenja. Prema pojedincima, koji odstupaju od ovih stavova primeniti ovo naređenje.
7. Sa naređenjem upoznati Srpsku vojsku RSK, uz predhodnu analizu stanja po korpusima i brigadama, gde istaći konkretne probleme u jedinicama i zonama odgovornosti.

Naređenje ne sankcioniše dosadašnje greške pojedinaca, već ubuduće greške i stupa na snagu 02. 06. 1995. godine od 12.00 časova.

Vojnici i starešine RSK, ulazimo u završnu fazu ostvarenja naših nacionalnih ciljeva i ne smemo više dozvoliti gubitak naroda i teritorije. RSK važnija je od interesa i prava pojedinaca i zbog toga sam svestan svoje odgovornosti i mera koje preduzimam.

Sa verom u srpskog borca i njegovu hrabrost, sebe stavljam u službu svog naroda.

K O M A N D A N T

general – potpukovnik

Mile Mrkšić, [v.r.]

M.P.¹⁶⁴

Izvornik, strojopis, ćirilica

HR-HMDCDR, 6., str. pov. 30. 05. 1995.

¹⁶⁴ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

1995., lipanj 6.

Knin

Obavijest Vojnog kabineta predsjednika RSK Glavnom štabu SVK o posjetu delegacije iz Obrovca koja je izvijestila o alarmantnoj vojno-sigurnosnoj situaciji koja prijete spontanim ili organiziranim iseljavanjem stanovništva

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
 SLUŽBA PREDsjedNIKA REPUBLIKE
 VOJNI KABINET
 Broj: 020/8-513/2/95
 Knin, 09. 06. 1995. g.

Glavni štab SVK

Predmet: Službeni razgovor sa delegacijom
 opštine Obrovac, informacija

Šef Vojnog kabineta predsjednika Republike Srpske Krajine general-potpukovnik Milan Čeleketić primio je dana 08. 06. 1995. g. na sugestiju Predsjednika Martića,¹⁶⁵ delegaciju opštine Obrovac koju su sačinjavali: gos. Vukčević,¹⁶⁶ predsjednik Skupštine opštine Obrovac, gos. Macura,¹⁶⁷ narodni poslanik u Skupštini RSK i gos. Dopud,¹⁶⁸ bivši komandant obrovačke brigade.

Pomenuta gospoda iznose da je vojno-bezbednosna situacija u opštini Obrovac alarmantna, i ako se trenutno ne preduzmu radikalne i konkretne mere na planu jačanja odbrambene sposobnosti tog područja, doći će do spontanog ili organizovanog iseljavanja stanovništva. Mišljenja smo da treba uvažiti njihovu ozbiljnu zabrinutost i razmotriti slabosti vojne organizacije na koje ukazuju.

U tom cilju predlažemo da se na licu mesta utvrdi činjenično stanje u zoni odgovornosti 4. lpbr i da najodgovornije starešine Glavnog štaba SVK prime delegaciju SO Obrovac, na čemu oni inzistiraju.

U prilogu vam dostavljamo izveštaj sa obilaska položaja 4. lpbr u rejonu Velebita koji su nam uručili predstavnici obrovačke opštine.

S poštovanjem,

potpukovnik
 Žarko Novaković, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
 HR-HMDCDR, 2., kut. 340.

¹⁶⁵ Milan.

¹⁶⁶ Mirko.

¹⁶⁷ Lazar.

¹⁶⁸ Jovan.

1995., srpanj 29.

Knin

Zapovijed Republičkog štaba civilne zaštite RSK regionalnim štabovima civilne zaštite za provođenje planova evakuacije sklanjanja i zbrinjavanja

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
 REPUBLIČKI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
 Broj: nov. 01-78/95.
 Knin, 29. 07. 1995. god.

ODBRANA
 SLUŽBENA TAJNA

REGIONALNI ŠTABOVI
 CIVILNE ZAŠTITE

Svima na koje se odnosi:

Na osnovu Odluke o proglašenju ratnog stanja, a u skladu sa nastalom situacijom, Republički štab civilne zaštite

N A R E Đ U J E

1. Odmah aktivirati Regionalne štabove civilne zaštite, uspostaviti permanentno dežurstvo, te ovisno o potrebama aktivno zadržati određeni broj članova štaba.
2. Opštinskim štabovima civilne zaštite narediti:
 - permanentno dežurstvo i aktivnost članova štaba posebno po mjerama: sklanjanje, evakuacija i zbrinjavanje;
 - ažuriranje planova sklanjanja, evakuacije i zbrinjavanja, sa stavljanjem u pripravnost nosioca izvršenja određenih zadataka;
 - stavljanje u pripravnost organizovanih jedinica civilne zaštite;
 - preko povjerenika civilne zaštite animirati građane na pripremu i uređenje objekata za sklanjanje, te provođenje drugih mjera i postupaka lične i kolektivne zaštite;
 - utvrditi mogućnosti preduzeća radi njihova uključivanja u provođenje mjera zaštite i spasavanja.
3. Preko odgovarajućih K-di SVK pratiti situaciju te preduzeti odgovarajuće mjere.
4. Pratiti aktivnost opštinskih štabova civilne zaštite, te pružiti, stručnu i drugu pomoć u iznalaženju odgovarajućih rješenja.
5. O preduzetim mjerama i aktivnostima, eventualnim problemima redovno dnevno izvještavati ovaj Štab počevši od 30.07.1995. godine u 13.00 časova.

Dostaviti:

1. Regionalnim štabovima
 civilne zaštite S. Dalmacija, kurirom
2. Lika, Kordun, Banija
 I. Slavonija, Baranja i Z. Srem . . . faksom

M.P.¹⁶⁹

NAČELNIK

¹⁶⁹ Okrugli pečat: RSK, Republički štab civilne zaštite, Knin.

3. Arhiva – ovdje 1x

Babić Duško, [v.r.]

NA ZNANJE:

1. Ministarstvo odbrane
2. K-dantu GŠ SVK
3. Predsjedniku Vlade

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.

15

1995., srpanj 31.

Knin

Zapovijed MUP-a RSK SUP-ovima da uslijed proglašenja ratnog stanja pripreme brzu evakuaciju pismobrane

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA

M. P.¹⁷⁰

M U P

KABINET MINISTRA

BROJ: 08/1-1-6314/95.

KNIN, 31. 07. 1995. GOD.

– šifrirano – 00 –

SUP-A U RSK – SVIMA

M.P.¹⁷¹

N/R SEKRETARA

USLJED PROGLAŠENJA RATNOG STANJA NA PROSTORU REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE I NEIZVJESNE DALJNJE POLITIČKE SITUACIJE, A POUČENI ISKUSTVOM ZAPADNE SLAVONIJE

N A R E D J U J E M

SVI SEKRETARIJATI UNUTRAŠNJIH POSLOVA U SVOJIM ORGANIZACIONIM JEDINICAMA PRIPREMITI ZA BRZU EVAKUACIJU SLEDEĆE ARHIVE I TEKUĆE DOKUMENTACIJE:

1. UPRAVNI POSLOVI

- MATIČNE KNJIGE RODJENIH I DRŽAVLJANSTVA (RANIJE PARICE)
- REGISTRE ORUŽJA
- DOSIJE VOZILA
- KARTOTEKE (LIČNIH KARATA, PASOŠA, KAZNENIH EVIDENCIJA)
- PLATIVE TISKANICE (SAOBRAĆAJNE VOZAČKE LIČNE KARTE, ORUŽANE LISTOVE)
- I SVU OSTALU VOZNU DOKUMENTACIJU

¹⁷⁰ Prijemni pečat: RSK, MUP-Knin, 08/3-1-6314/1-94.

¹⁷¹ Prijemni pečat: Brzjav br. 1128, poslan 31. 07. 1995.

2. KADROVSKI POSLOVI

1. PERSONALNE DOSJEE RADNIKA
2. EVIDENCIJE O RANJENIM I POGINULIM

3. FINANSIJSKI POSLOVI

- ISPLATNE LISTE
- PERIODIČNE OBRAČUNE I ZAVRŠNE RAČUNE
- BLAGAJNIČKE IZVJEŠTAJE
- MATERIJALNO I FINANSIJSKO KNJIGOVODSTVO
- RASPOLOŽIVA NOVČANA SREDSTVA

4. OPŠTI POSLOVI

- PRIJEMNE I OSTALE PEČATE
- SP ARHIVA
- OSTALA ARHIVA

5. ODBRAMBENE PRIPREME

- SVE POSTOJEĆE EVIDENCIJE

6. OPERATIVNI POSLOVI

- KU – UPISNIKE
- KOPIJE KRIVIČNIH PRIJAVA, POSEBNIH IZVJEŠTAJA
- UPISNIK PREKRŠAJNIH PRIJAVA SA KOPIJAMA ZAHTJEVA ZA POKRETANJE POSTUPKA
- OSTALE OPERATIVNE EVIDENCIJE
- DEPEŠE
- EVIDENCIJE, ELABORATI I FILMOVI KRIM TEHNIKE.

7. DEŽURNA SLUŽBA I POSLOVI MILICIJE

- DNEVNIK DOGADJAJA
- OBAVEZNE INSTRUKCIJE I “AKCIJE”
- EVIDENCIJA ZADRŽANIH LICA
- PLANOVI BLOKADA
- DOSIJE SEKTORA
- REGISTAR SLUŽBENIH POSLOVA
- RASPORED SLUŽBE

8. VEZA

- KOMPLETAN CENTAR VEZE ZA KT I KZ
- SPECIJALNA DOKUMENTA I OSTALA DOKUMENTACIJA

ZA IZVRŠENJE NAVEDENOG ZADATKA O D G O V O R A N JE SEKRETAR SUP-A I SAM DONOSI PROCJENU O EVAKUACIJI KAKO IZ SUP-A TAKO I IZ ORGANIZACIONIH JEDINICA.

MINISTAR
TOŠO PAIĆ

Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 16., ur. br. 08-1-1-6134/1995.

1995., srpanj 31.

Drniš

Izješće Odjeljenja odbrane Drniš MO – Upravi Sjeverna Dalmacija o poduzetim mjerama u svezi priprema za evakuaciju

Republika Srpska Krajina
Opština Drniš
Ministarstvo odbrane
Odeljenje Drniš
Broj: str.pov.01-10/95.
Drniš, 31.07.1995.

Ministarstvo odbrane
Uprava "Sjeverna Dalmacija"
K N I N

Predmet: Izještaj o poduzetim
mjerama u novonastaloj
situaciji.-

U skladu sa novonastalom situacijom u Opštinskom štabu CZ poduzete su slijedeće mjere:
– uvedeno je permanentno dežurstvo članova štaba, zajedno sa zaposlenima u MO
– obideni povjerenici svih mjesnih zajednica na području opštine Drniš, osim povjerenika MZ Baljci s kojim smo u svakodnevnoj vezi. Odlazak u Baljke planiran je za 01.08.1995. godine.

Prilikom razgovora s povjerenicima upoznali smo ih sa trenutnom situacijom, mjerama i radnjama koje su obavezni u skladu s tim izvršiti. Posebno težište stavljeno je na sklanjanje i pripremnje radnje vezane za evakuaciju.

Povjerenici su svoje zadatke izvršili i u OŠCZ stigli su u toku dana izvještaji iz svih MZ.

Ažurirani su spiskovi lica predviđenih za evakuaciju, provjereno je gorivo koje je podjeljeno u novembru 1994.g., provjerena je i ispravnost vozila.

Osim problema u samom gradu Drnišu, gdje je utvrđena neispravnost dvaju vozila (traktor i kamion), na području čitave opštine nije bilo nikakvih problema ni sa vozilom ni sa gorivom. U što hitnijem roku u dogovoru sa direktorom DP "Drništrans" osigurat će se zamjena za vozila koja su neupotrebljiva.

– član štaba CZ Čakić Branka zadužena je da u što kraćem roku organizira kurs Prve pomoći, što nam je sada jedan od prioritetnijih zadataka.

O svim promjenama blagovremeno ćemo Vas obavjestiti.

S poštovanjem!

M.P.¹⁷²

NAČELNIK OŠCZ:
Mirković Ana, [v.r.]

*Izvornik, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.*

¹⁷² Okrugli pečat: RSK, Opštinski štab civilne zaštite Drniš.

1995., srpanj 31.

Knin

Izješće Sektora za vojna i civilna pitanja MO RSK o provođenju mobilizacije i ratne popune te spontanog evakuaciji stanovništva nakon vijesti da su brvatske snage probile crte obrane VSK na području Strmice

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
MINISTARSTVO ODBRANE
Sektor za vojna i civilna pitanja

Službena tajna
Strogo poverljivo

Broj: 403-201/95
Knin, 31.07.1995.g.

Redovni dnevni
izveštaj dostavlja.

1. Mobilizacija i ratna popuna:

Kod provođenja opšte javne mobilizacije težište je dato popuni RJ SVK v/o MTS i statusom iz popisa. Mobilizacija ljudstva vrši se uz pomoć vojne policije i odmah se v/o sprovode u RJ. S obzirom da nema ne raspoređenih v/o radi se samo o upućivanju u RJ v/o koji najčešće samovoljno borave van RJ. U periodu od 17.07. do danas sa radne obaveze u RJ upućeno 2.850 v/o. U RJ SVK na osnovu naređenja MO upućeno je 51 v/o, radnika MO.

Na području Knina u toku je mobilizacija 30 m/v za potrebe GŠ SVK. Takođe, na području Knina za potrebe 7. POB mobilisano je 4 tovara konja. Sa specijalizacije iz SRJ vratilo se 9 lekara i isti će biti raspoređeni u RJ i bolnicu "Sveti Sava" Knin.

Na području Like opšta mobilizacija je završena a po zahtjevima RJ mobilišu se m/v, traktori i slično. Isto protiče u redu. Na području Plaškog za potrebe Had-a mobilisano je 6 traktora. Takođe za potrebe SnOs Plašćanske brigade mobilisano je 6 žena medicinskih sestara. Za potrebe 103. lbr. Lapac mobilisano 6 teretnih vozila.

Kordun

Na području Korduna za potrebe SVK mobilisano je 8 teretnih vozila.

Banija

Na prostoru Banije u jedinice SVK javilo se 17 dobrovoljaca tj. lica koji su oglašeni nesposobni za službu u OS.

2. regrutacija i mirnodopska popuna

Na služenje vojnog roka upućeno je:

– sa prostora Sjeverna Dalmacija	38 r/o
– sa prostora Like	61 r/o
– sa prostora Korduna	23 r/o
– sa prostora Banije	68 r/o
Ukupno	190 r/o

3. Civilna zaštita

Jedinice, štabovi i povjerenici civilne zaštite rade na ažuriranju planova po merama zaštite i spasavanja, evakuacije, zbrinjavanja i sklanjanje. U toku agresije na Grahovo Štabovi CZ Sjeverne Dalmacije i Like zbrinuli su 220 izbjeglih lica.

Poverenici CZ angažirali su se posebno na zadatku sprečavanja pomeranja stanovništva koje se dešavalo zbog širenja glasina.

Sinoć je u selu Strmica neko proneo glas da su ustaše probile liniju odbrane i da ulaze u Strmicu što je izazvalo paniku i nekontrolisano pomeranje stanovništva. Blagovremenom intervencijom načelnika Opštinskog štaba civilne zaštite Knin i poverenika panika je uklonjena i stanovništvo je ostalo u kućama.

4. Odbrambene pripreme:

Težište aktivnosti je bilo na daljnjem reduciranju radne obaveze privremeno u državnim organima. Tako su u ministarstvima Vlade na radnoj obavezi zadržani ministri, njihovi pomoćnici i po 1 vozač. Ostalo administrativno osoblje su lica koji nisu v/o (žene i nesposobni).

Na nivou brigade formiraju se jedinice radne obaveze koje se angažiraju na pripremi i uređenju teritorije za vođenje oružane borbe. Na teritoriji Knina do sada su formirane takve 4 jedinice jačine 30-50 lica.

5. Služba osmatranja i obavještanja

Prati stanje na frontu, teritoriji i u vazдушnom prostoru i u gotovosti je za obavještanje stanovništva po ispoljenoj opasnosti i naređenju nadležnih lica.

Dostavljeno:

– Arhiva MO-ovde 1x
– Ministru odbrane. . . . 1x
– GŠ SVK – general
Sekulić 1x

POMOĆNIK MINISTRA
pukovnik
Babić Duško, [v.r.]

*Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 291.*

1995., kolovoz 2.

Knin

Republički štab civilne zaštite RSK traži od regionalnih štabova izvješće o provođenju plana civilne zaštite te evakuacije i zbrinjavanja

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
REPUBLIČKI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
Broj: pov. 01-82/95
Knin, 02.08.1995.god.

ODBRANA
SLUŽBENA TAJNA
POVJERLJIVO

REGIONALNIM ŠTABOVIMA
CIVILNE ZAŠTITE

SVIMA

Po osnovi naređenja pov.br.01-78/95. od 29. 07. 1995. godine O D M A H, a najkasnije 03. 08. 1995. godine do 19.00 časova, dostavite **i z v j e š t a j** po slijedećim pitanjima:

1. Sklanjanje (ažuriranje plana, uređenje i priprema objekata za sklanjanje, animiranje stanovništva);
2. Evakuacija (ažuriranje plana, materijalno obezbjeđenje, pripravnost izvršioca, formiranje odbora – ekipa za prihvata i razmještaj i dr.);
3. Zbrinjavanje (kapaciteti za prihvata: obezbjeđenje opreme i sredstava za smještaj, artikala ishrane i sredstva za održavanje lične i opšte higijene);
4. Pripremljenost i organizacija provođenja mjera zaštite i spasavanja (pojedinačno: što se preduzelo i organizovalo, uključivo sa mogućnostima preduzeća za njihovo uključivanje u akcije zaštite i spasavanja);
5. Postojanje opasnih materija i preduzete mjere zaštite;
6. Aktivirane snage za zaštitu i spasavanje i snage koje su stavljene u pripravnost;
7. Problemi: funkcionisanja i materijalnog obezbjeđenja.

MS/OS

Dostaviti:

1. Regionalni štab civilne zaštite "S. Dalmacija" 1 x kurirom
2. Regionalni štabovi civilne zaštite "Lika", "Kordun", "Banija" i "I. Slavonija, Baranja i Z. Srem" faksom
3. Arhiva, ovdje

NA ZNANJE:

1. Ministru odbrane
2. K-dantu GŠ SVK
3. Predsjedniku Vlade

M.P.¹⁷³ NAČELNIK
Babić Duško, [v.r.]

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.

1995., kolovoz 2.

Knin

Zapovijed Republičkog štaba CZ RSK regionalnim štabovima CZ da odmah zapovjede provođenje planova za evakuaciju

¹⁷³ Okrugli pečat: RSK, Republički štab civilne zaštite.

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
REPUBLIČKI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
Broj: Str.pov.01-92/95.
Knin, 02. 08. 1995.god.

ODBRANA
SLUŽBENA TAJNA
ŠTROGO POVJERLJIVO
ŠIFROVANO

REGIONALNIM ŠTABOVIMA
CIVILNE ZAŠTITE
S V I M A

Pripreme za evakuaciju
materijalnih, kulturnih
i drugih dobara

Preko Opštinskih štabova civilne zaštite, organima i organizacijama, organima opštinskih uprava, preduzećima i drugim pravnim licima, **O D M A H** narediti provođenje priprema za evakuaciju;

- materijalnih dobara;
- arhiva, matičnih knjiga, evidencija i materijala povjerljive naravi;
- pokretnih kulturnih dobara;
- novčanih sredstava, vrednosnih popisa i odgovarajuće dokumentacije.

U pripremi za evakuaciju, navedeni nosioci trebaju:

- izraditi spiskove – preglede materijalnih dobara po vrsti i količini i iste pripremiti za evakuaciju;
- utvrditi lokacije – objekte za njihov smještaj na novoj lokaciji (u saradnji sa Upravama i odelenjima MO);
- obezbjediti vozila za transport (nedostajajuća vozila pokušati obezbjediti preko organa MO);
- formirati ekipe za utovar – istovar;
- formirati komisije koje će biti odgovorne za izvršenje.

Evakuaciju materijalnih dobara u pravilu ne provoditi istovremeno sa evakuacijom određenih kategorija stanovništva (ukoliko ista bude pravovremeno naredena), osim artikala, sredstava i opreme koje služe za zbrinjavanje stanovništva.

O provođenju priprema dnevno izvještavati ovaj Štab počevši od 04. 08. 1995. godine do 20.00 časova.

NAČELNIK
Babić Duško, [v.r.]

M.P.¹⁷⁴

Dostaviti:

1. Regionalni štab civilne zaštite “S. Dalmacija” 1x kurirom
2. Regionalni štabovi civilne zaštite “Lika”, “Kordun”, “Banija” i “I. Slavonija, Baranja, i Z. Srem” . . . šifrovano
3. Arhiva – ovdje

¹⁷⁴ Isto.

NA ZNANJE:

1. Ministru odbrane
2. K-dantu GŠ SVK
3. Predsjedniku Vlade

Izvornik, strojopis, ćirilica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.

20

1995., kolovoz 3.

Korenica

Upute Regionalnog štaba civilne zaštite Korenica općinskim štabovima civilne zaštite o pripremama za evakuaciju materijalnih i kulturnih dobara te evakuaciju stanovništva

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA
MINISTARSTVO ODBRANE UPRAVA LIKA
REGIONALNI ŠTAB CIVILNE ZAŠTITE
BROJ: STR. POV.03-31/2-95
KORENICA, 03. 08. 1995.GODINE

ODBRANA
SLUŽBENA TAJNA
STROGO POVJERLJIVO
(ŠIFROVANO)

PREDMET: PRIPREMA ZA EVAKUACIJU MATERIJALNIH, KULTURNIH I DRUGIH DOBARA.-

OPŠTINSKOM ŠTABU CIVILNE ZAŠTITE

S V I M A

AKTOM REPUBLIČKOG ŠTABA CIVILNE ZAŠTITE BROJ STR. POV. 01-83/95 OD 02. 08. 1995. GODINE, NAREĐJENO JE REGIONALNOM I OPŠTINSKIM ŠTABOVIMA CIVILNE ZAŠTITE DA O D M A H PISMENO NAREDE, ORGANIMA I ORGANIZACIJAMA, PREDUZEĆIMA I USTANOVAMA, PROVOĐENJE PRIPREMA ZA EVAKUACIJU:

- MATERIJALNIH DOBARA
- ARHIVE, MATIČNIH KNJIGA, DOKUMENATA SA VIŠIM STEPENOM POVJERLJIVOSTI
- POKRETNIH KULTURNIH DOBARA
- NOVČANIH SREDSTAVA, VREDNOSNIH PAPIRA I SL.
- TEHNIČKIH SREDSTAVA I UREDJAJA.

U PRIPREMI ZA EVAKUACIJU POTREBNO JE URADITI SLEDEĆE:

- IZRADITI SPISKOVE – PREGLEDE MATERIJALNIH DOBARA PO VRSTI I KOLIČINI, I ISTE PRIPREMITI ZA EVAKUACIJU,

- UTVRDITI LOKACIJE OBJEKATA ZA SMEŠTAJ NA NOVOJ LOKACIJI (U SARADNJI SA UPRAVOM I ODELENJIMA MO),
- OBEZBEDITI VOZILA ZA TRANSPORT,
- FORMIRATI KOMISIJE KOJE SU ODGOVORNE ZA IZVRŠENJE EVAKUACIJE,
- FORMIRATI EKIPE ZA UTOVAR I ISTOVAR.

EVAKUACIJU MATERIJALNIH DOBARA U PRAVILU NE PROVODITI ISTOVREMENO SA EVAKUACIJOM STANOVNIŠTVA (UKOLIKO ISTA BUDE PRAVOVREMENO NAREĐJENA) OSIM ARTIKALA, SREDSTAVA I OPREME KOJE SLUŽE ZA ZBRINJAVANJE STANOVNIŠTVA.

NA OVOM ZADATKU RADITI SAVJESNO I TEMELJITO, BEZ PANIKE, A U TUMAČENJU I RAZGOVORIMA OBJAŠNJAVAT, DA SE OVO RADI PREVENTIVE, I DA SE VEĆI DIO OVIH ZADATAKA TREBAO PRIPREMITI U MIRU.

O ANGAŽOVANJU NA OVOM ZADATKU OBAVJESTITE ORGANE VLASTI I K-DE RJ.

O PROVODJENJU OVIH PRIPREMA IZVEŠTAVAJTE NAS SVAKI DAN DO 15.00 ČASOVA.

DOSTAVITI:

1. OP SCZ KORENICA – KURIROM
2. OP SCZ VRHOVINE, GRAČAC, D. LAPAC
I PLAŠKI
3. ARHIVA, OVDJE

N A Č E L N I K
(ŠIFROVANO) POZNANOVIĆ MIRKO

M.P.¹⁷⁵

*Preslika, strojopis, latinica
HR-HMDCDR, 2., kut. 265.*

21

1995., kolovoz 3.

Knin

Dnevno izvješće Odjeljenja bezbjednosti GŠ SVK Upravi bezbednosti Generalštaba VJ o traženju GŠ da zrakoplovstvo SVK bombardira Split zbog napada na Drvar, širenju glasina o napadu HV-a na RSK, stanju u jedinicama SVK, grabovsko-glamočkom ratištu te mišljenju javnog mnijenja da SVK nije u stanju obraniti se te je bolje da se narod preseli nego ostane u okruženju i izgine

GLAVNI ŠTAB SVK
Odeljenje bezbednosti

¹⁷⁵ Prijemni pečat: brzojav br. 1999, primljeno 3. 8. 1995.

Str.pov.br. 37-616
03.08.1995. godine

Dnevni izveštaj.-

UPRAVI BEZBJEDNOSTI GŠ VJ
– Na ličnost generala A.¹⁷⁶ Dimitrijevića –

U toku dana naše jedinice su zadržavale posednute položaje uz dejstvo avijacije i artiljerije, nije bilo znatnog pomeranja linije fronta koji se proteže levo s. Mandići – Dubrave – brdo Brežine, kota Koščica – k. Ograci – Javorov Vrh – Veliki i Mali Mračaj – Javorova Glava – Samar – Iгла – Bezdán – Grgić – Suvi Vrh – Dinara – Razvale – zaseok Unište i velika špilja desno.

U toku dana načelnik GŠ SVK ostvario je kontakt sa IKM GŠ VRS radi sadejstva i planiranja daljih napadnih dejstava na grahovsko-livanjskom pravcu. Dogovoreni su konkretni zadaci ali do realizacije istih ne znamo kad će doći jer se stiče dojam da u zapadnom delu RS skoro nema jedinica sposobnih za ofanzivna dejstva što VRS prikriva.

Na današnjem sastanku načelnika GŠ SVK na IKM GŠ VRS traženo je od SVK da avionima bombarduje Split kao odmazdu za artiljerijsko tučenje Drvara.

Na sastanku su takodje okrivljavali SVK za pad Grahova i Glamoča.

1. – Strani faktor

Analizom dobijenih podataka od različitih izvora o agresiji HV na RSK sa sjevera došlo se do sledećih zaključaka:

HIS ili SOS zapadnih zemalja, a sigurno u funkciji globalne politike prema Krajini, dnevno po nekoliko puta iz različitih izvora plasirane su dezinformacije o bezuslovnoj agresiji HV na RSK.

Ustanovljeno je, da je preko 80 % dezinformacija plasirano preko UNPROFOR-a, najčešće posredstvom oficira za vezu raznih prijateljskih veza, ali u prvom i drugom slučaju vodeći računa da dezinformacije dodju do najviših nivoa (komandanata brigada, korpusa do najviših starješina u Komandi GŠ SVK). Ostavljali su dostupne pisane sadržaje licima za koja su cjenili da će sa istim upoznati napred pomenute organe, takodjer sa lažnim i dezinformirajućim tekstom.

Drugu kategoriju izvora preko kojih su SOS plasirale dezinformacije bile su veze obavještajnih organa i RSDB u inostranstvu i to putem telefonskih komuniciranja.

Treću kategoriju plasiranih dezinformacija činila je HIS preko radio veza koje su RPG praćenjem otkrivale i registrovale.

Četvrtu skupinu dezinformacija – ili poluistinitih podataka čine podaci dobijeni od izvora koji su po zadacima različitih službi upućivani u RH i 5. K., a koja nisu osposobljena da kvalifikovano ocjene i procjene ono što vide i čuju.

I na kraju dodati je i to da nigdje trupna obavještajna služba nije u funkciji i uopšte se ispred p/k naših jedinica na taktičkim dubinama ne prati niti se raspoláže podacima o neprijateljskim snagama.

Sve napred izneto jasno govori koliko su onda realne i blagovremene odluke koje se donose od najvišeg do najnižeg nivoa.

¹⁷⁶ Aleksandar.

Tokom jučerašnjeg dana (02. 08.) RC i timovi EZ u RSK od glavne komande UN iz Zagreba dobili su zadatak da ustanove sledeće:

* Dejstvo avijacije na Dinari i objektima prema Grahovu: dali su avioni poletali sa aerodroma Udbina ili Mahovljana kod B. Luke. Ako su poletali sa Udbine dali su avioni i piloti iz sastava RV R. Srpske?

* Broj poginulih i ranjenih pripadnika SVK? Na kojim lokalitetima i gdje su zbrinuti? Mogućnost MCK da ih obidje i razgovara?

* Položaji sa kojih je dejstvovala artiljerija i rakete i da li je VRS učestvovala u artiljerijskoj podršci.

* Reakcija vojno-državnog vrha na pregovore u Ženevi, a kako na to reaguju obični građani?

2. Stanje u jedinicama:

Proglašenjem ratnog stanja, sve su prisutnije pojave da borci na položajima prekomjerno konzumiraju alkohol odkud posledice sve češćeg ranjavanja, ubistva, verbalnih i fizičkih obračuna, posticanja na opstrukciju komandovanju u alkoholisanom stanju i ozbiljnom narušavanju b/g.

Činjenica je, da je donošenjem odluke VK SVK o izvodenju aktivne operacije na grahovskoolivanjskom pravcu su angažovani dijelovi KSJ, jedinice MUP-a, deo specijalne jedinice "Kap. Dragana"¹⁷⁷ i da iste po našoj ocjeni nisu izvršile dobijene zadatke, nakon čega je nastupilo neko stanje spašavanja nećijih autoriteta, a samim tim i izvlačenje ovih jedinica iz borbe.

Tačno je, da 2. gbr. kojom komanduje "pukovnik" MILOŠ CVJETIČANIN nije izvršila dobijeni zadatak. Odradila je neke minimalne zadatke od nebitnog značaja za dalja dejstva. Jedinice MUP-a koje su "Vidovdanskom smotrom" ušle u sastav KSJ, ne da nisu izvršile zadatak, čak su napuštale položaje, ponovo su vraćane na položaje, ali ne žele da se više bore u sastavu SVK. "Kapetan Dragan" je primio zadatak taktičkog dubinskog izvidjanja rasporeda neprijatelja, a ustvari je izviđao položaje naših snaga.

Jedino je tačno, da se jedinice VP svih nivoa Komandi uključujući i BVP bore propisno, bez kolebanja i straha i ni jedan položaj nisu napustile.

U vezi s nastalom situacijom, Komandant povlači sledeće poteze:

Dana 02. 08. izvukao je "general" Stupara sa grahovskog ratišta, formirao strategijsku rezervu od slobodnih snaga KSJ i pridodatih djelova na Kordunu čiji je komandant MILORAD STUPAR.

U toku dana je izvlačenje 2. gbr. iz borbe i vraćanje na prostor s. Bruvno (SO GRAČAC) u gotovosti za "specijalna dejstva" u svim pravcima.

"Kapetan Dragan" tokom dana napušta SVK i odlazi nezadovoljan jer je tražio da bude Komandant 92 mtbr. u 7.K. obećavajući za mjesec dana punu njenu b/g. Kada se sa tim nije složio Komandant SVK, on je demonstrativno napustio Krajinu.

Napominjem da je "Kap. Dragana" na dužnost k-danta 92 mtbr. formirala RSDB R Srbije (KNEŽEVIĆ MILAN, zv. "Medo") jer su uporno nastojali prikazati sadašnjeg Komandanta 92. mtbr. ppuk. JANKA ĐURICU nesposobnim da komanduje jedinicom.

Nastupa dosta složena unutrašnja situacija za sada sa neizvjesnim ishodom, a ako tome dodamo još naše unutrašnje političko i spoljnje okruženje onda je više nego ozbiljno.

¹⁷⁷ Dragan Vasiljković.

Pouzđano i provjereno nema nikakve praktiĉne saradnje i sadejstva sa VRS, izuzev deklaracionog. Neistine i laŹi se plaćaju ljudskim Źivotima.

Zamrzavanje daljih ofanzivnih dejstava prema 5.K., ilegalna trgovina cvjeta Źto će ponovo prouzrokovati nekontrolisane dimenzije.

Sistem bezbjednosti na svim nivoima Komandovanja je u funkciji u kojoj je i RiK. Međutim kontraobavještajni sistem bez obzira na sve probleme funkcioniše i jedinstvo unutar sluŹbe je joŹ na visokom nivou.

Jedino pokuŹaj naruŹavanja sistema imali smo u KSJ i u 15.K. potpukovnik PETAR BORIĆ se u potpunosti identifikovao sa "generalom" ŹEVOM STEVOM koji inaĉe sluŹbu bezbjednosti ne podnosi i ĉesto zajedniĉki vrŹe pritisak na pojedine OB iz Odsjeka bezbjednosti i u pojedinim brigadama. Međutim, odgovornim i profesionalnim radom OB iz OB 15.K. (kap. POTKONJAK i poruĉnik LONĀAR) koji liĉno drŹim na vezi odrađuju solidno zadatke i iskljuĉivo zahvaljujući njihovom radu odrŹali su KO sistem u funkciji.

Veza: naŹa informacija st. pov.br. 33-226 od 26.07.1995. godine.¹⁷⁸

Na strani tri (3), ĉetvrti pasus, naznaĉena je suma od 37.000 DeM. Naknadno smo dobili podatak da se radi o sumi od 190.000 DeM, koje je naknadno dobio.

3. Stanje na teritoriji:

Dana 03. 08. 1995. godine u kontaktima sa gradjanima stekao se utisak da postoji elementa panike ali joŹ uvek kontrolisane. Gradjani najviŹe optuŹuju vlast odnosno politiĉki vrh RSK, te smatraju da je njihovom nebrigom i javaŹlukom doŹlo do ovakvih posledica. Postoji nada da nismo izdati ni ostavljeni i cene kao zadnju mogućnost da će pomoć dobiti od SRJ.

Gradjani dalje cene da nismo u stanju da se sami odbrane te ako nisu u mogućnosti dobiti znaĉajniju pomoć od SRJ da je bolje da se narod preseli na druga (mjest) nego da dodje u okruŹenje i izgine.

Prema pouzđanim podacima tokom dana predsjednik Vlade RSK M.¹⁷⁹ BABIĆ je preneo Ministrima da se spakuju i budu spremni za predislokaciju u D. Lapac. Pitao je sekretara Vlade Nikolu Źtrbca da li je siguran da bi Kninjani branili Knin u sluĉaju napada? Na odgovor Źtrbca, da on (Babić) treba njemu dati odgovor obzirom na vrijeme provedeno u njemu BABIĆ nije viŹe na tu temu diskutovao.

RMR/MT

POMOĆNIK KOMANDANTA

za bezbed. poslove

p u k o v n i k

Rade RaŹeta, [v.r.]

M.P.¹⁸⁰

Preslika, strojopis, latinica
Preslika u posjedu priređivaĉa

¹⁷⁸ Vidi: Prilog II, Dok. br. 35.

¹⁷⁹ Milan.

¹⁸⁰ Okrugli peĉat: neĉitko.

1995., kolovoz 4.

Knin

Odluka Vrhovnog savjeta odbrane RSK o evakuaciji stanovništva iz općina Benkovac, Obrovac, Drniš, Gračac i Knin prema Srbu i Lapcu

REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA

VRHOVNI SAVJET ODBRANE

Knin, 4. august 1995. godine

16.45 časova

Broj: 2-3113-1/95.

Zbog novonastale situacije izazvane otvorenom opštom agresijom Republike Hrvatske na Republiku Srpsku Krajinu i nakon prvih početnih uspjeha u odbrani došlo je do ugrožavanja velikog dijela teritorije Sjeverne Dalmacije i dijela Like, zbog toga

O D L U Č U J E M O

1. Da se pristupi planskoj evakuaciji sveg za borbu nesposobnog stanovništva iz opština Knin, Benkovac, Obrovac, Drniš i Gračac.
2. Evakuaciju sprovoditi prema pripremljenim planovima pravcima koji izvode prema Kninu i dalje preko Otrića prema Srbu i Lapcu.
3. Za evakuaciju zatražiti pomoć od komande UNPROFOR Sektor "Jug" sa sjedištem u Kninu.

Knin, 4. 08. 1995. godine

PREDSJEDNIK REPUBLIKE

Mile Martić, [v.r.]

M.P.¹⁸¹

OVJERENO U GŠ SVK u 17,20 sati 04.08.1995. godine i zavedeno pod gore navedenim brojem.

Žrtve agresije Hrvatske vojske na Republiku Srpsku Krajinu – Sjeverna Dalmacija, Lika, Banija i Kordun (Oluja) – avgust 1995., izdavač Savo Štrbac, urednik Jovo Rašković, www.veritas.org.yu/srpski/publikacije.htm

¹⁸¹ Okrugli pečat: RSK, Glavni štab Srpske vojske.

PRILOG 4

PLAN MEĐUNARODNE ZAJEDNICE O PROVEDBI MIRNE
REINTEGRACIJE HRVATSKIH OKUPIRANIH PODRUČJA U
USTAVNO-PRAVNI POREDAK REPUBLIKE HRVATSKE,
POČETKOM 1995.

PRILOG 4

1

1995., siječanj 18.

“PLAN Z-4”

18. siječnja 1995.

Prijevod!

NACRT SPORAZUMA O KRAJINI, SLAVONIJI, JUŽNOJ BARANJI I ZAPADNOM SRIJEMU

S a d r ž a j

Dio	Poglavlje	Članak
Prvi		USTAVNI SPORAZUM O KRAJINI
I	Uspostavljanje Srpske krajine	
	<i>I.1 Granice</i>	
	<i>I.2 Primjenjivost zakona i upravnih akata</i>	
	<i>I.3 Zastave i znakovlje</i>	
	<i>I.4 Jezik</i>	
	<i>I.5 Prebivalište</i>	
II	Podjela nadležnosti između središnje i krajinske vlade u odnosu na Krajinu	
	<i>II.1 Opća podjela</i>	
	<i>II.2 Međunarodni sporazumi i predstavljanje</i>	
	<i>II.3 Novčana jedinica</i>	
	<i>II.4 Oporezivanje</i>	
III	Ustroj krajinske uprave	
	<i>III.1 Zakonodavno tijelo</i>	
	<i>III.2 Predsjednik</i>	
	<i>III.3 Sudovi</i>	
	<i>III.4 Nezavisnost dužnosnika</i>	
	<i>III.5 Prijelazne odredbe</i>	
IV	Sudjelovanje Krajine u Središnjoj vladi	
	<i>IV.1 Izbori</i>	
	<i>IV.2 Imenovanje na dužnosti u Središnjoj vladi</i>	
V	Razvojačenje	
	<i>V.1 Razvojačenje Krajine</i>	
	<i>V.2 Granica s Bosnom i Hercegovinom</i>	

- VI Redarstvene snage u Krajini
VI.1 Redovno redarstvo
VI.2 Granično redarstvo
- Drugi ODREDBE U SVEZI SA SLAVONIJOM, JUŽNOM BARANJOM, ZAPADNIM SRIJEMOM I DRUGIM PODRUČJIMA**
- VII Uprava
VII.1 Općenito
- VIII Prijelazne odredbe
VIII.1 Međunarodne snage i promatrači
VIII.2 Razvojačenje
VIII.3 Nadzor nad redarstvom
- IX Posebna uprava i dioba vlasti za Istočnu Slavoniju, Južnu Baranju i Zapadni Srijem
IX.1 Posebna uprava
IX.2 Dioba vlasti
- X Redarstvene snage
X.1 Sastav i naoružanje
- Treći OPĆE ODREDBE**
- XI Ljudska prava i temeljne slobode
XI.1 Općenito
XI.2 Povratak izbjeglica i prognanika
XI.3 Državljanstvo
XI.4 Vraćanje ili naknada izgubljene imovine
XI.5 Vežanost organa vlasti
XI.6 Ugovori o ljudskim pravima
XI.7 Sud za ljudska prava
XI.8 Pučki pravobranitelji
- XII Samouprava i uprava u područjima s manjinskim pučanstvom
XII.1 Područja s manjinskim pučanstvom
XII.2 Granice područja s manjinskim pučanstvom
XII.3 Odredbe za područja s manjinskim pučanstvom
- XIII Posebni ustavni sud za Krajinu i područja iz Drugog dijela
XIII.1 Osnivanje, nadležnost i postupci
XIII.2 Sastav
- XIV Kazneno gonjenje u svezi sa sadašnjim sukobom
XIV.1 Domaće kazneno gonjenje
XIV.2 Međunarodno kazneno gonjenje
- XV Izmjena i dopuna Ustava Hrvatske i hrvatskih zakona
XV.1 Donošenje izmjena i dopuna
XV.2 Daljnje promjene izmjena i dopuna

XVI Nedjeljivost Hrvatske
XVI.1 Nepostojanje namjere promjena

XVII Završne odredbe
XVII.1 Stupanje na snagu i provedba
XVII.2 Jezici

Prilozi

- A Granice
 - 1. Krajine*
 - 2. Istočnog područja*
- B Popis međunarodnih instrumenata u svezi s ljudskim pravima koje treba uključiti u ovaj Sporazum
- C Sastav i nadležnost Suda za ljudska prava Hrvatske
- D Početno imenovanje i nadležnost pučkih pravobranitelja
- E Tekstovi dogovorenih izmjena i dopuna hrvatskog Ustava i zakonodavstva za provedbu ovog Sporazuma
- F Prijelazna uprava Istočnog područja

NACRT SPORAZUMA O KRAJINI, SLAVONIJI, JUŽNOJ BARANJI I ZAPADNOM SRIJEMU

Predstavnici Vlade Republike Hrvatske i predstavnici tvorevine nazvane Republika Srpska Krajina (RSK)

ovime su se sporazumjeli kako slijedi:

DIO PRVI: USTAVNI SPORAZUM O KRAJINI

I. Poglavlje: Uspostavljanje Srpske krajine

Članak I.1 Granice

1. Uspostavit će se autonomna Srpska krajina (u daljnjem tekstu "Krajina"), koja će se sastojati od područja naznačenog na karti 1 u prilogu A^{1, 182}

[¹To će područje biti jedinstveno kontinuirano područje koje će obuhvaćati područja sa srpskom većinom u područjima pod zaštitom Ujedinjenih Naroda (UNPA) Sektor Sjever i Jug, prema popisu pučanstva iz 1991. uzimajući u obzir zemljopisne i gospodarske faktore.]

¹⁸² Bilješke koje su sastavni dio dokumenta stavljene su u uglate zagrade.

2. Granice Krajine mogu u svako doba po stupanju na snagu ovoga Sporazuma, u dogovoru mijenjati Vlada Republike Hrvatske (što se treba odraziti u odgovarajućem zakonodavstvu) i zakonodavno tijelo Krajine. Tijekom razdoblja od šest mjeseci po stupanju na snagu ovoga Sporazuma Povjerenstvo za provedbu predviđeno stavkom 2 članka XVII.1 ovlašteno je za promjenu granica za udaljenost koja ne prelazi dva kilometra od njihove lokacije prema karti 1 u Prilogu A, s time da će pošto saslušati predstavnike Vlade Republike Hrvatske i Vlade Krajine odluku donijeti konsenzusom.
3. Na granicama između Krajine i drugih dijelova Republike Hrvatske neće biti nikakvih graničnih kontrola.

*Članak I.2 Primjenjivost zakona i upravnih akata/propisa
(središnjih hrvatskih vlasti)*

1. Zakoni što ih usvoji hrvatski Sabor primjenjivat će se u Krajini samo u onoj mjeri u kojoj oni ulaze u isključivu odgovornost Središnje Vlade prema stavku 1 članka II.1 ili u kojoj su delegirani toj Vladi prema stavku 3 istog članka, ili u kojoj ih odobri zakonodavno tijelo Krajine.
2. Nadležna tijela krajinske vlade dosljedno će provoditi i primjenjivati Ustav Republike Hrvatske i sve zakone koji se primjenjuju na Krajinu sukladno stavku 1.
3. Upravne vlasti Krajine prihvatit će kao valjane sve radnje što ih poduzme nadležna upravna vlast Republike Hrvatske, a upravne vlasti Republike Hrvatske prihvatit će kao valjane sve radnje što ih poduzme nadležna upravna vlast Krajine.

Članak I.3 Zastave i znakovlje

1. Krajina može prihvatiti znak i zastavu, koji se mogu koristiti na njezinu području, uključujući i na svim njezinim granicama, u skladu sa zakonima što ih donese zakonodavno tijelo Krajine.
2. Zastava i znak Republike Hrvatske mogu se isticati u Krajini na ili pri zgradama što ih zauzimaju tijela hrvatske Vlade, kao i na međunarodnim granicama.
3. Pojedinci će u svakom dijelu Republike Hrvatske moći koristiti znak i zastavu Republike Hrvatske i Krajine.

Članak I.4 Jezik

Zakonodavno tijelo Krajine može predvidjeti korištenje srpskog jezika i ćirilice, pod uvjetom da su interesi manjina u Krajini propisno zaštićeni sukladno Poglavlju XI.

Članak I.5 Prebivalište

Svaki državljanin Republike Hrvatske s prebivalištem u Krajini imat će pravo primiti od krajinske vlade isprave koje potvrđuju takvo prebivalište, a one će se izdavati sukladno propisima dogovorenima s vlastima Republike Hrvatske.

**II. Poglavlje: Podjela nadležnosti između središnje i krajinske
vlade u odnosu na Krajinu**

Članak II.1 Opća podjela

1. Vlada Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu ponekad "Središnja vlada") imat će, u odnosu na Krajinu, isključivu odgovornost za sljedeće, osim u slučajevima gdje je to ovim Sporazumom drukčije određeno ili dopušteno:

- (a) vođenje vanjskih poslova, uzimajući u obzir članak II.2;
 - (b) obrana Republike Hrvatske od vanjskih prijetnji;
 - (c) državljanstvo Republike Hrvatske podložno članku XI.3,
 - (d) uređivanje sljedećeg, pod uvjetom da se s Krajinom neće postupati nepovoljnije od ostalih dijelova Hrvatske;
 - (i) međunarodna trgovina, uključujući i carine;
 - (ii) domaća trgovina preko granica Krajine, uključujući korištenje glavnih cestovnih prometnica i željeznice;
 - (iii) financije;
 - (iv) intelektualno vlasništvo;
 - (v) standardi za proizvode;
 - (vi) komunikacije
 - (e) izdavanje i uređivanje novčane jedinice, podložno članku II.3;
 - (f) dodjela elektronskih frekvencija za radijske, televizijske i druge svrhe, s time što će se Krajini dodijeliti najmanje onoliko frekvencija koliko ih sada koristi, te najmanje jedna televizijska stanica;
 - (g) poštanske aktivnosti;
 - (h) zaštita okoliša osim u mjeri u kojoj ona nema utjecaja izvan granica Krajine.
2. Vlada Krajine imat će sve odgovornosti u odnosu na Krajinu koje nisu obuhvaćene gornjim paragrafom/stavkom I, a osobito sljedeće, osim u slučajevima gdje je ovim Sporazumom drukčije predviđeno ih dopušteno:
- (a) obrazovanje;
 - (b) kultura;
 - (c) stambena pitanja;
 - (d) javne službe;
 - (e) gospodarstvo;
 - (f) dobrotvorne djelatnosti;
 - (g) energetika;
 - (h) lokalna namjena površina;
 - (i) zaštita okoliša Krajine podložno podstavku I(h);
 - (j) prirodna bogatstva;
 - (k) radio i televizija;
 - (l) socijalna zaštita;
 - (m) turizam;
 - (ti) potvrde o prebivalištu u Krajini, podložno članku 1.5;
 - (o) osnivanje poduzeća i drugih pravnih osoba;
 - (p) redarstvo, podložno Poglavlju VI;
 - (q) oporezivanje, podložno članku II.4.
3. Središnja i krajijska vlada mogu se suglasiti da uzajamno prenesu, ili da zajednički ili na koordiniran način upravljaju svakom od svojih nadležnosti. U tu svrhu one mogu uspostaviti zajednička povjerenstva.

Članak II.2 Međunarodni sporazumi i predstavljanje

1. Vlada Krajine može sklapati sporazume u svezi s obrazovanjem, kulturom, dobrotvornim aktivnostima, radiom i televizijom, te turizmom s drugim tvorevinama ili državama s pretežno srpskim pučanstvom, te može sklapati trgovačke i poslovne sporazume s takvim

tvorevinama ili državama podložno podstavcima 1 (d) (i-ii) članka II.1, pod uvjetom da takvi sporazumi ne budu nespojivi s interesima Republike Hrvatske.

2. Vlada Krajine može sklapati druge međunarodne sporazume uz odobrenje Središnje Vlade, s time da navedeno ne smije biti odbijeno bez opravdanog razloga.
3. Vlada Krajine može slati predstavnike u države i međunarodne organizacije.

Članak II.3 Novčana jedinica

1. Središnja banka Hrvatske izdat će posebnu novčanu jedinicu (novčanice i kovanice) za Krajinu, čija će vrijednost biti jednaka novčanoj jedinici što je izdaje za ostatak Republike Hrvatske, i čije će oznake i likovno rješenje odrediti vlada Krajine.
2. Banke i ostale financijske institucije u cijeloj Republici Hrvatskoj bit će dužne prihvaćati oba oblika novčane jedinice što ih izdaje Središnja banka Hrvatske. Zakonsko sredstvo plaćanja u Krajini bit će novčana jedinica izdana za Krajinu, a za plaćanja u drugim dijelovima Hrvatske druga novčana jedinica što je izda Središnja banka. Ovisno o ugovornim ili drugim zahtjevima, pojedinci će se moći slobodno koristiti jednim ili drugim oblikom novčane jedinice ili objema.

Članak II.4 Oporezivanje

1. Središnja Vlada neće oporezivati, a krajinska vlada može oporezivati sljedeće:
 - (a) imovinu u Krajini (uključivo poreze na ostavštinu i nasljedstvo);
 - (b) poslove unutar Krajine (uključivo porez na promet, porez na dodatnu vrijednost i trošarine);
 - (c) dohodak što ga u Krajini steknu fizičke osobe s prebivalištem u Krajini (uključivo porez na socijalno osiguranje);
 - (d) dohodak što ga u Krajini steknu pravne osobe osnovane sukladno zakonima Krajine.
2. Središnja i krajinska vlada moga sklapati sporazume radi sprečavanja ili smanjenja izbjegavanja poreza i dvostrukog oporezivanja nastalih zbog odredbi iz stavka 1.
3. Središnja i krajinska vlada mogu sklapati sporazume o međusobnom prijenosu poreznih ovlaštenja određenih u stavku 1, te o odgovarajućem prijenosu upravnih odgovornosti sukladno stavku 3 članka II.1.

III. Poglavlje: Ustroj krajinske uprave

Članak III.1 Zakonodavno tijelo

1. Zakonodavno tijelo Krajine birat će se demokratski na srazmjernoj osnovi na razdoblje od 4 godine. Svi državljani Republike Hrvatske s prebivalištem u Krajini koji su navršili 18 godina, mogu glasovati na izborima za zakonodavno tijelo i biti kandidati za mjesto u zakonodavnom tijelu.
2. Zakonodavno tijelo može donositi zakone koji se odnose na sljedeće:
 - (a) pitanja koja su u odgovornosti vlade Krajine;
 - (b) organizacija i djelovanje svih tijela krajinske vlade, uključivši sve potrebne mjere za uređenje proračuna i prikupljanje za to potrebnih poreza.

Članak III.2 Predsjednik

1. Predsjednik Krajine birat će se na demokratski način na razdoblje od 5 godina. Svi državljani Republike Hrvatske s prebivalištem u Krajini, a koji su navršili 18 godina mogu glasovati na izborima za predsjednika i mogu biti kandidati za tu dužnost.

2. Predsjednik Krajine bit će odgovoran za izvršenje:
 - (a) onih odredbi ovoga Sporazuma koje su u nadležnosti vlade Krajine;
 - (b) svih zakona i uredbi Središnje Vlade koji se primjenjuju na Krajinu;
 - (c) svih zakona što ih donese zakonodavno tijelo Krajine;
 - (d) svih uredbi što ih proglasi predsjednik Krajine.
3. Predsjednik Krajine može proglašavati uredbesukladno s ovlaštenjem dobivenim na temelju zakona Središnje Vlade koji se odnose na Krajinu ili zakona što ih donese zakonodavno tijelo Krajine.
4. Predsjednik Krajine imenovat će ministre kako je predviđeno zakonima što ih donese zakonodavno tijelo Krajine; ministre će potvrditi navedeno zakonodavno tijelo, a njihove će dužnosti, odgovornosti i ovlaštenja određivati navedeni zakoni. Predsjednik može smijeniti svakog ministra u svako doba nakon što mu zakonodavno tijelo izglasa nepovjerenje. Ministri će sačinjavati Kabinet Krajine koji će se sastajati pod predsjedavanjem predsjednika i čije će dužnosti, odgovornosti i ovlaštenja biti kako je predviđeno zakonom ili uredbom.

Članak III.3 Sudovi

1. Sudsku vlast u Krajini imat će oni sudovi prvog stupnja i žalbeni sudovi kako je to navedeno u zakonima koje će donijeti zakonodavno tijelo Krajine; tim će se zakonima određivati odgovarajuća nadležnost tih sudova, te plaće i ostali uvjeti sudačke službe. Suce svih sudova u Krajini imenovat će predsjednik Krajine, a potvrditi većinom glasova zakonodavno tijelo, i oni će obnašati tu dužnost do dobi od 70 godina, ako ne podnesu ostavku, ili ako ih s razlogom ne smijene suci istog suda i to konsenzusom.
2. Na odluke žalbenih sudova Krajine može se uložiti priziv posebnom odjelu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, čije članove imenuje predsjednik Posebnog ustavnog suda iz reda sudaca Vrhovnog suda Hrvatske i najvišeg žalbenog suda Krajine, u konzultaciji s predsjednikom Državnog sudbenog vijeća Hrvatske i predsjednikom odgovarajućeg tijela Krajine.

Članak III.4 Nezavisnost dužnosnika

Imenovanje članova zakonodavnog tijela, predsjednika, ministara, sudaca ili drugih tijela krajinske vlade ne podliježe odobrenju nijednog dužnosnika ili tijela Središnje Vlade, niti takav dužnosnik ili tijelo može smijeniti bilo kojeg člana, službenika ili dužnosnika krajinske vlade, s time da ih može smijeniti Posebni ustavni sud, ako su osuđeni zbog zločina koji zahtijeva zatvorsku kaznu.

Članak III.5 Prijelazne odredbe

1. Izbori predviđeni stavkom 1 članka III.1 i stavkom 1 članka III.2 održat će se najkasnije godinu dana od stupanja na snagu ovoga Sporazuma.
2. Tijekom prijelaznog razdoblja sve do izbora navedenih u stavku 1, ali u svakom slučaju ne kasnije od godinu dana od stupanja na snagu ovoga Sporazuma, djelatnost tijela i dužnosnika predviđenih člancima III. 1-3 obavljat će odgovarajuća tijela, i dužnosnici koji sada obavljaju takve djelatnosti u Krajini.

IV. Poglavlje: Sudjelovanje Krajine u Središnjoj vladi

Članak IV.1 Izbori

1. Državljeni Republike Hrvatske s prebivalištem u Krajini sudjelovat će na isti način kao i ostali državljani u izboru članova Središnje Vlade, uključujući izbore za Hrvatski sabor i Predsjednika.
2. Za svrhu izbora u Županijski dom Hrvatskog sabora Krajina će se sastojati od dva kotara čije će granice i nazive² odrediti zakonodavno tijelo Krajine.
[²Premda je hrvatski izraz za 'county' 'županija', krajijska vlada neće biti obvezna upotrebljavati potonji izraz.]
3. Sve do novih izbora za Hrvatski sabor, zakonodavno tijelo Krajine imenovat će deset članova u Zastupnički dom Sabora i devet³ članova u Županijski dom.
[³Sukladno stavku 2. članka VI, Krajina će imati pravo na šest članova u Županijskom domu; ovdje predloženo prijelazno uređenje privremeno dodaje sva mjesta za Sektor Istok i jedno mjesto za Sektor Zapad.]
4. Sve osobe u jednom ili drugom domu Hrvatskog sabora, koje se izjasne kao Srbi, predstavljat će Srpski odbor u Saboru.

Članak IV.2 Imenovanje na dužnosti u Središnjoj Vladi

U imenovanju na bilo koje dužnosti i položaje u Središnjoj Vladi, uključujući položaje ministara i sudaca, državljani Republike Hrvatske, Srbi s prebivalištem u Krajini, uzimat će se u obzir na istoj osnovi kao i svi ostali državljani Hrvatske, a te osobe s takvim prebivalištem bit će zastupljene na navedenim dužnostima i položajima u istom omjeru u odnosu na njihov omjer u ukupnom broju državljana. Najmanje jedan član krajijske vlade mora biti imenovan članom Središnje Vlade⁴.

[⁴ Ova je odredba u skladu sa završnim stavkom članka 18. Ustavnog zakona o ljudskim pravima itd. Hrvatske.]

V. Poglavlje: Razvojačenje

Članak V.1 Razvojačenje krajine

1. Krajina neće osnivati, održavati ili dopuštati stvaranje nikakvih vojnih snaga.
2. Razvojačenje Krajine započet će najkasnije tri godine od stupanja ovoga Sporazuma na snagu, i bit će dovršeno najkasnije pet godina poslije navedenog stupanja na snagu. Sve naoružanje odstranjeno iz Krajine uništiti će UNPROFOR, ili će se uništiti pod nadzorom UNPROFOR-a.
3. Osim u slučajevima predviđenima stavkom 3. članka V. 2. vojne snage Središnje Vlade neće ulaziti ni u koji dio Krajine osim na izričiti poziv predsjednika Krajine.

Članak V.2 Granica s Bosnom i Hercegovinom

1. Vlada Republike Hrvatske nastojat će zaključiti sporazum s odgovarajućim vlastima u Bosni i Hercegovini radi razvojačenja njihove zajedničke granice.
2. Sve dotle dok se ne postigne sporazum o razvojačenju granice s Bosnom i Hercegovinom, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih Naroda može odlučiti razmjestiti snage Ujedinjenih Naroda na onom dijelu granice koji predstavlja granicu s Krajinom⁵. Uz suglasnost vlada Republike Hrvatske i Krajine, na tom se dijelu granice mogu razmjestiti snage drugih međunarodnih organizacija ili država.

[⁵ Podrazumijeva se da ni Vlada RH niti Vlada Krajine ne mogu prigovoriti razmještaju snaga UN-a.]

3. Ako se mogu provesti razvojačenje ili razmještaj ikakvih međunarodnih ili inozemnih snaga na bilo kojem dijelu krajijskog dijela hrvatske granice s Bosnom i Hercegovinom,

Vlada Republike Hrvatske može razmjestiti svoje vojne snage duž tog dijela granice, s time da takve snage ne smiju biti razmještene dalje od 5 kilometara od međunarodne granice.

VI. Poglavlje: Redarstvene snage u Krajini

Članak VI.1 Redovno redarstvo

1. Redarstvene snage u Krajini uspostaviti će se sukladno zakonima što ih donese zakonodavno tijelo Krajine, te će biti pod nadzorom predsjednika Krajine putem ministra kojeg odredi predsjednik.
2. Etnički sastav redarstvenih snaga odražavati će sastav pučanstva Krajine prema popisu pučanstva iz 1991. sve dok se ne obavi opći popis pučanstva za cijelu zemlju, kada će sve redarstvene jedinice stacionirane u određenim zajednicama odražavati etnički sastav tih zajednica.
3. Redarstvene snage će biti opremljene oružjem i vozilima iste ili odgovarajuće vrste kao i redarstvo u ostalim dijelovima Republike Hrvatske.

Članak VI.2 Granično redarstvo

Na postajama pri službenim prijelazima duž granice Krajine s Hercegovinom bit će granično redarstvo Republike Hrvatske. Ophodnju duž te granice obavljat će zajedničke jedinice hrvatskog i krajinskog redarstva.

DRUGI DIO:

ODREDBE U SVEZI SA SLAVONIJOM, JUŽNOM BARANJOM, ZAPADNIM SRIJEMOM I DRUGIM PODRUČJIMA

VII. Poglavlje: Uprava

Članak VII.1 Općenito

Sva područja, osim onih koja su obuhvaćena 1. dijelom, koja su pod zaštitom Ujedinjenih Naroda prema Rezolucijama 743 (1991.) i 762 (1992.) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih Naroda (u daljnjem tekstu 'područja iz 2. dijela') bit će pod upravom Republike Hrvatske sukladno odredbama koje su izložene ili navedene u ovom dijelu.

VIII. poglavlje: Prijelazne odredbe

Članak VIII.1 Međunarodne snage ili promatrači

1. Ovisno o odlukama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih Naroda ili nadležnih tijela drugih međunarodnih organizacija prihvatljivih vlastima Republike Hrvatske i Krajine, u svim područjima iz 2. dijela na njihovim dijelovima bit će tijekom prijelaznog razdoblja od najmanje pet godina razmještene snage UNPROFOR-a ili druge međunarodne snage, kao i civilne promatračke jedinice, radi osiguranja potpune i vjerne provedbe 2. dijela i primjenjivih odredbi 3. dijela ovog Sporazuma; kao i 'Vanceova plana' kako je on izložen u Prilogu III izvještaja Glavnog tajnika Vijeću sigurnosti od 11. prosinca 1991. (S/23280).
2. Vlada Republike Hrvatske će u potpunosti surađivati s međunarodnim snagama navedenima u stavku 1 kako bi olakšala obavljanje njihovih djelovanja.

Članak VIII.2 Razvojačenje

1. Tijekom prijelaznog razdoblja iz stavka 1. članka VIII.1., područja iz 2. dijela bit će razvojačena, s time što vojne snage Republike Hrvatske mogu biti razmještene do pet kilometara od međunarodnih granica, te mogu koristiti prilazne putove navedenim granicama u sporazumu s međunarodnim snagama navedenima u stavku 1, te pod njihovim nadzorom.
2. Razvojačenje područja iz 2. dijela započet će najkasnije mjesec dana od stupanja na snagu ovog Sporazuma, a bit će završeno najkasnije tri mjeseca od dana njegova stupanja na snagu. Sve oružje odstranjeno iz tih područja štitit će UNPROFOR ili će ono biti uništeno pod nadzorom UNPROFOR-a.

Članak VIII.3 Nadzor nad redarstvom

Tijekom prelaznog razdoblja navedenog u stavku 1. članka VII.1. sastav i djelovanje redarstvenih snaga u područjima iz 2. dijela pratit će redarstvene postrojbe međunarodnih snaga navedenih u tom stavku.

IX. Poglavlje: Upravljanje i dioba vlasti za Istočnu Slavoniju, Južnu Baranju i Zapadni Srijem

IX.1 Posebno upravljanje i dioba vlasti

1. Tijekom prve dvije godine prijelaznog razdoblja opisanog u ovom dijelu, ako Vijeće sigurnosti ne odredi neko drugo razdoblje, Istočnom Slavonijom, Južnom Baranjom i Zapadnim Srijemom (u daljnjem tekstu 'Istočno područje'), koji će obuhvaćati područje prikazano na karti 2 u Prilogu A, upravljat će, ovisno o odobrenju Vijeća sigurnosti, Ujedinjeni Narodi, sukladno odredbama u Prilogu F.
2. Kako bi se osiguralo mirno upravljanje Istočnim područjem i provedba prijelaznih odredbi ovog dijela, posebna zadaća uprave Ujedinjenih Naroda bit će:
 - (a) poticati i olakšavati povratak i osoba koje su bile prisiljene napustiti svoje domove u istočnom području nakon 1. srpnja 1991;
 - (b) organizirati izbore dužnosnika i zakonodavaca koji će, sukladno zakonu Republike Hrvatske, upravljati Istočnim područjem ili ga predstavljati po završetku posebnog prijelaznog razdoblja navedenog u stavku 1.

Članak IX.2 Dioba vlasti

Po završetku razdoblja upravljanja Ujedinjenih Naroda sukladno stavku 1 članka IX.1, sva sela, gradovi ili općine u Istočnom području koji predstavljaju područje sa srpskom većinom u smislu članka XI.1 imat će samoupravu sukladno članku XI.3.

X. Poglavlje: Redarstvene snage

Članak X.1 Sastav i naoružanje

1. Etnički sastav svih redarstvenih snaga u područjima iz 2. dijela odražavat će etnički sastav područja u kojima te snage djeluju, prema popisu pučanstva iz 1991., sve dok se ne obavi kasniji popis pučanstva u cijeloj zemlji.
2. Redarstvene će snage biti opremljene naoružanjem i vozilima iste ili odgovarajuće vrste kao i redarstvene snage u europskim državama.

TREĆI DIO: OPĆE ODREDBE

XI. Poglavlje: Ljudska prava i temeljne slobode

Članak XI.1. Općenito

U cijeloj Hrvatskoj osigurat će se primjena najviše razine međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda što ih predviđa Ustav Republike Hrvatske, Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama, i pravima nacionalnih i etničkih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, te instrumenti navedeni u Prilogu B, a osobito:

1. Sve osobe u Republici Hrvatskoj imat će pravo:
 - (a) na život;
 - (b) na slobodu, a uhićenje i zatočenje mogu biti temeljeni jedino na zakonu;
 - (c) na ravnopravnost pred zakonom;
 - (d) na zaštitu od diskriminacije na temelju rase, boje, spola, jezika, vjere ili uvjerenja, političkih ili drugih mišljenja, te nacionalnog ili socijalnog porijekla;
 - (e) na pravedni kazneni postupak;
 - (f) na zaštitu od mučenja i okrutnog ili neljudskog postupka ili kažnjavanja;
 - (g) na privatni život;
 - (h) na slobodu kretanja;
 - (i) na azil;
 - (j) na zaštitu obitelji i djece;
 - (k) na imovinu;
 - (l) na temeljne slobode: slobodu govora i tiska; slobodu misli, savjesti i uvjerenja; slobodu vjere, uključujući privatno i javno bogoštovlje; slobodu okupljanja; slobodu udruživanja, uključujući pravo na stvaranje i pripadanje sindikatima, kao i slobodu neudruživanja; i slobodu rada;
 - (m) na obrazovanje;
 - (n) na socijalnu zaštitu;
 - (o) na zdravstvenu zaštitu;
 - (p) na prehranu;
 - (q) na sklonište;
 - (r) i na zaštitu manjina i skupina izloženih povredama.
2. Svi državljani Republike Hrvatske uživat će pravo:
 - (a) osnivanja i pripadanja političkim strankama;
 - (b) sudjelovanja u javnim poslovima;
 - (c) na ravnopravan pristup javnoj službi;
 - (d) da glasuju i budu birani.

Članak XI.2 Povratak izbjeglica i prognanika

Svi izbjeglice i prognanici imaju pravo na slobodan povratak svojim prvobitnim domovima.

Članak XI.3 Državljanstvo

1. Svaka osoba koja je bila državljanin Socijalističke Federativne Republike Hrvatske u sklopu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije na dan 21. prosinca 1990., smatrat će se od tog datuma državljaninom Republike Hrvatske.
2. Dvojno će državljanstvo biti dopušteno:
 - (a) Nijednom državljaninu Republike Hrvatske neće se bez njegova pristanka oduzeti državljanstvo samo zato što je stekao državljanstvo Savezne Republike Jugoslavije.
 - (b) Nijednom državljaninu Savezne Republike Jugoslavije neće se uskratiti, samo zbog tog državljanstva, stjecanje državljanstva Republike Hrvatske, niti će se od njega zahtijevati da se odrekne prvog državljanstva kao uvjeta za stjecanje potonjeg.

Članak XI.4 Vraćanje ili naknada izgubljene imovine

Svatko će imati pravo, koje će se provesti sukladno zakonodavstvu Republike Hrvatske i, gdje je to primjenjivo, Krajine, na vraćanje imovine koje je lišen tijekom etničkog čišćenja ili drugih protuzakonitih postupaka, te na naknadu za svu imovinu koja mu se ne može vratiti. Sve izjave ili obveze dane pod prisilom, osobito one koje se odnose na odustajanje od prava na zemljište ili imovinu, smatrat će se ništavnima.

Članak XI.5 Vežanost organa vlasti

Svi organi vlasti i upravna tijela Republike Hrvatske i Krajine primjenjivat će i poštovati prava i slobode predviđene Ustavom i Ustavnim zakonom koji su spomenuti u članku XI. 1, te one koji su inače navedeni u ovom Poglavlju, ili u instrumentima navedenim u Prilogu B.

Članak XI.6 Ugovori o ljudskim pravima

1. Republika Hrvatska potpisat će što je prije moguće međunarodne ugovore navedene u prilogu B.
2. Svi organi vlasti i upravna tijela Republike Hrvatske i Krajine surađivat će sa svim nadzornim tijelima uspostavljenima sukladno bilo kojem od instrumenata iz Priloga B.

Članak XI.7 Sud za ljudska prava

Republika Hrvatska će se dogovoriti s Vijećem Europe radi osnivanja Suda za ljudska prava Hrvatske sukladno Rezoluciji 93(6) Ministarskog odbora Vijeća, te kako je određeno u Prilogu C ovog Sporazuma.

Članak XI.8 Pučki pravobranitelji

Vlada Republike Hrvatske pobrinut će se za imenovanje pučkih pravobranitelja kao pomoći u provedbi prava i sloboda određenih u ovom poglavlju. Tijekom početnog razdoblja od najmanje tri godine, te sve dotle dok Hrvatski sabor uz suglasnost Srpskog odbora ne usvoji odgovarajuće zakonodavstvo, za početno imenovanje i djelovanje pučkih pravobranitelja vrijedit će odredbe iz priloga D.

XII. Poglavlje: Samouprava i uprava u područjima s manjinskim pučanstvom

Članak XII.1 Područja s manjinskim pučanstvom

Kad god je u određenom selu, općini ili gradu u Krajini većina pučanstva hrvatska, odnosno u područjima iz 2. dijela srpska (u daljnjem tekstu 'područje manjinskog pučanstva'), primjenjivat će se odredbe iz ovog poglavlja, da bi se osigurao najviši stupanj samouprave za takvu lokalnu većinu.

Članak XII.2 Granice područja s manjinskim pučanstvom

1. Bez obzira na odredbe Zakona o lokalnoj samoupravi i upravi od 29. prosinca 1992. (u daljnjem tekstu 'Zakon o samoupravi') ili Zakona o području županija, gradova i općina Republike Hrvatske od 29. prosinca 1992., granice područja s manjinskim pučanstvom odredit će se tako da obuhvate što više članova skupine za koju se takvo područje uspostavlja, s time da se njihov postotak ne smanjuje ispod 60%.
2. Područje s manjinskim pučanstvom ne može se sastojati od dvaju ili više nepovezanih područja.
3. U određivanju granica područja s manjinskim pučanstvom uzet će se u obzir gledišta osoba koje bi mogle biti uključene u takvo područje ili isključene iz njega.
4. Granice područja s manjinskim pučanstvom mogu se mijenjati kao rezultat službenog popisa pučanstva.
5. Sporove u svezi s granicama područja s manjinskim pučanstvom rješavat će Posebni ustavni sud osnovan sukladno članku XIII.1.

Članak XII.3 Odredbe za područja s manjinskim pučanstvom

1. Na područja s manjinskim pučanstvom primjenjivat će se Zakon o samoupravi, sa sljedećim iznimkama:
 - (a) Sva područja s manjinskim pučanstvom smatrat će se jedinicama lokalne uprave i samouprave.
 - (b) Svako navođenje Ustavnog suda Republike Hrvatske smatrat će se da se odnosi na Posebni ustavni sud osnovan sukladno članku XIII.1.
 - (c) Sva imenovanja dužnosnika područja s manjinskim pučanstvom ili dužnosnika koji djeluju u područjima s manjinskim pučanstvom, uključivši nastavnike, moraju biti izvršena sukladno Ustavu i primjenjivim zakonima Republike Hrvatske; ako navedene dužnosnike ne imenuju vlasti tog područja, te vlasti mogu podnijeti obrazloženi prigovor tijelu koje imenuje dužnosnike, te ako se ne pronađe rješenje koje zadovoljava obje vlasti, jedna ili druga vlast mogu pitanje podnijeti na razmatranje Posebnom ustavnom sudu. Koliko je to god moguće, dužnosnici će se imenovati iz redova stalnih stanovnika područja s manjinskim pučanstvom u kojem će djelovati, a etnički sastav svake skupine navedenih dužnosnika mora, koliko je to god moguće, odražavati etnički sastav područja.
 - (d) Članak 65. ovog Zakona primjenjivat će se samo ako je lokalna jedinica dio istog područja s manjinskim pučanstvom kao i općina ili grad naveden u tom članku.
 - (e) Neće se primjenjivati članci 71 i 82, te treći stavak članka 83 Zakona.
 - (f) Oni kojih se to tiče mogu uložiti priziv Posebnom ustavnom sudu na razrješenje zastupničkog tijela lokalne samoupravne jedinice sukladno članku 81, ili na razrješenje općinskog predsjednika ili gradonačelnika sukladno trećem stavku članka 83. i u tom slučaju odluka neće stupiti na snagu sve dok taj sud tako ne odluči.
 - (g) Samo Posebni ustavni sud može narediti, kao privremenu mjeru, suspenziju općeg akta prema članku 80 Zakona.
 - (h) Sporove navedene u drugoj rečenici drugog stavka članka 87. rješavat će Posebni ustavni sud.
2. Prije podnošenja spora ili pitanja Posebnom ustavnom sudu sukladno gornjem stavku 1. vlasti ili strane kojih se to tiče nastojat će riješiti sve razlike sporazumno. Sud može u svako doba zahtijevati da se u tom smislu ulože daljnji naponi.

XIII. poglavlje: Posebni ustavni sud za Krajinu i područja iz 2. dijela

Članak XIII.1 Osnivanje, nadležnost i postupci

1. Osnovat će se Posebni ustavni sud za Krajinu i područja iz 2. dijela (u daljnjem tekstu 'Posebni ustavni sud' ili 'Sud'), kojemu će se podnositi na konačno rješavanje svi sporovi proizašli iz ovog Sporazuma (osim pitanja koja se rješavaju sukladno stavku 2 članka XVII.1), uključujući sve sporove koji se odnose na tumačenje ili provedbu svih odredbi Ustava Republike Hrvatske, Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama, i pravima nacionalnih i etničkih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, ili svakim drugim zakonom i zakonodavnom uredbom izmijenjenom ili dopunjenom sukladno ovom Sporazumu ili potrebnom radi njegove provedbe.
2. Osim u slučajevima gdje ovaj Sporazum predviđa drugačiji postupak, sporove Posebnom ustavnom sudu može podnijeti Predsjednik Republike Hrvatske ili Predsjednik Vlade, predsjednik ili zakonodavno tijelo Krajine i predsjedavajući Srpskog odbora u Saboru.
3. Posebni ustavni sud uspostaviti će vlastita pravila postupka koja mogu uključivati odredbe za osnivanje odjela i za razmatranje žalbe na odluke tih odjela.
4. Sve troškove Posebnog ustavnog suda, uključujući plaće sudaca, koje neće biti niže od plaća sudaca Ustavnog suda Hrvatske, snosit će Republika Hrvatska.

Članak XIII.2 Sastav

1. Posebni ustavni sud sastojat će se:
 - (a) od dva suca Ustavnog suda Hrvatske koje će imenovati predsjednik tog suda;
 - (b) od dva suca najvišeg ili višeg Žalbenog suda Krajine koje će imenovati predsjednik tog Suda;
 - (c) od tri suca koji neće biti državljani Republike Hrvatske, niti koje od susjednih država, a koje će imenovati predsjednik Suda Europske unije⁶.

[⁶Prije donošenja ovog Sporazuma treba se obratiti predsjedniku tog suda kako bi se utvrdilo hoće li on prihvatiti tu dužnost. Ako neće, drugi dužnosnici koje bi se moglo kontaktirati jesu predsjednik Međunarodnog suda, predsjednik Europskog suda za ljudska prava ili predsjedavajući KESS-a.]
2. Predsjednik Posebnog ustavnog suda bit će izabran većinom glasova svih sudaca suda iz reda imenovanih sukladno podstavku 1 (c).

XIV. poglavlje: Kazneno gonjenje u svezi sa sadašnjim sukobom

Članak XIV. 1 Domaće kazneno gonjenje

1. Niti Republika Hrvatska niti Krajina neće kazneno goniti, osim u slučajevima predviđenima stavkom 2, nijednu osobu za zločine navodno počinjenje u svezi sa sukobom u Hrvatskoj nakon 1. kolovoza 1990.
2. Međutim, sukladno stavku 2 članka XIV.2, bit će gonjena svaka osoba optužena zbog teških povreda Ženevskih konvencija iz 1949., kršenja ratnog prava i običaja, genocida ili zločina protiv čovječanstva⁷ prema svim odredbama domaćeg prava koje dopuštaju takvo gonjenje.

[⁷To su isti zločini na koje se proteže nadležnost Međunarodnog suda za ratne zločine za bivšu Jugoslaviju sukladno člancima 2-5 Statuta Suda,]
3. Osobama optuženima sukladno stavku 2 suditi će se isključivo na Sudu za ratne zločine za Hrvatsku koji će osnovati Posebni ustavni sud i koji će djelovati pod nadzorom potonjeg

suda. Tužbu na tom sudu mogu zastupati tužitelji koje u tu svrhu imenuje ili Vlada Republike Hrvatske ili vlada Krajine.

Članak XIV.2 Međunarodno kazneno gonjenje

1. Svi organi Vlade Republike Hrvatske i Krajine surađivat će s Međunarodnim sudom za kazneno gonjenje osoba odgovornih za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991., osnovanim Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih Naroda 827 (1993.) u prikupljanju dokaza ili dopuštanju tužitelju Međunarodnog suda da prikupi dokaze o zločinima koji su u nadležnosti tog suda, u osiguranju raspoloživosti svjedoka i optuženih osoba, te u svakom drugom pogledu kako to zatraže nadležni organi Suda.
2. Ako to Međunarodni sud formalno zatraži, Sud za ratne zločine za Hrvatsku priznat će nadležnost potonjeg suda u odnosu na svaki postupak⁸.

[⁸ Na temelju stavka 2. članka 9. Statuta Međunarodnog suda za ratne zločine za bivšu Jugoslaviju.]

XV. poglavlje: Izmjena i dopuna Ustava Hrvatske i hrvatskih zakona

Članak XV.1 Donošenje izmjena i dopuna

Ustav Republike Hrvatske, Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama, i pravima nacionalnih i etničkih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, kao i ostali zakoni i zakonodavne uredbe, bit će izmijenjeni ili dopunjeni, kako je navedeno u Prilogu E, radi provedbe odredbi ovog Sporazuma.

Članak XV.2 Daljnje promjene izmjena i dopuna

Izmjene i dopune te propisi doneseni sukladno članku XV.1, kao i postojeće odredbe instrumenata spomenutih u stavku 1 članka XV.1 koji su potrebni za provedbu odredbi ovog Sporazuma, neće se mijenjati ili dopunjavati niti opozivati bez odobrenja zakonodavnog tijela Krajine i suglasnosti Srpskog odbora u Saboru.

XVI. poglavlje: Nedjeljivost Hrvatske

Članak XVI.1 Nepostojanje namjere promjene

Ništa u ovom Sporazumu neće se smatrati mijenjanjem nedjeljivosti Republike Hrvatske navedene u članku 1. njezina Ustava.

XVII. poglavlje: Završne odredbe

Članak XVII.1 Stupanje na snagu i provedba

1. Ovaj će Sporazum stupiti na snagu nakon što ga potpišu obje strane i to na dan kad protekne mjesec dana od stupanja na snagu izmjena i dopuna propisa koje treba donijeti sukladno stavku 1. članka XV.1, te po završetku dogovora s Vijećem Europe navedenog u članku XI. 7.
2. Sva pitanja u svezi s vremenskim programom ili načinima provedbe odredbi ovog Sporazuma može riješiti Povjerenstvo za provedbu koje će se sastojati od po jednog predstavnika Ruske Federacije, Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenih Naroda i Europske Unije, pri čemu će posljednju dvojicu imenovati supredsjedatelji Upravljačkog odbora Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji⁹.

[⁹Predviđa se da bi Povjerenstvo za provedbu moglo biti nastavak postojeće skupine koja je bila supredlagač pregovara o sporazumu za prekid vatre od 29. ožujka 1994., i procesa pregovaranja o kasnijim stupnjevima, uključujući pripremu ovog teksta.]

Članak XVII.2 Jezici

Ovaj će Sporazum biti sklopljen na engleskom, hrvatskom i srpskom jeziku. U slučaju nesukladnosti, prevladavat će engleski tekst.

Potpisano dne _____ 1995. u _____ u tri primjerka.¹⁰

[¹⁰Po jedan za dvije strane, i jedan za Ujedinjene narode.]

PRILOG A

KARTA 1: GRANICE KRAJINE

(Članak I.1)

Članak 1 Karta 1

Granice Krajine bit će kako je naznačeno na priloženoj karti.¹¹

[¹¹Kako je navedeno u bilješci 1. područje Krajine treba biti jedinstveno povezano područje koje obuhvaća područja sa srpskom većinom u UNPA sektorima Sjever i Jug. Prema popisu pučanstva iz 1991., uzimajući u obzir zemljopisne i gospodarske čimbenike.]

Članak 2 Povjerenstvo za određivanje granica

1. Osnovat će se Povjerenstvo za određivanje granica radi fizičkog razgraničenja onih dijelova granica Krajine koji ne predstavljaju međunarodnu granicu.
2. Najkasnije šest mjeseci po stupanju na snagu ovog Sporazuma, Predsjednik Republike Hrvatske i predsjednik Krajine imenovat će po jednog člana Povjerenstva za određivanje granica. Trećega člana povjerenstva, koji će biti predsjednik povjerenstva, imenovat će oba predsjednika zajedno ili, ako se ne mogu složiti, predsjednik Posebnog ustavnog suda na zahtjev ili Predsjednika Republike Hrvatske ili predsjednika Krajine; predsjednik povjerenstva neće biti državljanin Republike Hrvatske.

KARTA 2: GRANICE ISTOČNOG PODRUČJA

(Članak IX.1. stavak I)

Članak 1 Karta 1

Granice Istočnog područja bit će kako je naznačeno na priloženoj karti 11.

PRILOG B

POPIS MEĐUNARODNIH INSTRUMENATA U SVEZI S LJUDSKIM PRAVIMA KOJE TREBA UKLJUČITI U OVAJ SPORAZUM

1. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948.
3. Ženevske konvencije I-IV o zaštiti žrtava rata iz 1949. i odgovarajući Ženevski protokoli I-II iz 1977.

4. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. i odgovarajući protokoli
5. Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. i odgovarajući Protokol iz 1966.
6. Konvencija o državljanstvu udatih žena iz 1957.
7. Europska socijalna povelja iz 1961. i odgovarajući Protokol 1
8. Konvencija o smanjenju broja osoba bez državljanstva iz 1961.
9. Međunarodna konvencija o eliminiranju svih oblika rasne diskriminacije iz 1965.
10. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. i odgovarajući Protokoli iz 1966. i 1989.
11. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966.
12. Međunarodna konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije protiv žena iz 1979.
13. Deklaracija (UN) o eliminiranju svih oblika nesnošljivosti i diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja iz 1981.
14. Konvencija protiv torture i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja iz 1934.
15. Europska konvencija o sprečavanju torture i neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja iz 1987.
16. Konvencija o pravima djeteta iz 1989.
17. Konvencija o pravima radnika-migranata i članova njihovih obitelji iz 1990.
18. Dokument Kopenhaskog sastanka Konferencije o humanoj dimenziji KESS-a iz 1990. Dio IV
19. Preporuka Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o pravima manjina iz 1990. par. 10-13
20. Deklaracija (UN) o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama iz 1992.
21. Europska povelja za regionalne i manjinske jezike iz 1992.

PRILOG C

SASTAV I NADLEŽNOST SUDA ZA LJUDSKA PRAVA HRVATSKE

(Članak XI.7)

Članak 1 Rezolucija vijeća Europe

Sud za ljudska prava Hrvatske ("Sud") djelovat će u okviru mehanizma što ga je utvrdilo Vijeće Europe Rezolucijom 93 (6) svog Ministarskog vijeća, te eventualnih povremenih izmjena ili dopuna navedene Rezolucije.

Članak 2 Sastav

1. Sud će se isprva sastojati od devet sudaca:
 - (a) dva će suca imenovati Visoko sudbeno vijeće Hrvatske (primj. prevoditelj: vjerojatno Državno sudbeno vijeće;
 - (b) jednog će suca imenovati odgovarajuće tijelo Krajine;
 - (c) jednog će suca imenovati predsjednik Posebnog ustavnog suda nakon konzultacija s predstavnicima drugih nacionalnih i etničkih zajednica ili manjina;
 - (d) pet će sudaca imenovati Ministarsko vijeće Vijeća Europe sukladno gore navedenoj rezoluciji; ti suci neće biti državljani Republike Hrvatske niti koje od susjednih država.

2. Suci imenovani prema podstavcima 1 (a)-(c) ostat će na dužnosti do 70 godina života kada mogu biti smijenjeni, s razlogom, i to konsenzusom svih ostalih sudaca Suda.
3. Ako Sud odluči da njegovo djelovanje zahtijeva sudjelovanje većeg broja sudaca kako bi se izbjegao nepotreban zastoј u rješavanju slučajeva, Vlada Republike Hrvatske će se dogovoriti s Vijećem Europe o imenovanju dodatnih sudaca sukladno gore izloženim postupcima i omjerima.

Članak 3 Postupci i ustroj

1. Sud će sam urediti svoj postupak i ustroj.
2. Sastav svakog vijeća Suda odgovarat će odredbama stavka 1. i 2. Članka 2 ovog Sporazuma.
3. U svakom će postupku biti osigurana ravnopravnost strana.
4. Sud će dopustiti pismene i usmene prizive/žalbe u svakom postupku sukladno člancima 5. do 7. ovog Priloga.

Članak 4 Nadležnost

Nadležnost suda obuhvaćat će sva pitanja povezana s ustavnom ih drugom zakonskom odredbom Republike Hrvatske ili Krajine u odnosu na ljudska prava ili temeljne slobode, uključujući one sadržane u ovom Sporazumu ili u bilo kojem od instrumenata navedenih u Prilogu B ovog Sporazuma.

Članak 5 Podnošenje priziva

Svaka strana u postupku u kojem je neki drugi sud Republike Hrvatske ili Krajine donio presudu koja ne podliježe prizivu (iz drugih razloga koji se ne odnose na prekoračenje roka za koje je odgovorna strana koja podnosi zahtjev) može uložiti priziv na takvu presudu Sudu na temelju svakog pitanja koje je u njegovoj nadležnosti. Odluka Suda u odnosu na navedeni priziv bit će konačna i obvezatna.

Članak 6 Priziv na otezanje postupka

1. Sud može također razmotriti priziv ako neki postupak po njegovu mišljenju traje nepotrebno dugo vrijeme u nekom drugom sudu Republike Hrvatske ili Krajine.
2. Sud će odlučiti hoće li prihvatiti takav priziv nakon prethodnog razmatranja traje li navedeni postupak u drugom sudu predugo, te da li je predmet priliva u njegovoj nadležnosti.

Članak 7 Upiti Sudu

Svaki žalbeni sud Republike Hrvatske ili Krajine može, na zahtjev bilo koje od strana u postupku što ga rješava, ili na vlastitu inicijativu u odnosu na takav postupak, uputiti Sudu pitanje koje se odnosi na postupak ako se pitanje odnosi na bilo koji predmet koji je u nadležnosti Suda. Odgovor Suda obvezivat će sud koji je postavio pitanje.

Članak 8 Mandat

Sud će djelovati sve dok Republika Hrvatska ne potpiše Europsku konvenciju o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, ako mehanizam Vijeća Europe naveden u članku 1. ovog priloga ne stupi ranije van snage u odnosu na Republiku Hrvatsku.

PRILOG D

POČETNO IMENOVANJE I NADLEŽNOSTI PUČKIH PRAVOBRANITELJA

(Članak XI.8)

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1 Nadležnosti pučkih pravobranitelja

1. Pučki pravobranitelji štite ljudsko dostojanstvo, prava i slobode predviđene u svim ustavnim ili drugim zakonskim odredbama Republike Hrvatske ili Krajine u svezi s ljudskim pravima ili temeljnim slobodama, uključujući prava i slobode iz ovog Sporazuma ili iz bilo kojih od instrumenata navedenih u Prilogu B, te osobito djeluju kako bi ispravili posljedice kršenja tih prava i sloboda, naročito posljedice etničkog čišćenja.
2. U obavljanju svojih nadležnosti pučki se pravobranitelji moraju voditi zakonom i načelima moralnosti i pravde.

Članak 2 Pojedinačno djelovanje

Svaki će pučki pravobranitelj obavljati svoje djelatnosti pojedinačno osim u slučajevima u kojima je ovime drugačije predviđeno. Dva ili više pučkih pravobranitelja mogu surađivati u obavljanju svojih nadležnosti.

Članak 3 Samostalnost

Pučki su pravobranitelji samostalni u obavljanju svojih nadležnosti, te nijedno upravno tijelo niti bilo koja druga osoba ne smije ometati obavljanje navedene nadležnosti.

Članak 4 Imenovanje

1. Bit će četiri pučka pravobranitelja: dva hrvatska, jedan srpski, te jedan za druge nacionalne ili etničke zajednice ili manjine. Sve dotle dok Hrvatski sabor ne donese, u suglasnosti sa Srpskim odborom u Saboru, zakon o imenovanju i djelovanju pučkih pravobranitelja, njih će postavljati i smjenjivati predsjedatelj Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji (KESS).
2. Svaki će pučki pravobranitelj imenovati, uz odobrenje Visokog sudbenog vijeća Hrvatske (primj. prevoditelja: vjerojatno Državnog sudbenog vijeća), jednog ili više zamjenika.
3. Mandat pučkih pravobranitelja odnosno njihovih zamjenika, bit će isti kao mandat predsjednika odnosno sudaca Vrhovnog suda Hrvatske.
4. Svaki pučki pravobranitelj može imenovati suradnike u okviru proračuna odobrenog u tu svrhu sa strane Visokog sudbenog vijeća Hrvatske.

II. NADLEŽNOST I OVLAŠTENJA PUČKIH PRAVOBRANITELJA

Članak 5 Organi i tvorevine podložne nadzoru

Pučki pravobranitelji mogu pratiti djelovanje svakog tijela Vlade Republike Hrvatske i Vlade Krajine, ili svake njima podređene upravne jedinice, kao i svakog drugog tijela koje može zanjekati ljudsko dostojanstvo, prava ili slobode, ili provoditi etničko čišćenje ili održavati njegove posljedice.

Članak 6 Ovlaštenja

Tijekom obavljanja svoje djelatnosti pučki pravobranitelj može pregledavati sve službene isprave, uključujući i one tajne, kao i sudsku i upravnu evidenciju, te zahtijevati od svake osobe (uključujući svakog dužnosnika) suradnju, osobito u prenošenju odgovarajućih obavijesti, isprava i evidencije. Pučki pravobranitelji mogu također prisustvovati sudskim i upravnim raspravama, kao i sastancima drugih tijela, te ulaziti na svako mjesto gdje su zatočene ili gdje rade osobe lišene slobode i pregledati ga.

Članak 7 Održavanje povjerljivosti

Pučki pravobranitelji, njihovi zamjenici i svaka druga osoba koja obavlja ispitivanja prema gornjem članku 6 moraju čuvati tajnost činjenica koje su doznali tijekom navedenog ispitivanja, te postupati sa svim ispravama i evidencijom u skladu s važećim propisima.

III. IZVJEŠTAJI PUČKIH PRAVOBRANITELJA

Članak 8 Godišnji i posebni izvještaj

1. Svaki će pučki pravobranitelj podnijeti godišnji izvještaj Predsjedniku Republike Hrvatske i predsjedniku Krajine, supredsjedateljima Upravljačkog odbora Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i predsjedatelju KESS-a. Ti će izvještaji biti objavljeni.
2. Pučki pravobranitelj može, također, u svako doba podnositi posebne izvještaje svim nadležnim vlastima.

IV. PRAVILNICI PUČKIH PRAVOBRANITELJA

Članak 9 Usvajanje pravilnika

Svaki će pučki pravobranitelj ponaosob, ili pučki pravobranitelji zajedno, izraditi pravilnik s opisom ustroja i načina obavljanja funkcija, koji će se objaviti u "Narodnim novinama Republike Hrvatske". Taj se pravilnik može mijenjati zakonom što ga usvoji Hrvatski sabor u suglasnosti sa Srpskim odborom u Saboru.

PRILOG E

TEKSTOVI DOGOVORENIH IZMJENA I DOPUNA HRVATSKOG USTAVA I ZAKONODAVSTVA ZA PROVEDBU OVOG SPORAZUMA

(Članak XV.1)

(treba pripremiti tijekom pregovora o Sporazumu)

PRILOG F

PRIJELAZNA UPRAVA ISTOČNOG PODRUČJA

1. U istočnom području neće biti vojnih snaga osim snaga Ujedinjenih naroda ili snaga bilo neke druge međunarodne agencije koju pozove Vijeće sigurnosti. U vrijeme uspostave uprave UN-a sve će vojne snage na tom području biti odmah rasformirane. Sukladno niže navedenom stavku 7 UN upravitelj će ustrojiti redarstvo koje će djelovati na tom području.

2. Nakon konzultacije sa stranama u ovom Sporazumu. Glavni će tajnik UN-a imenovati upravitelja za Istočno područje, kojega Glavni tajnik može smijeniti u svako doba.
3. Upravitelj će obavljati sve izvršne funkcije u odnosu na Istočno područje uz ostale funkcije koje su ovdje navedene.
4. Upravitelj će uspostaviti Savjetodavno vijeće, u koje on može isprva imenovati lokalne dužnosnike koji djeluju na tom području i predstavnike izbjeglica i prognanika iz tog područja, koje će zamijeniti, čim to bude izvedivo, osobama izabranima sukladno postupku koji će odrediti upravitelj. U obavljanju svojih dužnosti on će se savjetovati s navedenim Vijećem.
5. Upravitelj će odrediti, te može od vremena do vremena izmijeniti, granice lokalnih upravnih okruga, kao i sustav lokalnog upravljanja, uključujući sudove i upravne ustanove, uzimajući u obzir, u onoj mjeri u kojoj to smatra primjerenim, relevantne odredbe Ustava i zakonodavstva Republike Hrvatske.
6. Osim u slučajevima u kojima upravitelj odredi drukčije, zakoni koji će se primjenjivati tijekom razdoblja upravljanja UN-a bit će zakoni koji se primjenjuju u ostalim dijelovima Republike Hrvatske.
7. U skladu s odredbama ovog Sporazuma upravitelj će – kako bi olakšao siguran povratak izbjeglica i prognanika – organizirati i upravljati uniformiranim policijskim snagama, koje će što je prije moguće imati razmjerno uravnotežen etnički sastav; u tu će svrhu upravitelj koristiti, čim to bude izvedivo, onoliko nesrpskih (hrvatskih i ostalih) redarstvenih snaga koliko bude potrebno. U tom mu pogledu mogu pomoći redarstvene snage ili savjetnici koji će se staviti na raspolaganje na zahtjev Ujedinjenih Naroda.
8. Tijekom razdoblja uprave UN-a međunarodnu granicu Istočnog područja nadzirat će hrvatski carinici u suradnji s vojnim i policijskim snagama kojima će zapovijedati upravitelj.
9. Troškove svih međunarodnih elemenata upravljanja UN-a snosit će Ujedinjeni Narodi. Sve ostale troškove upravljanja snosit će Republika Hrvatska ili će biti na teret sredstava Istočnog područja, u koju svrhu upravitelj može nametnuti odgovarajuće poreze i druge izvore prihoda. Tijekom razdoblja upravljanja UN-a, Republika Hrvatska može, uz odobrenje upravitelja nametati poreze u Istočnom području i od njegovih stalnih stanovnika, radi pokrića izdataka Istočnog područja i u druge svrhe, s time da proporcionalno porezno opterećenje u području i za njegove stalne stanovnike ne prelazi opterećenje u ostalim dijelovima Republike Hrvatske.

Izvornik, strojopis, latinica

HR-HDA, Ured Predsjednika, Nacionalne manjine, fasc. 902/17.

2007., veljača 17.

Iz intervjua s Leonidom Kerestedžijancem, prvim ruskim veleposlanikom u Hrvatskoj, o srpskom odbijanju "Plana Z-4"

Početak 1995. predvodili ste pregovore o planu Z-4.

Da, uz mene je bio i tadašnji američki veleposlanik Peter Galbraith. Nas dvojica iskreno smo željeli spriječiti krvoproliće i vjerovali smo u Z-4 kao dokument koji će osigurati teritorijalnu cjelovitost Hrvatske i uklopiti 'odmetnute' krajeve, ali i dugoročno riješiti srpsko pitanje u Hrvatskoj. Ozbiljno smo se prihvatili tog posla. Doduše, iz ove perspektive mi to više izgleda kao formalnost, nego što je to stvarno bilo.

Znači mislite da je Z-4 bio vrlo ozbiljan plan?

Naravno, jer smo smatrali da bi on bio osnova i za rješavanje svih ostalih problema u regiji. Ministar Kozirjev mi je rekao da se međunarodna zajednica prema Z-4 odnosi vrlo ozbiljno, jer se taj plan zapravo radio kao svojevrsan uvod u sličan plan za Kosovo. Upravo je ta činjenica, koja je očito došla do Miloševića,¹⁸³ iako se to krilo, i odredila ovakav ishod rata u Hrvatskoj.

Kako su tekli pregovori?

Plan Z-4 osmislili su tadašnji međunarodni predstavnici. Kad smo dobili plan, Peter Galbraith i ja morali smo ga predstaviti hrvatskoj i srpskoj strani. Bili smo zaduženi za operativu. Otišli smo izložiti plan Tuđmanu.¹⁸⁴ Dogovorili smo se da će Galbraith plan predstaviti Hrvatima i time pokazati da iza toga stoji Washington, dok ću ga ja predstaviti u Kninu kako bih dao do znanja da je Rusija suglasna. Sjećam se da je, kad smo došli na Pantovčak, za stolom već sjedilo najuže hrvatsko vodstvo s Tuđmanom na čelu. Dok je Peter govorio, vladala je mučna tišina, kao na pogrebu. Osjećalo se da se Hrvati odupiru, ali se čekala Tuđmanova reakcija. On je bio zamišljen i zabrinut. Počeo je vrlo nervozno govoriti. Kratko je rekao da nije oduševljen i da to za Hrvate nije stimulativan plan, ali da razumije kako je ovo tek početak potrage za konačnim rješenjem krize i da je jedino pozitivno što dokument polazi od 'teritorijalne cjelovitosti Hrvatske'. No, rekao je i da je cijena plana neproporcionalna onom što se događalo u Hrvatskoj. Plan je smatrao suviše prosrpskim. Nakon što smo otišli, Peter i ja smo se osjećali kao da nam je pao kamen sa srca. Vjerovali smo da je najteži dio posla obavljen i da će Srbi u Kninu prihvatiti plan bez ikakva kolebanja i diskusije, jer smo 'načeli Hrvate'. Razgovarali smo o tome kako ćemo nakon srpskog pristanka odmah početi raditi na tome da polako neke stvari 'oduzimamo Srbima i dajemo Hrvatima'.

Odmah ste otišli u Knin?

Da, došli smo u Knin i tamo sam predstavio plan. Dovedi su nas u kninsku tvrđavu, a na platou su se pekli janjci. Peter i ja shvatili smo to kao ohrabrujući znak. Prema našem dogovoru govorio sam na srpskom, izbjegavajući hrvatske termine. I kad sam pred kraj izlaganja rekao: 'I kad uzmete u ruke ovaj plan ...', gurajući ga prema Martiću,¹⁸⁵ uslijedio je šok. U mrtvoj tišini Martić je kratko rekao: 'Mi to nećemo uzeti u ruke.' Odgurnuo ga je od sebe. Nastala je neugodna tišina. Promijenio sam ton i počeo otvoreno prijetiti. Rekao sam im da će sve završiti 'vrlo loše po njih iz vodstva i po Krajinu', ako ne uzmu plan u ruke. Štoviše, rekao sam da me nije briga za njih

¹⁸³ Slobodan, predsjednik Republike Srbije.

¹⁸⁴ Franjo, predsjednik Republike Hrvatske.

¹⁸⁵ Milan, predsjednik "RSK".

osobno, ali neka barem malo razmisle o ljudima koje su povelili za sobom. I dalje su odbijali. Sastanak je postao bespredmetan pa smo otišli. Prišao sam Martiću i rekao: 'Ovim ste potpisali smrtnu presudu Krajini i srpskoj nazočnosti na tom području. Odgovarat ćete za ovo, a uvjeravam vas da će se Rusija pobrinuti za to.' No, on je tvrdo ostao pri svom. Tada mi je prišao jedan član njihova vodstva, čije ime još neću reći, i rekao: 'To nam je naredio Milošević.' Odmah mi je bilo jasno da je to učinio zbog Kosova, odnosno zbog primjene sličnog plana na Kosovo. Danas Srbi gube Kosovo, a propustili su šansu da dobiju autonomiju u Hrvatskoj.

Vlado Vurušić, "Rusija je bila na strani Hrvatske", *Jutarnji list*, Zagreb, subota 17. veljače 2007., 34-35.

3

2003., lipanj 25.

Svjedočenje Petera Galbraitha na suđenju Slobodanu Miloševiću, o srpskom odbijanju "Plana Z-4"

Sreda, 25. jun 2003.

Svedok Majkl Vilijams

Svedok Piter Galbrajt

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9:07h

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite sestii.

[...]

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Što se tiče procesa Z-4, a o tome je Sud čuo od nekoliko svedoka, pa među njima je bio i sam Babić,¹⁸⁶ taj proces se zvao Z-4, Z znači Zagreb, u njemu su učestvovala Ujedinjene nacije, SAD, Rusija i Evropska unija. Dokle je trajao taj proces?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Od 23. marta 1994. godine do operacije "Oluja" u avgustu, 4. avgusta 1995. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kakva je bila opšta struktura tog procesa?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: To je bio proces od tri faze koji je počeo pregovorima o prekidu vatre u Hrvatskoj između Srba, tačnije teritorija koje su držali Srbi i teritorija koje je imala pod svojom kontrolom Vlada. Posle toga su došli ekonomski pregovori, pregovori o merama za jačanje poverenja, a treća faza je trebalo da bude političko rešenje za Hrvatsku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dokle je stigao taj proces?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Uspeli smo da postignemo sporazum o prekidu vatre, to je bilo u ranim jutarnjim satima 30. marta. Posle mnogo odlaganja, sa velikim

¹⁸⁶ Milan, u to vrijeme ministar vanjskih poslova u Vladi "RSK".

zakašnjenjem smo uspeli da postignemo sporazum o ekonomskim merama i merama za jačanje poverenja 2. decembra 1994. godine. Međutim, taj sporazum je samo delimično sproveden. Nismo uspeli da napravimo nikakav politički plan i da započnemo pregovore o političkom rešenju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vrat ćemo se na vašu procenu svih učesnika ubrzo, ali recite mi prvo, kakav je entuzijazam pokazivao Martić za ceo ovaj proces? Kako se on prema tome odnosio?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Mislim da je on podržavao prekid vatre, mislim da je vrlo negativno gledao na bilo kakve ekonomske i mere za jačanje poverenja i bio je protiv bilo kakvog političkog rešenja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Po vašem sudu, da li je takav njegov prilaz stvar njegove lične, nezavisne tačke gledišta ili je on imao smernice odnekle?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Mislim da je optuženi na njega imao veliki uticaj.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li znate kakav je stav optuženog bio prema planu Z-4 i prema merama za ekonomski razvoj i jačanje poverenja? Da li znate nešto o tome, i ako znate, kako?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Optuženi je aktivno učestvovao u pregovorima o ekonomskom razvoju i jačanju poverenja. To su bili oni pregovori koje su vodili lord Owen (Owen)¹⁸⁷ i Torvald Stoltenberg (Thorvald Stoltenberg), ali ja u njima nisam učestvovao. On je nekoliko puta istupao sa raznim stavovima, pokušavao je da izbegne da Hrvatska ima bilo kakvu kontrolu na granici između Srbije i istočne Slavonije ili između Krajine i teritorije koju su držali bosanski Srbi. To ga je brinulo najviše od svega i na kraju je pristao da se sklopi taj sporazum i to se, zapravo i desilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste se sretali sa Babićem tokom 1994. godine?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste saznali kakav je njegov stav prema procesu Z-4?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Jesam. Prvi put sam ga sreo 23. januara 1995. godine...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinite što vas prekidam. Da li znate kakva je bila njegova reakcija na sve to tokom 1994. godine?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, on je tada bio vođa u Skupštini Republike Srpske Krajine, predvodio je najveću političku partiju i zapravo je bio protiv ekonomskih mera i mera za jačanje poverenja. Mislim da je on mislio da je to jedna korisna politička toljaga koja se može iskoristiti protiv Martića.¹⁸⁸

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste ga sreli 23. januara 1995. godine i to je vaš prvi sastanak, to stoji u paragrafu 4, mislim.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta se desilo tada?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Ja sam otišao u Knin da razgovaramo o tom političkom planu koji smo nameravali da predložimo sledeće nedelje, zajedno smo ručali i

¹⁸⁷ David.

¹⁸⁸ Milan, predsednik "RSK".

imali smo vrlo angažovanu diskusiju. Njega je taj plan zaintrigirao, mislio je da u njemu ima nekoliko stvari koje su vrlo interesantne, mada plan, u celini, može da bude i bolji, ali njegov opšti pristup je bio pristup zainteresovanog čoveka koji smatra da vredi na tome raditi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vas da na kratko pogledamo tabulator 1. Ambasadore, da li ovaj dokument sadrži nacrt dogovora Z-4?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Neću ići u detalje. Vi ste rekli da je to bio velikodušan sporazum.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, on je davao krajinskim Srbima skoro potpunu nezavisnost u vladanju njihovom teritorijom na teritoriji Hrvatske gde je prema popisu iz 1991. godine bilo većinsko srpsko stanovništvo. Tako da je zaista bio velikodušan predlog.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U pogledu tih konkretnih područja?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Uzećemo par primera. Na strani 6 se govori da je trebalo da imaju sopstvenu zastavu i svoje ambleme, svoje grbove?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Strana 10, pitanje valute i oporezivanja.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da. Pitanje valute je bilo bitno pitanje zbog toga što oni nisu hteli da koriste hrvatsku kunu, jer su rekli da je to ista valuta koju je koristila NDH u Drugom svetskom ratu. I ovaj plan je predviđao da oni mogu da imaju svoje sopstvene novčanice. Oni mogu da ih nazovu dinar ili kako god žele, mogli su da kreiraju tu novčanicu kako žele, međutim što se tiče monetarne strane svega toga, to bi bio ekvivalent kune. A kunu kontroliše Hrvatska narodna banka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Strana 12, trebalo je da imaju svog predsednika i tako dalje. Da li je tako?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači, vi ste se sastali sa Babićem 23. januara. Da li je posle toga trebalo da se vidite sa Martićem?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Ako mogu samo još jednu stvar da dodam o Babićevoj reakciji. U jednom trenutku tog sastanka 23. januara njega je brinulo da taj plan nudi preveliku autonomiju, da je previše velikodušan. Njega je brinulo da bi Krajina mogla da postane srpska autonomna pokrajina koja bi morala da odgovara i za penzije. On se nadao da će takve stvari da rešava Vlada u Zagrebu. Ja sam rekao da neće biti nikakav problem da se smanji stepen autonomije. Trebalo je da se sretnemo sa Martićem tog popodneva, a Martić je otkazao taj sastanak, rekao je da nema nikakvog smisla i da je to prekršaj protokola da se jedan ambasador sreće prvo sa ministrom za spoljne poslove, a tek onda sa predsednikom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vraćićemo se na vašu procenu njihovih ličnosti i karaktera. 30. januara, da li ste vi i drugi pobornici tog plana otišli na sastanak sa Babićem, Martićem i Mikelićem?¹⁸⁹

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Jesmo.

¹⁸⁹ Borislav, predsednik Vlade "RSK".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Recite nam nešto o tom sastanku.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Mi smo predstavili taj plan kao osnovu za pregovore, a ne kao dokument koji je nešto u smislu uzmete ili ostavite. Mi smo to predstavili predsedniku Tuđmanu tog jutra, a tog popodneva smo otišli u Knin gde je trebalo da se sastanemo sa Martićem, Babićem i Mikelićem. Pokušali smo da im prezentiramo taj plan, ali Martić nije hteo ni da ga pipne, nije hteo da ga uzme u ruke.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kako se završio taj sastanak?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Mi smo, naravno, bili malo šokirani da on ni fizički neće da ga uzme u ruke, a kamoli da pregovara na osnovu tog plana. Mi smo pokušali da ih ubedimo na sve načine da to nije u njihovom interesu, da ne treba da odbijaju pregovore jer će onda Hrvatska najverovatnije preduzeti vojne mere, da će biti mnogo teže međunarodnoj zajednici da spreči vojno rešenje problema, međutim, ni jedan od tih argumenata nije stizao do njihovih ušiju i na kraju Mikelić, takozvani predsednik Vlade je nama rekao sledeće: “Treba da budete profesionalne diplomate, a vi činite veliku grešku”. Ja sam mu odgovorio da je velika greška već napravljena, ali da ćemo još videti ko ju je učinio.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da ste nešto rekli o prilazu Babića.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Kada smo odlazili, Babić nam je prišao i na engleskom rekao: “Žao mi je”.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kada ste se sa Tuđmanom sastali tog jutra, da li ste ubedili Tuđmana¹⁹⁰ da prihvati taj dogovor?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: On je prihvatio da pregovara na osnovu tog nacрта, ali vrlo nerado. Srpska strana je odbila da uopšte primi taj plan i da testira dobru volju Hrvata.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A šta biste rekli o optuženom?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Deo našeg plana je da prvo idemo do Tuđmana, zatim u Knin, a posle u Beograd. Optuženi je odbio da nas primi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste se 9. marta ponovo sastali sa Babićem?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tom prilikom koja je bila svrha sastanka?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Svrha sastanka je bila sledeća. Mi smo napravili jedan sporazum u Kopenhagenu (Copenhagen) sa Tuđmanom da se produži mandat Ujedinjenih nacija, da se promeni taj mandat iz mandata UNPROFOR i da ta snaga postane UNCRO, to su Ujedinjene nacije u Hrvatskoj, to je samo jedna kozmetička promena. Ja sam otišao tamo da pokušam da ubedim Babića, kad sam se s njim video, da treba da sarađuju u tom pogledu, međutim, imao sam priliku da s njim razgovaram i o drugim stvarima, o planu Z-4.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta je onda bilo, šta je on rekao u vezi sa tim?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: On je uzeo primerak tog plana i bio je zainteresovan za razne njegove aspekte.

¹⁹⁰ Franjo, predsednik Republike Hrvatske.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vrat ćemo se na neke stvari koje je on rekao o planu i na razne njegove aspekte. Ali da idemo hronološki. Operacija “Oluja”. Kada ste saznali da Hrvatska planira tu operaciju?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: 21. jula 1995. godine ili negde u to vreme.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Koji je bio naizgled razlog tome?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Razlog je taj da su krajinski Srbi i bosanski Srbi zajednički napadali enklavu u Bihaću. To se desilo ubrzo posle uspešnog napada na Srebrenicu koji je koštao 7.000 života, a nastavljao se napad na enklavu Žepa. Hrvati su bili zabrinuti da, ako padne Bihać, njihova strateška pozicija će se pogoršati jer srpska strana ne bi imala nikakve unutrašnje veze da se brani, ne bi morali onda više da se brane od Petog korpusa koji je onda bio u Bihaću. Takođe su se bojali da će ovo dovesti do stvaranja zapadne srpske države koja će se ujediniti sa bosanskim Srbima i krajinskim Srbima. Kao drugo, brinulo ih je to što bi onda imali nove izbeglice iz Bihaća koji bi došli u Hrvatsku, a već su imali dovoljno izbeglica koji su pristizali tokom svih godina rata. I na kraju, smatrali su da nema puno šansi da se mirno reši problem u Krajini. Smatrali su da je to zgodan trenutak da oni ponovo zauzmu to područje i smatrali su da međunarodna zajednica neće kazniti Hrvatsku ako ona preduzme nešto što bi, u suštini, spasilo Bihać.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je neuspeh pregovora o planu Z-4 koje je trajalo oko osam meseci, da li je taj neuspeh igrao neku ulogu u svemu tome?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Igrao je veoma bitnu ulogu. Hrvatski predsednik Tuđman i njegove kolege u Vladi nisu videli nikakve šanse da se pregovorima postigne neko rešenje koje će njima obezbediti povratak te teritorije u okviru Hrvatske ili povratak Hrvata koji su odatle proterani i smatrali su da im je vojna opcija jedina opcija koja im je na raspolaganju. Mislim da su razmatrali mogućnost da to urade kasnije te godine u decembru 1995. godine kada bi istekao mandat Ujedinjenih nacija u Hrvatskoj, ali onda su dešavanja u Srebrenici i u Bihaću njima pružila mogućnost da to urade ranije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kakav je bio stav optuženog prema procesu pregovaranja o planu Z-4 i prema rešenju? Kako ste vi to shvatali i šta ste znali o njegovom stavu u to vreme?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: U to vreme, ja sam stalno razgovarao o tome sa ljudima koji su učestvovali u mirovnom procesu. Hrvatska Vlada je u svakom slučaju smatrala da optuženi ima ključnu ulogu u rešavanju problema u bilo kakvom sporazumu, nisu smatrali da je verovatno da će on da se složi i zbog toga je odlučeno da se ide na vojnu opciju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi 25. jula poslali telegram državnom sekretaru SAD gde se prenosi u suštini priča jednog preživelog iz Srebrenice?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Jesam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mada nemamo vremena za ovaj materijal, iako je jako interesantan, ovaj materijal vam je dala vaša žena ili neki vaš prijatelj?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Moja žena.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I to je bila priča jednog očevica, preživelog?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Tako je. To je bio čovek koji je bio jedini preživeli iz grupe ljudi. On je preživeo zapravo masovno streljanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I kakva je ta priča koju ste vi čuli i kako ste vi shvatali i to preneli u Sjedinjene Američke Države? Da li je to bila detaljna priča o tom masakru?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, i konkretno je u njoj navedeno da je general Mladić govorio nešto toj grupi, da im se obratio, da im je rekao da ne mogu očekivati nikakvu utehu ili pomoć od svog Alije, to jest od predsednika Bosne i Hercegovine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kad je reč o jedinicama koje su u tome učestvovala, da li je taj očevidac nešto detaljno rekao o tome?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: On je u svakom slučaju rekao da su ti vojnici bili pripadnici vojske bosanskih Srba. Mislim da u dopisu koji sam ja dobio nije naveo konkretne jedinice, ali ja nisam sad ponovo pogledao taj dokument da bih osvežio pamćenje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li vam se pokojni predsednik Tuđman obratio i pitao kakav bi bio stav SAD prema toj vojnoj akciji?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste mu odgovorili? I ako jeste, kada je to bilo?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Odgovorio sam mu, naime mi smo poslali nekoliko demarša hrvatskoj Vladi u tom razdoblju, Hrvati su bili zabrinuti da, ako preduzmu vojnu akciju, da bi im mogle biti nametnute sankcije zbog proširenog rata od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Mi smo izrazili razumevanje za situaciju u kojoj su se našli i razumevanje za činjenicu da su oni spremni proliti krv da bi zaštitili Bihać. Mi smo bili duboko zabrinuti da će Bihać pasti, da će to postati druga Srebrenica. Tu je bilo četiri puta više stanovnika nego u Srebrenici, pa smo predviđali da bi moglo biti ubijeno 30 do 40 hiljada ljudi ako bi se ponovila ista situacija, ako bi Mladić¹⁹¹ i bosanski Srbi uradili istu stvar. Mi nismo odobrili bilo kakvu vojnu akciju i naglasili smo da bi vojna akcija mogla biti vrlo rizična i da, ako bi Hrvatska došla u neke poteškoće, da ni u kom slučaju ne bi mogla očekivati pomoć od SAD. Vrlo sam izričito rekao Tuđmanu da ukoliko dođe do bilo kakve vojne akcije, mi ćemo smatrati njega i Hrvatsku odgovornim za zaštitu civilnog stanovništva, srpskih civila, i za to da ne budu povređeni ili ranjeni pripadnici mirovnih snaga UN.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste se vi izričito protivili toj vojnoj akciji ili ste bili neutralni?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Nismo je podupirali niti smo joj se protivili.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Uprkos tome što je neizbežno došlo do rata, da li ste vi lično učinili posebni pokušaj da to sprečite?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Naš stav o tome, naime stav Vlade SAD, kao što sam već rekao, ali želim to ponovo naglasiti, bio je pod uticajem onoga što se događalo u Bihaću. Nama je bilo jasno da bi rat doveo do strašnih humanitarnih posledica ali da je to manje zlo od mogućeg masakra 30 hiljada ljudi u Bihaću ako bi Srbi tamo primenili ona pravila koja su primenili u Srebrenici. Uprkos tome, mi smo pokušali da učinimo sve da dodemo do mirnog rešenja. Kada sam razgovarao sa predsednikom Tuđmanom 1. avgusta na Brionima, sledeći instrukcije iz mog Ministarstva spoljnih poslova, ja sam mu predložio da se te nedelje kasnije sastanem sa Babićem u Beogradu. Trebam napomenuti da sam prethodnog vikenda imao kontakte sa Babićem putem Ujedinjenih nacija i predložio sam sastanak kako bismo zajedno mogli videti možemo li sprečiti rat. On je rekao: "Vi niste dobrodošli u Kninu, ali ja sam spreman da se sa vama sastanem u Beogradu".

¹⁹¹ Ratko, zapovjednik Vojske Republike Srpske.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A zbog čega niste bili dobrodošli u Knin?
SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Zbog Martića.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: No Babić je bio spreman da se sastane sa vama u Beogradu.
SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, on je rekao da neću biti dobrodošao u Kninu ali da ću biti dobrodošao u Beogradu. Tuđman je u početku rekao da bi to bila zanimljiva ideja ali je rekao: “Nemojmo čekati kraj tjedna, učinimo to odmah”. I usput budi rečeno, nekoliko sati kasnije zamenik njegovog sekretara za medije je nazvao i rekao da to možda nije tako dobra ideja, ali Vlada SAD je odlučila učiniti sve kako bi postigla mirno rešenje tako da smo otišli u Beograd i 2. avgusta u osam sati naveče sam se sastao s Babićem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I šta ste mu tom prilikom rekli?
SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Ja sam mu rekao da će se krajinskim Srbima uskoro dogoditi katastrofa, da je hrvatska vojska spremna na vojnu akciju, da zbog napada u kojima je učestvovala vojska Srpske Krajine u Bihaću ne postoji nikakvo razumevanje za njih u međunarodnoj zajednici i da će oni morati da se slože sa uslovima koje je naveo predsednik Tuđman kako bi izbegli vojnu akciju. Ti uslovi su uključivali povlačenje svih snaga Vojske Republike Srpske iz Bihaća, nadalje su uključivali ponovno otvaranje naftovoda kroz sektor Sever, to je već bilo otvoreno pod ekonomskim ugovorom ali su krajinski Srbi to ponovo zatvorili, zatim otvaranje cestovnih veza i veza železnice kroz Knin, kao i da odmah počnu pregovori o političkom rešenju u Hrvatskoj.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li se sećate koliko je bilo tačaka?
SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Mislim da ih je bilo sedam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I kakva je bila generalna reakcija Babića na taj predlog?
SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Babić je sam došao na taj sastanak koji je održan u američkoj ambasadi u Beogradu i njegovo držanje je bilo vrlo ozbiljno. On je pažljivo slušao sve što sam ja rekao, a zatim je odgovorio na sledeći način. Rekao je, naime počeo je sa izvinjenjem zbog onoga što se dogodilo 30. januara, rekao je da je neshvatljivo da Vlada krajiških Srba prima predstavnike najmoćnijih zemalja sveta, Rusije, SAD i Evropske unije a da zatim odbija da primi plan, da je to nešto o čemu su odlučili ljudi na višem položaju od njega, naime Martić i Milošević,¹⁹² on ih je izričito naveo. Zatim je rekao da može u potpunosti da razume zašto Hrvati napadaju Glamoč i Grahovo, to su mesta u dolini Livna i zašto su spremni da napadnu područje Krajine, i da ne shvata razloge zbog kojih je njegova vlada krenula u napad na Bihać. Zatim je rekao da on može prihvatiti sve uslove osim poslednjeg, političkog uslova o čemu smo još razgovarali. Smatrao je da ne može reći da će prihvatiti rešenje koje se temelji na reintegraciji u Hrvatsku, on je rekao: nijedan politički vođa to ne može reći. A ja sam rekao: “Pa alternativa bi mogla biti da kažete da ćete se složiti sa pregovorima na bazi plana Z-4, a to je u osnovi i bio plan da se Krajina reintegrira u Hrvatsku”. Mi smo zatim razgovarali o istočnoj Slavoniji, ja sam rekao da je nemoguće ići dalje od odredbi plana Z-4 o istočnoj Slavoniji, ona ne bi imala autonomiju jer tamo većinsko stanovništvo nije bilo srpsko.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vratimo se malo natrag. Sada smo krenuli napred prebrzo. Vi ste ranije objasnili da bi po planu Z-4 autonomiju dobila ona područja gde je većinsko

¹⁹² Slobodan, predsednik Republike Srbije.

stanovništvo bilo srpsko u vreme popisa stanovništva, a to se nije odnosilo na istočnu Slavoniju.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Tako je, istočna Slavonija nije zadovoljavala taj uslov, a isto tako i drugi delovi sektora Sever i Jug.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Je li vam Babić u toj fazi išta rekao o razlozima zbog kojih se optuženi protivni tom planu, a ako nije, da li ste vi iz drugih izvora saznali zašto se on protivni tom planu?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Ja bih ukratko objasnio. Rezultat sastanka je bio dogovor da će on u javnosti reći da prihvata sve ove tačke, ali umesto da kaže da će pregovarati na bazi reintegracije u Hrvatsku, on će reći da će pregovarati na bazi plana Z-4. Nadalje, ja sam mu rekao da se plan Z-4 u tom trenutku ne može postići jer je Tuđman u snažnijoj poziciji, on nikada neće to prihvatiti i najviše čemu se mogu nadati krajiški Srbi je nešto što se zasniva na hrvatskom ustavnom pravu. On je to shvatio i prihvatio, a ja sam rekao da ću to preneti kao privatnu poruku od njega Tuđmanu, da je on to shvatio i da razume da nikada nećete postići plan Z-4. On se u potpunosti složio. Tada se postavilo pitanje da li se rukovodstvo u Kninu može navesti da to prihvati, a on je rekao: “Moja stranka ima većinu u skupštini, ja mislim da mogu njih nagovoriti da pristanu na to”, moje pitanje je bilo da li će Martić na to pristati. A on je rekao: “Jedna rečenica od Miloševića i Knin će se s tim složiti”.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I on je imao pravo i stvari se ne bi odvijale onako kako su se odvijale?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, po mom mišljenju rat se mogao izbeći i 180 hiljada Srba ne bi postalo izbeglice.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je Babić nešto rekao o svojim naporima da se sastane sa optuženim?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, i optuženi ga je odbio primiti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je to bilo za vreme te posete Beogradu ili nekom drugom prilikom?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Tokom te posete Beogradu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I da li je to što je on rekao bilo u skladu sa onim što ste vi čuli o naporima otpravnika poslova SAD?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, nakon što je postignut taj dogovor, obzirom na ono što je Babić rekao o odlučujućoj ulozi optuženog i s obzirom na naše shvatanje odlučne uloge, presudne uloge optuženog, Sjedinjene Države su odlučile optuženom poslati demarš. Otpravnik poslova se pokušao sastati sa njim 3. avgusta, sledećeg dana kako bi naveo Miloševića da izjavi kako podržava taj dogovor, a on je odbio da primi otpravnika poslova.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: On je tada bio najviše rangirani diplomata pošto nije bilo ambasadora?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da. To je tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Babić je dao svoju izjavu u javnosti.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, jeste.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je dobio neku znatnu podršku za to?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: On je dao izjavu i došlo je do sastanka u Ženevi 3. avgusta između delegacije hrvatske Vlade i delegacije krajiških Srba. Ideja je bila da delegacija krajiških Srba ima instrukcije da prihvati puni paket koji je prihvatio Babić. Oni su bili nejasni u svojoj izjavi, to nije bilo jasno prihvatanje koje se tražilo, a mislim da je razlog za to taj što Babić, koji je u tom trenutku bio predsednik Vlade RSK, nije imao autoritet da bi zapovedao delegaciji u Ženevi. Milošević je, naravno ćutao. Ja sam se vratio u Zagreb gde sam se sastao s Tuđmanom. Na sastanku sa Tuđmanom, to je bilo u 5:45 h, 3. avgusta, ja sam ga zamolio da odloži vojnu akciju, rekao sam mu da ćemo saznati u roku od nekoliko dana da li krajiški Srbi misle ozbiljno jer su oni trebali da preduzmu konkretne korake i to vrlo brzo. Ja sam smatrao da je važno dati im šansu da se vidi da li misle ozbiljno, zato što bi rat bio katastrofa, posebno za stanovništvo u području Krajine. Tuđman nije verovao da Babić ima dovoljno moći, i on je slušao, ali u osnovi se odlučio za rat.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vas da pogledate dokazni predmet 352 tabulator 144, to je šifrirani telegram koji se bavi tim pitanjima. Veće je to već videlo, Veće to već ima. Da li ste vi pogledali taj telegram od vašeg britanskog kolege?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je tačno ono što stoji u odlomku broj 8?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, to je bio vrlo vešt diplomata.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U odlomku 8 on kaže sledeće: “Komentarišući o svojim razgovorima, Galbrajt je priznao da Babić možda nema dovoljno moći da sklopi takav sporazum jer ga se mogu odreći njegove sopstvene kolege u RSK, Vlada i Skupština, ali to je bila poslednja šansa za mir. On, Galbrajt, će se videti sa Tuđmanom večeras u 5:45 po lokalnom vremenu da ga izvesti o rezultatu svojih razgovora sa Babićem u Beogradu. Milošević je dobijao informacije od ambasade u Beogradu”. Imate li komentar?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: U to vreme, ja sam se nadao, naravno, da će naš otpravnik poslova uspeti da se sastane sa Miloševićem i obzirom na to da je rat trebao započeti svakog trenutka, i to bi bila najveća akcija posle 1992. godine u tom ratu, pa sam se nadao da će Milošević primiti našeg predstavnika. U trenutku kad sam brifirao svoje diplomatske kolege, ja nisam znao šta će se dogoditi. Ambasador Hjujuit (Hewitt) je tačno preneo moje reči, ali naravno, ono čemu sam se ja nadao i što sam sasvim iskreno očekivao se nije dogodilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na kraju tog dokumenta stoji nada da će gospodin Roberts (Roberts) uspeti da razgovara sa Miloševićem, to je bio britanski otpravnik poslova, gospodin Ajvori Roberts (Ivory Roberts). Da li je on, prema vašim saznanjima, imao dobre odnose sa Miloševićem?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, on je imao dobre odnose s vlastima u Beogradu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dakle, da je optuženi to želeo, njemu se moglo sve to preneti.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, to je tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Nakon ovih napora, došlo je do napada.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste već ukratko naveli posledice toga. Možda je sada prikladan trenutak da kažete svoju ocenu iz svog iskustva o dva ili tri lika o kojima ste govorili,

da kažete nešto o njihovoj inteligenciji i njihovim sposobnostima kao vođa, onako kako ste vi to videli. Molim vas da najpre govorite o Martiću.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Martić je bio bivši policajac, po mom mišljenju čovek vrlo ograničene inteligencije, mislim da, iako je on bio predsednik takozvane Republike Srpske Krajine, mislim da nije imao nikakvog posebnog interesa, zanimanja za ljude na tom području i da jednostavno nije bio na visini zadatka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pod čijim je uticajem bio?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Pod uticajem optuženika, Vlade Srbije, jugoslovenske vojske, srpske vojske, svakako ne bi rado postupao samovoljno bez dozvole, odnosno dopuštenja iz Beograda.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A Babić?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Babić je takođe bio nacionalista. Ja naime ne želim ovde ostaviti utisak da je tu bilo ikakvih svetaca u čitavom ovom procesu, dakle on jeste bio nacionalista i učestvovao je u stvaranju RSK i proterivanju hrvatskog stanovništva iz tog područja. No ipak, smatrao sam da je najharizmatičniji od svih političara i mislim da mu je interes krajinskih Srba bio na srcu daleko više nego drugima, nego bilo kome od njih. Mislim da mu je bilo više stalo do lokalnog stanovništava nego drugima. Međutim, mislim da ga se lako moglo zastrašiti, kako od strane Martića, tako od strane Miloševića.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kad je reč o ovoj dvojici, da li je ikakva kohabitacija bila moguća?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Pa kohabitacija njih dvojice svakako bi bila vrlo teška.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne, mislim na zajednički život etničkih grupa.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Pa za Martića to je bilo, to nije dolazilo u obzir, on je rekao, u više navrata mi je rekao da Srbi i Hrvati ne mogu živeti zajedno i da ukoliko to područje bude reintegrirano da on neće ostati. A što se Babića tiče, ja mislim da je on bio otvoreniji prema ideji, mogućnosti da Srbi i Hrvati žive zajedno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je on bio popularan među narodom Krajine?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: On je bio najpopularniji političar, pogotovu u sektorima Sever i Jug, bio je gradonačelnik Knina, a po mom sudu, naravno, on je zapravo bio čovek koji je dobio izbore 1994. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je ikakvu kontrolu imao nad vojskom?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Ne, nikakvu, i upravo zato ga se moglo lako intimidirati.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo dalje. Za vreme operacije "Oluja", da li ste vi zauzeli nekakav javni stav o kršenjima ljudskih prava koja su počinili pripadnici hrvatske vojske?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: I ja i Vlada Sjedinjenih Američkih Država smo stalno javno u mnogo navrata kritički govorili o kršenjima ljudskih prava od strane Hrvata, što se nije moglo ni na koji način opravdati.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste to i koliko često spominjali Tuđmanu?

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Pa ja znam da sam se s njim susreo više puta tokom tog perioda zajedno sa načelnikom njegovog kabineta, gospodinom Hrvojem Šarinićem, kao i drugim dužnosnicima hrvatske Vlade i svaki put sam im na to skretao pažnju, odnosno na ono što se događalo sa stanovništvom u Krajini i kršenjima ljudskih prava.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste se i vi, jednom prilikom, našli na jednom traktoru pokušavajući da sprečite slučaj jednog takvog kršenja? Ukratko nam recite nešto o tome.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da. Naime, postojala je jedna grupa od otprilike 40 hiljada srpskih izbeglica koji nisu uspeli pobeći u Bosnu i okružile su ih hrvatske snage blizu Topuskog, to je bivši sektor Sever. Dogovoren je prekid vatre koji im je omogućio da prođu kroz Sisak i izbiju na auto put prema istočnoj Slavoniji i onda verovatno ka Srbiji. Kada je prva grupa tih izbeglica otišla i prošla kroz Sisak, napala ih je svetina, napali su ih Hrvati u tom gradu i dogodilo se da je tu bio prisutan izveštač Asošijeted presa (Associated Press). Mislim da je to bilo kasno uveče, i mislim da je bio 9. avgust. Ja sam sledećeg jutra, rano ujutro pročitao tu priču u kojoj je opisan taj napad. Naime, jedna majka je, prozor na njenom automobilu je bio razbijen i ona je morala komadiće stakla da vadi iz pokrivača kojim je bila pokrivena njena beba. Policajci koji su stajali okolo su se smejali i manje-više rekli nešto u smislu “Ovi ljudi su dobili ono što su zaslužili”. To je bila sramota, ja sam pročitao ovu priču Hrvoju Šariniću preko telefona i rekao sam da, ukoliko oni nešto ne učine u vezi toga, ja ću otići tamo i pridružiti se konvoju. Ugovorio sam sastanak sa Tuđmanom u 12:30 i pročitao sam mu tu priču, taj članak. Rekao sam mu da oni moraju, da oni moraju tome da stanu na kraj, da će takve stvari imati strašan učinak na hrvatske odnose sa Sjedinjenim Državama i da oni to apsolutno moraju da zaustave. Rekao sam mu i da bi u svakoj normalnoj demokratskoj zemlji ministar unutrašnjih poslova bio smenjen ili bi trebalo da podnese ostavku zbog toga. Tuđman se međutim naljutio i ja sam odlučio da moram da odem tamo i pridružim se konvoju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I vi ste otišli dole u jednom oklopnom vozilu, ali...

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, ja sam oklopnim vozilom otišao do Petrinje gde zapravo nije bilo hrvatskih civila, to je bila vojna zona. Konvoj je već bio na auto putu i bio je zaustavljen pa sam ja prošao kroz konvoj. Moj plan je bio da sa svojim oklopnim vozilom prođem kroz konvoj, da istaknem američku zastavu, ali naleteo sam na jedno vozilo koje je skupljalo smeće, koje je bilo iz Karlovca ali je prešlo preko linije na srpsku stranu. Vozač je bio prilično ljubazan, prijateljski nastrojen i prepoznao me je sa televizije. Rekao mi je da dođem, da se popnem na traktor sa njegovom ženom i dvoje male dece pa sam odlučio da to i uradim. Tako sam sa njim na traktoru prošao kroz Sisak. Video sam masu, svetinu koja se tu okupila, vikala je uvrede na račun tih ljudi a nekih deset metara dalje su stajali hrvatski policajci i incidenata nije bilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još jedan detalj iz ovog perioda. Vi ste se s vremena na vreme pojavljivali na televiziji. Jednom prilikom ste dali intervju gde ste komentarisali etničko čišćenje i možda bi trebalo to da nam malo objasnite.

SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Da, tako je, to je bilo za britansku televiziju, mislim da je to bio BBC. Rekao sam da Hrvati nisu učestvovali u etničkom čišćenju u Krajini, ali da je ovde sa njihove strane došlo do ozbiljnih zloupotreba i kršenja ljudskih prava. Poanta je bila u tome da je tamo na delu bilo etničko čišćenje kada su snage, paravojnska, ušle u grad. Imali su podršku vojske, oni su terorizovali stanovništvo, počinili ubistva, silovanja i prisilili

stanovništvo da ode. U ovom slučaju, stanovništvo jeste otišlo pre nego što su Hrvati stigli, verovatno zbog svog opravdanog straha zbog onoga što bi im se moglo dogoditi, što bi im Hrvati mogli uraditi. Bilo kako bilo, oni nisu bili tamo u tom trenutku kada su Hrvati došli, dakle, to nije bilo etničko čišćenje. Analogija je možda sledeća, vi možda uđete u jednu prostoriju sa namerom da počinite ubistvo, ali osoba koju ste nameravali da ubijete nije unutra, ona je otišla. Sama vaša namera ne predstavlja krivično delo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pre nego što pređemo na Dejton, hteo bih čuti vašu procenu Tuđmana na osnovu kontakata koje ste imali s njim, kao lidera, stratega i taktičara u to doba.
SVEDOK GALBRAJT – ODGOVOR: Mislim da je Tuđman bio vrlo efikasan lider i u smislu da je znao kuda vodi, kuda želi da odvede Hrvatsku. On se okružio sposobnim saradnicima, kao što je bio ministar spoljnih poslova Granić, ministar odbrane Šušak. Dakle on je bio sposoban da na njih delegira neke stvari, oni su bili u stanju da sami vode pregovore u njegovo ime, a on je i dalje imao vlast. Kad kažem da je bio efikasan lider, to ne znači da su njegovi motivi uvek bili dobri. On jeste bio nacionalista, on je imao jednu viziju Hrvatske koja je za mene bila vizija iz 19. veka, i mora se reći da je imao vrlo malo respekta za osnovna ljudska prava.

[...]

http://www.hlc.rdc.org.yu/srpski/Haski_tribunal/Sudjenje_Milosevicultranskripti.php/file=941.html, dostupno 24. 08. 2007.

4

2002., studeni 21.

Svjedočenje Milana Babića na suđenju Slobodanu Miloševiću, o srpskom odbijanju "Plana Z-4"

Otvorena sednica:

sekretar: Časni Sude, ponovo smo na otvorenoj sednici.

[...]

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine, pomenuli ste plan Z4. Šta su bili osnovni ciljevi, osnovne ideje ovog plana?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Glavna tačka, odnosno suština ovog plana je bila da teritorij Republike Srpske Krajine, koja je ranije bila poznata pod nazivom Srpska autonomna oblast Krajina, a koja se tada vodila pod nazivom sektor Sever i sektor Jug pod zaštitom Ujedinjenih nacija, dobije političku, teritorijalnu autonomiju u Republici Hrvatskoj, gde bi imala parlament, vladu, institucije, novac koji bi bio posebnog izgleda ali bi ga štampala Narodna banka Hrvatske, nadležnost nad regionalnom policijom i sudovima, znači jedan visoki stepen autonomije.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A ko je sugerisao taj plan Z-4? Da li je to predlog koji je potekao od međunarodne zajednice?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Z-4 se zove tako zato što su ga predložila četvorica ambasadora u Zagrebu, znači međunarodna zajednica.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U transkriptu je ranije stajalo, to je na strani 61 transkripta, red 14, tu stoji ambasador Olbrajt da je ona prihvatila taj plan. Da li je to tačno?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Galbrajt, ambasador Galbrajt, ambasador Sjedinjenih Država u Hrvatskoj Piter Galbrajt je bio glavni tvorac i predlažer tog plana.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li je ovaj plan u stvari podrazumevao reintegraciju one tri oblasti RSK, dakle, Krajine i zapadne i istočne Slavonije u Republiku Hrvatsku?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je, s tim što bi se teritorij zapadne Slavonije integrisao odmah, teritorij istočne Slavonije u prelaznom periodu od pet godina, a teritorij SAO Krajine bi imao znači političku autonomiju, visoki stepen političke i teritorijalne autonomije u Hrvatskoj.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li su političari iz Krajine prihvatili taj plan Z4, dakle, političari u RSK?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Početkom marta, krajem februara i početkom marta političari u Krajini su taj plan odbacili. Plan je jedino bio prihvaćen od strane poslednjeg predsednika Vlade, jedino je poslednji predsednik Vlade Republike Srpske Krajine prihvatio plan, u avgustu mesecu 1995. godine.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A kada kažete mart i februar, koje godine, je li to takođe bilo 1995. godine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je, 1995. godine.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A ko se protivio planu Z-4?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Predsednik Republike Srbije, prema navodima predsednika Republike Srpske Krajine Milana Martića koji je rekao pola sata uoči sastanka sa međunarodnom delegacijom da je predsednik Milošević¹⁹³ rekao da se taj plan ne uzme niti u razmatranje.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Kada se gospodin Milan Martić konsultovao sa gospodinom Miloševićem i o kom vremenskom periodu govorite kada spominjete sastanak sa predstavnicima međunarodne zajednice?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: To je bilo te nedelje, mislim da je bio kraj februara, početak marta, znači početkom nedelje je Martić otišao u Beograd na konsultacije, to je bio ponedeljak, utorak. U četvrtak je izašlo saopštenje Vrhovnog saveta odbrane Republike Srpske Krajine, bilo je negativno, u negativnom smislu o tom planu. I mislim da je onda bio u sledeći ponedeljak taj sastanak sa predstavnicima međunarodne zajednice na kojem je Martić pola sata prije sastanka rekao ostalima da je Milošević rekao da se plan ne uzme niti u razmatranje. Na samom sastanku sa predstavnicima međunarodne zajednice Martić nije hteo da ga uzme, ambasador Farstadžijan (Faristadžijan; tj. Leonid Kerestedžijanc) mu ga je davao da ga uzme. On nije hteo da ga uzme niti u ruke.

¹⁹³ Slobodan.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Tom prilikom, da li su vlasti Krajine odbacile taj plan, dakle na tom sastanku sa predstavnicima međunarodne zajednice?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: On u stvari nije ni uzet u razmatranje. Na taj način praktično nije prihvaćen.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Bilo bi potrebno da predemo na privatnu raspravu kako bi smo prešli na jedan drugi sastanak ovog svedoka.

Privatna rasprava – naknadno otvorena za javnost:

sekretar: Na privatnoj smo raspravi.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste vi lično sa gospodinom Miloševićem razgovarali o ovom planu Z-4?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Jesam, početkom aprila 1995. godine.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A o čemu ste razgovarali?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Pa on je rekao, prvi je doduše pomenuo, da je plan Z-4 dobar, s tim što bi trebalo teritoriju opštine Slunj podeliti uzduž. Nije mi objašnjavao detalje oko toga, a onda smo razgovarali o događajima u Livanjskom polju i o zaleđu Knina, o agresiji Hrvatske i HVO-a prema Kninu, već smo govorili o tome. I tada je rekao da, takođe da ne stojimo nas 300 hiljada Krajišnika prema četiri miliona Hrvata, nego da iza Krajine stoji cela logistika Srbije. To je taj sastanak bio.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine, vi ste rekli da je gospodin Milošević bio za plan Z-4 kad ste vi razgovarali s njim. Dakle, on je imao samo neke opaske u vezi sa Slunjom. Da li je tako?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Pa izgledalo je da da. Međutim, kod njega se nikada nije znalo baš sigurno da li zaista stoji iza onoga što govori. Ja barem nisam uvek bio siguran.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Već ste spomenuli taj sastanak vezano za borbe koje su se tada vodile u Bosni, u kojima su učestvovali Milan Martić i njegove jedinice. Bili ste spomenuli Livno i onaj pokret gospodina Miloševića u vezi sa linijom. Da li su se u to vreme takođe vodile borbe u Bihaću uz učešće snaga RSK?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, to je drugi navrat bio ...

SUDIJA MEJ : Vidim da je već 12.15. Da li bismo mogli da napravimo pauzu?

TUŽILAC UERC-RECLAF: U redu.

SUDIJA MEJ : Pauza od 20 minuta. Molim ustanite.

(pauza)

sekretar: Časni Sude, ponovo smo na otvorenoj sednici.

SUDIJA MEJ: Izvolite.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Hvala, časni Sude. Da bi imali bolju orijentaciju, sada smo na paragrafu 280 rezimea iz pripreme svedoka, ali ću takođe da pominjem paragraf 312 zbog toga što se on uklapa u ovaj kontekst i da bi ubrzali stvari. Gospodine, snage

Martića ili snage RSK su učestvovala u borbama u Bosni. Moje pitanje je da li su snage Martića ili RSK učestvovala u borbama u Bosni i Hercegovini već u leto 1992. godine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je, u takozvanom koridoru u Bosni i Hercegovini.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li se radi o posavinskom koridoru?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U čemu je značaj tog koridora za Bosnu i za Srbe, kako u BiH, tako i u Krajini?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: To je put koji je povezivao Bosansku Krajinu i Republiku Srpsku Krajinu sa Srbijom, odnosno sa Jugoslavijom.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U kom periodu su snage RSK na čelu sa Martićem učestvovala u borbama 1992. godine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Pa početkom rata 1992. godine. U junu mesecu već su bili tamo, krajem juna.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Ko je rukovodio operacijama u posavinskom koridoru u celini?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Vojska Republike Srpske i general Mladić.¹⁹⁴

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Pomenuli ste borbe 1994. i 1995. godine u području Livna u Hercegovini. Pre pauze sam vas pitala da li su snage RSK takođe učestvovala u borbama oko Bihaća?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Jesu.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Koje su bile snage na obe strane? Koje su snage bile na obe strane? Ko se i protiv koga borio oko Bihaća?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Na jednoj strani je bio Peti korpus vojske Bosne i Hercegovine, koji je štitiu tu teritoriju, svoju teritoriju a napadale su ga snage vojske Republike Srpske i snage Republike Srpske Krajine, koje su se sastojale od srpske vojske, milicije i DB-a¹⁹⁵ Srbije i pardon, snage Fikreta Abdića.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Kažete da su učestvovala snage policije iz DB-a Srbije. Ko je bio na njihovom čelu u tim borbama?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Meni su rekli da je Frenki¹⁹⁶ bio, komandovao, odnosno DB sa Petrove gore.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Ko vam je to rekao?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ljudi sa Korduna iz tog reona, znači članovi vlade Krajine.

¹⁹⁴ Ratko.

¹⁹⁵ Državne bezbjednosti.

¹⁹⁶ Franko Šimatović.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: To učešće snaga RSK u Bosni i Hercegovini, da li je ono izazivalo probleme u položaju RSK prema međunarodnoj zajednici i hrvatskim vlastima?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je. 1994. godine, pogotovo 1995. godine to je jako kompromitovalo položaj Republike Srpske Krajine prema međunarodnoj zajednici, jer je zona Bihaća bila zabranjena zona od strane međunarodne zajednice.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li je to povećalo opasnost od napada, sveobuhvatnog napada od strane hrvatskih snaga?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je. To je i bio razlog zašto je hrvatska vojska i HVO sa teritorije Bosne i Hercegovine krenula u ofanzivu da deblokira Bihać. Tako je javno objavljeno od vlasti Bosne i Hercegovine, što je predstavljalo odsecanje Republike Srpske Krajine od Republike Srpske i Jugoslavije.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li su vlasti RSK i Republike Srpske imale neki vojni sporazum o uzajamnoj pomoći u tom vremenu?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ja znam da je bio sporazum između Martića i Karadžića, odnosno vlasti Republike Srpske Krajine i Republike Srpske o pomoći. U tom sporazumu je bilo reči o osam brigada vojske Republike Srpske, koji bi pomagali vojsci Republike Srpske Krajine. Za ostale delove sporazuma nisam siguran.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Uz pomoć poslužitelja želela bih da pokažem svedoku dokaz pod tabulatorom 96 iz dokaznog predmeta 352. Gospodine, ovo je dokument od 30. jula 1995. godine, gde se govori o poseti Jasuši Akašija, posebnog predstavnika generalnog sekretara Ujedinjenih nacija i drugih ličnosti, vezano za jedan predlog ili nacrt sporazuma. Da li se taj sporazum zvao plan Z-4?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ne. Ovo je praktično trebao biti sastanak dio plana Z-4, odnosno uslov za realizaciju plana Z-4, pardon. Ovo je dogovor o dezangazovanju vojske Republike Srpske Krajine u bihaćkom džepu, odnosno, još da budem precizniji, ne sporazum, ovo je saopštenje o saglasnosti na predloge koje je Jasuši Akaši dao rukovodstvu Republike Srpske Krajine.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A predlog je bio da nikakvi vojnici ili snage RSK ne budu angažovani u bihaćkom džepu i da ne preduzimaju nikakve akcije sa druge strane granice. Da li je to to što se ovde predlaže?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Ovde je nešto dopisano rukom, piše 20. septembar, ne izvinjavam se. Povlačim pitanje. Ovaj predlog o neangažovanju snaga RSK. Da li je on istinski realizovan?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Šta se zapravo desilo? Šta je učinjeno?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Nastavljene su borbe. Niti Mrkšić¹⁹⁷, niti Mile Novaković koji je tamo komandovao, niti Martić, niti je policija, MUP Srbije povučen iz borbi iz tog regiona.

¹⁹⁷ Mile

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U transkriptu piše Maksić. Da li je to tačno? U dokumentu piše general Mrkšić.

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je. Mile Mrkšić, general Mile Mrkšić, komandant srpske vojske Republike Srpske Krajine.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da, hvala vam. Možemo da sklonimo ovaj dokument. Da li je 1994. godine ministar unutrašnjih poslova RSK imao teškoće u preuzimanju kontrole nad policijom na teritoriji istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srema?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, tako je. Ministar unutrašnjih poslova, je l' tako?

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da, da. Ko je tada, 1994. godine, bio ministar unutrašnjih poslova?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Do početka 1994. godine bio je Ilija Prijić, koji je smenjen sa tog položaja a skupština je imenovala Slobodana Perića, međutim on uopšte nije ni preuzeo dužnost u istočnoj Slavoniji, niti u ostalim delovima Republike Srpske Krajine. Znači, negde od kraja 1994. godine do avgusta 1995. godine Republika Srpska Krajina nije imala ministra unutrašnjih poslova, već je dužnost obavljao jedan od zamenika.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li je jedna delegacija iz RSK tada imala sastanak sa gospodinom Miloševićem radi konsultacija o ovom problemu?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je, 1995. godine u aprilu, oko 26. aprila.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Časni sude, moram da se izvinim, ali za ovo nam treba privatna sednica.

SUDIJA MEJ: Izvolite.

Privatna rasprava – naknadno otvorena za javnost:

sekretar: Sad smo na privatnoj sednici.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste vi bili deo ove delegacije?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Bio sam.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Ko je još bio u delegaciji na obe strane?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Borislav Mikelić, Uroš Funduk, Slobodan Milošević, Jovica Stanišić, koliko se sećam, ali je još neko bio, sad ne mogu da se setim.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Šta ste vi tražili od gospodina Miloševića, ukoliko ste bilo šta tražili?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Traženo je od Miloševića da se Slobodan Perić postavi, odnosno da Slobodan Perić, izabrani ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine preuzme Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: I kako je reagovao gospodin Milošević na to? Šta se desilo na sastanku?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Prvo je Jovica Stanišić komentarisao taj zahtev. Rekao je, Jovica Stanišić: "Mi smo previše uložili u to", misli na MUP Krajine "da bismo sad to dali nekome drugome." Na to je Slobodan Milošević reagovao i rekao delegaciji iz Republike Srpske Krajine, nama: "Vi morate da razumete da vas moramo pomagati na ovakav

način, preko službe državne bezbednosti, zato što ona radi na specifičan tajni način i zbog toga vas ne možemo pomagati preko službe javne bezbednosti”. Na taj način je dao podršku Jovici Stanišiću i njegovom stavu po tom pitanju.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li je ta situacija razrešena tim sastankom? Da li vam je gospodin Milošević pomogao da rešite pitanje ministra unutrašnjih poslova?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ne, Republika Srpska Krajina je ostala bez ministra unutrašnjih poslova.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Možemo se vratiti na otvorenu sednicu.

[...]

Privatna rasprava – naknadno otvorena za javnost:

sekretar: Na privatnoj smo raspravi.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Sada sam stigla do paragrafa 293 u rezimeu Tužilaštva o pripremi svedoka. Gospodine, da li ste vi imali jedan razgovor sa gospodinom Miloševićem o planu Z-4 u avgustu 1995. godine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, telefonski razgovor.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U to vreme da li ste vi razgovarali o planu Z-4 sa gospodinom Galbrajtom?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, sa gospodinom ambasadorom Piterom Galbrajtom više puta pre toga.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Neposredno uoči tog telefonskog razgovora, kakve vam je alternativne dao ambasador Galbrajt?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ponudio je da prihvatimo plan Z-4, da prihvatimo dezangažovanje oružanih snaga Krajine u bihaćkom džepu, da prihvatimo novi mirovni mandat Ujedinjenih nacija, poznat kao UNKOM mandat i da se otvore komunikacije u Hrvatskoj.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U to vreme da li ste vi bili predsednik RSK?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ja sam bio predsednik Vlade Republike Srpske Krajine. Martić je bio predsednik.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A zašto niste to jednostavno prihvatili?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ja sam prihvatio u svojstvu predsednika Vlade, ali sam upoznao gospodina ambasadora Galbrajta da se to ne može realizovati bez volje i saglasnosti predsednika Miloševića.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Rekli ste da ste telefonom razgovarali sa predsednikom Miloševićem 3. avgusta 1995. godine. Kako ste stupili u kontakt sa njim? Da li vam je neko pomogao pri tome?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, Jovica Stanišić, iz kabineta Jovice Stanišića.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste vi otišli kod njega u kancelariju? Ako jeste, recite nam gde?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Otišao sam kod Stanišića u njegovu kancelariju koja se nalazila u zgradi Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Ko je još tamo bio prisutan kad ste se susreli s njim?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Bio je prisutan Radovan Stojčić Badža i bio je prisutan načelnik Kontraobaveštajne službe Državne bezbednosti Srbije, čovek čijeg se imena ne sećam, koji je ličio na Frenkija.¹⁹⁸

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li je to onaj isti čovek koga ste spomenuli ranije da ste ga videli na jednom drugom sastanku na kome je bio prisutan Kertes?¹⁹⁹

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je. To je taj čovek, 4. januara 1992. godine...²⁰⁰

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Dobro, ali ste toj trojici objasnili da vi želite da prihvatite taj plan Z-4 i da o tome želite da porazgovarate sa gospodinom Miloševićem?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je. Rekao sam da sam ja to prihvatio sa Galbrajtom. Oni su se samo neprijateljski zgedali onako između sebe. Zauzeli su neprijateljski, odbojan stav, ali su mi dali vezu sa Miloševićem.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A šta vam je gospodin Milošević rekao u vezi sa tim planom?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Ponavljao je nešto. Više je mrmrljao, rekao bih ovako ilustrativno, kao iz sna da govori čovek: “Da, da, da, samo mirno. Da, da, treba sve mirno”. Znači, to su bile njegove reči preko telefona i “Obrati se Vlatku Jovanoviću”.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste to i uradili?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, sreo sam se sa ministrom Vlatkom Jovanovićem, ministrom spoljnih poslova Jugoslavije u zgradi Ministarstva.

SUDIJA MEJ: Da, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo jedna tehnička ispravka. Svedok kaže da sam mu odgovorio “Da, mirno”, a ovde je prevedeno “Da, samo polako”. Između reči “mirno” i reči “polako”, pogotovo kad je reč o ratu i miru, je velika razlika. Svedok kaže mirno, a ovde se prevodi polako.

SUDIJA MEJ: U redu. Primili smo to na znanje.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine, koje je tačno reći gospodin Milošević upotrebio? Dakle šta vam je on tačno rekao, kako bismo pojasnili ovo?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, da. Treba sve mirno.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine, da li ste vi u to vreme imali uopšte vremena da to uradite mirno, polako ili se radilo o hitnom pitanju? I recite nam šta vam je gospodin Galbrajt rekao? Koliko vremena imate na raspolaganju, kako biste se odlučili?

SUDIJA MEJ: Znamo, čuli smo.

¹⁹⁸ Franko Šimatović.

¹⁹⁹ Mihalj.

²⁰⁰ U izvorniku nejasno.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li se radilo o izuzetno hitnom pitanju tog 3. avgusta 1995. godine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, trebalo je reagovati sledećeg dana, na način da ja dam izjavu i da se realizuje to što sam prihvatio i što izjavom treba da dam u javnost.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li vam je u stvari bio postavljen ultimatum od strane gospodina Galbrajta da odmah prihvatite plan ili će uslediti određene posledice?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Rekao je ako ne prihvatimo šta nas očekuje, da nas očekuje agresija Hrvatske i da možemo proći isto kao i zapadna Slavonija.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste vi to javno prihvatili, dakle da bi to moglo da spreči tu agresiju?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, prihvatio sam. Dao sam izjavu da prihvatamo.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li je tada izvršen napad na RSK?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Jeste, sledećeg dana ujutru.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Uz pomoć poslužitelja htela bih svedoku da pokažem tabulator 103 dokaznog predmeta 352. Ovaj dokument je u stvari zapisnik s prve sednice vlade Republike Srpske Krajine od jula 1995. godine, koji se odnosi na pregovore sa međunarodnom zajednicom. Nema potrebe da detaljno govorimo o ovom dokumentu, budući da on govori sam za sebe. Osim toga, htela bih takođe da predočim svedoku tabulator 104 ovog istog dokaznog predmeta 352. Radi se o šifrovanom telegramu od 03. avgusta 1995. godine i htela bih da citiram iz ovog dokumenta, no pre svega, htela bih da postavim sledeće pitanje: da li vam je pokazan ovaj dokument i da li je preveden određeni deo tog dokumenta tokom vaših razgovora sa predstavnicima Tužilaštva?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Jeste, usmeno.

SUDIJA MEJ: Gospodo Uerc-Reclaf, recite nam o čemu se radi i koji je izvor ovog dokumenta?

TUŽILAC UERC-RECLAF: Ovo je kodirani telegram, šifrovani telegram iz ambasade Ujedinjenog kraljevstva u Zagrebu a tiče se razgovora gospodina Galbrajta i predsednika vlade RSK.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: ... je nešto drukčije. Ja imam zapisnik sa prve sednice vlade u ovom tabulatoru.

SUDIJA MEJ: Molim da se potrudite da optuženi dobije tačan dokument.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Časni Sude, da bih pročitala ovaj citat, potrebno je da predemo na privatnu raspravu.

sekretar: I jesmo na privatnoj raspravi.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: U redu, hvala. Citat: "Predsednik vlade RSK je rekao mom američkom kolegi da kako bi izbegao rat, spreman je da prihvati Tuđmanove uslove i spreman je da to danas javno saopšti. Međutim, nejasno je da li ga podržavaju i drugi rukovodioci RSK. Milošević je brifovan od strane Amerikanaca o Glabrajtovim razgovorima

sa Babićem i potrebna je podrška Beograda kako bi to sve izgledalo uverljivo”. Gospodine, da li je takva situacija bila tada u to vreme i da li ovaj citat tačno odražava vaše razgovore sa gospodinom Galbrajtom koje ste imali tada u to vreme?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da. Izuzev što ja ne znam o predsedniku Miloševiću od strane međunarodnih faktora, jedino znam da mi je član francuske ambasade u Beogradu rekao da nas Milošević ne podržava.

SUDIJA KVON: Gospodo Uerc-reclaf, ako pogledate paragraf 9 ovog istog dokumenta, tu stoji: “da nas je gospodin Galbrajt uverio da imamo punu podršku Stejt Dipartmenta (State Department)”. E sad, ko su to mi?

TUŽILAC UERC-RECLAF: Mi, to je ambasada Ujedinjenog kraljevstva. Ovo je u stvari izveštaj ambasade Ujedinjenog kraljevstva u vezi razgovora gospodina Galbrajta sa svedokom i takođe vezano za njihove dalje razgovore.

SUDIJA KVON: A u redu. Ja sam pogrešno shvatio, hvala.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Nakon napada, da li ste se susreli, da li ste videli gospodina Miloševića, dakle nakon takozvane operacije “Oluja”, 8. avgusta 1995. godine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da, 8. ili oko 8. avgusta 1995. godine u vili u ulici Botičevoj.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Vila u Botičevoj ulici, koja je to vrsta objekta? O čemu se radi? Je li to neka zvanična rezidencija?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Rezidencija vlade Srbije.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste vi zatražili da se sastanete sa gospodinom Miloševićem?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Pa inicijativu prvo je dala Buba Morina, komesar za izbeglice Republike Srbije u Banja Luci, da bih ja trebao ići u Beograd, da se razreši, da se vidi kuda će, da dobijem informaciju gde će izbeglice iz Krajine. Ja sam otišao u Beograd. Javio sam se kod predsednika vlade Mirka Marjanovića. On je tražio određenu izjavu od mene. Nakon davanja moje izjave, spojio me je sa predsednikom Miloševićem i on je ugovorio taj sastanak sa predsednikom Miloševićem.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A koju vrstu izjave je on od vas zatražio? Da načinite kakvu vrstu izjave?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Mirko Marjanović je tražio da ja dam izjavu da Jugoslavija nije kriva za egzodus srpskog naroda iz Krajine. Čak je imao i jedan tekst pripremljen, u nekoliko rečenica i dao mi je šta bih ja trebao da napišem.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Uz pomoć poslužitelja htela bih svedoku da predočim tabulator 105 dokaznog predmeta 352, dakle molim da se taj dokument predoči svedoku. Da li je ovo izjava koju ste vi dali i to po zahtevu gospodina Marjanovića?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Nema potrebe da dalje komentarišemo ovaj dokument. Gospodine, kada ste se sastali sa gospodinom Miloševićem, o čemu ste s njim razgovarali i šta ste od njega tražili?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Došao sam kod njega. To je bilo uoči njegovog odlaska u Moskvu na sastanak sa Jeljcinom. Obezbeđenje mi najprije nije dozvoljavalo da uđem. Onda je on izašao i pustio me da uđem i razgovarali smo u sobi pored ulaza jer su u konferencijskoj dvorani bili drugi zvaničnici iz Jugoslavije i vojske. Vidio sam po registarskim tablicama automobila. To je bio kratak sastanak sa njim. Pitao sam gde će se ljudi smestiti, ljudi iz Krajine koji su izbegli.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A šta je on na to odgovorio?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Rekao je na Kosovo. Ja sam pitao: “Pa koliko može stati na Kosovo?”. Znao sam da je Kosovo prenaseljeno i da je pod nacionalnim tenzijama. Rekao je: “100.000, a mogu mnogi i u Republiku Srpsku”. Ja sam ga pitao da li možemo ići u istočnu Slavoniju, a on je rekao “Ne, ne za sada”. Pitao sam “A gde će vlada Krajine?”, a on je rekao neka ostane u Beogradu ako bude trebalo za neke pregovore: “A ti lično”, rekao je “za svoje lične potrebe možeš da se javiš Mirku Marjanoviću”.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Sada možemo da se vratimo na otvorenu raspravu.

sekretar: Časni Sude, ponovo smo na otvorenoj sednici.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li su izbeglice iz RSK zaista završile na Kosovu ili u Bosni i Hercegovini, odnosno gde su izbeglice završile? Gde su otišle?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Najprije, znači odmah sledećeg dana, istog dana nakon što je počelo izbeglištvo iz Krajine, Ratko Mladić, komandant srpske vojske, Vojske Republike Srpske, stavio je blokadu severno od Banja Luke na mostu preko Vrbasa i nije dozvoljavao da se izbeglice kreću dalje. Ja sam otišao kod njega ... (*izbrisano po nalogu sudskog Veća*).

TUŽILAC UERC-RECLAF: Mislim da bismo trebali da predemo na privatnu raspravu kako bismo čuli detalje o ovom sastanku.

Privatna rasprava – naknadno otvorena za javnost:

sekretar: Sada smo na privatnoj raspravi.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine, rekli ste da ste otišli da se vidite sa gospodinom Mladićem. Gde ste se sastali s njim i zbog čega ste hteli da se sastanete s njim?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Sastali smo se u Banja Luci zato što je Mladić napravio blokadu i sprečavao je da se izbeglice kreću dalje, a izbeglice su bile u dve izbegličke kolone. Jedna od Bosanskog Novog i Prijedora prema Banja Luci, a druga od Bosanskog Petrovca, Mrkonjić Grada, prko Manjače prema Banja Luci. Bilo je zagušenje, bilo je zaista teško stanje. Mnogi su želeli da idu, imali su rodbinu u Vojvodini, Beogradu i drugim mestima. Nisu mogli da ostanu na putu. Koliko sam čuo od vlasti Republike Srpske, oni su imali plan da se izbeglice smeste u logore na Manjači i išao sam kod Mladića moliti da deblokira put. I otišao sam kod njega u jednoj zgradi u Banja Luci. On je rekao da će deblokirati, ali do Dervente. Reкао je: “Trebaju ostati ovde u Republici Srpskoj, ovo je naša zemlja” i deblokirao je taj prolaz na Vrbasu, ali nije dalje postavljao blokadu, već je blokada bila na prelazima u Srbiju, na Drini i na Savi, gde su svi odrasli muškarci sposobni za vojsku odvajani od porodica i ostavljani u Republici Srpskoj, a ostali ljudi su prelazili u Srbiju.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Sada možemo da se vratimo na javnu raspravu.

Otvorena sednica:

sekretar: Ponovo smo na otvorenoj sednici.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine, rekli ste da su vojno sposobni muškarci bili odvajani od svojih porodica. Zašto, iz kojih razloga? Šta je trebalo da rade?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Oni su uključeni u Vojsku Republike Srpske, a oni koji su prešli i našli se u Srbiji, ti su hapšeni i odvođeni u istočnu Slavoniju u logor kod Arkana ili front, odnosno na takozvane prve linije.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li to znači da su prisilno mobilisani u Vojsku RS, vojsku i Arkanove jedinice?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: A oni koji su stigli do Srbije, gde su se oni smestili?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Oni su bili smešteni na dva načina. Prvo, samo ljudima koji su imali rodbinu u prvoj generacijskoj liniji, znači najbližu rodbinu, mogli su da se smeste kod rodbine. Svi ostali su od strane policije bili transportovani u određene centre po Srbiji, uključujući i Kosovo, u traktorskim ili automobilskim kolonama ili vozovima. Ja sam slušao mnoge ljude koji su kada su stizali vozom u Prištinu i druge gradove na Kosovu bili preneraženi, prvom prilikom su bežali odozdo.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li su izbeglice iz Krajine stigle i do Vojvodine?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li su tada Hrvati iz Vojvodine prisilno iseljavani? Da li to znate?

SVEDOK C-061(BABIĆ) – ODGOVOR: Bilo je upadanja u kuće, hrvatske kuće i isterivanja, kao što je bilo u Golubincima. Međutim, policija Srbije je intervenisala i sprečila takvo useljavanje u hrvatske kuće.

*http://www.hlc.rdc.org.yu/srpski/Haski_tribunal/Sudjenje_Milosevicu/transkripti.php/file=941.html,
dostupno 24. 08. 2007.*

KAZALO IMENA

(Kazala su rađena na temelju izvornih dokumenata tako da su moguća odstupanja u imenima pojedinih osoba)

A

Abdić Fikret, 43-45, 53, 122, 123, 249, 255, 263, 284, 415
Akashi Yasushi, 416
Albright Madeleine, 235
Andrić Vojo, 287
Anić Boris, 12
Arbutina Nebojša, 186
Atlagić Marko, 193

B

Babić Branko, 225
Babić Duško, 346, 363, 367, 369
Babić Milan, 12, 13, 17, 22, 24, 50, 156, 161, 167, 168, 183, 189, 208, 209, 222, 224, 227, 343, 374, 401, 404, 407-410
Bačić Svetozar, 333
Bahić Novica, 327
Bakić Dragica, 186
Bakić Ranko, 195
Barić Nikica, 9, 36, 39, 40, 50, 55, 135, 138, 140, 146, 179
Barić Petar, 9, 245
Basarac Ivan, 101, 151
Basić Boro, 186
Bećirević Kemo, 43, 146
Belošević Robert, 32
Bernić Domagoj, 104, 146
Bešlić Hrvoje, 104
BigaVedrana, 323
Bilandžić Dušan, 146

Bing Albert, 40, 146, 179
Bistrović Josip, 74
Bjegović Đorđe, 182, 183, 186, 187
Bjelanović Mirko, 194
Blaškić Tihomir, 240, 308
Bobetko Janko, 33, 47, 232, 236, 240
Bor Petar, 323
Borić Grujo, 267
Borić Petar, 312, 374
Borović Stevo, 334
Bosnić Mile, 193, 224
Bošnjak Milorad, 13, 14, 22, 227
Božić Aleksandar, 8
Božić Radovan, 344
Bradaš Miloš, 25
Branković Vuk, 17
Brujić Nikola, 338
Buha Aleksa, 185
Buha Milorad, 224
Bulajić Milan, 225
Bulat Čedomir, 91, 112, 113
Bulatović Momir, 21
Bulić Rade, 339

C

Clark Wesley, 236, 238, 240
Crabbe, R.R., 259, 289
Crnjac Miljenko, 62, 91, 93, 99
Cvijanović, 345

Č

Čanić Ivan, 83
Čeleketić Milan, 44, 194, 211, 241, 242, 259, 262, 289, 290, 291, 361
Čermak Ivan, 72

Červenko Zvonimir, 77, 301
Čobanov Damir, 65
Čubrilo Rade, 358

Ć

Ćakić Branko, 365
Ćosić Krešimir, 10, 232, 233, 238, 240

D

Delić Rasim, 308
Dimitrijević Aco, 313
Dimitrovska Dijana, 13, 17
Dobre Momčilo, 327
Dobrivojević Petar, 195
Dokmanović Slavko, 224
Domazet-Lošo Davor, 33, 146
Dondur Neda, 225
Dopuđ Jovan, 361
Dostičić Rade, 339
Drač N., 24
Dragičević Radmila, 25
Dragojević Andrea, 138
Dragojević Đorđe, 339
Drakulić Milan, 330
Drašković Vuk, 13, 15
Drobnjak Jovan, 186
Dudaković Atif, 19, 123, 294, 302, 303, 308, 316
Duduković Nikola, 344
Duško Janković, 303

Dž

Džajić Boško, 186
Džanko Luka, 115

Đ

Đaković Milan, 276
Đerić Branko, 175, 177
Đinđić Zoran, 15
Đokanović Dragan, 186
Đurica Janko, 373

E

Ernjaković Milan, 194

F

Felić Bejdo, 34, 122
Filipović Milena, 334
Forand Alain, 13, 22
Funduk Uroš, 222, 225, 417

G

Gajić Marinko, 338
Galbraith Peter, 41, 400-412
Galić Marko, 260, 269, 272
Gašparović Željko, 113
Ghali Boutros Boutros, 50
Gondi Ratko, 194, 195, 223, 224
Goršeta Damir, 8
Gotovina Ante, 46, 48, 49, 54, 55, 65, 69, 72, 75, 125, 130, 146
Granić Mate, 33, 72, 146
Graovac Ratko, 327, 328
Grbić Rajko, 315
Grgac Stjepan, 102
Gunj Ranko, 194, 195
Gvero Milan, 266

H

Hadžić Goran, 21, 50, 183, 224
Holbrooke Richard, 146, 236, 237
Holjevac Tuković Ana, 12
Hranj Robert, 236
Hughes, 237

I

Ivančević Dušanka, 336
Ivanić Milan, 13
Ivanović Vesna, 27
Ivošević Dušanka, 335
Izetbegović Alija, 19, 44, 51, 54, 146

J

Janvier Bernard, 129, 289, 297
Janjanin Stevan, 305

Jarčević Slobodan, 23, 184, 185, 188
Jarnjak Ivan, 72
Jevđović Zoran, 12
Jović Dejan, 146
Jović Borisav, 15
Jović Dejan, 39
Juzbašić, 267

K

Kajganić Stevan, 335
Kalapać Mladen, 13
Kalinić Dragan, 187
Karadžić Radovan, 22, 44, 47, 52, 57, 127, 167,
183, 191, 192, 233-235, 236, 239, 240, 241,
291, 333
Karna Dragan, 267
Kelić Milutina, 333, 334
Kerestedžijanc Leonid, 400, 413
Kertes Mihalj, 419
Kinkel Klaus, 212
Klincov Gojko, 333
Klincov Jovo, 333
Knežević Mihajlo, 294, 313
Knežević Milan, 187
Knežić Branislava, 26, 135, 140, 147
Kohl Helmut, 212
Kolundžić Ljubomir, 327, 328
Koljević Nikola, 266
Komlenac Milutin, 339
Konstantinović-Vilić Slobodanka, 26, 135, 140,
147
Korać, 267
Korade Ivan, 65, 70
Kostić Spiro, 187
Kostović Ivica, 137
Kotur Branko, 339
Kotur Dušan, 333
Kotur Stevo, 333
Kovačević Drago, 189, 196, 223, 224
Kovačević Dušan, 185
Kovačević Radovan, 12, 13
Kovačević Slobodan, 69, 75
Kozirjev Petar, 400

Krajišnik Momčilo, 138, 180, 183, 191, 198,
241, 291, 414
Krge Branko, 313
Krička Milivoj, 186
Krković Milan, 311-313

Krnjajić Momir, 333
Krpan Vladimir, 104
Krstičević Damir, 65, 70
Kukić Nedeljko, 333
Kuprešanin Vojo, 171
Kuzmanović Rajko, 183
Kužet Radomir, 183, 184

L

Lacman, 306
Lacmonović Janko, 327
Lakić Milan, 194
Lalić Borka, 169
Lang Slobodan, 27
Lazanski Miroslav, 17
Lazić Đorđe, 184
Lemić Milorad, 194, 223
Lemieux, 262
Leskovac Rade, 189
Ležajić Rajko, 13, 193-195, 224, 226, 227
Ličina Ratko, 194
Lončar (poručnik), 374
Lončar Dušan, 358
Longin (vladika), 183
Lotina Vojislav, 331
Lukač Davor, 318
Lukić Radomir, 184
Lukić Vladimir, 183, 184, 186

Lj

Ljubenković Rađa, 334

M

Mamula Branko, 146
Mandinić Nebojša, 186
Mara Radivojša, 261, 269
Mareković Marijan, 96, 123, 131

Marijan Davor, 2, 7, 28, 40, 150, 179

Marjanović Mirko, 422

Marjanović Pajo, 225

Markač Mladen, 69, 76

Markoš Milorad, 196, 197

Marković Dušan, 186

Marković Milena, 25

Marković Petar, 184

Marovac Željko, 331

Martić Milan, 12, 13, 17, 21-23, 44, 51, 133, 139, 145, 156, 158, 184, 185, 192, 208, 210, 216, 217, 224, 228, 229, 233-235, 239, 240-242, 285, 291, 295, 358, 361, 375, 400, 402-404, 407, 410, 413, 414, 416, 418

Matanović Predrag, 102, 151

Matijašević Velibor, 169, 170

Matković Risto, 169

Mihanović Nedjeljko, 72

Mijahotnik Jurij, 12

Mijanović Gašo, 183

Mikelić Borislav, 21, 22, 50, 156, 194, 208, 209, 223, 404, 417

Milanović Milan, 21

Milanović Milovan, 182, 191

Milošević Slobodan, 14, 15, 18, 20-22, 24, 33, 41, 44, 46, 50, 54, 57, 127, 129, 139, 147, 156, 158, 161, 167, 192, 194, 216, 229, 233, 239, 285, 295, 313, 400, 401, 407-410, 413, 414, 417-421

Milovanović Manojlo, 44, 57, 241, 243, 262

Milovanović Nikola, 157, 186

Miljavac Pavao, 62

Miljević Milan, 183, 184

Miljević Nikola, 186

Mirković Ana, 365

Mišević Nenad, 311-313

Mladen Rokić, 333

Mladić Ratko, 17, 57, 127, 128, 159, 233-236, 239-241, 317, 318, 406, 415, 422

Mrksić Mile, 11, 13, 15-17, 19, 21, 38, 158, 229, 292, 299, 312, 313, 360, 416

Mrvić-Petrović Nataša, 26, 135, 140, 147

Mušinbegović Hasib, 146

N

Nazor Ante, 27

Nikolić-Ristanović Vesna, 26, 135, 140, 147

Ninković Špiro, 241, 291

Nobilo Mario, 146

Norac Mirko, 82

Novačić Dragan, 321

Novaković Kosta, 13

Novaković Mile, 14, 25, 56, 111, 132, 280

Novaković Žarko, 361

O

Obradović Dmitar, 323

Oljača Nikola, 331, 332

Opačić Branko, 307

Owen David, 146, 233-235, 238, 239, 241, 402

P

Pavle (patrijarh), 17

Pađen Milan, 225

Paić Tošo, 364 (vjerovatno Pajić Tošo)

Pajić Tošo, 13, 14, 112

Paspalj Mile, 174, 180, 183

Pavić Ostoja, 339

Pavković Nebojša, 314

Pavlović Radovan, 12, 17

Perić Slobodan, 225, 417

Perić Željko, 194, 417

Perišić Momčilo, 21, 158, 285, 295

Perry William, 236, 237

Pešić Miljenko, 15

Pešina Luka, 86

Petrović Branko, 224

Peurača Vojin, 184

Pjević Stojan, 333

Plavljančić Dušan, 186

Popović Đorđe, 320

Popović Petar, 317

Popović Vito, 184

Poprženović Zijah, 301, 316

Poprženović Zijo, 308

Poznanović Mirko, 371

Predragović Milenko, 25

Prijić Ilija, 56, 190, 417
Prodanović Milorad, 339
Prša Ivan, 302
Pudja Rajko, 333, 334
Pupovac Janko, 327

R

Radelić Zdenko, 9, 40, 179
Radinović Radovan, 37, 38, 146
Radišić Dragan, 45, 57, 146
Radonja Luke, 106
Radoš Ivan, 12
Radulović Dragica, 334
Raguž Jakša, 8
Raišić Nikola, 285
Rakić Dušan, 343
Rakić Rajko, 60-68, 70, 73-75
Ranković Tomislav, 195
Rašeta Rade, 301, 359
Rašković Jovan, 167, 375
Ražnjatović Željko Arkan, 233, 423
Rebrača Jovo, 224
Reljić Smiljan, 55
Roberts Ivory, 409
Rodić Mirjana, 195, 225
Rodić Rade, 310
Rokić Deso, 333
Rose Michael, 268
Rupić Mate, 2, 9, 153

S

Sačić Željko, 76-78, 85-89, 136
Saftić Damir Luka, 48
Sanader Mile, 332
Sandić Borivoje, 184
Sandić Milinko, 223
Sanković Milenko, 229
Sava Milović, 335, 337
Savić Nada, 334
Savić Rade, 331, 332
Sekulić Milisav, 15, 20, 21, 33, 38, 43, 69, 70,
72, 75, 82, 92, 94, 99, 107, 120, 122, 127,
367
Silajdžić Haris, 19

Simić Branko, 191
Slobodan Milošević, 14, 15, 18, 20-22, 24, 127,
156, 158, 161, 167, 194, 216, 285, 295, 401,
407, 409, 413, 417-421
Slovenija, 170, 201, 235
Stanimirović Vojo, 224
Stanišić Jovica, 155, 190, 417, 418
Stanojčić Mila, 335
Starčević Ante, 212
Stevanović Ivana, 26, 135, 140, 147
Stipetić Petar, 55, 60, 63, 100, 103, 104, 110-
113, 132
Stipetić Vid, 125
Stojčić Radovan Badža, 419
Stoltenberg Thorvald, 290, 402
Stupar Milorad, 92, 373
Subašić Petar, 291

Š

Šaponja Mile, 327, 328
Šarčević Petar, 236
Šarić Živko, 327
Šarinić Hrvoje, 33, 129, 411
Šašić Nikica, 169
Šestanović Bogdan, 333
Šešelj Vojislav, 15, 189, 233
Ševo Stevo, 82, 258, 312, 374
Šijan Simo, 224
Šiljak Remzija, 43, 146
Šimatović Franko, 415, 419
Škare Ožbolt Vesna, 55
Škondrić Milan, 267
Škrbić Ratko, 282
Španović Momir, 333
Španović Stojan, 21, 184, 186
Štrbac Nikola, 374
Štrbac Savo, 13, 375
Šuput Milan, 13, 14, 229
Šušak Gojko, 14, 72, 134, 236, 237, 412
Šušnjara Đuro, 333

T

Tampolja Jovo, 327
Tanjga Milan, 358

Tanjga Rade, 194, 283
Tarbuk Milan, 105
Tarbuk Slobodan, 101, 304
Tesla Nikola, 287
Todorović Boško, 145
Tokalj Miroslav, 185
Tolimir Zdravko, 264
Tomanić Radivoje, 271, 272, 274, 283, 291, 293
Trgovčević Milan, 13
Trivunčić Mladen, 333
Trivunčić Trevoje, 333
Tuđman Miroslav, 147
Tuđman Franjo, 14, 15, 18, 19, 24, 41, 44, 50,
54, 55, 72, 73, 104, 112, 140, 150, 212, 236,
294-296, 400, 404, 406-409, 411, 412
Tus Anton, 9, 59, 110

U

Uzelac Dušan, 327

V

Vance Cyrus, 180, 184, 199, 212, 215
Vasiljković Dragan, 17, 373
Vilić Dušan, 39, 131, 145
Vinčić Svetozar, 184
Vještica Dušan, 169, 196, 227
Vojnica Branko, 191, 193, 194, 198
Vojnović Milivoj, 12, 13, 56

Vrcelj Marko, 23, 33
Vujaklija Rade, 243, 245-251
Vujančić Ljubica, 169
Vujanović Miloš, 331
Vujić Ranko, 193, 194, 222, 223
Vukčević Milan, 361
Vukelić Veljko, 195
Vukić Milena, 333
Vuković Milan, 339
Vukovića Mirko, 84, 87
Vukša Bogdan, 327
Vurušić Vlado, 400

W

Williams Michael, 401

Z

Zečević Zdravko, 169, 175, 177
Zimonja Nikola, 300, 311-313
Zorić Mile, 331
Zubak Krešimir, 19
Zuković Ljubomir, 187

Ž

Živić Dražen, 146
Živić Dražen, 40, 146, 179
Žunec Ozren, 33
Župljanin Stojan, 291

KAZALO MJESTA

(Kazala su rađena na temelju izvornih dokumenata tako da su moguća odstupanja u nazivima pojedinih mjesta od naziva navedenih u zemljovidima i atlasima)

A

Abdića brdo, 255
Agića vrhovi, 256
Ahovo, 294
Alibegovića kosa, 266
Alivojvodići, 83, 85
Amerika, 164, 234, 406
Andrijaševci, 206
Antića glavica, 294, 296
Austrija, 358

B

Babin grad, 294
Babina gora, 90, 93, 345
Babina Greda, 206
Babine gore, 120
Baćin, 117
Balkan, 20, 171
Baljevac, 254, 256, 258, 306, 309
Banići, 71
Banovina, 25, 33, 38, 52, 101, 104, 106-111, 115-118, 122, 123, 128, 132-135, 295, 296, 313, 329, 347, 348, 366
Banski Grabovac, 106, 119
Banski Kovačevac, 97
Banja Luka, 10, 41, 119-121, 146, 147, 155, 175, 176, 180, 181, 185, 207, 228, 229, 264, 319, 373, 421, 422
Banjsko Selo, 91, 206
Barake, 280

Baranja, 17, 18, 36, 40, 50, 145, 150, 203, 213, 219, 224, 347, 348, 362, 368, 369, 380, 388, 417
Barilović, 92
Barlete, 81, 85
Basara, 97
Bastasi, 46
Bašići, 253
Bat, 46, 252, 293
Bat (Mali), 306
Bat (Veliki), 306
Batnoga kod Slunja, 43, 119
Begluci, 74
Begluk, 82
Beli Manastir, 297, 348
Benkovac, 10, 12, 13, 36, 68, 69, 71, 73, 75, 133, 159, 160, 168, 170, 171, 176, 207, 217, 327, 328, 347, 348, 357, 358, 375
Benkovačko brdo, 342
Beograd, 12, 13, 15, 17, 21-23, 25, 26, 33, 38, 39, 41, 43, 50, 52, 53, 58, 69-73, 75, 77, 82, 83, 86, 89, 91, 92, 94, 95, 99, 101, 102, 107, 110, 111, 115, 120, 122, 127, 129, 132, 135, 139, 140, 144, 147, 155, 167, 185, 187-190, 204, 219, 312, 313, 358, 404, 406-410, 413, 420-422
Bešlinac, 108
Bezdan, 372
Bihać, 9-11, 16, 18-20, 42-47, 52-54, 57, 62, 133, 134, 144, 157-160, 233-241, 243-251, 254-256, 259-269, 271, 273, 274, 276, 279, 280-282, 290, 291, 293, 295, 301, 302, 304, 305, 308, 316, 317, 319, 357, 405, 406, 407, 414, 415, 416
Bijele Stijene, 341
Bijelo Brdo, 348
Bila Vlaka, 68

Bilaj, 82, 302
 Biljane Donje, 73
 Biljane Gornje, 73
 Biljeg, 74
 Biograd n/m, 61, 69, 201, 207
 Biovičino Selo, 119
 Biskupije, 72
 Bižići, 344
 Bjelašnica, 18
 Bjelovar, 30, 33, 37, 48, 59, 60, 62, 63, 90, 100,
 106, 110, 111, 115-118, 124, 128, 132, 149
 Bjeljina, 176
 Blinja, 101, 104, 106, 329

 Blinjski Kut, 102
 Bobotski kanal, 124
 Bobovac, 104
 Boderište, 18
 Bolič, 76
 Bolići, 96, 344
 Boričevac, 78, 244
 Boričevci, 76
 Borinačka kosa, 124
 Borovac, 340, 341
 Borovo Selo, 156, 217, 221, 222
 Bosanska Dubica, 116
 Bosanska Gradiška, 116
 Bosanska Kostajnica, 101
 Bosanska Krupa, 43, 246, 247, 249-251, 253,
 254, 271
 Bosanska Posavina, 40
 Bosanski Novi, 101, 107, 120, 422
 Bosanski Osredci, 74
 Bosanski Petrovac, 44, 51, 72, 86, 120, 244-245,
 250, 422
 Bosansko Grahovo, 16-20, 44, 47-49, 52, 54, 57,
 67-72, 151, 158-159, 171, 188, 229, 233,
 239-241, 252, 260, 262, 273, 274, 292, 296,
 305, 306, 314, 315, 317-319, 367, 372-373,
 407
 Bosiljevac, 92
 Bosna i Hercegovina, 7, 9-11, 15, 18-20, 24, 30,
 33, 34, 36, 39, 41-44, 46, 48, 49, 51, 53-56,
 58, 59, 67, 73, 74, 76, 78, 86, 87, 89, 96-99,
 107, 111, 115, 122-123, 131, 133, 135, 147,
 148, 155, 157-159, 162, 163, 165, 167, 173,
 185, 187, 188, 191, 192, 198, 204, 212, 218,
 233-236, 239, 240, 242, 244, 248, 249, 253,
 254, 268, 274, 283, 284, 285, 286, 291, 293,
 295, 296, 299, 301, 303, 308, 311, 316, 319,
 347, 379, 386, 406, 411, 415-416, 422
 Božić brdo, 83
 Božići, 92, 95, 346
 Božurići, 101
 Brač, 125
 Bratiškovci, 68, 73
 Bravčev Dolac, 68, 70
 Brčko, 18
 Brđane, 106
 Bregovi, 256
 Brekovic, 57, 305
 Brezić, 77
 Brezik, 255
 Brezova Glava, 90, 91, 93, 96, 97, 160, 343, 345
 Brezovac, 86
 Brezovo Polje, 106, 284
 Brezova glava, 120
 Bribirska glavica, 72
 Bribirske Mostine, 72, 347
 Brijeg, 254
 Brinje, 304, 321, 348
 Brkića koplje, 316
 Brkići, 105, 252
 Brkiševina, 101
 Brlog, 133
 Brljan, 72
 Broćanac, 95
 Brodac, 91
 Brodani, 91
 Bruška, 119, 202, 258, 347
 Bruvno, 77, 78, 86, 322, 373
 Bubanj potok, 204
 Bubinka, 255
 Bud, 344
 Budačka Rijeka, 344
 Budičina, 329

Budimci, 348
Bugar, 122, 159, 309, 310, 316
Bugojno, 44, 242
Bukovac, 83, 85
Bukovački Kraj, 256, 258
Bukovica, 345
Bukovo pleće, 71
Bukve, 76
Bunčići, 344
Bunić, 81, 82, 85, 87, 119, 206, 322
Burić Selo, 344
Bužanjkin vrh, 71
Bužin, 250, 251

C

Capaćuša, 257
Cazin, 19, 248, 249, 250, 251, 263, 264, 302, 306
Cazinska krajina, 133, 204, 242, 250, 262, 264, 274, 294, 296, 299, 300, 312, 335, 347
Ceranje Gornje, 68
Cerić, 127
Cerovac, 91, 97, 160, 320, 343, 345
Cerovac Tušilovački, 93, 97
Cetingrad, 95, 96, 98, 111, 119
Ciglana, 246, 330
Crna Gora, 7, 10, 15, 39, 155, 156, 164, 168-170, 177, 180, 188, 192, 193, 195-198, 288
Crna Punta, 119
Crne Grede, 116
Crni Lug, 233, 239, 240, 254, 296
Crni tavani (vidi Crni Tavan), 83
Crni vrh, 246
Crvena zemlja (greben na Dinari), 48, 49
Cvijanović, 345

Č

Čaire, 117, 118
Čakalica, 294
Čalakuša, 315
Čanak, 36, 81, 82, 86, 89, 347
Čaprazlije, 271, 272
Čavlovac, 106
Čelebić, 46, 47, 239, 271

Čepin, 124
Čerkezovac, 257
Češko Selo, 102, 104, 105
Četvrtkovec, 103
Čevani, 253
Čista Mala, 201
Čista Velika, 71
Čokovača, 122
Čolovac, 77
Čoralčići, 294
Čorkova uvala, 86
Čot, 254, 256, 286
Čujica Krčevine, 81, 86
Čukovac, 83, 306

Ć

Ćelavac, 77, 119
Ćulumak, 245

D

Dabar, 82-84, 285
Dabići, 345
Dalmacija, 13, 38, 54, 60, 61, 67, 70-71, 77, 99, 133, 134, 139, 145, 188, 200, 201, 204, 205, 297, 347, 367, 375
Dalj, 225
Dangube, 82, 83
Darda, 302
Daruvar, 48, 116, 340
Dayton, 234
Debelo Brdo, 72, 73, 87
Debeljača, 250, 252, 273
Debljača (vjerojatno Debeljača), 255
Dejanovići, 206
Demirović brdo, 88
Derventa, 422
Dešlić, 23
Dinara, 15-16, 19, 36, 42, 46-52, 59, 67-69, 75, 120, 133, 136, 150, 158, 159, 239-241, 251, 285-286, 289-298, 308, 310, 372, 373
Divjakuša, 294
Divoselo, 213, 359
Divulje, 119
Dizdarević Brdo, 280

- Dizdarevići, 280
 Dobanovci, 21
 Dobo, 18
 Dobrenica, 255, 257
 Dobroselo, 86
 Dodoši, 330-332
 Dolovi, 74
 Doljani, 83, 86, 246
 Donja Bačuga, 106
 Donja Buzeta, 107
 Donje Pazarište, 88
 Donji Babin Potok, 85
 Donji Cerovljani, 116
 Donji Dobretin, 107
 Donji Karin, 68
 Donji Klasnić, 106, 108
 Donji Lapac, 10-14, 26, 76, 78, 85, 87, 88, 122, 134, 135, 160, 168, 170, 171, 258, 317, 349, 366, 371, 374-375
 Donji Rujani, 251
 Donji Skrad, 92, 94, 160, 343, 344
 Donji Tiškovac, 73
 Donji Tušilović, 345
 Donji Žirovac, 106-108
 Donjih Cerovljana, 116
 Dragotina, 108
 Drava, 302
 Drenov Klanac, 133
 Drenovac, 319, 322
 Drenovica, 92
 Drežnik Grad, 81, 82, 86
 Drina, 12, 44, 188, 219, 242, 243, 422
 Drljača, 103, 105, 106
 Drniš, 10, 12, 13, 58, 69, 71, 73, 133, 160, 188, 207, 347, 348, 365, 375
 Drvar, 26, 51, 54, 57, 160, 241, 296, 319, 371, 372
 Drveni bok, 306
 Duborsko (vjerojatno Dubovsko), 246
 Dubovsko, 43, 246
 Dubrave, 82, 372
 Dubrovnik, 18, 125, 240
 Duga Luka, 254-256
 Dugi Dol, 92, 95, 97
 Dugi otok, 125
 Dugopolje, 319
 Dulibe, 71
 Dvor na Uni, 2, 7, 33, 58, 100, 101, 105-109, 111, 115, 122, 123, 133, 134, 140, 150, 168, 170, 206, 348
 Dvorište, 206

 Dž
 Džaferovo Brdo, 253
 Džeferović brdo, 252

 Đ
 Đakovo, 60, 62, 131
 Đevrske, 73
 Đučići, 344
 Đuričići, 346

 E
 Egeljić Most, 266
 Egičići, 91
 Elezovići, 253
 Erdut, 22, 145, 202
 Ernestinovo, 124
 Europa, 188

 F
 Farkašić, 101, 206
 Frkašić, 256, 301

 G
 Galijaši, 107
 Galovo Brdo, 344
 Gata, 263, 264
 Gavranić most, 257
 Gejkovac, 97
 Generalovo brdo, 119
 Generalski Stol, 91, 206, 306
 Genthod (kraj Ženeve), 55
 Gladno brdo, 280
 Glamoč, 19, 20, 47-49, 54, 57, 60, 67, 68, 125, 126, 151, 159, 188, 207, 241, 251-253, 273, 318, 319, 372, 407

Glamočko polje, 67, 68, 126, 136, 251
 Glavac, 83
 Glavace, 86, 133
 Glavičurak, 92
 Glibodol, 81-82, 84
 Glibodolski Križ, 82, 83
 Glina, 25, 40, 41, 58, 100, 101, 103-108, 111,
 112, 119, 120, 122, 168, 170, 206, 299, 300,
 311-312, 329, 348, 358
 Glinska Poljana, 101, 103, 206
 Glodina, 122
 Glumačka glavica, 94
 Gola Plješivica, 88, 255-256, 258
 Goleš, 71
 Golo Brdo, 315
 Golovro, 73
 Golubić, 17, 72, 246, 248
 Golubičko suvo polje, 70
 Golubinci, 423
 Gomilica, 246
 Gora, 329
 Gora (selo), 104, 105
 Goražde, 18
 Gorica, 68
 Gorjevac, 246, 247, 302
 Gornja Bačuga, 106
 Gornja Bučica, 101
 Gornja Bukva, 71
 Gornja Šumetlica, 341
 Gornje Mekušje, 97
 Gornje Vrhovine, 86
 Gornji Babin Potok, 86
 Gornji Baljci, 70
 Gornji Dobretin, 107
 Gornji Lapac, 78
 Gornji Poloj, 94, 96
 Gornji Skrad, 344
 Gornji Tržič, 92
 Gornji Vakuf, 188, 242
 Gornji Žirovac, 106
 Gorski kotar, 61, 200, 201, 205
 Gospić, 30, 37, 59, 60, 63, 76-78, 81, 82, 90, 95,
 99, 120, 134, 149, 188, 206, 286, 302, 321,
 322, 348
 Gota, 248
 Graberje, 102, 105
 Grabeška visoravan, 248-249
 Grabež, 43, 260, 263, 266, 281
 Grabno, 106
 Grabovac, 119, 300
 Grabovac Vojnički, 97
 Gračac, 10, 12, 13, 25, 68, 69, 74-78, 82, 85-87,
 133, 134, 160, 168, 170, 171, 206, 217, 348,
 371-373, 375
 Grad, 246
 Gradac, 91, 108, 206
 Gradac Mali, 108
 Gradina, 94, 246, 252, 254, 255, 263, 333-334,
 344
 Gradište, 206
 Grahovo, 16-20, 44, 47-49, 52, 54, 57, 60, 67-
 72, 151, 157-159, 171, 188, 229, 233, 239-
 241, 252, 260, 262, 273, 274, 292, 296, 305-
 306, 314, 315, 317-319, 367, 372, 373, 407
 Gređani, 340-342
 Grgić, 372
 Grginčići, 91
 Grijakovići, 344-346
 Grkovci, 46, 47, 254
 Grla, 315
 Grmeč, 43, 159, 247, 248, 316
 Grmuša, 247, 252
 Grmušani, 107, 108
 Groblje, 257
 Grubješići, 92
 Gruž (Dubrovnik), 125
 Gubin, 271

H

Haag, 151
 Hađer, 105
 Hajetić, 107
 Hegića Glavica, 280
 Henrikovac, 127
 Hinići, 83
 Hleb, 122
 Homoljački Klanac, 81, 83, 85, 86
 Homoljačko polje, 81, 82, 83, 85

Homolje, 81
Hotnja, 105
Hrastin, 285
Hrastovica, 206, 330
Hrgar, 246, 247
Hrvatska, 7-27, 30, 33-48, 50-52, 54-65, 67, 71-78, 83-91, 93-140, 144-151, 155, 156, 158, 159, 161, 162, 164, 165, 167, 170, 172, 177-179, 184, 188, 194, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 208, 209, 211-213, 215-221, 224, 229, 233-241, 248, 249, 260, 264, 265, 282, 285, 286, 288, 289, 290, 293-296, 301, 303-305, 308, 309, 316, 317, 319, 320, 339, 347, 350, 358, 372, 375, 380-408, 412, 413, 414, 418, 420
Hrvatska Dubica, 105-107, 110, 115-118
Hrvatska Kostajnica, 36, 100, 111, 115, 117, 118, 122, 133, 168, 170, 206, 304, 347, 348
Hrvatski Čuntić, 106, 206
Husidići, 280
Hvar, 125

I

Igla, 372
Igman, 18
Ilica (brdo), 317
Imotski, 188
Ivanić Grad, 96, 103, 119, 120
Ivanjska, 107, 122, 266
Ivine vodice, 76
Ivkovići, 345
Ivoševići, 345
Ivova glavica, 68
Izačić, 241, 255, 256, 257, 263, 291

J

Jablanac, 341, 342
Jabukovac, 106, 330-332
Jadovičke uvale, 246
Jadovik, 243
Jadran, 37, 188
Jajce, 68, 126, 319
Jančarska glava, 294
Jančija glavica, 294

Jančiji vrh, 296
Jankovac, 127
Januzi, 106
Jarača, 255
Jarmina, 285
Jaruga, 254
Jasenice, 67
Jasenovac, 36, 110, 115-117, 159, 333, 341, 347
Jasik, 255
Javoranj, 310
Javorov Vrh, 372
Javorova Glava, 372
Jelaša, 93
Jelinjak, 280
Jezerce, 256, 323
Jezerine, 275
Johovo, 96, 111
Josipdol, 302, 321
Jošani, 87
Jugoslavija, 12, 16-22, 39-41, 45, 50, 51, 57, 75, 125, 127, 139, 144-150, 155, 158, 159, 162-164, 167-175, 178, 179, 186, 188, 191, 192, 196, 197, 209, 210, 215, 217-220, 224, 227-288, 299, 321, 347, 390, 392, 393, 398, 401, 415, 416, 419, 422

K

Kakma, 201
Kaldrma, 319
Kaluder, 117
Kamenak, 255, 256
Kamenica, 255, 256
Kamenički vrh, 252
Kameniti vrh, 92
Kamensko, 26, 97, 120, 135
Kangrgino brdo, 85
Kantarevac, 280
Kapan, 316
Kapela, 60, 82, 83, 206, 257, 302
Karajlovići, 91
Karin, 68, 73, 133
Karlovac, 16, 30, 34, 37, 43, 59, 60-63, 77, 89-99, 109, 111, 119, 129, 135, 149, 206, 213, 234, 241, 279, 303, 306, 343-344, 346, 348, 411

Kašić, 25, 306
 Kaštel Žegarski, 68, 73, 74
 Kaurići, 101
 Kazanac, 272
 Kestenak, 92
 Kestenovačka glavica, 316
 Kijevo, 67, 68, 70, 72
 Kik, 68
 Kistanje, 73
 Klanac, 83, 85, 86, 88, 133, 255
 Klenov Bok, 116
 Klenovac, 256, 258
 Klenovica, 85
 Klokot, 252, 255, 256, 263, 273
 Klopača, 275
 Ključ, 241
 Knezovljani, 108
 Knin, 10-17, 19-23, 25-27, 33, 36, 38, 39, 41, 43, 46, 50-55, 57, 58, 65, 67-75, 77, 78, 82, 83, 86, 89, 91, 92, 94, 95, 99, 101, 102, 107, 110, 111, 115, 119, 120, 122, 127, 129, 132-134, 139, 144, 146, 147, 151, 155-160, 168-172, 174, 177-178, 182, 183, 185, 188, 189, 195-198, 200, 201, 204, 205, 207, 208, 215-217, 219, 221-223, 226, 229, 233, 239-241, 243-251, 259, 264, 267, 289, 290-293, 295-297, 299, 305, 308, 310, 314, 317-319, 342, 343, 346, 348, 357-359, 361-363, 366-369, 371, 374, 375, 400, 402, 404, 407, 408, 410, 414
 Kninsko polje, 72
 Kobiljnjak, 266
 Kolabin Jarak, 108
 Kolarić, 97, 345
 Kolonija, 102
 Komadine, 95, 345
 Komarevo, 100, 102, 104, 105, 329
 Komora, 107
 Konjic, 43, 188
 Konjska glava, 68, 70, 83, 102
 Kopački rit, 348
 Kopcije, 310
 Kopenhagen, 404
 Korana, 90, 91, 94, 97, 99, 111, 201, 344
 Koranski Breg, 344
 Koransko Selo, 92
 Korčula, 125
 Kordun, 13, 14, 25, 38, 52, 60, 90, 91, 96, 97, 99, 107, 111, 123, 133, 134, 138, 200, 201, 204, 205, 295, 296, 313, 335, 337, 344, 346, 347, 348, 362, 366, 368, 369, 373, 375, 415
 Kordunski Ljeskovac, 86
 Korenica, 13, 14, 45, 81-83, 85, 86, 122, 133, 155, 157, 159, 160, 167, 168, 170, 171, 206, 207, 261, 269, 312, 317, 348, 370, 371
 Korenička Kapela, 60
 Koričina, 252, 271
 Kortina (vjerojatno Koritna), 285
 Kosa, 81, 83, 117, 245, 253, 280
 Kosići, 266
 Kosijer, 344
 Kosijersko Selo, 92, 96, 344
 Kosovo, 39, 401
 Kostenak, 307
 Koščica, 372
 Kotarani, 108
 Kotorani, 122
 Kovač, 294
 Kozaperovica, 108
 Kozjak, 67, 68, 70-73, 75
 Kozline, 120, 344, 346
 Kozlinska Glava, 92
 Kozlinska glavica, 92, 94
 Krapje, 116
 Krbavsko polje, 81, 87
 Krf, 221
 Kričke, 341
 Kriva Glava, 83
 Krivodo, 247
 Križ, 82, 97
 Krka, 68, 71, 305
 Krlića vrh, 248
 Krnjak, 26, 58, 95, 97, 160, 337, 343, 344, 346
 Kršlja, 275
 Kruge, 122
 Kućišta, 246
 Kuk, 74
 Kukača, 306
 Kukići, 91

- Kulen Vakuf, 43, 76, 78, 87, 88, 243, 244, 245, 246, 247
- Kulina, 246
- Kupa, 90, 91, 93, 99, 101, 103, 200, 204, 206
- Kupčina, 119
- Kupres, 19, 42, 43, 46, 126, 150, 188, 241, 245
- Kupreška visoravan, 242
- Kupreška vrata, 44, 46, 67, 242
- Kupreško polje, 126
- Kurepi, 95, 96
- Kurepić glavica, 95
- Kurjevac, 94
- Kutina, 119, 348
- L
- Lacman, 306
- Lađevci, 71
- Lasinja, 91, 98, 206
- Latasi, 91
- Latića brdo, 253
- Latin, 91
- Latković, 93
- Letinac, 83
- Letovanci, 105
- Ličine, 106
- Lička Jesenica, 81, 82, 84, 86
- Lička Kaldrma, 74, 120, 323
- Lički Osik, 81-85, 87, 206, 321, 323, 348
- Lički Ribnik, 76-77, 85
- Lički Tiškovac, 322
- Ličko Lešće, 85
- Ličko Petrovo Selo, 81, 82, 86, 87, 96, 122, 248, 257, 258, 263, 275, 286, 299, 300, 302, 311, 312
- Lika, 13, 38, 58, 60, 71, 72, 81, 85, 89, 111, 133, 134, 139, 245, 296, 347, 366, 367, 375
- Lipe, 43
- Lipice, 82
- Lipovac, 50, 112
- Lisin, 68
- Lisina, 70, 83, 85
- Livanjsko polje, 15, 19, 23, 30, 46-49, 50, 51, 54, 59, 68, 69, 74, 75, 125, 136, 150, 158, 239, 240, 241, 251, 292, 294, 295, 296, 414
- Livno, 44, 46-48, 54, 150, 188, 242, 245, 251, 273, 407, 414, 415
- Lohovo, 44
- Lohovska Brda, 43, 254
- Lukovska brda (vjerojatno Lohovska Brda), 246
- Lončari, 91
- London, 45, 233
- Loskunja, 345
- Lovinac, 76, 77, 85
- Loznica, 138
- Lučani, 344
- Lučko, 119
- Lukar, 73
- Luke, 315
- Lunići, 70
- Luščani, 104
- Lj
- Ljubina, 108
- Ljubovo, 81, 83-85, 348
- M
- Macut brdo, 345
- Mačja greda, 68
- Maćešići, 344
- Mađari, 100
- Mađarska, 294, 347
- Magavčevac, 119
- Maglaj, 271, 294
- Mahovljani, 121
- Maja, 100, 101, 105, 106
- Majdan, 108
- Majevica, 18
- Majoruša, 316
- Majski Trtnik, 106
- Makarovača, 108
- Mala Ciperna, 116
- Mala Glina, 120
- Mala Kladuša, 250
- Mala Promina, 73, 347
- Mala Žuljina, 77
- Male Poljanice, 294, 296
- Mali Alan, 71, 76, 77

Mali Bat, 293
 Mali Cilj, 293
 Mali Mračaj, 372
 Mali Obljaj, 106
 Mali Orlovac, 46
 Mali Radić, 246
 Mali Radići, 248
 Mali Skočaj, 255, 256, 258, 266
 Mali Sokolac, 271
 Mali Strug, 115
 Mali Šator, 49, 294
 Malići, 344, 345, 346
 Malo Selo, 330, 332
 Mandići, 345, 372
 Mandika, 94
 Mandino Selo, 68
 Manita draga, 293
 Manjača, 422
 Marčinković glavice, 344
 Marinbrod, 105, 120
 Marinci, 127, 285
 Marjani, 86
 Martin Brod, 73
 Martinovići, 94, 108
 Martinščak, 261
 Maslenica, 22, 188, 234, 241, 284, 359
 Mateško, 92, 94
 Matijevići, 108
 Maurovići, 94
 Mazin, 78, 86, 87, 275
 Medak, 76, 77, 82, 87, 206, 321
 Medari, 341
 Medeno brdo, 309
 Medeno polje, 120, 244
 Međudražje, 255-258
 Međustrugovi, 340
 Mehurovića glavica, 294
 Meljinovac, 255, 258
 Milinkovići, 92
 Milovanovići, 344
 Miočinovići, 108, 330-332
 Miranje, 68, 71
 Miranje Gornje, 69
 Mirkovci, 201, 206
 Mlada, 341
 Mlaka, 340, 341, 342
 Modrići, 71
 Molunat, 125
 Morpolaća, 71
 Moseć, 347
 Moščenica, 101, 102, 120
 Moštanice, 108
 Mračaj, 100, 103
 Mrežnica, 91, 92, 93, 94, 95, 99, 200, 204, 206
 Mrežnički Brest, 91
 Mrkin breg, 247
 Mrkonjić Grad, 319, 422
 Mrzlo polje, 95
 Muć, 16, 347
 Murgići, 83, 85
 Mušići, 255, 256, 257
 Muškovac, 67, 68
 Muškovići, 67, 68, 73

 N
 Nadin, 68, 73
 Nadinski Vijenac, 69
 Naprte, 86
 Našice, 294
 Nebljusi, 122, 157, 254, 258
 Nebojan, 101, 120, 302
 Neretva, 18, 188
 Nijemci, 206
 Nikšić, 84, 85
 Nos, 40, 315
 Nova Gradiška, 48, 116-117, 206, 285, 294,
 340-341, 348
 Novi Grad, 183, 271
 Novi Lički Osik, 82-85
 Novigrad, 68
 Novo Selo, 102 (vjerojatno Novo Selo Glinsko)
 Novo Selo Glinsko, 103, 105
 Novoselci, 101, 103
 Novoselija, 84, 85
 Novska, 48, 59, 115-118, 128, 206, 348
 Nuglašica, 46, 47, 254, 294
 Nušići, 255
 Nuštar, 127

Nj

Njemačka, 212, 249, 296

O

Oblaj, 251 (vjerojatno Obljaj)

Obljaj, 59, 85, 100, 101, 107, 250

Obljajac, 90

Obrovac, 10, 12, 13, 26, 68, 69, 71, 73-76, 133, 160, 168, 170, 171, 289, 347, 348, 361, 375

Obučine, 82

Očestovo, 72

Ograci, 372

Ogulin, 34, 62, 82, 90-92, 94, 95-97, 131-133, 206, 286, 304, 306, 321, 348

Okić, 345

Okljaj, 68, 73, 347

Okučani, 46, 48, 50, 119, 160, 206, 338-342, 348, 358

Okuka, 256

Opaljenica, 260

Orahova, 115, 116

Orahovo polje, 115

Oraovac, 310

Orašac, 43, 243, 245, 255

Orašec (vjerojatno Orašac), 245

Orašje, 19, 206

Oreščani, 92

Oreško, 92

Orlovac, 46

Orlovača, 306

Orijek, 30, 37, 41, 59, 60, 63, 115, 124, 127, 128, 136, 147, 149, 206, 213, 285, 295, 302, 303, 309, 348

Osmagino brdo, 82

Ostravica (vjerojatno Ostrovica), 244

Ostrovica, 85

Ostrožac, 263

Oščenica, 76

Oštrelj, 157, 158, 268, 282, 290, 292

Otočac, 82, 84, 119, 206, 302, 304, 321, 348

Otok, 206, 250, 254

Otrić, 12, 13, 60, 74, 78, 375

P

Pađene, 72, 151

Pađevi, 245

Paklenica, 50, 341

Pakovo Selo, 285, 309

Pakrac, 48, 160, 168, 190, 285-342, 348

Pale, 13, 22, 41, 191-193, 196, 209, 219

Paljuv, 71

Panjani, 101, 106

Panjci, 256

Papari, 255, 256

Parčić, 69, 71

Pariz, 233

Pašin Potok, 97

Pavlovac (brdo), 81

Pecki, 104

Pećani, 87

Pećica, 73

Pećingrad, 263, 280, 302

Pećingrad (vjerojatno Pećingrad), 303

Pelješac, 125

Penići, 344

Perjasica, 91, 92, 94

Peruča, 22, 68, 70, 188

Perušička Kosa, 81

Perušić, 82, 83, 206, 285, 302, 321

Perušića Kosa, 83

Pešina Luka, 86

Petrinja, 16, 22, 58, 100-108, 110, 112, 119, 122, 131, 133, 134, 146, 151, 158, 159, 168, 170, 206, 217, 245, 283, 284, 303-304, 307, 328-332, 348, 358, 411

Petrinjca, 103

Petrova gora, 25, 91, 108, 109, 157, 200, 201, 204, 205, 207, 265, 269, 415

Petrovac, 44, 51, 72, 86, 120, 157, 158, 207, 242, 244, 245, 250, 268, 282, 290, 292, 319, 422

Petrovo Polje, 347

Peulje, 296

Pilipovići, 88

Piljino vrelo, 345

Pitoma kosa, 46

Pjevčevo Brdo, 275

Plaščanska dolina, 94, 95
 Pliški, 77, 82, 90-94, 206, 304, 306, 321-323,
 348, 366, 371
 Plavča Draga, 92-95
 Plazikura, 280
 Plesmo, 115
 Pleso (Velika Gorica), 119
 Plitvice, 95, 96, 111, 122, 191, 300, 304, 312,
 348
 Plitvička Jezera, 82, 84, 91, 155, 191
 Plitvički Ljeskovac, 86
 Plješevica, 255, 256, 286, 291, 294, 306, 316,
 347
 Plješivica, 36, 52, 81, 86, 88, 89, 123, 159, 241,
 247, 249, 316
 Pocrnić, 302
 Počitelj, 81
 Podgradak, 83
 Podkapela, 83
 Podovi, 84
 Podrijevci, 93
 Podrljevac, 345
 Podzvizd, 280
 Pogledić, 345
 Pokupsko, 101, 103
 Polača, 68, 72
 Poličnik, 68, 73
 Poloj, 91, 94, 96, 97
 Ponorac, 344, 346
 Popovača, 104
 Popović Brdo, 97
 Posavski Podgajci, 206
 Potkosa, 71
 Požega, 119
 Predore, 116
 Prekopa, 105
 Pribilović brdo, 284
 Pridraga, 71
 Prijeboj, 81, 82, 86, 87, 96
 Prijedor, 10, 120, 155, 179, 180, 183, 241, 296,
 422
 Primišlje, 90-92, 94-97, 99
 Pristeg, 68, 327, 328
 Pritoci, 281
 Pritočki Grabež, 260
 Pritoka, 206, 248, 264
 Privilica, 263, 268
 Privlaka, 206
 Prkos, 68
 Prnjavor, 255
 Prnjavor Čuntićki, 106
 Prodanić, 92
 Prokresa, 280
 Provo, 251
 Prozor, 44, 242
 Pršine uvale, 254, 255, 256, 286
 Pržina, 306, 309, 310
 Pržine, 47, 294
 Pula, 119

R

Račić, 254
 Radaci, 245
 Radijevci, 72
 Radonja Luke, 106
 Rađenovci, 341
 Rajić, 341, 342
 Rajnovac, 280
 Rakovica, 86, 95, 98, 111, 122, 206, 304, 306
 Raletina, 94
 Rape, 345
 Raštele, 60, 81, 86, 123, 248, 250, 251, 275, 302
 Rašević, 68
 Rausovac, 117, 118
 Raušovac (vjerojatno Rausovac), 118
 Ravidjenica, 92
 Ravno, 240
 Razdolje, 46
 Razvale, 68, 372
 Razvale Otišičke, 68, 372
 Ražovljeva glavica, 69
 Rečica, 91
 Rekić, 52
 Resanova, 159, 317
 Resanovci, 317, 319
 Ribnik, 302
 Ričica, 77
 Rim, 45

- Ripač, 43, 44, 245-247, 249, 250, 255, 263, 264, 302, 322
 Ripačka Glava, 273
 Ripački klanac, 247
 Risovac, 70
 Ristić, 339
 Rodića plećina, 74
 Rogolji, 339, 342
 Rogoljica, 339, 341
 Rosulja, 117, 118
 Rosulje, 106, 107, 115
 Rovanjaska, 74
 Ruča dol, 256
 Rudaci, 245
 Rudopolje, 86, 323
 Rujani, 46, 239, 251
 Rujevac, 108
 Rujnica, 84, 85
 Ružica, 250
 Ružica Brdo, 250
 Ružića dol, 257
- S
- Sabljaki, 94
 Saborsko, 77, 81, 84, 90, 92
 Sadikovac, 248
 Sadilovac, 81
 Sajković, 46, 47, 68, 69, 70, 74, 271, 272
 Sajkovići, 254
 Samar, 255, 271
 Sarajevo, 18, 33, 34, 40, 43, 54, 146, 147, 150, 191, 198, 268
 Sava, 48, 59, 101, 115, 116, 118, 206, 250, 294, 335, 337, 341, 366, 422
 Savića glava, 248
 Savina glavica, 88
 Sejdinova kosa, 253, 280
 Sekulić poljana, 92
 Sekulić vršak, 92
 Selišta, 84, 93
 Selište, 81, 90, 105, 106, 118
 Selište Drežničko, 81, 90
 Selište Kostajničko, 105, 106, 118
 Serdar, 85
 Serdari, 83
 Serezište, 275
 Sesvete, 68
 Siča, 91
 Simića brdo, 92
 Sinac, 83
 Sinuša, 315
 Sinj, 46, 67-70, 72, 119, 120, 207, 347
 Sisak, 100, 101, 103, 109, 110, 112, 119, 120, 134, 135, 148, 170, 330, 348, 411
 Siverić, 73
 Sječevice, 85
 Skadimovci, 271
 Skakavac, 91, 98
 Skočaj, 255, 257
 Skočajska draga, 256
 Skokovi, 253
 Skrad, 94, 111
 Skradska gora, 92, 344
 Slana, 101, 103
 Slatina, 102
 Slavonija, 17-21, 30, 36, 38, 40, 46, 48, 50-52, 55, 59, 60, 61, 131, 136, 139, 145, 150, 156, 160, 200, 201, 203, 204, 205, 213, 216-221, 224, 225, 227, 286, 291, 294, 295, 297, 310, 334, 338-340, 342, 347, 348, 358, 359, 362, 368, 369, 379, 380, 381, 388, 402, 407, 408, 411, 413, 417, 420, 422, 423
 Slavonski Brod, 150, 167, 303
 Slavsko Polje, 98
 Slovenija, 170, 201, 235
 Slovinci, 103, 104, 106, 118
 Slunj, 34, 43, 46, 77, 84, 91, 92, 94-99, 101, 120, 122, 133, 206, 217, 248, 286, 297, 304, 306, 307, 313, 337, 348, 414
 Slunjska brda, 93
 Smilčić, 71, 73
 Smiljčić, 68
 Smrdelji, 73
 Snjevita glava, 88
 Sočanica, 108
 Sokolac, 255, 271
 Solun, 221
 Spasin vrh, 256
 Spasovo, 44, 244, 245, 247, 322

- Split, 22, 30, 37, 46-49, 51, 54, 55, 59, 60, 63, 65, 67-78, 87, 125, 130, 134, 147, 149, 151, 160, 213, 251, 285, 371, 372
- Srb, 10, 13, 14, 26, 71, 72, 73, 74, 78, 120, 134, 151, 160, 349, 375
- Srbija, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 18, 20, 21, 39, 41, 42, 52, 57, 138, 139, 150, 155, 156, 165, 167-170, 177, 180, 185, 190-198, 210, 212, 216-220, 224, 229, 233, 285, 287, 288, 295, 313, 347, 373, 400, 402, 407, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 419, 421, 422, 423
- Srbobran, 319
- Srebrenica, 18, 19, 20, 52, 60, 144, 241, 318, 405, 406
- Srijem, 21, 36, 40, 50, 145, 150, 201, 203, 205, 213, 224, 347, 348, 362, 368, 369, 388, 417
- Stanići, 83
- Staništa, 345
- Stankovac, 101
- Stara Gradiška, 340, 341
- Staretina, 46, 47
- Stari Budak, 84
- Stari Farkašić, 101, 206
- Staro Selo kod Vrginmosta, 43
- Staza, 103
- Steana, 243
- Stipanov Grič, 83
- Stolice, 18
- Strašnik, 102
- Stražbenica, 105
- Stremen, 104
- Strmac, 315
- Strmen, 103, 104
- Strmica, 51, 57, 72, 160, 229, 317, 319, 366, 367
- Strug, 115, 341
- Strunje, 70
- Studenci, 88
- Suhovare, 68
- Sunja, 36, 58, 100, 101, 103-106, 115, 117, 133, 206, 304, 347
- Sunja (rijeka), 104
- Sušije, 115
- Suvi Vrh, 372
- Sveti Bartul, 71
- Sveti Rok, 71, 76, 77
- Sveto Brdo, 76, 322
- Svilaj, 68, 70
- Svračica, 107
- Svračkovo Selo, 81, 85
- Š
- Šabići, 266
- Šamarica, 108, 120, 206, 250, 296, 330-332
- Šanja, 104
- Šaš, 103, 117, 118, 169
- Šator, 294
- Šator planina, 48, 49, 158, 293, 294, 296
- Šatorsko jezero, 315
- Šaule, 346
- Šćulac, 92
- Ševina Poljana, 322
- Šibenik, 17, 61, 67-72, 207, 347
- Šibine, 107
- Šid, 124
- Šimića brdo, 307
- Šipan, 125
- Šipovo, 126, 241
- Široka Kula, 83, 85
- Široka Rijeka, 282
- Šišinec, 101
- Šiške, 255, 258
- Škabrnja, 36, 73, 240, 306, 347
- Škare, 55, 85, 86
- Škašin vrh, 46
- Škipine, 256
- Šopot, 69
- Štedra, 315
- Štitor (vjerojatno Štitar), 206
- Šturlić, 304
- Šuica, 44
- Šujica, 242 (vjerojatno Šuica)
- Šuplji Kamen, 118
- T
- Tadić Kosa, 117
- Talijanov vrh, 46
- Tanac, 116

Tarkovac, 247
Tavanak, 46
Teslić, 43
Tihotina, 247, 260
Timarci, 106
Tiskanovac, 319
Tisov vrh, 255
Tiškovac, 36, 322, 347
Tiškovci, 73, 317
Tobolić, 94
Točak, 245
Točila, 46
Todorovo, 253, 280
Todorovska Slapnica, 253
Tomislavgrad, 44, 46, 67, 68, 125, 188, 242, 245, 246
Topaševići, 346
Topusko, 25, 50, 95, 96, 101, 111, 112, 140, 311
Travnik, 18
Trebinje, 188
Treskavica, 18
Trgovi, 108
Trnakovac, 341, 342
Trnavac, 83, 86
Trntor, 92
Troglav, 46
Trpinja, 124
Trtice, 86
Trupinjak, 344
Tižac, 52
Tržačka Raštela, 60, 81, 86, 96, 123, 275, 302
Tržić, 111
Tučine, 315
Tulove grede, 71, 76
Turanj, 43, 90, 93, 94, 97
Turjanski, 83, 85
Turjansko polje, 85
Tušilović, 93, 97, 160, 343, 345
Tušilovički Cerovac, 160, 343
Tuzla, 18
Tvrđavice, 309

U

Udbina, 21, 45, 77, 78, 82, 84, 85, 87, 88, 119, 120, 121, 133, 206-208, 235, 249, 250, 289, 296, 305, 348, 373
Ugljan, 125
Umetić, 106
Una, 18, 43, 44, 58, 73, 88, 100, 101, 105-111, 115, 117, 118, 122, 123, 133, 134, 140, 168, 170, 243, 244, 245-249, 251, 253, 255, 263, 266, 271, 304, 305, 334
Uniški doci, 67, 70
Unište, 48, 67, 68, 70, 285, 309, 372
Urija, 84, 85
Uskoci, 340, 341
Uštica, 116, 118, 334
Utinje, 345
Utolica, 118
Uzelčeva Glavica, 252

V

Vačani, 73
Vaganac, 86, 255
Vakuf, 43, 44, 76, 78, 87, 244, 247
Valtura, 119
Vanjići, 107, 108
Varaždin, 93
Varmansko selo, 316
Varošina, 84
Vedro polje, 250, 251, 256
Vedro Polje, 36, 101, 103, 104, 255, 257, 347
Velebit, 60, 61, 67, 69, 71, 76-78, 82, 85, 89, 133, 206, 207, 294, 322, 347, 361
Velika brda, 120
Velika Kladuša, 43, 44, 53, 99, 248, 250-253, 263, 280, 336, 348
Velika Privija, 293
Velika Promina, 73
Velika Žuljina, 77
Veliki Cilj, 293
Veliki Humac, 92
Veliki Kik, 68
Veliki Lisac, 82
Veliki Mračaj, 372
Veliki Obljaj, 85, 106

Veliki Pištenik, 90
 Veliki Radić, 316
 Veliki Skočaj, 255-257
 Veliki Sokolac, 271
 Veliki Šušnjar, 106, 108
 Veliko brdo, 345
 Velimirovići, 344
 Veljane, 69
 Veljun, 91, 96, 97
 Vera, 92
 Vetiljača, 344
 Vidica, 245
 Vidov vršak, 316
 Viduševac, 101, 111
 Vijenac, 69
 Vikići, 255
 Vilusi, 104
 Vinalić, 68
 Vinica, 250
 Vinkovci, 206, 213, 348
 Vinterinci, 69
 Vis, 293
 Visibaba, 70, 273
 Visočica, 322
 Visoka glava, 122
 Visoka glavica, 316
 Višnjica, 116
 Vitorog (planina), 67, 68
 Vještića gora, 68, 70, 294
 Vlahović, 106
 Vlašić, 18, 43, 146
 Vodenica, 256, 258
 Vodice, 201
 Vojnić, 90, 91, 96-99, 106, 111, 133, 138, 159,
 168, 170, 206, 244, 264, 320, 321, 334-337,
 343, 344, 348
 Vojvodina, 39, 224, 422, 423
 Volinja, 101, 310
 Vrana, 68
 Vratnik (prijevaj), 106, 108, 128
 Vrba, 67, 68, 126
 Vrba selo kod Glamoča, 67, 68, 126
 Vrbas, 43, 422
 Vrbica, 252, 271
 Vrbina, 271
 Vrbnik, 68, 73
 Vrčevo, 69
 Vrela, 86, 95
 Vrelo, 95, 258, 345
 Vrelo Mrežnice, 93-95
 Vrelo Utinje, 345
 Vrginmost, 43, 91, 98, 106, 111, 119, 133, 159,
 168, 170, 206, 334, 335-337, 348
 Vrh Šale, 306
 Vrhovine, 82, 83, 85, 86, 159, 206, 318, 348
 Vrljika, 69, 72, 73, 207, 306, 347
 Vrnograč, 251, 280, 286, 294
 Vrpolje, 72, 348
 Vrtoče, 43, 44, 244, 246, 247
 Vučijak, 256
 Vučjak, 102
 Vujaškovići, 344
 Vujatovo brdo, 84
 Vukmanić, 91, 97
 Vukovar, 127, 140, 150, 206, 240, 348
 Vukšić, 68, 69, 71

W
 Washington, 15, 54, 77, 146, 232, 233, 236-238,
 240, 400

Z
 Zadar, 17, 41, 49, 67-73, 130, 207, 213, 347
 Zagorje, 97, 344
 Zagreb, 1, 2, 9, 14, 17, 20, 22, 23, 25-27, 30, 33,
 36, 37, 39, 40, 41, 43, 48, 50, 53-56, 58-60,
 63, 81, 90, 96, 99, 100-119, 131, 132, 134,
 135, 137, 138, 140, 146, 147, 149, 150, 151,
 157-159, 167, 179, 213, 236, 240, 259, 262,
 264, 294, 301, 303, 308, 316, 373, 401, 403,
 409, 412, 420
 Zalužnica, 83, 84, 302
 Zastinje, 93
 Zavalje, 255-258
 Zbjegovački vrh, 246
 Zborišta, 306
 Zečja Varoš, 95
 Zelena dolina, 330, 331

Zeleno brdo, 46
Zemunik, 22, 119
Zemunik Gornji, 71, 73
Zlošelo, 44, 242
Zrinska gora, 100, 106, 108, 109, 250
Zubar, 84
Zvečeva, 294
Zverinjac, 254, 275
Zvjerinac, 73

Ž

Žažvić, 68, 72
Žegar, 250, 255-257, 266

Željava, 123, 244, 255, 256, 258, 275, 30
Željezno Polje, 257
Ženeva, 55, 235, 239, 241, 373, 409
Žepa, 18, 19, 318, 405
Žirovac, 59, 100, 105-108, 122, 123
Žirovec, 120
Žitnić, 68, 285
Živaja, 117, 118
Živković Kosa, 320
Žrvanj, 271, 296
Županja, 124, 201, 206, 303
Župić, 101, 104
Župić brdo, 102, 103